Полтавський державний аграрний університет

МАТЕРІАЛИ
IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ (З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТТЮ)
«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН»

21 ЖОВТНЯ 2021 Р.

М. ПОЛТАВА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ДЕРЖАВНА ВИЩА ПРОФЕСІЙНА ШКОЛА В КОНІНІ (М. КОНІН, ПОЛЬЩА)
ІНЖИНЕРНИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЗАПОРІЖСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ
НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР «ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ»
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТОВ «БЕРДЯНСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ І БІЗНЕСУ»
УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК
УНІВЕРСИТЕТ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ В ПЕРЕЯСЛОВІ
ФЕДЕРАЦІЯ АУДИТОРІВ, БУХГАЛТЕРІВІ ФІНАНСИСТІВ АПК УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ХУЛУНБУІРСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (АРВМ, Г. Хайлар, КНР)

Федерація професійних бухгалтерів та аудиторів України

Полтавський державний аграрний університет

Факультет обліку та фінансів

МАТЕРІАЛИ

IV ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ)

«БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН»

21 жовтня 2021 р.

м. Полтава

УДК 657
П 48

Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін : матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (з міжнародною участю) (м. Полтава, 21 жовтня 2021р.) / за ред. Пилипенко К.А. Полтава : ПДАУ, 2021. 652 с.

Посвідчення УкрІНТЕІ № 56
від 21.01.2021 р.

Затверджено до друку Вченою радою факультету обліку та фінансів
Полтавського державного аграрного університету
(протокол № 2 від 18.10.2021 р.)

Матеріали конференції спрямовані на науковий пошук, узагальнення та розроблення рекомендацій щодо можливих шляхів вирішення основних проблем розвитку обліку, аудиту та оподаткування підприємств аграрної сфери.

Тексти матеріалів тез подані в авторській редакції. Відповідальність за точність, достовірність і зміст поданих матеріалів несуть автори. Редакційна колегія може не розділяти поглядів деяких авторів на ті чи інші питання, розглянуті на конференції.

© Полтавський державний аграрний університет, 2021
© Колектив авторів

Редакційна колегія

Валентина АРАНЧІЙ – кандидат економічних наук, професор, ректор Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава, Україна).

Олена ВОРОНОВСЬКА – к.е.н., профессор факультету економіки та управління Хулунбуирського университету (г. Хайлар, КНР)

Людмила ДОРОГАНЬ-ПИСАРЕНКО – кандидат економічних наук, професор, декан факультету обліку та фінансів, професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава, Україна);

Валерій ЖУК – доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Національної академії аграрних наук України, заслужений діяч науки і техніки України (м. Київ, Україна);

Владислав ЗЕЛІКМАН – кандидат технічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і аудиту Національної металургійної академії України (м. Дніпро, Україна);

Артур ЗИМНІЙ– доктор наук, професор, ректор Державної вищої професійної школі в Коніні (м. Конін, Польща);

Тетяна МАРЕНИЧ – доктор економічних наук, професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування Державного біотехнологічного університету (м. Харків, Україна).

Лариса МАРМУЛЬ – заслужений працівник освіти України, доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, Університет Григорія Сковороди в Переяславі (м. Переяслав, Україна)

Тетяна МЕЛІХОВА – д.е.н., професор, Завідуючий кафедрою обліку, аналізу, оподаткування та аудиту Інженерного навчально-наукового інституту Запоріжського національного університету

Володимир МЕТЕЛИЦЯ – доктор економічних наук, директор Інституту обліку та фінансів Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» НААН (м. Київ, Україна);

Інна НАЗАРЕНКО – доктор економічних наук, професор кафедри обліку і оподаткування Сумського національного аграрного університету (м. Суми, Україна);

Сергій ОСТАПЧУК – головний редактор журналу «Облік і фінанси», кандидат економічних наук Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» (м. Київ, Україна).

Катерина ПИЛИПЕНКО – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава, Україна);

Валерій ПЛАКСІЄНКО – академік АЕНУ, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава, Україна);

Оксана ПРОКОПИШИН – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування Львівського національного аграрного університету (м. Львів, Україна);

Наталія ТАНКЛЕВСЬКА – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки та фінансів Херсонський ДАЕУ (м. Херсон, Україна);

Тетяна ЧЕРНЯВСЬКА – доктор наук, професор, Державна вища професійна школа в Коніні (м. Конін, Польща);

Світлана ЩЕРБАТЮК – кандидат економічних наук, доцент, декан факультету бухгалтерського обліку Гродненського державного аграрного університету (м. Гродно, Республіка Білорусь);

Наталія РУНЧЕВА – доктор економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної та наукової роботи ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу», (м. Бердянськ, Україна).

© Полтавський державний аграрний університет, 2021
© Кафедра бухгалтерського обліку та економічного контролю

Шановні учасники
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
«Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін»

Напрацьована економістами інституціональна теорія є визнаною у науковому світі. У професійному середовищі сформовано усвідомлення того факту, що інститути відіграють вирішальну роль у розвитку бухгалтерського обліку, контролю та аналізу.

Жодна економічна наука не матиме сенсу, якщо не базується на об'єктивній, точній та своєчасній інформації, а до 80 % такої інформації формує саме бухгалтерський облік.

Критичний аналіз сучасного стану облікової науки та методології обліку, контролю та аналізу свідчить про доцільність удосконалення теорії обліку на основі інституціонального підходу, який займає провідне місце в українській економічній науці. На його теоретичній основі проводяться як фундаментальні, так і прикладні дослідження вітчизняних науковців та практиків у сфері обліку, контролю і аналізу.

Протягом багатьох років Полтавський державний аграрний університет, успішно співпрацює з науковцями різних вітчизняних та зарубіжних навчальних закладів, що дозволяє широко використовувати її потенціал для підготовки кваліфікованих фахівців. Приймаючи участь у IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституціональних змін», Ви маєте можливість визначити важливі аспекти щодо обліково-аналітичного забезпечення обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації інформаційних технологій; розглянути концепцію розвитку аудиту, стан фінансової-кредитної системи, економічної та податкової політики держави; обговорити проблеми управління підприємствами на мікро- та макрорівнях, маркетингу та менеджменту.

Основною метою науково-практичної конференції є надання можливості науковцям різних рівнів, фахівцям-практикам продемонструвати результати наукових досліджень, запропонувати власне бачення вирішення проблем у обліково-аналітичній сфері.

Шановні учасники конференції, щиро бажаємо Вам успіхів у роботі, творчої наснаги та невтомності в проведенні наукових досліджень і примноженні результатів.

З повагою,
член організаційного комітету,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку
та економічного контролю, д.е.н., професор Полтавського
державного аграрного університету Валерій ПЛАКСІЄНКО

21 жовтня 2021 року

ЗМІСТ

Передмова 5

СЕКЦІЯ 1
ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ НА М

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ *18*

Воронкова А.А., Чуйко Н.В., Мерчанський В.В., Храпач К.Г.

ФОРМУЛЮВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ» *22*

Н. А. Герасимчук, І. О. Захаров

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА *25*

О.Л. Горяча, Б.О. Олійник

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ КООПЕРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ *29*

Н. А. Гринюк

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА *33*

Т.В. Гулик, К.А. Грабовецька

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ З ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕОЗБРОЄННЯ *39*

Т.В. Гулик, О.Ю. Чайковський

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЦТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ISO-9001 *42*

Т.В. Гулик, В.В. Забігай

ФОРМУВАННЯ БРЕНДИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ *46*

Н.В. Дем'яненко, Т.С. Басюк

ВАГОМІСТЬ ЧИННИКІВ КУЛЬТУРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЛЯ ВІДВІДУВАЧІВ КНИЖКОВОГО МАГАЗИНУ *49*

Н.В. Дем'яненко, Б.В. Тихтило

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ «ГРЕЙДИНГУ» *52*

С.Б. Довбня, Н.М. Гуро

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ *57*

М.М. Ігнатенко, О.Ю. Жучінський

ВПЛИВ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В ПЕРІОД РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ *62*

С.Ю. Кучеренко, Л.Ю. Леваєва

БЮДЖЕТИРОВАНИЕ КАК СИСТЕМА ЭФФЕКТИВНОГО УПРАВЛЕНИЯ КОМПАНИЯМИ 66
О.А. Лагойская, А.А. Лебедь, В.Я. Плаксиенко
РОЗВИТОК СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ 69
Є.О. Ланченко
МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА 73
І. О. Лисокобилка, А. С. Циб
ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА У КОРОТКОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ 77
І. В. Папуша
МОТИВАЦІЙНІ ЗАХОДИ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ, ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ 81
С. В. Писаренко, Р.С. Нестеренко, О. О. Сухопар
ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 86
С. В. Писаренко, А. С. Кулинич, В. Р. Яремчук
ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 90
А. В. Світлична, В. О. Конопльов
РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 94
Г.І. Фролова, А.Р. Бондарева
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОРГІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА 98
І. О. Яснолоб, М. В. Колот

СЕКЦІЯ 2
СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ 102
Н. А. Герасимчук, М. О. Гришко
НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ 105
Т.О. Дулік, В.О. Метлицька
ДОМОГОСПОДАРСТВО: ЕКОНОМІЧНА ФУНКЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОБРОБУТ 110
В.С. Костюк, Н.П. Роїк
ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 114
Е. С. Коршун

ОСОБЕННОСТИ МНОГОВЕКТОРНОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ 117
О.А. Лагойская, А.А. Лебедь, В.Я. Плаксиенко
ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА БІДНІСТЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ 120
О.В. Пошивалова
ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ 123
Н. М. Самолюк
ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ 128
В.І. Семенових, І.М. Буц
СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ 133
О. В. Сень, Я. А. Кочерга
СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ 136
Г. М. Юрчик

СЕКЦІЯ 3
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОБЛІКУ, АНАЛІЗУ ТА КОНТРОЛЮ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПРОФСПІЛОК ЯК НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ 142
К. Л. Багрій
ПРАВОВОЇ ПРОГРАМИ МОНІТОРИНГУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ 147
І.М. Буц
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА 151
Л. М. Васільєва
КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПАСИВІВ ПІДПРИЄМСТВА 156
О.О. Ватилик
АНАЛІЗ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА 160
М. О. Ведмідь, В. В. Голобородько
ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СОЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ 164
Д.О. Велика, Н.Ю. Гусаренко

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІННЯ ХЛІБОЗАВОДУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗВІТНИХ ДАНИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ СИСТЕМ 168

М. С. Гаврилюк, В. С. Волошин

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ 171

Ю.А. Горшкова

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА 176

Н.Ю. Гусаренко

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ 180

В.О. Довжук, О.В. Павелко

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РУХ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 184

Л.О. Дорогань-Писаренко, Н.Я. Титаренко

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО МАТЕРІАЛЬНИХ ВИТРАТ 187

О. Дорошенко

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ 190

Ю.М. Євдокименко

СКЛАДОВІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ 194

М. В. Єрмолаєва, Д.В. Киченко

ТАКСОНОМІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МСФЗ 199

А.О. Зміївська

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ МОНЕТАРНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ 202

М.Г. Зякун

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ 206

Ю.А. Келлер, О.С. Пристемський

ПЕРЕДУМОВИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ КАТЕГОРІЇ «ВИТРАТИ» 211

В.С. Ковтун

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ 216

Ж.А. Кононенко, О.В. Камбулова

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 220

Ж.А. Кононенко, Р.С. Осадчий

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 223

Н.В. Кривич

МІСЦЕ БУХГАЛТЕРА НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ 227

В. А. Кулик, Ю. В. Каленчук

ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ: ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ *230*

Ю.В. Кучер, О.В.Павелко

БУХГАЛТЕРСКАЯ ОТЧЕТНОСТЬ В ЭКОНОМИКО-ПРАВОВЫХ УСЛОВИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ *233*

О.А. Лагойская, А.А. Лебедь, В.Я. Плаксиенко

БУХГАЛТЕРСЬКА ОЦІНКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: АЛЬТЕРНАТИВНІ ВАРІАНТИ *238*

З. М. Левченко,В. О. Шабельник

КЕЙС «ПОИСК РЕЗЕРВОВ СОКРАЩЕНИЯ ЗАТРАТ НА РЕГИОНАЛЬНОМ ЗАВОДЕ» *241*

Павел Лебедев

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА МОДЕЛЬ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ *245*

О. В. Лега, Н. Ю. Гусаренко

СУТНІСТЬ АКТИВІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ *249*

О. В. Лега, Є. С. Федоренко

ПОРЯДОК ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ *254*

О. В. Лега, Л. В. Яловега, Т. Б. Прийдак

ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕРМІНУ «ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ» *259*

Н.М. Лойченко

ШАХРАЙСТВО ПІД ЧАС ФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ *262*

Т. Г. Маренич

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ *267*

Л.О. Мармуль, М.А. Кучеренко

СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА ГРОШОВИХ КОШТІВ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ *271*

Т.П. Мац

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ *277*

Т. Мокієнко, В. О. Шершова

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВИ *280*

Т. Меліхова

КРИТЕРІЇ ВИЗНАННЯ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА НОВОЮ КОНЦЕПТУАЛЬНОЮ ОСНОВОЮ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ *286*

Г.В. Нашкерська

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА *290*

О.І. Отрох

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ *293*

А.В. Пашинний, О.С. Пристемський

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ТА ОБСЯГИ 2021 Р. 297

К. Пилипенко, О. Прокопишин

ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ – ОСНОВА ОБЛІКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ 301

К. Пилипенко, С. Бобирь

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА - ОБОВ'ЯЗВОКИЙ ЕЛЕМЕНТ ВНУТРІШНЬОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА 306

К. Пилипенко, Д. Дараган

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ЗА ВИДАТКАМИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ 311

К. Пилипенко, Н. Танклевська

КОНТРОЛЬ ЗА РОЗРАХУНКАМИ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ 315

К. Пилипенко, Т.М. Пономаренко

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ – РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ 321

К. Пилипенко, О. Батієвська

МСБО 41 «СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»: СФЕРА ДІЇ ДЛЯ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ 326

К. В. Пирлик, А. В. Бондаренко, Ю. О. Рось

ОЦІНКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ 330

А. В. Погосян

ЄДИНИЙ ПОДАТОК ГРУПИ 4 ЯК ОБ'ЄКТ ЗВІТНОСТІ 333

О.Г. Пономаренко, Н.І. Горобець

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТА ОБЛІКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ 337

М.В. Скочиляс

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ 340

Н.В. Рапа

ПОРІВНЯННЯ СТРУКТУРИ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА НП(С)БО ТА МСФЗ 344

І.О. Романашенко

ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА 347

О.В. Романець, О.В. Павелко

ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ 351

К.В. Тамара

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ 355

О.А. Терещук, О.В. Павелко

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА БАНКУ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ 359

С.В. Тютюнник

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕТЕРМІНОВАНОГО ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ КОЕФІЦІЄНТІВ ЛІКВІДНОСТІ В МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ 363

Ю.М. Тютюнник, А.Я. Завальнюк

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ 368

ОПЕРАЦІЯМИ

Людмила Федо, Таран Наталія

ВНЕДРЕНИЕ СТАНДАРТА МСФО (IFRS) 17 «ДОГОВОРЫ СТРАХОВАНИЯ» В КИТАЕ *372*

Ци Юн Лю (Qi Yun Liu)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ *378*

Ю.О. Чабар, О.В. Павелко

ОБЛІК В МАЛОМУ БІЗНЕСІ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ *383*

К.В. Черненко

СУТНІСТЬ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ *387*

К.Ю. Швед

СЕКЦІЯ 4
ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АУДИТУ

РОБОЧІ ДОКУМЕНТИ АУДИТОРА – АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ *392*

М. Гладченко

ПРОБЛЕМИ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ *396*

А. Довгаль, К. Сацька

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ *400*

І. Донцов

ПРОВЕДЕННЯ Е-АУДИТУ, ЯК ПОКРАЩЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ *404*

З. Левченко, С. Тютюнник, Т. Дугар

АУДИТОРА КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ *408*

О. Мартиненко

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ *413*

С. Махно

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА *417*

Ю.О. Отрох

АУДИТ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ *421*

Т. Павловська

ПОДАТКОВИЙ АУДИТ : АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ *426*

А. Поліщук

ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ ПІД ПРИЗМОЮ АУДИТУ *429*

А. Проценко

МЕТОДИКА АУДИТУ «ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ» *433*
М. Скрипак, В. Дугар
АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ *438*
Т. Трохименко, О. Чухрай

СЕКЦІЯ 5
ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА *443*
В.К. Антошкін
ТРАЄКТОРІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН *446*
Л.В. Барабаш
СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ *449*
В. Бондарчук
ОСНОВНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ АКТИВІЗАЦІЇ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ *454*
С.А. Власюк
ВНУТРІШНЬОБАНКІВСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: СУТЬ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ *458*
А.В. Довгаль, К.В. Сацька
АНАЛІЗ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ *461*
М. О. Жила
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВІ *465*
Н. О. Кіріченко, О. Ю. Мельник
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ ТА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ *470*
К.М. Крись
СТРАХОВІ КОМПАНІЇ В АРХІТЕКТОНІЦІ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУСТРАХОВИХ ПОСЛУГ *474*
М. Кулібаба, В. Яцюк, В. Козаченко
СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ *477*
В. Д. Макогон
ОЦИФРУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО БІЗНЕСУ, ЯК ІНОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ЙОГО РОЗВИТКУ *480*
С.В. Махно
СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ *483*
А. К. Олексенко

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СТРАХОВОМУ БІЗНЕСІ 486

О.Т. Прокопчук

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 489

Д.А. Пужайло

ДО ПИТАННЯ ПРО АГРАРНЕ СТРАХУВАННЯ 492

Н.В. Рунчева, Л.А. Кравцова

ЕТАПИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ 496

К.В. Сацька, А.В. Довгаль

РЕЗУЛЬТАТИ ВИЇЗНОГО БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В 2020 РОЦІ 499

Н.В. Сачук

ПЕРЕОЦІНКА НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ 503

О. В. Сіренко, Т. Б.Прийдак, О. В.Гарань, Д.О.Кучерук

АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ВКЛАДАННЯ ГРОШЕЙ У БАНКІВСЬКІ ДЕПОЗИТИ 508

М.О. Скрипак

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ 512

В.О. Степанова, П.С. Гешева

ДОХОДИ БАНКІВ: ВИДИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА 516

А.С. Циб, І.О. Лисокобилка

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ 519

В. Д. Чумак, Н.С. Стадник

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ҐЕНЕЗИ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ 523

Р. Шевчук, Р. Гончарук, Д. Опанасенко

СЕКЦІЯ 6
МАРКЕТИНГ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ 527

А.С. Бритвенко, Є.В. Єгорічев

СТРАТЕГІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ МАЛОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ 531

А.А. Клименко, В.В. Коломиченко

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ 535

І. О. Оплачко, В. М. Хомич

ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ 540

І.А. Романюк

ПРИВ'ЯЗКА ЦІНИ ЯК СТРАТЕГІЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В РАМКАХ ПРОДУКТОВОЇ ЛІНІЇ 544

Т.В. Семенова, К.В. Болтенкова

МАРКЕТИНГОВІ КОМУНІКАЦІЇ В РІТЕЙЛ-БАНКУ 547

В.Д. Хурдей, Т.С. Дронова

КАТЕГОРІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ 551

В.Д. Хурдей, Д. С. Наконечний, О. О. Лісняк

СЕКЦІЯ 7
СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ЭКОНОМИКЕ КИТАЯ 557

И.Г. Андреева

ПРИЧИНИ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ 563

О.В. Бінерт

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО КОРПОРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЗНАНЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ 566

Т.В. Вайда

ПРОВІДНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ОПЕРАЦІЙНОГО (ВИРОБНИЧИОГО) МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ 572

О.М. Гіржева

ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДОВОЛЬСТВА В УКРАЇНІ 577

І.І. Княженко

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ 580

К.М. Коробов

УДОСКОНАЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ РІВНЕНЩИНИ 584

А.М. Костюкевич, С.Ю. Антонюк

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ 589

О.В. Семенюк

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ 893

В.А. Худавердієва

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ 598

В.А. Худавердієва, А.П. Бугай

СУТНІСТЬ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА І ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ 603
В.А. Худавердієва, І.С. Нагорний
ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ В ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ПІДПРИЄМСТВА 608
В.А. Худавердієва, М.І. Найдьонова
ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: СУТНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ 613
Д.О. Червенко

СЕКЦІЯ 8
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІЗНИХ ВИДІВ ДІЯЛЬНОСТІ

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЕФЕКТИВНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ 618
Л.І. Антошкіна
ЦИФРОВІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ В СТРАХОВІЙ СИСТЕМІ 621
Л. В. Бражник, В. В. Голобородько
ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ В УКРАЇНІ 624
І.М. Буц, В.І.Буц
РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ КИТАЯ 629
Ванг Шу Эн (WANG SHU AN)
МІЖНАРОДНА ПЛАТІЖНА СИСТЕМА SWIFT 634
М. О. Ведмідь
НЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ 638
О.Г. Красота
РАЗВИТИЕ ОНЛАЙН-ТОРГОВЛИ В КИТАЕ 641
Ли Пин
СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА В КИТАЕ 646
Танг Ци

СЕКЦІЯ 1

УДК 336.14:338

Воронкова А.А., к.е.н., доцент,
Чуйко Н.В., к.е.н., доцент,
Мерчанський В.В., к.е.н., доцент,
доценти кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Храпач К.Г., старший викладач,
старший викладач кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ

Анотація: розглянуто державну підтримку сільського господарства України. Визначено її розмір по роках, та окреслено тенденції зміни. Приведено приклад державної підтримки в країнах ЄС. Зазначено шляхи підвищення ефективності державної підтримки.

Ключові слова: державна підтримка, сільське господарство, ефективність, галузь, країни ЄС.

Невід'ємною складовою розвитку сільського господарства України є його державна підтримка. Оскільки, досліджуваний сектор економіки нашої держави є найбільш залежний від природно-кліматичних умов та має уповільнений оборот капіталу.

Незважаючи на те, що сільське господарство є досить перспективною галуззю та однією із основних рушійних сил розвитку економіки країни для забезпечення добробуту населення, на жаль, за останні кілька років ця галузь АПК почала занепадати. Так, у 2020 році загальний обсяг виробництва сільськогосподарської продукції в Україні склав по відношенню до показника 2019 року 88,5%. При цьому сільськогосподарські підприємства знизили обсяги виробництва продукції на 14% у порівнянні з попереднім роком, а у господарствах населення виробництво скоротилось на 6,8%.

Діяльність підприємств аграрної галузі України демонструє негативну динаміку і щодо зменшення прибутковості. Відповідно до статистичних даних, чистий прибуток аграрних підприємств за 2015-2018 рр. зменшився на 31846,5 млн грн, кількість прибуткових підприємств знизилася на 2,2%, а рівень

рентабельності всієї діяльності зменшився на 28% [1].

За даними науковців Саблука П.Т., Лузана Ю.Я.: «Протягом останніх 7–8 років для вирішення проблем в аграрному секторі та розвитку сільських територій не було прийнято жодного системного законодавчого акта. Навпаки, внесені зміни до діючих законів із підтримки сільського господарства, з оподаткування, до Земельного, Бюджетного і Господарського кодексів та інших зумовили швидше деструктив та розбалансування недосконалої й недовершеної державної аграрної політики» [2, С.9].

Упродовж 2015–2016 рр. було скасовано спеціальний податковий режим функціонування ПДВ у сільськогосподарській сфері, у результаті чого загальний обсяг державних дотацій скоротився у 3,8 рази. Даний режим у 2012–2016 рр. був важливим інструментом державної підтримки, особливо зважаючи на те, що розмір бюджетних дотацій знизився із 3343,8 млн грн у 2008 р. до 339,6 млн грн у 2016 р. А протягом 2008–2017 рр. сільськогосподарські товаровиробники отримали 93665,8 млрд грн державної підтримки через ПДВ [3]. Вагомим було те, що таку підтримку отримували всі сільгоспвиробники.

Вітчизняний аграрний сектор, за оцінками фахівців OECD, в окремі роки мав від’ємне значення показника сукупної підтримки сільського господарства (зокрема, у 2011, 2013 і 2014, а також у 2015 і 2016 рр.), що зумовлено її значним скороченням впродовж останніх років внаслідок погіршення фінансово-економічної ситуації у країні, девальвації національної грошової одиниці та обмежених можливостей державного бюджету.

Загальна сума на держпідтримку АПК на 2020 рік була в розмірі 4 млрд грн. У попередні роки фінансування виглядало так: на 2019 рік агросектор отримав 5,9 млрд грн, у 2018 році - 6,3 млрд грн. Як бачимо з цифр, обсяг фінансової підтримки невпинно зменшувався [4].

У країнах ЄС державну підтримку сільського господарства здійснюють шляхом надання аграріям дешевих кредитів, підтримання твердих цін, виконання безпосередніх виплат тощо. В Європі під державне регулювання підпадає 90 % цін на сільськогосподарську продукцію у вигляді субсидій для

підтримки аграріїв через високі ціни на засоби виробництва.

Хоча практика аграрного господарювання останніх років, зокрема в країнах ЄС, засвідчує нову тенденцію до зменшення загального обсягу економічної підтримки сільського господарства. Однак, починаючи з 1962 р., коли була розроблена Єдина сільськогосподарська політика (ЄСП) країн Європейської Співдружності, фермери отримують прямі виплати із бюджету ЄС на підтримку ринкових цін, виплати залежно від обсягу виробництва сільськогосподарської продукції, розміру посівних площ, кількості поголів'я тварин, цільового використання субсидій. Завдяки реалізації вищевикладених заходів продовольча програма в країнах ЄС була успішно виконана, зросли забезпечення європейських громадян продуктами харчування за доступними цінами та рівень життя сільських товаровиробників. Отже, відповідно до практики розвинутих країн Заходу, ефективний розвиток виробництва сільськогосподарської продукції та розвиток сільської місцевості залежать від регулювання й допомоги з боку держави [5].

На 2021–2023 роки уряд показав середньострокові програми держпідтримки агросектору. МЕРТ додав до своєї трирічної декларації, яка складалася з п'яти ключових напрямів, ще дві програми. До 5 традиційних програм - тваринництва, садівництва, фермерства, здешевлення техніки та кредитів, було додано ще дві програми: підтримка виробництва нішевих культур (продовольча безпека) та картоплярство.

Сьогодні для України особливої актуальності набувають питання підвищення рівня стандартів виробництва та налагодження нових ефективних механізмів державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників. Важливими чинниками розвитку аграрної галузі виступають підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС, а також створення в рамках цієї Угоди Зони вільної торгівлі з Європейським Союзом, оскільки для України відкриваються перспективи поступового освоєння ринку країн ЄС вітчизняними компаніями, підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції АПК.

Для забезпечення ефективного та конкурентоздатного сільського господарства в Україні, має стати розвиток та забезпечення стимулів для ефективного виробництва сільськогосподарської продукції. Варто упорядкувати хід державного фінансування сільського господарства, враховувати необхідність розв'язання проблем розвитку всіх категорій виробників, забезпечити його не тільки збільшення, але й ефективність застосовування, що відповідає як правилам ринкової економіки, так і підходам до державного стимулювання сільськогосподарського виробництва в інших країнах.

Список використаних джерел:

1. Прунцева Г.О. Аналіз ефективності державної підтримки сільськогосподарських підприємств *Економіка і організація управління.* 2020. № 1 (37). С. 79-88.

2. Саблук П.Т., Лузан Ю.Я. Аграрна політика та чинники її реалізації. *Економіка АПК*. 2019. № 10 С. 9

3. Насіров Р. Про АПК і податки. Аграрполіт. URL: https://agropolit.com/blog/85-roman-nasirovpro-apk-i-podatki

4. Держпідтримка АПК – програми на 2021 рік: тваринництво, компенсація придбання с/г техніки, кредити, фермери, кооперативи, посуха, зрошення, органічна продукція, картоплярство. URL: https://agropolit.com/spetsproekty/854-derjpidtrimka-apk--programi-na-2021-rik-tvarinnitstvo-kompensatsiya-pridbannya-s-g-tehniki-krediti-fermeri-kooperativi-posuha-zroshennya-organichna-produktsiya-kartoplyarstvo.

5. Фурман І.В., Пронько Л.М. Формування державної програми підтримки підприємств-агровиробників України з урахуванням світового досвіду. *Економіка АПК*. 2019. № 11. С. 85-95.

УДК 339.137.2.012.23:334.716

Н. А. Герасимчук, д.е.н., професор,
професор кафедри маркетингу
І. О. Захаров, здобувач освітнього ступеня Магістр,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ФОРМУЛЮВАННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ «МАРКЕТИНГОВА СТРАТЕГІЯ»

Анотація: Наведено особливості формулювання терміну «маркетингова стратегія» зарубіжними та українськими авторами. Зазначено три етапи формування маркетингової стратегії: дослідження, розробка маркетингової стратегії та її реалізація. Визначені основні проблеми впровадження і розвитку стратегічного маркетингового управління в підприємствах України.

Ключові слова: маркетингова стратегія, маркетинг, конкурентні переваги, дослідження, стратегічний маркетинг

Стратегічне управління маркетинговою діяльністю включає прийняття та реалізацію стратегічних маркетингових рішень, основною частиною якого є стратегічний вибір, який базується на співставленні власних ресурсів підприємства та можливостями і загрозами зовнішнього середовища функціонування.

Дослідивши праці з дослідження стратегічного маркетингу та розробки маркетингових стратегій, відзначимо значні відмінності щодо формулювання сутності поняття «маркетингова стратегія» українськими та зарубіжними авторами (табл. 1).

Таблиця 1

Особливості формулювання терміну «маркетингова стратегія» зарубіжними та українськими авторами

Автор	Сутність терміну	Підходи до визначення поняття
Котлер Ф., Армстронг Г. [4, с. 125]	Приділяє головну увагу цільовим покупцям	Стосовно інструментів маркетингу
Архипов В. [5, с. 39]	Основний метод впливу компанії на покупців і спонукання їх до купівлі	Стосовно інструментів маркетингу
Балабанова Л. [6, с. 168]	Основний напрям зосередження зусиль, філософія бізнесу підприємства в умовах	Маркетингово-управлінський; маркетингово-організаційний

Автор	Сутність терміну	Підходи до визначення поняття
	маркетингової організації	
Гаркавенко С. [18, с. 125]	Докладний всебічний план досягнення маркетингових цілей	Маркетингово-організаційний
Ковальчук С. О. [39, с. 35]	Маркетингова логіка, яка забезпечує досягнення ринкових цілей і складається зі спеціальних стратегій щодо цільових сегментів, комплексу маркетингу, рівня маркетингових витрат	Маркетинговоуправлінський
Куденко Н. [43, с. 65]	Напрям (вектор) дій підприємства зі створення його цільових ринкових позицій	Маркетингово-управлінський; стосовно інструментів маркетингу
Мороз Л. [48, с. 88]	Засіб досягнення маркетингових цілей щодо маркетинг-міксу	Стосовно комплексу маркетингу

Отже, маркетингова стратегія – це стратегічний напрям діяльності підприємства, що забезпечує реалізацію можливостей підприємства у відповідність до наявної ситуації на ринку та комплектується зі спеціальних середньо- чи довгострокових рішень цільових сегментів, комплексу маркетингу та рівня маркетингових витрат. Процес розробки маркетингової стратегії підприємства відбувається за допомогою послідовно здійснених етапів. Науковці виділяють три етапи формування маркетингової стратегії: дослідження, розробка маркетингової стратегії, реалізація маркетингової стратегії.

Основними проблемами впровадження і розвитку стратегічного маркетингового управління в підприємствах України є: недостатня підтримка керівництвом; недостатні знання й вміння персоналу підприємства; недостатні інновації на підприємстві; брак часу та засобів; невідповідна організаційна структура; невідповідна корпоративна культура; недолік інформації; труднощі прогнозування в періоди інфляції і нестабільності зовнішнього середовища.

Впровадження стратегічного маркетингового управління передбачає: вибір найбільш перспективних напрямків розвитку підприємства; переорієнтацію ділової спрямованості підприємства з пасивного реагування на вплив ринкових факторів на активні дії щодо зниження або запобігання їхнього негативного впливу; координацію основних сфер діяльності підприємства, з метою задоволення потреб покупців і максимізації прибутку

Умови глобального ринкового середовища визначають необхідність активізації маркетингу як одного з найефективніших способів підвищення конкурентоспроможності України та її інноваційного розвитку. Зокрема, доцільно реалізувати наступні ідеї: створення інтернет-майданчиків, доставка продукції, трейдботи тощо.

Список використаних джерел

1. Армстронг Г., Котлер Ф. Маркетинг : навч. пос. : пер. з англ. М. : Видавничий дім «Вільямс», 2001. 608 с.

2. Архипов В. Е. Маркетинг. Техника создания спроса. М. : Вершина, 2006. 300 с.

3. Балабанова Л. В. Маркетингове управління: навч. посібни. 2-е вид., переробл. і доп. Донецьк : ДонДУЕТ, 2004. 290 с.

4. Гаркавенко С. С. Маркетинг : підручник. 4. вид., доп. К. : Лібра, 2006. 717 с.

5. Ковальчук С. О. Дослідження ефективності маркетингових товарних стратегій сільськогосподарських підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2020. № 1 (67). С. 34-40.

6. Мороз Л. А., Чухрай Н. І. Маркетинг : підручник; за ред. Л. А. Мороз. 2-е вид. Львів : Національний університет Львівська політехніка (Інформаційно-видавничий центр ІНТЕЛЕК+Інститут післядипломної освіти), Інтелект-Захід. 2019. 244 с.

УДК 339

О.Л. Горяча, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та фінансів
Б.О. Олійник, здобувач
першого (бакалаврський) рівня
спеціальності 075 Маркетинг
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(м. Бердянськ, Україна)

УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: Основною умовою функціонування виробничих підприємств у сучасних ринкових умовах є їх постійна залежність від сукупності факторів і характеризується значною жорсткістю конкурентної боротьби. У зв'язку з цим вагомого значення набувають проблеми, пов'язані з налагодженням комплексної системи механізму управління інноваційною діяльністю. Тому постійне новаторство в діяльності підприємства стає обов'язковою умовою виживання в умовах конкуруючого ринкового середовища.

Ключові слова: підприємство, інноваційний процес, управління інноваційним розвитком, мікрорівень, макрорівень.

Інноваційний процес – це послідовність подій, під час яких інновація визріває від ідеї до конкретного продукту, технології, структури або послуги і розповсюджується у господарській практиці й суспільній діяльності. Інноваційний процес є безперервним і за рахунок розповсюдження нововведення удосконалюється, стає більш ефективним, набуває нових споживчих якостей [1].

Тобто інноваційний процес виступає, як визначеним чином побудована система, всередині якої виконується інноваційна діяльність, а результатом інноваційного процесу повинна бути інновація для практичного використання і розповсюдження. Незважаючи на те що в науковій літературі зустрічається багато різноманітних підходів до визначення інноваційного процесу, суть їх зводиться до одного висновку, а саме: інноваційний процес пов'язаний із створенням, освоєнням і реалізацією інновацій. Економічні взаємовідносини ставлять підприємства перед необхідністю не тільки приймати участь в цьому процесі, але й вивчати досвід інноваційного розвитку, який вже склався. При цьому особливе значення має вивчення механізмів, які склалися, реалізація дифузії наукової ідеї в прикладну розробку, дослідний зразок та серійне або

масове виробництво [2].

Структуру методів, що застосовуються на макрорівні управління інноваційним розвитком підприємств, яка включає регулюючі механізми, наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Методи управління інноваційним розвитком підприємств на макрорівні

Методи				
Економічного стимулювання	Планування	Правові	Соціального регулювання	Політичного регулювання
Система податків	Формування держзамовлень	Правове регламентування	Суспільні рухи	Політичні права та гарантії
Заохочення розвитку науки та техніки	Реструктуризація економіки	Адміністративні санкції	Демократичні інститути	
Екологічне регулювання	Планування розвитку території	Система стандартів		
Заохочення інвестицій та інновацій				
Система кредитування				

Джерело: [3]

Дещо детальна розглянемо дані фактори:

1. Методи економічного стимулювання. За допомогою методів цієї групи держава стимулює розвиток пріоритетних галузей, розвиток науки і техніки, інвестиційну й інноваційну діяльність, регулює виробництво певних видів товарів, що у свою чергу надає можливості розвитку підприємницьких структур і окремих суб’єктів господарської діяльності.

Таким чином, з’являються ринкові можливості розвитку (переважного інноваційного) для підприємств – виробників цього обладнання.

2. Методи планування. Включають групу методів, які передбачають проведення планово-дослідницьких робіт, що передують соціальноекономічному розвитку. Методи цієї групи стимулюють розвиток певних галузей, регіонів, певних видів діяльності, чим у свою чергу прискорюється розроблення новацій різного рівня й інноваційний шлях розвитку в цілому.

3. Правові методи. Ці методи здійснюють регулюючий вплив через правове регламентування конкретних видів діяльності, систему державних стандартів і методів прямого адміністрування. Так, система жорстких стандартів якості продуктів харчування дала поштовх розвитку фірм, що спеціалізуються на їхній сертифікації.

4. Методи соціального регулювання. Вони впливають на розвиток ринку певних видів товарів через громадські рухи («зелені»), різні недержавні організації (наприклад, професійні асоціації). Цей вплив може як стимулювати розвиток, так і протидіяти йому.

5. Методи політичного регулювання.

Слід зазначити, що серед розглянутих методів управління інноваційним розвитком провідна роль належить економічним, тому що тільки їх вплив може бути як прямим, так і опосередкованим. Однак і досі вагомими залишилися адміністративні методи. Таким чином, макрорівень управління зазвичай визначає поле інноваційної діяльності підприємств та окреслює його межі. У свою чергу мікрорівень конкретизує варіанти дій окремих підприємств із пошуку варіантів розвитку ринкових можливостей, які спираються на безупинну та послідовне розроблення і виведення на ринок різного роду новацій, з метою забезпечення тривалого виживання і стійкого розвитку в конкурентному середовищі [3].

Функції управління інноваційним розвитком на макрорівні:

1. Аналіз зовнішнього середовища та прогнозування його розвитку (поточна кон’юнктура ринку і визначальні її фактори, прогнозування розвитку кон’юнктури тощо).

2. Аналіз внутрішнього середовища підприємства (сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, підсумки минулої діяльності, ефективність функціонування підприємств, тенденції його розвитку тощо).

3. Виділення й вибір напрямів, а в їхніх межах альтернативних варіантів інноваційного розвитку ринкових можливостей на основі зіставлення можливостей і загроз, що виходять із зовнішнього середовища, а також переваг та слабких сторін підприємства, наприклад методом SWOT-аналізу.

4. Вибір цільових ділянок ринку (сегментів чи ніш) для реалізації відібраних

варіантів інноваційного розвитку суб'єктів господарювання, розроблення підходів до формування цільового ринку на базі окреслених ділянок.

5. Аналіз і кількісна оцінка ризику на етапах інноваційного розвитку здійснюється (у разі необхідності) шляхом вивчення всього процесу в цілому та на окремих етапах з наступним коригуванням робіт на кожному з етапів за результатами аналізу.

6. Вибір пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

7. Формування організаційної структури управління інноваційною діяльністю.

8. Планування виробничо-збутової та фінансової діяльності за обраними пріоритетними напрямами.

9. Контроль за реалізацією проектів реалізацію потенціалу інноваційного розвитку (збір і аналіз інформації, що характеризує процеси, які відбуваються у зовнішньому середовищі, процеси всередині самого підприємства, хід виконання запланованих науково-дослідних, дослідно-конструкторських і виробничо-збутових заходів).

10. Підготовка рішень про своєчасну зміну пріоритетів інноваційного розвитку.

Макрорівень управління зазвичай визначає поле інноваційної діяльності підприємств та окреслює його межі. У свою чергу мікрорівень конкретизує варіанти дій окремих підприємств із пошуку варіантів розвитку ринкових можливостей, які спираються на безупинну та послідовне розроблення і виведення на ринок різного роду новацій, з метою забезпечення тривалого виживання і стійкого розвитку в конкурентному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Зеркалов Д.В. Охорона праці в галузі: Загальні вимоги: Навчальний посібник. К. : «Основа», 2011. 551 с. - ISBN 978-966-699-631-5.

2. Балабанова Л.В. Управління персоналом: підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Л.В. Балабанова, О.В. Сардак; М-во освіти і науки України. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 468 с. - ISBN 9786110101813.

3. Люкшинов А.Н. Стратегический менеджмент: Учебное пособие [для студ. выш. уч. зав.]. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. 375с. - ISBN: 5-238-00178-9

УДК 334.735

Н. А. Гринюк, к.е.н., доцент,
доцент кафедри світової економіки
Київський національний торговельно-економічний університет
(м. Київ, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ КООПЕРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Розглянуто концептуальні засади сутності кооперативної власності. Визначено особливості формування і функціонування власності кооперативних підприємств. Проаналізовано систему відносин власності кооперативних підприємств. Запропоновано механізм управління елементами права власності в споживчій кооперації.

Ключові слова: кооперативна власність, споживча кооперація, власність кооперативних підприємств, система відносин власності кооперативних підприємств.

Сучасна ринкова економіка – це змішана трьохсекторна економіка, яка складається з приватного, державного і недержавного некомерційного секторів. Організація третього сектору відіграє все більшу роль у становленні соціально-орієнтованої економіки, оскільки спрямована на розв'язання соціальних проблем суспільства, швидке вирішення яких не під силу державним структурам. Гідне місце серед недержавних некомерційних організацій займає споживча кооперація. І саме власність таких кооперативних організацій слід вважати третьою складовою сучасної економічної системи.

Проблема визначення сутності кооперативної власності не знайшла свого чіткого врегулювання і в національних нормативно-правових актах. На сьогодні в законодавстві України категорія «кооперативна власність» відсутня взагалі. Закон України «Про кооперацію» розглядає питання кооперативної власності лише з точки зору майна кооперативу і джерел його формування (ст. 19) [1].

Що стосується споживчої кооперації, то згідно ст. 9 Закону України «Про споживчу кооперацію» власність споживчої кооперації визнається однією з форм колективної власності [2].

Слід зазначити, що такий підхід до визначення правового статусу власності

споживчої кооперації є занадто узагальненим і не враховує особливості її формування і управління, відмінності функціональних цілей споживчої кооперації, які чинять суттєвий вплив на відносини власності.

Насамперед, однією з особливостей власності споживчої кооперації є ієрархічний рівень формування власності, який визначається рівнем суб'єкта, що здійснює визначені законодавством права. Власність споживчої кооперації слід вважати багатосуб'єктним складноструктурованим економічним феноменом, дослідження якої передбачає її розгляд як сукупності взаємопов'язаних і взаємодіючих елементів. Наявність власної структури у кожного елемента дозволяє говорити про множинність відносин власності в системі споживчої кооперації.

З огляду на це, на нашу думку, ще однією особливістю власності споживчої кооперації є відмінності в механізмі її утворення на різних ієрархічних рівнях, що обумовлює визначення форми власності.

Загальносистемна і регіональна власність споживчої кооперації, яка складається з власності членів-юридичних осіб і їх спільної власності (як результату господарювання) безумовно може бути віднесена до форми колективної власності, чого не можна сказати про власність первинної ланки - споживчого товариства.

Первинний капітал споживчого товариства утворюється внаслідок об'єднання невеликих приватних капіталів індивідів, і, відповідно, власність має приватний характер. Спільна власність споживчого товариства утворюється за рахунок виробничого споживання частини чистого доходу тільки після першого кругообігу первинного (пайового) капіталу.

Таким чином, у відтворювальному процесі власність споживчого товариства розподіляється на дві складові, які різняться як за черговістю утворення (первинна власність - пайовий капітал, прирощена власність - спільний капітал), так і за формами власності (первинний капітал - приватна власність, прирощений капітал - спільна власність). В процесі подальшого кругообігу ці дві частини власності продовжують функціонувати відокремлено,

маючи свої виокремлені цілі і механізми управління ними.

Принципова відмінність власності споживчого товариства полягає в результатах впливу його діяльності на зміну величини власності: в процесі кругообігу капіталу відбувається прирощення консолідованої (спільної) власності, в той час як первинний (пайовий) капітал не збільшується. З урахуванням вищезазначених особливостей, власність споживчого товариства не зовсім коректно вважати формою колективної власності, оскільки як в механізмі її формування, так і функціонування зберігається обособленість приватних засад.

На нашу думку, власність споживчого товариства - це система економічних відносин, які виникають між суб'єктами власності з приводу формування і управління його капіталом (майном) на правах приватно-спільної власності.

Власність споживчої кооперації відрізняється різними позиціями всіх суб'єктів, відкритістю для участі, демократичними засадами управління і контролю. Насамперед, особливістю відносин власності в споживчій кооперації є наявність сукупності взаємовідносин між ієрархічно-побудованими групами суб'єктів власності, що відображається на формуванні системи управління відносинами власності (табл.1.).

Таблиця 1

Система відносин власності в споживчій кооперації

Права власності	Суб'єкти кооперативної власності			
	пайовики	Споживче товариство	Спілка споживчих товариств	Система в цілому
Володіння	+	+	+	
Користування		+	+	
Розпорядження	+		+	+

Джерело: розроблено автором.

Встановлені права власності породжують позитивні і негативні стимули, впливаючи на поведінку суб'єктів економічних відносин. Таким чином, жоден із чотирьох структуровано-підпорядкованих категорій власників в споживчій

кооперації не має повних повноважень, але кожен суб'єкт власності має свою зону впливу і відповідальності в процесі реалізації відносин власності.

Унікальністю споживчої кооперації можна вважати те, що стійкість системи створює саме баланс відносин власності між всіма її суб'єктами. А криза у функціонуванні виникає у разі порушення балансу відносин власності, коли один з елементів організаційної структури (частіше регіональні спілки) утискають права окремих суб'єктів (частіше – пайовиків).

Головне завдання управління власністю споживчої кооперації полягає в упорядкуванні відносин власності, відродженні реальних власників кооперативного майна, економічно зацікавлених в його збереженні, прирощенні і ефективному використанні.

Власність споживчої кооперації є системною складно структурованою багатоаспектною формою економічних відносин між суб'єктами власності, заснованою на ієрархічності її формування, володіння, використання і розпорядження. Виконуючи соціальні функції в трьохсекторній економіці, кооперативна власність виступає її необхідним елементом, рівноправним по відношенню до інших форм.

Список використаних джерел:

1. Про кооперацію: Закон України від 10 лип. 2003 р. № 1087-IV. / Верховна рада України. URL:http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-4 (дата звернення: 15.10.2021).

2. Про споживчу кооперацію: Закон України від 10 квіт. 1992 р. № 2265-XII. / Верховна рада України. URL: http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/2265-12 (дата звернення: 15.10.2021).

УДК 332.212

Т.В. Гулик, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва ім. Т.Г. Беня
К.А. Грабовецька, ЗВО СВО Магістр,
Національна металургійна академія України
(м. Дніпро, Україна)

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ В УМОВАХ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

***Аннотация*:** в роботі було проаналізовано показники, які характеризують діяльність підприємства, його технологічні особливості та досліджено показники ефективності інвестиційної діяльності. За результатами аналізу було виявлено, що підприємством було обрано більш раціональний варіант обслуговування кредиту тобто погашення боргу здійснювати рівними внесками.

Ключевые слова: інвестиційний проект, підприємство, модернізація, виробництво, ефективність, ставка дисконтування.

Технологія виробництва труб на ділянці гарячого прокату у трубопрокатному цеху №4 (ТПЦ № 4) передбачає отримання у кінцевому результаті готової продукції, що відповідає міжнародним стандартам та вимогам за геометричними і механічними властивостями. Основною проблемою, що виникає під час виробничого процесу на ділянці прокату, є поява так званого «температурного клина» при індукційному нагріванні труб перед редукційним і каліброваним станом, що призводить до збільшення питомих витрат металу і підвищення відсотку відбраковування виробів.

Головною вимогою до технології при деформації труб на редукційному і каліброваному стані є підтримка оптимального температурного режиму по всьому тілу оброблюваної труби. Саме відхилення від необхідних меж спричиняє появу «температурного клина», і, як результат, зростають витрати валків, збільшується рівень браку внаслідок скривлення виробу, виникає необхідність у більшій обрізі кінців труби через різницю в товщині стінки.

Передумови проекту. Існуюча на підприємстві система індукційного нагрівання не цілком забезпечує вимоги технологічного процесу за наступними причинами:

•тривалий термін експлуатації машинних перетворювачів (>30 років) обумовлює високий моральний і фізичний знос устаткування;

•неможливість забезпечення рівномірного нагрівання труби по всій довжині у зв’язку із недосконалістю існуючої системи;

•низький рівень коефіцієнту корисної дії (ККД) машинних перетворювачів призводить до підвищеної витрати електроенергії.

В існуючій технології виробництва труб значну частку витрат займають матеріальні витрати по статті задано, зокрема – відбракування виробів через виробничий брак, до якого відносять зіпсовані деталі, заготовки й вузли. На відміну від загальної величини браку, тобто суми цін на продукцію, яку підприємство не може реалізувати у зв’язку із її низьким рівнем якості та невідповідністю міжнародним сертифікатам та вимогам споживачів, втрати від браку враховуються у виробничу собівартість.

У даному дослідженні проведемо оцінку ефективності інвестиційного проекту «Модернізація індукційного нагрівання труб перед редукційним і каліброваним станами ділянки гарячого прокату у ТПЦ №4 ПАТ «ІНТЕРПАЙП НТЗ»» в умовах невизначеності за методикою, наведеною у другому розділі.

Суть проекту. В даний час нагрів відбувається в індукторах (три перед каліброваним і чотири перед редукційним станом), що забезпечують нагрівання труби до температури від 950 °С до 1100 °С. Джерелами енергії виступають перетворювачі машинного типу, до складу яких входять електродвигуни потужністю 2500 кВт і генератори.

Проектом передбачається технічне переоснащення виробництва і модернізація існуючого обладнання за рахунок заміни перетворювачів машинного типу в складі електродвигуна, генератора й індуктора на статичні перетворювачі аналогічної потужності.

Виведені із експлуатації перетворювачі машинного типу при виникненні екстремальних ситуацій можуть бути використані як резервні.

Ефект. Модернізація індукційного нагрівання труб дозволить знизити кривизну прокату на погонний метр, що забезпечить більш точну геометрію

прокату. Окрім цього, технічне переоснащення дозволить скоротити рівень браку по «кривизні переднього кінця труб, подавленим кінцям, загальній кривизні» на 25%, а у подальшому – знизити видатковий коефіцієнт та зменшити безповоротні втрати металу. Оскільки на обсяг виробництва, як за цехом, так і за підприємством в цілому, впливає втрата виробничого часу, заміна фізично зношених машинних перетворювачів дозволить запобігти прогнозованим простоям устаткування на 3 години на місяць.

Характеристика. За результатами аналізу можливих постачальників і вивченню інформації щодо продажу, умов транспортування, особливостей установки і подальшого технічного обслуговування було обране устаткування фірми-виробника «Ajax Magnethermic» (Англія).

Вартість придбаного устаткування і необхідних для реалізації робіт та послуг визначена на підставі комерційних пропозицій фірми-виробника і наведена у табл. 1.

Капітальні вкладення на реалізацію проекту складають 6000 млн. грн.

Фінансування інвестиційного проекту буде здійснюватися за рахунок власних і позикових коштів.

Впровадження нової техніки і вдосконалення технології виробництва труб не нанесе збитку навколишньому середовищу.

Таблиця 1

Вартість придбаного устаткування і робіт, необхідних для реалізації інвестиційного проекту, млн. грн

Найменування	Вартість
Три статичні перетворювачі «PACER-II»	3500
Конденсатор	
Трансмісія водоохолоджувальної лінії	
Трансформатор	
Індуктор	
Внутрішня система охолодження	
Водяні насоси	
Проводка комунікацій	300
Система контролю і керування нагріванням	1000
Пусконалагоджувальні роботи	700
Транспортування устаткування	500
Всього	6000

Підприємство фінансує інвестиційний проект за рахунок власних коштів, і частково за рахунок банківського кредиту, у відповідності зі структурою, наведеною у табл. 2.

Таблиця 2

Джерела фінансування і їхня частка

Джерело фінансування	Частка, %	Сума, млн. грн	Вартість капіталу,%
Власний капітал	80	4800	20
Позиковий капітал	20	1200	15
Всього	100	10550	WACC = 18,46

Для визначення ставки дисконтування скористаємося методом середньозваженої вартості капіталу. Формула для розрахунку наступна:

$$WACC = W_D * C_D * (1 – T) + W_P * C_{P,} \quad (1)$$

де W_D і W_P – частки власного і позикового капіталу відповідно у загальній структурі капіталу підприємства;

C_D і C_P – ринкова вартість власного і позикового капіталу відповідно;

T – ставка податку на прибуток.

Визначимо середньозважену вартість капіталу (WACC) за вихідними даними, наведеними у таблиці 2.

$$WACC = 0,8 * 20 + 0,2 * 15 * (1 – 0,18) = 18,46\%$$

Банком було запропоновано надання кредиту під 20 % річних терміном на п’ять років за двома можливими варіантами:

a) повне погашення боргу підприємством відбувається наприкінці терміну кредитування;

b) погашення боргу здійснюється рівними внесками по 240 млн. грн.

c) Для обрання більш раціонального варіанту обслуговування кредиту було сформовано два графіки: за варіантом надання кредиту a і b відповідно (табл. 3, табл. 4).

Таблиця 3

Графік обслуговування кредиту за варіантом a, млн. грн

Початковий баланс кредиту	Виплати			Кінцевий баланс кредиту
	Тіло кредиту	Відсотки по кредиту	Загальна сума	
1200	-	240	240	1200
1200	-	240	240	1200
1200	-	240	240	1200
1200	-	240	240	1200
1200	1200	240	1440	-
Всього	1200	1200	2400	

Таблиця 4

Графік обслуговування кредиту за варіантом b, млн. грн

Початковий баланс кредиту	Виплати			Кінцевий баланс кредиту
	Тіло кредиту	Відсотки по кредиту	Загальна сума	
1200	240	240	480	960
960	240	192	432	720
720	240	144	384	480
480	240	96	336	240
240	240	48	288	-
Всього	1200	720	1920	

За результатами аналізу таблиць 3 та 4, металургійним підприємством було обрано варіант кредитування b, оскільки загальна сума, яку необхідно сплатити банку за надання кредиту, є меншою за аналогічну величину за варіантом a (1920 < 2400).

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. No 1560–XII (редакція від 13.02.2021 р.), URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1560–12 (дата звернення 8.10.2021).

1. Гулик Т.В., Іваниця О.І. Щодо підвищення рівня ефективності діяльності підприємства. *Розвиток форм і методів сучасного менеджменту в умовах глобалізації: Матеріали 7-ї міжнародної наук. прак. конф*. Дніпро, 10-12.11.2019: тези доповідей (повна версія). Дніпро: Поліграфічний відділ ДДАЄУ, 2019. 304 с. (с.57-59)

2. Гулик Т.В., Горб Є.Ю. Деякі аспекти інвестиційно - інноваційного розвитку підприємств. *Матеріали. Всеукр. наук.-практ. конф.,* , 14–15.11.2019 р., Чортків, ТНЕУ, 2019. С.330-332.

3. Гулик Т.В., Горб Є.Ю. Аналіз виробництва та реалізації продукції в умовах підприємства: *зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти та молодих вчених (21 лист. 2019 р.)*. Харків. нац. автомобільно-дорожн. ун-т. Харків: ХНАДУ, 2019. С. 316-317. URL:https://fmab.khadi.kharkov.ua/kafedri/upravlinnja-ta-administruvannja/vseukrajinskanaukovo-praktichna-konferencija. (дата звернення 8.10.2021).

УДК 658.589

Т.В. Гулик, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва ім. Т.Г. Беня
О.Ю. Чайковський, ЗВО СВО бакалавр,
Національна металургійна академія України
(м. Дніпро, Україна)

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ З ТЕХНІЧНОГО ПЕРЕОЗБРОЄННЯ

Аннотація: роботу присвячено вирішенню актуального науково-прикладного завдання – розвитку, розроблення та обґрунтуванню практичних рекомендацій щодо забезпечення інноваційного розвитку промислового підприємства. Визначено та систематизовано класифікація принципів організації заходів з технічного переозброєння промислового підприємства.

Ключові слова: інновації, підприємство, модернізація, технічне переозброєння, діагностичний аналіз, техніко-економічні характеристики.

Розвиток інноваційної бази підприємства здійснюється завдяки модернізації устаткування, технічного переозброєння, реконструкції і розширення, нового будівництва; вибір конкретного напряму інноваційного розвитку підприємства проводиться на основі результатів діагностичного аналізу і оцінки техніко-організаційного рівня виробництва.

Під технічним переозброєння розуміють комплекс заходів з підвищення техніко-організаційного рівня виробництва, його механізації й автоматизації, з модернізації та заміни застарілого і фізично зношеного обладнання новим, більш продуктивним [1]. Відмінна його особливість полягає в тому, що при даній формі відтворення основних виробничих фондів оновлюється лише їх активна частина. У процесі технічного переозброєння можливе часткове перелаштування побутових, складських і виробничих приміщень [2]. Залежно від масштабів оновлення активної частини основних виробничих фондів можуть бути виділені три види технічного переозброєння виробництва [2]:

1. Мале технічне переозброєння – модернізація діючої техніки, заміна невеликої частини застарілого обладнання, у виробництво впроваджується

невелика кількість нового обладнання.

2. Середнє технічне переозброєння – механізація й автоматизація процесу виробництва, впроваджується прогресивне обладнання, замінюються групи фізично і морально застарілого обладнання.

3. Повне технічне переозброєння – комплексне оновлення переважної частини парку обладнання, що, звичайно, зумовлюється високою фізичною і моральною зношеністю обладнання або переходом на принципово нову технологію виготовлення продукції.

Організація заходів з технічного переозброєння повинна виходити з принципів, визначених у праці [2]. Вони згруповані за двома ознаками, як наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Класифікація принципів організації заходів з технічного переозброєння

Класифіційні ознаки	Принципи	Характерні особливості
Організаційний аспект технічного переозброєння	Принцип відповідності стратегічним цілям розвитку підприємства	Будь-який проект, що реалізується підприємством обов'язково має стратегічну спрямованість. Це стосується і технічного переозброєння, яке має носити стратегічно-поступальний характер
	Принцип цілеспрямованості	Діяльність з економічного чи технологічного розвитку підприємства має підпорядковуватись як головній меті так і визначеними місією підприємства цілям
	Принцип планомірності й безперервності	Технічне переозброєння – це складний процес, який має забезпечувати підприємству його відповідність науково-технічному прогресу, галузевим особливостям функціонування підприємства і саме тому носити безперервний характер
Змістовність процесу технічного переозброєння	Принцип інноваційної спрямованості	Технічне переозброєння виробництва має відбуватись під егідою інноваційного оновлення.
	Принцип системності (комплексності)	Впровадження нового технічного озброєння має відбуватися у комплексі з навчанням та адаптацією до наявного технічного потенціалу підприємства тощо
	Принцип перспективності	Під час впровадження автоматизованого виробництва чи оновлення основних фондів необхідно чітко розуміти перспективність реалізації таких заходів на основі прогнозування підвищення вимог до якості, конкурентних переваг тощо

Якщо ремонт обладнання, який дозволяє відновити його техніко-економічні характеристики, є економічно недоцільним, то виникає необхідність

заміни його новим. Устаткування потребує заміни, якщо витрати, пов'язані з його ремонтом і модернізацією, знаходяться на рівні витрат на придбання, транспортування та монтаж нового [4].

Програма оновлення виробництва на підприємстві – це синтез певних рішень. До неї включають всі нововведення (новації) за їх видами на всіх етапах нововведень із зазначенням виконавців цих змін. Ця програма є комплексним процесом прийняття рішень щодо освоєння нових виробів, оновлення парку машин і обладнання, технологічних, конструкторських, організаційних, соціологічних та інших змін.

Механізм управління процесом технічного переозброєння можна представити в ракурсі основних функцій управління (планування, організація, мотивація, регулювання та контроль), окресливши для кожної з них певні завдання, як зазначається в праці.

Список використаних джерел:

1. Котлер Ф. Основы маркетинга: Пер. с англ. 2001. – 256 с.

2. Батра Раджиев, Майерс Джон Дж., Аагер Дэвид А. *Рекламный менеджмент*. *Москва* СПб.; К.: Изд. Дом «Вильямс», 2001. – 784 с.

3. Васильєв Г.А., Ибрагимов Л.А. и др. *Международный маркетинг*. *Москва.* ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 199 с.

4. Кузьмін О. Є., Алєксєєв І. В., Сай Л. П., Коць О. О. Інноваційний розвиток підприємства на стадії науково-технічної підготовки виробництва: особливості планування та організування: монографія. Львів, Видавництво «Растр-7», 2012. 256 с.

УДК 65.018

Т.В. Гулик, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва ім. Т.Г. Беня
В.В. Забігай, ЗВО СВО Магістр,
Національна металургійна академія України
(м. Дніпро, Україна)

АКТУАЛІЗАЦІЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ В ПРОЦЕСІ ВИРОБНИЦТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ISO-9001

Анотація: статтю присвячено актуалізація забезпечення якості продукції в процесі виробництва за допомогою ISO-9001. Розкрито сутність понять «виробничий процес» та «якість продукції». Актуалізовано та узагальнено суть і переваги ISO-9001.

Ключові слова: організація виробництва, якість продукції, ISO-9001, вартість, техніко-економічні показники.

Виробничий процес – сукупність взаємозалежних процесів праці й природних процесів, у результаті яких вихідні матеріали перетворюються в готові вироби. Організація виробництва охоплює всі ланки - від груп галузей і підгалузей народного господарства до робочого місця.

Ґрунтуючись на змісті та напрямках організації виробництва, можна сформулювати її основні завдання:

– вибір найбільш досконалих речовинних елементів виробничого процесу;

– забезпечення їхнього повного використання і раціонального просторового й часового сполучення;

– економія живої праці;

– підвищення якості продукції [1, с.57-60].

Економічна ефективність сучасних автоматичних потокових ліній полягає в різкому підвищенні продуктивності праці і якості продукції, значному зниженні собівартості і поліпшенні інших показників, а також у полегшенні праці робітників, функції яких зводяться до управління машинами. Управління технологічним процесом залежить від конкретної структури певного підприємства. А також від способу побудови функціональної системи підприємства [1].

При централізованому способі всі функції управління сконцентровані у функціональних відділах управління підприємства. При децентралізованому способі всі функції обслуговування передаються цехам. Кожний цех перетворюється в замкнутий виробничий підрозділ.

Найбільш ефективний змішаний спосіб, що одержав найбільше застосування на більшості підприємств. При цьому питання, які можуть більш оперативне й краще вирішити, передаються в їхнє організаційної структури, а методичне керівництво функціональними підрозділами й контроль за якістю продукції виконують функціональні відділи апарата управління підприємством.

Для рішення конкретних техніко-економічних завдань на підприємстві потрібне використання АСУ.

Повсюдне використання автоматизації та комп'ютерізації спрощує процес управління. Основа АСУ - інтегрована обробка виробничо-економічної інформації, що охоплює рішення завдань прогнозування, планування й управління виробництвом з використанням сучасних засобів. АСУ вирішують три завдання:

– оперативне планування і управління всіма ланками підприємства;

– техніко-економічне планування і матеріально-технічне постачання;

– облік руху товарно-матеріальних цінностей, готової продукції, розрахунків з постачальниками, банківських операцій.

Діючі АСУ безумовно довели свою економічну ефективність [2].

Варто тепер перейти до розгляду проблеми контролю якості продукції.

Якість продукції – це сукупність властивостей, що визначають її придатність задовольняти потреби відповідно до її призначення.

Конкретно для багатьох видів виробництва якість його продукції характеризується тими властивостями, які визначають її експлуатаційну придатність і проявляються в процесі використання.

Такі показники якості, як продуктивність, надійність і безаварійність або безвідмовність роботи, термін служби, зручність управління, зовнішній вигляд й обробка, є загальними для багатьох видів продукції. Якість виробу оцінюється

відносно, тобто шляхом зіставлення його з іншим виробом, що має оптимальні показники якості, які фіксуються Держстандартом.

Існують наступні показники якості продукції: призначення (швидкість, потужність); надійності; ергономічні; естетичні; технологічні; транспортабельні; стандартизації й уніфікації; патентно-правові; екологічні та безпеки.

Для забезпечення переліченого необхідно вести систему контролю на підприємстві, а саме ISO-9001.

ISO-9001 - це система менеджменту, яка управляє виробничими процесами, що націлені на покращення якості продукції то послуг (будує документальну та практичну базу з управління якості продукції).

ISO-9001 - це адаптований універсальний стандарт для всіх країн, який повністю гармонізований зо всіма європейськими нормами.

Суть ISO-9001 полягає в управлінні контролем всередині конкретного підприємства, метою якого є відповідність кінцевої продукції запитам покупця або замовника.

ISO-9001 включає:

1) Клієнторієнтованість бізнесу;

- впровадження нових технологій, які поліпшують споживчі характеристики продукції, що виробляється,

- тотальний контроль над характеристиками продукції, що виробляється.

2) Побудова корисних партнерських відносин між підприємством і покупцями;

- організація своєчасних постачань продукції,

- надання покупцеві можливості повертання товару,

- надання необхідних документів,

- дотримання договірних умов.

3) Технологічний розвиток виробництва з використанням передових комп'ютерних та інформаційних технологій.

4) Постійний аналітичний моніторинг, спрямований на організацію виробничої та кардової політики.

5) Організація системи реагування на скарги покупців;

- аналіз скарги,

- опрацювання висновків,

- прийняття ефективних заходів щодо усунення недоліків.

- прийняття заходів щодо не повторення цих недоліків у майбутньому.

При забезпечення якості продукції в процесі виробництва за допомогою системи ISO-9001 підприємство буде мати наступні переваги:

- перспективи виходу на міжнародний ринок;

- зростання довіри покупців до підприємства;

- підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства;

- додаткові переваги під час участі у тендерах.

На нашу думку, сьогодні кожне підприємство має та повинно використовувати у себе система менеджменту - ISO-9001.

Список використаних джерел:

1. Костюк О. Д. Концепції сучасних систем управління якістю продукції та послуг. URL: http://www.nbuv.gov.ua. (дата звернення 18.09.2021).

2. Зубков С. О. Підходи до оцінки ефективності використання ресурсного потенціалу підприємства торгівлі. *Проблеми теорії та практики управління економічним потенціалом підприємства* : тези доповідей Міжнар. інтернет-конф., м. Харків, 13–15 травня 2014 р. Харків: ХДУХТ, 2014. С. 78–79.

3. ДСТУ ISO 9000-2001 Системи управління якістю. Основні положення та словник. Чинний від 10.01.2001 р.

4. ДСТУ ISO 9001-2001 Системи управління якістю. Вимоги. Чинний від 10.01.2001 р

УДК 659.126:339.137.2

Н. В. Дем'яненко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри підприємництва і права
Басюк Т. С., здобувач освітнього ступеня Магістр,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ФОРМУВАННЯ БРЕНДИНГУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація: Проаналізовано етапи формування брендингу на підприємстві. Визначено, що бренд – це унікальний образ, який залишається у свідомості споживача та відображається, як одне ціле: назва, ціна, упаковка та стиль реклами. Досліджено бренд автокомпанії Ford та його основі архітектурні елементи.

***Ключові слова**:* бренд, автокомпанія, брендинг, Ford, покупці, формування бренду

Брендинг є важливим аспектом, який необхідно враховувати при формуванні стратегії розвитку будь-якого підприємства, тому що з його допомогою здійснюється зв'язок з цільовою аудиторією, він сприяє виконанню ряду цілей щодо соціально-економічного розвитку, а також відображає, певною мірою, індивідуальність підприємства. Такий процес, як формування бренду, сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності підприємства. Вцілому, бренд позитивно діє на збільшення прибутків, обсягу продажу, закріплення на певному сегменті за рахунок своєї унікальності та уподобань з боку покупців [1].

Правильно створений бренд дає змогу отримати лояльних покупців та зростаючий потік споживачів. Формування бренду складається з таких етапів. Перший етап – позиціонування бренду на ринку. Аналізуються основні характеристики бренду та способи його просування, визначається його місце на ринку з обов'язковим урахуванням потреб споживачів та сприйняття бренду як основної складової компанії. На другому етапі формується стратегія бренду: розробляються програми стратегічного напрямку. На третьому етапі розробляється ідея брендингу, яка повинна привернути увагу споживача, зацікавити його своєю унікальністю та яка буде відрізнятися від інших брендів –

конкурентів. Четвертий етап – пошук унікальної назви бренду. Потрібно звернути увагу на те, що назва має нести позитивні емоції. До п'ятого етапу відноситься – тестування. Шостий – бренд-трекінг. Цей термін означає проведення сучасних досліджень реклами і маркетингу, визначаються методи виміру ефективності рекламної кампанії, а також використання бренду [2].

Бренд є нематеріальним активом ТОВ «ДК «Полтава-Автосвіт», який в умовах економічної кризи може не тільки допомогти зберегти свою ринкову нішу, а й за умов ефективного стратегічного управління збільшити її. Бренд – це стійка стратегічна конкурентна перевага дилерської компанії. Найстаріший виробник автомобілів в світі – компанія Ford, яка бере свій початок з XI ст. Вона є четвертим у світі виробником автомобілів за обсягом випуску за весь період існування; у 2018 р. є третьою на ринку США і другою в Європі. Компанія була заснована в 1903 р. Генрі Фордом. Він створив її, отримавши на розвиток свого бізнесу від інвесторів 28000 $. Компанія Ford здобула популярність у світі завдяки тому, що першою застосувала класичний автоскладальний конвеєр.

Основні архітектурні елементи бренду Ford включають:

1) атрибути успішного бренду: відомість назви бренду; прихильність покупців до товару-бренду; цінності та якість бренду, їх сприйняття покупцем; асоціативні ряди (створення доброзичливого ставлення покупця бренду, причини для здійснення купівлі);

2) умови успішного будівництва бренду: здатність підприємства підтримувати якість товару та стабільність його product-mix'у; маркетингова комунікативна підтримка, яка потребує значних коштів на рекламу, що має бути спрямована на конкретного цільового споживача (користувача) та враховувати його специфічні мотивації, а також професійне розроблення усіх складових маркетингу (товар, ціна, комунікації та розподіл) з використанням методів SWOT-аналізу; перетворення «4P» продавця на «4C» покупця, складовими яких є: потреби споживача, витрати споживача, вигоди споживача та наявність ефективних комунікацій між споживачем і товаром виробника та його торговими посередниками;

3) проведення кваліфікованих досліджень: маркетингових з виявлення споживацької незадоволеності (бренди конкурентів, рівень прихильності до них споживачів, сегмент неспоживачів і тих, хто купує цей бренд час від часу: склад і причини поведінки); «унікальної» споживацької незадоволеності (незадоволеність функціональна, емоційна та соціальна; соціально-демографічний «портрет» незадоволеного споживача; чинники впливу на незадоволеного споживача.

Чіткий розподіл інструментів брендингу дає можливість розробити ефективну стратегію управління брендом.

Отже, бренд – це унікальний образ, який залишається у свідомості споживача та відображається, як одне ціле: назва, ціна, упаковка та стиль реклами. Керівники ТОВ «ДК «Полтава-Автосвіт» досконало розуміють свою цільову аудиторію та працюють з нею. Даний підхід залишається у свідомості споживача та викликає асоціації та емоційний зв'язок під час руху автомобіля.

Список використаних джерел

1. Гриценюк В. В., Руснак А. В., Надточій І. І. Сутність брендингу та його роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. № 12, 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7545 (дата звернення: 25.09.2021 року).

2. Ковальчук О. А., Тарасюк Г. М. Формування брендингу на підприємстві. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/01/131-1.pdf (дата звернення: 20.09.2021 року).

УДК 665.4

Н. В. Дем'яненко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри підприємництва і права
Б. В. Тихтило, здобувач освітнього ступеня Магістр,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ВАГОМІСТЬ ЧИННИКІВ КУЛЬТУРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЛЯ ВІДВІДУВАЧІВ КНИЖКОВОГО МАГАЗИНУ

Анотація: Досліджено вагомість чинників культури обслуговування для відвідувачів магазину «Сторінка». Проаналізовано на скільки зручна викладка продукції в супермаркеті, вдалий чи ні підбір асортименту, зазначені методи продажу продукції, визначена культура та компетенція продавця, досліджено особливості інтер'єру книгарні та проаналізовано перелік послуги, які надає супермаркет.

Ключові слова: книга, магазин, культура торгівельного обслуговування, асортимент.

Книжковий магазин «Сторінка» – це перший книжковий маркет у місті Миргород Полтавської області (зареєстрований у 2001 р.). Приміщення магазину знаходиться на зупинці «Пошта» за адресою вул. Гоголя, 48. Зручне розміщення роздрібного книготорговельного підприємства, правильне формування асортименту книжкової продукції в магазині, впровадження прогресивних методів обслуговування сприяють повнішому задоволенню попиту покупців на книжки, і, таким чином, підвищують культурний, професійний, ідейно-політичний рівень людей.

Обов'язковим компонентом роздрібної книготорговельної діяльності є спілкування продавця з покупцем. Воно невіддільне від матеріальної сторони книготорговельного процесу і здатне як сприяти, так і перешкоджати йому. Працівники книготорговельного підприємства мають добру психологічну підготовку, що забезпечує належне спілкування з покупцями. Певні успіхи в цьому плані, не підкріплені професійною підготовкою, будуть нестійкими і досягатимуться ціною нервового та фізичного перенапруження [1, с. 66].

Дослідимо якісний рівень торговельного обслуговування книгарні за допомогою таких чинників: на скільки зручна викладка продукції; вдалий чи ні

підбір асортименту; які методи продажу продукції застосовуються; яка особиста культура та компетенція продавця; особливості інтер'єру книгарні; перелік послуги, які надає супермаркет (рис. 1).

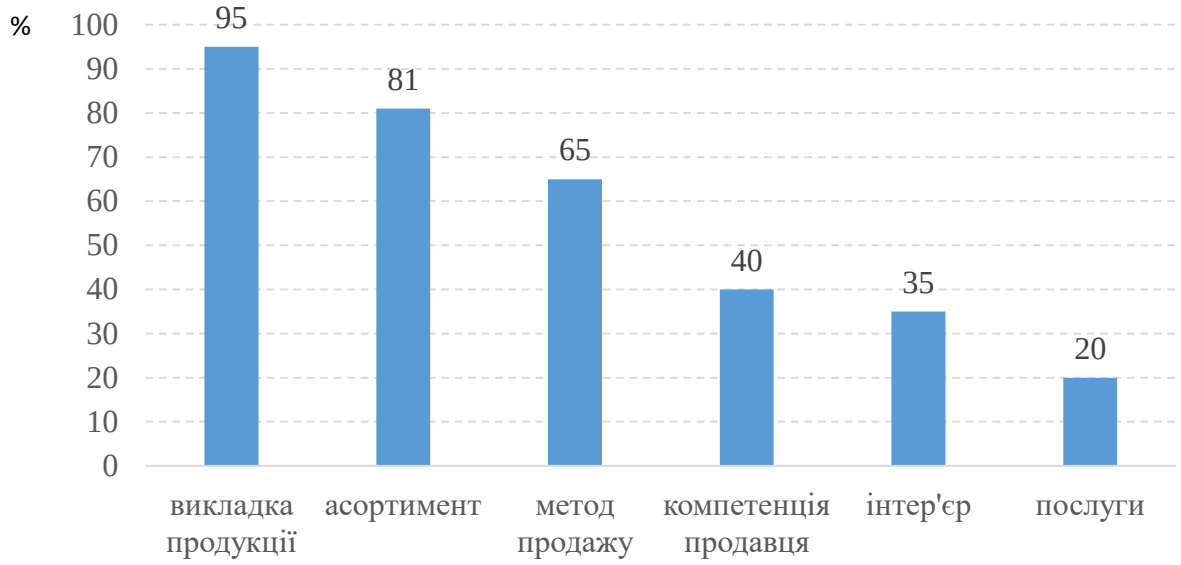

Рис. 1. Вагомість чинників культури обслуговування для відвідувачів магазину «Сторінка», 2020 р.

Сьогодні однією з важливих складових успішної роботи підприємства роздрібної книжкової торгівлі стає мерчандайзинг. Саме технології мерчандайзингу дозволяють книготорговцю досягнути вищої продуктивності торговельного закладу, використовуючи найвигідніше кожен квадратний метр приміщення, і зробити магазин по-справжньому привабливим місцем, де приємно перебувати, здійснювати покупки, а не просто забігати на хвильку з крайньої необхідності [2, с. 25].

Організація книжкової торгівлі в магазині здійснюється за методом самообслуговування, а тому потребує активної викладки товарів. Вона має привертати увагу покупців, стимулювати збільшення імпульсних покупок та продажу книжкових товарів загалом, а також нагадувати про потребу в придбанні супутньої продукції. Розміщенням і викладкою книжкової продукції на стелажах маркету «Сторінка» керуючись власним досвідом і спостереженням за попитом покупців займаються продавець і фізична особа-підприємець.

Головним фактором, який впливає на культуру та результати комерції, є

раціональний підбір асортименту. Книжковий дім «Сторінка» серед книгарень міста Миргород пропонує найширший асортимент продукції.

Обов'язковим компонентом книготорговельної діяльності є спілкування продавця з покупцем. Продавці книжкового магазину дуже уважні, старанні та відповідальні. Цікавляться вподобаннями клієнтів та намагаються допомогти з обранням книги. У книгарні наявний ксерокс та можна купити канцелярське приладдя. Також для залучення клієнтів влаштовуються яскраві презентації, акції та конкурси для дітей, особливо перед початком навчального року.

Отже, культура та якість торговельного обслуговування в книгарні дозволяє констатувати, що зміст цього поняття багатоаспектний і розкривається через взаємодію технічних, етичних і естетичних складових. Культура обслуговування покупців (як один з чинників конкурентоспроможності і фінансової стабільності в умовах ринку) відображає комплекс заходів, спрямованих на поліпшення забезпечення населення товарами: удосконалення роботи щодо розширення асортименту, розвиток матеріально-технічної бази роздрібної мережі, оформлення інтер'єрів магазинів тощо.

Список використаних джерел

1. Антоник О. В., Синєок І. В. Культура торговельного обслуговування як фактор конкурентоспроможності сучасної книгарні. *Поліграфія і видавнича* справа. 2006. № 2 (44). С. 61-72.

2. Лёгкая косметика для книжного магазина. Книжный бизнес. 2004. № 4. С. 24 – 28

УДК 331.101.3:330.3

Довбня С.Б., д.е.н, професор
завідувачка кафедри економіки та підприємництва ім.Т.Г. Беня
Гуро Н.М., аспірантка
кафедри економіки та підприємництва ім.Т.Г.Беня
Національна металургійна академія України
(м. Дніпро, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ З ВИКОРИСТАННЯМ ТЕХНОЛОГІЇ «ГРЕЙДИНГУ»

Анотація: обґрунтовано основні напрямки удосконалення мотивації праці в умовах нестабільної економіки. Для актуалізації мотивації праці запропоновано використання технології «грейдингу», яка базується на оцінках: складності праці на кожній посаді компетентності та результативності співробітників. Запропонований підхід є гнучким та дієвим, відповідає сучасним умовам нестабільної економіки.

***Ключові слова*:** мотивація праці, вимоги посади, компетентність співробітника, результативність праці, грейдинг, кадрова стратегія.

Сучасні умови функціонування підприємств вимагають зміни концепції управляння головним ресурсом підприємства – персоналом. Основні тенденції та проблеми в управлінні персоналом полягають у його скороченні, переведенні на неповний робочий день і, головне, переході на дистанційну (он-лайн) роботу. У зв'язку з цим виникають важливі та непрості до вирішення питання: як організувати он-лайн роботу з високою продуктивністю і як дієво мотивувати персонал в таких умовах. Незважаючи на те, що удосконаленню мотивації праці приділяється дуже багато уваги [1-4], мінливість зовнішніх умов та самих суб'єктів господарювання обумовлюють необхідність постійної її актуалізації.

В сучасних умовах актуалізація мотивації праці повинна, на наш погляд, здійснюватись в наступних напрямках: а) підвищення гнучкості з метою своєчасної адаптації зовнішнього середовища; б) встановлення тісної кореляції між значущістю посади, складністю робіт та рівнем мотивації; в) врахування компетенцій співробітників; г) підсилення взаємозв'язку між результатами праці кожного співробітника та розміром його оплати.

Для досягнення цієї мети необхідним є створення сучасної системи

мотивації праці, яка б базувалася на використанні такого дієвого підходу «грейдинг» [5], та була спрямована на реалізацію кадрової стратегії [6].

Грейдинг в його широкому розумінні представляє собою технологію управління персоналом, яка базується на оцінюванні окремих аспектів трудової діяльності та прийнятті кадрових рішень по результатах оцінок

З метою об'єктивної оцінки значущості посад та справедливого рівня оплати праці кожного співробітника технологія грейдингу передбачає формування системи мотивації праці, що заснована на оцінках: 1) складності праці на кожній посаді та її значущості для підприємства; 2) компетентності співробітників; 3) результативності конкретного робітника (рис.1).

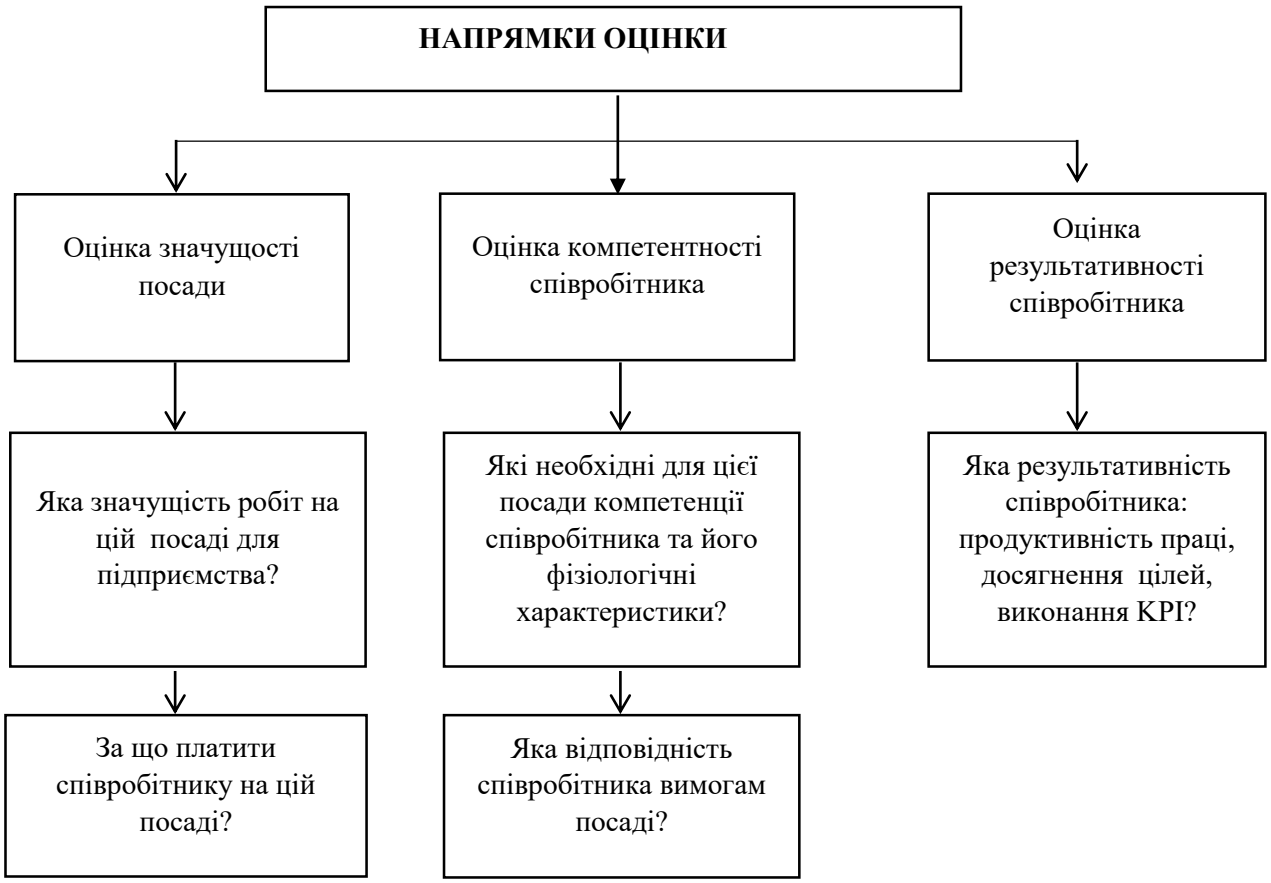

Рис. 1. Оцінка в системі грейдингу

Оцінка значущості посади передбачає: 1) ранжирування посад по їх значущості для підприємства та формування грейдів; 2) встановлення розмірів окладів для кожної посади з урахуванням її значущості, яка визначається належністю до визначеного на попередньому етапі грейду; 3) визначення вимог

посади до співробітника, що буде її обіймати.

Ранжирування посад по їх значущості для підприємства та формування грейдів можливо здійснювати з використанням різноманітних методів, які умовно об’єднуються в дві групи: неаналітичні (базуються на експертних оцінках: класифікація, пряме ранжирування, метод парних порівнянь) та аналітичні методи (анкетування, факторний аналіз).

В залежності від отриманих оцінок посади об’єднуються в грейди. Грейд – це група посад, що мінімально відрізняються з точки зору їх значущості для підприємства. Відповідно, для посад, що знаходяться в одному грейді, різниця в оплаті праці повинна бути несуттєвою.

Наступний другий етап полягає у визначенні можливих розмірів окладів для кожної посади з урахуванням її значущості та належності до грейду.

Реалізація цього етапу передбачає:

- визначення діапазону окладів в кожному грейді у відповідності з його рангом;

- визначення розміру пересікання окладів суміжних грейдів.

Орієнтовною «висотою» діапазону окладів вважається 20% від мінімального розміру окладу в грейді, тобто:

$$\frac{\text{Максимальний розмір окладу} - \text{Мінімальний розмір окладу}}{\text{Мінімальний розмір окладу}} * 100 = 20\%$$

Третій етап, що відноситься до напрямку «Оцінка значущості посади», полягає у встановленні вимог до робітника, який буде займати посаду (вимог посади). Вимоги посади визначають, що необхідно знати, вміти, якими навичками володіти, тобто яким повинен бути «ідеальний робітник» для ефективного виконання обов’язків. Як правило, при формуванні вимог посади доцільно визначити:

- що необхідно робити: функції, завдання роботи, зв'язок з іншими робітниками:

- як виконувати роботу: цілі роботи та її результати, засоби та предмети

праці,технології та методи, інформаційне забезпечення і т. ін.

- розумові характеристики робітника: базова освіта, додаткові компетентності, підвищення кваліфікації, особисті якості та інше;

- фізичні вимоги до робітника: сила, спостережливість, ораторські здібності і т. ін.

Другий напрямок (див. рис.1) полягає в оцінці компетентності співробітників. Ми визначаємо компетентність як наявність необхідних знань, умінь та особистих якостей співробітника, а також здібностей їх використання для досягнення поставлених цілей, виконання планових завдань та ефективної роботи у відповідності до вимог посади.

В результаті реалізації етапу «Оцінка компетентності співробітника» визначається різниця між компетентністю кожного робітника та вимогами посади, що дає можливість прийняття ряду обґрунтованих кадрових рішень. По-перше, встановлення розміру окладу конкретного робітника в залежності від рівня його компетентності. По-друге, визначення предметної області та способу підвищення кваліфікації для досягнення компетентності, що відповідає вимогам до посади. По-третє, планування кар'єри робітника.

Третій напрямок оцінки передбачає оцінку результативності співробітників, яка може здійснюватись наступними способами: визначення ступені досягнення цілей та KPI, виконання планових завдань та норм, оцінка продуктивності праці, виконання бюджетів, реалізація бізнес-процесів і т. ін.

По результатах оцінки компетентності та результативності співробітників можливо робити обґрунтовані висновки щодо встановлення робітнику надбавок та доплат, його преміювання, а також кар'єрних перспектив кожного співробітника підприємства.

Запропонований підхід до формування системи мотивації праці, що базується на оцінюванні значущості окремих посад, компетентності та результативності робітників, відповідає сучасним динамічним умовам функціонування підприємств та є можливим для використання в умовах онлайн-праці та діджиталізації. Він дозволяє переоцінити важливість посад і видів

діяльності у відповідності до цілей та умов сьогодення, враховувати ті компетенції, які мають значення в поточному періоді та визначати доцільність та напрямки розвитку працівників, забезпечує гнучкість та дієвість оплати праці.

Список використаних джерел:

1. Баксалова О. М. Формування ефективної системи мотивації праці на підприємстві. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2009. № 6. Т.3. С. 194-197. URL.: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_6_3/pdf/194-197.pdf.
2. Климчук А.О. Управління підприємством в системі оцінки, мотивації та стимулювання персоналу: монографія. Хмельницький: ХНУ, 2018. 283 с.
3. Лозовський А.М. Мотивація як складова ефективного управління персоналом. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука» 2018. № 7(2). С. 41-44. URL.: https://doi.org/10.25313/2520-2294-2018-7-3967.pdf.
4. Мельник А.О. Аналіз сучасних мотиваційних підходів до управління персоналом. Бізнес-навігатор. 2018. Вип. 4. С. 94-98. URL.: http://www.business-navigator.ks.ua/journals/2018/47_2018/22.pdf.
5. Чемеков В.П. Грейдинг: технология построения системы управления персоналом. Москва: Вершина, 2007. 208 с.
6. Довбня С.Б., Письменна О.О. Кадрова стратегія: теоретичні основи та методичний інструментарій її формування: монографія. Дніпро: Ліра, 2019. 184 с.

УДК 65.01

М.М. Ігнатенко, д.е.н., професор,
завідувач кафедри економіки
О.Ю. Жучінський, аспірант
Університет Григорія Сковороди у Переяславі
(м. Переяслав, Україна)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація: розглянуто основні підходи до оцінки ефективності системи контролінгу. Наведено класифікацію фінансових та багатокритеріальних методів даної оцінки, детально розглянуті статистичні та динамічні методи, виявлено переваги та недоліки кожної методики. На підставі аналізу було зроблено висновок про доцільність використання комплексного підходу, що поєднує в собі всі розглянуті методики, що компенсують разом недоліки кожного з методів.

Ключові слова: контролінгу, ефективність, підприємства, статистичний метод, динамічний метод, комплексний підхід, проект.

Незалежно від діяльності підприємства неможливо уявити впровадження нової системи управління без оцінки її ефективності. Система контролінгу не є винятком, проте питання про її оцінку має дискусійний характер і вважається неоднозначним. Мета запровадження процес управління системи контролінгу полягає у отриманні комплексної інформації, здатної забезпечити належне управління, спрямоване в розвитку діяльності організації.

Насправді інформаційна підтримка контролінгу найчастіше супроводжує етап бюджетування, облік фактичних показників та його відхилення від планових значень, і навіть аналіз даних відхилень [1]. Так як інновації та проєкти мають одні й ті самі ознаки, серед яких новизна, невизначеність кінцевого результату, супутні ризики, чітка мета, певний зміст, часові рамки та обмежений бюджет, то будь-яке нововведення, а в даному випадку впровадження підсистеми контролінгу, можна інтерпретувати як окремий проєкт [2].

В даний час, серед великої кількості оцінок ефективності системи контролінгу, неможливо виділити основну методику, проте все розмаїття даних

оцінок можна звести до двох підходів: фінансовому – оцінка ефективності проводиться на основі фінансових показників; багатокритеріальному – оцінка ефективності проводиться за багатьма критеріями, серед яких фінансові показники не відіграють визначальної ролі. Фінансові методики, що дозволяють оцінити ефективність системи контролінгу, доцільно класифікувати на:

1. Динамічні: метод економічної доданої вартості; метод акціонерної доданої вартості; методи дисконтування.

2. Статистичні: розрахунок періоду окупності запровадження системи контролінгу; розрахунок показників рентабельності інвестицій.

Одними з динамічних методів є такі методи дисконтування, як:

1. Internal Rate of Return (IRR): оцінка системи контролінгу, заснована на внутрішній нормі рентабельності. IRR полягає у певній відсотковій ставці дисконтування, NPV системи контролінгу при якій дорівнює нулю. Досягти нульового NPV можливо лише у тому випадку, коли рівні початкова сума вкладень та наведена вартість майбутніх надходжень. Подібна оцінка має свої переваги: враховуються можливі майбутні втрати цінності надходжень. Недоліки: немає реакції на величину інвестицій у систему контролінгу.

2. Net Present Value (NPV). Оцінка системи контролінгу, заснована на дисконтованих грошових потоках. Сутність оцінки у разі полягає у використанні визначення чистої наведеної вартості. Недоліком є уявлення вигод від проєктів контролінгу лише у грошах, що завжди доцільно [3].

3. Profitability Index (PI): оцінка системи контролінгу, що ґрунтується на індексі прибутковості. PI – це ставлення наведеної суми надходжень протягом періоду реалізації системи контролінгу до наведеної величині вартості інвестицій.

Economic Value Added (EVA): метод економічної доданої вартості. Сутність концепції полягає у створенні вартості для інвестора у той час, коли економічні вигоди від експлуатації активів перевищують необхідну дохідність власника капіталу. У кожен із періодів діяльності підприємства економічна додана вартість розраховується на основі того обсягу капіталу, який задіяний

безпосередньо в даний момент. Ця обставина дозволяє використовувати EVA з метою планування, контролю та аналізу інвестиційного проєкту.

Shareholder Value Added (SVA): метод акціонерної доданої вартості. Він полягає у капіталізованій зміні поточної вартості операційного грошового потоку, який скоригований на поточну вартість вкладень у капітал (як оборотний, так і необоротний), які, у свою чергу, і призвели до зміни [4].

Перший статистичний метод – Return on Investment (ROI): розрахунок показника рентабельності інвестицій. Так як активи організації, що впроваджує систему контролінгу, мають фінансування з двох джерел капіталу – власного та позикового, то чистий прибуток завищено на ту суму, яку необхідно виплатити як відсотки за кредит. Ефективність всього капіталу, що інвестується в проєкти, відображає показник ROI, який передбачає результат функціонування всіх ресурсів: фінансових, матеріальних, трудових, задіяних у даних проєктах контролінгу.

Показник ROI має свої переваги, серед яких відзначається об'єктивність при оцінці показників, а також прості математичні залежності між показниками, проте недоліками показників в системі ROI є той факт, що всі вони монетарні. Крім цього, в ROI складно дійти балансу фактичних витрат і відстрочених результатів.

Другий статистичний метод – розрахунок періоду окупності, який є часовим інтервалом, в період якого виручка від реалізації системи контролінгу досягне рівня початкових інвестицій. Необхідно також враховувати різновиди даного методу оцінки:

1. Payback Period (PBP): період окупності проєкту – облік цінності надходжень та виплат майбутніх періодів;

2. Discounted Payback Period (DPBP): дисконтований період окупності проєкту – облік залежності часу та капіталу на основі розрахунку дисконтування ресурсних потоків. Даний метод має як переваги, серед яких простота розрахунків, так і недоліки – даний метод не враховує вигоду проєкту за межами терміну його окупності [5].

Усі описані фінансові методи оцінки системи контролінгу мають недоліки, основні з яких: необхідність ринкової переоцінки нематеріальних активів; через особливості бухгалтерської звітності потрібен великий обсяг коригування; в оцінці ефективності складно знайти необхідну інформацію.

Безумовно, запровадження систему управління підсистеми контролінгу дозволяє підприємству підвищити результати господарської діяльності [6]. Зокрема, підрозділ контролінгу сприяє визначенню найбільш вигідних умов реалізації продукції, розробці системи знижок з метою визначення запланованих фінансових результатів та витрат; сприяє правильній розстановці цілей та пріоритетів, що веде до підвищення ефективності діяльності підприємства, забезпечуючи тим самим фінансове зростання; дозволяє мінімізувати ризики фінансових втрат у разі відхилення фактичних параметрів від планових. Однак не варто забувати про дорожнечу системи контролінгу, тому можна говорити про результати тільки після проведення оцінки ефективності даного впровадження.

Таким чином, з позиції практичного застосування тієї чи іншої методики оцінки ефективності системи контролінгу доцільно використовувати комплексний підхід, що поєднує в собі всі перераховані вище методики, що компенсують в сукупності недоліки кожного з методів.

Список використаних джерел:

1. Брохун Н.С. Аналіз ефективності впровадження та функціонування системи контролінгу на підприємствах. *Вісник ЖДТУ*. 2012. № 4(62). С. 35-38.

2. Мармуль Л.О. Ксьонжик. І.В. Інвестування інноваційного розвитку харчових і переробних підприємств: монографія. Миколаїв, 2011. 153 с.

3. Терещенко О.О., Баб'як Н. Д. Фінансовий контролінг: навч. посіб. К.: КНЕУ, 2013. 407 с.

4. Романюк І. А. Фінансово-економічні індикатори розвитку туристичної діяльності. *Фінансова система України: стан, проблеми, перспективи: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. Херсон. Ред.-вид. Центр «Колос». ХДАУ*. 2015. С. 129-131.

5. Куцик П.О., Головацька С.І. Оцінка ефективності контролінгу у системі

управління підприємства. *Економічний аналіз: зб. наук. праць* / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: О. В. Ярощук (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2017. Том 27. № 2. С. 145-155.

6. Єрмаков О. Ю., Ігнатенко М. М. Фінансово-інвестиційне забезпечення виробничих інновацій та соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 18. С. 7–10.

УДК 338.46

С.Ю. Кучеренко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
Л.Ю. Леваєва, к.е.н., доцент
доцент кафедри економіки
Університет Григорія Сковороди у Переяславі
(м. Переяслав, Україна)

ВПЛИВ ФАКТОРІВ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В ПЕРІОД РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація: розглянуто фактори формування конкурентоспроможності підприємств на етапі розвитку цифрової економіки. Актуальність обумовлена тим, що впровадження цифрових технологій відбувається у всіх сферах життя – як в економіці та підприємництві, а також соціальній сфері. Особливу увагу приділено внутрішнім факторам, які варто враховувати під час розробки конкурентної стратегії підприємств, поєднуючи завдання ефективного використання обмежених ресурсів із змінними запитами споживачів.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємств, фактори, цифрова економіка, розвиток, конкурентний потенціал.

Сьогодні спостерігається впровадження цифрових технологій у всі галузі життя – як в економіці та підприємництві, так і в соціальній діяльності і в держуправлінні, соціальній сфері. Конкурентоспроможність підприємства – визначальний чинник комерційного успіху конкурентному ринку. Сьогодні завоювання лояльності споживача йде не так на рівні якості чи ціни товару, але на рівні можливостей підприємств запропонувати нову споживчу властивість, здатну більшою мірою задовольнити потребу покупця. Конкурентні переваги нерозривно пов'язані із конкуренцією [1]. Вони виникають там, де виникає та розвивається конкуренція. Чим більш всепоглинаючого характеру набуває конкуренція у галузі, то більш значущою для комерційного успіху є конкурентні переваги.

У даний час, в епоху всесвітньої глобалізації, проникнення інформаційних технологій у всі сфери життя, масовий серійний товар втратив свою привабливість, що є ще одним приводом для підприємств до створення конкурентної стратегії, яка повинна поєднувати завдання ефективного

використання обмежених ресурсів підприємства з запитами споживачів, що змінюють. Цифрові технології проникають практично у всі сфери життя та завоювання споживача за допомогою Інтернет технологій відбувається зі стрімкою швидкістю.

Фактори формування конкурентоспроможності – це ті дії та обставини виробничо-господарської діяльності суб'єкта господарювання та соціально-економічного зовнішнього середовища, які викликають зміни рівня конкурентоспроможності підприємства [2]. Фактори можуть впливати на формування конкурентоспроможності підприємства як позитивно, підвищуючи конкурентоспроможність підприємства, так і негативно. Так як підприємство веде свою діяльність у постійному контакті із зовнішнім середовищем, діяльність будь-якого підприємства перебуває під впливом як факторів, що виникають при взаєминах господарюючого суб'єкта економіки та управлінського завдання, так і факторів, що виникають при безпосередній взаємодії підприємства із зовнішнім середовищем при вирішенні того ж завдання.

Таким чином, всі фактори, що впливають на конкурентоспроможність підприємств, доцільно поділити на зовнішні та внутрішні [3]. Під внутрішніми факторами маються на увазі об'єктивні критерії, які визначають можливості підприємства із забезпечення власної конкурентоспроможності. До них належать: виробничо-технологічний потенціал; фінансово-економічний потенціал; персонал та його кваліфікація, рівень матеріально-технічного забезпечення; маркетинг; база клієнтів; надання сервісного та гарантійного обслуговування; репутація підприємства; вартість підприємства (його інвестиційна привабливість).

Під зовнішніми факторами розуміються соціально-економічні та організаційні аспекти, які дозволяють підприємству створити товари, які за ціновими та неціновими характеристиками більш привабливі. До них належать: заходи державного впливу (економічного характеру, адміністративного характеру); показники ринку господарюючого суб'єкта; рівень економічного

розвитку та рівень розвитку інфраструктури в країні; наявність та рівень кваліфікації трудових ресурсів.

Сформувати механізми і інструменти підвищення конкурентоспроможності підприємств з урахуванням особливостей сучасних умов господарювання, пов'язаних з глобалізацією економіки і посилення міжнародної конкуренції, дозволяє розвиток такої економічної категорії як конкурентні потенціал. Конкурентний потенціал підприємства відображає наявність у нього можливостей щодо формування довгострокових конкурентних переваг. Конкурентний потенціал, з одного боку, забезпечує ефективну реалізацію конкурентної стратегії, сприяє збереженню або збільшенню частки ринку і, тим самим, забезпечує конкурентоспроможність підприємства, а з іншого – створює умови для розвитку і поліпшення конкурентної позиції підприємства в майбутньому.

Незважаючи на те, що в сучасних економічних умовах підприємствам (виробникам продукції) – потрібно постійно відслідковувати зміни попиту на ринку, вартість сировинних ресурсів та інші фактори впливу зовнішнього середовища на їх діяльність та ін. Питання підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання залежить від ступеня використання нових підходів в управлінні організацією, стратегічного менеджменту, стратегічного та оперативного контролінгу, а також стратегічного маркетингу [4].

Підвищення конкурентоспроможності являє собою процес змін, і як будь-який процес, вимагає управління та, зокрема, стратегічного підходу. Оскільки зміни стосуються всіх основних організаційних складових, включаючи структуру кадрів, технологію, обладнання, зайнятість, кваліфікацію, ринки збуту, продукцію, то, відповідно, вихідним моментом підвищення конкурентоспроможності є розробка стратегії такого підвищення з урахуванням всіх аспектів сприяння та протидії [5].

Оскільки конкурентоспроможність висловлює результат взаємодії всіх внутрішніх елементів системи (виробничих, економічних, науково-технічних) і зовнішніх відносин між підприємствами, тому для кардинального поліпшення

результатів діяльності слід виходити за рамки бізнесу, використовуючи принципово нові управлінські рішення і стратегічні альтернативи.

Список використаних джерел:

1. Мармуль Л.О. Роль стратегічного аналізу в управлінні виробничою діяльністю сільськогосподарських підприємств. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. 2011. Вип*. 2. С. 152-156.

2. Карпенко Л. М. Методичні підходи до оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 3(2). С. 24-31.

3. Романюк І.А. Стратегічне управління розвитком галузі туризму на засадах формування корпоративної культури туристичних підприємств. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 2016, Вип. 2. С. 24-27.

4. Миронюк Т.І., Цьома В.І. Сучасні проблеми та методи оцінки конкурентоспроможності. *Економіка харчової промисловості*. 2014. №1 (21). С. 35–37.

5. Ігнатенко М. М., Мармуль Л. О., Леваєва Л. Ю., Романюк І. А. Ідентифікація сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів у сукупності форм організації діяльності на селі. *Агросвіт*. 2019. № 17. С. 3–7.

УДК 338

О.А. Лагойская, А.А. Лебедь, студенты
специальности учет и аудит
Плаксиенко В.Я., д.е.н., професор,
заведующий кафедрой бухгалтерского учета и экономического контроля
Полтавского государственного аграрного университета
(г.Полтава, Украина)

ОСОБЕННОСТИ МНОГОВЕКТОРНОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Аннотация: В этой статье рассматриваются особенности многовекторной экономической Республики Беларусь, особое внимание уделяется разнообразие формы экономических отношений с другими странами..

Ключевые слова: экономика, политика, учет, глобализация, внешнеэкономические связи.

В эпоху глобализации международная экономика трансофрмировалась в единую мировую хозяйственную систему, а национальные экономики, в свою очередь, становятся ее подсистемами, в то время как, каждая из которых выполняет определенные функции. Глобализация объективно ведет к снижению эффективности традиционных инструментов макроэкономического регулирования, а также к размыванию и ослаблению регулирующих функций отдельных государств. Надгосударственные и транснациональные регуляторы мировых экономических отношений приходят на смену традиционным системам межгосударственного взаимодействия. Увеличивается осознание значимости институтов и механизмов партнерства на всех уровнях международной жизни.

Высокая воспроизводственная открытость белорусской экономики обусловливает ее зависимость от эффективности внешнеэкономических связей, что подтверждается размерами внешнеторговой, импортной и экспортной квот, которые варьируются на протяжение последних нескольких лет от 57-81%. Это оказывает положительное влияния на развитие хозяйственной системы, способствую приросту ВВП за счет экспорта, в тоже время, высокое значение данного показателя несет в себе риски для экономической безопасности

страны [1].

В связи с этим увеличиваются угрозы устойчивости социально-экономического развития Республики Беларусь в числе которых:

- подрыв национальной финансовой и денежно-кредитной систем, а также национальной денежной единицы,
- риски потери внешних рынков,
- риски отставания от других государств в темпах перехода экономики к прогрессивным технологическим укладам.

Способ нейтрализации перечисленных и прочих угроз устойчивости экономического развития страны – принцип диверсификации. Данный принцип положен в основу многовекторной международной экономической политики – одного из новых методов многосторонней дипломатии, соответствующего изменяющимся качествам международных взаимоотношения на данном этапе трансформации мироустройства. В рамках данной политики группа стран взаимодействует в гибких форматах в целях осуществления схожих интересов.

Основными направлениями реализации многовекторной международной экономической политики являются:

1. Диверсификация поставок производственных ресурсов, в целях обеспечения надежности поставок и снижения рисков повышения цен на ресурсы зарубежными поставщиками. Например, Основными направлениями реализации многовекторной международной экономической политики являются.

2. Достижение взаимных эффектов в инновационной и научно-технической деятельности, необходимых для расширение масштабов внедрения результатов научно-технической деятельности за счет выхода на новые рынки. Традиционным партнером Беларуси в этой сфере является Российская Федерация, развивается совместная деятельность с мировыми лидерами науки и инноваций, такими как Германией, США, Китаем и другое.

Многовекторность внешнеэкономической политики нашей страны реализуется первоначально через разнообразие форм экономических отношений

с другими странами. Беларусь присоединилась к ряду международных организаций и соглашений, еще в то время, когда находилась в составе Советского Союза. В дальнейшем торговое сотрудничество Республики Беларусь как суверенного государства развивалась по двум направлениям: в составе СНГ и вне его. Исходя из этого основное влияние на результаты внешней торговли оказывает членство Республики Беларусь в экономических и торговых организациях, основанных в рамках СНГ, которое существует с 1991 г. С участием нашей страны сформированы следующие экономические объединения: союзное государство Беларуси и России, Евразийское экономическое сообщество (ЕврАзЭС), таможенный союз (ТС) и др[2].

Таким образом, становление внешнеэкономической политики в условиях глобализации требует от национальных органов управления и контроля координирования и согласования разрабатываемых мер по регулированию разнообразных форм международных экономических отношений с документами (конвенции, резолюции, соглашения, процедуры, рекомендации и др.) и мероприятиями других стран, наднациональных органов, функционирующих в рамках интеграционных группировок, а также международных экономических организаций[3].

Список использованных источников:

1. Национальная экономика Беларуси : учебник/ В. Н. Шимов [и др.]; под ред. В.Н.Шимова. 5-е изд., перераб. и доп. Минск : БГЭУ, 2018. 650 с.

2. Доклад Группы Всемирного банка «Ведение бизнеса-2020» URL: https://export.by/about_belarus (дата обращения 01.10.2021)

3. Бунь А.В. Организационно-методические аспекты стандартизации финансового контроля и учета в системе государственного регулирования экономической деятельности субъектов хозяйствования Республики Беларусь : монография / А.В. Бунь. Минск : БГАТУ, 2011. 268 с.

УДК 631.11:637

Ланченко Євгеній Олександрович, д.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ, Україна)

РОЗВИТОК СКОТАРСТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація: розглянуто стан виробництва продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах і обґрунтовано концептуальні напрями збільшення виробництва продукції скотарства для збільшення рівня зайнятості й трудових доходів сільського населення в територіальних громадах.

Ключові слова: скотарство, сільськогосподарське підприємство, сільське населення, зайнятість, територіальна громада.

На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки й сільських територій важливим напрямом вирішення складної соціальної проблеми щодо забезпечення формальної зайнятості населення в сільській місцевості є обґрунтування перспективних напрямів розвитку трудомістких підгалузей у сільськогосподарських підприємствах. Однією з таких підгалузей є скотарство, що представлено його розвитком у сільськогосподарських підприємствах і сільських домогосподарствах. Оскільки виробництво скотарства, її переробка й доведення до споживача характеризуються високою часткою доданої вартості, то це забезпечить додатковий попит на робочу силу на селі.

Аграрна політика не змогла вирішити проблеми створення робочих місць у різних видах діяльності для вивільнених працівників сільськогосподарських підприємств, зменшення рівня безробіття в сільській місцевості. Тому дедалі більше усвідомлюється необхідність формування такої політики, яка б створила умови ефективного використання трудового потенціалу в галузі, розвитку сільських територій, забезпечення продовольством населення країни.

Останнім часом простежується порушення збалансованого харчового раціону одного мешканця України, що є одним із головних завдань державної соціальної політики. У його структурі сформувався великий дефіцит за такими

м’ясо- й молокопродуктами. Негативною тенденцією характеризується споживання молокопродукції в країні: з 9581,1 тис. т у 2014 р. до 8354,8 тис. т у 2018 р., або на 12,8 % (у 2019 р. – 8429,7). У досліджуваному періоді значно зменшилося виробництво продукції скотарства, зокрема яловичини й телятини – з 412 тис. т у 2014 р. до 369 тис. т у 2019 р., або на 10,4 %, а також молокопродукції – з 9980 т до 8728 т, або на 12,5 % [1].

Тому збільшення кількості працівників у сільському господарстві цілком можливо забезпечити за рахунок збільшення внутрішнього виробництва продукції скотарства для забезпечення раціонального продовольчого балансу країни, імпортозаміщення й/або формування експортних поставок агропродукції, додаткового залучення працівників у галузь і збільшення їх купівельної спроможності показав наступне. Потрібно створити відповідні умови праці, її оплати та забезпечити розвиток виробничої і соціальної інфраструктури сільських територій, підприємництва і фермерських господарств у територіальних громадах. Зазначені показники практично відповідають наявному дефіциту кількості робочих місць на селі.

Є галузі економіки, які прямо чи опосередковано залежать від розвитку сільського господарства, тому, забезпечуючи збільшення працівників в останньому, збільшиться кількість працівників інших галузей економіки. Тому збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, якої бракує для забезпечення раціонального харчового балансу населення України, зумовить збільшення обсягів виробництва продукції в харчовій і інших галузях економіки. Саме завдяки розвитку реального сектору аграрної економіки найбільш ймовірно можна подолати проблему безробіття в сільській місцевості.

Для наповнення внутрішнього ринку агропродовольчою продукцією та забезпечення збалансованого харчування народу України, забезпечення раціональної зайнятості населення й збільшення його трудових доходів потрібно спрямувати зусилля держави й власників сільськогосподарських підприємств на розвиток, у першу чергу, скотарства. Зокрема молочного чи м’ясного напрямів

розвитку скотарства у відповідних видах агроформувань відповідно до ресурсної бази розвитку територіальних громад і споживчого ринку даної продукції. На регіональному й локальному (громадському) рівнях потрібно вдосконалювати транспортно-логістичні системи обслуговування виробників і переробників агропродовольчої продукції тощо.

Зменшення виробництва продукції скотарства спричинило, крім порушення оптимального раціону харчування населення України, значний ріст безробіття серед сільського населення. нині у сільськогосподарських підприємствах налічується лише близько 1 млн голів ВРХ. Проте, у сільськогосподарських підприємствах присутній невикористаний потенціал до збільшення поголів'я худоби (довідково: у 2000 р. в підприємствах було 5037,3 тис. гол. ВРХ, у тому числі 1851 тис. гол. корів) та збільшення показників її продуктивності [2].

Малотоварні форми ведення сільського господарства можна вважати головним джерелом поступової їх трансформації у сімейні й звичайні фермерські господарства, малі підприємства агробізнесу, зокрема приватні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю. Для цього потрібно сформувати організаційно-інституційні умови ведення спеціалізованих господарств у скотарстві, зокрема у територіальних громадах, оскільки вироблений малий обсяг продукції та малотранспортабельність молока вимагає орієнтації розвитку скотарства для внутрішнього споживчого ринку.

Відрадним є акцентування уваги й збільшення державної підтримки розвитку тваринництва й фермерських господарств з боку Мінагрополітики України в останні роки. Тому й надалі таку державну підтримку слід продовжувати й стимулювати розвиток ринку праці в аграрній сфері через розвиток скотарства в сільськогосподарських підприємствах, зокрема додатково за рахунок місцевих фінансових, земельних і виробничих ресурсів, які отримали територіальні громади в результаті децентралізації влади й реформи місцевого самоврядування в Україні.

Список використаних джерел:

1. Статистичні збірники «Баланси та споживання основних продуктів харчування населенням України». Вебсторінка Держстату України. URL: http://ukrstat.gov.ua (дата звернення: 20.09.2021).

2. Статистичні збірники «Сільське господарство України». Вебсторінка Держстату України. URL: http://ukrstat.gov.ua (дата звернення: 20.09.2021).

УДК 658.14

І. О. Лисокобилка, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
А. С. Циб, здобувач вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – **Ю. М. Тютюнник**, к.е.н., доцент, професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

МЕТОДИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: розглянуто поняття банкрутства, визначені методи і моделі оцінки ймовірності банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, платоспроможність, вірогідність банкрутства, банкрутство підприємств, криза, фінансова стійкість, моделі оцінки вірогідності банкрутства, прогнозування банкрутства.

Особливістю функціонування підприємств на будь-якій стадії їх розвитку є безперервна адаптація внутрішнього середовища організації до зовнішнього. Якщо розглядати підприємство з точки зору взаємовідношення всіх елементів виробництва, то можна спостерігати пряму залежність їх ефективності від рівноваги з динамікою розвитку зовнішніх факторів. При низькому адаптивному потенціалі, невідповідності критеріям стійкості погіршується показник конкурентоспроможності, економічного стану загалом та виникнення організаційної кризи (банкрутства), яка тягне за собою ліквідацію підприємства з економічного простору.

Під поняттям «банкрутство» розуміється неплатоспроможність підприємства, спричинена недостатньою ліквідністю активів, внаслідок чого воно не може вчасно задовольнити вимоги кредиторів або здійснити розрахунки перед бюджетом.

В цілях запобігання подібним наслідкам необхідно проводити ряд превентивних заходів, серед яких: діагностика причин неспроможності вирішення фінансових проблем та пошук шляхів їх усунення. Ключове місце в даній ситуації займають фінансовий аналіз та антикризовий менеджмент.

Якщо все ж таки підприємство опинилося під загрозою організаційної кризи, слід розглянути декілька методів її запобіганню, які наводяться далі за критерієм жорсткості:

1. Найбільш лояльна до банкрутства альтернатива – це реорганізація, мета якої – дати нове життя підприємству. При даному методі розробляється стратегія виходу з кризової ситуації, яка передбачає злиття, приєднання, розділення і загалом перетворення підприємства, в результаті чого формуються нові або ліквідуються вже існуючі фінансові суб'єкти.

Слід окремо виділити методи санації (оздоровлення) підприємства, що особливо актуальні в умовах кризи, створеної коронавірусом.

2. Купівля державою акцій підприємства – тимчасове володіння корпоративними правами та реалізація державою функцій власника з дотриманням законів ринкової економіки [1]. Важливим нюансом даного методу є саме те, щоб держава першочергово ставила собі за мету відновлення платоспроможності підприємства з подальшим продуктивним розвитком, і лише пізніше дбати про отримання прибутку;

3. Списання безнадійної заборгованості перед державними органами – так, якщо план досудової санації передбачав розстрочення, реструктуризацію, відстрочення або ж списання податкової заборгованості, то він автоматично ухвалюється без погодження із контролюючим органом, а податковий борг строком, що передував 3 рокам до дня проведення зборів кредиторів, визнається безнадійним [2].

4. Мораторій на задоволення кредиторських вимог – це зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів, термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів, застосованих до дня введення мораторію. Слід зазначити, що Верховна Рада скасувала даний інструмент санації для запобігання зловживання банкрутством підприємств на період карантину [3].

5. Доволі поширений у розвинених країнах метод – дозвіл з боку держави

на порушення антимонопольного законодавства. Однак, для втілення даного інструменту в життя, підприємство має відповідати важливим критеріям – мати стратегічно-важливе значення для економіки країни, мати тенденцію на покращення діяльності, задоволення потреб споживачів, що неможливо без порушення закону конкуренції. Після впровадження даного методу підприємство підпадає під посилений контроль зі сторони контролюючих органів, а також слід врахувати, що даний привілей надається на обмежений час та потребує постійного аналізу фінансового стану банкрута.

Отже, слід узагальнити, які заходи необхідно проводити, щоб уникнути проблем зі зниженням ліквідності та платоспроможності і тим самим мінімізувати загрозу банкрутства:

- уникати великих боргових зобов'язань;

- відмовитися від збиткових підрозділів, сфер виробництва та виробничого устаткування;

- грамотно розподіляти час і строки, необхідні для погашення боргових зобов'язань;

- забезпечувати буфер безпеки між фактичним станом фінансових ресурсів підприємства і його відповідністю вимогам (наприклад, оборотний капітал) у зв'язку з договорами про надання грошових позик;

- розширювати і вдосконалювати роботу, пов'язану з маркетингом;

- розробляти і реалізовувати спеціальні програми, спрямовані на скорочення витрат;

- здійснювати інвестування переважно багатоцільових, спеціалізованих активів, так як ризик при цьому мінімальний;

- уникати впровадження у галузь, яка носить стабільно високий показник рівня банкрутства.

Список використаних джерел

1. Ehricke M. Grundprobleme staatlicher Beihilfen an ein Unternehmen in der Krise im EG-Rcht. WM Sonderbeil-Nr. 3 zu Heft 27. 2001. S. 3-18.

2. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text. (дата звернення 10.10.2021)

3. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутств № 4409 від 20.11.2020. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68562 (дата звернення 10.10.2021)

УДК 65

І. В. Папуша, аспірантка
Національна металургійна академія України
Науковий керівник – **С.Б. Довбня**, д.е.н., професор,
Національна металургійна академія України
(м. Дніпро, Україна)

ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА У КОРОТКОСТРОКОВОМУ ПЕРІОДІ

Анотація: Дана публікація містить опис сутності механізму формування та реалізації операційної стратегії підприємства в умовах сталого розвитку та доцільність впровадження короткострокової операційної стратегії на підприємстві.

Ключові слова: операційна стратегія, бізнес-процес, операційна система, короткострокова стратегія, сталий розвиток.

Як відомо, операційна стратегія є однією з функціональних стратегій, вона направлена на досягнення конкурентних переваг підприємством, і являє собою систему певних рішень, спрямованих на технологічну, економічну та організаційну складову підприємства.

Більшість авторів публікацій розглядають операційну стратегію за умов тривалого і стабільного функціонування операційної системи та генерування нею продукції для ринків зі стійкою кон’юнктурою і чітко прогнозованим попитом [4, с. 107]. Проте в умовах сьогодення таке трактування має бути уточненим. А саме, кон’юнктура ринку є досить динамічною та зазнає постійних змін, що безпосередньо впливає на операційну систему підприємства. Попит не може бути прогнозований точно, оскільки споживачі є нестабільними у своєму виборі, у тому числі через нестабільність ринку. Тому генерування продукції підприємством, що є основною метою операційної діяльності загалом, має базуватися, насамперед, на короткостроковій стратегії, а не на довгостроковій, як прийнято вважати. Підприємці та менеджери мають звернути увагу на управління бізнес-процесами в умовах сталого розвитку сьогодення.

Операційна система розглядається як цілісна взаємодіюча сукупність

підсистем та елементів, сформована з метою трансформації відповідного набору вхідних ресурсів у вихідні результати, що мають цінність для споживачів [2, с. 43].

Метою даної публікації є аналіз можливості й доцільності впровадження короткострокової операційної стратегії підприємства.

Для кожного окремого підприємства в залежності від галузі промисловості, до якої воно відноситься, специфіки продукції, що виробляється та послуг, що надаються, стадії життєвого циклу продукції, технології, положення підприємства на ринку ресурсів та специфіки ринку товару тощо, операційна стратегія являє собою унікальний набір технологічних, ресурсних та організаційних рішень, що формується під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників, а також об'єктивних та суб'єктивних обставин [1, с. 55].

Оскільки об′єктами операційної стратегії виступають: продукти, послуги, обсяг виробництва, рівень потужності, виробничі ресурси, організація виробництва, технологія виробництва, споживачі та їхні вимоги до якості та вартості продукції, партнери з виробничої кооперації, виробничий цикл, терміни оновлення продукції, місце розташування операційної системи [3, с. 46]; то управління операційною діяльністю має базуватися перш за все на узгодженні взаємовідносин підприємства з різними стейкхолдерами та досягненні ключової цілі підприємства.

Загальна мета операційної стратегії в умовах сталого розвитку полягає в досягненні та утриманні конкурентного становища підприємства шляхом своєчасного прийняття рішень, оптимального поєднання й ефективної реалізації у сфері її операційної діяльності раціональних технологічних, економічних, ресурсних та організаційних рішень.

Загалом, механізм формування операційної стратегії безпосередньо розпочинається із аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства. Далі йде встановлення бізнес-цілей і розроблення бізнес-стратегій, а саме, маркетингової, інноваційної, кадрової, фінансової стратегій. Завершенням формування операційної стратегії є розроблення планів

упровадження стратегій (політики, бюджети, проекти, програми, графіки тощо).

Мистецтво управління полягає саме в пошуку балансу між мінімально необхідною стабільністю системи та її змінами.

Етапи процесу розроблення операційної стратегії мають наступний вигляд [3, с. 52]:

1. Визначення корпоративних цілей і пріоритетів.
2. Розроблення стратегії бізнесу.
3. Установлення на її основі цілей у сфері операційної діяльності, яких має досягти підприємство, аби набути конкурентних переваг.
4. Розроблення на основі системи цих цілей критеріїв вибору ефективної операційної стратегії.
5. Проведення аудиту операційних можливостей підприємства.
6. Оцінювання за результатами здійсненого аудиту наявного потенціалу та визначення можливості й необхідності його змін.
7. Формування певної кількості варіантів операційної стратегії за допомогою ухвалення та взаємоузгодження довгострокових стратегічних рішень (ресурсних, технологічних, організаційних тощо).
8. Перевірка розроблених варіантів на відповідність критеріям вибору операційної стратегії та вибір найефективнішого варіанта.
9. Перевірка міри узгодженості обраного варіанта операційної стратегії з іншими функціональними стратегіями підприємства та здійснення, якщо потрібно, відповідного коригування.

З вищенаведеного переліку етапів формування операційної стратегії підприємства можна сказати, що націлення на розробку короткострокової операційної стратегії є досить можливим та доцільним, оскільки, по-перше, вона є функціональною та у будь-якому випадку (довгострокова чи короткострокова) узгоджується з іншими стратегіями підприємства. По-друге, короткострокову операційну стратегію легше коригувати та здійснювати її оцінку, проводити аудит операційних можливостей.

Операційна стратегія розглядається як елемент стратегії розвитку. І

формується не як окремий напрямок стратегічного планування, а спільно з іншими функціональними стратегіями, у першу чергу, маркетинговою і фінансовою.

Це, з одного боку, підвищує її статус, функціональна стратегія ідентифікується як частина стратегії розвитку, а з іншого, дозволяє на практиці залучити менеджерів усіх ланок управління до розробки стратегій, що дає можливість сформувати й розвивати управлінську команду, визначити центри відповідальності за розвиток операційної системи та її ефективність, а головне – отримувати і своєчасно корегувати, узгоджену з корпоративною, діловою та функціональними стратегіями ефективну операційну стратегію забезпечення системи генерування цінності для споживача.

Список використаних джерел:

1. Ратушняк О. Г. Операційний менеджмент: електронний навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2016. – 243 с.

2. С.Б. Довбня, А.О. Найдовська, М.М. Хитько. Стратегія підприємства. Частина 1: Навч. посіб. Дніпропетровськ: НМетаАУ, 2011. 71 с.

3. Омельяненко Т. В., Осокіна А. В. Операційний менеджмент: презентаційний курс [Електронний ресурс] : навч. посіб. К. : КНЕУ, 2016. 197 с. (Серія «MBA-studio»).

4. Алькема В. Г. Операційна стратегія як чинник економічної безпеки розвитку виробничого підприємства, стаття у Науково-інформаційному віснику, 3/2011.

УДК: 005.95.96

Писаренко С. В. к.с.-г.н., доцент
доцент кафедри підприємництва і права,
Нестеренко Р.С. здобувач вищої освіти, СВО Магістр
Сухопар О. О. здобувач вищої освіти, СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

МОТИВАЦІЙНІ ЗАХОДИ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ, ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР ЗРОСТАННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Анотація: В роботі розглянуто головні аспекти формування мотивації трудової поведінки працівників на прикладі аграрного підприємства, та розкрита її сутність. Визначено та проаналізовано основні складові елементи системи ефективного управління трудовою поведінкою працівників на підприємстві.

Ключові слова: трудова діяльність, трудова поведінка, мотивація, мотиваційна система.

Керуючим елементом ефективного функціонування економіки країни є постійне вдосконалення діючих систем управління підприємствами на базі використання сучасних досягнень менеджменту і підприємництва. Особливу увагу у менеджменті приділяють принципам, методам та способам мотивації праці, які рухають організаційно-економічний механізм управління трудовою поведінкою працівників підприємств [2].

Мотивація - це процес спонукання працівника, усіх членів колективу до активної діяльності, щоб крім досягнення цілей організації, задовольнити свої потреби. Процес мотивації закінчується впровадженням в трудову діяльність підприємства певного мотиву, який визначає готовність особистості здійснити відповідну роботу з тієї чи іншої ефективністю. Крім потреб в рамках мотивації беруть участь також і погляди і переконання.

Головними важелями мотивації є стимули та мотиви, які у взаємодії мають формувати ефективний мотиваційний механізм працівників підприємства у сфері зовнішньоекономічної діяльності [1].

Мотивація персоналу включає:

а) мотивацію трудової діяльності, тобто спонукання персоналу до

ефективної трудової діяльності, яка забезпечує необхідне винагороду і задовольняє наявні потреби;

б) мотивацію стабільної та продуктивної зайнятості;

в) мотивацію розвитку конкурентоспроможності працівника;

г) мотивацію володіння засобами виробництва; мотивацію вибору нового місця роботи і т. п [3].

Найпоширенішим і найдієвішим методом підвищення ефективності праці досі залишається виплата грошових виплат у вигляді заробітної плати та премій. Винагороди можуть бути розраховані на забезпечення високої якості продукції при обов'язковому зростанні прибутку або на надання різноманітних пільг, що відповідають потребам працівників. Це дає змогу не тільки зацікавити останніх в ефективній праці, а й закріпити в конкретному колективі тих, у чиїй праці є потреба. Динаміка показників фонду оплати праці та інших виплат в ДП «ДГ «Степне» Полтавського району наведено в таблиці 1 [2].

Таблиця 1

Динаміка показників фонду оплати праці та інших виплат ДП «ДГ «Степне» Полтавського району, 2016-2020 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2020 р., до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	+,-	%
Фонд оплати праці штатних працівників – всього, тис. грн	11980,0	15681,0	17864,0	21270,9	26256,4.	14276,4	219,1
фонд основної заробітної плати, тис. грн	8002,6	12905,5	15291,6	13965,0	16683,0	8680,4	208,4
у % до загального фонду	66,8	82,3	85,6	65,6	63,5	-3,3	95,0
фонд додаткової заробітної плати – всього, тис. грн	3977,4	2775,5	2572,4	7705,9	9573,4	5596,0	240,7
у % до загального фонду	33,2	17,7	14,4	36,2	36,4	3,2	109,6
премії та винагороди, що носять систематичний характер,тис грн	795,5	555,1	514,5	721,6	574,6	-229,9	72,2
Оплата за невідпрацьований час, тис.грн	434,0	460,8	491,4	2180,2	1788,3	1354,3	в 4,1 рази

З проведеного аналізу показників табл. 1, слід зауважити на наступному. Фонд оплати праці штатних працівників у 2016 р. становив 11980,0 тис. грн, а в 2020 р. 26256,4 тис.грн, що вище на 119,1 %. Фонд основної заробітної плати також зростає на 8680,4 тис. грн. Щодо фонду додаткової заробітної плати, то у підприємстві за 2016 р. він становив 3977,4 тис. грн, а в 2020 р. 9573,4 тис. грн, зафіксоване зростання показника на 140,7 %.

Премії та винагороди, що носять систематичний характер не досить високі, та за досліджуваний період зменшені, хоча і не істотно на 229,6 тис. грн. В підприємстві проводять виплати за невідпрацьований час, і саме вони істотно зростають, майже в 4,5 рази.

Трудові ресурси є головним ресурсом кожного підприємства, від якості й ефективності використання якого багато в чому залежать результати діяльності та його конкурентоздатність. Продуктивність праці підвищується, якщо збільшується виробництво продукції на одиницю робочого часу або зменшуються затрати праці на одиницю вироблюваних продуктів.

Вимірювання продуктивності праці здійснюється шляхом зіставлення результатів праці у вигляді обсягу виробленої продукції з витратами праці (середньооблікoвою чисельністю персоналу).

Аналіз показників продуктивності праці ДП «ДГ «Степне» представлено табл. 2.

Таблиця 2

Динаміка показників продуктивності праці

ДП «ДГ «Степне» Полтавського району, 2016-2020 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2020 р.,у % до 2016 р.
	2016	2017	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5	6	7
Виробництво валової продукції – всього, тис. грн (у фактичних цінах)	41072,8	58541,9	75348,4	74746,0	78905,7	192,1
на 1-го середньорічного працівника галузі, тис. грн	149,3	202,5	277,1	319,4	340,0	228,2
на 1 люд.-день, тис. грн	0,55	0,75	1,03	1,18	0,89	161,8
Отримано валового доходу – всього, тис. грн	39357,0	45618,0	62766,0	67152,0	80805,0	205,3

Продовж. табл. 2

1	2	3	4	5	6	7
на 1-го середньорічного працівника галузі, тис. грн	143,1	157,8	230,7	286,9	340,9	238,2
на 1 люд.-день, тис. грн	0,53	0,58	0,85	1,06	0,91	171,6
Отримано прибутку – всього, тис. грн	1419,0	1432,0	2032,0	1182,0	2155,0	736,0
на 1-го середньорічного. працівника галузі, тис. грн	5,16	4,90	7,47	5,05	9,09	176,2
на 1 люд.-день, тис. грн	0,02	0,03	0,03	0,02	0,03	1,5
Рівень рентабельності, %	8,6	6,3	5,8	3,1	5,8	-2,8

Дослідивши показники продуктивності праці в підприємстві слід відмітити наступне. Виробництво валової продукції (у фактичних цінах) за досліджуваний період зростає на 92,1 %, так у 2016 р. досліджуваний показник становив 41072,8 тис. грн., а в 2020 р. 78905,7 тис. грн. В розрахунку на на 1-го середньорічного працівника волова продукція також збільшується із 149,3 тис. грн у 2016 р. до 340,0 тис. грн у 2020 р. Щодо розрахунку на на 1 люд.-день, то валова продукція у фактичних цінах також зростає на 61,8 %.

Валовий дохід, який підприємство отримує від реалізації продукції у в 2016 р. становив 39357,0 тис. грн, а в 2020 р. 80805,0 тис. грн., що більше на 105,3 %. Отриманий валовий дохід в розрахунку на 1-го середньорічного працівника в підприємстві зростає на 138,2 %, а на 1 люд.-день – 71,6 %. Загальний прибуток в досліджуваному підприємстві у 2020 р становить 1182,0 тис. грн, а в 2016 р. 1419,0 тис. грн. Прибуток на 1-го середньорічного працівника, та на 1 люд.-день має тенденцію до зростання на 76,2 %, та 98,5 % відповідно. Щодо аналізу показника рівня рентабельності, то слід відмітити, даний показник зменшується, хоча несе позитивний характер.

Отже правильний підбір застосовуваних стимулів може значно підвищити ефективність діяльності як усього промислового підприємства, так і окремих працівників. Формування системи мотивації працівників в аграрних підприємствах потребує подальшого розвитку, зокрема розроблення та впровадження механізмів мотивації з урахуванням впливу зміни зовнішніх факторів

Список використаних джерел:

1. Бала В.В. Процес мотивації персоналу підприємства та його складові. *Технологический аудит и резервы производства*. № 3/3(17), 2014. С.46-50.

2. Войнаренко М.П. Аналіз впливу мотивуючих факторів на результати діяльності машинобудівних підприємств. *Вісник економічної науки України.* 2012. № 1 (21). С. 41-44.

3. Дарченко, Н. Д. Мотивация персонала. Краматорск: ДГМА, 2013. 139 с.

УДК: 338.314

С. В. Писаренко, к.с.-г.н., доцент
доцент кафедри підприємництва і права,
Кулинич А. С. здобувач вищої освіти, СВО Магістр
Яремчук В. Р. здобувач вищої освіти, СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація: В роботі висвітлено основні організаційні моменти формування ефективності підприємницької діяльності. Авторами було проаналізовано та розкрито сутність понять «ефект», «ефективність», на прикладі аграрного підприємства було досліджено показники ефективності підприємницької діяльності, і зроблено відповідні висновки.

Ключові слова: ефект, ефективність, підприємницька діяльність, управління, організація.

Проблема оцінки ефективності виробництва посідає важливе місце в системі аналізу діяльність підприємства. Загальне поняття ефективності є досить широким і вживається в найрізноманітніших галузях. Оцінка економічної ефективності діяльності підприємства надає інформацію про рівень ефективності використання наявних ресурсів, результативність та ефективність бізнес-процесів, ефективність виробництва продукції тощо.

Для більш детального розуміння слід розкрити сутність категорії «ефективність» та основні підходи до її оцінки. Шегда А.В. зазначає, що термін «ефект» у перекладі з латинської означає «результат». Отже, категорія «ефективність» інтерпретується як «результативність».

Термін «ефект» має значення результату, наслідку зміни стану певного об'єкта, зумовленої дією зовнішнього або внутрішнього фактора. Фактично оцінка ефективності виробництва підприємства полягає в визначенні його результатів [4, с. 189]

У наукових доробках Г. Тарасенка [3, с. 25] та В. Кулішов [2, с.14] поняття «ефективність» характеризує співвідношення результатів та витрат. В працях

багатьох вчених сутність ефективності полягає саме в досягненні максимальної кількості продукції за мінімальних затрат.

Головною метою управління ефективністю діяльності є забезпечення максимізації добробуту власників підприємства в поточному і перспективному періоді. Враховуючи цю головну мету, варто зазначити, що система управління ефективністю діяльності підприємства покликана вирішувати наступні організаційні завданням [1]:

1. Забезпечення максимізації розміру ефекту при відповідному ресурсному потенціалі підприємства і ринковій кон'юнктурі. Це завдання реалізується шляхом оптимізації складу ресурсів і забезпечення їх ефективного використання.

2. Забезпечення оптимального співвідношення між рівнем ефекту і допустимим рівнем ризику.

З урахуванням відношення менеджерів до господарських ризиків формується допустимий рівень останніх, що визначає агресивну, помірну (компромісну) чи консервативну політику здійснення тих чи інших видів діяльності або проведення окремих господарських операцій.

3. Забезпечення високої якості ефекту.

4. Забезпечення виплати необхідного рівня доходу на інвестований капітал власникам підприємства.

5. Забезпечення формування достатнього обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до завдань розвитку підприємства у майбутньому періоді.

6. Забезпечення постійного зростання ринкової вартості підприємства. Це завдання покликане забезпечувати максимізацію добробуту власників у перспективі.

7. Забезпечення ефективності програм участі персоналу в прибутках.

Успішне функціонування системи управління ефективністю діяльності підприємства багато в чому визначається ефективністю її організаційного забезпечення. Система організаційного забезпечення управління ефективністю діяльності підприємств складає взаємопов'язану сукупність внутрішніх

структурних служб і підрозділів підприємства, які забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень з окремих питань планування, формування, розподілу і використання прибутку і несуть відповідальність за результати цих рішень.

У процесі сільськогосподарського виробництва здійснюється споживання земельних, людських та матеріально-технічних ресурсів, раціональне використання яких передбачає отримання певних економічних результатів з метою забезпечення розширеного відтворення та задоволення відповідних потреб людей. Тобто будь-який виробничий процес передбачає витрати ресурсів й одержання певних результатів, як ефективно працює аграрне підприємство ПП «імені Калашника» Полтавського району, Полтавської області, ми проаналізували в табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка показників ефективності діяльності ПП «імені Калашника» Полтавського району, 2016-2020 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2020 р. до 2016 р.	
	2016	2017	2018	2019	2020	+,-	%
1	2	3	4	5	6	7	8
Вартість валової продукції у діючих цінах – всього, тис. грн	46429,6	85766,4	226932,0	126904,0	179470,8	133041,2	386,5
у т.ч.: рослинництва	27580,7	58865,6	195741,4	74464,8	123016,7	95436,0	446,0
тваринництва	18848,8	26900,8	31190,5	52439,3	56454,0	37605,2	299,5
Повна собівартість реалізованої продукції – всього, тис. грн	44114,0	41596,0	65749,0	80235,0	90244,9	46130,9	204,6
у т.ч.: рослинництва	24519,0	20316,0	37618,0	33549,0	46682,6	22163,6	190,4
тваринництва	19595,0	21280,0	28131,0	40960,0	39149,3	19554,3	199,8
інша продукція, роботи та послуги	0,0	0,0	0,0	5726,0	4413,0	4413,0	0,0
Валовий доход – всього, тис. грн	45273,0	65161,0	90290,0	120849,6	120023,2	74750,2	265,1
у т.ч.: рослинництва	27240,0	39454,0	60235,0	70423,6	66763,2	39523,2	245,1
тваринництва	18033,0	25707,0	30055,0	50426,0	53260,0	35227,0	295,3
інша продукція, роботи та послуги	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Прибуток (збиток) від реалізації – всього, тис. грн	1159,0	23565,0	24541,0	40614,6	29778,3	28619,3	2569,3
у т.ч.: рослинництва	2721,0	19138,0	22617,0	36874,6	20080,6	17359,6	738,0

Продовж. табл.

1	2	3	4	5	6	7	8
тваринництва	-1562,0	4427,0	1924,0	9466,0	14110,7	15672,7	-903,4
інша продукція, роботи та послуги	0,0	0,0	0,0	-5726,0	-4413,0	-4413,0	0,0
Рівень рентабельності (збитковості),%	2,6	56,7	37,3	50,6	33,0	30,4	х
у т.ч.: рослинництва	11,1	94,2	60,1	109,9	43,0	31,9	х
тваринництва	-8,0	20,8	6,8	23,1	36,0	44,0	х

Проаналізувавши показники табл. 1 слід зробити наступні висновки, про те, що вартість валової продукції у 2015 р. складала 46429,6 тис. грн, а в 2019 р. 179470,8 тис. грн, спостерігається істотне зростання даного показника аж на 286,5 %. Якщо характеризувати вартість валової продукції по галузях, то слід відмітити, показник в рослинництві становить 123016,7 тис. грн, при тому, як в тваринництві лише 56454,0 тис. грн, хоча в обох галузях спостерігається зростання досліджуваного показника.

Повна собівартість реалізованої продукції за досліджуваний період зросла досить істотно на 286,5 %. Така тенденція спостерігається і по обох галузях підприємства. Валовий доход у 2015 р. становив 45273,0 тис. грн, а 2019 р. 120023,2 тис. грн, збільшення відбулося на 165,1 %. Прибуток від реалізації зростає. Таке зростання пов'язане із розвитком обох галузей, що тягне за собою зростання рівня рентабельності. Галузь рослинництва рентабельна, її рівень становить 43,0 % у 2019 р., при 11,1 % у 2015 р. у тваринництві в 2015 р. виробництво було збитковим та її рівень складав 8,0 %, але в 2019 р. виробництво є прибутковим, що наявно видно в аналітичній таблиці, та складає 36,0 %.

На основі дослідження можна зробити висновок про те, що організаційні основи формування ефективності підприємницької діяльності - це досить складний механізмі управління, що має організаційне регулювання, управління в інтересах підприємства, ефективну діяльність управлінської системи.

Список використаних джерел:

1. Андрушків Б. М. Основи теорії та практики управління. Львів: Світ, 1993. 204 с

2. Кулішов В. В. Мікроекономіка: Основи теорії і практикум: навчальний посібник. Магнолія 2006, 2007. 332 с.

3. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз Львів: *«Новий Світ - 2000»* 2004 344 с.

4. Шегда А. В. Економіка підприємства. К.: Знання, 2006. 614 с.

УДК 330.341.1:631.11

А. В. Світлична, к.е.н., доцент,
доцент кафедри підприємництва і права
В. О. Конопльов, здобувач ступеня вищої освіти «Магістр»,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація: Проаналізовано види соціально орієнтованих витрат підприємств. Проілюстровано взаємозв'язок між соціальною відповідальністю сільськогосподарських підприємств і відродженням сільських територій. Зазначено типи соціальних програм, за допомогою яких соціальна відповідальність агробізнесу може бути реалізована на практиці.

Ключові слова: сільське господарство, соціально орієнтовані витрати, сільські території, агрохолдинги, соціальна відповідальність

Питання місцевого економічного розвитку набувають все більшої актуальності для громад. Одночасно із сільським господарством мають розвиватися і села. Що може бути досягнуто за рахунок поєднання фінансових цілей бізнесу із допомогою суспільству. Сутність ідеї полягає в тому, що аграрні товаровиробники повинні поєднувати прибуткові види діяльності з діяльністю, що приносить користь суспільству.

Практика соціальної діяльності підприємств дозволяє класифікувати соціально-орієнтовані витрати не лише за об'єктами відповідальності (зацікавленими сторонами), а і за напрямами, що враховують характер витрат та їх регулярність (табл. 1).

Таблиця 1

Види соціально орієнтованих витрат підприємств

Види соціально-орієнтованих витрат	Складові напрямів соціально орієнтованих витрат	Обов'язковість і системність витрат
Податки та збори в бюджетні фонди	Податки та збори у бюджети всіх рівнів	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Платежі в позабюджетні фонди	Платежі до фонду соціального страхування, пенсійного фонду та інших фондів	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Заробітна плата	Витрати на оплату праці працівників підприємства	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові) та добровільні

Види соціально-орієнтованих витрат	Складові напрямів соціально орієнтованих витрат	Обов'язковість і системність витрат
		поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Розвиток персоналу	Витрати на навчання та розвиток персоналу	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Забезпечення соціальних гарантій	Витрати на забезпечення «соціального пакету», медичне обслуговування, транспорт та ін.	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові) та добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Добровільні поточні соціальні витрати	Несистемні витрати, що включають фінансування спортивних, культурних, благодійних заходів	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Соціальні інвестиції	Витрати на розвиток об'єктів соціальної сфери, довгострокові соціальні програми	Витрати по довгостроковим програмам (необов'язкові і системні)
	Витрати пов'язані з проведенням свят в селах	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Екологічні витрати	Планові та передбачені законодавством витрати на утримання природоохоронних об'єктів	Законодавчо визначені витрати (обов'язкові)
Добровільні поточні екологічні витрати	Витрати на несистемні заходи екологічного спрямування	Добровільні поточні витрати (необов'язкові та несистемні)
Екологічні інвестиції	Будівництво об'єктів природоохоронного спрямування, довгострокові програми покращення екологічного становища регіону	Витрати по довгостроковим програмам (необов'язкові і системні)
Інформаційні витрати	Комплекс витрат, пов'язаних із інформуванням стейкголдерів про соціальну відповідальність	Витрати по довгостроковим програмам (необов'язкові і системні)

Джерело: доповнено авторами за даними [1, с. 7]

Витрати, які аграрні підприємства спрямовують на розвиток соціальної сфери є різними і залежать від запитів та потреб громад.

Вплив соціальної відповідальності аграрних підприємств на розвиток сільських територій наведено на рис. 1.

Навіть коли агрохолдинги не потрібують великої кількості працівників, вони залежать переважно від жителів села в частині оренди їх земельних паїв. У регіонах із тіньовими державно-агрохолдинговими зв'язками, агрохолдинги можуть захопити сільськогосподарські угіддя безкарно, що здійснює надзвичайно сильний негативний соціально-економічний ефект на розвиток сільської місцевості [3, с. 198].

Рис. 1. Взаємозв'язок між соціальною відповідальністю сільськогосподарських підприємств і відродженням сільських територій [3, с. 197]

Соціальну відповідальність сільськогосподарських підприємств можна підвищити за рахунок соціальних програм. Під соціальною програмою слід розуміти сукупність конкретних проєктів, що в загальному націлені на досягнення стратегічних цілей та вирішення певної соціальної проблеми і базуються на принципах ефективного управління бюджетними коштами. Використання соціальних програм в системах соціального захисту створює можливість для цільового використання фінансових та інших ресурсів, дозволяє здійснювати контроль за їх діяльністю з боку суспільства, а також створює умови для більш ефективного вирішення існуючих в суспільстві проблем [2, с. 64].

До інструментів реалізації соціальних програм слід віднести: благодійні

пожертвування та спонсорську допомогу; добровільне залучення співробітників компанії до соціальних програм; корпоративне спонсорство; корпоративні фонди; грошові гранти; соціальні інвестиції; соціальний маркетинг.

Отже, сільськогосподарським підприємствам для підвищення соціальної відповідальності, пропонуємо реалізовувати такі види програм: внутрішні програми підприємств; програми, які будуть реалізуватися у партнерстві з місцевими і регіональними органами державного управління; програми, які поєднуватимуть співпрацю агробізнесу з громадськими організаціями, а також професійними об'єднаннями; програми, що передбачають інформаційне співробітництво із засобами масової інформації.

Список використаних джерел

1. Дудкін О. В. Організаційно-економічні основи розвитку соціальної відповідальності промислового підприємства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата економічних наук : спец. 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). Суми, 2011. 22 с.

2. Маліновська О. Я., Демкович О. В. Соціальні програми та проекти як інструменти здійснення державної соціальної політики в умовах програмно-цільового методу організації бюджету. *Економіка та держава*. № 3/2016. С. 61-64.

3. Поленкова М. В. Формування соціальної відповідальності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку. *Проблеми економіки.* № 4 (46), 2020. С. 195-200.

УДК 338(477):330:322

Г.І. Фролова, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту,
А.Р. Бондарева, магістрант
спеціальності 073 «Менеджмент»
Бердянський університет менеджменту і бізнесу
(м. Бердянськ, Україна)

РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙ В ІННОВАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

***Антотація*:** Розглянуто сутність інновацій та інноваційної діяльності підприємств, визначено необхідність фінансування інноваційної діяльності, підкреслено роль інвестицій та стимулювання залучення інвестицій, означено коло інвестиційно-інноваційних пріоритетів розвитку підприємства.

***Ключові слова*:** інновації, інноваційна діяльність, інвестиції, інвестиційно-інноваційна стратегія, розвиток підприємства.

Розвиток будь-якого, успішно діючого в умовах ринкової економіки підприємства, слід розглядати як постійний процес створення інновацій, як безперервний процес творчої діяльності, спрямований на створення нової продукції і послуг, технології і матеріалів, нових організаційних форм, що мають науково-технічну новизну і дозволяючи задовольнити нові суспільні або індивідуальні потреби.

Кінцевий результат інновацій – це матеріалізація і промислове освоєння новації, ідеєю створення якої можуть виступати як науково-технічна діяльність, так і маркетингові дослідження по виявленню незадоволених потреб.

Таким чином, інноваційна діяльність розуміється як вид діяльності, пов'язаний з трансформацією ідей (зазвичай, результатів наукових досліджень і розробок або інших науково-технічних досягнень) у технологічні інновації – нові або вдосконалені продукти або послуги, упроваджені на ринку, нові або вдосконалені технологічні процеси або способи виробництва (передачі) послуг, використані у практичній діяльності.

Разом з тим, інновації вимагають фінансових вкладень. Для того, щоб одержати додатковий прибуток або зберегти її існуючий рівень необхідно

здійснити фінансові вкладення в розробку і реалізацію інновацій. При цьому емпірично встановлена залежність: чим на більший успіх в майбутньому розраховує організація, тим до більших витрат вона повинна бути готова.

Одним із основних джерел фінансування інноваційної діяльності є інвестиції. Відповідно до ЗУ «Про інвестиційну діяльність», інвестиції – це засоби (грошові кошти, цінні папери, інше майно, зокрема майнові права, що мають грошову оцінку), що вкладаються в об'єкти підприємницької або іншої діяльності з метою отримання прибутку або досягнення іншого корисного ефекту [1].

З цього визначення виходить, що інвестиції мають місце у тому випадку, коли відбувається повернення частини засобів від безпосереднього споживання з певною метою, при цьому мета може бути не тільки економічною (отримання прибутку), але і соціальною або екологічною. Утворення економічних ресурсів у процесі інвестування вимагає певного часу. Інвестиційний процес припускає вкладення необхідних засобів, які окупляться тільки після реалізації продукції, яка буде виготовлена на нових виробничих потужностях.

Проблема інвестицій і інновацій особливо актуальна для компаній, оскільки ринок капіталів ще не досить розвинений, фінансування інновацій реально може відбуватися лише за рахунок власних засобів підприємств, часто – обмежених. Більшість господарюючих суб'єктів української економіки не має достатніх оборотних коштів. Через це вони вимушені використовувати прибуток і амортизаційні відрахування на поточні потреби, підриваючи тим самим свою стратегічну конкурентоспроможність.

Для залучення інвестицій потрібно забезпечити відповідність вимогам інвестора цілого комплексу параметрів самого підприємства та інвестиційного проекту. Реальний стан переважної більшості підприємств такий, що вони не відповідають мінімальним із цих вимог. І при цьому не важливо, яке походження мають інвестиції - вітчизняне чи іноземне. Отже, щоб впроваджувати інвестиції в промисловий комплекс необхідно попередньо максимально підвищити ефективність підприємств, використавши ще наявні у них можливості. Цей

процес носить назву реструктуризації підприємства. Провести реструктуризацію власними силами для більшості підприємств практично неможливо в основному через брак фахівців потрібної кваліфікації. Потрібно залучення професійних проектних менеджерів і консультантів.

На рівні взаємодії інвестор – підприємство, одержувач інвестицій, також поширеною проблемою є неспроможність керівництва підприємства розробити інноваційну стратегію розвитку підприємства, обґрунтувати бізнес-план, надати чіткі фінансові пропозиції. Перед інвестором постають такі проблеми: перевірка правдивості наданої інформації, правильного оформлення документації, відповідності документації чинному законодавству, професіоналізму керівників підприємства, відсутність впорядкованості в документообігу підприємства, складність отримання необхідної інформації від персоналу підприємства [2].

Привабити інвестиційний капітал можна насамперед, сприятливою інвестиційною і митною політикою, стабільним і заохочувальним податковим законодавством.

Отже, стимулювання інвестиційно-інноваційної активності розвитку конкурентоспроможної економіки вимагає формування державної інноваційної політики. Основними завданнями її має бути активізація інноваційно-інвестиційної діяльності та створення цілісної системи фінансового забезпечення не лише на рівні держави, а й на рівні підприємства.

В сучасних умовах актуальності набувають питання стратегічної орієнтації інвестиційної і інноваційної діяльності промислових підприємств саме з урахуванням загострення системної економічної кризи.

Зазвичай стратегія виступає одним із найважливіших планів діяльності на довгострокову перспективу, в якому особливе місце відведено розробці інвестиційно-інноваційних пріоритетів розвитку підприємств. В умовах кризи розробка стратегічних планів як ніколи вимагає обґрунтування господарських рішень та оцінки ризиків, альтернативності розробок та пропонованих інноваційних проектів, адже використання інвестиційних ресурсів на їх реалізацію є надто обмеженим.

Отже, інвестиційно-інноваційна стратегія – сукупність засобів досягнення довгострокових цілей організації шляхом об'єднання технічного політики та політики капіталовкладень, спрямованих на розробку і впровадження нових продуктів, послуг, технологій тощо.

Враховуючи фактори макро- та мікросередовища, які в найбільшій мірі впливають на функціонування та розвиток підприємств, проблеми економічного розвитку підприємств на сучасному етапі, до кола проблем вибору інвестиційно-інноваційних пріоритетів розвитку підприємства в умовах кризи слід віднести: науково-технічні, виробничо-технологічні, організаційно-економічні, соціально-економічні, фінансово-інвестиційні, екологічні, правові та проблеми економічної безпеки підприємства.

Відтак, вибір інвестиційно-інноваційних пріоритетів розвитку підприємства (який за умов економічної стабільності зводиться до збільшення обсягів інвестиційного забезпечення інноваційної діяльності підприємств і передбачає вирішення проблем комерціалізації інноваційної продукції, зниження ризиків інноваційної діяльності, нецільового використання фінансово-інвестиційних ресурсів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності тощо) в умовах кризи визначатимуть позиція підприємства на ринку, його можливості та загрози функціонуванню, тип технології виробництва, відношення до зовнішньоекономічної діяльності, наявні можливості щодо кредитування або інвестування діяльності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. (із змінами та доповненнями) №1560. URL: //zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-1 (дата звернення : 03.10.2021).

2. Капильцова В.В., Наторіна А.О. Проблеми активізації інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств у сучасних умовах/ URL: http://www.confcontact.com (дата звернення: 03.10.2021).

...

УДК 339.137.2.012.23:334.716

І. О. Яснолоб, к.е.н., доцент,
доцент кафедри підприємництва і права
М. В. Колот, здобувач освітнього ступеня Магістр,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТОРГІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: Наведено трактування поняття «конкурентні переваги підприємства». Зазначено, що у місті Полтава присутні численні канали реалізації продуктів харчування: від індивідуальних базарних прилавків до найбільшого в місті супермаркету. Проаналізовано особливості роботи магазину «Продукти» ФОП Сачко Р. В.

Ключові слова: продуктовий магазин, конкурентні переваги, роздрібна торгівля, конкуренти, ціни.

Конкурентоспроможність торгівельного підприємства становить системну самостійну категорію, що відображає стан реалізації мети підприємства під час його взаємодії з оточуючим навколишнім середовищем. Трактування поняття «конкурентні переваги підприємства» з позиції вчених наведено в табл. 1.

Для ведення своєї господарської діяльності роздрібні торгові підприємства використовують магазини, павільйони, кіоски і намети. У м. Полтава присутні численні канали реалізації продуктів харчування: від індивідуальних базарних прилавків до найбільшого в місті супермаркету. Магазин «Продукти» ФОП Сачко Р. В. створено з метою організації та розвитку торговельної мережі, забезпечення споживачів необхідними продуктами, отримання прибутку Магазин «Продукти» ФОП Сачко Р. В. функціонує в мікрорайоні «Боженко» міста Полтава.

Таблиця 1

Трактування поняття «конкурентні переваги підприємства»

Автор	Визначення
Борисенко З. М. [1, с. 120]	Сукупність ключових відмінних від суперників чинників успіху, які сприяють забезпеченню підприємству стійкої лідируючої конкурентної позиції на ринку на певний період
Гай І. В.	Конкурентні переваги – це унікальні сильні сторони підприємства по

Автор	Визначення
[2, с. 25]	відношенню до конкурентів, що поєднують в собі кращі елементи ведення бізнесу, такі як маркетинг, застосування технологій, організацію діяльності на інноваційній платформі, тобто це все те, що робить продукцію чи послугу ексклюзивною, забезпечуючи підприємству конкурентоспроможність
Яцковий Д. В. [3, с. 184]	Конкурентні переваги це «..позитивні відмінності підприємства від конкурентів в деяких або в усіх видах діяльності, які забезпечують підвищення соціально-економічної ефективності в короткостроковому періоді й виживання в довгостроковому за рахунок постійного пошуку нових можливостей і швидкої адаптації до навколишнього оточення та умов конкурентної боротьби, що змінюються»

Розглянемо переваги основних конкурентів продуктового магазину на рис. 1.

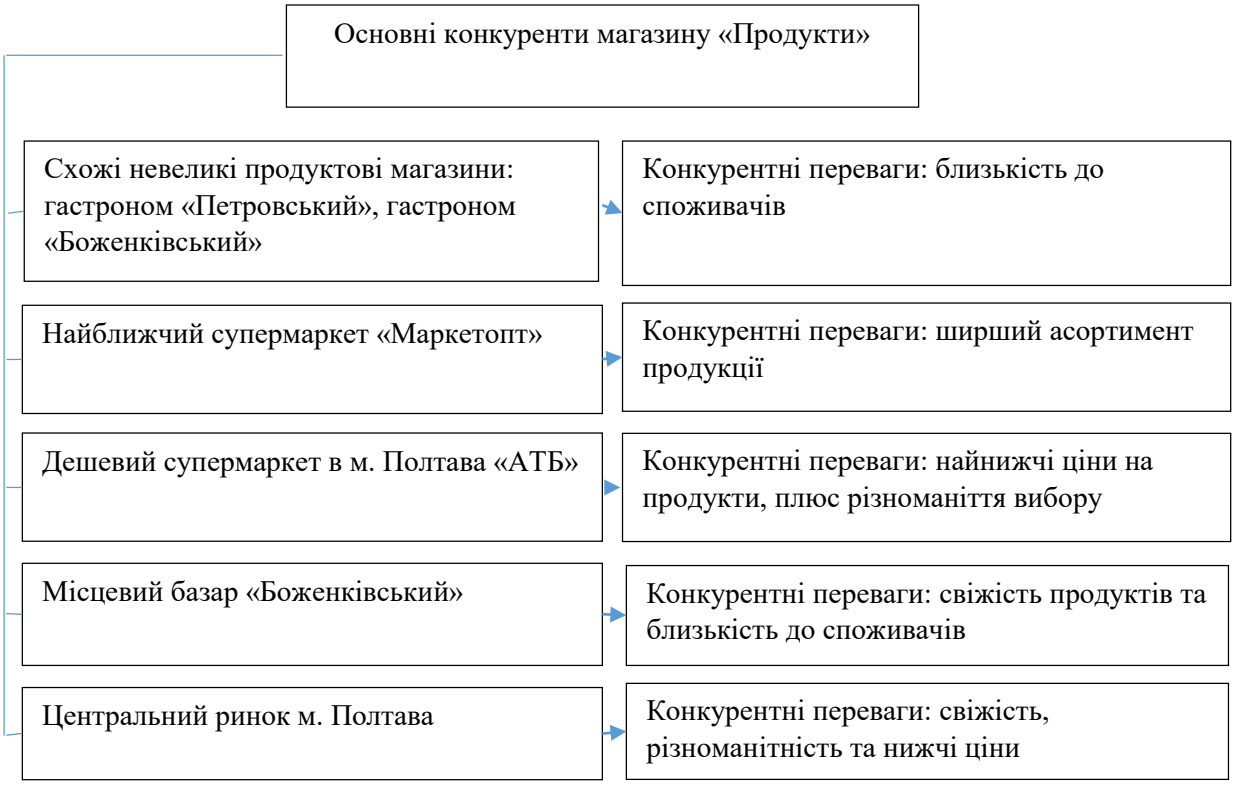

Рис. 1. Основні конкуренти магазину «Продукти» ФОП Сачко Р. В., 2020 р.

Поряд з магазину «Продукти» ФОП Сачко Р. В. функціонує ринок «Боженківський», гастрономи «Петровський» та «Боженківський», супермаркет «Фуршет». Хоча це серйозна конкуренція, свою нішу магазин «Продукти» ФОП Сачко Р. В. зміг зайняти завдяки широкому асортименту продуктів і демократичним цінами, адже місцеві жителі, відповідно до проведеного нами соцопитуванням, часто незадоволені якістю продуктів харчування і високою

ціновою політикою в гастрономах. Тобто дохідність магазину зумовлена швидким товарооборотом, а не високими націнками на товар. Крім того в магазині продукцію купують постійні споживачів, які вимогливо ставляться до співвідношення ціна-якість.

Торговий асортимент магазину «Продукти» є широким та постійно оновлюється. Основними конкурентними перевагами є: оперативність і ергономічність частого задоволення потреб, що відносяться до приготування їжі; наявність всіх необхідних інгредієнтів для приготування конкретних страв; задоволення невідкладних (харчових) «слабкостей»; раціональна цінова пропозиція; тісні та довірчі взаємини продавця і постійних покупців; свіжа продукція (через меншу кількість номенклатури, що підвищує оборотність продовольчих інгредієнтів протягом короткого терміну, а також стабільності комерційних контактів з постачальниками).

Отже, хоча конкуренція серед продуктових магазинів міста Полтава залишається високою, але основними перевагами магазину «Продукти» ФОП Сачко Р. В. є свіжі продукти, уважні продавці та зручне місце розташування.

Список використаних джерел:

1. Борисенко З. М. Основи конкурентної політики : підручник. К. : Таксон, 2004. 704 с.

2. Гай І. В., Смелянська Т. П. Підприємництво : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2014. 368 с.

3. Яцковий Д. В. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. №. 4. С. 183-188.

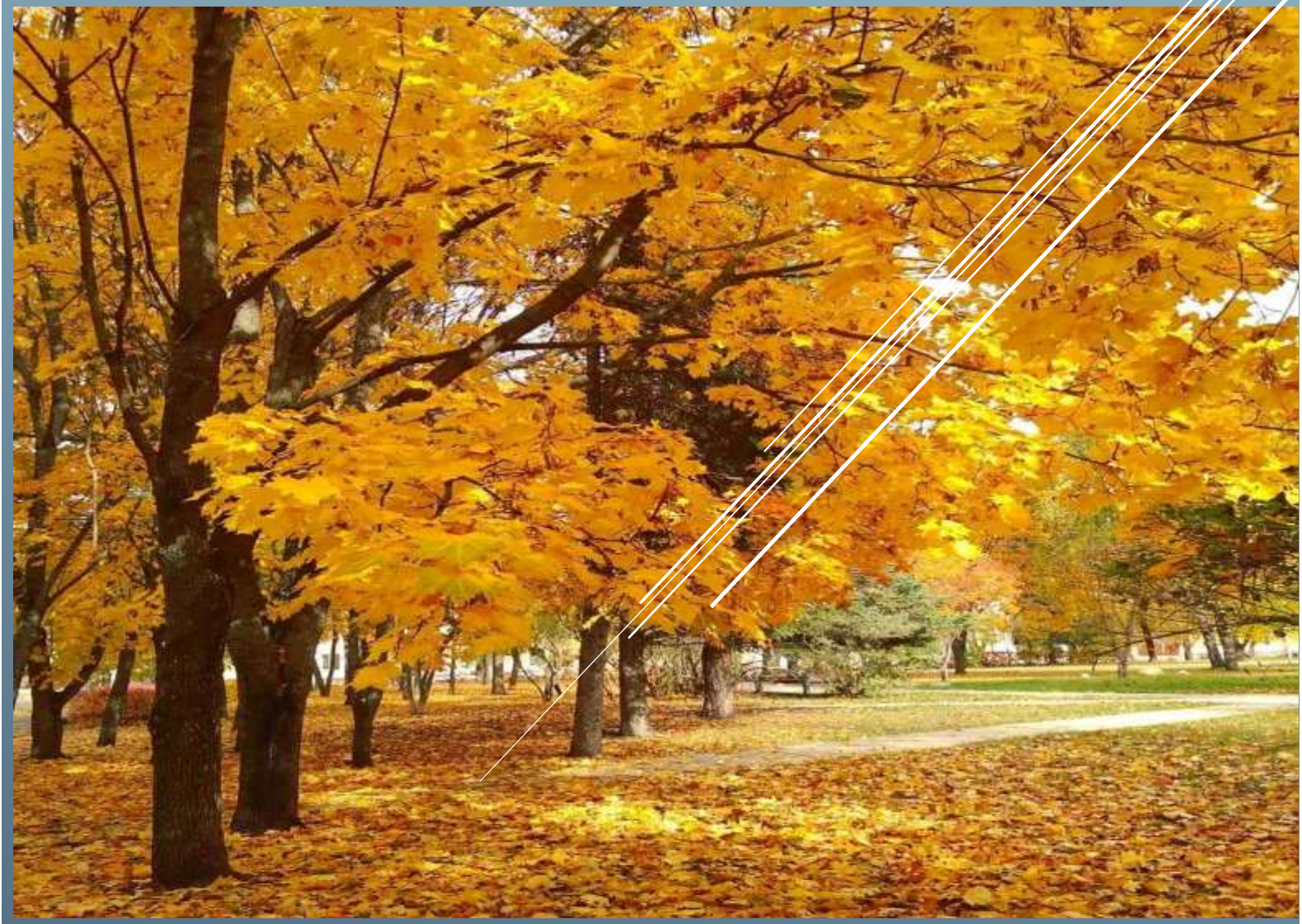

Секція 2

УДК 35.07:659

Н. А. Герасимчук, д.е.н., професор,
професор кафедри маркетингу
М. О. Гришко, здобувач освітнього ступеня Магістр,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ

Анотація: Проаналізовано особливості інформаційно-комунікаційного забезпечення органів публічної влади. Досліджено традиційні джерела інформаційно-комунікаційного забезпечення органів державної влади. Визначення сутність поняття інформація. Зазначено, що інформація здійснює значущий вплив на функціонування різноманітних соціальних систем як на міжнародному рівні, так і загальнодержавному.

Ключові слова: органи державної влади, інформаційно-комунікаційне забезпечення, інформація, ресурси, інформаційні ситеми

Інтеграція України у світове співтовариство обумовлюється становленням інформаційного суспільства. Питання інформаційного забезпечення процесів державного управління, як складової розвитку інформаційного суспільства в Україні, є питанням не лише загальнодержавного, а й міжнародного значення. Дослідження інформаційного забезпечення державного управління та місцевого самоврядування потребує створення системи національних інформаційних ресурсів і їх поширення в регіонах. Ця система повинна забезпечувати: підвищення рівня інформаційної незалежності держави; розвиток інфраструктури виробництва і надання населенню інформаційних продуктів і послуг, підвищення рівня інформаційної культури; розповсюдження відомостей про стан розвитку інформаційного простору України в Інтернеті; підвищення ефективності функціонування всіх гілок державної влади та місцевого самоврядування на основі використання накопичених інформаційних ресурсів, більш динамічної організації інформаційної взаємодії під час вирішення складних проблем [1].

Сучасне інформаційне забезпечення органів державної влади та місцевого

самоврядування не в повній мірі відповідає вимогам практики та основним напрямкам розвитку інформаційного суспільства в Україні, визначених в Законі України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні» [2].

Сьогодні інформація здійснює значущий вплив на функціонування різноманітних соціальних систем як на міжнародному рівні, так і загальнодержавному. З огляду на це, інформаційне забезпечення процесів управління стає найважливішим видом забезпечення практично усіх сфер діяльності суспільства. Відтак, інформаційне забезпечення публічної влади є наріжним каменем для прийняття управлінських рішень. Поширення інформаційних технологій в роботі органів державної влади дозволяє підвищити рівень управлінської діяльності.

Інформацією різні джерела називають:

– будь-які дані про які-небудь раніше невідомі об’єкти;

– змістовний опис об’єкта чи явища;

– результат вибору; зміст сигналу, повідомлення;

– міру розмаїтості, відображену розмаїтість;

– сутність, що зберігається при обчислювальному ізоморфізмі;

– зменшувану невизначеність; міру складності структур, міру організації;

– результат відображення реальності у свідомості людини, який представлений на його внутрішній мові;

– семантику і прагматику мови представлення даних;

– атрибут матерії [3, с. 64].

Існує також багато інших визначень інформації, але найбільш близьким для цілей даного дослідження є визначення інформації, як відомостей про відповідні предмети, явища, процеси і відносини і які є об'єктом збору, зберігання, обробки.

В даний час найбільш поширеним є трактування інформаційної системи як системи, що реалізована за допомогою комп’ютерної техніки та телекомунікацій. В даному дослідженні під інформаційною системою місцевого

самоврядування ми розуміємо інформаційну систему в більш широкому сенсі, як сукупність інформаційних ресурсів, реалізованих на базі будь-яких носіїв інформації, інформаційних процесів, інформаційно-комунікаційної інфраструктури, що забезпечують виконання основних цілей системи місцевого самоврядування, за допомогою надання користувачам необхідних видів інформації необхідної якості [17, с. 117].

Отже, інформаційний ресурси – це банки даних, бази знань, масиви документів, книг тощо, що є в інформаційних системах внаслідок збору та обробки інформації. Інформаційними процесами (функціями) інформаційних систем є збір, передача, обробка, збереження та надання користувачам необхідних видів інформації. Інформаційно-комунікаційну інфраструктуру інформаційної системи складають технічні засоби, засоби зв'язку (комунікації), мережі інформаційних служб (інформаційні відділи тощо) і місць збереження інформації (архіви, бібліотеки, фонди тощо).

Список використаних джерел:

1. Гучко Р. Ю. Нові інформаційні технології в управлінському процесі. URL:http://kds.org.ua/blog/guchko-r-yu-tvorcha-robota-novi-informatsijni-tehnologii-vsuchasnomu-upravlinskomu-protsesi (дата звернення: 16.10.2021).

2. Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, № 12, ст. 102.

3. Інтеграція і різноманітність: Нові тенденції політики України в сфері масової інформації та нових комунікаційних послуг. Інформаційна доповідь до 7-ї Європ. міністерс. конф. з питань політики у сфері ЗМІ. Київ, 2005. 120 с.

УДК 331.556

Т.О. Дулік, к.е.н., доцент,
доцент кафедри соціального забезпечення та податкової політики;
В.О. Метлицька, здобувач вищої освіти
Університет митної справи та фінансів
(м. Дніпро, Україна)

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСОБІВ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ

Анотація: У роботі розглянуто засоби соціального забезпечення населення в Україні для обґрунтування перспективних напрямів їх удосконалення та подолання соціальних ризиків.

Ключові слова: соціальний захист населення, засоби соціального забезпечення, соціальна допомога, соціальні ризики.

Засоби соціального забезпечення населення є дієвим важелем соціальної політики держави, що відіграють особливо важливе значення для нейтралізації соціальних ризиків й, відповідно, підвищення рівня добробуту громадян, якості їх життя. Це доведено не лише теоретично, але й практично, виходячи зі світового досвіду. Між тим, Україна в основному спирається на досвід країн Європи з моменту проголошення її незалежності. У 2014 році українські громадяни обрали шлях європейського розвитку, й з цього часу було задекларовано початок демократичних реформ та перетворень у всіх сферах суспільного життя, метою яких є підвищення життєвих стандартів населення України, а також входження до Європейського Союзу. У країнах, що є його дійсними членами, пріоритетним питанням є пошук шляхів удосконалення надання соціальних послуг та соціальної допомоги. Основна мета допомоги - подолати соціальну та економічну нерівність, забезпечити сприятливі умови для підвищення якості життя населення, рівня добробуту осіб похилого віку та інвалідів, надавши їм матеріальну допомогу на обслуговування власного будинку або оплату перебування у спеціальних лікувальних закладах тощо.

У сучасних умовах розбудови української державності та соціально-економічних трансформацій більшість населення України, особливо пільгові

категорії громадян, потребують державної матеріальної підтримки та соціального захисту. Крім того, за останні роки внаслідок війни на сході України, пандемію COVID-19 та карантинні заходи майже вдвічі збільшилася кількість соціально незахищених громадян, бездомних та нужденних, що вимагає від держави визначення оптимальних соціальних гарантій та організації ефективної соціальної підтримки цих груп населення. Наразі через погіршення їх добробуту поглиблюється соціальна та майнова стратифікація, що призводить до дисбалансу у задоволенні основних соціальних потреб більшості громадян. Їх соціальні стандарти та якість життя й досі залишаються низькими.

Соціальний захист різних верств населення в Україні здійснюється через законодавчо встановлений фінансовий механізм: матеріальну підтримку економічно активного населення (соціальне страхування); пенсійне забезпечення громадян похилого віку; соціальну допомогу найбільш уразливим категоріям громадян; фінансову допомогу сім'ям з дітьми та багатодітним сім’ям; компенсацію, індексацію та пільги для населення з низькими доходами; соціальні послуги недієздатним громадянам тощо.

Важливе місце в системі державного соціального захисту населення займає соціальна допомога. Це турбота держави про громадян, які потребують підтримки, допомоги через вік, стан здоров'я, особливий статус та бідність. Таким чином, завданням соціальної допомоги є полегшення матеріального становища громадян країни незалежно від їх зайнятості.

Проте на сьогоднішній день така система соціального захисту населення України не повною мірою реалізує принцип соціальної справедливості, оскільки не забезпечує на достатньому рівні підвищення добробуту населення та соціальні стандарти життя. Поліпшити засоби соціального захисту населення можливо шляхом впровадження ефективних соціальних програм та дотримання індивідуального підходу до громадян з урахуванням їх соціального статусу, віку, фізичного стану, рівня доходів та якості життя тощо.

Характеризуючи систему формування та реалізацію державної соціальної політики у сфері захисту населення в Україні та її територій від надзвичайних

ситуацій, науковці відмічають, що ця система має ґрунтуватися на таких принципах [1; 2]:

- прийнятність – має на увазі визначення та досягнення у державі таких нормативних значень ризиків для населення і територій, які є обґрунтованими з соціально-економічної та технічної точки зору;

- превентивність – передбачає попереднє максимально точне виявлення кількісних значень індикаторів, що характеризують стан або перебіг небезпечного процесу чи створюють загрозу настання та розвитку надзвичайної ситуації, а також відповідне застосування визначених заходів, орієнтованих на усунення або нейтралізацію наслідків подібної ситуації;

- мінімізація – зниження рівня ризику до значення, яке є компромісним у контексті забезпечення безпеки та розміру витрат, необхідних для її підтримки;

- повнота – визначення ризиків, що являють собою загрозу для населення і територій, з прийняттям до уваги всіх можливих загроз та людського фактору;

- визначення припустимої величини ризику, яка визначається в межах максимального і мінімального його значень з урахуванням доцільності та наявних ресурсів технічного, економічного і матеріального характеру, а також поточних соціально-економічних і політичних умов. При цьому в процесі вибору доцільного значення ризику суб’єкт управління гарантує визначений рівень безпеки населення і страхове відшкодування у випадках настання та розвитку надзвичайних ситуацій;

- обов’язкове інформування стосовно того, що кожний із суб'єктів управління ризиком повинен систематично інформувати органи державної влади та місцевого самоврядування стосовно існуючих значень;

- вільний інформаційний обмін – врахування думки суспільства стосовно спорудження й експлуатації об’єктів, що є потенційно небезпечними.

Крім того, процес нормування рівнів ризику передбачає розробку та затвердження державних стандартів захисту населення та територій України від виникнення та поширення надзвичайних ситуацій, а також визначення норм та правил господарської діяльності, які встановлюються на основі прийнятних

рівнів ризику. При цьому, власні нормативні значення мінімального та гранично допустимого рівнів ризику встановлюються для кожного з секторів економіки [1; 2; 3].

Подібне нормування рівнів ризиків дозволить забезпечити такі процеси: об’єднання методологічних підходів до оцінки ризиків, які нині відомі та використовуються в Україні й за кордоном, та яким може бути притаманний трансграничний вплив; здійснення стандартизації нормативних методів; ведення обліку значимості екологічних, соціально-економічних і природно-ресурсних наслідків, які можуть бути спричинені настанням та розвитком природних і техногенних надзвичайних ситуацій; здійснення обліку різнохарактерних видів виробничої діяльності, навантаження територій з техногенної точки зору, особливостей природно кліматичного походження, цінності визначених територій тощо; проведення диференціації нормативів ризиків із галузевої та територіальної точки зору; прийняття до уваги всіх чинників, що впливають на кількісне значення ризиків, пов'язаних з розміщенням, спорудженням та експлуатацією об'єктів, що є потенційно небезпечними, а також з розробкою нових видів техніки, матеріалів і технологій; проведення періодичного коригування нормативів ризиків [2; 4].

Отже, важливим напрямком підвищення якості життя українського населення, є гарантування кожному громадянину визначеного рівня безпеки та соціального захисту у разі виникнення надзвичайних ситуацій.

Загалом соціальний розвиток України в сучасних умовах потребує орієнтації на європейські стандарти, побудову соціальної політики держави та дій уряду щодо її впровадження, спрямованих на покращення рівня та якості життя. Соціальний захист, при якому населення добре захищене – це впевнений крок для досягнення процвітання країни та її суспільства. Вирішення питання оптимального соціального захисту населення, якого так потребує Україна, передбачає підвищення темпів економічного зростання, досягнути якого можна тільки задіявши всі важелі демократичного реформування у всіх галузях національної економіки. Дослідження стану ряду засобів соціального захисту

населення України показали, що вони не є достатньо гнучкими та не в повному обсязі виконують свої функції. Тому, серед першочергових завдань, які потребують вирішення слід назвати ті, що стосуються розробки більш універсальних та раціональних засобів соціального захисту населення, серед яких – державні соціальні стандарти та соціальні гарантії, зорієнтовані на авторитетні міжнародні методики. Між тим, для покращення якості життя населення їх номінального збільшення наразі недостатньо.

Список використаних джерел:

1. Скрипник О.А. Сучасні тенденції формування системи державного управління у сфері цивільного захисту населення від надзвичайних ситуацій в Україні. *Публічне адміністрування: теорія та практика.* 2015. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2015_2_14.

2. Волянський П.Б. Методологічні підходи до управління ризиками в процесі ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 13. С. 134 –136. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2013_13_34

3. Гордієнко Л.А. Науково-методологічні підходи фінансування соціальних виплат малозахищеним верствам населення. *Modern economics*. 2019. № 13. С. 65-70. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/modecon_2019_13_12.

4. Попок А. А., Лаврухін В.В. Світовий досвід соціального захисту населення. *Ефективність державного управління*. 2013. Вип. 35. С. 111–117. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efdu_2013_35_15

УДК 332.1

В.С. Костюк, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки
Уманський національний університет садівництва
(м.Умань, Черкаська обл. Україна)
Н.П. Роїк, спеціаліст 1 категорії,
викладач економічних дисциплін,
Іллінецький державний аграрний коледж
(м. Іллінці, Вінницька обл. Україна)

ДОМОГОСПОДАРСТВО: ЕКОНОМІЧНА ФУНКЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОБРОБУТ

Анотація: Визначено основні складові економічної функції домогосподарства, виявлено, що економічна діяльність найбільш позитивно впливає на структуру доходів, витрат, споживання і заощадження домогосподарства, зростання добробуту і рівня життя.

Ключові слова: домогосподарство, економічна функція, доходи і витрати, споживання і заощадження

Домогосподарства є важливою складовою економічної системи будь-якої країни. Вони стають все більш активнішими учасниками економічних відносин, взаємодіючи із державою, фірмами, інститутами фінансово-грошового ринку. Домогосподарство виконує багато функцій, проте узагальнюючу можна визначити як відтворення різних аспектів своєї життєдіяльності. Серед основних функцій таких як біологічна (репродуктивна), моральна, психологічна, соціалізаційна, матеріально побутова, відпочинку та дозвілля необхідно виділити економічну, на якій ґрунтується повноцінна реалізація всіх інших функцій. Адже функціонування окремого домогосподарства безпосередньо залежить від економічного забезпечення. Виконання економічних функцій такої господарської одиниці забезпечує виробництво (сімейний бізнес), обмін з іншими суб’єктами ринкової системи, споживання, формування необхідного рівня споживчого попиту, заощадження та інвестування, вирішення різноманітних проблем ведення домашнього господарства, формування і відтворення людського капіталу.

Є багато визначень домогосподарства залежно від контексту та мети

дослідження. Але загальноприйнятими є визначення, які прийняті Організацією Об'єднаних Націй, відповідно, домогосподарством є «група осіб, які займають окреме житло та харчуються за спільним столом» [1]. Більш розширеним є визначення домогосподарства в Законі України «Про Всеукраїнський перепис населення», де домогосподарство розглядалося як «сукупність осіб, які спільно проживають в одному житловому приміщенні або його частині, забезпечують себе всім необхідним для життя, ведуть спільне господарство, повністю або частково об'єднують та витрачають кошти. Ці особи можуть знаходитися в споріднених зв'язках або в зв'язках свояків, не знаходитися ні в яких з цих зв'язків, або бути в тих і в інших. Домогосподарство може складатися з однієї особи» [2].

З одного боку, домашні господарства забезпечують ресурсами економічний ринок через розміщення накопичених особистих грошових коштів. З іншого боку, вони є головним споживачем економічних ресурсів.

Виробництво, як одну серед функцій домогосподарства, прийнято розглядати в двох аспектах: діяльність, метою якої є отримання доходу; самообслуговування та господарсько-побутові роботи всередині власного домогосподарства для задоволення потреб лише його членів. Одним із видів діяльності домогосподарств, метою якої є отримання доходу, можна розглядати підприємництво. Здатність домогосподарств до організації власної підприємницької справи позитивно відображається не тільки на зростанні особистого добробуту, а й на розвитку економіки в цілому.

До основних проявів виробничої функції відносять домашню працю, яка представляє самообслуговування та господарсько-побутові роботи домогосподарства. Насамперед, це пов'язано з внутрішньо сімейними затратами праці. В другій половині XX ст. добровільна праця батьків перевищила затрати праці у всіх галузях економіки. Ця праця в розвинених країнах стала безпрецедентно озброєна десятками побутових і транспортних механізмів, на відміну від реального військового озброєння Радянського Союзу. Це породило нову якість домашньої праці, що в свою чергу змінило всю культуру побуту і

життя дітей, а це дало можливості нового підходу до формування людського капіталу.

Домогосподарства сприяють появі нових інтересів і потреб, нового попиту, нових товарів і ринків, що в свою чергу забезпечує економічне зростання. З іншого боку, сімейне домогосподарство в умовах системи високої заробітної плати сприяє створенню динамічних і більш складних ринків, які в свою чергу, дають простір кількісному і якісному розвитку і піднесенню всієї економіки.

Розміщуючи власні збереження на депозитних рахунках, інвестуючи їх у цінні папери домашні господарства забезпечують насиченість ресурсами фінансово-грошового ринку. Із іншого боку, домашні господарства, за умов дефіциту їх бюджетів, виступають у ролі позичальників економічних ресурсів на ринку фінансових послуг. Відсутність належних державних механізмів трансформації збережень домашніх господарств у інвестиційний потенціал створює значні ризики втрати надходжень від потенційно здатних внутрішніх економічних ресурсів, що формуються домашніми господарствами. Реалізуючи своє економічно-фінансове призначення, домашні господарствам тим самим забезпечують формування ВВП країни, який потенційно здатний збільшити нагромадження та надходження інвестицій у нові засоби виробництва та інші продукти ринку інвестицій. Нереалізований інвестиційний ресурс знижує потенційне зростання валового внутрішнього продукту та виводить фінансові ресурси з грошового обігу, що негативно позначається на соціально-економічному розвитку країни та створює ризики недофінансування інших секторів економіки [3].

В сучасній економіці важливим є зростання заощаджень домогосподарств як джерела інвестування. Нажаль, потенціал заощаджень населення України як ресурсу для прискорення економічної активності продовжує скорочуватись. Скорочення заощаджень населення є небезпечною тенденцією з огляду на те, що це звужує простір для забезпечення внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, необхідних для підтримки економіки особливо у період кризи. При цьому витрати населення за 2020 рік (3 989 млрд грн) перевищували доходи на

17 млрд грн (у 2019 році – на 116 млрд грн) та фінансувалися за рахунок скорочення заощаджень. Такий стан пояснюється, насамперед, бідністю сімейних домогосподарств. Перебороти її можна лише через суспільний прогрес і економічно (дякуючи масовому виробництву якісних товарів і послуг, що доступні населенню) і соціально (через високу зайнятість, достойну зарплату, систему соціального захисту).

Таким чином, реалізація економічної функції домогосподарства найбільше впливає на його добробут. Адже економічна діяльність дає можливість найбільш ефективно формувати структуру доходів і витрат, споживання і заощадження домогосподарства, і, відповідно, рівня життя.

Список використаних джерел:

1. Многоязычный демографический словарь. Русское издание. ООН. НьюЙорк, 1964. 113 с.

2. Про Всеукраїнський перепис населення: Закон України від 19.10.2000 р. за № 2058. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2058-14#Text

3. Вініченко І. І., Шутько Т. І., Чорнобай А. В. Проблеми та особливості формування доходів домашніх господарств. *Економіка та держава*. 2021. № 9. С. 57–59.

УДК 65

Е. С. Коршун, аспірант спеціальності «Економіка»
Науковий керівник **- А. Л. Флегантова,** к.е.н.,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
(м. Полтава, Україна)

ВПЛИВ ІННОВАЦІЙ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація: розкрито значення інноваційного розвитку для підвищення конкурентоспроможності національних економік. Обґрунтовано, що активізація інноваційної діяльності забезпечить подальше економічне зростання та високий рівень конкурентоспроможності національної економіки.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, конкурентоспроможність, інноваційний процес, економічні ресурси.

Інноваційний розвиток перетворився в сучасних умовах на один із найважливіших факторів не тільки конкурентоспроможності економіки, але й на одну з головних складових соціально-економічного розвитку, удосконалення інституційного середовища економіки та задоволення потреб споживачів.

Одним із найважливіших стимулів для інноваційного розвитку, повинно стати створення умов добросовісної конкуренції у всіх галузях економіки. Саме завдяки конкурентній боротьбі суб'єкти господарювання змушені розробляти та впроваджувати нововведення у вигляді нових видів продукції та послуг, інноваційних технологій, соціально-економічних та організаційно-технічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного або іншого спрямування. В свою чергу, ці інновації сприяють підвищенню конкурентоспроможності товарів та послуг, успішному представленню їх на внутрішньому та зовнішніх ринках, що безперечно є важливим мотиваційним чинником подальшого інноваційного розвитку в країні. І навпаки, за умови, коли конкуренція відсутня на товарному ринку, то для суб'єктів господарювання відсутні і стимули для інноваційного розвитку. А саме, на монополізованих ринках підприємці не бачать вагомих причин для витрачання коштів на удосконалення виробництва чи покращення якості товарів і послуг, оскільки

вони і так впевнені, що їх продукція знайде свого споживача [1].

Інновації стають одним з основних економічних ресурсів, що впливають на конкурентоспроможність економіки, вони дають змогу країнам, що володіють інноваційними перевагами, займати провідне місце в світовому співтоваристві. На рівень конкурентоспроможності економіки впливає науково-технічний рівень і ступінь удосконалення технологій виробництва, використання новітніх винаходів і відкриттів, впровадження сучасних форм і методів організації виробництва і праці. У світовій практиці проводяться оцінки конкурентоспроможності як на макрорівні, тобто стосовно до всього народного господарства країни, так і на мікрорівні, коли мова йде про окремі галузі економіки або підприємств, що експортують свою продукцію [3].

Таблиця 1

Рейтинг країн світу за індексом інновацій за 2020 рік

Рейтинг	Країна	Індекс
1	Швейцарія	66,08
2	Швеція	62,47
3	США	60,56
4	Великобританія	59,78
5	Нідерланди	58,76
	…	
37	Болгарія	39,98
45	Україна	36,32
46	Румунія	35,95
131	Йемен	13,56

Джерело: [2].

Світовий досвід показує, що розробка і впровадження інновацій – це не лише шлях до підвищення конкурентоспроможності окремих підприємств, але й серйозний стимул економічного розвитку країни. В умовах безперервних технологічних змагань найбільші іноземні компанії здійснюють постійне стимулювання інноваційного процесу. Уряди економічно розвинених країн приділяють постійну увагу інноваційній політиці і стежать за ефективністю інноваційних технологій, що впроваджуються. Реалізуючи стратегію інноваційного розвитку країни, урядові органи створюють необхідні умови для розробки і реалізації інновацій [1].

Інновації відіграють значну роль в економічному зростанні країни, впливають на підвищення продуктивності праці, ефективність вкладеного капіталу та конкурентоспроможність. Завдяки впровадженню інновацій країни мають конкурентні переваги, тобто досягнувши на національному рівні інноваційної конкурентоспроможності, це дозволить їм бути учасником у формуванні світової економічної системи.

Список використаних джерел:

1. Вплив конкуренції на інноваційний розвиток економіки, 2020. URL:http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/27100/%D0%9D.%D0%BF.%D0%BA.2020%D1%82.2_p48-49.pdf?sequence=1

2. Global Innovation Index 2020 rankings. URL:https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2020-intro4.pdf

3. Вплив інновацій на зростання конкурентоспроможності економіки в умовах глобалізації 2019. URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/15063/4/OIIP2019_P030-037.pdf

УДК 65

О.А. Лагойская, А.А. Лебедь, студенты
специальности учет и аудит
Плаксиенко В.Я., д.е.н., професор,
заведующий кафедрой бухгалтерского учета и экономического контроля
Полтавского государственного аграрного университета
(г.Полтава, Украина)

ОСОБЕННОСТИ МНОГОВЕКТОРНОЙ МЕЖДУНАРОДНОЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Аннотация: В этой статье рассматриваются особенности многовекторной экономической Республики Беларусь, особое внимание уделяется разнообразие формы экономических отношений с другими странами..

Ключевые слова: экономика, политика, учет, глобализация, внешнеэкономические связи.

В эпоху глобализации международная экономика трансофрмировалась в единую мировую хозяйственную систему, а национальные экономики, в свою очередь, становятся ее подсистемами, в то время как, каждая из которых выполняет определенные функции. Глобализация объективно ведет к снижению эффективности традиционных инструментов макроэкономического регулирования, а также к размыванию и ослаблению регулирующих функций отдельных государств. Надгосударственные и транснациональные регуляторы мировых экономических отношений приходят на смену традиционным системам межгосударственного взаимодействия. Увеличивается осознание значимости институтов и механизмов партнерства на всех уровнях международной жизни.

Высокая воспроизводственная открытость белорусской экономики обусловливает ее зависимость от эффективности внешнеэкономических связей, что подтверждается размерами внешнеторговой, импортной и экспортной квот, которые варьируются на протяжение последних нескольких лет от 57-81%. Это оказывает положительное влияния на развитие хозяйственной системы, способствую приросту ВВП за счет экспорта, в тоже время, высокое значение данного показателя несет в себе риски для экономической безопасности

страны [1].

В связи с этим увеличиваются угрозы устойчивости социально-экономического развития Республики Беларусь в числе которых:

- подрыв национальной финансовой и денежно-кредитной систем, а также национальной денежной единицы,
- риски потери внешних рынков,
- риски отставания от других государств в темпах перехода экономики к прогрессивным технологическим укладам.

Способ нейтрализации перечисленных и прочих угроз устойчивости экономического развития страны – принцип диверсификации. Данный принцип положен в основу многовекторной международной экономической политики – одного из новых методов многосторонней дипломатии, соответствующего изменяющимся качествам международных взаимоотношения на данном этапе трансформации мироустройства. В рамках данной политики группа стран взаимодействует в гибких форматах в целях осуществления схожих интересов.

Основными направлениями реализации многовекторной международной экономической политики являются:

1. Диверсификация поставок производственных ресурсов, в целях обеспечения надежности поставок и снижения рисков повышения цен на ресурсы зарубежными поставщиками. Например, Основными направлениями реализации многовекторной международной экономической политики являются.
2. Достижение взаимных эффектов в инновационной и научно-технической деятельности, необходимых для расширение масштабов внедрения результатов научно-технической деятельности за счет выхода на новые рынки. Традиционным партнером Беларуси в этой сфере является Российская Федерация, развивается совместная деятельность с мировыми лидерами науки и инноваций, такими как Германией, США, Китаем и другое.

Многовекторность внешнеэкономической политики нашей страны реализуется первоначально через разнообразие форм экономических отношений с другими странами. Беларусь присоединилась к ряду международных

организаций и соглашений, еще в то время, когда находилась в составе Советского Союза. В дальнейшем торговое сотрудничество Республики Беларусь как суверенного государства развивалась по двум направлениям: в составе СНГ и вне его. Исходя из этого основное влияние на результаты внешней торговли оказывает членство Республики Беларусь в экономических и торговых организациях, основанных в рамках СНГ, которое существует с 1991 г. С участием нашей страны сформированы следующие экономические объединения: союзное государство Беларуси и России, Евразийское экономическое сообщество (ЕврАзЭС), таможенный союз (ТС) и др[2].

Таким образом, становление внешнеэкономической политики в условиях глобализации требует от национальных органов управления и контроля координирования и согласования разрабатываемых мер по регулированию разнообразных форм международных экономических отношений с документами (конвенции, резолюции, соглашения, процедуры, рекомендации и др.) и мероприятиями других стран, наднациональных органов, функционирующих в рамках интеграционных группировок, а также международных экономических организаций [3].

Список использованных источников:

1. Национальная экономика Беларуси : учебник / В. Н. Шимов [и др.]; под ред. В.Н.Шимова. 5-е изд., перераб. и доп. Минск : БГЭУ, 2018. 650 с.

2. Доклад Группы Всемирного банка «Ведение бизнеса-2020» URL: https://export.by/about_belarus (дата обращения 01.10.2021)

3. Бунь А.В. Организационно-методические аспекты стандартизации финансового контроля и учета в системе государственного регулирования экономической деятельности субъектов хозяйствования Республики Беларусь : монография. Минск : БГАТУ, 2011. 268 с.

УДК 620.92:338.45

О.В. Пошивалова, к.фіз.-мат.н., доцент
доцент кафедри статистики, обліку та економічної інформатики
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
(м. Дніпро, Україна)

ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19 НА БІДНІСТЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ

Анотація: Здійснено контент-аналіз досліджень стосовно економічного впливу COVID-19 на розвиток національних економік. Визначено основні припущення та обмеження побудови моделі впливу соціально-економічних наслідків пандемії COVID-19 на бідність домогосподарств.

Ключові слова: коронокриза, домогосподарства, екстремальна бідність, заощадження, маржинальна ставка

Пандемія COVID-19 призвела до серйозних й гострих втрат у багатьох економіках у всьому світі. Вплив і тривалість економічної кризи окремих домогосподарств, що виникає внаслідок пандемії, важко передбачити, оскільки невизначеність визначається через тривалість кризи та витрати та відновлення економіки [1,2].

Існує безліч досліджень щодо оцінки економічного впливу COVID-19, як у країнах, що розвиваються, так, і в розвинених країнах. Завдяки широкому розпорядженню бізнесу, особливо в менших популяціях доходів, очікується, що національні економіки вступлять у фазу дефолту – призведе до драматичного зростання рівня безробіття та бідності. Відповідно до Звіту Світового банку визначено, що 11 мільйонів людей можуть потрапити в бідність [3]. Аналізуючи ефект пандемії на суспільства чотирьох континентів дослідники оцінюють, що 49 мільйонів людей будуть загнані в екстремальну бідність у 2021 році (проживання менше, ніж $ 1,90 за добу) [4].

Економіка США, де валовий внутрішній продукт (ВВП) скоротився на 4,8% у 2019 році, прогнозується впасти у рецесію у 2021 році, з умовами скорочення 5,0% у ймовірнісному сценарії [5]. Європейська комісія оцінює, що економіка Єврозони знизиться на 7,25% у 2021 році, з усіма країнами, які потраплять до рецесії [6]. Зниження грошових переказів з країн з високим рівнем доходу до

країн з низьким та середнім доходом, ймовірно, матиме значні наслідки у багатьох країнах, наприклад, Непал та Філіппіни, де грошові перекази представляють велику частку багатьох доходів домогосподарств.

Незважаючи на те, що більшість досліджень оцінюють економічні наслідки COVID-19, але вони зосереджені на макроекономічному та фінансовому впливу коронакризи. Вплив на національні економіки потім зводиться на мікрорівень, а саме, соціально-економічний вплив на фізичних осіб. Однак виникає потреба у мікроаналізі, який може краще описати взаємодію між секторами та країнами (ефект макроекономічних агрегованих показників) та доповнити макроаналіз, надаючи значно більш значні оцінки розподілу впливу доходів, пояснити повноваження домашніх господарств, роль заощаджень людей, визначити рівень стійкості домогосподарства.

У цьому дослідженні припустимо, що домогосподарства з часом виснажують свої заощадження до плавного споживання з метою максимізації благополуччя. Не використовуються ліквідні активи домогосподарств, тому що інший шок може вплинути під час або після кризи COVID-19, – отриманий зиск від залишкових заощаджень має зростаючу вартість. Одним з важливих обмежень – люди вважають, що заздалегідь знають тривалість етапу стримування. Насправді, один виклик для домогосподарств повинен вирішити, як керувати своїми заощадженнями в контексті надзвичайно невизначеної кризи.

Втрата доходів під час коронокризи для постраждалих людей, передбачається, починається з початку кризи до кінця. На початку етапу відновлення, постраждалі особи відновлюють повну зайнятість, а маржинальна ставка заощаджень дорівнює 10% споживання. Це консервативна оцінка, оскільки багато працівників, які були звільнені під час кризи, матимуть труднощі щодо повернення до праці через великі макроекономічні ефекти коронавірусу та потенціалу для рецесії. Крім того, споживання домогосподарств під час кризи вважається постійним, домогосподарства розподіляють доходи, державну та регіональну допомогу, заощадження для поповнення споживання. Насправді, криза може посилити виснаження заощаджень на початку через затримку допомоги від держави.

Падіння доходів може поширюватися на інші галузі, які відчувають вторинний ефект втрати – переважно сектори послуг та гостинності. Крім того, роль невизначеності у прийнятті рішень домогосподарств може змінити швидкість виснаження заощаджень та тяжкість впливу кризи. Домогосподарства не мають досконалої інформації щодо тривалості та глибину кризи. Основна увага приділяється меншим доходам, де результати не будуть суттєво змінюватися, оскільки більша частина споживання цих домогосподарств фіксується (наприклад, житло, харчування). Допустима ставка 10% споживання прийнята на етапі відновлення, однак рішення домогосподарств можуть вплинути на поточну інформацію, як майбутні державні інтервенції та розвиток кризи. Моделювання та оптимізація можуть бути розширені, щоб включити швидкість заощаджень як змінну дослідження.

Список використаних джерел:

1. Гільорме Т. В., Єлісєєва О. К. Моделі управління персоналом підприємства: методологічна платформа та шляхи застосування : монографія. Дніпропетровськ : ФОП Дробязко С. І. 2016. 170 с.
2. Пошивалова О.В. Формування моделі оцінювання мотивації персоналу підприємства. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. №9. С. 5–9.
3. World Bank. East Asia and Pacific in the Time of Covid-19. (2020). URL: https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/33477.
4. Buheji M., da Costa Cunha K., Beka G., Mavrić B., Leandro do Carmo de Souza Y., Souza da Costa Silva S., Hanafi M., Chetia Yein T. The extent of COVID-19 pandemic socio-economic impact on global poverty. a global integrative multidisciplinary review. *American Journal of Economic.* 2020. № 4. pp. 213–224.
5. Franck T. Here are the industries suffering the biggest job losses in an initial look at coronavirus impact. *CNBC Economy*. 2020.
6. European Commission. European Economic Forecast: Spring 2020. Technical report, European Commission, Brussels, Belgium. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/economic-and-financial-affairs-publications_en.

УДК 331.5

Н. М. Самолюк, к.е.н., доцент,
доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва
Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В УКРАЇНІ

Анотація: В даній роботі розглянуто проблеми створення належних умов для реалізації ефективного соціального діалогу, в тому числі його інституційне забезпечення.

Ключові слова*: соціальний діалог, роботодавець, найманий працівник, профспілка, об'єднання роботодавців.*

Розвиток та сприяння соціальному діалогу (СД) стимулює взаємодію між бізнесом, працівниками та владою. Міжнародна організація праці (МОП), неодноразово наголошувала, що соціальний діалог може сприяти сталому розвитку підприємств та інклюзивному зростанню [1]. Зокрема, в звіті «Соціальний діалог та економічні результати. Що важливо для бізнесу», на основі огляду теоретичних, а також первинних та вторинних емпіричних досліджень доведено, що ефективний соціальний діалог може дати чисті позитивні результати для бізнесу [2]. На локальному, галузевому та національному рівнях СД має потенціал стабілізувати виробничі відносини та сприяти зростанню продуктивності в поєднанні зі збереженням знань, характерних для конкретної фірми та її організаційного капіталу (наприклад, шляхом підвищення кваліфікації та утримання працівників). На виробничому рівні СД може сприяти зростанню продуктивності праці шляхом стабілізації договірних відносин, скоординованого розвитку кваліфікації, зменшення ризику конфліктів та покращення репутації бренду [2].

Результатом зусиль МОП в напрямку сприяння СД являється Глобальна угода, метою якої є заохочення урядів, підприємств, профспілок та інших організацій взяти на себе зобов'язання, щодо посилення СД для того щоб запропонувати безпрограшну можливість всім учасникам ринку праці [1]. Попри

це компанії не прагнуть включити інструменти соціального діалогу до своєї корпоративної соціальної відповідальності. Дослідження Vigeo Eiris показало, що, незважаючи на зусилля МОП, більшість великих компаній не використовують потенціал СД. Зокрема, було виявлено, що лише 4% компаній змогли підтвердити процеси соціального діалогу, через ведення переговорів, офіційними документами, а 62% - не зуміли цього зробити, хоча і публічно задекларували включення переговорів до власної концепції соціальної відповідальності [3].

Однією із причин такої ситуації є те, що соціальний діалог являється досить складним процесом і для забезпечення його ефективності мають бути наявні певні умови, а саме: сильні, незалежні організації працівників та роботодавців з технічними можливостями та доступом до відповідної інформації для участі у СД; політична воля та зобов'язання вести СД від усіх сторін; повага до основних прав свободи асоціацій та колективних переговорів; інституційна підтримка [2].

Нажаль, в Україні є досить серйозні проблеми щодо забезпечення зазначених умов і значною мірою це зумовлено загостренням суперечностей у відносинах між учасниками соціального діалогу – державою, роботодавцями і профспілками. Зокрема, роботодавці прагнуть максимально використати можливості та вигоди, пов'язані з цифровізацією та пандемією за рахунок оптимізації чисельність персоналу, використання нових форм зайнятості, скорочення податкових платежів і т.д. Водночас держава, через значну забюрократизованість, не поспішає реагувати на нові виклики в трудовій сфері і вирішує питання в міру їх надходження. Що стосується вітчизняних профспілок, то вони до сих пір не переорієнтувалися на захист трудових прав в «новій нормальності» та практично залишаються поза цим процесом. Як наслідок, простежується низький рівень довіри суспільства до діяльності профспілок, що негативно відображається на їх кількості і на чисельності їх членів.

За даними дослідження, проведеного Інститутом соціології НАН України, 2/3 респондентів, які взяли участь в опитуванні, відповіли, що на їхніх підприємствах є профспілки (65 %), майже третина опитаних (30%) зазначили,

що у них на роботі профспілок немає. Проте лише чверть 1/4 працівників відзначили істотний вплив профспілки на покращення середовища праці. Тобто, навіть якщо на підприємстві і є профспілкова організаці, то це не означає, що вона активно працюю захищаючи права своїх членів [4].

Погіршення ситуації із довірою населення до роботи профспілок також демонструють результати дослідження даного явища в динаміці. Як видно з рис. 1. якщо у 2010 році «зовсім та переважно не довіряли профспілкам» 43,4% респондентів, то у 2019 році їх чисельність зросла і становила 57,5%.

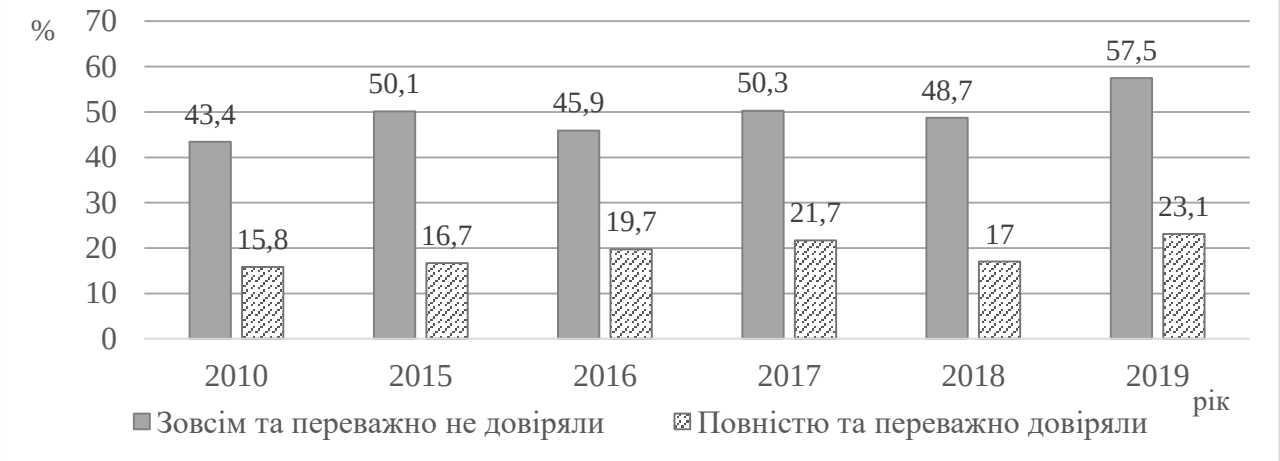

Рис. 1. Рівень довіри/недовіри до профспілок з боку населення України [4]

Загалом усі причини скорочення участі у профспілкових організаціях можна поділити на об'єктивні та суб'єктивні. До перших належать зміни, що відбувається в економічній структурі та перерозподіл працюючого населення за видами і формами економічної діяльності. Зокрема, зростання частки малих і середніх підприємств, а також фізичних осіб суб'єктів підприємницької діяльності призвело до скорочення чисельності членів профспілок. Крім того вітчизняна економіка характеризується присутністю значної частки неформально зайнятих. Наслідком такої ситуації є наявність найманих працівників поза членством профспілок.

Іншим ключовим суб'єктом СД є роботодавці та їхні об'єднання. Мотивація до самоорганізації роботодавців (створення їх об'єднань на різних рівнях) обумовлена, з одного боку, ступенем активності профспілок, а з іншого –

економічним станом певної галузі чи регіону.

Рис. 2. Причини скорочення участі у профспілкових організаціях

Однак, на сьогодні процеси соціальної самоорганізації роботодавців йдуть повільно, і за оцінками експертів, не більше 20% підприємств і підприємців України є членами організацій роботодавців. Певним чинном це зумовлено неврегульованість механізмів внутрішньої співпраці роботодавців, відсутністю консолідованої позиції всередині сторони роботодавців на національному рівні, зниження довіри до роботодавців в цілому і відтак зменшення кількості роботодавців, які делегують свої повноваження всеукраїнським асоціаціям організацій роботодавців. В свою чергу негативна динаміка охоплення роботодавців у СД та слабкі позиції сторона роботодавців у переговорах з урядом призводить до негативних наслідків для бізнесу в контексті розробки та реалізації економічної політики, що згодом негативно відображається і на працівниках.

Одним з основних показників реалізації потенціалу соціальної самоорганізації найманих працівників та роботодавців є ступінь розвиненості колективних переговорів та закріплення їх результатів у відповідних угодах і договорах. Про це, зокрема, свідчить динаміка кількості укладених колективних договорів. Як видно з рис. 3. їх кількість в Україні щороку зменшується, і якщо у 2012 р. було укладено та зареєстровано 98,5 тисяч колективних договорів, то

в 2020 р. майже вдвічі менше.

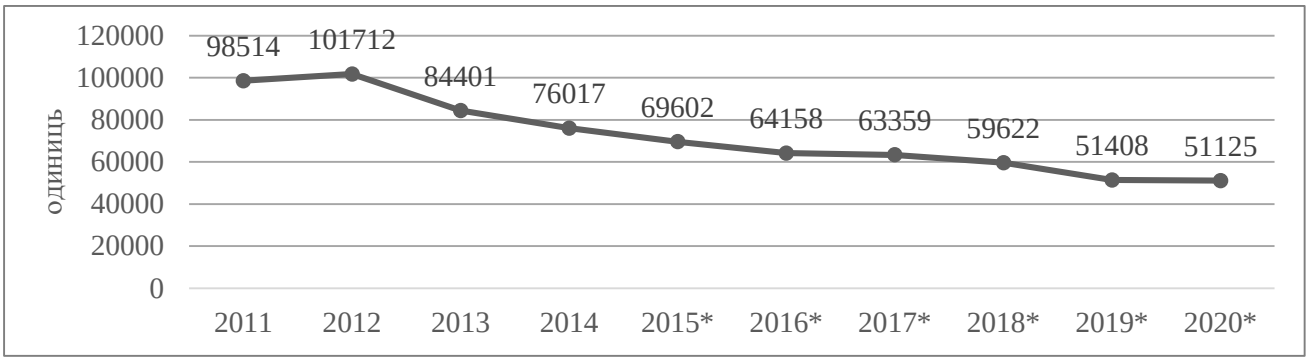

*Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м.Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях

Рис. 3. Динаміка укладених колективних договорів в Україні (станом на 31 грудня відповідного року)

На даний час Україна перебуває у пошуку власної моделі соціального діалогу, але без сильної відповідальної позиції держави щодо становлення та забезпечення конструктивної взаємодії сторін СД власну інноваційну модель реалізувати буде неможливо.

Список використаних джерел:

1. Achieving decent work and inclusive growth: the business case for social dialogue. Global deal. 2017. URL:https://sdgresources.relx.com/reports/ achieving-decent-work-and-inclusive-growth-business-case-social-dialogue

2. Damian Grimshaw, Aristea Koukiadaki, Isabel Tavora. Social dialogue and economic performance. What matters for business. *A review*. International Labour Organization. Brussel. 2017. URL:https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/--- travail/documents/publication/wcms_571914.pdf.

3. Vigeo E. Social dialogue: a corporate social responsibility ‘blind spot’. *Sustainability Focus*. June 2018. URL: https://www.spainsif.es/wp-content/uploads/dlm_uploads/2018/07/20180612_SF_Dialogue-Social-.pdf

4. Аналітичний матеріал з проблематики публічних комунікацій в Україні. *Роботодавець.* 2019. URL: https://robotodavets.org.ua/2019/02/28/ problemy-ta-perspektyvy-modernizatsiyi-sotsialnogo-dialogu-ta-publichnyh-komunikatsij-zadlya-uspishnyh-reform.html

УДК 543.635.9.06

Семенових В.І., аспірантка
Одеського інституту внутрішніх справ,
(м. Одеса, Україна)
Буц І.М., ст. викладач
ТОВ «Бердянського університету менеджменту і бізнесу»,
(м. Бердянськ, Україна)

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ЯКОСТІ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Анотація: В статті проаналізовано ситуацію безпечності та якості харчових продуктів, проведена систематизація проблем безпеки. Розкрито основні напрями гармонізації державної політики забезпечення якості та безпеки продукції до міжнародних вимог, як одна із проблем сучасної економіки.

Ключові слова: біологічна безпека, генетично-модифіковані організми, державна політика, маркування, санітарні норми, сировина.

Екологічна безпека продуктів харчування – одна з найважливіших проблем сучасної економіки. І при цьому серед основних прав громадян важливе місце займає право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Така інформація ніким не може бути засекречена (ст. 50 Конституції України). Ця норма є важливим елементом системи конституційно-правових гарантій забезпечення не лише особистої безпеки громадян, а й прав громадян на екологічно чисті та безпечні продукти харчування.

Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів» від 23.12.1997 р.(із змінами та доповн.) визначено правовий порядок забезпечення безпечності й якості харчових продуктів, що виробляються, знаходяться в обігу, імпортуються, експортуються. Цей Закон вказує на необхідність розроблення нових вимог до безпеки й якості продукції, адже й досі основним нормативним документом з якості продукції є застарілі «Медико - біологічні вимоги до якості і безпеки харчових продуктів», розроблені та затверджені у 1989 р.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів», безпека харчових продуктів – це стан харчового продукту, що є результатом діяльності з виробництва та обігу, яка здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами та технічними регламентами, забезпечує впевненість у тому, що харчовий продукт не завдає шкоди здоров'ю людини (споживача), якщо він спожитий за призначенням; обов'язковими параметрами безпечності є науково обґрунтовані та затверджені у встановленому законодавством порядку параметри (санітарні норми), недотримання яких у харчових продуктах може призвести до шкідливого впливу на здоров'я людини [1].

Одним із основних принципів державної політики в галузі харчування населення є положення про те, що харчування повинно сприяти захисту організму людини від несприятливих умов довкілля. А також потрібно звернути увагу на необхідність захисту людського організму від негативного впливу навколишнього середовища за допомогою якісних і безпечних продуктів харчування, оскільки споживання здорової їжі сприяє підвищенню стійкості організму до негативного впливу різних видів забруднювачів.

На сучасному етапі науково-технічного прогресу та поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування невід'ємною складовою екологічної безпеки стає біологічна безпека при поводженні з генетично-модифікованими організмами (далі – ГМО).

Розповсюдження ГМО є однією з найбільших складних проблем не тільки екологічної, а й державної безпеки України. Небезпека ГМО полягає в тому, що наслідки їх впливу на навколишнє середовище, на людину, її життя та здоров'я досі не вивчені. Ні в Україні, ні в цілому світі немає переконливих свідчень безпечності ГМО для всього живого, особливо при довготривалому вживанні.

Закон України «Про державну систему біобезпеки при створені, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» не є досконалим, оскільки декларативно гарантує людині право на безпеку продуктів харчування. Адже у цьому законі взагалі не згадується про

можливі ризики від використання генетично модифікованої продукції. Більш того, до нього не ввійшли важливі положення про необхідність маркування цієї продукції, хоч і тлумачиться поняття «неправильне маркування». У цьому полягає порушення ст. 50 Конституції України, відповідно до якої «людина має право знати, що вона споживає».

Загострення проблеми якості та безпеки продуктів харчування пов'язане з поширенням ГМО і продуктів (у тому числі харчових), що отримуються на їх основі. На думку деяких цивілістів, цим зумовлюється необхідність формування та закріплення в законодавстві презумпції недоброякісності та небезпечності таких продуктів. Будь-які продукти харчування, що містять у своїй основі ГМО, повинні вважатися небезпечними для споживання, поки не буде доведено протилежне. Ця позиція заслуговує на підтримку, оскільки тісно пов'язана із змістом такої еколого-правової категорії, як «екологічний ризик», що, у свою чергу, розкривається через поняття «еколого-небезпечні речовини» та «негативні для довкілля наслідки».

Проведені науковцями експериментальні дослідження, показали, що у лабораторних тварин, які вживали генномодифіковану (далі – ГМ) сою, мали місце патологічні зміни печінки, нирок, травного тракту, репродуктивних органів, спостерігався високий рівень смертності потомства.

Реакція на ГМ-продукти є різною. Наприклад більшість споживачів у США позитивно ставиться до генної інженерії. Противники технології рекомбінантної ДНК, яких біля 30% у Європі і 13% у США, вважають що вона є не лише ризикованою, а й морально неприйнятною [2].

Спектр вживання ГМО в продуктах харчування досить великий. Це можуть бути м'ясні і кондитерські вироби, до складу яких входить соєвий текстурат і соєвий лецитин, також плодоовочева продукція, наприклад консервована кукурудза.

Основний потік генетично модифікованих культур складають ті, які ввозяться з-за кордону: соя, кукурудза, картопля. Вони потрапляють до нас на стіл або в чистому вигляді, або як добавки в м'ясних, рибних, хлібобулочних і

кондитерських виробах, а також дитячому харчуванні.

Наприклад, якщо до складу продукту входить рослинний білок, то це, швидше за все соя, то існує велика вірогідність, що це генетично модифікована. Аспартам, що міститься в газованих напоях, жуйках, кетчупах та іншому, може бути вироблений за допомогою ГМ-бактерій і є генетично модифікованим.

На жаль, на смак і на запах присутність ГМ-інгредієнтів визначити неможливо – виявити ГМО в продуктах харчування дозволяють лише сучасні методи лабораторної діагностики.

Для визначення юридичних критеріїв екологічної безпеки продуктів харчування необхідно проаналізувати відповідне законодавство. Так, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25.06.1991 р. серед показників екологічної безпеки виділяє норматив гранично допустимого вмісту шкідливих речовин у продуктах харчування (ст. 33), а Законом України «Про безпечність та якість харчових продуктів» закріплено визначення безпечності харчового продукту (ст. 1) серед основних ознак якого виділена необхідність дотримання вимог санітарних і технічних нормативів при здійсненні діяльності з виробництва й обігу харчових продуктів [1]. Крім того, через дотримання затверджених у встановленому законодавством порядку санітарних нормативів ця норма визначає обов’язкові параметри безпечності, недотримання яких у харчових продуктах може призвести до шкідливого впливу на здоров’я людини. Тому дотримання передбачених чинним законодавством нормативів можна розглядати як юридичний критерій екологічної безпеки продуктів харчування.

Аналіз чинного законодавства з огляду на якість продукції, у тому числі безпечність сільськогосподарської продукції, продовольства і сировини свідчить про необхідність розмежування «правового поля» для забезпечення виробництва екологічно чистої продукції, продовольства, сировини. Це правове поле органічно об’єднує законодавство про стандартизацію, сертифікацію продукції, продовольства, сировини, законодавство про їх виробництво і збут з одночасним захистом прав споживачів. І. Бакай акцентує увагу на необхідності принципово

нового підходу законодавця до визначення поняття «якість» та його уніфікація, оскільки правові акти містять різні поняття якості з точки зору аграрного, адміністративного, цивільного, трудового й екологічного права [3]. Він відзначає становлення стабільної тенденції гармонізації національного законодавства із загальноєвропейським про якість, безпеку продукції, про захист прав споживачів з одночасним встановленням в Україні більш жорстких вимог, ніж це має місце в деяких країнах Європейського Союзу, до безпечності продовольства, продуктів харчування.

Зважаючи на викладене, можна запропонувати: постійно оновлювати та доповнювати нормативно-законодавчу базу для оперативного технічного регулювання процесами, які прямо або опосередковано впливають на безпеку харчової продукції, проводити консультативні зустрічі-наради, обговорення із усіма зацікавленими сторонами; створити законодавчі умови, які би дозволяли надавати науково обґрунтовану публічну інформацію щодо безпечності продуктів харчування усім зацікавленим особам, зокрема споживачам; розробити національний план, програму контролю безпечності, що супроводжувався систематизованими звітами про виконання; запровадити дієву систему контролю харчових продуктів в Україні або створити єдиний орган з контролю, як це відбувається в економічно розвинених європейських країнах.

Список використаних джерел:

1. Про безпечність та якість харчових продуктів Закон України від 23.12.1997 р. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ed_2011_02_03/Z970771.html (Дата звернення: 07.10.2021р.).

2. Державне регулювання належної якості та безпечності харчових продуктів №2. URL: http://1snau.ru/derzhavne-regulyuvannya-nalezhnoi-yakosti-ta-bezpechnosti-xarchovix-produktiv-2/ (Дата звернення: 07.10.2021р.).

3.Сергиенко О.И. Основные принцыпи и методологические аспекты экомаркирования пищевых продуктов. *Экономика и экологический менеджмент. ЭНЖ.* 2010. №2. URL: http://www.economics.open-mechanics.com/journals. (Дата звернення: 09.10.2021р.).

УДК 332.13:330.13 (477)

О. В. Сень, к.е.н.,
доцент кафедри підприємництва і права
Я. А. Кочерга, здобувач освітнього ступеня Магістр,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЕЛЕМЕНТ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Анотація: Проаналізовано особливості соціальної політики як визначального елементу внутрішньої політики держави. Досліджено пріоритетність стратегічних цілей розвитку соціальної сфери в регіонах України. Визначена стратегічна мета соціальної політики. Досліджено процес управління суспільними справами.

Ключові слова: соціальна політика, політика держави, стратегічні цілі, соціальна сфера, суспільні справи.

Конституція української держави у ст. 3 визначає, що найвищою соціальною цінністю є людина, її життя та здоров'я, а також безпека [2]. Зазначені положення Основного закону держави гарантуються апріорі за будь-яких умов – стабільного існування чи в умовах суспільних трансформацій. Як зазначають вітчизняні науковці, у період суспільних трансформацій особлива роль у створенні системи безпечної життєдіяльності належить важливішим галузям соціальної сфери, до яких можна віднести галузь охорони здоров'я, освіти та науки, а також систему соціального захисту населення [3, с. 53].

Соціальна політика – це комплекс заходів державного та недержавного характеру, спрямованих на виявлення, задоволення і узгодження потреб та інтересів громадян, соціальних груп, територіальних громад та підвищення якості їх життя.

Соціальна політика є визначальним елементом внутрішньої політики держави – це складова загальної політики, втілена в соціальні програми та різноманітні заходи соціально-економічного розвитку. Вона базується на відповідному рівні економічного розвитку і має бути адекватною стану економіки, а ігнорування соціальних проблем може призвести до значних

економічних втрат. Реалізація соціальної політики базується на задоволенні матеріальних, культурних і духовних потреб.

Стратегічною метою соціальної політики держави є забезпечення стабільної життєдіяльності суспільства, належного рівня добробуту людей. Моделі соціальної політики для різних країн відрізняються ступенем втручання держави в соціально-економічну сферу суспільства та ступенем соціальної захищеності громадян, забезпеченості свободи соціального вибору в різних верств населення та впливу соціальних процесів на економічний розвиток країни.

Процес управління суспільними справами, що об'єднує державне управління та місцеве самоврядування, а в деяких країнах включає і регіональне управління, зазвичай називають публічним управлінням, пов'язуючи його із здійсненням публічної влади [5].

Держава великою мірою бере на себе функції із захисту соціальних прав, потреб та інтересів громадян, які не можуть бути виконані іншими суб'єктами і набувають ще більшого значення в період суспільних трансформацій. Саме в цей період ключову роль у реалізації регіональної соціальної політики відіграє Департамент соціального захисту населення обласної державної адміністрації. За даними міжнародних експертів, через цей суб'єкт українська держава забезпечує доступ до системи соціальних послуг майже у 90 % випадків [1]. Такий показник є одним із найвищих серед країн європейського регіону.

Соціальний захист населення визнано як стратегічний пріоритет у кожній другій області України (рис. 1).

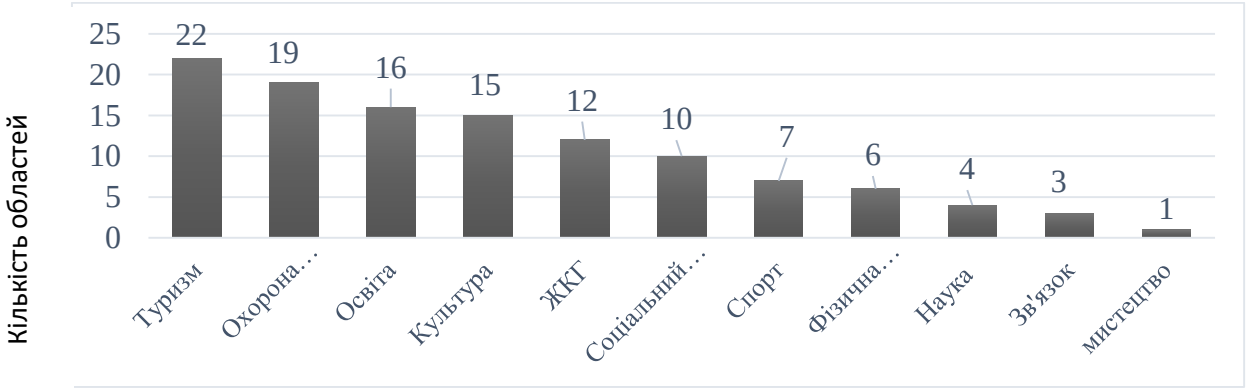

Рис. 1. Пріоритетність стратегічних цілей розвитку соціальної сфери в регіонах України [4, с. 55]

Отже, соціальний захист населення – це суспільне завдання, що розподіляється між органами виконавчої влади та місцевим самоврядуванням, а потім між різними рівнями територіального управління з урахуванням особливої ролі найменшої адміністративно-територіальної одиниці.

Список використаних джерел

1. Абутник О. О. Аналіз моделей соціальної політики в країнах з розвинутими ринковими відносинами: досвід для України. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/5_2018/33.pdf (дата звернення: 15.09.2021 року).

2. Конституція України. Прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. Відом. Верховної Ради України. 1996. № 30. 141 С.

3. Кришень О. В. Сучасні тенденції формування, реалізації та розвитку регіональної соціальної політики в Україні. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. вип. 1(44). С. 52-58.

4. Кришень О. В. Сфера соціального забезпечення як соціальний пріоритет: порівняльний аналіз регіональних Стратегій-2020. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2019. № 6. С. 52-58.

5. Мамонов І. Л. Публічне управління, державне управління, соціальна політика та місцеве самоврядування як складові соціального управління. URL: http://academy.gov.ua/ej/ej16/txts/12MILSSU.pdf (дата звернення: 07.09.2021 року).

УДК 551: 316

Г. М. Юрчик, к.е.н., доцент,
доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва
Національний університет водного господарства та природокристування
(м. Рівне, Україна)

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК КРИТЕРІЙ ЕФЕКТИВНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація: Визначено, що одним із критеріїв оцінювання ефективності соціальної політики є рівень соціальної безпеки. Проаналізовано рівень соціальної безпеки в Україні за рядом індикаторів відповідно до національної методики. Виявлено основні проблеми та негативні тенденції у національній соціальній політиці за результатами оцінювання рівня соціальної безпеки.

Ключові слова: соціальна безпека; соціальна політика; ефективність соціальної політики.

Кризові явища в економіці, посилення впливу зовнішніх та внутрішніх зазроз національним інтересам у соціальній сфері актуалізують необхідність підвищення ефективності національної соціальної політики (СП), одним із інтегральних індикаторів якої є рівень соціальної безпеки (СБ).

В Україні для визначення рівня економічної безпеки держави розроблені Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки, де визначено індикатори та їх порогові значення для розрахунку інтегрального субіндексу СБ.

Зважаючи на те, що Міністерство економіки України у своїй регуляторній діяльності послуговується саме аналітичними даними про рівень СБ, які розраховані на основі вказаної методики, подальші дослідження будуть проведені саме виходячи з цього методологічного підходу.

Відповідно до національної методики [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**] для оцінювання СБ передбачено використання 15 індикаторів, які умовно поділяються на стимулятори та дестимулятори (рис. 1).

Серед обраних індикаторів СБ є показники добробуту, фінансування соціальної сфери, освіти, культури, трудової сфери, громадської безпеки тощо.

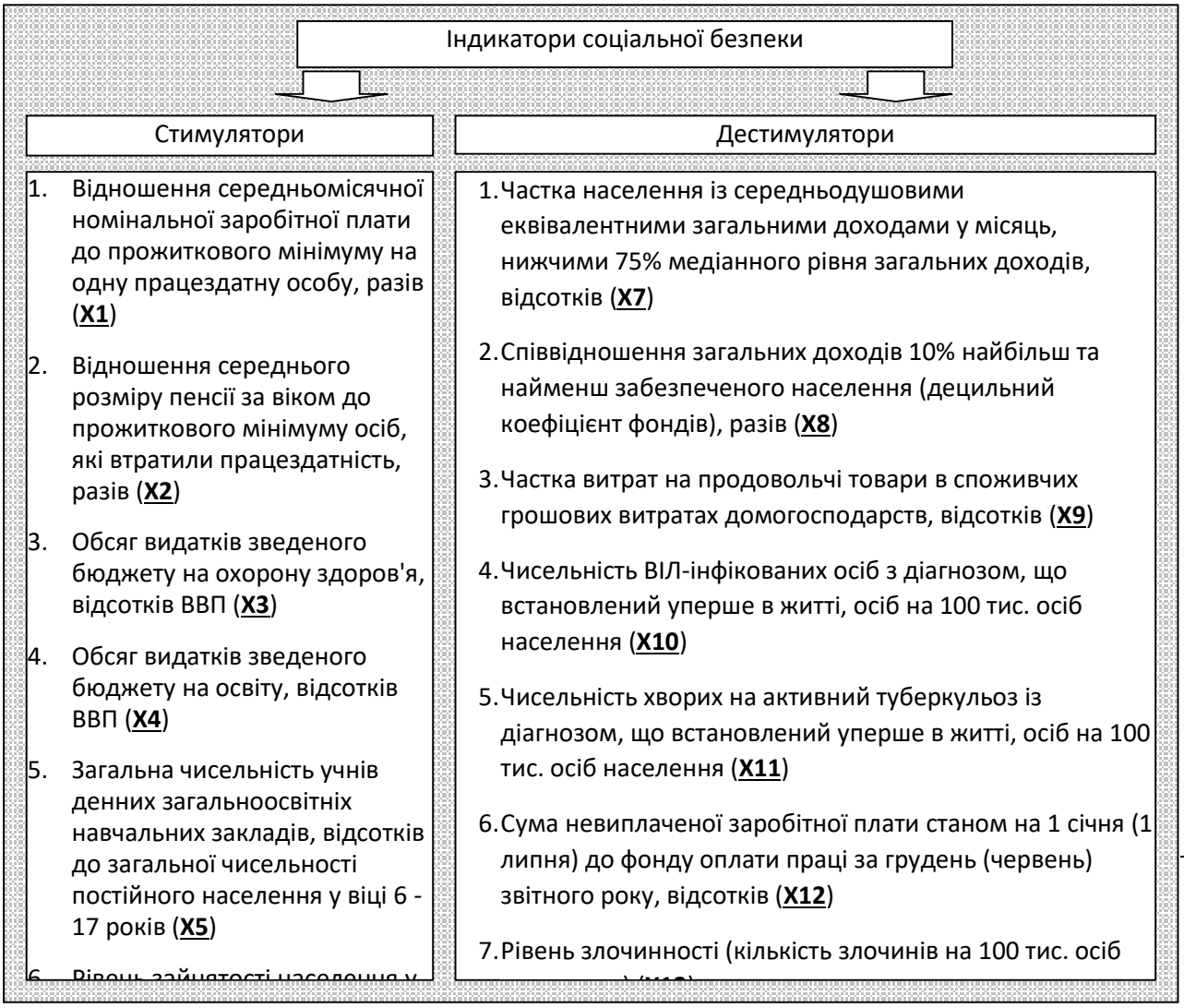

Рис. 1. Індикатори соціальної безпеки (відповідно до національної методики щодо розрахунку рівня економічної безпеки)

*Побудовано автором на основі [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].*

Аналіз індикаторів СБ (табл. 1) у відповідності з методикою свідчить, що показово оптимальний або ж задовільний рівень безпеки порівняно з іншими індикаторами СБ демонструють показники доходів (X1 та X2). Зокрема, протягом 2012-2020 рр. відношення середньої заробітної плати до прожиткорвого мінімуму склося на оптимальному рівні. В той же час, відношення середньої пенсії до прожиткового мінімуму протягом 2017-2018 рр. склалося на задовільному рівні, а з 2019р. – на оптимальному. Безумовно, такі

результати викликають серйозні сумніви з огляду на суттєво занижений розмір законодавчо визначеного прожиткого мінімуму (це визнає навіть сама держава в особі Міністерства соціальної політики, яке оприлюднює дані про так званий фактичний прожитковий мінімум, розмір якого в 2-2,5 рази є вищим від законодавчо визначеного прожиткового мінімуму).

Таблиця 1

Аналіз індикаторів соціальної безпеки в Україні, 2010-2020 рр. (за даними Міністерства економіки України відповідно до методики

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Показники-стимулятори											
X1	2,5	2,7	2,8	2,8	2,9	3	3,2	4	4,6	5,2	5,3
	**	**	*	*	*	*	*	*	*	*	*
X2	1,63	1,63	1,74	1,69	1,66	1,58	1,47	1,81	1,77	1,97	2
	**	**	**	**	**	***	***	**	**	*	*
X3	3,99	3,6	4,01	4,04	3,64	3,59	3,17	3,43	3,25	3,23	4,19
	****/ *****	****/ *****	****/ *****	****/ *****	****/ *****	****/ *****	*****	****/ *****	*****	*****	****/ *****
X4	7,1	6,4	7	6,9	6,4	5,8	5,4	5,97	5,9	6	6,02
	*	**	*	*	**	**/***	***	***/**	***/**	***/**	***/**
X5	82	82,5	83	78,4	78,5	78,5	78,7	79,1	79,9	79,9	79,6
	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*
X6	58,4	59,1	59,6	60,2	56,6	56,7	56,3	56,1	57,1	58,2	56,2
	**	*	*	*	**/***	**/***	**/***	**/***	**/***	**	**/***
Показники- дестимулятори											
X7	22	20,9	21,9	21,2	19,6	22,2	18,7	21,2	22,1	24,3	24,5
	***	**	***/**	***/**	**	***	*****	***/**	***	****	****
X8	5,2	4,9	4,6	4,6	4,4	4,5	4,2	4,5	4,7	4,9	5,4
	/*	**	*	*	*	*	*	*	*/**	**	***/**
X9	51,6	51,6	50,8	50,4	51,5	53,1	51,2	49,9	49	46,5	47,1
	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****
X10	44,9	46,6	45,8	47,8	45,1	37,2	40,2	43,1	42,8	44	42,2
	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****
X11	68,5	67,3	68,2	68	59,6	56	54,8	52	50,4	49	34,3
	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****/ ****	*****/ ****	*****/ ****	****/ ***
X12	4,3	3	2,5	2,2	7	4,4	3,4	3,4	3,4	3,2	3,3
	****	***	***	***	****/ *****	****	****/ ***	****/ ***	****/ ***	****/ ***	****/ ***
X13	1102	1138	982	1239	1231	1319	1388	1233	1152	1057	н/д
	**	**	*	***	***	****	*****	***	**/***	*/**	-
X14	15,81	14,65	12,37	11,92	16,64	19,76	19,46	16,78	14,03	13,01	13,98
	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****	*****
X15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*Умовні позначення рівня безпеки: * - оптимальний; ** - задовільний; *** - незадовільний; **** - небезпечний; ***** - критичний. Через флеш (/) позначено рівень безпеки, який знаходиться між двома суміжними рівнями.*

- візуалізація критичного та небезпечного рівня безпеки

Таким чином, можна констатувати, що індикатори СБ, які мають відображати рівень доходів по відношенню до соціальних стандартів, не відображають сучасних реалій. Підвердженням цього є також досить низький рівень оплати праці на національному ринку праці порівняно з ЄС (індикатор Х14), який протягом 2010-2020 рр. є незмінно в критичній «зоні». З огляду на це, вважаємо за доцільне замість вище вказаних індикаторів (Х1 та Х2) ввести більш об'єктивні – коефіцієнт заміщення пенсією зарплати, реальний наявний дохід (у % до попереднього року) тощо.

Такий індикатор СБ як обсяги фінансування системи охорони здоровя (у % до ВВП) також демонструє досить низький рівень безпеки (незмінно перебуває в критичній або ж небезпечній «зоні»). І хоча даний індикатор є досить неоднозначним, адже значні обсяги фінансування системи охорони здоровя ще не є запорукою якості відповідних послуг та вирішення демографічних проблем. Однак, і без належного фінансування досягнути позитивних зрушень у демографічній сфері досить складно.

Щодо індикаторів СБ у сфері освіти, то викликає сумніви доцільність застосування такого показника як чисельність учнів денних загальноосвітніх закладів у % до постійного населення у віці 6-17 років (Х5). Адже в умовах загальнообов'язковості середньої системи освіти даний індикатор не відображає ефективність функціонування системи освіти, а є лише завищеним кількісним показником, який не охоплює всі рівні системи освіти.

В умовах дуже високого рівня тінізації національної економіки досить серйозні сумніви викликає об'єктивність такого індикатора СБ як децильний коефіцієнт фондів (Х8), який, спираючись на офіційні дані, не дає в повній мірі визначити диференціацію населення за рівнем доходів (особливо в частині «верхньої» децильної групи).

Крім того, застосування деяких індикаторів СБ ускладнюється. Зокрема, надіславши офіційний запит до Мінекономіки про доступ до публічних даних про індикатори СБ, було встановлено, що індикатор Х15 (відношення середньої вартості 1 кв. метра загальної площі житла до середньомісячної заробітної плати)

не враховується при розрахунку рівня СБ.

Розрахунок інтегрального рівня СБ (рис. 2) свідчить про його незначне зростання в останні роки. Попри це, все ж можна констатувати, що ефективність національної СП за рівнем СБ є досить низькою (максимальне значення протягом 2014-2019 рр. склало 60% при максимально можливому – 100%).

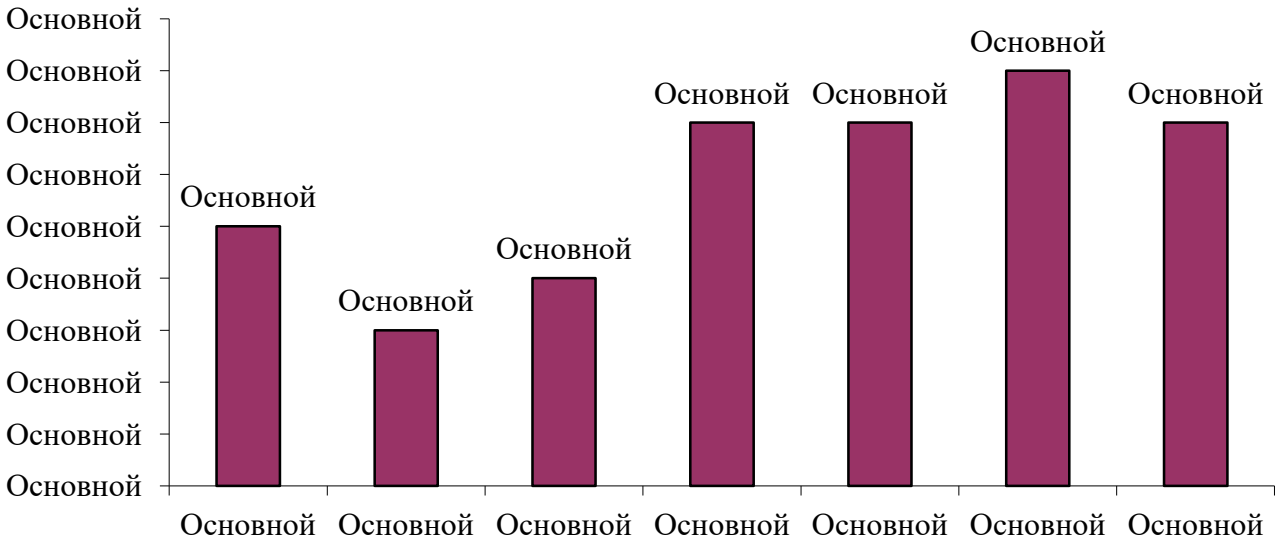

Рис. 2. Інтегральний рівень соціальної безпеки в Україні, 2014-2020 р.

*Побудовано автором на основі національної методики [**Ошибка! Источник ссылки не найден.**].*

Врахувавши недоліки національної методики в частині визначення індикаторів СБ, які мають досить низький рівень ефективності, можна дійти висновку, що реальна ефективність національної СП є ще нижчою.

Список використаних джерел:

1. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» № 1277 від 29.10 2013 р.

2. Лопушняк Г.С. Вибір пріоритетів та оцінка ефективності державної соціальної політики. *Ефективність державного управління.* 2012. №33. С. 269-277.

3. Сидорчук О.Г. Соціальна безпека: державне регулювання та організаційно-економічне забезпечення: монографія. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2018. 492 с.

СЕКЦІЯ 3

УДК 657(477)

К. Л. Багрій, к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Чернівецький торговельно-економічний інститут Київського
національного торговельно-економічного університету
(м. Чернівці, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ДОХОДІВ ТА ВИТРАТ ПРОФСПІЛОК ЯК НЕПРИБУТКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Анотація: досліджено деякі аспекти обліку доходів та витрат профспілок як неприбуткових організацій. Обґрунтовано використання власних доходів профспілковими організаціями виключно на фінансування видатків на їх утримання, реалізацію мети, цілей та напрямів статутної діяльності.

Ключові слова: профспілка, доходи, неприбуткова організація, витрати, власні кошти, членські внески.

Профспілкова організація, яка відповідає вимогам пп. 133.4.1 ст. 133 Податкового кодексу України (ПКУ) [1] та внесена контролюючим органом до Реєстру неприбуткових установ та організацій, має право в статусі неприбуткової організації використовувати власні доходи (прибутки) виключно на фінансування видатків на своє утримання, реалізацію мети (цілей, завдань) та напрямів статутної діяльності без розподілу таких доходів (прибутків) або їх частини серед засновників (учасників), членів такої організації, працівників (крім оплати їхньої праці, нарахування єдиного соціального внеску), членів органів управління та інших пов’язаних з ними осіб.

Доходи, пов’язані зі здійсненням статутної діяльності відповідно до кошторису профспілки, належать до цільових надходжень які, як правило, складаються із вступних та членських внесків, що сплачуються членами профспілки. Нагадаємо, що такі внески на підставі заяви працівника – члена профспілки утримувати із заробітної плати і перераховувати на поточний рахунок профспілки може його роботодавець.

Також значну частину цільових надходжень профспілки становлять відрахування підприємств на культурно-масову, фізкультурну та оздоровчу роботу в розмірі не менше 0,3 % фонду оплати праці.

Цільові надходження обліковують на рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження». Тут же відображаються надходження як благодійність та пожертви. При цьому кошти цільового призначення відображають за кредитом цього рахунку, а їх використання – за дебетом рахунку. Тобто, на рахунку 48 профспілки ведуть аналітичний облік надходжень і витрачання коштів за їх призначенням та джерелом надходжень.

Згідно з пп. 16, 17 П(С)БО 15 [2] цільове фінансування не визнається доходом, доки немає підтвердження, що воно буде одержано і підприємство виконає умови щодо такого фінансування. Одержане цільове фінансування визнається доходом протягом тих періодів, у яких були понесені витрати, пов'язані з виконанням умов цільового фінансування.

Необхідно звернути увагу, що профспілка може вільно використовувати членські внески й інші власні кошти на придбання майна, необхідного для здійснення своєї статутної діяльності. При цьому цільове фінансування капітальних інвестицій визнається доходом протягом періоду корисного використання відповідних об'єктів інвестування (основних засобів, нематеріальних активів тощо) пропорційно сумі нарахованої амортизації цих об'єктів згідно п. 18 П(С)БО 15.

Цільовим надходженням вважається також фінансування підприємства без установлення особою, яка його здійснює, умов витрачання таких надходжень на виконання будь-яких конкретних цілей. Його визнають дебіторською заборгованістю з одночасним визнанням доходу звітного періоду згідно п. 19 П(С)БО 15. Відбувається це в момент отримання коштів на банківський рахунок підприємства.

До нецільового фінансування відносять пасивні доходи, доходи від проведення основної або іншої статутної діяльності. Ці надходження відображаються в бухгалтерському обліку з використанням 7 класу рахунків.

Слід зазначити, що з метою забезпечення єдиних методологічних принципів організації та ведення бухгалтерського обліку затверджено План рахунків бухгалтерського обліку первинних профспілкових організацій (спеціальний

План рахунків) та Інструкцію про застосування такого плану рахунків. Проте він не суттєво відрізняється від загального Плану рахунків. На практиці ж останній профспілки використовують частіше, що більшою мірою відповідає чинному законодавству. Адже загальний План рахунків затверджено регулювальником бухгалтерського обліку – Міністерством фінансів України.

Можна назвати декілька особливостей використання спеціального Плану рахунків, що суттєво його відрізняють. Перш за все, відповідно до нього, 7 клас рахунків «Доходи і результати діяльності» використовують виключно профспілки, які ведуть господарську діяльність та отримують дохід. Узагальнюють інформацію про результат своєї господарської діяльності такі профспілки на рахунку 79 «Фінансові результати».

Профспілкові організації, які господарську діяльність не ведуть, 7, 8 та 9 класи рахунків не використовують, а всі операції надходження та використання коштів, у тому числі безоплатне отримання активів, узагальнюють виключно на рахунку 48 «Цільове фінансування і цільові надходження».

Варто відмітити, що неприбуткові організації не мають окремого стандарту, який би регулював їхній облік, а П(С)БО є більш прийнятні для комерційних підприємств, тобто тих, діяльність яких спрямована на отримання прибутку. Тому при визнанні та оцінці надходжень і витрат профспілкових організацій можуть виникнути невідповідності.

Витрати – зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов’язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) (п. 3 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3]).

При визначенні порядку формування інформації про витрати в бухгалтерському обліку профспілкові організації застосовують П(С)БО 16 «Витрати», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318, зі змінами та доповненнями. За ним витрати відображають у бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов’язань [4].

На сьогодні, для відображення витрат на рахунках бухгалтерського обліку, профспілки можуть використовувати рахунки класів 8 «Витрати за елементами» і 9 «Витрати діяльності» за трьома варіантами [5]. Перший варіант використання одночасно рахунків класів 8 і 9. Згруповані витрати розподіляються в розрізі елементів на рахунках класу 8 «Витрати за елементами», щомісяця списуються у кореспонденції з: рахунком 92 «Адміністративні витрати» – у частині адміністративних витрат на апарат профспілки; рахунком 94 «Інші витрати операційної діяльності» – у частині інших витрат на здійснення статутної діяльності. Отже, рахунки 8 класу є транзитними. А інформацію про витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю, а також витрати з податку на прибуток відразу (з рахунків їх обліку) списують на відповідні рахунки: 95 «Фінансові витрати», 97 «Інші витрати», 98 «Податок на прибуток».

Другий варіант дозволяє використання тільки рахунків класу 9 «Витрати діяльності», тоді у вищенаведеній кореспонденції необхідно виключити транзитні записи на рахунках класу 8.

Третій варіант передбачає використання тільки рахунків класу 8 «Витрати за елементами» без розподілу на адміністративні (на утримання апарату профспілки) та статутну діяльність. Якщо профспілкові організації застосовують рахунки тільки класу 8 «Витрати за елементами», то в наведеній кореспонденції слід виключити рахунки класу 9 «Витрати діяльності». А витрати, пов'язані з фінансовою діяльністю, і витрати з податку на прибуток що відображаються на рахунках: 95 «Фінансові витрати», 97 «Інші витрати», 98 «Податок на прибуток» будуть обліковуватися на рахунку 85 «Інші витрати». Потім згруповані витрати діяльності за елементами на рахунках класу 8 «Витрати за елементами» списуються у кореспонденції: з відповідними субрахунками рахунку 79 «Фінансові результати» – у частині адміністративних, інших витрат операційної діяльності, а також у частині витрат, пов'язаних з фінансовою діяльністю, і витрат з податку.

Доцільніше, для профспілок які ведуть господарську діяльність застосовувати перший варіант використання одночасно рахунків класів 8 і 9.

Вибір рекомендованих варіантів відображення профспілкових витрат в бухгалтерському обліку має зробити профспілкова організація і вказати в обліковій політиці. Неприбуткова профспілкова організація повинна ретельно слідкувати за правильністю відображення доходів і витрат в обліку, адже на його підставі можна визначити, чи дотримується виконання кошторису організація. Витрати мають чітко відповідати статутним цілям, а використовувати власні доходи, первинна профспілка має виключно на фінансування видатків на своє утримання, реалізацію мети (цілей, завдань) та напрямів статутної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 27.01.2020).

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» : Наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. № 290. URL:http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99 (дата звернення: 29.01.2020).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 29.01.2020).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення 09.08.2013. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00 (дата звернення: 29.01.2020).

5. Толмачова А. М., Панченкова Ю. В. Теоретичні та практичні аспекти обліку витрат профспілкових організацій. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія : Економічні науки*. 2018. № 1. С. 97-100.

УДК 349.4

Буц І.М., старший викладач
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(м. Бердянськ, Україна)

АНАЛІЗ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОЇ ПРОГРАМИ МОНІТОРИНГУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

Анотація: Стаття містить інформацію за всіма ключовими показниками щодо стану земельних відносин в Україні, які акумулюються центральними органами влади та їх структурними підрозділами. Аналіз та прогнозування є результатом робіт із забезпечення прозорості земельних відносин в Україні, розпочатих у рамках проекту "Підтримка реформ у сільському господарстві та земельних відносинах в Україні".

Ключові слова: земельна реформа, економічна оцінка ґрунтів, грошова оцінка ґрунтів, землеустрій, багаторівнева база даних, прогнозування.

Об'єктивна необхідність сучасної статистичної оцінки земель сільськогосподарського призначення з'явилася із моменту розгляду земель (грунтів) як засобу виробництва. Зазначено, що в Україні до 1995 року не проводили економічну оцінку сільськогосподарських земель, а це негативно позначилося на рівні розвитку сільського господарства на сучасному етапі, аграрної економіки, соціальної сфери села, добробуті селян. Встановлено, що підходи до формування програми (системи) та методики оцінки земель, зокрема сільськогосподарського призначення, проходили ряд етапів, кожний з яких характеризується певними доповненнями, прогнозуваннями та удосконаленнями. Проведені дослідження та аналіз нормативних документів свідчать, що в залежності від цілі та методів оцінки земель, власне оцінку проводять наступним чином: бонітування ґрунтів, економічна та грошова оцінка ґрунтів.

Як відомо, економічна грошова оцінка земельних ділянок та прав на них проводиться з метою визначення вартості об'єкта оцінки. Цей вид грошової оцінки використовується при здійсненні цивільно-правових угод щодо земельних ділянок та прав на них.

Економічну (нормативну) грошову оцінку земельних ділянок проводять юридичні особи, які є розробниками документації із землеустрою.

В Україні підрахували нормативну грошову оцінку сільськогосподарських земель станом на 2020 рік. Виходячи з того, що нормативна грошова оцінка землі розраховується на основі бонітування ґрунту (куди входять показники родючості), варто розуміти, що чорнозем Запорізької області не такий вже і кращий в Україні, як колись прийнято було вважати (Таблиця).

Родючу наших сільгоспугідь землі Дніпропетровської, Тернопільської, Харківської, Полтавської та інших областей. Навіть в Криму і на Донбасі рілля краще і дорожче Запорізької. Правда, наші с/г землі виявилися дорожчими Херсонських степів.

Найдорожчою ріллею за нормативною оцінкою стали сільгоспугіддя Черкаської області.

Таблиця

Довідник показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні станом на 01.01.2020* (гривень за гектар) *

№ з/п	*Регіон*	*Рілля, перелоги*	*Багаторічні насадження*	*Сіножаті*	*Пасовища*
1.	Вінницька область	27 184, 00	47 053, 16	3 140, 38	1 558, 08
2.	Волинська область	21 806, 00	41 349, 74	6 039, 19	4 479, 47
3.	Дніпропетровська область	30 251, 00	55 608, 28	7 791, 74	6 232, 31
4.	Донецька область	31 111, 00	58 459, 98	7 247, 03	6 037, 55
5.	Житомирська область	21 411, 00	35 646, 33	5 072, 92	4 089, 95
6.	Закарпатська область	27 268, 00	37 072, 18	6 552, 33	5 258, 21
7.	Запорізька область	24 984, 00	41 349, 74	6 039, 19	4 868, 99
8.	Івано-Франківська область	26 087,00	37 072,18	4 831,36	4 479,47
9.	Київська область	26 531,00	42 775,60	6 280,76	4 479,47
10.	Кіровоградська область	31 888,00	67 015,10	8 696,44	6 037,55
11.	Луганська область	27 125,00	47 053,16	8 213,30	5 842,79
12.	Львівська область	21 492,00	27 091,21	5 797,63	4 089,95
13.	Миколаївська область	27 038,00	47 053,16	8 213,30	5 844,79
14.	Одеська область	31 017,00	62 737,54	8 938,01	7 011,35
15.	Полтавська область	30 390,00	64 163,40	5 556,06	4 284,71
16.	Рівненська область	21 938,00	37 072,18	5 072,92	3 700,43
17.	Сумська область	26 793,00	49 904,86	6 522,33	4 674,23
18.	Тернопільська область	29 035,00	57 034,13	6 280,76	5 648,03
19.	Харківська область	32 237,00	67 015,10	6 280,76	6 427,07
20.	Херсонська область	24 450,00	37 072,18	5 314,49	4 284,71
21.	Хмельницька область	30 477,00	52 756,57	6 763,90	5 258,51

№ з/п	*Регіон*	*Рілля, перелоги*	*Багаторічні насадження*	*Сіножаті*	*Пасовища*
22.	Черкаська область	33 646,00	74 144,37	8 454,87	5 648,03
23.	Чернівецька область	33 264,00	62 737,54	5 556,06	5 063,75
24	Чернігівська область	24 065,00	55 608,28	8 696,44	5 063,75

** значення нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь відповідно відповідно до загальнонаціональної (всеукраїнської) нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення [1].*

На підставі експертно-економічних результатів проведених обстежень сформована і постійно обновлюється багаторівнева база даних родючості ґрунтів, що містить дані за останні кілька років. Ведуться роботи з векторизации карт оброблюваних земель у різних регіонах України.

Отримати допомогу від держави зможуть господарства, які мають зрозумілу і прозору фінансову звітність та прозору корпоративну структуру, а також не мають заборгованості перед бюджетом зі сплати податків.

У той же час іншими органами виконавчої влади відповідно до встановлених повноважень здійснюється експертні дослідження щодо моніторингу земель та підрахування нормативної грошової оцінки сільськогосподарських земель і формуються відповідні державні інформаційні ресурси [2].

Прийняттю рішеннь, пов'язаних з реалізацією економічних дій на землі, обов'язково повинен передувати соціально-економічний і правовий аналіз різних достовірних і регулярно оновлюваних даних про стан землі. Основна мета всякої експертної програми моніторингу - інформаційна. Результатом її повинне бути одержання інформації, усунення тієї або іншої невизначеності або, навпаки, виявлення недоліку інформації (IT-інформації).

Тому мета економічної програми моніторингу може бути спрямована на:

1. Одержання статистичної IT-інформації, пов'язаної з конкретною проблемою;

2.Створення та ведення банків даних і забезпечення інформаційного обміну;

3. Вистава інформації (IT-інформація) для різних типів аудиторії; (зацікавленої громадськості, адміністрації підприємства, державних органів) і її поширення;

4. Вживання економічних заходів, безпосередньо спрямованих на поліпшення ситуації або, що мають метою добитися прийняття відповідних розв'язків;

5. Удосконалення нормативного, методичного та технічного забезпечення збирання, збереження, оброблення та аналізу даних.

Таким, чином передбачено створення системи моніторингу обігу земель, що допоможе простежити всі операції на ринку. Бажаючі зможуть отримати інформацію про всі операції із землею. Це дозволить уряду приймати ефективні рішення щодо управління земельними ресурсами держави.

А також в межах земельної реформи будуть зміцнені сучасні антимономольні механізми. І обіг земель підпадатаме під антимонопольний контроль та Закон України "Про захист економічної конкуренції". Монополії на ринку землі, як і в інших секторах економіки, не буде. Тому законодавство багатьох європейських країн передбачає існування системи регулювання обороту земель сільськогосподарського призначення, маючи, з огляду на характерні історичні чи національні особливості, економічну чи соціальну ситуацію в кожній країні, свої відмінності.

Список використаних джерел:

1. Довідник показників нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь в Україні станом на 01.01.2020. URL: https://land.gov.ua/icat/otsinka-zemel/ (дата звернення: 01.10.2021).

2. Національні системи моніторингу сільськогосподарських земель із застосуванням ДДЗ, Нідерландах, Австралії, Бельгії URL: http://www.ears.nl ; http://www.agrecon.canberra.edu.au ; http://b-cgms.cra.wallonie.be (дата звернення: 02.10.2021).

УДК 657.471

Л. М. Васільєва, д.н.держ.упр., професор,
професор кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною безпекою
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
(м. Дніпро, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНАЛІТИЧНИХ ПРОЦЕДУР В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Аннотація: Інформаційне забезпечення стратегічного управління витратами на підприємствах призначене для формування інформаційного простору прийняття управлінських рішень стратегічного характеру, спрямованих на досягнення конкурентоспроможного рівня витрат підприємства. Інформаційне забезпечення представляє собою сукупність інформаційних ресурсів, різних способів їх організації, це єдина система класифікації та кодування інформації, уніфіковані системи документації, схеми інформаційних потоків, що циркулюють на підприємстві, а також методичне забезпечення побудови баз даних, призначених для реалізації управлінських й аналітичних процедур, що забезпечують реалізацію процесу стратегічного управління витратами.

Ключові слова: витрати, забезпечення, інформація, підприємство управління

Одним із основоположних та ключових елементів системи інформаційного забезпечення стратегічного управління витратами, безсумнівно, виступає інформаційне забезпечення аналітичних процедур, призначення якого полягає в своєчасному формуванні та надання повної та достовірної інформації для виконання необхідних аналітичних дій з метою перетворення даних і приведення інформації до необхідного для прийняття управлінського рішення виду.

Інформаційне забезпечення, яке формується в обліково-аналітичному полі підприємства, представляє собою базу прийняття раціональних управлінських рішень, що складається зі збору та переробки значимої інформації.

На думку Пилипенко А.А., прийняття управлінських рішень будь-якого рівня як етап управлінського процесу проходить в інформаційному полі відповідно до наступних етапів [2]:

- аналіз середовища (внутрішнього й зовнішнього), тобто вивчення вихідного положення, збір і передача інформації про фактичний стан об'єкта

управління (керованої системи);

- аналітична обробка інформації, підготовка й прийняття рішень. Даний етап передбачає всебічну обробку інформації, зіставлення, виявлення причин, розробку можливих альтернативних варіантів;

- організація та здійснення рішень, видача команд об'єкту управління для усунення виявлених відхилень;

- контроль здійснення рішень.

Першим етапом процедури прийняття будь-якого управлінського рішення, що передують етапу аналітичної обробки, є збір первинної інформації про стан об'єкта управління, тобто формування бази даних. Для стратегічного управління витратами на підприємствах, інформаційну цінність представляють: дані регулятивно-правового та нормативно-довідкового характеру; дані всіх форм бухгалтерського обліку та внутрішньої звітності, первинні облікові документи й бухгалтерська звітність; статистична звітність; дані фінансового, податкового та управлінського обліку; несистемні й необлікові дані (внутрішні оперативні дані, інші відомості з різних джерел зовнішнього середовища підприємства).

Узагальнено в стратегічному управлінні витратами використовується два види інформації - зовнішня (економічна, політична, ринкова, ділова тощо) й внутрішня (дані про діяльність підприємства).

Оптимальний обсяг інформації та її якісні характеристики визначаються, в першу чергу, цілями, для яких вона формується, обробляється і зберігається, а також потенційними можливостями її перетворення для подальшого використання. Основним критерієм корисності інформації є критерій її якості. Основні критерії якості облікових інформаційних даних, що входять в систему інформаційного забезпечення є [1]: наявність споживачів; змістовність та значущість; своєчасність й оперативність; єдність інформації, що надходить з усіх джерел; достовірність і об'єктивність відображення процесів господарської діяльності підприємства; достатність; варіабельність перетворення з метою подальшого використання; раціональність (в тому числі, оптимальність за обсягом, доступність).

Важливість роботи з інформацією в цілях стратегічного управління витратами зумовлює необхідність системного, структурованого підходу до формування інформаційної бази аналізу, оскільки саме інформація, отримана в результаті аналітичної обробки, є підтверджує основою і доказовою базою для аналітиків та осіб які приймають стратегічні управлінські рішення.

Інформаційне забезпечення аналітичних процедур в стратегічному управлінні витратами має, на наш погляд, включати три основні рівні: нормативно-правове забезпечення, методичне та обліково-інформаційне забезпечення (рис.). Це необхідно для забезпечення повноти, достовірності та надійності інформаційних джерел, що надають дані в якості бази для прийняття стратегічних управлінських рішень.

Рівень нормативно-правового забезпечення стратегічного управління витратами підприємства включає в себе законодавчу і нормативно-правову базу. Призначення даного рівня системи інформаційного забезпечення - це формування єдиного нормативно-правового поля проведення аналітичних процедур управління витратами підприємств в довгостроковому періоді, яке також забезпечує правовий захист і обґрунтування проведення аналітичної обробки інформації з метою розробки своєчасних превентивних заходів щодо запобігання втрати або зниження конкурентного рівня витрат.

Рівень методичного забезпечення являє собою сукупність нормативної документації, яка формує методичні положення організації та проведення аналітичних процедур в процесі розробки управлінських рішень стратегічного управління витратами.

Третій рівень - обліково-інформаційне забезпечення аналітичних процедур стратегічного управління витратами - включає в себе всі облікові документи та документи, що регламентують облікові процеси. В рамках даного рівня проводиться збір і накопичення, первинна обробка інформації про факти господарської діяльності економічного суб'єкта.

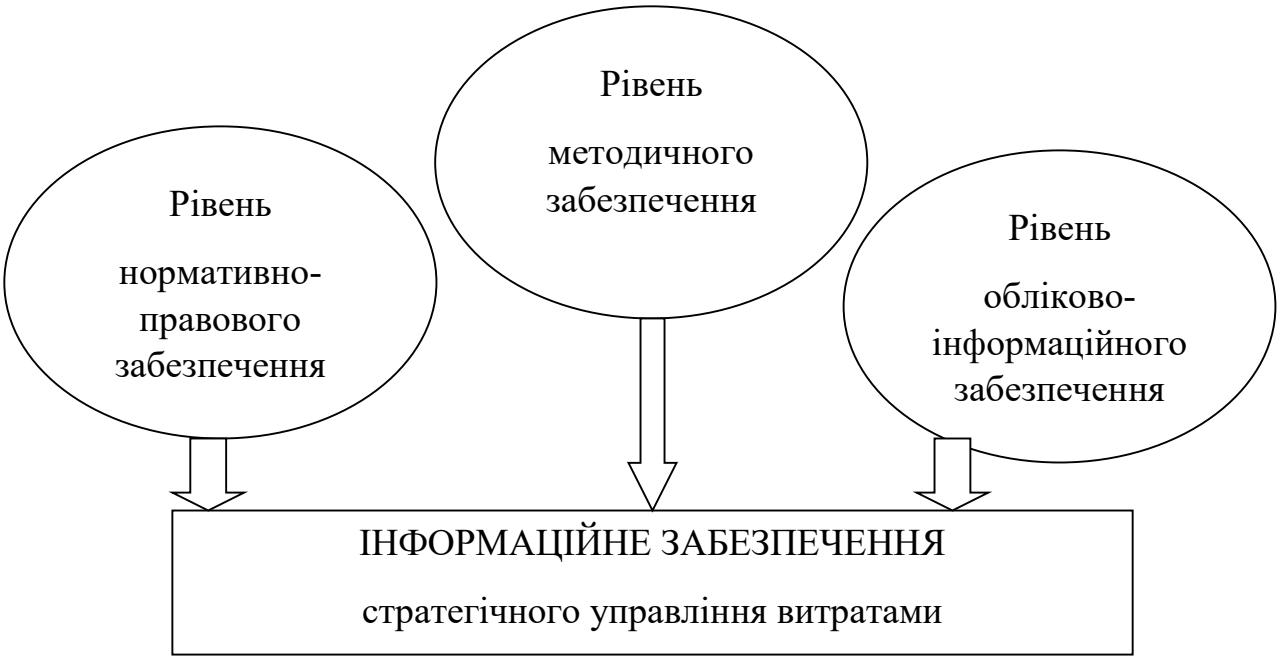

Рис. 1. Структура інформаційного забезпечення аналітичних процедур стратегічного управління витратами

.

Проведення аналітичних досліджень спирається на процеси збору та первинної обробки інформації, які являють собою найбільш рутинну і трудомістку частину робіт. Від якості їх виконання багато в чому залежить ефективність результатів проведених аналітичних процедур. При низькому рівні організації робіт зі збору та первинної обробки інформації аналітична робота буде характеризуватися низькою вірогідністю і об'єктивністю, а її результати, швидше за все, будуть відображати суб'єктивну думку окремих аналітиків [3].

Первинна обробка інформації, що надходить повинна проводитися з урахуванням її основних ознак (актуальність, тематика, джерело інформації) з метою мінімізації обсягу матеріалів для зменшення трудомісткості операцій при проведенні подальших аналітичних робіт, спрощення процедур пошуку і підбору необхідної інформації, систематизації інформації за ступенем важливості й актуальності.

Отже, для цілей стратегічного управління витратами пріоритетне значення має інформація, яка надходить із зовнішніх джерел і характеризує стан факторів,

які знаходяться за межами підприємства, надаючи при цьому прямий або опосередкований вплив на його діяльність в цілому і на витрати зокрема. Як справедливо стверджував П. Друкер: «Інформація для будь-якої організації є найважливішим активом».

Список використаних джерел:

1. Дороженко Л. І. Сучасні методи обліку витрат у контексті зарубіжного досвіду. *Держава та регіони*. 2018. № 2. С. 72-76.

2. Пилипенко А. А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об’єднань : монографія / за заг. ред. докт. екон. наук, доцента А. А. Пилипенка. Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. 344 с.

3. Чорна М.В., Смірнова П.В. Бугріменко Р.М. Управління витратами : навчальний посібник. Харків : ХДУХТ, 2017. 166 с.

УДК 657.411

О.О. Ватилик, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **Назаренко І.М.,** д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, Україна)

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПАСИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: В науковій праці аргументовано роль та сутність пасивів підприємства. Узагальнено закони бухгалтерського обліку пасивів. Ідентифіковано ключові аспекти організації бухгалтерського обліку пасивів підприємства. Визначені перспективні напрями вдосконалення фінансової звітності як джерела інформаційного забезпечення управлінського процесу суб'єкта господарювання.

Ключові слова: бухгалтерський облік, власний капітал, звітність, первинні документи, пасиви.

Діяльність підприємств будь-якої форми власності не можлива без активів, джерелами формування яких є пасиви.

Пасиви - це власність (капітал - власний або чужий). Чужий капітал - це визначені у грошовій формі (вартості) зобов'язання підприємства перед різними фізичними та юридичними особами, засновниками або іншими кредиторами (не засновниками), банками тощо. Пасиви - це джерело утворення активів (майна) підприємства, яке воно має у своєму розпорядженні. Пасиви, таким чином, - це вираз права власності на активи (майно, ресурси) підприємства відповідних власників - засновників, кредиторів (юридичних або фізичних осіб) [1, С. 102]. Тому питання належної організації бухгалтерського обліку пасивів суб'єкта господарювання є актуальним.

Організація обліку має базуватися на врахуванні загальних законів бухгалтерського обліку пасивів, а саме: 1) закон бухгалтерського обліку пасивів полягає у невіддільності від правового законодавства; 2) закон належності капіталу – об'єкти, що знаходять своє відображення в активі бухгалтерського балансу мають власника, належність якому у грошовому виразі відображається

в пасиві, незалежно від відносин цього власника з підприємством [3, С. 172]. Відповідно, особливості бухгалтерського обліку пасивів підприємства полягатимуть в наступному.

По-перше, нормативно-правове регулювання організації бухгалтерського обліку пасивів підприємства повинне базуватися на врахуванні наступних документів: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», МСБО 1 «Подання фінансової звітності», МСБО 23 «Витрати на позики», МСБО 37 «Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи», НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», НП(С)БО 11 «Зобов'язання», Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань, Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій, Облікова політика підприємства та ін.

По-друге, бухгалтерський облік повинен забезпечити документальне відображення всіх господарських операцій, пов’язаних з пасивами підприємства. Тобто, в документах бухгалтерського обліку обов’язково мають бути зафіксовані процеси щодо формування власного капіталу, збільшення (зменшення) його розміру, отримання довгострокових (короткострокових) позик, нарахування відсотків за позиками, погашення позик, а також виникнення та погашення зобов’язань. Тому, оформлення кожної господарської операції, пов’язаної з пасивами підприємства, має бути зафіксовано в первинних документах (наприклад, акти приймання-передачі основних засобів, довідки бухгалтерії, прибуткові касові ордери, платіжні доручення, накладні, виписки банку, накази, акти переоцінок необоротних активів, рахунки-фактури, рахунки, акти прийнятих робіт (послуг), податкові накладні, товарно-транспортні накладні, розрахунково-платіжні відомості, платіжні відомості та ін.), а потім інформація має бути узагальнена в регістрах аналітичного та синтетичного обліку.

В даному контексті доцільно зазначити, що, якщо на підприємстві

бухгалтерський облік автоматизований, то методика заповнення первинних документів має свої особливості. Наприклад, якщо для автоматизації бухгалтерського обліку використовується програмний продукт BAS, регламентованого документа типу «Формування статутного капіталу» або «Внесення до статутного капіталу» не існує. В програмі є можливість сформувати електронні документи «Введення в експлуатацію основних засобів», «Надходження на банківський рахунок», «Банківські виписки», але значна кількість операцій потребує введення в ручному форматі за допомогою виконання комбінації дій: «головне меню «Операції» → «Операції, введені в ручну». Дана можливість є зручною з практичної точки зору.

По-третє, інформація про пасиви підприємства відображається в ф. 1. «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», ф. 4 «Звіт про власний капітал». Інформація в даних формах фінансової звітності узагальнюється відповідно до вимог Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності.

Враховуючи факт, що діяльність підприємств базується на врахуванні потреб стейкхолдерів, відповідно, актуальним є питання щодо вдосконалення форм фінансової звітності. Так, з метою підвищення аналітичності інформаційного забезпечення управлінського процесу доцільно в ф. 4 «Звіт про власний капітал» з урахуванням змістовної інтерпретації функцій власного капіталу: самостійності і влади (розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників на підприємство) і визначення ступеня влади кожного з власників щодо прийняття управлінських рішень з управління підприємством (що більша частка власника у зареєстрованому капіталі, що більшим пакетом акцій він володіє, то вищий ступінь його впливу на підприємство) запропонувати аналітику показника «Розподіл прибутку» проводити шляхом розмежування в розрізі простих та привілейованих акцій: розподіл прибутку за простими акціями та розподіл прибутку за привілейованими акціями. Аналітика показника «Розподіл прибутку», в залежності від виду акцій, передбачає аналогічну конкретизацію показників «Викуп акцій (часток)» (викуп простих акцій (часток), викуп привілейованих

акцій (часток)) та «Анулювання викуплених акцій (часток)» (анулювання викуплених простих акцій (часток) та анулювання викуплених привілейованих акцій (часток)) [2].

Отже, облік пасивів підприємства має свої особливості. На сьогодні сформовано систему документального оформлення господарських операцій, пов'язаних з пасивами підприємства, яка чітко корелює з вимогами нормативних документів. Проте, процес цифровізації, зміна підходів до управління з урахуванням запитів стейкхолдерів вносять свої корективи до процесу організації бухгалтерського обліку (в т.ч. пасивів), створюють базис до підвищення рівня аналітичності облікової інформації. Тому, питання обліку пасивів є актуальним в науковому соціумі постійно.

Список використаних джерел:

1. Мазур Н.А. Бухгалтерський облік в управлінні пасивами підприємств: стан та проблеми. Матеріали ІІ міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Облік, оподаткування і контроль: теорія та методологія» (20 листопада 2017 року, м. Тернопіль). С 101 – 104.

2. Назаренко І.М. Застосування економічних методів дослідження капіталу: досвід та перспективи : монографія. Суми : Університетська книга, 2015. 343 с.

3. Петренко Н.І. Бухгалтерський облік і контроль операцій з руху пасивів підприємства: проблеми теорії, методології, практики : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2012. 544 с.

УДК 347.7

М. О. Ведмідь, В. В. Голобородько, здобувачі вищої освіти ступеня «Бакалавр» спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – **Ю. М. Тютюнник**, к.е.н., доцент,
професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

АНАЛІЗ ЙМОВІРНОСТІ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: розглянуто поняття банкрутства, визначені методи і моделі оцінки ймовірності банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, платоспроможність, вірогідність банкрутства, банкрутство підприємств, криза, фінансова стійкість, моделі оцінки вірогідності банкрутства, прогнозування банкрутства.

В умовах зростання темпів інфляції, нестабільної економіки актуальним є питання оцінки і прогнозування фінансово-господарської діяльності підприємства. Задля розуміння майбутнього розвитку компанії варто на регулярній основі здійснювати прогнозну оцінку фінансової стійкості підприємства, що розраховується як співвідношення власних і позикових коштів. Величина власного капіталу має бути вищою за величину позикових коштів, в іншому разі з'являється загроза фінансовій стабільності підприємства та ризик його банкрутства.

Серед зарубіжних вчених питання аналізу методів і моделей оцінки вірогідності банкрутства підприємства досліджували Е. Альтман, М. Беніш, У. Бівер, М. Гольдер, Ж. Конан, Г. Спрінгейт, Дж. Таффлер та ін., а серед вітчизняних вчених – О. М. Барановська, Т. І Єфименко, А. М. Поддерьогін, О. І. Продіус, О. П. Савчук, О. О. Терещенко, С. О. Черкесова та ін.

Банкрутство підприємств визначається як наслідок глибокої фінансової кризи, заходи щодо управління якою не принесли позитивних зрушень, результатів; це неспроможність боржника до відновлення власної платоспроможності через процедури санації та мирової угоди і відсутність можливості погасити грошові вимоги кредиторів, що були встановлені у порядку, визначеному законодавством, не інакше як через застосування

ліквідаційної процедури [1, с. 20-21]. У свою чергу, платоспроможність можна визначити як спроможність підприємства своєчасно і в повному обсязі виконувати власні платіжні зобов'язання, котрі випливають із торгівельних, кредитних й інших грошових операцій.

У цілому, банкрутство являє собою регулятор ринкової економіки, основним призначенням якого є «відсіювання» неефективних, неплатоспроможних та збиткових суб'єктів підприємницької діяльності.

Щоб своєчасно запобігти неплатоспроможності підприємства, варто здійснювати систематичний аналіз його діяльності. Загалом, існує декілька груп методів аналізу вірогідності настання банкрутства. Серед них оцінювання таких показників: коефіцієнт автономії, покриття постійних фінансових витрат, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт фінансової залежності, фінансовий важіль, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, коефіцієнт покриття відсотків прибутком, коефіцієнт відновлення платоспроможності.

Разом з наведеними вище показниками діагностики банкрутства використовують також балансовий метод оцінки фінансового стану та загрози банкрутства, що називають «модель В. В. Ковальова» [2].

У цілому, можна виділити чотири групи моделей оцінки й прогнозування ймовірності банкрутства: експертні методи; економіко-математичні методи; штучні інтелектуальні системи; методи оцінки фінансового стану.

До найбільш поширених економіко-математичних методів прогнозування ймовірності настання банкрутства можна віднести дискримінаційний аналіз, до якого відносять двофакторну та п'ятифакторну моделі Е. Альтмана; дискримінантну модель Р. Лису; дискримінантну модель Дж. Таффлера; показник діагностики платоспроможності Ж. Конана і М. Гольдера; коефіцієнт У. Бівера; модель Г. Спрінгейта; дискримінантну модель О. Терещенка; модель Р. Сайфулліна, Г. Кадикова, О. Зайцевої та ін. [3].

У період 2020-2021 рр. пандемія коронавірусу, навіть з базовими карантинними обмеженнями, спричинила суттєвий негативний вплив на економіку підприємств. Статистика свідчить, що у період від початку березня

2020 року по кінець березня 2021 року було відкрито провадження у 706 справах про банкрутство, що становить близько 54 нових справ на місяць [4].

Насправді, якщо порівняти дані збанкрутілих підприємств за період пандемії з попередніми роками, ми побачимо, що зміни насправді є несуттєвими, що можна пов'язати з введенням спеціальних програм урядом для підтримки бізнесу, а саме: «Кредитні канікули», «Податкові преференції», «Підтримка малого і середнього бізнесу», «Підтримка агробізнесу» та «Інформаційна підтримка бізнесу», які дозволяють максимально зняти фінансове навантаження на підприємців у період карантинних обмежень [5]. Характеристика цих програм наведена в табл. 1.

Таблиця 1

Програми підтримки бізнесу

Назва програми	Характеристика
Кредитні канікули	Декілька варіантів реструктуризації кредитів: - повне або часткове звільнення від сплати тіла кредиту на час карантину з відповідним подовженням позики; - капіталізація відсоткових платежів.
Податкові преференції	- дозвіл фізичним особам-підприємцям тимчасово не заповнювати книгу обліку доходів; - відтермінування введення РРО для всіх категорій платників податків за спрощеною системою; - звільнення від сплати ПДВ при ввезенні товарів, необхідних для боротьби з коронавірусом; - спрощення системи обліку продукції та впровадження нульової ставки та ін.
Підтримка малого і середнього бізнесу	Власникам малого і середнього бізнесу, які мають найманих працівників, надаватиметься допомога по частковому безробіттю.
Підтримка агробізнесу	Надання грошової допомоги за програмами агропромислового комплексу.
Інформаційна підтримка бізнесу	Щоб вести справи в умовах карантину, бізнесу пропонується користуватися державними послугами та інформаційними ресурсами online.

Отже, банкрутство в цілому можна визначити як фактор згубного впливу фінансової кризи на підприємство. Проаналізувавши методи та моделі для його оцінки, можна підсумувати, що надзвичайно важливо під час аналізу ймовірності банкрутства підприємств здійснювати комплексну оцінку, використовуючи декілька методів та коефіцієнтів для отримання більш точного результату, адже переважна більшість методик має свої недоліки.

Важливо наголосити, що суттєве значення для запобігання кризи підприємства та подальшого банкрутства мають дії уряду, адже вчасне введення нових програм, послаблень, що підлаштовуються під сучасні умови, наприклад пандемію, часто мають вирішальне значення для подальшого майбутнього певних підприємств.

Список використаних джерел

1. Юнін О. С., Круглова О. О., Савєльєва М. О. та ін. Фінансово-економічний словник : словник-довідник. Дніпро: Видавець Біла К. О., 2018. 164 с.

2. Чібісова І. В. Методи оцінки і прогнозування банкрутства підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2012. Вип. 22. Ч. ІІ. С. 3-5.

3. Клочан В. П., Клочан В. В., Костаневич Н. І., Костирко А. Г. Оцінка моделей діагностики банкрутства. *Економіка АПК*. 2010. Випуск № 1. С. 97-101.

4. Маковій В. Пандемія vs банкрутство. Банкрутство & Ліквідація в Україні. URL: https://bankruptcy-ua.com/articles/16530 (дата звернення 07.10.2021).

5. Програми підтримки бізнесу. Міністерство охорони здоров'я України. URL: https://covid19.gov.ua/prohramy-pidtrymky-biznesu (дата звернення 07.10.2021).

УДК 657

Д.О. Велика, здобувач вищої освіти ступеня магістр,
Н.Ю. Гусаренко, здобувач вищої освіти ступеня магістр.
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА СОЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Анотація: проведено аналіз економічної ефективності виробництва сої за 2018-2020 рр., визначено шляхи її підвищення.

Ключові слова: економічна ефективність, соя, показники, структура, динаміка, витрати.

Динаміка вирощування сої у світі вражає – у 1960 р. виробляли 31 млн т сої, у 2002 – 184,9 млн т, а 2014 р. – 268,8 млн т, у 2019 р. – 349,7 млн т. Відбулося зростання у 10,3 рази.

Усе більша кількість фахівців у різних галузях підкреслюють як економічну перспективність розвитку ринку соєвих бобів і соєвих продуктів, так і соціальну важливість цієї культури [1].

Соя є одним із кращих попередників у сівозмінах сільськогосподарських культур. Вона сприяє накопиченню азоту, поліпшенню структури й родючості ґрунту, очищає поле від бур'янів. Рослини цієї культури здатні використовувати малодоступні важкорозчинні поживні речовини з нижніх шарів ґрунту і включають їх у кругообіг живлення. Соя здатна підвищувати родючість ґрунту, залишаючи після збирання 60-80 кг/га біологічно фіксованого азоту. Урожайність зернових, посіяних після сої, підвищується на 15-20% [2].

Соціальна важливість підтверджується тим, що насіння сої може містити до 20 % олії та до 40 % білку, а отже культура в країнах з низьким доходом населення є джерелом дешевого білку для харчування людей, а в країнах із вищим рівнем доходів використовується як цінна білкова сировина в годівлі тварин під час виробництва тваринного білку [1].

Ефективне виробництво сої можливе насамперед у складі комплексу, під яким розуміється сукупність різноманітних галузей і видів діяльності, серед яких виробництво, заготівля, зберігання, переробка та реалізація насіння соняшнику і продукції його переробки.

Аналіз економічної ефективності виробництва сої проведемо на основі одного з сільськогосподарських підприємств – ТОВ «МЕГА МЕНЕДЖМЕНТ ПРОЕКТ» Броварського району Київської області.

Таблиця 1

Економічна ефективність виробництва сої в ТОВ «МЕГА МЕНЕДЖМЕНТ ПРОЕКТ» Броварського району Київської області

Показники	Роки			Відхилення 2020 р. у % до	
	2018	2019	2020	2018 р.	2019 р.
Врожайність, ц/га	60,00	29,96	24,71	-58,8	-17,5
Собівартість 1 ц, грн: - виробнича	1356,43	645,41	1054,81	-22,2	+63,4
- реалізованої продукції	526,31	700,33	1025,03	+94,8	+46,4
Прибуток , збиток, грн: - на 1 ц соняшнику	558,95	23,47	167,36	-70,1	у 7,1 р.
- на 1 га посіву соняшнику	22638,73	947,19	3207,24	-85,8	у 3,4 р.
- на 1 грн виробничих витрат	278,17	48,99	123,03	-55,8	у 2,5 р.
Рівень рентабельності (збитковості), %	106,2	3,4	16,3	-84,6	у 4,9 р.

Аналізуючи показники, слід зазначити, що найвищим рівень рентабельності культури був у 2018 р. і становив 106,2%, що на 90 пунктів більше, ніж у звітному (16,3 %). Але в звітному році цей показник збільшився в порівнянні з проміжним (на 12,9 пункти), тому немає підстав стверджувати про негативну тенденцію. Ціна реалізації 1 ц є найбільшою в 2019 р., і становить 1192,39 грн, що на 64,7% більше, ніж у проміжному і на 9,9 % ніж в базовому відповідно. Найбільші прибутки культури були в базовому році і прибуток на 1 ц сої (в звітному році становить 167,36 грн) має тенденцію до зниження, тобто прибутковість на 1 грн виробничих витрат стрімко скорочується у зв'язку з зниженням прибутку.

Виробничі витрати включають в себе витрати які йдуть на виробництво і доробку продукції і транспортування її до місця зберігання та складають

виробничу собівартість. За НП(С)БО 16 «Витрати» до виробничої собівартості продукції включають: прямі матеріальні витрати; прямі витрати на оплату праці; інші прямі витрати; загальновиробничі витрати. Проаналізуємо витрати, які пов'язані з виробництвом 1 ц сої, щоб стверджувати про економічну ефективність цієї культури для підприємства.

Таблиця 2

Розмір та структура витрат на виробництво 1 ц. сої в ТОВ «МЕГА МЕНЕДЖМЕНТ ПРОЕКТ» Броварського району Київської області

Елементи витрат	2018 р.		2019 р.		2020 р.	
	грн	%	грн	%	грн	%
Прямі матеріальні витрати всього, в т.ч.:	471,58	34,8	212,86	33,0	386,78	36,7
- насіння та посадковий матеріал	274,28	20,2	86,94	13,5	111,09	10,5
- мінеральні добрива	16,77	1,2	25,65	4,0	37,93	3,6
- пальне та мастильні матеріали	51,48	3,8	23,49	3,6	64,88	6,2
- вартість решти матеріальних витрат	129,05	9,5	76,78	11,9	172,88	16,4
Прямі витрати на оплату праці	34,14	2,5	45,50	7,1	28,73	2,7
Інші прямі та загальновиробничі витрати всього, в т.ч.:	850,70	62,7	387,05	60,0	639,29	60,6
- амортизація необоротних активів	292,28	21,5	160,64	24,9	118,50	11,2
- відрахування на соціальні заходи	7,54	0,6	9,51	1,5	6,20	0,6
- оплата послуг і робіт сторонніх організацій	319,38	23,5	129,66	20,1	295,75	28,0
- решта інших прямих та загальновиробничих витрат	231,49	17,1	87,25	13,5	218,84	20,7
Усього витрат	1356,43	100,00	645,41	100,00	1054,81	100,00

Витрати на виробництво 1 ц сої мають тенденцію до зниження і в звітному році вони становлять 1054,81 грн, що на 22,2 % менше, ніж у 2018 р. Знизилися прямі матеріальні витрати на 18 %, прямі витрати на оплату праці на 15,8 %, інші прямі та загальновиробничі витрати на 24,9 %. В середньому за досліджуваний період найвідчутнішими в структурі загальних витрат є витрати на підтримання належного стану основних засобів виробництва, які враховують амортизаційні відрахування (19,2 %), витрати на оплату робіт і послуг сторонніх організацій (23,9 %) та інші прямі та загальновиробничі витрати (17,1 %).

Для зміцнення економіки виробництва сої необхідно оптимізувати структуру посівних площ, збільшити виробництво високоякісного насіння

кращих сортів і гібридів, упроваджувати інноваційні технології вирощування сої.

Список використаних джерел:

1. Тимченко В.Н. Розвиток виробництва сої в Україні і ефективне свинарство: *Аграрний сектор України*. URL: http://agroua.net/animals/catalog/ag-4/a-0/info/aig-71/ (дата звернення 13.10.2021).

2. Вожегова Р.А., Грановська Л.М., Миронова Л.М., Вердиш М.В. Економічна ефективність виробництва сої сортів селекції Інституту зрошуваного землеробства НААН в Україні. *Таврійський науковий вісник.* 2013. № 8. С. 34-40. URL: http://www.tnv-agro.ksauniv.ks.ua/archives/83_2013/9.pdf.

УДК 657.1.011.56

М. С. Гаврилюк,
здобувач вищої освіти другого-магістерського рівня,
В. С. Волошин, к.е.н., доцент,
доцент кафедри комп'ютерних технологій
та економічної кібернетики,
Національний університет водного
господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІННЯ ХЛІБОЗАВОДУ З ВИКОРИСТАННЯМ ЗВІТНИХ ДАНИХ БУХГАЛТЕРСЬКИХ СИСТЕМ

***Анотація*:** описано конфігурацію «1С: Бухгалтерія хлібобулочного і кондитерського підприємства» та виділено підсистеми бізнес-процесів даної конфігурації, що стосуються вихідної інформації. Наведено структуру звіту «Реалізація товарів», а також документу «Поставка товарів», що систематизуються у журналі «Поставка в магазин» у підсистемі «1С. Маркетинг та Продажі».

***Ключові слова*:** облік, інформаційні системи, хлібозавод, аналіз, аналітичні дані, автоматизація процесів.

Сьогодні хлібопекарська промисловість України за виробничими потужностями, механізацією технологічних процесів, асортиментом, спроможна забезпечити населення різними видами хлібобулочних виробів. Харчова цінність хлібобулочних виробів має важливе значення, оскільки вони забезпечують більше половини добової потреби людини в енергії і рослинного білку. Серед закордонних вчених, які досліджували технології виготовлення хліба, можна відмітити: C.M. Rosell, S. Cauvain, M. Seguchi, C. Wrigley, I. Batey та інші.

Досліджуючи ринок інформаційних систем, що призначені для автоматизації обліку хлібопекарської промисловості, виявилося, що найбільшим конкурентом 1С є програмний комплекс «Дебет Плюс» з конфігурацією «Хлібозавод, пекарня» [1]. Дана система має модульну структуру та дає можливість налаштувати функціональність, необхідну потребам підприємства. У свою чергу програмний продукт «1С: Бухгалтерія хлібобулочного і кондитерського підприємства» [2] призначений для автоматизації обліку

діяльності малих і середніх організацій, що займаються виробництвом, продажом хлібобулочних і кондитерських виробів.

Також, в умовах автоматизації діяльності хлібозаводу, доцільно розглянути систему автоматизованого формування вихідної інформації у середовищі бухгалтерської інформаційної системи 1С. Одним з таких звітів є «Реалізація товарів», який на основі обліку дозволяє отримати управлінську інформацію про сучасний стан попиту на ринку. В системі 1С даний звіт формується на основі запиту до сервера.

У свою чергу, документ «Поставка товарів» розміщений у підсистемі «Маркетинг та Продажі». Список реквізитів документа визначається на вкладці «Дані» у системі 1С. Кожен документ має два реквізити по замовчуванню: код та дата (табл. 1).

Таблиця 1

Реквізити документа «Поставка товарів» у системі 1С

Ім'я реквізиту	Тип (оригінальна назва у системі 1С)
Код поставки	Число
Дата поставки	Дата
Підрозділ	СправочникСсылка.СтруктурныеЕдиницы
Контрагент	СправочникСсылка.Контрагенты
Магазин	СправочникСсылка.Магазини
Договір	СправочникСсылка.ДоговорыКонтрагентов

Джерело: власне напрацювання

З документом «Поставка товарів» з'єднується таблична частина, в яку автоматично буде переноситися список номенклатури, кількість та сума (табл.2).

Таблиця 2

Реквізити табличної частини документа «Поставка товарів» у системі 1С

Ім'я реквізиту	Тип (оригінальна назва у системі 1С)	Довжина
Номенклатура	СправочникСсылка.Номенклатура	-
Кількість	Число	12
Одиниці виміру	СправочникСсылка.ЕдиницыИзмерения	-
Ціна	Число	12
Сума	Число	12
Відсоток ПДВ	Число	10
Сума ПДВ	Число	12

Джерело: власне напрацювання

Використовуючи конструктор налаштувань 1С, систему звітів можна відобразити у вигляді діаграм, а саме: продажі за період, валовий дохід по постачальникам, аналіз точки замовлення тощо.

На завершення потрібно зробити висновок, що для систематизації даних підтримки прийняття управлінських рішень, керівниками структурних підрозділів хлібозаводу потрібно розробити систему звітів для адміністрування та обліку інформації, що стосується реалізації товарів.

Список використаних джерел:

1. Автоматизація обліку хлібозаводу, хлібокомбінату, пекарні. Конфігурація «Хлібозавод, пекарня». Дебет Плюс. URL: https://debet.com.ua/uk/industries/bread (дата звернення: 02.09.2021).

2. 1С: Бухгалтерія хлібобулочного і кондитерського підприємства. Компанія «Онлайн». URL:https://www.online-ufa.ru/market/programmy-1s-predpriyatie/1c-bukhgalteriya-khlebobulochnogo-i-konditerskogo-predpriyatiya/ (дата звернення: 02.09.2021).

УДК: 657

Ю.А. Горшкова, здобувач вищої освіти СВО Магістр,
кафедра обліку і оподаткування
Науковий керівник - **Назаренко О.В.**, д.е.н.,
професор кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, Україна**)**

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО БАЛАНСУ (ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ТРАНСПАРЕНТНОСТІ

Анотація: У науковому дослідженні розглядається нормативно-правове регулювання показників формування бухгалтерського балансу (Звіту про фінансовий стан) підприємства в умовах транспарентності.

Ключові слова: баланс, бухгалтерський облік, звіт про фінансовий стан, МСФЗ, НП(С)БО.

За сучасних умов система бухгалтерського обліку активів, пасивів, витрат, доходів та фінансових результатів не може існувати повністю без необхідної нормативної бази. Без аналізу відповідних законів та нормативних актів неможливо провести належну оцінку та дослідження економічної діяльності.

В Україні ця база формувалася за останні два десятиліття, але під впливом різних факторів, таких як економіка, політика, інтеграція та суспільство, вона постійно змінюється.

В Україні впроваджено законодавство, основною метою якого є забезпечення нагляду за бухгалтерським обліком та регулювання правових та економічних відносин між підприємствами та державою, а також між іншими організаціями та підприємствами. Тому вивчення нормативної бази обліку корпоративних активів, власного капіталу та пасивів є одним із найважливіших завдань.

В Україні вся система регулювання бухгалтерського Балансу (Звіту про фінансовий стан) може бути представлена 5-рівневою структурою (рис. 1).

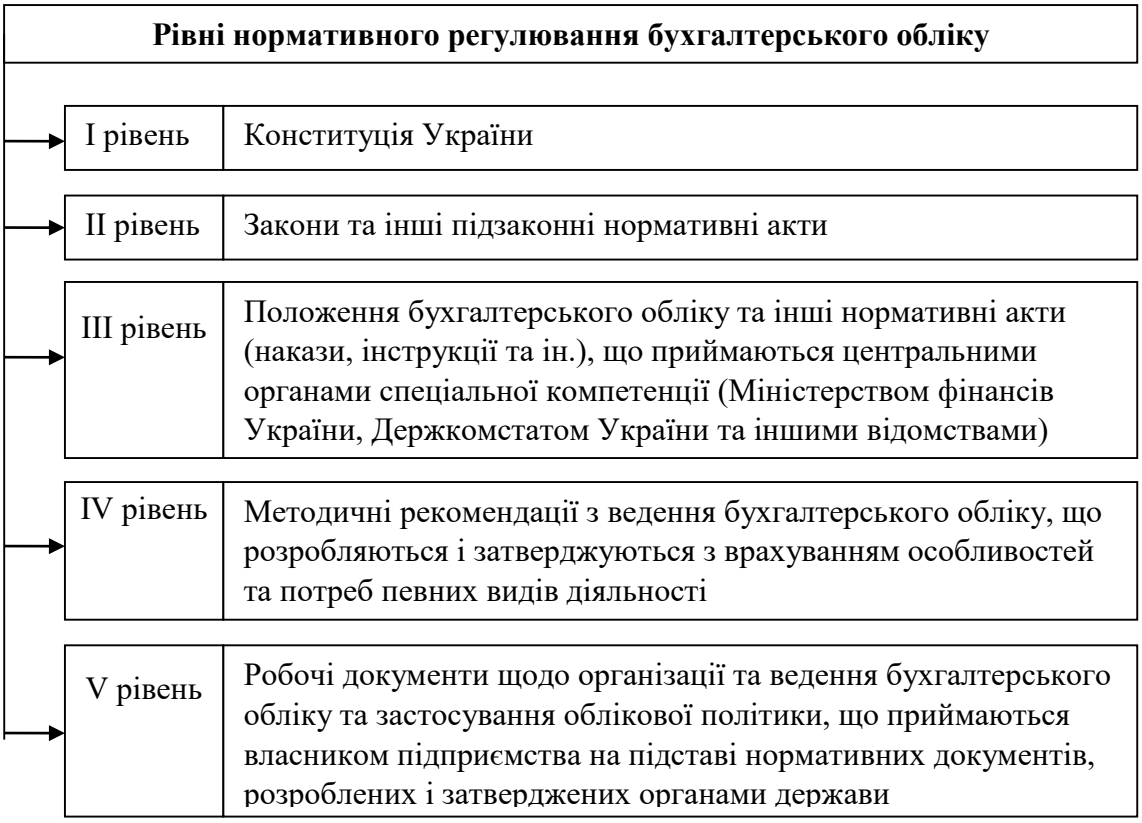

Рис. 1. Рівні нормативно-правового регулювання бухгалтерського обліку в Україні

Джерело: побудовано автором

На першому рівні системи юридичного нагляду за бухгалтерським обліком Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» заклав правову основу для нагляду, організації, обліку та складання фінансової звітності українськими підприємствами.

Другий рівень формулює та впроваджує положення Кабінету Міністрів України та інших державних органів, які встановлюють принципи, що використовуються при формулюванні третього та четвертого рівнів.

Третій рівень регулюється національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку з певних тем та сфер.

На четвертому рівні надаються рекомендації щодо організації бухгалтерського обліку та ведення певних видів активів, пасивів та інших господарських операцій.

Метою цих рекомендацій є забезпечення раціональної системи обліку

шляхом використання прогресивних форм обліку та методів їх ведення.

На п'ятому рівні компанії формулюють корпоративну облікову політику, положення про бухгалтерські послуги та їх додатки.

Особливості періоду становлення ринкових відносин знайшла відображення у формуванні міжнародно-правових нормах, Податковому кодексі України, національних положеннях бухгалтерського обліку (стандартів), чинному законодавстві України та інших відповідних нормативних документах з проблем становлення балансу.

Одним із найважливіших нормативних документів української системи бухгалтерського обліку є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» № 996 від 16 липня 1999 р. [4].

Цей закон регулює суб'єктів господарювання, яким необхідно вести бухгалтерський облік та подавати фінансову звітність, визначати основні документи та реєстри бухгалтерського обліку, визнавати загальні вимоги фінансової звітності, описувати принципи бухгалтерського обліку та фінансової звітності, а його застосування дозволяє правильно відображати доходи, інформація про витрати та фінансові результати.

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку також є важливими правовими документами, в основі яких лежать юридичні особи у різних формах власності, головним з них є НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2].

Зміни, внесені 12.05.2011 р. до цього регуляторного акта, висвітлюють перелік компаній, які складають фінансову та консолідовану фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів. Відповідно до НП(С)БО, компанії, які використовують міжнародні стандарти, мають фіксувати такі рішення у своїй обліковій політиці за власним бажанням.

Міжнародні стандарти фінансової звітності є ефективним інструментом для покращення ясності та прозорості інформації, забезпечуючи належну основу для визначення доходів і витрат, оцінки активів та зобов'язань, дозволяючи точно зрозуміти та запобігти ризикам, які існують на підприємстві, та відповідні

управлінські рішення щодо ефективності та оцінки майбутнє, можливості та розвиток країни.

У Законі України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» наголошується, що НП(С)БО безпосередньо базується на МСБО, тобто не порушують міжнародних стандартів [3, с. 98]. Це означає, що майже кожен НП(С)БО відповідає конкретним МСБО та МСФЗ. Однак НП(С)БО 16 «Витрати» не має аналогів у МСБО, що повністю відповідає потребам національної практики.

Слід зазначити, що нормативно-правова база для формування та складання балансу є досить об’ємною. Для правильності складання Звіту про фінансовий стан головним є упорядкування змісту економічної інформації про господарські засоби та джерела їх утворення, господарські процеси, які відображаються на рахунках.

Реалізація цього завдання є важливим завданням Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, пасивів та підприємницької діяльності підприємств та організацій та Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999 № 291[1], яка забезпечує однорідність відображення змістових господарських операцій на відповідному синтетичному рахунку та його субрахунках. Інструкція містить опис про призначення синтетичних рахунків та субрахунків, а також відповідну інформацію про реєстрацію та групування даних про господарські операції (основний поточний рахунок).

На підприємстві самостійно створюється система ведення аналітичного обліку та бухгалтерського обліку, яка керується нормами інструкції, національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативними актами, що стосуються бухгалтерського обліку та управління.

Структура рахунків підходить для складання фінансової звітності. Балансові рахунки оформлені так, що його залишок відповідає сумі, відображеній у статтях балансу. У цьому випадку ці рахунки групуються в класи

згідно з розділами активу й пасиву балансу. Показники розділів I-III активу балансу заповнюються даними класів 1-3, а показники розділів балансу I-IV – на основі класів 4-6.

Тому в результаті дослідження ми дійшли висновку, що законодавчі положення щодо методу загального формування балансу забезпечують збалансованість інформації, в якій були введені наукові та обґрунтовані методи обробки та розкриття інформації для повного задоволення потреб зовнішні користувачі інформації, але є ряд проблем, які потребують подальшого розвитку та вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємстві організацій зі змінами та доповненнями. URL: https://cutt.ly/LRp3fvm (дата звернення 11.10.2021 р.).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: наказ Міністерства фінансів від 07.02.2013 № 73. URL: https://cutt.ly/RRp3hGE (дата звернення 11.10.2021 р.).

3. Панасюк В.М., Ковальчук Є.К. Проблеми переходу підприємств на складання звітності за міжнародними стандартами. Економіка: проблеми теорії і практики. Збірник наукових праць. Вип. 163. Дніпропетровськ, ДНЕУ, 2011. С. 96-108.

4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закону України від 16.07.1999. № 996.URL: https://cutt.ly/qRp3kGB (дата звернення: 11.10.2021 р.)

УДК 657

Н.Ю. Гусаренко, ЗВО ступеня магістр.
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

АНАЛІЗ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Анотація: розглянуто напрями аналізу функціонального стану основних засобів сільського господарства; проаналізовано динаміку капітальних інвестицій за видами активів у сільське господарство за 2019-2020 рр. та показники функціонального стану основних засобів.

Ключові слова: основні засоби, капітальні інвестиції, функціональний стан, показники, динаміка, сільське господарство.

Функціонування вітчизняного агропромислового комплексу та продовольча безпека нашої країни пов’язана з матеріально-технічним забезпеченням сільськогосподарських підприємств. На сьогодні, діяльність у сфері сільського господарства позбавлена інвестиційних можливостей через послаблення інноваційно-інвестиційних процесів, тому оновлення основних засобів є неефективним. Динаміку капітальних інвестицій за видами активів у сільське господарство за 2019-2020 рр. представлено у табл. 1.

Отже, аналіз капітальних вкладень в активи сільського господарства показав, що сума інвестованих коштів зменшилася у 2020 р. порівняно з 2019 р. на 8 млд 449 млн 774 тис. грн, або на 14,3 %, при цьому сума інвестицій у матеріальні активи зменшилася на 7 млд 833 млн 585 тис. грн, або на 13,6 %, у нематеріальні активи на 526 млн 189 тис. грн, або на 37 %.

У структурі капітальних інвестицій переважають капітальні інвестиції в матеріальні активи, станом на 2020 р. – 98,4 %, 2019 р. – 97,6 %. В розрізі активів переважають капітальні інвестиції у машини, обладнання, інвентар, станом на 2020 р. – 50,2 % та нежитлові будівлі – 17,4 %.

Як показує проведений аналіз, обсяги капітальних інвестицій у сільське господарство залишаються на невисокому рівні. Фактори, які спричиняють таку

ситуацію різні. По-перше, підприємства обмежені у власних інвестиційних коштах, по-друге, недостатньо їх спрямовують в інвестування саме основних засобів, по-третє, відсутність з боку держави регулювання інвестиційних процесів.

Таблиця 1

Динанаміка капітальних інвестицій за видами активів у сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство за 2019-2020 рр.*

Види активів	2019 р.			2020 р.			Відхилення (+, -) 2020 р. до 2019 р.	
	Сума, тис. грн	У % до підсумку	У % до загальної вартості капінвестицій в активи за видами діяльності	Сума, тис. грн	У % до підсумку	У % до загальної вартості капінвестицій в активи за видами діяльності	абсолютне (+;-)	відносне, %
Обсяг капітальних інвестицій	59129469	100,0	9,5	50679695	100,0	10,0	-8449774	-14,3
У тому числі								
інвестиції в матеріальні активи	57705489	97,6	9,6	49871904	98,4	10,3	-7833585	-13,6
інвестиції в нематеріальні активи	1423980	2,4	6,1	897791	1,6	3,6	-526189	-37,0

* розраховано на підставі [2]

Стан основних засобів характеризують через такі коефіцієнти: знос основних засобів; придатності; оновлення; вибуття основних засобів. Розрахунок коефіцієнтів проведений у табл. 2.

Отже, дані табл. 2 свідчать, що коефіцієнт надходження та вибуття основних засобів зменшився в розрізі основних видів сільського господарства, і, що є негативною динамікою для підприємств. Перевищення коефіцієнтів оновлення порівняно з коефіцієнтами вибуття, характеризує позитивно процес відтворення основних засобів у досліджуваних галузях, але показники невисокі, тому і процес оновлення основних засобів є неінтенсивним.

Таблиця 2

Показники функціонального стану основних засобів у сільському господарстві України*

Показники	Сільське господарство		Лісне господарство		Рибне господарство	
	Роки					
	2019	2020	2019	2020	2019	2020
Коефіцієнт надходження	0,178	0,138	0,078	0,071	0,212	0,056
Коефіцієнт вибуття	0,059	0,045	0,039	0,015	0,057	0,008
Коефіцієнт зносу	0,380	0,399	0,564	0,599	0,457	0,526
Коефіцієнт придатності	0,620	0,601	0,436	0,401	0,543	0,474

* розраховано на підставі [2]

Аналізуючи дані таблиці можемо сказати, що ступінь зносу основних засобів з кожним роком збільшується. Коефіцієнт вказує на рівень фізичного та морального зносу основних засобів. Зокрема, рівень зношеності основних засобів сільського господарства зріс на 0,019 пункти, та склав у 2020 р. 39,9 %, у лісовому господарстві рівень зношеності зріс на 0,035 пункти та склав 60,0 %, у рибному господарстві приріст зношеності склав 0,069 пункти на склав 52,6 %. Чим вищий коефіцієнт придатності і менший коефіцієнт зношення, тим кращі умови має підприємство для більш раціонального використання основних засобів. Коефіцієнт придатності основних засобів позитивно оцінюється при його максимальному значенні й зростанні у динаміці. Натомість протягом досліджуваних років спостерігається негативна динаміка у сільському, лісовому та рибному господарстві у зв'язку з зниженням коефіцієнту придатності.

На нашу думку, резерви підвищення ефективності використання основних засобів можна узагальнити в три групи. До першої групи можна віднести екстенсивне використання (пришвидшення введення в експлуатацію, скорочення та/або ліквідація простоїв, скорочення термінів ремонту; оптимізація завантаження тощо. Другу групу можна пов'язати з поліпшенням інтенсивного використання обладнання (встановлення оптимальних режимів роботи, підвищення рівня технологічності, механізації, виробничих, допоміжних,

обслуговуючих процесів; підвищення кваліфікації робітників в частині освоєння передових методів тощо). До третьої класифікаційної групи належить оптимізації структури основних засобів за рахунок збільшення частки активної частини; здійснення інвестицій у придбання високопродуктивних машин, обладнання, устаткування, транспортних засобів, а також здійснювати вчасні заходи по їх оновленню; здачі в оренду або реалізації основних засобів, які в силу різних причин не використовуються, або взагалі є зайвими.

Список використаних джерел:

1. Васюренко Л.В. Сучасний стан амортизаційної політики сільськогосподарських підприємств. *Облік, контроль та аналіз на підприємствах АПК*: стан і перспективи розвитку: матеріали між нар. наук.-практ. Інтернет-конференції, 1-10 квітня 2013. Х: ХНАУ, 2013. С. 39 – 41.

2. Державна служба статистики. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/ operativ/menu/menu_u/cg.htm (дата звернення 12.10.2021).

УДК 657

Довжук В.О., ЗВО першого (бакалаврського)рівня
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
(м. Київ, Україна),
Павелко О.В., д.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і аудиту
Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

УПРАВЛІНСЬКА ЗВІТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ

Анотація: досліджено сутність управлінської звітності. Виокремлено групи функцій, які реалізуються при формуванні інформації в системі управлінської звітності.

Ключові слова: управлінська звітність, інформаційне забезпечення, організація, бухгалтерський облік, управлінський облік.

Ведення господарської діяльності завжди супроводжується ухваленням стратегічних і тактичних рішень, в основі яких перебуває інформація. Вона має бути об’єктивною, достовірною, зрозумілою, дохідливою, співставною, проте, не завжди є такою. Не рідко важливі з позиції управління дані відображають на рівні саме управлінської звітності. Ідентифікація потреб користувачів є підґрунтям складання управлінської звітності, а врахування їх запитів уможливлює окреслення системи ключових показників та формування загальної структури [1, с. 93]. При побудові такої звітності слід забезпечувати формалізацію ключових цілей, відображення показників стратегічних цілей, інтеграцію управлінської інформації зі звітністю для зовнішніх користувачів, адаптацію до вимог менеджерів, єдиний підхід у виборі форматів звітів [2, с. 109-110].

Особливості організації управлінської звітності визначаються специфікою діяльності господарюючих суб’єктів та їх організаційною структурою. У зв’язку з цим при формуванні системи управлінської звітності важливим аспектом є чітка організація послідовності її складання. Управлінська звітність за своєю сутністю – не лише джерело інформації, але й засіб формалізації вимог

внутрішніх користувачів до облікової інформації. Вона виконує організаційну роль при виборі методики обліку й узагальнення даних. У системі управління підприємством управлінська звітність – один із важливих елементів зворотного зв'язку, результат функціонування системи управлінського обліку в цілому. Отже, інформація управлінської звітності призначена виключно для внутрішнього використання. Дослідження інформаційних запитів, що зумовлені функціями управління, дають змогу виділити три основні групи функцій, які реалізуються при формуванні інформації в системі управлінської звітності: планування та бюджетування; визначення фактичних показників та їх аналіз; контроль виконання тактичних та стратегічних цілей підприємства. Реалізація даних функцій вимагає проведення процедур, що орієнтовані на виконання в різних часових проміжках: оперативному, тактичному та стратегічному. Крім того, досвід упровадження системи управлінської звітності на підприємствах свідчить, що в сучасних умовах окреслилися тенденції до поділу облікової роботи на наступні види: методологічні розробки, системні рішення, постановка задач, створення планів і програм дій тощо.

Суттєвою характеристикою управлінської звітності є її візуалізація – подання обліково-аналітичної інформації у вигляді, який сприяє її найкращому розумінню користувачами. Візуалізація звітності означає, насамперед, відмову від стереотипів сприйняття управлінської звітності як таблиці з даними. Управлінський звіт може бути поданий у вигляді діаграми, графіків тощо. Не секрет, що графічні об'єкти сприймаються користувачами інформації краще, ніж таблиці. Правильно сформований звіт дає змогу не лише скоротити час користувачів звітності на сприйняття інформації, але й прискорити ухвалення управлінських рішень, тому при розробці системи управлінської звітності підприємств повинен бути врахований фактор візуального сприйняття інформації. Управлінська звітність формується за даними управлінського обліку. Організація управлінського обліку на підприємстві, як зазначає Довжик О.О., складається з трьох етапів: методологічного, технічного, організаційного. На першому етапі обирається модель управлінського обліку в залежності від його

мети, визначаються об’єкти та методи обліку витрат, а також елементи бухгалтерського обліку, які можуть служити для формування інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень (план рахунків управлінського обліку, складання калькуляційних статей та іню). На другому етапі обирається склад регістрів аналітичного обліку, форми внутрішньої звітності. Третій етап передбачає розподіл обов’язків між працівниками [3].

Чижевська Л.В. та Куликова Н.Т. наголошують, що для успішної організації адаптивної системи управлінської звітності на підприємстві необхідно передбачити організаційні, методичні та технологічні аспекти на трьох стадіях функціонування такої системи, що передбачатиме процедуру постійного удосконалення системи управлінської звітності. Завданням на організаційній стадії є забезпечення максимальної гнучкості процесу складання управлінської звітності шляхом передбачення максимальної кількості можливих варіантів і способів поєднання показників, побудови форм та способів їх представлення. На цьому етапі обрана облікова політика одержує відповідне оформлення, щоб задовольнити формальні вимоги, які зазначаються в наказі про систему управлінської звітності підприємства. На етапі складання управлінської звітності відбувається функціонування системи управлінської звітності у звичному режимі «запит – відповідь (результат)». На етапі адаптаційних змін забезпечуються постійний розвиток та методологічна рефлексія системи управлінської звітності до мінливих умов внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, що покликана забезпечити швидку реакцію на їх зміни з наступною перебудовою такої системи [4].

Хомин П.Я. наводить основні критерії формування системи управлінських звітних показників: адекватність, нейтральність, доказовість, точність, значимість, цінність, стабільність, актуальність, детальність, гнучкість, повнота, лаконічність, доступність, економічність [5].

При формуванні управлінської звітності існують певні відмінності щодо встановлення критеріїв оцінки якості. Це пов’язано з різними запитами користувачів, цінністю рішень та можливими ризиками внаслідок спотворення

чи необґрунтованого вибору методики обчислення звітних показників.

В цілому управлінська звітність повинна припускати можливість проведення подальшого аналізу з мінімальними витратами часу, що є ознакою аналітичності, формування висновків і ухвалення на їх основі економічно обґрунтованих, якісних управлінських рішення. Саме тому, для підвищення ефективності впровадження управлінської звітності необхідно чітко окреслити осіб, відповідальних за її складання та подання, розробити стандартизовані форми управлінської звітності (з урахуванням галузевих особливостей); ідентифікувати терміни її подачі, встановити взаємозв'язок між управлінською звітністю та обліковою системою підприємства.

Список використаної джерел:

1. Гандзюк О.В. Формування облікової звітності як складової інформаційної системи підприємства: дис. … к-та екон. наук : 08.00.09 / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2017. 221 с.

2. Павелко О.В. Управлінська звітність будівельних підприємств та напрями її розвитку. Зб. мат. VI Міжнар. наук.-практ. конф «Облік, аналіз, аудит та оподаткування: сучасна парадигма в умовах сталого розвитку» (Київ, 10 грудня 2020 р.) Київ, КНЕУ, 2020. С. 91-93. URL:https://oef.kneu.edu.ua/ua/oef_announcement/opm_konf.

3.Довжик О.О. Роль управлінського обліку та проблеми його впровадження на підприємствах. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. С.174–179.

4.Чижевська Л.В. Організаційні засади системи управлінської звітності промислового підприємства. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2014. С.125–129.

5. Хомин П.Я. Формування звітності в підсистемах управлінського, фінансового й податкового обліку : [монографія]. Тернопіль : Економічна думка, 2004. 350 с.

УДК 658.27

Л. О. Дорогань-Писаренко, к.е.н., доцент,
професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень,
Титаренко Н. Я., ЗВО ступеня вищої освіти «Магістр»
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

РОЗКРИТТЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РУХ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Метою дослідження є удосконалення методичних та організаційних засад формування інформації для забезпечення їх ефективного функціонування підприємств в умовах ринкових відносин. Правильно організований облік основних засобів на підприємстві є запорукою поінформованості про наявність засобів праці, а також забезпечує постійний контроль за їх ефективним використанням.

Ключові слова: основні засоби, звітність, фінансова звітність, баланс, примітки.

Інтеграція України у світову економічну систему стала підставою для широкого використання бухгалтерської інформації з метою підвищення ефективності діяльності суб’єктів господарювання.

Для обґрунтування своїх рішень як вітчизняні, потребують достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, а також результати його діяльності відповідно до прийнятих в міжнародній практиці основ ведення бухгалтерського обліку, в тому числі експлуатації та вибуття основних засобів.

Правильно організований облік основних засобів на підприємстві є запорукою поінформованості про наявність засобів праці, а також забезпечує постійний контроль за їх ефективним використанням.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV від 16.07.1999 та п. 4 НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» №73 від 07.02.2013 р. метою складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

З прийняттям Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» відбулись чергові зміни у формах і структурі фінансової звітності.

Поряд із зазначеним національним стандартом, який відмінив дію положень (стандартів) бухгалтерського обліку, які регулювали складання фінансової звітності (П(С)БО1-6), при заповненні та перевірці правильності складання фінансової звітності застосовують наказ Міністерства фінансів України № 433 від 28.03.2013 р. «Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності» та наказ Міністерства фінансів України № 476 від 11.04.2013 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій з перевірки порівнянності показників фінансової звітності».

Детальніші зміни, які відбулись у відображенні інформації про рух основних засобів у фінансової звітності, наведенні в табл. 1.

Таблиця 1

Зміни, які відбулись у відображенні інформації про рух основних засобів у фінансової звітності

Фінансова звітність			
назва форми	назва розділу, статті		код рядка
Баланс (Звіт про фінансовий стан)	Розділ 1. Необоротні активи	Основні засоби	1010
		Первісна вартість	1011
		Знос	1012
Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)	Розділ 3. Елементи операційних витрат	Амортизація	2515
Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)	Розділ 2. Рух коштів у результаті інвестиційної діяльності	Надходження від реалізації необоротних активів	3205
		Витрачання на придбання необоротних активів	3260
Звіт про власний капітал	Дооцінка (уцінка) необоротних активів (додатковий рядок)		4111
Примітки до річної звітності	Розділ 2. Основні засоби	Наводиться перелік необоротних активів, їх залишок на початок періоду, рух активів та їх заливок на кінець періоду	100 - 160

Форма № 5 «Примітки до річної звітності» є особливою формою фінансових звітів, у якій найбільш повно розкривається зміст облікової політики,

прийнятої на підприємстві. Інформація про основні засоби наведено в розділі ІІ «Основні засоби», а саме в рядках 100 – 180, 260.

У Примітках до річної фінансової звітності обов'язково повинна наводитися наступна інформація про основні засоби: групи основних засобів; код рядка; залишок на початок року (первісна вартість, знос); надійшло за рік; переоцінка (первісної, зносу); вибуло за рік (первісна вартість, знос); нараховано амортизації; втрати від зменшення корисності; інші зміни (первісна вартість, знос); залишок на кінець року (первісна вартість, знос); одержані за фінансовою орендою (первісна вартість, знос); передані в оперативну оренду (первісна вартість, знос).

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Міністерства фінансів України № 561 від 30 трав. 2003 р. *Верховна Рада України.* URL: http://www.zakon.rada.gov.ua.

2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затверджені Наказом Міністерства фінансів України № 433 від 28 бер. 2013 р. *Верховна Рада України.* URL:http://www.zakon.rada.gov.ua.

3. Очеретько Л. М., Солодовнік М. В. Проблеми відображення в обліку основних засобів. *Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський науково-виробничий журнал.* 2013. № 1. С. 263 – 266.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджено Наказом Міністерства фінансів України № 92 від 27 квіт. 2004 р. *Верховна Рада України.* URL: http://www.zakon.rada.gov.ua.

УДК 657:630

Ольга Дорошенко, здобувач СВО магістр
освітньо-професійної програми Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
факультету обліку та фінансів
Науковий керівник – **Людмила Яловега**, к.е.н., доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

АНАЛІЗ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА ТА ЙОГО МАТЕРІАЛЬНИХ ВИТРАТ

Анотація. У складі майна й структурі ресурсів суб'єкта господарювання надзвичайно важливе значення займають виробничі запаси. Складові елементи виробничих запасів сільськогосподарських підприємств (насіння, посадковий матеріал, мінеральні та органічні добрива, засоби захисту рослин і тварин, корми, будівельні матеріали, запасні частини, будівельні матеріали тощо) забезпечують безперервність та ритмічність функціонування господарюючих суб'єктів, гарантуючи його економічну безпеку. Отже, аналіз складу, динаміки, стану, забезпечення та ефективності використання виробничих запасів можна визначити як одну з основних функцій діяльності підприємства.

Ключові слова: облік, запаси, виробничі запаси, аналіз, оборотність активів, модель факторного аналізу, ефективність.

Прискорення обертання оборотних активів призводить як до підвищення ефективності їх використання, так і до зростання рентабельності діяльності підприємства. За умов прибуткової роботи підприємства наслідком прискорення процесу обертання оборотних коштів є збільшення обсягу виробленої продукції.

Відтак, кожен етап обороту виробничих запасів розпочинається і закінчується шляхом переходу в інший. Економічна ефективність даного процесу залежить не тільки від правильного прогнозування строків початку кожного з етапів, а й від визначення кількісної, вартісної та якісної характеристик початку, перебігу та закінчення всіх етапів господарського процесу.

Найбільш повно дані про витрати виробництва сільськогосподарської продукції містяться в первинних документах бухгалтерського обліку, зокрема:

відомості про витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, насіння та посадковий матеріал, корми, мінеральні добрива, нафтопродукти, електроенергію, паливо, запасні частини, амортизацію основних засобів та ін.

У цих документах формуються початкові записи про трудові, матеріальні та фінансові витрати виробництва, проводиться їх групування і систематизація за калькуляційними статтями й елементами витрат, здійснюється первинне статистичне спостереження і контроль за виконанням норм витрат на продукцію.

На основі групування витрат за економічними елементами можна охарактеризувати структуру собівартості продукції, яка визначається як відношення окремих елементів витрат до загальної суми витрат виробництва.

За допомогою способу ланцюгових підстановок визначається вплив факторів на зміну тривалості одного обороту виробничих запасів. Модель факторного аналізу тривалості одного обороту виробничих запасів розраховується:

$$T = \frac{360 x \overline{OA}}{CB} \quad (1)$$

де Т – тривалість одного обороту виробничих запасів, днів;

ВЗ – середньорічна вартість виробничих запасів, тис. грн;

СВ – собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.

Розрахунок показників тривалості одного обороту виробничих запасів, днів здійснюється за допомогою наступних формул:

$$T_0 = (365 \text{ x } ВЗ_0) / СВ_0 \quad (2)$$

$$T_{ум} = (365 \text{ x } ВЗ_1) / СВ_0 \quad (3)$$

$$T_1 = (365 \text{ x } ВЗ_1) / СВ_1 \quad (4)$$

Загальна зміна (+; –) тривалості одного обороту виробничих запасів, днів, визначається:

$$\Delta T = T_1 - T_0. \quad (5)$$

У тому числі за рахунок факторів:

1. Середньорічної вартості виробничих запасів:

$$\Delta T_{ОА} = T_{УМ} - T_0; \quad (6)$$

2. Чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг):

$$\Delta T_{чд} = T_1 - T_{ум} \quad (7)$$

Результати діагностики дозволяють сформувати комплекс пропозицій для підприємства, які сприяють покращенню не лише майнового стану підприємства, а й обумовлюють ріст прибутку та рентабельності.

Відтак, основними управлінськими рішеннями в даному напрямку є: зменшення частки виробничих запасів, що не використовуються в господарській діяльності та зниження витрат на їх утримання; реструктуризація дебіторської заборгованості (проведення обліку векселів в банку, здійснення факторингових операцій); прискорення оборотності оборотних активів; підвищення рентабельності оборотних активів; мінімізація витрат оборотних активів у процесі їх використання; оптимізація запасів сировини і незавершеного виробництва; скорочення тривалості виробничого циклу; поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення; прискорення реалізації товарної продукції; зменшення надлишку оборотних активів; зменшення грошових коштів у касі та рахунках у банку, з метою зменшення ризику їх знецінення; створення обсягів запасів сировини у відповідності до встановлених нормативів.

Список використаних джерел:

1. Довга Т. А. Роль та місце аналізу виробничих запасів в системі управління ресурсним потенціалом підприємства. *Молодий вчений.* Економічні науки. 2019. № 5 (20). Част. 1. С. 130 – 133.

2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: Наказ Міністерства Фінансів України № 246 від 20 жовтня 1999 р. *Верховна Рада України*. URL:http://www.zakon.rada.kiev.ua. (дата звернення 15.10.2021).

УДК 657.6

Ю.М. Євдокименко, студент,
студент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ДЛЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аннотація: Метою дослідження є розробка рекомендацій щодо вдосконалення бухгалтерського обліку та структури показників для економічного аналізу використання основних засобів сільськогосподарських підприємств, відповідно до сучасних вимог ведення господарської діяльності. Обґрунтування важливості оцінки основних засобів за справедливою вартістю для складання звітності.

Ключові слова: облік, основні засоби, оцінка, фінансова звітність, звітність, амортизація

Теоретичним і практичним моментам бухгалтерського обліку основних засобів та аналізу їх використання свої наукові дослідження присвятили багато вчених, зокрема Ф.Ф. Бутинець, Н.М. Малюга, В.Ф. Палій та З.С. Туякова та інші. Проте, суперечки з питань бухгалтерського обліку основних засобів та аналізу їх використання тривають и по тепер. Це вказує на інакші підходи вчених-економістів до дослідження виниклої проблеми, наприклад, до економічної сутності основних засобів (зокрема до тлумачення терміну «основні засоби»), також до формування первісної вартості та оцінки, за якою основні засоби будуть зараховані на баланс підприємства. До того ж доцільності проведення подальших переоцінок та документальному відображенню обліку основних засобів.

Вивчення та аналіз наукових досягнень вітчизняних вчених-економістів, впровадження в українську облікову систему методів іноземних фахівців поряд з принципами Міжнародних стандартів фінансової звітності, адаптованих до національної специфіки, дозволять суттєво підвищити якісний рівень бухгалтерського обліку основних засобів та аналізу їх експлуатації.

У теперішніх умовах вітчизняним сільськогосподарським виробникам стає

все тяжче конкурувати із зарубіжними. Імпортна продукція здебільшого має істотно нижчу вартість, що обумовлено рядом факторів: протекціоністська спрямованість відносно своїх виробників іноземними державами, застосування якісно нових агротехнологічних підходів, а також ефективніше використання власних виробничих потужностей. Продукція багатьох українських сільськогосподарських товаровиробників, на жаль, малоконкурентноспроможна.

Однією з головних причин цього є використання морально застарілої технічної бази та включенням в собівартість продукції, що випускається, значних сум амортизаційних відрахувань. При розумному і ефективному використанні об'єктів основних засобів можливе істотне підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається вітчизняними сільськогосподарськими товаровиробниками, за рахунок зниження собівартості.

Виявлено, що серед проблем, продиктованих практикою переходу до МСФЗ, особливої актуальності набуває вдосконалення структури оцінки основних засобів і їх відображення в бухгалтерському балансі. На сучасному етапі реформується національна система бухгалтерського обліку шляхом поєднання її з МСФЗ. Первісна вартість, незважаючи на ряд суттєвих переваг (простота формування, розгалужена система нормативного та методичного регулювання) не повною мірою відповідає запитам користувачів в сучасних умовах. Так, первісна вартість не в змозі надати користувачам бухгалтерської (фінансової) звітності об'єктивної вартості основних засобів підприємства. У зв'язку з цим виявлено необхідність використання в українській практиці замість первісної вартості основних засобів «справедливу» вартість. Згідно до МСФЗ справедлива вартість представляє собою суму грошових коштів, достатню для придбання активу чи виконання зобов'язання при заключенні угоди між добре обізнаними, зацікавленими, незалежними один від одного сторонами[1, п. 55].

В сучасних умовах України «справедлива» вартість максимально можливо наближена до ринкової. Переоцінку основних засобів за «справедливою» вартістю передбачено проводити за допомогою послуг професійних оцінювачів, або спеціально підготовленим працівником аудиторської служби.

У результаті дослідження визначено роль амортизації у процесі кругообігу основних засобів, проведено детальний аналіз понять «знос», «амортизація» і «амортизаційні відрахування», із цього було встановлено, що знос являє собою часткову або повну втрату основними засобами своїх корисних властивостей і вартості. Амортизація є елементом суто економічним. Її сутність полягає в тому, що вона є стадією структури відтворення основних засобів: 1) використання основних засобів у виробництві (фізичний і моральний знос); 2) формування резерву (амортизація); 3) заміна зношених основних засобів новими (відшкодування). [2, п. 23] Наголошуємо на точку зору про те, що категорії «амортизація» і «амортизаційні відрахування», і терміни, що їх позначають не слід розглядати як аналогічні за своїм смисловим розумінням і взаємозамінні за змістом. Амортизаційні відрахування представляють собою вартісно-грошове вираження зносу основних засобів, що враховується у собівартість виробленої продукції, робіт, послуг. Окрім цього, при визначенні терміну корисного використання і доцільності списання основних засобів, необхідно враховувати моральний знос. Важлива частина підвищення конкурентоспроможності продукції, що випускається, це своєчасне проведення економічного аналізу використання основних засобів. У результаті ознайомлення з різними методиками аналізу використання основних засобів сільськогосподарських підприємств, сформована послідовність його проведення:

1. Аналіз забезпеченості основними засобами (аналіз приватних структурних показників);

2. Аналіз руху і якісного стану основних засобів (аналіз показників руху і технічного стану);

3. Аналіз ефективності використання основних засобів (аналіз окремих показників віддачі і ємності);

4. Формування звіту на підставі проведеного аналізу, розробка рекомендацій стосовно використання виявлених резервів [3, п. 2.7].

Необхідне системне рішення завдання вдосконалення бухгалтерського обліку та аналізу використання основних засобів сільськогосподарських

підприємств, а також моменти покращення національної системи бухгалтерського обліку та МСФЗ. Впровадження розроблених покращенних методичних підходів до різних ділянок бухгалтерського обліку основних засобів, а також аналізу їх використання, дозволить відображати більш повну і достовірну інформацію про стан основних засобів та рівень ефективності їх експлуатації. Запропоновані рекомендації можуть бути використані у процесі гармонізації системи бухгалтерського обліку основних засобів в підприємствах агропромислового комплексу.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби»: Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення 27.09.2021).

2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів: наказ Міністерства фінансів України від 30.09.2003 р. № 561.URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0561201-03#Text (дата звернення 28.09.2021).

3. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text (дата звернення 29.09.2021).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text (дата звернення 27.09.2021).

УДК 657.2

М. В. Єрмолаєва, к.е.н., доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Киченко Д. В., ЗВО СВО «Магістр»
спеціальності Облік і оподаткування,
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

СКЛАДОВІ АСПЕКТИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ВИТРАТ

Анотація. Основною метою обліку витрат виробництва та виходу продукції є своєчасне, повне, вірогідне відображення фактичного розміру і складу витрат та контроль за доцільністю та ефективністю вжитку всіх видів ресурсів, а також обсягу виробленої продукції (наданих робіт чи послуг) в натуральних та (або) грошових вимірниках.

Ключові слова: витрати, витрати виробництва, облік, облікова політика.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» суб'єкти господарювання мають право самостійно визначати окремі положення щодо порядку ведення обліку на окремих ділянках, тобто облікову політику, яка представляє собою сукупність методів і процедур, які використовуються суб'єктом господарювання для складання і подання фінансової звітності.

На вибір облікової політики суб'єкта господарювання впливають ряд факторів. Зокрема: галузеві особливості або вид діяльності; обсяги виробництва та кількість працюючих, що дає змогу віднести суб'єкт господарювання до звичайних, малих, мікро чи фермерських; взаємовідносини з податковою системою; організаційно-правова форма підприємства; рівень кваліфікації працівників бухгалтерії та забезпеченість його комп'ютерною технікою; можливість вибору суб'єктом господарювання системи стимулів для виконавців в наслідках господарської діяльності підприємства в цілому та його структурних підрозділів.

Метою облікової політики є створення такої інформаційної системи, яка регламентує діяльність суб'єкта господарювання, на певний проміжок часу відповідно до чинного законодавства України.

Згідно НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» в примітках до фінансової звітності суб'єкт господарювання повинен відображати облікову політику, розкриваючи систему принципів оцінки та методів обліку статей звітності. Облікова політика суб'єкта господарювання розкривається у примітках до фінансової звітності.

Кожна складова облікової політики господарюючого суб'єкта об'єднує відповідні об'єкти, за якими існують альтернативні варіанти – елементи. В наказі про облікову політику щодо обліку витрат виробництва та виходу продукції рослинництва також повинні бути відображені наступні моменти, представлені на рис. 1.

Об'єктом бухгалтерського обліку може бути як окремий вид біологічних активів, так і їх група. Керівництво суб'єкта господарювання має право самостійно визначати об'єкти обліку біологічних активів і відображати це у Наказі про облікову політику. Так, об'єктом бухгалтерського обліку біологічних активів тваринництва як правило виступають: види тварин (ВРХ, свині, вівці, птиця тощо), однорідні групи біологічних активів, які складаються з певних статево-вікових: (технологічних) груп (тварини на вирощуванні та відгодівлі).

Одиницею виміру біологічних активів є штуки, голови тощо. Окремі види біологічних активів тваринництва (ВРХ, свині) можуть додатково характеризуватися їх живою масою (за умови, що на дату балансу її можна достовірно визначити).

Об'єкти обліку біологічних активів, які визначені в обліковій політиці суб'єкта господарювання є основою для розробки робочого плану рахунків. Отже, суб'єкт господарювання може визначити справедливу вартість біологічних активів за додатковими показниками, які визначають рівень цін на них. Так, наприклад, біологічний актив може бути оцінений за вартістю сільськогосподарської або іншої продукції, яка може бути отримана за припинення процесів його життєдіяльності (ВРХ, свині тощо можуть оцінюватись за вартістю м'ясопродуктів). При цьому суб'єкт господарювання може самостійно встановити склад цих показників та розробити порядок визначення та методику оцінки біологічних активів із їх застосування.

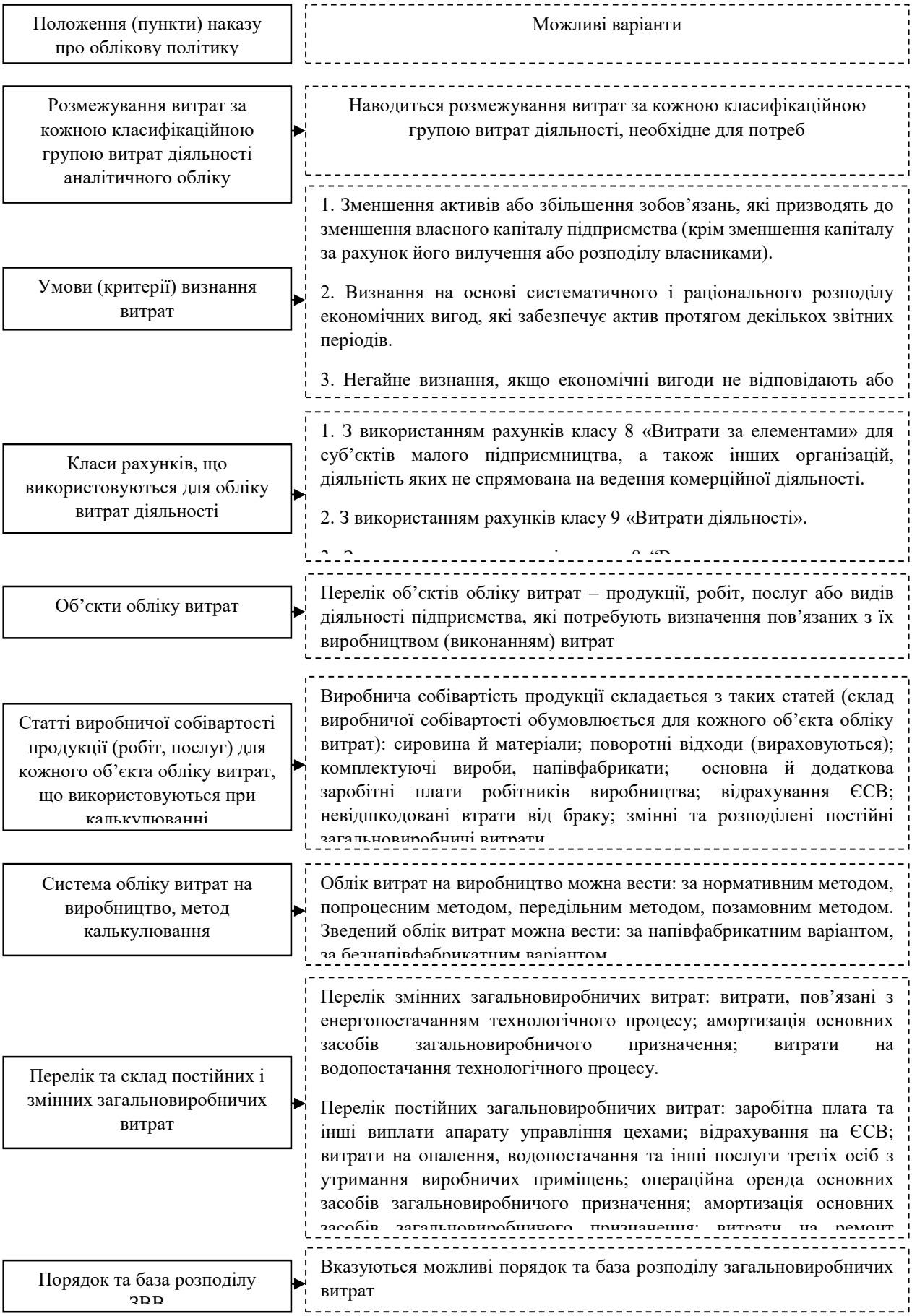

Рис. 1. Складові аспекти облікової політики щодо витрат

Підприємство самостійно визначає перелік об’єктів витрат (основного, допоміжного та інших господарств і виробництв), дотримуючись вимог П(С)БО 16 «Витрати». Так, на сільськогосподарському підприємстві об’єктами обліку витрат можуть бути: галузі, виробничі підрозділи, окремі тварини, групи тварин, види виробництв (витрат).

В обліку витрати групуються за елементами та статтями витрат. До елементів витрат, згідно П(С)БО 16 відносяться: матеріальні витрати; витрати на оплату праці; відрахування на соціальні заходи; інші затрати. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств визначають приблизний перелік статей для різних галузей, проте суб’єкти господарювання мають право його змінювати (скоротити або розширити), враховуючи потребу в такій інформації, особливості виробництва тощо.

Період для розподілу загальновиробничих витрат визначається керівництвом господарства (поквартально на кожну звітну дату або по закінченні року). Згідно П(С)БО 16, базою розподілу загальновиробничих витрат можуть виступати: години праці, сума заробітної плати, обсяг діяльності, прямі витрати тощо. Базу розподілу загальновиробничих витрат суб’єкту господарювання варто було б використовувати суму фактичних прямих витрат без вартості насіння рослин у рослинництві, кормів у тваринництві та сировини у промисловості. Загальновиробничі витрати виробництв, що здійснюють ремонт, доцільно розподіляти між окремими замовленнями пропорційно до нарахованої прямої оплати праці.

Таким чином, облікова політика підприємства – це не просто сукупність способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, але й вибір методики обліку, яка надає можливість застосовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя в обліку (залежно від поставлених цілей). Інакше кажучи, облікову політику, в широкому розумінні, можна визначити як управління обліком, а у вузькому – як сукупність способів та методів ведення обліку.

Список використаних джерел:

1. Баришевська І. В., Чаюн Т. І. Формування собівартості продукції рослинництва та шляхи її зниження на сільськогосподарських підприємствах. *Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В. В. Докучаєва. Серія : Економічні науки.* 2014. № 7. С. 70 - 76.

2. Головачко В. М. Поняття, класифікація та оцінка біологічних активів. *Науковий вісник Мукачівського державного університету*. 2015. № 1(3). С. 201 - 206.

3. Кустолян О. Г. Принципи, особливості та етапи обліку витрат виробництва. *Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством :* Матеріали ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Частина 1 (м. Полтава, 23 квітня 2019 року). Полтава, 2019. С. 108 - 111.

4. Мельничук Я. П. Калькулювання собівартості органічної продукції рослинництва. *Економічна наука.* 2016. № 2. С. 87 - 90.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31.12.1999 р. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00. (дата звернення 21.09.2021).

УДК 657.37

А.О. Змієвська, здобувач вищої освіти СВО – «Магістр»
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ТАКСОНОМІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ ЗА МСФЗ

***Анотація*:** На сьогодні, коли добре розвинені економічні зв'язки та Україна співпрацює з багатьма країнами, гостро стоїть питання про достовірну фінансову звітність, яка задовольнятиме інформаційні потреби зовнішніх та внутрішніх користувачів. Згідно із Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV, усі юридичні особи, створені відповідно до чинного законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності, зобов'язані вести бухгалтерський облік та подавати фінансову, податкову, статистичну та інші види звітності.

***Ключові слова*:** фінансова звітність, трансформація, таксономія фінансової звітності, iXBRL.

Сучасні технології цифрової трансформації відкривають дорогу до інноваційних змін у бізнес-процесах підприємства. Це передбачає і фундаментальні зміни у практиці ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Електронне подання фінансової звітності, де показники, які підлягають розкриттю, систематизуються, щоб забезпечити єдиний формат для обміну даними, називають таксономією фінансової звітності.

Таксономія – це класифікаційна система, яка може бути використана для ідентифікації та структурування інформації з метою полегшення її пошуку та обробки користувачем. Таксономія фінансової звітності – це склад (перелік) статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю в цифровому форматі.

На сьогодні в Україні триває процес запровадження цифрової фінансової звітності, яка передбачає її подання в уніфікованому електронному форматі iXBRL (eXtensible Business Reporting Markup Language – «розширювана мова

розмітки ділового звітування») – поширеному в світі і обраному Україною стандарті подання в електронному вигляді ділової інформації, підготовленої відповідно до таксономії UA XBRL МСФЗ, яка адаптована до особливостей складання фінансової звітності в Україні і включає в себе звіт аудитора і звіт про управління, за принципом «єдиного вікна».

Виділяють напрями розширення – загальна Таксономія UA XBRL МСФЗ (General Taxonomy*)* і Таксономія для банківського та страхового секторів (Insurance Taxonomy) [1].

Запровадження Таксономії МСФЗ передбачено Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень» від 05.10.2017 р. № 2164-VIII. З 01.01.2020 р. підприємства, які складають фінансову звітність на підставах Таксономії МСФ подають фінансову звітність в електронному форматі [2]. Система Таксономії МСФЗ перераховує та визначає певні коди, якими можна скористатися для ідентифікації інформації, розкритої у фінансовій звітності за МСФЗ. Таксономія МСФЗ включає зміст, який описує значення елемента бухгалтерського обліку або допомагає користувачу знайти правильний елемент. Дані Таксономії МСФЗ згруповані відповідним чином, що зумовлено полегшенням для складання звітності.

iXBRL має розширення HTML, і відкривається для перегляду інтернет браузерами, також має вбудовані «теги», які надають значення даним файлу у форматі, який сприймається програмними засобами для подальшої обробки.

Звітуватися у форматі iXBRL мають:

- підприємства, що становлять суспільний інтерес;
- публічні акціонерні товариства;
- суб’єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях;
- підприємства, які здійснюють господарську діяльність за видами, перелік яких визначено постановою Кабінету міністрів № 419.

Для подачі електронної звітності потрібно виконати наступні кроки :

1. Реєстрація на порталі Системи фінансової звітності.
2. Вибір ПЗ XBRL
3. Складання фінансової звітності відповідно до таксономії МСФЗ у форматі iXBRL
4. Затвердження звітності у форматі iXBRL
5. Підписання файлу з фінансовою звітністю у форматі iXBRL
6. Формування пакету фінансової звітності
7. Подання фінансової звітності [3].

Електронна звітність XBRL за важливістю прирівнюється до паперової копії. Тому управлінський персонал компанії несе відповідальність за її правильність і достовірність.

Можна зробити висновок про те, що застосування електронного формату XBRL подання звітності дозволить задовольнити інформаційні потреби користувачів звітності та вплинути на вирішення проблем. Визначальна потреба користувача фінансової звітності – підвищення прозорості та достовірності інформації, що подається – при застосуванні таксономії XBRL досягається за рахунок представлення не готових звітних форм, а електронних детальних даних і показників, на основі яких розраховуються всі форми звітності та проводяться їх кросперевірки.

Список використаних джерел:

1. Фінзвітність на основі Таксономії за 2020-2021 роки: НКЦПФР повідомила про технічну готовність її прийняття. Вісник. URL: https://buklib. net/books/24337/ (дата звернення 10.10.2021 р.)

2. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»; щодо удосконалення деяких положень: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19#Text (дата звернення 10.10.2021 р.)

3. Подання фінансової звітності за МСФЗ в електронному форматі iXBRL. BDO.Україна. URL: https://www.bdo.ua/uk ua/services 2/consulting/electro nic-reporting-in xbrl (дата звернення 10.10.2021 р.)

УДК 657.432

Зякун М.Г., здобувач вищої освіти
Науковий керівник - **Гаркуша С.А.,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, Україна)

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКОВОГО ПРОЦЕСУ МОНЕТАРНОЇ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Анотація: Наукова праця присвячена питанням характеристики нормативно-правового регулювання організації обліку монетарної дебіторської заборгованості. Автором проаналізовано нормативні документи в межах ієрархічний рівній регулювання облікового процесу (міжнародний, державний, рівень підприємства). Акцентовано увагу на ключових питаннях, які мають бути відображені в нормативних документах локального рівня.

Ключові слова: бухгалтерський облік, звітність, монетарна дебіторська заборгованість, нормативні документи, облікова політика.

Діяльність переважної більшості підприємств пов’язана з розрахунковими операціями. Реалії сьогодення дають підстави для констатування, що значна кількість суб’єктів господарювання не мають можливості своєчасно проводити розрахунки за отриману продукцію, товари, що, відповідно, є підставою для виникнення дебіторської заборгованості у підприємства-постачальника.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги може бути монетарною та немонетарною. Для розмежування даної компоненти оборотних активів доцільно за основу брати критерій, який характеризує форму погашення заборгованості (грошовими коштами чи в товарній формі). Враховуючи даний критерій розмежування доцільно зазначити, що монетарна дебіторська заборгованість – це заборгованість, погашення якої очікується грошовими коштами, а немонетарна – це заборгованість, погашення якої очікується в товарній формі.

Незалежно від виду дебіторської заборгованості бухгалтерський облік має забезпечити обов’язкове відображення всіх процесів, пов’язаних з її виникненням, погашенням та ін. Ключові аспекти організації обліку дебіторської

заборгованості повинні бути задекларовані в Обліковій політиці підприємства, основою для моделювання якої є нормативно-правові документи, які регламентують ключові питання облікового супроводу даного виду заборгованості.

Детальний аналіз нормативно-правових документів дозволяє зазначити, що систему нормативного забезпечення формують документи міжнародного, державного та локального рівнів.

Враховуючи факт, що дебіторська заборгованість обов'язково відображається в фінансовій звітності, відповідно, виклад концепцій, на яких ґрунтується складання і подання фінансових звітів зовнішнім користувачам задекларовано в Концептуальній основі фінансової звітності [1].

Щодо державного рівня нормативного регулювання, необхідно зазначити, що до даного рівня доцільно віднести наступні нормативні документи. В зв'язку з тим, що дебіторська заборгованість виникає в процесі здійснення господарської діяльності між двома суб'єктами господарювання, то необхідним є врахування положень ЦКУ та ГКУ. Крім того, актуальним в даному процесі є оподаткування, що регламентовано ПКУ. При цьому, Кодекс України про адміністративні правопорушення визначає адміністративну відповідальність за порушення порядку проведення готівкових розрахунків.

Правові засади регулювання, організації, ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в Україні визначено Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [4].

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про дебіторську заборгованість та її розкриття в фінансовій звітності регламентовано НП(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2].

Процес організації та методика проведення інвентаризації дебіторської заборгованості (в т.ч. монетарної) охарактеризовані в Положенні про організацію інвентаризації активів та зобов'язань [3].

Особливості розкриття інформації у фінансовій звітності (в т.ч. інформації про монетарну дебіторську заборгованість) аргументовано в НП(С)БО 1 «Загальні

вимоги до фінансової звітності», а також детальна характеристика методики заповнення статей ф. 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та ф. 5 «Примітки до річної фінансової звітності» представлено в Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності.

Методику відображення операцій на рахунках бухгалтерського обліку, пов’язаних з формуванням дебіторської заборгованості конкретизовано в Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій.

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов’язань і господарських операцій підприємств і організацій для обліку монетарної дебіторської заборгованості призначені наступні рахунки:

- 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками», субрахунок 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями»;

- 64 «Розрахунки за податками й платежами», субрахунок 641 «Розрахунки за податками», субрахунок 644 «Податковий кредит».

Відносно локального рівня нормативного регулювання, доцільно зазначити, що основним внутрішнім нормативним документом є Облікова політика. Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [4].

Даний внутрішній нормативний документ визначає:

- порядок деталізації інформації щодо облікового супроводу господарських операцій, пов’язаних з утворенням монетарної дебіторської заборгованості;

- методологічне обґрунтування обліку монетарної дебіторської заборгованості;

- обґрунтування інформації щодо інвентаризації монетарної дебіторської заборгованості та ін.

Підводячи підсумки наукового дослідження, доцільно зазначити, що для належної організації бухгалтерського обліку необхідно розробити облікову політику, положення якої відповідають вимогам діючих нормативно-правових документів.

Список використаних джерел:

1. Концептуальна основа фінансової звітності. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08.10.99. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text.

3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text.

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 16.07.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text.

УДК 657

Келлер Ю. А., ЗВО другого (магістерського) рівня
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Пристемський О. С., д.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКОВО-КОНТРОЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

Анотація. Розглянуто основні особливості ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах, наведено недоліки інформаційно-аналітичного забезпечення їх діяльності, а також запропоновано шляхи вдосконалення їх обліково-контрольного процесу.

Ключові слова: фермерське господарство, бухгалтерський облік, обліково-контрольний процес, обліково-аналітичне забезпечення, обліково-аналітична інформація.

На сьогоднішній день в Україні існує близько 50 тисяч фермерських господарств. Тенденція до збільшення їх кількості безперервно відбувається з 2015 року [1]. Факт зростання кількості фермерських господарств говорить про потребу у розвитку та вдосконаленні їх обліково-контрольного процесу.

Оскільки більшість фермерських господарств має ознаки суб'єктів мікро- та малого підприємництва (табл. 1), доцільно розглядати особливості обліково-контрольного процесу саме малих підприємств.

Таблиця 1

Ознаки малих підприємств

Ознака	Мікропідприємство	Мале підприємство
Балансова вартість активів	Не перевищує 350 тис. євро	Не перевищує 4 млн євро
Виручка	Не перевищує 700 тис. євро	Не перевищує 8 млн євро
Середня кількість працівників	До 10 осіб	До 50 осіб

Джерело: сформовано автором за даними [2].

Враховуючи вищенаведені ознаки, розглянемо певні особливості ведення бухгалтерського обліку у фермерських господарствах (рис. 1).

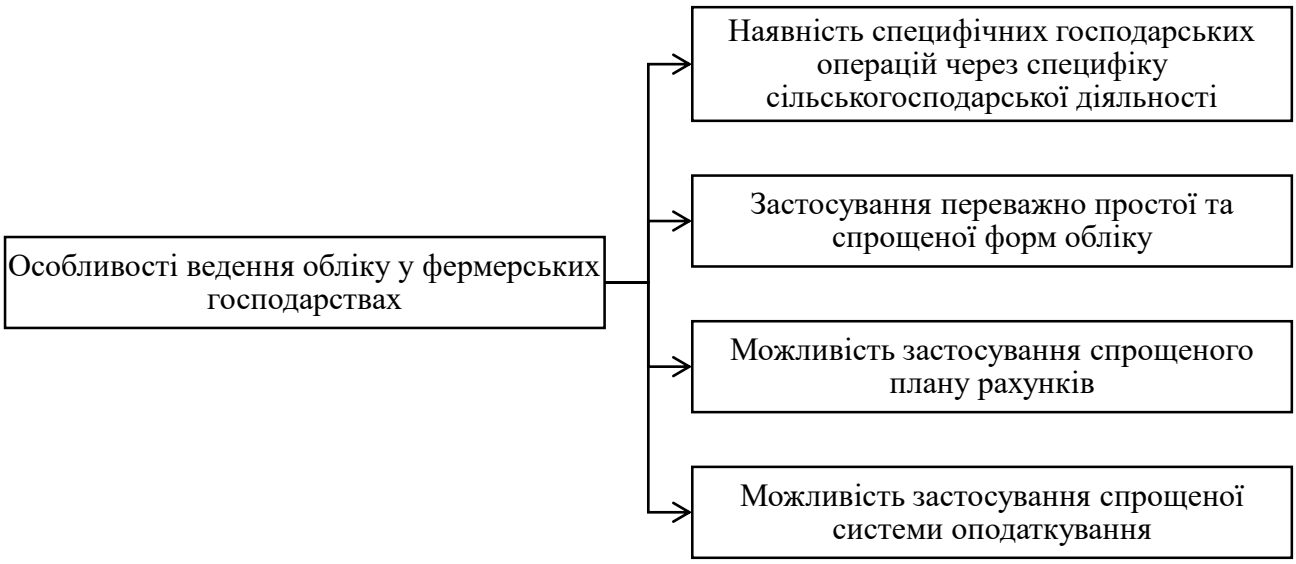

Рис. 1. Особливості ведення обліку у фермерських господарствах

Джерело: сформовано автором за даними [3].

Важливим елементом обліково-контрольного процесу будь-якого суб'єкта господарювання є рівень обліково-аналітичного забезпечення. Базою обліково-аналітичного забезпечення є інформація, яка є найважливішим елементом в системі обліку та управління діяльністю підприємства. Розглянемо джерела, що складають обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання, зокрема фермерських господарств (рис. 2).

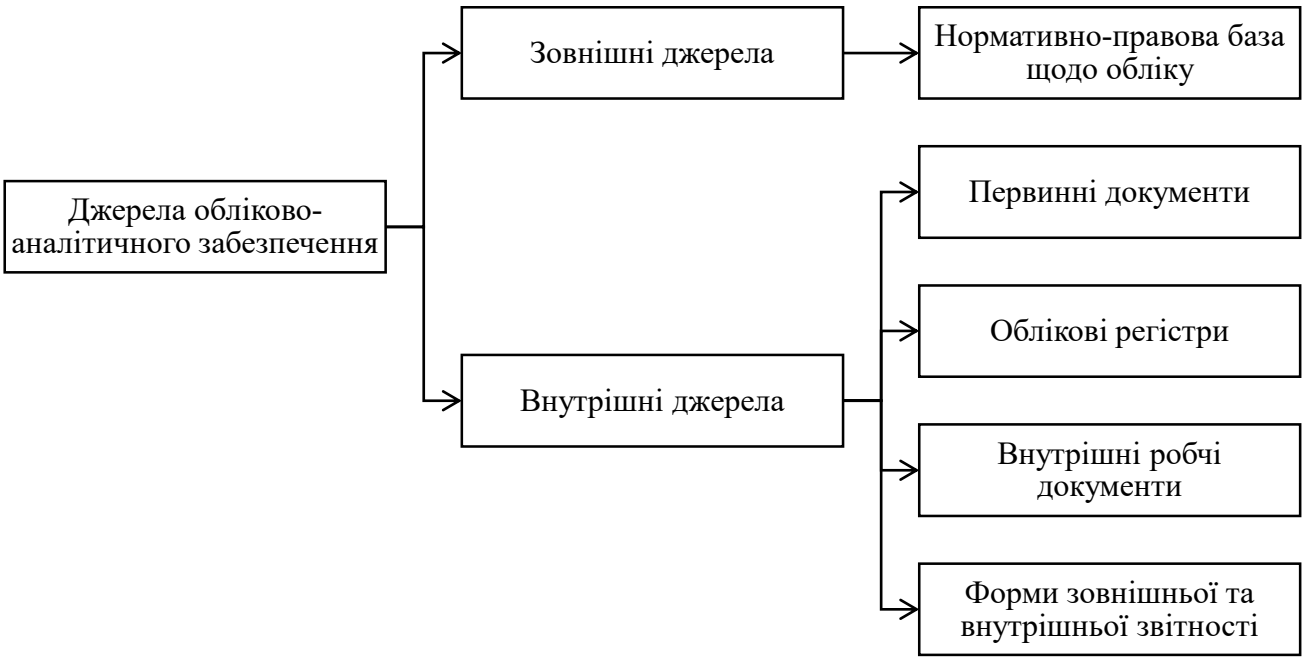

Рис. 2. Джерела обліково-аналітичного забезпечення

Джерело: сформовано автором за даними [4].

Щодо аграрних суб'єктів господарювання, то якість інформації відіграє

найсуттєвішу роль в організації обліку та ефективності їх діяльності. Обліково-аналітична інформація є якісною, якщо відповідає певним характеристикам (рис. 3).

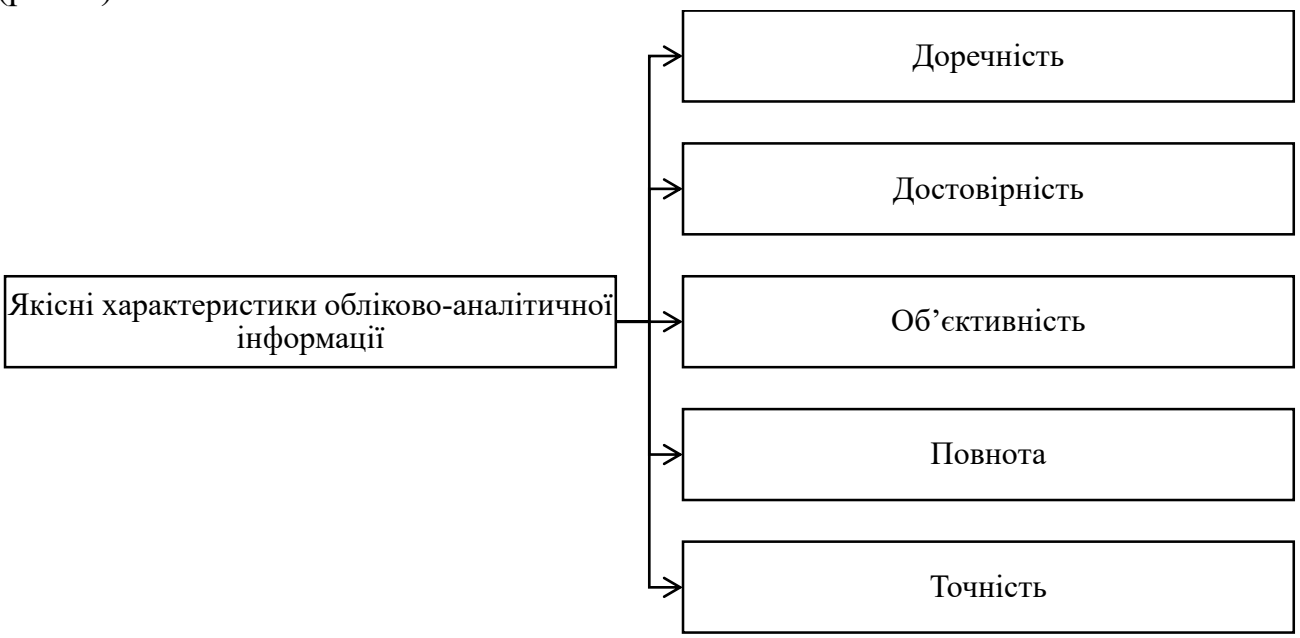

Рис. 3. Якісні характеристики обліково-аналітичної інформації

Джерело: сформовано автором за даними [4].

Стосовно обліково-аналітичного забезпечення діяльності фермерських господарств, то існує ряд недоліків (рис. 4).

Рис. 4. Недоліки обліково-аналітичного забезпечення

Аналізуючи все вищезазначене, можна виділити наступні шляхи вдосконалення обліково-контрольного процесу у фермерських господарствах (рис. 5). Хоча існують певні особливості які впливають як господарську діяльність ФГ так і на прийняття управлінських та контрольних рішень, основним з яких – мета створення та господарювання [5].

Рис. 5. Шляхи вдосконалення обліково-контрольного процесу фермерських господарств

Джерело: сформовано автором за даними [3-6].

Отже, попре те, що фермерські господарства мають можливість вести спрощений облік (що безпосередньо спрощує та полегшує його процес), існують і певні недоліки, що потребують скорішого вирішення (як і на законодавчому рівні, так і всередині кожного господарства). Таким чином, досить важливим та актуальним залишається питання вдосконалення саме обліково-аналітичного забезпечення діяльності суб'єктів аграрної сфери, що вливає на оперативність прийняття управлінських рішень та в цілому на ефективність системи управління.

Список використаних джерел:

1. Кількість фермерських господарств в Україні у 2021 році. *AgroPolit.com.* URL: https://agropolit.com/news/21796-nazvano-kilkist-fermerskih-gospodarstv-v-ukrayini-u-2021-rotsi (дата звернення: 14.10.2021).

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV: станом на 1 липня 2021 р. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 14.10.2021).

3. Підопригора І. В., Харіна І. В., Кірюшкіна Ю. М. Особливості обліку та шляхи його вдосконалення у фермерських господарствах. *Причорноморські економічні студії*. Гроші, фінанси і кредит. 2018. Вип. 34. С. 195–197.

4. Ігнатенко М. М., Леваєва Л. Ю., Романюк І. А. Інформаційне забезпечення організаційно-економічних пріоритетів розвитку фермерських господарств і сільськогосподарських підприємств. *Ефективна економіка*. 2020. № 5.

5. Пилипенко К.А., Ліпський Р.В. Облік у фермерських господарствах: навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2021. 368 с. ISBN 978-611-01-2281-8

6. Сакун А. Ж., Пристемський О. С. Обліково-фінансове та інформаційно-аналітичне забезпечення оптимізації виробництва аграрних підприємств. Матеріали І Всеукраїнської конференції *«БОГОЛІБСЬКІ ЧИТАННЯ»*, (м. Переяслав, 18 вересня 2020 р.) Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди. Переяслав, 2020. С. 113–114.

УДК 657:471

В. С. Ковтун здобувач СВО Магістр
Спеціальності 071 Облік та оподаткування
Науковий керівник - **Пилипенко К.А.,** д.е.н., професор
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПЕРЕДУМОВИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО АНАЛІЗУ КАТЕГОРІЇ «ВИТРАТИ»

Анотація: аналіз функціонуючих систем обліку на сільськогосподарських підприємствах показав, що існує низка особливостей (багатогалузевий характер, сезонність, вплив природних факторів, створення страхових фондів, отримання побічних продуктів), які справляють значний вплив на формування управлінського обліку витрат, однак у практиці цей факт часто ігнорується. Отже, з'ясування економічної природи й галузевих особливостей витрат – шлях до повноцінного формулювання категорій.

Ключові слова: витрати, затрати, види діяльності, сільськогосподарське виробництво, економічні вигоди.

Категорії витрат, доходів характерні для всіх суб'єктів господарювання незалежно від їхнього виду діяльності, форми власності, розміру. Витрати та доходи впливають прямо й опосередковано практично на всі площини функціонування фірми, визначаючи її політику ціноутворення, обсяги виробництва, розмір прибутку, показники фінансового стану, конкурентоспроможність продукції та підприємства загалом, ефективність управління компанією тощо. Загалом витрати та доходи віддзеркалюють ціну усіх залучених підприємством економічних ресурсів і, отже, просто характеризують ефективність його діяльності.

Зарубіжні рекомендації щодо організації управлінського обліку містять, в основному, загальнотеоретичні підходи, не адаптовані до особливостей сільського господарства та не мають практичних методик, придатних для ефективного використання в конкретних умовах виробництва.

З'ясуванню природи, умов виникнення, форм, видів, оцінки, механізмів формування і відображення в обліку витрат діяльності підприємств приділили

значну увагу у своїх працях як вітчизняні, так і зарубіжні вчені.

Однак у вітчизняній теорії та практиці недостатньо, які повністю враховують галузеві особливості виробництва в сучасних умовах, зокрема: документування господарських операцій, використання ефективних методів обліку витрат, облік і розподіл накладних витрат, калькулювання собівартості продукції рослинництва і тваринництва відразу після її виходу з виробництва один раз на рік, підготовка економічної інформації для обґрунтованого прийняття управлінських рішень в оперативному порядку.

Економічне розуміння витрат базується на проблемі обмеженості ресурсів і можливості їхнього альтернативного використання. Застосування ресурсів у одному виробничому процесі виключає можливість їхнього використання за іншим призначенням. Наприклад, деревина, використовувана в будівельній справі, не може бути застосована, скажімо, у виробництві меблів, сірників і інших товарів. Вибір конкретних ресурсів для виробництва якогось товару означає неможливість виробництва альтернативного товару. Економічні витрати будь-якого ресурсу, що застосовується у виробничому процесі, рівні його цінності при найкращому з усіх можливих варіантів використання [4,5].

З позицій бухгалтерського підходу до виробничих витрат варто відносити всі реальні, фактичні витрати, що здійснюються в грошовій формі. Такими можуть бути: заробітна плата робітників; плата за оренду будинків, споруджень, верстатів, устаткування; оплата транспортних витрат; оплата послуг банків, страхових компаній і так далі.

З позицій економічного підходу до витрат виробництва варто відносити не тільки фактичні витрати, здійснювані в грошовій формі, але і не оплачувані фірмою витрати, витрати, пов'язані з упущеною можливістю самого оптимального застосування своїх ресурсів.

І бухгалтери, і економісти включають у свої розрахунки фактичні витрати (заробітна плата робітників, оклади службовців, оренда приміщень та вартість матеріалів). Для бухгалтерів фактичні витрати важливі, оскільки вони включають прямі виплати підприємства іншим юридичним особам, з якими воно

має справу. Ці витрати повинні знати і економісти, фактичні витрати - це ті кошти, які могли би бути використанні десь в іншому місці з більшою ефективністю [1].

У переважній більшості випадків алтернативне використання коштів є прихованим. Тому досить важливо вміти визначити, в якому напрямку використовувати наявні грошові фонди підприємства для прийняття правильних економічних рішень. Для безповоротних витрат стверджується протилежне твердження – вони звичайно фактичні, проте, приймаючи рішення, їх треба завжди ігнорувати. Безповоротні витрати – це ті витрати, які вже зроблені і які неможливо повернути назад. Оскільки їх неможливо повернути назад, вони не повинні чинити жодного впливу на процес прийняття фірмою рішень.

Згідно національних стандартів, витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [3].

За результатами термінологічного аналізу слід відзначити, що нормативні акти та професійна періодика не одностайні у визначенні досліджуваної категорії.

1. Національні стандарти бухгалтерського обліку П(С)БО 1 та П(С)БО 16 визначають витрати як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення власного капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками). У даному визначенні сутність витрат виражається не через їх економічну природу, а через наслідки операцій з активами та капіталом для фінансово-майнового стану підприємства [3].

2. Згідно Методичних рекомендацій з формування складу витрат та порядку їх планування в торгівельній діяльності, затверджених наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 22.05.2002 р. № 145 поточні витрати підприємства – це грошове відбиття витрат живої та уречевленої праці на здійснення поточної торговельно-виробничої

діяльності підприємства, що за натурально – речовим складом становлять спожиту частину матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

3. Ряд послідовників праць К. Маркса приділяли особливу увагу витратам обігу, під якими розумілись суспільно-необхідні витрати живої та уречевленої праці. Таке тлумачення витрат було зумовлено тим, що витрати розглядалися у зіставленні з витратами виробництва з одного боку, та витратами споживання - з іншого, а також з домінуванням економічної теорії К. Маркса щодо економічної природи витрат.

4. Сучасні обліковці Ф.Ф. Бутинець, Т. М. Маренич, С.Ф. Голов, Т. Сльозко у своїх працях при розгляді витрат визначають їх як загально-економічну категорію, що характеризує використання різних речовин і сил природи в процесі господарювання.

Основними критеріями, якими необхідно керуватись при відображенні витрат у бухгалтерському обліку і визнанні їх витратами певного періоду, є [3]:

- витрати відображаються в обліку одночасно із зменшенням активів або збільшенням зобов’язань;

- витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для одержання якого вони здійснені.

Витрати, які неможливо прямо пов’язати з доходом певного періоду, відображаються в складі витрат того звітного періоду, у якому вони були здійснені.

Якщо актив забезпечує одержання економічних вигод протягом кількох звітних періодів, то витрати визнаються шляхом систематичного розподілу його вартості (наприклад, у вигляді амортизаційних відрахувань).

Не визнаються витратами і не включаються до Звіту про фінансові результати [3]: платежі за договором комісії, агентськими угодами та іншим аналогічними договорами на користь комітента, принципала тощо; попередня (авансова) оплата запасів (робіт, послуг); погашення одержаних позик; інші зменшення активів або збільшення зобов'язань, які не відповідають ознакам, зазначеним у визначенні терміна «витрати»; витрати, які відображаються

зменшенням власного капіталу згідно з положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку.

Одним з основних методологічних питань в обліку витрат є співвідношення категорій «витрати» і «затрати», що досліджується у працях В. Сопка та Т. Приходько [2].

Список використаних джерел:

1. Карп'як Я. С. Організація бухгалтерського обліку витрат, доходів і фінансових результатів суб'єкта господарювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку.* 2014. № 794. С. 172-180.

2. Приходько Т. В. Класифікація ознак та порівняння змісту затрат, витрат та видатків виробництва. *Європейський вектор економічного розвитку*. 2011. № 1 (10). С. 176-182.

3. Про затвердження національного положення (стандарту) 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. Дата оновлення: 03.11.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text.

4. Столяр Л. Г. Сутність «витрат» та особливості трактування // *Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»*. Випуск 8 (29). 2011. URL:http://archive.nbuv.gov.ua/ PORTAL/Soc_Gum/En_oif/201 l_8_4/27.pdf

5. Шмиголь Н. М., Рибалко О. М., Єременко П. В. Актуальні проблеми та шляхи удосконалення обліку витрат на підприємствах. *Вісник Запорізького національного університету.* 2015. № 3. С. 16-22.

УДК 658.27

Ж. А. Кононенко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економічної теорії та економічних досліджень,
Камбулова О. В., ЗВО ступеня вищої освіти «Магістр»
спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ОБЛІКУ

Анотація. Прийом товарів і розрахунки з підрядниками і постачальниками за отримані послуги, товари, підприємства залишаються однією з найактуальніших проблем незалежно від того, яка суспільно-політична система діє в тій чи іншій країні і світовій спільноті в цілому. Розрахунки між підприємствами - важлива складова розширеного відтворення, яке залежить не тільки від кінцевого результату підприємств, їх фінансового стану, а й від економічного зростання країни в цілому.

Ключові слова: зобов'язання, кредиторська заборгованість, облік.

Кредиторська заборгованість є одним із вагомих джерел формування засобів для суб'єктів господарювання через те, є складовою сегменту господарських операцій підприємств, з точки зору їх фінансової стабільності. Але, залучення позикових засобів у період сьогодення, скероване не на процвітання основного виробництва, а, навпаки, на ліквідування зобов'язань перед суб'єктами господарювання - кредиторами.

Прийнято припускати, що суб'єкти господарювання, які користуються у ході господарської діяльності лише власним капіталом, має максимальну стійкість. Ґрунтуючись на основні характеристики кредиторської заборгованості, її можна класифікувати за різними ознаками. За результатом дослідження наукових праць можна зробити висновок, що між науковцями у галузях економічного спрямування немає єдності, щодо сенсу даного поняття (табл. 1).

Розрахунки з постачальниками і підрядниками - це взаємні розрахунки

суб'єктів господарювання за виконані роботи, а також товарно-матеріальні цінності. Від безперебійності й планомірності організації даних розрахунків залежить ситуація усіх розрахунків суб'єктів господарювання, їх платоспроможність, фінансовий стан.

Таблиця 1

Підходи до розуміння терміна «кредиторська заборгованість» в економічній літературі та наукових працях

Джерело	Тлумачення поняття «кредиторська заборгованість»
І. А. Бланк	Поточні зобов'язання підприємства.
К. С. Сурніна	Сума, яку суб'єкт господарювання зобов'язано сплатити іншому підприємству у зазначений термін.
І. О. Власова	Сума, заборгованості суб'єкта господарювання, кредиторам на визначену дату.
Р. П. Гончарук	Компонент кругообігу капіталу, який є предметом правовідносин між боржником та його кредитором, що виникли внаслідок минулих подій та мають гривневий еквівалент.
Г. О. Крамаренко, О. Є. Чорна	Причина невчасного виконання суб'єктом господарювання своїх зобов'язань: за розрахунками з бюджетом; з оплати праці; за розрахунками за продукцію, роботи; з іншими кредиторами.

Зобов'язання - заборгованість суб'єктів господарювання, яка виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди.

Класифікацію зобов'язань для їх відображення в бухгалтерському обліку відповідно до П(С)БО 11 наведено на рис. 1.

А. А. Ковальова з погляду фінансових вимог та кращого управління капіталом поділяти позиковий капітал на три групи:

– короткостроковий – з терміном погашення до одного року;

– середньостроковий – з терміном погашення від 1 до 3 – 4 років;

– довгостроковий – з терміном погашення більше 3 – 4 років.

А. М. Василюк виділяє за складністю прості зобов'язання, які погашають одним платежем, та складні, які включають первинне зобов'язання та набір вторинних зобов'язань.

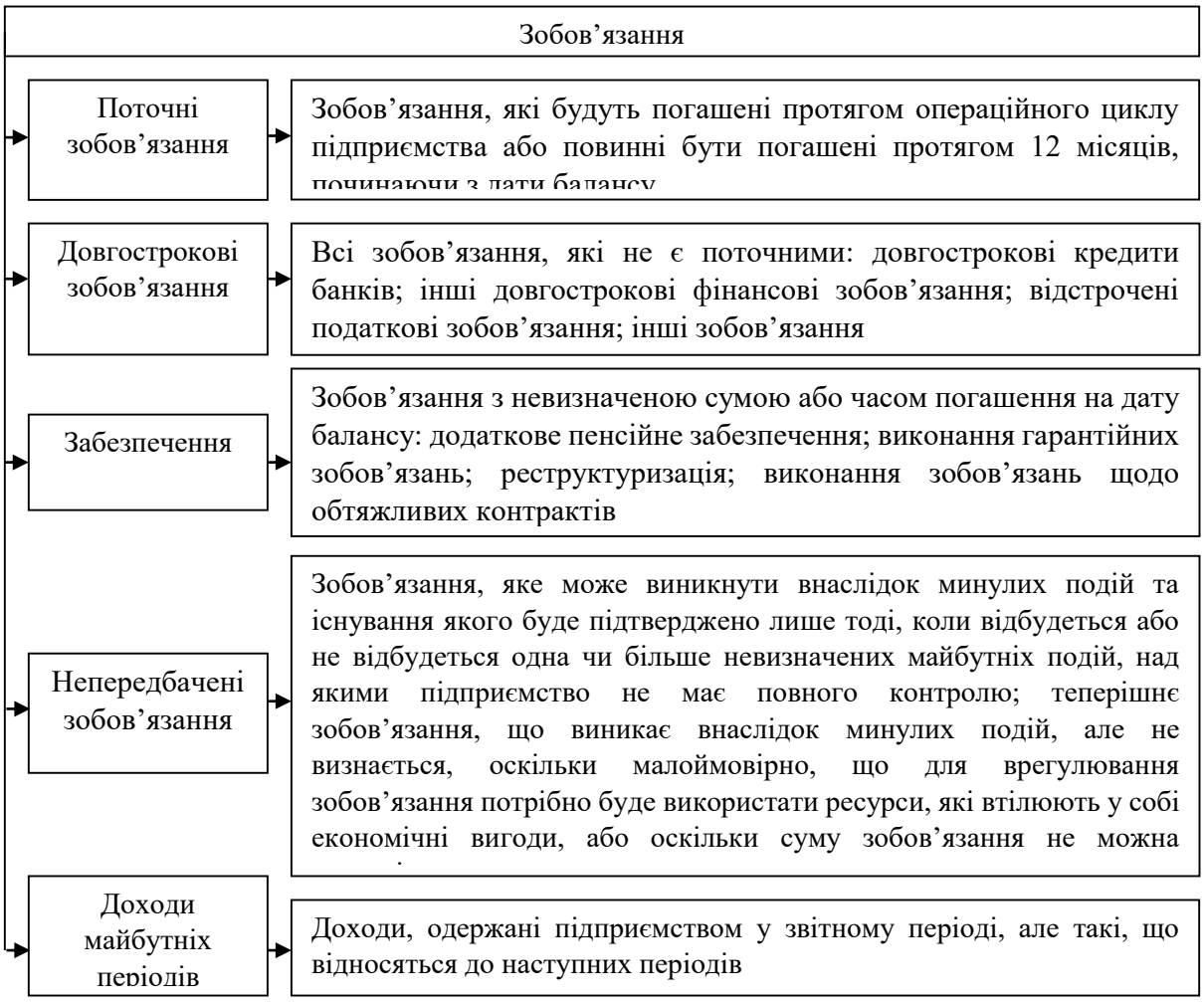

Рис. 1. Класифікація зобов’язань відповідно до П(С)БО 11

До обмежених у часі належать зобов’язання, строк виконання яких визначений у часі, до безстрокових – строк виконання, яких не визначений у часі.

Залежно від підстави виникнення Т. Г. Бойко виділяє зобов’язання договірні, які постають з угоди, домовленості сторін, та позадоговірні, що виникають незалежно від волі учасників угоди.

У бухгалтерському обліку класифікація є основою для організації аналітичного рівня відображення даних, а також для виокремлення ключових характеристик об’єктів для їх визначення та подальшої оцінки.

Класифікація зобов’язань в бухгалтерському обліку повинна враховувати всю множину господарських процесів, будуватися за економічною та юридичною ознаками [5].

Методологія обліку зобов’язань в Україні затверджена П(С)БО 11

«Зобов’язання». У міжнародній практиці цей аспект розглядається в МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 10 «Непередбачені події і події, які сталися після дати балансу», МСБО 12 «Податки на прибуток», МСБО 17 «Оренда», МСБО 19 «Виплати працівникам», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов’язання та непередбачені активи» [7].

Зобов’язання макрорівня характеризують політичні, економічні та соціальні процеси, які опосередковуються настанням правовідносин. Такі зобов’язання визначаються чинним законодавством в частині забезпечення охорони державної і приватної власності, прав та інтересів громадян.

Список використаних джерел:

1. Буряк І. О. Класифікація зобов’язань як важлива складова управління підприємством. URL: http://chtei-knteu.cv.ua. (дата звернення 13.10.2021).

2. Бруханський Р. Ф. Бухгалтерський облік : підручник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 480 с.

3. Ващенко А. Організація обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками. URL: http://khntusg.com.ua. (дата звернення 16.10.2021).

5. Кошова К. А., Домненко Ю. О. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу [Текст] : зб. наук. пр. ПДАА. Вип. 18. Том 1. Полтава, 2018. С. 121 – 124.

6. Орлов І. В. Система зобов’язань у праві та бухгалтерському обліку : порівняльний аспект. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua. (дата звернення 15.10.2021).

7. Пилипенко К. А., Коляка А. А. Методологічні підходи обліку розрахунків з кредиторами: вітчизняний та міжнародний аспект. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу: наук. економ. жур. 2018. № 1 (41). С. 97-101. URL: http://old.bumib.edu.ua/sites/default/files/visnyk/16_18.pdf

УДК 631.62

Ж. А. Кононенко, к.е.н.,доцент,
доцент кафедри економічної теорії
та економічних досліджень,
Р. С. Осадчий, здобувач СВО магістр
факультету обліку та фінансів,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: висвітлено теоретичні аспекти аналізу дебіторської заборгованості підприємства. Розкрито напрями аналізу дебіторської заборгованості підприємства та визначено вплив показників на фінансовий стан суб'єктів господарювання.

Ключові слова: оцінка, фінансовий аналіз, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, оборотний капітал, фінансовий стан.

Для забезпечення ефективної діяльності підприємства та прийняття економічно обґрунтованих рішень важливу роль відіграє аналіз його фінансово-господарської діяльності. Діяльність будь-якого суб'єкта господарювання вимагає обґрунтованого управління його діяльністю на основі прийняття ефективних управлінських рішень, від яких більшою мірою залежить не тільки процвітання підприємства, але і його існування взагалі.

У сучасних умовах господарювання, за наявності конкуренції, як невід'ємного елемента ринкової економіки та складнощів реалізації та збуту продукції, підприємства продають її, використовуючи форми послідовної оплати [1].

Будь-яке підприємство, здійснюючи господарські операції, не обходиться без виникнення заборгованості, як дебіторської, так і кредиторської.

Дебіторська і кредиторська заборгованість виникають у результаті розрахунків підприємства з покупцями, постачальниками і підрядниками, податковою і фінансовою службами, органами соціального страхування, працівниками, підзвітними особами тощо. Значні суми дебіторської та

кредиторської заборгованості призводять до самовільного перерозподілу оборотних коштів між підприємствами [2, с. 137].

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості має велике значення, їх розмір має значний вплив на фінансовий стан підприємств. Небезпечним є стрімке накопичення взаємних валових боргів між підприємствами, які призводять до необґрунтованого банкрутства багатьох підприємств.

При аналізі дебіторської заборгованості необхідно визначити: які зміни відбулися в складі та структурі дебіторської заборгованості на кінець звітного періоду порівняно з початком, а також у питомій вазі дебіторської заборгованості щодо загальної суми поточних активів.

Аналіз дебіторської заборгованості доцільно проводити за двома напрямами:

– аналіз контрагента (покупця) – для визначення його платоспроможності;

– аналіз на власному підприємстві – для з'ясування можливостей щодо надання комерційних позик [2, с. 138].

Дебіторська заборгованість підприємства виступає важливою складовою оборотного капіталу. Вона має значну питому вагу в складі поточних активів і впливає на фінансовий стан підприємства. Аналіз динаміки, складу, структури, причин, строків існування і давності виникнення дебіторської заборгованості відіграє важливу роль в загальному аналізі фінансового стану підприємства [3].

Узагальнюючим показником дебіторської заборгованості є її оборотність. Вона характеризується двома показниками: кількістю оборотів та швидкістю обороту в днях.

Негативно впливає на фінансовий стан підприємства збільшення дебіторської заборгованості. За виключенням випадків розширення діяльності та збільшення кількості покупців, що веде до підвищення сум дебіторів, але кожне підприємство зацікавлене в скороченні термінів погашення платежів [3].

Як збільшення, так і зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану

підприємства. Так, зменшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може статися через погіршання стосунків з клієнтами, тобто через зменшення кількості покупців продукції.

Збільшення дебіторської заборгованості проти кредиторської може бути наслідком неплатоспроможності покупців. У процесі виробничої діяльності часто трапляються випадки, коли кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську.

Деякі економісти-теоретики вважають, що це свідчить про раціональне використання коштів, оскільки підприємство залучає в оборот більше коштів, ніж відволікає з обороту. Але бухгалтери-практики оцінюють таку ситуацію тільки негативно, оскільки підприємство мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості.

Отже, аналізуючи дані дебіторської та кредиторської заборгованості, необхідно вивчити причини виникнення кожного виду заборгованості, виходячи з конкретної виробничої ситуації на підприємстві.

Таким чином, доцільним буде запропонувати підприємству затвердження загального плану проведення економічного аналізу з метою узагальнення всіх важливих напрямів його проведення з урахуванням особливостей діяльності підприємства в цілому.

Список використаних джерел:

1. Андрєєва Г. І., Андрєєва В. А. Організація і методика економічного аналізу : навч. посібник. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 353 с.

2. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз : навчальний посібник ; частина І ; 2-ге вид., перероб. і доп. Полтава : РВВ ПДАА, 2014. 358 с.

3. Чумаченко М. Г., Болюх М. А. Економічний аналіз : навч. посібник ; за заг. ред. М. Г. Чумаченко. Київ : КНЕУ, 2003. 555 с.

УДК 657.1

Н.В. Кривич, магістрантка ІІ курсу
Науковий керівник - **Маренич Т.Г.,** д.е.н., професор,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ТА СПОСОБИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Анотація: У роботі підкреслено значення, розглянуто проблемні аспекти ведення обліку виробничих запасів на підприємствах України. Надано варіанти вирішення заявлених питань та способи удосконалення обліку.

Ключові слова: бухгалтерський облік, запаси, виробничі запаси, організація обліку запасів, удосконалення обліку запасів

Виробничі запаси є важливою умовою для функціонування підприємств різних галузей господарювання. Вони забезпечують безперервність процесу виробництва, а також займають значну частину матеріальних витрат підприємства. Від раціонального використання запасів та їх вчасного поповнення залежить ефективність діяльності підприємства. Можна стверджувати, що правильна організація обліку та контролю виробничих запасів вливає на результати роботи підприємства. Тому, особливо актуальним є питання удосконалення обліку виробничих запасів та вирішення його існуючих проблем, що дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємства та покращити його фінансовий стан.

Питання, що пов’язані з економічною сутністю запасів, їх впливом на виробництво, а також проблемами обліку та шляхами їх вирішення займалися вчені [1; 2; 5]. Вони внесли вагомий внесок у дослідження проблемних аспектів обліку запасів, але тема і досі є актуальною.

В Україні облік запасів регулюється Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [3]. Згідно нього запаси – це активи, які: утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою

подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством [3]. У той же час Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси» дає таке визначення терміну: запаси – це активи, які утримуються для продажу у звичайному ході бізнесу; перебувають у процесі виробництва для такого продажу або існують у формі основних чи допоміжних матеріалів для споживання у виробничому процесі або при наданні послуг [4]. Тобто, запаси приймають участь не лише у виробничому циклі, але і в управлінні підприємством і є оборотними активами.

Головною проблемою обліку запасів є його правильна організація. Єрмоленко Г. С. та Шумляєв Б. О. зазначають, що необхідними передумовами правильної організації обліку запасів на підприємствах є: раціональна організація складського господарства; розробка номенклатури запасів; наявність інструкції з обліку виробничих запасів; правильне групування (класифікація) запасів; розробка норм витрачання запасів [2, с. 30]. Класифікація запасів дозволить спростити їх віднесення до груп. Також, важливим є забезпечення працівників складу та бухгалтерії інформацією про облік запасів на підприємстві у посадових інструкціях, графіками документообігу щодо руху документів по виробничих запасах.

Однією з проблем, що може виникнути при організації обліку виробничих запасів є встановлення їх справедливої вартості, особливо через те, що підприємство може використовувати бартерний обмін чи обмін на неподібні активи. Головним недоліком обліку за справедливою вартістю є можливість маніпулювання вартістю і, як наслідок, спотворення показників бухгалтерського обліку [5].

Наступне питання полягає у інформаційному забезпеченні персоналу про виробничі запаси. Користувачі інформації мають потребу у своєчасних та оперативних даних для вчасного прийняття управлінських рішень. Насамперед, для забезпечення оперативною інформацією використовують первинні документи, що також викликає проблеми, наприклад, через те, що реквізити в

них можуть бути не заповнені чи заповнені некоректно. Для вирішення проблеми необхідно створити бланки документів і звітності щодо використання, постачання і руху запасів не лише для бухгалтерського, а й управлінського обліку; необхідно удосконалити процес документування господарських операцій та розробити уніфіковані форми первинних документів для систем електронного документообігу. Також, доречним є впровадження інформаційних технологій в процес обробки інформації, слід розглянути використання систем електронного документообігу.

Іншою актуальною проблемою, як показує практика, є обрання методу оцінки запасів при вибутті. Згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» використовують такі методи: ідентифікованої собівартості відповідної одиниці запасів; середньозваженої собівартості; собівартості перших за часом надходження запасів (ФІФО); нормативних затрат; ціни продажу [3]. На звітні показники будуть впливати зміни цін на виробничі запаси, тому важливим є обрання коректного методу оцінки запасів. Кожне підприємства обирає його самостійно в залежності від галузевої специфіки господарювання.

Раціональне формування і використання запасів на підприємствах є важливою умовою ефективної діяльності всього процесу виробництва. Для цього на підприємствах ведеться економічний контроль. Мета даного контролю полягає у встановленні достовірності первинних даних; наявності і руху виробничих запасів; повноти і своєчасності відображення даних щодо запасів у первинних документах, облікових регістрах, звітності [1, с. 108]. Створення дієвої системи контролю дозволить значно удосконалити облік запасів та уникнути непродуктивних витрат.

Внутрішньогосподарський контроль може проводитися керівниками підрозділів, окремо створеною службою чи аналітичним відділом. Для контролю за запасами проводять аудит чи інвентаризацію. Дані методи є дійсними для усунення недоліків при обліку запасів, перевірки інформації, а також контролю за їх наявністю.

У сучасних умовах господарювання виробничі запаси займають значне місце у складі активів та витрат підприємства. Тому, від вирішення поставлених проблем залежить і місце підприємства в бізнесі. Покращити ведення обліку запасів на підприємствах допоможе імплементація Міжнародних стандартів фінансової звітності, а також підвищення рівня автоматизації виробництва, що полягає у використання систем електронного документообігу та інших інформаційних технологій для ведення обліку на складах та аналітичному відділі.

Список використаних джерел

1. Бойцова М., Маханько О., Клиженко Я. Усе про облік запасів: 2-е вид., перероб. і доп. Харків : Фактор, 2014. 160 с.

2. Єрмоленко Г. С., Шумляєв Б. О. Організація обліку виробничих запасів, недоліки обліку та шляхи його удосконалення. *Зб. наук. пр. Дніпропетровського національного університету залізничного транспорту.* 2012. № 3. С. 29–34.

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 р. №246. Дата оновлення: 03.11.2020. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення: 18.10.2021).

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 «Запаси». Дата оновлення: 01.01.2012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_021#Text (дата звернення: 18.10.2021).

5. Смалій Ю. О., Бенчак В. І., Польова Т. В. Удосконалення обліку та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємстві. *Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка».* 2019. №10. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2019/177.pdf (дата звернення: 18.10.2021).

УДК 331.2

В. А. Кулик, д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Ю. В. Каленчук, магістрант
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

МІСЦЕ БУХГАЛТЕРА НА РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

Анотація. У дослідженні проаналізовано основні середньомісячну заробітну плату в Україні з 2015 до 2020 року у розрізі видів економічної діяльності. Встановлено, які галузі потенційно можуть забезпечити найвищі заробітні плати бухгалтерам.

Ключові слова: бухгалтер, заробітна плата, ринок праці, середньомісячна заробітна плата.

Трансформаційні процеси, пов’язані із розбудовою ринкової економіки здійснюються із метою забезпечення гармонійного розвитку особистості та підвищення стандартів життя. Серед таких важливих соціально-економічних явищ як зайнятість, охорона праці, розвиток персоналу, є не менш значиме соціально-економічне явище – виплати працівникам.

Виплати працівникам – одна із найактуальніших проблем, що постають перед топ-менеджментом підприємства. Система виплат працівникам, що використовується на підприємстві повинна відображати різні сторони суспільно-трудових відносин, зокрема, між працівниками та підприємством (заробітна плата), між підприємством та державою (податки та збори із заробітної плати); між працівником та державою (лікарняні, допомога по безробіттю). Виплати працівникам – це основний економічний важіль, який дозволяє підприємству впливати на продуктивність праці працівників, мотивувати їх на більш якісного виконання їх посадових обов’язків [1].

Виплати працівникам – це і загальноекономічна категорія, що ілюструє загальний добробут у країні. Держава регулює розмір мінімальної заробітної плати, мінімальної пенсії, прожиткового мінімуму. Також на державному рівні регламентуються соціальні стандарти. Які підприємство повинно забезпечувати

працівникам (щорічні відпустки, лікарняні) [2].

Очевидно, що і для ефективного управління державою, і для дієвих управлінських рішень у межах підприємства, необхідна повна, своєчасна та достовірна інформація про виплати працівникам.

Основним показником, включеним до системи виплат працівникам є заробітна плата. Проаналізуємо середньомісячну заробітну плату штатних працівників за 2015-2020 рр. у розрізі видів діяльності підприємств.

Зокрема, у 2020 році, порівняно із 2015 роком середньомісячна заробітна плата по Україні збільшилася у 2,7 рази. Найбільші заробітні плати протягом досліджуваного періоду, отримували наймані працівники: підприємств авіаційного транспорту; у фінансовій та страховій діяльності; у сфері інформації та телекомунікацій; у професійній, науковій та технічній діяльності; державному управлінні й обороні, сфері обов'язкового соціального страхування; підприємствах складського господарства та допоміжної діяльності у сфері транспорту; підприємствах водного транспорту; промисловості.

У 2016 році середньомісячна заробітна плата порівняно із 2015 роком зросла на 988 грн. (або 23,6 %). Порівнюючи 2017 рік із попереднім, варто відмітити зростання середньомісячної заробітної плати на 1921 грн. (або 37,1 %). У 2018 році середньомісячна заробітна плата складала 8865 грн., що було на 1761 грн. (або 24,8 %) більше, ніж у минулому році. У 2019 році зростання показника відбулося на 1632 грн. (або 18,4 %), порівняно за аналогічний період. У 2020 році середньомісячна заробітна плата склала 11591 грн. та була більшою на 1094 грн. (або 10,4 %), ніж у 2019 році.

Найменше отримують працівники, що працюють на підприємствах тимчасового розміщення та організації харчування (6026 грн.); закладах охорони здоров'я та надання соціальної допомоги (8848 грн.); підприємствах, що проводять операції із нерухомим майном (8981 грн.). Варто відмітити, що середня заробітна плата на підприємствах тимчасового розміщення та організації харчування (6026 грн.) у 3,4 рази менша, ніж у фінансовій та страховій діяльності. Працівники фінансової та страхової діяльності отримують найвищу

заробітну плату серед працівників інших видів діяльності (20379 грн.).

Досліджуючи потенційні професійні можливості бухгалтерів на ринку праці, можна зауважити, що їх заробітна плата залежить від галузі діяльності підприємця-роботодавця [3]. Розпочинаючи кар'єру та маючи у пріоритеті високу заробітну плату бухгалтери можуть обирати ті галузі, де середній рівень зарплат вищий у загальноекономічному вимірі.

Список використаних джерел:

1. Верига Ю. А., Кулик В. А. Переорієнтація підготовки фахівців в умовах сучасних глобалізаційних процесів. *Забезпечення якості вищої економічної освіти: сучасний стан та перспективи* : збірник матеріалів V Науково-методичної конференції (Харків, 09 лютого 2018 р.). Х., 2018. С. 147-149.

2. Кулик В. А. Розвиток бухгалтерського обліку на підприємствах електронного бізнесу : монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2017. 344 с.

3. Плаксієнко В. Я., Верига Ю. А., Кулик В. А., Карпенко Є. А. Облік, оподаткування та аудит : навч. посіб. Київ: ЦУЛ. 2019. 509 с.

УДК 657

Кучер Ю.В., ЗВО другого (магістерського) рівня,
Павелко О.В., д.е.н., професор
Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

ЗВІТ ПРО УПРАВЛІННЯ: ЗНАЧЕННЯ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

***Анотація*:** досліджено звіт про управління як документ, що містить фінансову і нефінансову інформацію. Розглянуто інформацію, що має в ньому відображатися.

***Ключові слова*:** звіт про управління, бухгалтерський облік, підприємство, інформація, ризики, невизначеності.

Актуальність поданої теми полягає в тому, що сучасні ринкові умови спонукають підприємства до висвітлення значної кількості показників своєї діяльності, причому як фінансових так і нефінансових. Представлення на рівні звітності таких показників дає можливість підприємствам залучати до себе нові інвестиції та, як наслідок, нарощувати свою конкурентоспроможність, що відображатиметься у залученні нових споживачів та збільшенні прибутку. Документом, який дає можливість потенційним інвесторам оцінити загальну ситуацію на підприємстві та прийняти рішення про доцільність вкладення інвестицій є Звіт про управління.

Дослідження Звіту про управління як документу, що має велике значення в умовах сьогодення, здійснювали такі вчені, як Бондар Т. А., Пантелєєв В. П., Шевчук В. Р., Новіченко Л. С., Савченко Т. Г., Царук Н. Г., Мірошниченко О. В., Безверхий К. В. та інші.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» *звіт про управління* являє собою документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності [1]. Досліджуючи норми Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності", можна побачити те, що звіт про управління не належить до складу фінансової звітності

[3]. З цього можна зробити висновок, що даний звіт має свою історію та мету, є самостійним та подається до контролюючих органів разом із річною фінансовою звітністю. Метою Звіту про управління є доповнення річної фінансової звітності підприємства інформацією, необхідною потенційним інвесторам для аналізу, яка повинна містити достовірний опис діяльності та стану підприємства, а також виділення основних ризиків і невизначеностей у провадженні його господарської діяльності. Звіт про управління є «обличчям» підприємства та візитівкою для інвесторів. До його складання доцільно залучити не тільки працівників бухгалтерії, а й інший адміністративний персонал, та різного роду служби, що існують на підприємстві [2].

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 11 липня 2018 р. № 547 підприємства (крім бюджетних установ, мікропідприємств та малих підприємств) подають разом з річною фінансовою звітністю звіт про управління. Якщо підприємство подає консолідовану фінансову звітність, то відповідно, подається консолідований звіт про управління. Також варто зазначити, що середні підприємства мають право не відображати у звіті про управління нефінансову інформацію. Звіт про управління складається у довільній формі, проте з урахуванням вимог наказу Міністерства фінансів України № 982 від 07 грудня 2018 р. «Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління». Згідно з положеннями Методичних рекомендацій, підготовлених Міністерством фінансів України, у звіті повинна розкриватися наступна інформація: організаційна структура та опис діяльності компанії; результати діяльності; ліквідність і зобов'язання; довкілля; кадрова політика; ризики; дослідження та інновації; фінансові інвестиції; перспективи розвитку; корпоративне управління [5].

Сучасна практика показала, що понад 85% провідних світових компаній щорічно готують професійні інтегровані чи нефінансові звіти. З 2016 року практику оприлюднення професійної корпоративної звітності розпочали впроваджувати й українські провідні підприємства. З 2017 року кількість як приватних, так і державних українських компаній, що складають корпоративну

звітність, невпинно зростає. Для прикладу можна зазначити таке підприємство, як «Укргідроенерго». Слід зазначити, що з 2013 року «Укргідроенерго» складає фінансову звітність за міжнародними стандартами, а з 2019 року запроваджено практику підготовки Звіту про управління [4].

Отже, можна стверджувати, що показники, які наводяться в Звіті про управління, є дуже важливими при формуванні інвесторами думки про підприємство. Звіт про управління має велике значення в умовах сьогодення, адже, щоб розвиватися, підприємствам необхідно мати хорошу репутацію, а це можливо лише за умови висвітлення якомога більшої кількості можливої інформації перед потенційними споживачами та інвесторами. Саме таку місію і виконує Звіт про управління.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні від 16.07.1999 р. № 996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 14.10.2021).

2. Звіт про управління: українські реалії. URL: https://buh.ligazakon.net/analitycs/185227_zvt-pro-upravlnnya-ukransk-real (дата звернення: 14.10.2021).

3. Національне положення стандарт бухгалтерського обліку 1. «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 14.10.2021).

4. Публічна звітність. URL: https://e.fin-ua.com/upravlinnya-finansami-2020-12/zvit-pro-upravlinnya-korisniy-cikaviy-privabliviy (дата звернення: 14.10.2021).

5. Які підприємства повинні подавати Звіт про управління. URL: https://uteka.ua/ua/publication/news-14-ezhednevnyj-buxgalterskij-obzor-39-kakie-predpriyatiya-dolzhny-podavat-otchet-ob-upravlenii (дата звернення: 14.10.2021).

УДК 657

О.А. Лагойская, А.А. Лебедь, студенты
специальности учет и аудит
Плаксиенко В.Я., д.е.н., професор,
заведующий кафедрой бухгалтерского учета и экономического контроля
Полтавского государственного аграрного университета
(г.Полтава, Украина)

БУХГАЛТЕРСКАЯ ОТЧЕТНОСТЬ В ЭКОНОМИКО-ПРАВОВЫХ УСЛОВИЯХ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Аннотация: В этой статье рассматриваются все виды отчетности Республики Беларусь, особое внимание уделяется бухгалтерской отчетности и ее формам. ***Ключевые слова:*** отчетность, предприятие, учет, финансовые показатели, статистика, баланс.

Конечным этапом бухгалтерского учета является составление бухгалтерской отчетности организации. В экономической литературе вообще, и учебниках по бухгалтерскому учету, в особенности, есть много определений термина: «Бухгалтерская отчетность». Обычно эти определения точны по сути, но многословны, сложно составлены и редко понимаются с первого раза. Отчетность – система стоимостных показателей об активах, собственном капитале, обязательствах, расходах, доходах организации, а также другая информация, которая отражает финансовое положение организации на отчетную дату, финансовые показатели и изменения финансового положения предприятия за отчетный период. В свое время отчет – это сообщение, доклад пользователю о проделанной работе и определенных действиях и результатах. Что касается отчетности, то она включает в себя помимо сведений о выполнении плана также и другие показатели и тенденции в зависимости от своего назначения[1].

Отчетность предприятий классифицирую по видам, степени обобщения данных, периодичности составления, назначения. По видам ее подразделяют на статистическую, бухгалтерскую, налоговую и оперативную. Благодаря этому возможно получение на ее основе разносторонней информации о хозяйственной

деятельности предприятия и о результатах ее финансово-хозяйственной деятельности для пользователей отчетности.

Статистическая отчетность составляется по данным статистического, оперативного и бухгалтерского учета и показывает сведения отдельных сторон деятельности предприятия, как в натуральном, так и в стоимостном выражении. Благодаря ей предприятия контролируют объекты производства и продажи продукции, ее качества и ассортимент, а также использование оборудования, рабочее время, производительность труда и так далее.

Бухгалтерская отчетность отражает показатели производственно-хозяйственной деятельности и финансовой деятельности субъекта хозяйствования, ее составляют по данным бухгалтерского учета, статистической и оперативной отчетности.

Оперативная отчетность составляется на основании данных оперативного учета и отражает сведения о выполнении плана производства. Она содержит информацию за малые промежутки времени: сутки, пятидневку, неделю и так далее.

Налоговая отчетность – отчетность, которая содержит информацию по исчисленным налогам, сборам и расчетам с финансовыми органами и внебюджетными фондами.

Рассмотрим подробнее бухгалтерскую отчетность в экономико-правовых условиях Республики Беларусь. Бухгалтерская отчетность отражает только факты, фактическое наличие и движение материальных активов. Возможности, общая обстановка, ожидания бухгалтерскому учету не подлежат.

В способе ведения бухгалтерского учета главным можно считать метод двойной записи. Это означает, что любая сумма отражается дважды: как актив – реально существующая ценность, и пассив – источник ее появления. Все бухгалтерские счета имеют две составляющие «Дебет» и «Кредит». Равенство «Дебета» и «Кредита» обязательное условие правильности учета. Для примера – стоимость материалов направленных в производство отразится в двух местах – по двум счетам: «Материалы» и «Основное производство». Стоимость

материалов становится меньше на некоторую сумму, а в основное производство вкладывается на эту же сумму больше. Дебет счета «Основное производство» увеличивается, кредит счета «Материалы» уменьшается.

В соответствии с Закон Республики Беларусь №57-З «О бухгалтерском учете и отчетности» от 12 июля 2013 года и Инструкции о порядке составления бухгалтерской отчетности, которая утверждена Министерством финансов Республики Беларусь от 12 декабря 2016 года № 104 Об утверждении Национального стандарта бухгалтерского учета и отчетности «Индивидуальная бухгалтерская отчетность», утверждены типовые формы бухгалтерской отчетности:

1. бухгалтерского баланса;
2. отчет о прибылях и убытках;
3. отчет об изменении капитала;
4. отчет о движении денежных средств;
5. примечания к отчетности, которые предусмотрены законодательством Республики Беларусь[2].

Однако, не все перечисленные формы обязательны для всех организаций и видов деятельности. И не вся обязательная отчетность содержится в этих формах. В бухгалтериях госпредприятий едва ли не каждый документ регламентируется каким-то постановлением.

Бухгалтерский баланс форма № 1 – документ, характеризующий общее состояние активов и пассивов предприятия на определенный момент (дату) в денежном выражении. Баланс содержит обобщенные данные о финансовом положении организации. Данные бухгалтерского баланса информируют владельца предприятия о материальных ценностях, величине запасов, инвестициях и капитале, которыми он владеет. Бухгалтерский баланс – необходимый документ для руководства и работников аналитического отдела. С помощью баланса можно составлять планирование на краткосрочную, а иногда и долгосрочную перспективу.

Отчет о прибылях и убытках (форма №2) — одна из основных форм

бухгалтерской отчетности. Отчет о прибылях и убытках характеризует финансовые результаты деятельности организации за отчетный период. Данный отчет является важнейшим источником для анализа показателей рентабельности предприятия и определения величины чистой прибыли[3].

В форме № 2 отражаются следующие показатели:

- затраты предприятия на производство продукции;
- коммерческие и управленческие расходы;
- величина балансовой прибыли или убытков от реализации продукции;
- доходы и расходы от прочей внереализационной деятельности;
- сумма налога на прибыль;
- чистая прибыль.

Отчет об изменениях капитала – форма бухгалтерской (финансовой) отчетности, показывающая движение уставного капитала, резервного капитала, добавочного капитала, а также отражающая все изменения величины нераспределенной прибыли (непокрытого убытка) организации и информацию об изменении доли собственных акций выпускаемых у акционеров. Кроме того, в этой форме указывают суммы резервов, которые были сформированы или использованы организацией.

В отчете приводится подробное описание всех изменений сумм показателей, относящиеся к формированию собственного капитала организации. В самом же отчете представляется информация за три года: год предшествующий предыдущему, предыдущий год и отчетный год. Создание полноценной информационной базы о капитале организации достигается, с помощью предоставления отчета об изменениях капитала, в котором приводятся не только суммы капитала и его составляющихся, но и выделяются основных факторы, влияющие на эти значения.

Общее определение отчета о движении денежных средств будет звучать так – это отчет формы 4, содержащий информацию о поступлении денежных средств в организацию и их расходовании в отчетном периоде, с расшифровкой содержания кредитовых и дебетовых оборотов по бухгалтерским счетам учета

денежных средств.

Успех предприятия предполагает увеличение денежной массы после каждого оборота и превышение поступления денежных ресурсов над их расходованием. Анализируя отчет о движении денежных средств (за длительный период) по этим признакам можно получить косвенное представление об эффективности работы предприятия. Полную же информацию о состоянии дел этот отчет может дать только в сочетании с бухгалтерским балансом и отчетом о прибылях и убытках. Однако краткосрочная ликвидность и кредитоспособность предприятия отражается в отчете достаточно объективно. Составляя отчет о движении денежных средств удобно будет разделить всю деятельность предприятия на несколько основных направлений: основная деятельность, инвестиционная деятельность, а также финансовая деятельность.

Исходя из информации, предоставленной в данной работе, можно сделать заключение о том, что субъекты хозяйствования Республики Беларусь должны составлять отчетность, которая соответствует международным стандартам финансовой отчетности, а также нести ответственность за предоставленные документы.

Список использованных источников:

1. Бухгалтерский учет и аудит : учеб. пособие / А. С. Чечеткин, С.А. Чечеткин. 2-е изд., перераб. и доп. Минск : ИВЦ Минфина, 2020. 564 с.

2. Закон Республики Беларусь: О бухгалтерском учете и отчетности. URL: https://pravo.by/document/?guid=3871&p0=h11300057 (дата обращения 28.09.2021)

3. Бунь А.В. Организационно-методические аспекты стандартизации финансового контроля и учета в системе государственного регулирования экономической деятельности субъектов хозяйствования Республики Беларусь : монография. Минск : БГАТУ, 2011. 268 с.

УДК 657

З. М. Левченко, к.е.н.,доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку
та економічного контролю,
В. О. Шабельник, здобувач СВО магістр
факультету обліку та фінансів,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

БУХГАЛТЕРСЬКА ОЦІНКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ: АЛЬТЕРНАТИВНІ ВАРІАНТИ

Анотація: висвітлено наукові дискусії щодо проблем оцінки, як елементу методу бухгалтерського обліку. Розкрито альтернативні підходи щодо оцінки продукції сільськогосподарського виробництва та їх вплив на інвестиційну привабливість суб'єктів аграрного ринку.

Ключові слова: оцінка, бухгалтерський облік, продукція сільськогосподарського виробництва, витрати, біологічні активи, справедлива вартість, історична собівартість.

Галузеві особливості сільського господарства суттєво впливають на ведення бухгалтерського обліку виробництва сільськогосподарської продукції та її використання.

Для правильного відображення продукції сільськогосподарського виробництва, як об'єкта обліку на всіх етапах облікового процесу, використовується система взаємопов'язаних елементів методу бухгалтерського обліку. Оцінка сільськогосподарської продукції як складова методу бухгалтерського обліку має особливе місце в обліковому процесі.

Питання бухгалтерської оцінки досліджувалися у працях відомих вчених Я. В. Соколова [5], Л. Г. Ловінської [1], Н. М. Малюги [2] та інших.

Наприклад, Л. Г. Ловінська [1], зазначає, що «оцінка – це складова методу бухгалтерського обліку, за допомогою якої здійснюється вимірювання вартості об'єктів бухгалтерського обліку, створення якісних характеристик обліково-економічної інформації та інформаційне забезпечення аналізу фінансового стану підприємства і ефективності його менеджменту».

В наукових колах існує дві думки щодо проблеми бухгалтерської оцінки.

Представники першої вважають, що показники балансу повинні відображати точний майновий стан суб'єкта господарювання за допомогою ринкових цін. Інші науковці придержуються думки, що під час визначення майнового стану, оцінка статей балансу повинна проводитись за історичною оцінкою.

Слід зазначити також, що в наукових дослідженнях відсутній єдиний підхід стосовно витрат виробництва та оцінки сільськогосподарської продукції для облікових цілей.

Із прийняття НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [4] у суб'єктів підприємництва виникла альтернатива оцінки виробленої сільськогосподарської продукції. Наразі сільськогосподарські підприємства мають два способи оцінки продукції сільськогосподарського виробництва: за справедливою вартістю відповідно до НП(С)БО 30 «Біологічні активи» [4] або за виробничою собівартістю згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» [3].

Оцінка за справедливою вартістю продукції сільськогосподарського виробництва базується на цінах активного ринку і є нормативною вимогою. Однак, більшість сільськогосподарських підприємств оцінюють власну продукцію за виробничою собівартістю. Даний спосіб оцінки для бухгалтерів підприємств, у зв'язку зі складністю визначення справедливої вартості, є більш зручним.

Хоча саме оцінка об'єктів обліку за справедливою (ринковою) вартістю є привабливішою для інвесторів, оскільки їх цікавить їхня здатність генерувати грошові потоки в майбутньому, а не минулі витрати на створення активів.

Оцінка біологічних активів та сільськогосподарської продукції за справедливою вартістю є складним процесом. Спеціалістам, які мають здійснювати дану роботу, необхідно розумітися на методиках, які застосовуються в маркетинговій роботі, професійній та в оцінювальній діяльності. Для цього на підприємствах повинні бути створені постійно діючі комісії з визначення справедливої вартості біологічних активів та сіль господарської продукції, метою яких має бути: організація роботи із централізованого збору, узагальнення та збереження інформації про справедливу

вартість аналогічних активів на дату балансу; на підставі застосування певних методів прийняття рішень про таку оцінку.

Отже, для цілей бухгалтерського обліку продукція сільськогосподарського виробництва може оцінюватися:

- за справедливою вартістю (сума за якою можна обміняти активи або погасити заборгованість в операції між обізнаними, зацікавленими сторонами);

- первісною вартістю (фактична собівартість активів у сумі грошових коштів або справедливої вартості активів, витрачених для придбання активів);

- виробничою собівартістю (прямі матеріальні витрати, на оплату праці, інші прямі та загальновиробничі витрати).

Список використаних джерел:

1. Ловінська Л. Г. Оцінка в бухгалтерському обліку: монографія. К: КНЕУ, 2006. 256 с.

2. Малюга Н. М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: теорія, практика, перспективи розвитку: монографія. Житомир ЖІТІ, 1998. 384 с.

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: Наказ Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00.html (дата звернення: 25.09.2021).

4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи»: Наказ Міністерства фінансів України від 18 листопада 2005 р. № 790 *Верховна рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text (дата звернення: 25.09.2021).

5. Соколов Я. В., Соколов В. Я. История бухгалтерского учета: учебник Москва: Финансы и статистика, 2004. 272 с.

УДК 338.2

Павел Лебедев, д.э.н.,
научный сотрудник
IEDC Bled School of Management
(г. Блед, Словения)

КЕЙС «ПОИСК РЕЗЕРВОВ СОКРАЩЕНИЯ ЗАТРАТ НА РЕГИОНАЛЬНОМ ЗАВОДЕ»

***Аннотация*:** в статье рассматривается кейс из консалтинговой практики автора по оптимизации затрат производственного предпрятия. Представлена краткая характеристика проблемы и концептуальный подход, выработанный в результате проекта. Теоретическая значимость работы обусловлена демонстрацией использования кейс-метода, а также возможностью использования ее результатов в процессах совершенствования методологической базы управленческого учета и контроллинга.

Ключевые слова: управленческий учет, управленческая отчетность, управление затратами, консалтинг, контроллинг

ВВЕДЕНИЕ

Управление затратами является важной областью практики управленческого учета, причем, как демонстрируют исследования, одной из наиболее широко применяемой в развивающихся экономиках [1]. При этом, качество решений оставляет желать лучшего – не понимание сущности и возможностей многих управленческих инструментов порождает зачастую некорректные ожидания заинтересованных сторон [2]. Кейс, представленный ниже наглядно демонстрирует данную проблему.

КЕЙС

Описание проблемы

Региональный завод занимается производством электротехнических изделий. Во времена СССР существовало несколько заводов, производящих аналогичную продукцию. В пост-советское время заводы были консолидированы одним собственником. В рамках традиционной реструктуризации, собственник поставил задачу оптимизации деятельности приобретенных предприятий, выразив ключевую цель как традиционную

необходимость «оптимизации затрат».

Методы решения

Реализация проекта по выявлению резервов сокращения затрат осуществлялась путем проведения комплексной диагностики деятельности предприятия и последующей выработки рекомендаций. Диагностика включала изучение производства, корпоративных документов, отчетов и расчетов, проведение интервью с менеджерами и сотрудниками, анализ внешней среды функционирования и взаимосвязей в рамках цепочки ценности (факторы спроса и взаимосвязи с поставщиками).

Наблюдения

Диагностика предприятия наглядно показала, что изначальная формулировка проблемы некорректна. Ниже представлены выдержки из отчета:

- «в настоящее время численность работающих составляет около 780 человек. Из них рабочие на производстве – около 300. За последние 3 года численность в целом сократилась на 170 человек, главным образом за счет рабочих. Численность вспомогательного и управленческого аппарата практически не изменилась»;

- «на предприятии представлены все необходимые административные и вспомогательные службы, при этом не выполняют свои функции в полном объеме – вспомогательные службы из-за недозагрузки мощностей, административные – из-за недозагрузки мощностей и, как следствие, меньших требуемых объемов деятельности, а так же в силу того, что ряд функций (сбыт, снабжение, планирование) – полностью централизованы на уровне Холдинга»;
- «согласно предоставленной организационной структуре численность только ремонтно-механического цеха составляет около 90 (!) человек, численность инструментального цеха – 46 (!) человек»;
- «такие службы, например, как АХО – 25 (!) человек и отдел охраны – 32 (!) человека, представляются явно избыточными для предприятия с общей численностью персонала около 800 человек»;
- «в существующем виде структура завода и численность представляется

неэффективной и затратной. Значительная часть персонала занята в многочисленных итерациях процесса планирования, осложненного многократными корректировками и ручной обработкой информации».

По итогам диагностики был сделан следующий ключевой вывод: предприятие, которое изначально было построено для функционирования в условиях другой экономики (СССР), с другими принципами распределения продукции (централизованное планирование и распределение), соответствующей производственной мощностью, учитывающей потребности своего времени и контекста, не может функционировать таким же образом в новых условиях. Поменялись рынки, спрос, предложение, конфигурации ценностных цепочек. Изменения затронули все стратегические факторы, кроме, к сожалению, принципов управления электротехническим заводом. Ключевой вывод, сделанный в результате проекта – компании необходимо скорректировать принципы управления (причины), чтобы воздействовать на уровень затрат (следствия).

Рекомендации

Заказчику не очень понравились рекомендации. Ведь ожидался волшебный перечень действий по «оптимизации затрат». Вместо этого было предложено следующее (выдержки из отчета):

- «Рекомендуется разработать долгосрочную стратегию в области производства и продаж продукции, основанную на выявлении факторов конкурентоспособности».

Т.е. собственникам завода было предложено проанализировать, существует ли вообще рынок и спрос для производимой продукции? Нужна ли она в принципе кому-то сегодня, когда есть аналогичная продукция лучшего качества и по более низкой цене?

- «Определить стратегию дальнейшего развития предприятия, в ее рамках уточнить бизнес-модель, четко определив планируемый и потенциально достижимый уровень загрузки мощностей, сконфигурировав под него существующую инфраструктуру, лимиты численности персонала и бизнес-

процессы».

Если спрос существует, то следует понять какая часть потенциальной производственной мощности может быть задействована для обеспечения этого спроса.

•«В случае невозможности обеспечить функционирование завода на уровне загрузки, предусмотренной во время его строительства, скорректировать принципы управления».

Принципы управления малым предприятием системно отличаются от принципов управления большой производственной компанией [3]. Это и была одна из ключевых мыслей, которую мы пытались донести до собственников во время презентации результатов проекта. Им было трудно понять и принять тот факт, что размер бизнеса определяется не большой площадью цехов, а спросом на то, что этот бизнес создает. Т.е. по сути проблема трансформировался на уровень корректировки ценностных установок и парадигмы собственников бизнеса.

Список использованных источников:

1. Lebedev, P. (2019). Management Accounting Practices in Mid-Sized Companies in Emerging Economies: an Evidence from Russia. In J. Kopec & M. Bogusz (Eds.), Knowledge-Economy-Society: Challenges for Contemporary Economies - Global, Regional, Network and Organizational Perspectives (pp. 93–103). Torun: Cracow University of Economics.

2. Лебедев, П. В. Фалько, С. Г. Управленческий учет в России: эволюция и текущее состояние в компаниях среднего бизнеса. Контроллинг. 2021. № 2(80). С. 2-11.

3. International Good Practice Guidance «Evaluating and Improving Costing in Organizations» // International Federation of Accountants, 2009.

УДК 657

О. В. Лега, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Н. Ю. Гусаренко, здобувач вищої освіти СВО – «Магіст»
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНА МОДЕЛЬ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ

Анотація: Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що основні засоби є невід'ємною і особливо важливою частиною будь-якого підприємства, без яких неможливо здійснення господарської діяльності. У статті наведено схему алгоритму аналізу основних засобів на підприємстві, використання якого сприятиме можливості забезпечувати більш ефективне використання основних засобів.

Ключові слова: аналіз; основні засоби; алгоритм; етапи; показники; ефективність.

Забезпечення різних рівнів управління збалансованою системою показників досягається через оцінку ключових показників ефективності . Здійснення аналізу у системі управління основними засобами відіграє надзвичайно важливу роль. Ефективність та інтенсивність експлуатації та використання основних засобів є вагомим фактором прибутковості вкладеного капіталу та позитивного фінансового результату господарюючого суб'єкта.

Дотримання алгоритму аналізу основних засобів на підприємстві має велике значення, дозволяючи етап за етапом досліджувати та робити висновки про стан та ефективність використання основних засобів.

Комплексний підхід до аналізу основних засобів представлено на рис. 1.

Інформаційну базу аналізу основних засобів можна узагальнити в кілька блоків:

Блок 1. Первинні документи, реєстри аналітичного та синтетичного обліку – первинні (Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів; Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів; Акт списання основних засобів) та журнали-ордер по рахунках 10 «Основні засоби», 11 «Інші необоротні матеріальні активи», 13

«Знос (амортизація) необоротних активів», 15 «Капітальні інвестиції».

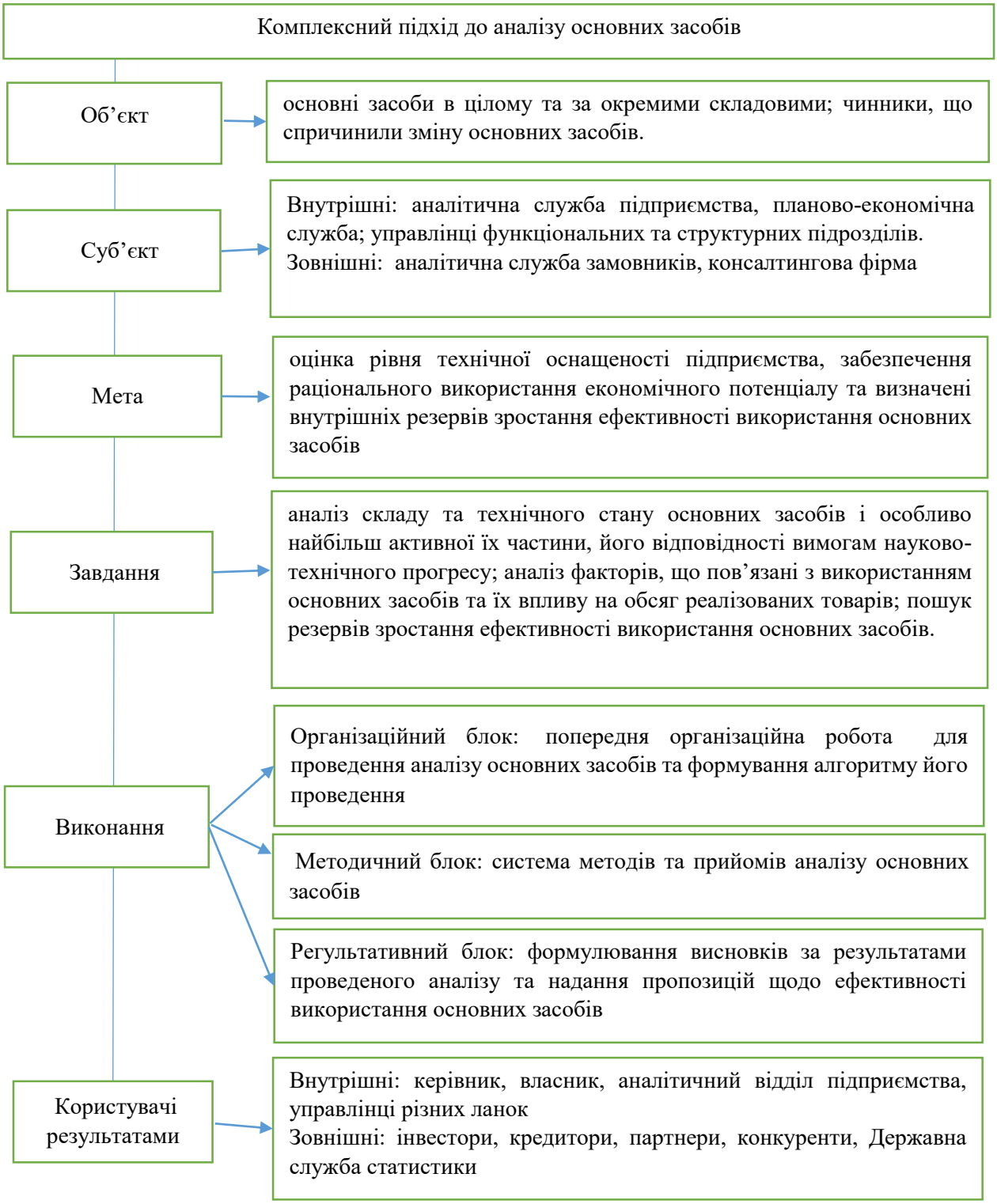

Рис. 1. Організаційно-інформаційна модель аналізу основних засобів*

* авторська розробка

Блок 2. Фінансова звітність - ф. № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» - в частині інформації про первісну вартість основних засобів та їх знос, загальну вартість необоротних та оборотних активів, ф. № 2 «Звіт про фінансові

результати (Звіт про сукупний дохід)» - у частині суми чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (робіт, послуг), чистого прибутку (збитку) та суми амортизації, ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів» - у частині надходження грошових коштів від реалізації основних засобів та витрачання грошових коштів на придбання основних засобів, ф. № 5 «Примітки до фінансової звітності» у частині детальної інформації про основні засоби та амортизацію.

Блок 3. Статистична звітність – ф. №о 50-сг «Звіт про основні економічні показники роботи сільгосппідприємств», ф. №2-ОЗ ІНВ «Звіт про наявність і рух необоротних активів, амортизацію та капітальні інвестиції», №2-нвестиції «Звіт про капітальні інвестиції».

Основними напрямками оцінки основних засобів є аналіз складу, структури та динаміки; динаміки та структури надходження та вибуття, руху та стану; інвестиційної привабливості, показників.

До методів аналізу основних засобів можна віднести: вертикальний, горизонтальний (трендовий), коефіцієнтний аналіз, групування, порівняння, розрахунок відносних показників.

Показники стану та ефективності використання основних засобів можна узагальнити в групи: а) характеризують функціональний стан основних засобів - коефіцієнт зносу, придатності, оновлення, вибуття, приросту; б) характеризують ефективність використання основних засобів: фондовіддача, фондомісткість, фондоозброєність, рентабельність (збитковість) основних засобів.

Трактування результатів основних з вказаних показників представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Трактування результатів аналізу основних показників стану та ефективності використання основних засобів*

Показник	Трактування
Коефіцієнт накопичення зносу	- ступінь фізичного старіння основних засобів; - характеризує ту частину основних засобів, яка перенесена на готову продукцію; - інтенсивність накопичення коштів для оновлення основного капіталу
Коефіцієнт придатності основних засобів	- характеризує ту частину основних засобів, вартість яких ще не перенесена на продукцію
Коефіцієнт оновлення	- характеризує, в якій мірі були оновлені основні засоби протягом звітного періоду

Показник	Трактування
Коефіцієнт вибуття	- показує, яка частина основних засобів вибула протягом звітного періоду
Фондовіддача	- показує скільки гривень доходу припадає на 1 гривню основних засобів підприємства; - можна порівнювати рівень використання основних засобів за виробничими підрозділами підприємства
Фондомісткість	- показує частку основних засобів, що припадає на кожну гривню продукції, що випускається; - використовується для оцінки потреби в основних засобах при прогнозуванні темпів зростання виробництва продукції і зміни рівня використання основних засобів
Фондоозброєність	- показує частку вартості основних виробничих засобів, що припадає на кожного робітника
Рентабельність основних засобів	- показує скільки гривень прибутку припадає на 1 гривню авансованих у виробництво основних засобів

* узагальнено на підставі [2]

Узагальнення результатів аналізу основних засобів передбачає систематизацію інформації, оцінку вірогідності прогнозних показників, розробку багатоваріантних заходів щодо зростання ефективності використання основних засобів, оформлення результатів аналізу і передача їх в управлінські структури для реалізації запропонованих заходів.

Реалізація результатів аналізу основних засобів: втілюється в прийнятті рішень щодо реалізації обраного варіанту заходів, доведення прийнятого рішення до виконавців та забезпечення контролю за виконанням прийнятих рішень.

Список використаних джерел:

1. Макаренко А. П., Левченко З.М., Прийдак Т.Б., Лега О.В., Яловега Л.В. Обліково-аналітична підтримка стратегічного управління підприємством на основі основних параметрів ефективності. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*. Volume 23, Special Issue 2. 2019. С. 1 – 6. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/6446/1/Accounting-and-Analytical-Support-of-The-Enterprises-Strategic-Management-1528-2635-23-SI-2-423.pdf

2. Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: підручник. К., 2014. 320 с.

УДК 657

О. В. Лега, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Є. С. Федоренко, здобувач вищої освіти СВО – «Магіст»
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

СУТНІСТЬ АКТИВІВ ТА ЇХ КЛАСИФІКАЦІЯ ДЛЯ ЦІЛЕЙ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ

Анотація: Розглянуто сутність поняття «актив», запропоновано авторське визначення терміну. Узагальнення класифікаційних ознак активів уможливило визначення найбільш поширених їх різновидів.

Ключові слова: аналіз, майно, актив, ліквідність, фінансовий стан.

Оцінку фінансового стану зазвичай розпочинають з аналізу майна підприємства та джерел його формування. Усе майно, яке належить підприємству і яке відображено в його балансі, називають активами. Майно підприємства є одним із найважливіших об’єктів економічного аналізу. Оцінка майнового стану підприємства за концептуальним підґрунтям та інструментальним наповненням є складовою системи фінансового аналізу [4].

Інформаційною базою аналізу майна є Баланс (Звіт про фінансовий стан), де узагальнюються дані аналітичних та синтетичних рахунків та відображаються зведені дані. В активі балансу відображається інформація про розміщення капіталу, про вкладення його в конкретне майно, матеріальні цінності, про витрати підприємства, готову продукцію, залишки вільної готівки.

Зміст категорії «активи» присвячено чимало наукових публікацій, однак у визначенні сутності поняття існують розбіжності.

На підтвердження цього розглянемо еволюцію наукової думки стосовно трактування цього поняття для цілей фінансового аналізу (табл. 1).

Отже, основними характерними ознаками дефініції поняття «активи» для цілей фінансового аналізу – це майно, цінності, ресурси. На нашу думку, активи - це господарські засоби (майнові цінності), контроль над якими підприємство отримало в результаті здійснених фактів його господарської діяльності, та які

повинні принести їй економічні вигоди в майбутньому. Ефективність діяльності підприємств залежить від цілеспрямованого характеру процесу їх формування, а саме – виявлення та задоволення потреб в окремих їх видах для забезпечення операційного процесу.

Таблиця 1

Еволюція наукової думки щодо дефініції поняття «активи» для цілей фінансового аналізу*

Автор	Визначення	Суть
Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. [1]	Активи підприємства – це все наявне майно і цінності разом з борговими правами, розташовані у лівій частині балансу	майно, цінності
Берест М. М. [2]	Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовують у господарській діяльності, із метою одержання прибутку, або ж ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до надходження економічних вигод у майбутньому	майнові цінності або ж ресурси
Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. [3]	Активи - це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку; ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, призведе до отримання економічних вигод у майбутньому	майнові цінності
Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. [4]	Активи (НП(С)БО 1) – ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод у майбутньому.	ресурси
Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін. [5]	Активи – це економічні ресурси підприємства у формі сукупних майнових цінностей, які використовуються в господарській діяльності з метою отримання прибутку	майнові цінності

* узагальнено на підставі [1-5]

В цілях фінансового аналізу майнового стану існує низка класифікаційних ознак активів, узагальнення яких наведено в табл. 2.

Під час аналізу активу балансу визначаються абсолютні величини за статтям активу балансу на початок і кінець періоду та зміни абсолютних величин; питома вага окремих статей у валюті балансу на початок і кінець періоду та зміни у питомій вазі; зміни статей балансу на кінець періоду у порівнянні із відповідними значеннями на початок періоду (абсолютні прирости і темпи

росту).

Таблиця 2

Класифікація активів підприємства для цілей фінансового аналізу*

Класифікаційні ознаки/ види активів	Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. . [1]	Берест М. М. . [2]	Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. . [3]	Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. . [4]	Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін. . [5]
1. За ступенем ліквідності / За рівнем ліквідності	+	+	+	+	+
- абсолютно ліквідні активи	+				+
- активи в абсолютно ліквідній формі;		+			
- високоліквідні активи	+			+	+
- активи, що швидко реалізуються		+			
- швидколіквідні активи			+		
- середньо ліквідні активи	+			+	+
- низько ліквідні активи;	+			+	+
- неліквідні активи.	+				+
- активи, що повільно реалізуються;		+			
- повільноліквідні активи			+		
- активи, що важко реалізуються		+			
- важколіквідні активи		:	+	+	
2.1. За правом власності	+	;			
2.2. Залежно від характеру форми володіння активами					+
2.3. За характером володіння		+		+	
- власні активи	+	+		+	+
- орендовані активи	+	+		+	+
3. За формами функціонування	+	+	+	+	
- матеріальні активи	+	+	+	+	
- нематеріальні активи	+	+	+	+	
- фінансові активи	+	+	+	+	
4. За характером участі в господарському процесі та швидкості обороту	+	+	+	+	+
- необоротні активи	+	+	+	+	+
- оборотні активи	+	+	+	+	+
5.1. За напрямками використання	+				
5.2. За характером обслуговування окремих видів діяльності		+		+	+
- операційні активи	+	+		+	+
- інвестиційні активи	+	+		+	+
6.1. За характером фінансових джерел формування	+	+		+	+
6.2. За належністю			+		
6.3. За джерелами формування				+	
- валові активи	+	+	+	+	+
- чисті активи	+	+	+	+	+

Класифікаційні ознаки/ види активів	Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. . [1]	Берест М. М. . [2]	Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. . [3]	Тютюнник Ю. М., Дороган-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. . [4]	Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. та ін. . [5]
- робочий капітал			+		
- чисті оборотні активи		+			
7.1. За фінансуванням		+			
7.2. За стабільністю джерел формування			+		
- постійні активи		+	+		
- змінні активи		+	+		
8. Залежно від строків обслуговування діяльності підприємств					+
- короткострокові					+
- довгострокові					+
9. За чутливістю до інфляційних процесів				+	
- монетарні				+	
- немонетарні				+	

* узагальнено на підставі [1-5]

Інформація щодо класифікації видів активів (майна) за різними ознаками використовується в оцінюванні фінансового стану суб'єктів господарювання. Наприклад, ознака класифікації активів за характером участі в господарському процесі та швидкістю обороту використовується в аналізі майнового стану підприємства; за джерелами формування – в аналізі фінансової стійкості; за рівнем ліквідності – в аналізі ліквідності балансу.

Отже, результати аналізу активів мають важливе значення, оскільки використовуються в оцінці величини та структури майна, платоспроможності та фінансової стійкості.

Список використаних джерел:

1. Багацька К.В., Говорушко Т.А., Шеремет О.О. Фінансовий аналіз: підручник. К., 2014. 320 с.

2. Берест М. М. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. 164 с.

3. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.

4. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.

5. Школьник І. О., Боярко І. М., Дейнека О. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2016. 368 с.

УДК 657

О. В. Лега, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Л. В. Яловега, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Т. Б. Прийдак, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПОРЯДОК ЕКСПЕРТНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ПОДАТКОВИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Анотація: Узагальнено доказову базу, що є підставою для проведення судово-бухгалтерської експертизи розрахунків, пов'язаних із сплатою податків та зборів; розроблено загальний алгоритм судово-бухгалтерської експертизи розрахунків, пов'язаних із сплатою податків та зборів у розрізі основних етапів.

Ключові слова: судово-бухгалтерська експертиза, висновок експерта, доказ, податкові правопорушення, відповідальність, податкові розрахунки.

Суб'єкти господарювання нерідко застосовують як нелегальні, так і законні шляхи скорочення податкових платежів. Ухилення від сплати податків (Tax evasion) – нелегальне зменшення податкових зобов'язань за податковими платежами, засноване на свідомій, кримінально карній дії згідно з Кримінальним кодексом України [1].

Так, впродовж січня-березня 2021 року (станом на 01.04.2021 р.) на розгляді у судах різних інстанцій перебувало 55 тис. справ на суму 242,1 млрд. гривень. Розглянуто 6,34 тис. справ на суму 24,71 млрд. грн, із них: на користь органів ДПС – 4,22 тис. справ (у т.ч. немайнові спори) на суму 20,05 млрд. грн, та на користь платників податків – 2,12 тис. справ на 4,66 млрд. гривень [2].

Юридична практика характеризує основні способи скоєння податкових злочинів: використання кількох розрахункових рахунків в установах банків; декларування одного виду діяльності з заняттям іншими видами підприємницької діяльності; навмисне відображення виконаних операцій і розрахунків податків пізніше звітного періоду; оформлення фіктивних документів про передання товарів на збереження; заниження якості й ціни

товару, прийнятого для реалізації; фальсифікація даних про кількість реалізованих товарів і отриманих коштів (не оприбуткування отриманої виручки); приховування об'єктів оподаткування шляхом надання зведень про тимчасове припинення виробництва і господарських операцій; виплата заробітної плати за фіктивними договорами, угодами; оформлення фіктивних документів про оплату робіт (послуг) консультаційного та інформаційного характеру, пов'язаних із забезпеченням виробництва, зберіганням та реалізацією продукції; завищення даних про матеріальні витрати; ухиляння від сплати акцизного збору і податку на додану вартість за допомогою фальсифікації ввізних митних документів; ухиляння від оподаткування шляхом оформлення постачань устаткування через фіктивні фірми; використання фіктивних структур для одержання марок акцизного збору; ухиляння від оподаткування шляхом оформлення документів на купівлю товарів за завищеними цінами через фіктивні фірми тощо [3].

На етапі оскарження рішень, дій чи бездіяльності контролюючого органу у судовому порядку виникає потреба у проведенні судової експертизи. Експертні дослідження можна провести і на стадії податкової перевірки.

Експертиза податкових правопорушень являє собою спеціальне дослідження з метою збору доказів, сутність якого полягає в тому, що уповноважена процесуальним законом особа (слідчий, прокурор, суд) доручає судовому експерту вирішити поставлені перед ним питання, а судовий експерт, користуючись своїми спеціальними знаннями, проводить дослідження наданих йому матеріалів і надає висновок, який використовується як джерело доказів [4].

Суд призначає експертизу у справі за сукупності таких умов: 1) для з'ясування обставин, що мають значення для справи, необхідні спеціальні знання у сфері іншій, ніж право, без яких встановити відповідні обставини неможливо; 2) сторонами (стороною) не надані відповідні висновки експертів із цих самих питань або висновки експертів викликають сумніви щодо їх правильності.

Організація економічної експертизи податкових правопорушень включає

комплекс взаємопов'язаних етапів її проведення.

На *підготовчому* етапі, насамперед, визначається предмет судово-бухгалтерської експертизи – помилки в обчисленні податків, порушення у сплаті та інші зловживання, та характер завдань, що вирішуються у процесі судово-економічної експертизи правопорушень, пов'язаних із нарахуванням і сплатою податків.

На *організаційному* етапі вивчається зміст та повнота матеріалів справи, які подані на експертизу. На підставі вивчених матеріалів визначається спосіб проведення експертизи (вибір певних методик, методів дослідження). Судовий експерт, проводячи експертизу або експертне економічне дослідження, залежно від обставин конкретної справи використовує такі методи та способи дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку та звітності: документальної перевірки (формальна, нормативна, арифметична, хронологічна); зіставлення; моделювання документальних даних [5].

Далі складається план-графік, де вказують підготовчі роботи в експертній установі, ознайомлення з матеріалами справи, поданими на дослідження експертизи та відповідними із нормативно-правовими документами; дослідження бухгалтерських та інших документів тощо. Строки проведення експертизи встановлюється залежно від складності дослідження з урахуванням експертного навантаження фахівця.

Основним етапом є дослідний, оскільки передбачає виконання конкретних процедур, передбачених методикою дослідження, для одержання необхідної інформації щодо питань, поставлених перед експертизою. Зокрема, основні процедури про дослідженні податкових правопорушень, пов'язаних із податком на додану вартість представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Основні процедури про дослідженні податкових правопорушень, пов'язаних нарахуванням та сплатою податку на додану вартість

Характеристика основних процедур експертного дослідження	Джерела інформації
Перевірка того, чи є підприємство платником ПДВ, що підтверджується наявністю Свідоцтва платника ПДВ; правильності відображення в обліку податкового кредиту з	Дані аналітичного обліку розрахунків з ПДВ, податкові накладні, розрахунки коригування

Характеристика основних процедур експертного дослідження	Джерела інформації
ПДВ; правильності визначення та відображення в обліку податкового зобов'язання; арифметичної точності розрахунків; своєчасність реєстрації податкових накладних; правильності відображення та розкриття інформації у Податковій декларації з податку на додану вартість; перевірка регістрів аналітичного та синтетичного обліку податку; перевірка наявності зареєстрованих податкових накладних від постачальників, які дають право на податковий кредит платнику податку, правильність їх складання та відображення в ЄРПН; перевірка наявності зареєстрованих податкових накладних, які відображають зобов'язання платника податку зі сплати ПДВ, правильність їх складання і відображення в ЄРПН; відповідність записаних сум декларації з ПДВ за період, що перевіряється; перевірка декларацій з ПДВ, правильність їх заповнення і достовірність; перевірка перерахувань до бюджету ПДВ, їх повноти та вчасності; перевірка правильності застосування ставки податку (20 %, 14 %, 7%, 0%) на окремі види продукції, товарів, робіт, послуг	ПДВ та вантажно-митні декларації; договори, акти виконаних робіт, рахунки-фактури, інша первинна документація; Єдиний реєстр податкових накладних; дані синтетичного обліку з ПДВ; облікові дані щодо оборотів між рахунком 641, 643, 644, 36, 37, 63, 68; Головна книга, Журнали-ордери; Податкова декларація з ПДВ з додатками; Баланс (Звіт про фінансовий стан), Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), Звіт про рух грошових коштів

*узагальнено на підставі [3, 6]

На етапі узагальнення здійснюється групування та систематизація недоліків господарських операцій, пов'язаних з нарахуванням та сплатою податків та зборів, які стали об'єктом економічної експертизи, формується експертний висновок з узагальненням результатів експертизи.

Запропонований алгоритм дій експертів щодо проведення експертного дослідження розрахунків, пов'язаних із нарахуванням та сплатою податків, в розрізі етапів, мають сприяти подальшому розвитку і вдосконаленню методики судової експертизи, повному і всебічному дослідженню фактичних обставин справи.

Список використаних джерел:

1. Лега О.В., Яловега Л.В., Прийдак Т.Б. Економічна судова експертиза як доказ у розслідуванні податкових злочинів. *Причорноморські економічні студії.* 2021. Випуск 64. С. 162-168. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/123456789/10893/Лега_Яловега_Прийдак_експертиза_стаття.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення 14.10.2021).

2. Державна податкова служба України. URL: https://tax.gov.ua/diyalnist-/rezalt/462366.html (дата звернення 14.10.2021).

3. Гуцаленко Л. В., Михальчишина Л. Г., Сидорчук В. М., Пентюк І. К. Судово-бухгалтерська експертиза: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 352 с. URL: http://194.44.152.155/elib/local/sk767327.pdf (дата звернення 14.10.2021).

4. Муляр Г. В., Ховпун О. С. Використання висновків експерта як доказів при розслідуванні економічних злочинів. *Часопис Київського університету права*. 2018. № 4. С. 265-269.

5. Дмитренко Є. Експертні економічні дослідження та судова експертиза податкового обліку. *Вісник. Офіційно про податки*. 2015. № 33. URL: http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/8743 (дата звернення 14.10.2021).

6. Аудит оподаткування підприємств : навч. посіб. Петрик О. А., Давидов Г. М., Редько О. Ю. та ін. ; за заг. ред. Петрик О. А. Київ: ДННУ «Акад. фін. управління», 2012. 352 с.

УДК 657

Н.М. Лойченко, здобувач вищої освіти СВО Магістр,
кафедра обліку і оподаткування
Науковий керівник - **Довжик О.О.**, к.е.н.,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, Україна**)**

ОБЛІКОВО-ЕКОНОМІЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕРМІНУ «ГОТОВА ПРОДУКЦІЯ»

Анотація: розглянуто обліково-економічну інтерпретацію терміну «готова продукція» вітчизняними науковцями, окремі особливості обліку готової продукції в межах окремого суб'єкта господарювання.

Ключові слова: бухгалтерський облік, витрати, готова продукція, запаси, облікові дані

Одним з головних компонентів сучасного виробничого процесу (різних видів діяльності) виступає готова продукція, виготовлена окремими структурними підрозділами господарюючого суб'єкта і призначена для продажу стороннім замовникам або подальшого власного споживання.

Вивченням питань, пов'язаних з організацією облікового процесу, оцінкою готової продукції, займалися такі вітчизняні вчені як: О.М. Андрієнко, В.В. Бабич, Ф.Ф. Бутинець, Г.П. Журавель, В.А. Завгородній, О.В. Лишиленко, О.В. Назаренко, В.М. Пархоменко, О.М. Петрук, М.С. Пушкар, В.В. Сопко, Н.М. Ткаченко, П.Я. Хомин, Є.Ю. Шара, Т.С. Яровенко та інші.

На підставі проведених досліджень, можемо зазначити, що жодний нормативний документ з бухгалтерського обліку не врегульовує економічної сутності поняття «готова продукція». Однак, питання щодо якісної організації обліку готової продукції та її оцінки в умовах функціонування окремого господарюючого суб'єкта вирізняються безперечною актуальністю та потребують подальшого розгляду.

Діяльність підприємств повинна, відповідно, бути спрямована на мінімізацію сукупних витрат, що супроводжують надходження виробничих

запасів (вибір каналу надходження, ідентифікація постачальника), зберігання матеріальних цінностей (ефективне використання складського господарства), збут готової продукції, товарів, виконання робіт, надання послуг (транспортне забезпечення, пошук, диверсифікація каналів реалізації), проведення післяпродажнього обслуговування споживачів [5].

Огляд літературних джерел свідчить про існування різних підходів до інтерпретації сутності готової продукції.

Так, Лишиленко О.В. зазначає, що до готової продукції належить продукція, обробка якої закінчена, та яка пройшла приймання, випробування, укомплектування відповідно з умовами договорів із замовниками і відповідає технічним умовам і стандартам [4].

На думку Бутинця Ф.Ф., готова продукція – повністю завершена обробкою, укомплектована, що пройшла необхідні випробування (перевірки). Це виріб (або напівфабрикат), послуга, робота, які пройшли всі стадії технологічної обробки в межах господарюючого суб'єкта, відповідають затвердженим стандартам або умовам договору, прийняті технічним контролем підприємства і здані на склад або замовникові – покупцеві відповідно з діючим порядком прийняття продукції [1].

Журавель Г.П., Хомин П.Я. за готову вважають продукцією, яка повністю пройшла передбачені технологією виробництва стадії і процеси, оприбуткована на склад, або прийнята замовником [3].

У відповідно до НП(С)БО 9 «Запаси» готову продукцію слід відносити до запасів. Готовою вважають продукцію, яка була виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом[6].

Для ведення обліку готової продукції Планом рахунків передбачено рахунки 26 «Готова продукція», 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва». Дані рахунки активні, балансові, знаходять використання для узагальнення інформації про наявність та рух продукції, виготовленої підприємством.

Окремо слід зазначити про існування проблеми обліку готової продукції щодо сплати за отриману продукцію (виконані роботи та надані послуги). Відповідно, майже кожному господарюючому суб'єкту доводиться продавати продукцію (виконану роботу) з відстрочкою платежу та запобігати неплатежам. Підприємству потрібно знати, які юридичні засоби застосовувати для отримання власних грошей, як правильно організувати роботу зі стягнення дебіторської заборгованості [2].

Отже, однією із компонент раціональної організації облікового супроводження наявності та руху готової продукції є якісний рівень використання облікових даних для оцінювання кількісних та вартісних її характеристик.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладах]. Житомир: Рута, 2009. 912 с.

2. Голов С.Ф. Чи перешкоджає П(С)БО 16 «Витрати» економічній роботі на підприємстві? Бухгалтерський облік і аудит. 2011. № 5. С. 3–10.

3. Журавель, Г.П., Хомин П.Я. Теорії бухгалтерського обліку : студії. Монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2008. – 400 с.

4. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: Підручник. 3 тє вид., перероб. і доп. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2009. 670с.

5. Назаренко О.В. Формування та обліковий супровід витрат логістичного сегменту підприємства. Бухгалтерський облік як наука: від основ до наукової картини світу [колективна монографія] / за заг. ред. В.Я. Плаксієнка. К. : Центр учбової літератури. 2021. С. 130-143.

6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: затв. Наказом Міністерства фінансів України від 20 жовтня 1999 р. № 246; зі змінами та доповненнями. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text (дата звернення 10.10.2021)

УДК 657

Т. Г. Маренич, д.е.н., професор
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

ШАХРАЙСТВО ПІД ЧАС ФІНАНСОВОГО ЗВІТУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ

Анотація: Розглянуто рівень шахрайства в нашій країні. Зроблено висновок, що всі види шахрайства завдають суб'єктам господарювання відчутних фінансових збитків і нефінансових втрат. Обгрунтовано, що фальсифікація фінансової звітності зумовлена різними причинами. Зазначено, що певні можливості для викривлення фінансової звітності створює впровадження в облікову практику вимог міжнародних стандартів. Узагальнено напрями запобігання шахрайства під час фінансового звітування.

Ключові слова: бухгалтерський облік, фінансова звітність, шахрайство

Ефективність виконання управлінських дій суттєво залежить від належного інформаційного забезпечення процесу прийняття рішень на підприємствах. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації, ускладнення господарських процесів і методів управління, турбулентності та невизначеності роль інформації в економічному просторі тільки посилюється. На сьогодні конкурентною перевагою суб'єктів господарювання стає володіння структурованою, релевантною інформацією, що дозволяє їм зберігати економічну стійкість та конкурентоспроможність. Саме система бухгалтерського обліку та складена на його основі фінансова та інша звітність забезпечує зацікавлених осіб актуальною економічною інформацією, яка використовується для прийняття тактичних і стратегічних рішень.

Головне завдання системи бухгалтерського обліку полягає у складанні якісної та достовірної фінансової звітності, яка б задовольняла інформаційні запити різнопланових користувачів [1]. Інформація, наведена у фінансовій звітності, є достовірною (правдивою), якщо вона не містить помилок та перекручень, які здатні вплинути на рішення користувачів звітності [2].

Неправдива інформація про фінансовий стан та результати діяльності господарюючого суб'єкта створює оманливе враження про підприємство у користувачів фінансової звітності та унеможливлює прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Реальною цінністю фінансових звітів є те, що вони виступають для фінансового аналізу джерелом інформації, яка допомагає робити прогнози відносно майбутніх доходів, витрат підприємства та виплат дивідендів.

У світі у 2020 році економічні злочини та шахрайство завдали 42 млрд. дол. США збитків [3]. Крім того, більшість економічних правопорушень та злочинів вчиняються шляхом маніпулювання фінансовою звітністю. Такими правопорушеннями є: податкові злочини, ухилення від розрахунків з контрагентами, незаконне отримання кредиту, фіктивне та навмисне банкрутство підприємств, обман потенційних партнерів чи інвесторів, тощо.

Опитування українських компаній, проведене PwC у 2020 році, свідчить, що рівень шахрайства в нашій країні є надзвичайно високим. Так, 51% респондентів постраждали від шахрайства за останні 24 місяці. Цей показник вищий, ніж середній у світі (47%), та зріз порівняно з 48% у 2018 році. 47% українських компаній постраждали від незаконного привласнення майна та хабарництва й корупції. При цьому 41% випадків шахрайства в Україні були скоєні зовнішніми шахраями. Тільки 59% українських організацій провели розслідування свого найгіршого випадку шахрайства. Серед видів шахрайства респонденти виділили: незаконне привласнення майна – 47%; хабарництво та корупція – 47%; шахрайство з боку клієнтів – 31%; кіберзлочини – 31%; шахрайство у закупівлях – 31% [3]. 38 % респондентів зазначили, що сума прямих збитків їхніх організацій від шахрайства протягом останніх 24 місяців досягла до 50 тис. дол. США, 13 % – від 50 тис. до 100 тис. дол. США, 13 % – від 100 тис. до 1 млн. дол. США, 9 % – 1 млн. дол. США і більше [3].

Усі види шахрайства завдають підприємствам, крім відчутних фінансових збитків, ще і нефінансові втрати. Від економічних злочинів та шахрайства страждають репутація/бренд українських компаній, відносини з їхніми бізнес-партнерами, взаємодія з регуляторами [4]. Також знижується ефективність

діяльності та прибутковість підприємств, якість виробленої продукції, конкурентоспроможність, кредитоспроможність, інвестиційна привабливість суб'єктів господарювання, погіршується поведінка працівників та ін.

На думку експертів навмисне викривлення (фальсифікація) фінансової звітності може бути зумовлене різними причинами. Серед них: прагнення знизити податковий тягар; виставити результати діяльності компанії у вигіднішому світлі; прагнення залучити інвесторів; конфлікт інтересів між власниками компанії та її менеджерами; прагнення відповідати критеріям регулюючих або контролюючих органів; демонстрація фінансової стабільності; з метою створення «запасу ефективності» у період зміни керівництва, щоб нове керівництво завдяки створеним економічно необґрунтованим резервам у наступних звітних періодах могло демонструвати завищені фінансові результати діяльності; отримання додаткових матеріальних благ; необхідність дотримання боргових ковенантів [5].

До основних причин фальшування звітних даних підприємств Гнилицька Л. В. відносить: умовне підвищення інвестиційної привабливості та кредитоспроможності; отримання конкурентних переваг; зниження податкового тягаря; протидія «недружньому» поглинанню; укриття фактів корупції та шахрайства [6].

Проте певні можливості для викривлення фінансової звітності, на нашу думку, створює впровадження в облікову практику вимог міжнародної стандартизації, зокрема справедливої вартості, принципу бухгалтерського обліку і фінансової звітності «превалювання сутності над формою», трактування поняття контролю (може вплинути на визначення параметру консолідації) тощо, що вимагає застосування професійного судження, а отже суб’єктивної думки бухгалтера, яка може не збігатися з позицією стейкхолдерів.

Асоціація дипломованих експертів по шахрайству (Association of Certif ied Fraud Examiners, ACFE) вирізнила шахрайство у фінансовій звітності як одну з трьох категорій корпоративних махінацій (до інших двох відносить привласнення активів та корупцію). Результати опитування українських

організацій у 2018 році показали, що 13% з них зіштовхувалися з фальсифікацією фінансової звітності. У світі цей показник досяг 20% [4]. Це свідчить про те, що проблема спотворення фінансової звітності є надзвичайно актуальною не тільки в Україні, але й у всьому світі.

У МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансової звітності» відзначається, що шахрайства під час фінансового звітування або незаконного привласнення активів передбачають мотив або тиск щодо вчинення шахрайства, усвідомлену можливість його скоєння та певне логічне виправдання такої дії [7]. Це підтверджується даними PwC, згідно з якими факторами скоєння працівником шахрайських дій є: можливість шахрайських дій внаслідок слабких механізмів контролю в організації (70% відповідей); стимул/ або тиск всередині організації до вчинення шахрайства (20%); внутрішнє виправдання таких дій працівником організації (10%) [4].

Для запобігання різних видів шахрайства, у тому числі і під час фінансового звітування, необхідно: впроваджувати ефективні механізми та процедури внутрішнього контролю; застосовувати новітні технології збору, систематизації, аналізу економічної інформації, складання фінансової звітності; впроваджувати інтегровані інформаційні системи; розширювати коло суб'єктів господарювання, які підлягають обов'язковому аудиту; проводити на регулярній основі навчання бухгалтерів, підвищуючи їх рівень кваліфікації; розвивати позитивну корпоративну культуру та етику тощо.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. станом на 01.07.2021 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 03.10.2021).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. станом на 23.07.2019 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 03.10.2021).

3. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2020. PwC.

URL: https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2020/gecs-ua-2020-ukr.pdf (дата звернення: 03.10.2021).

4. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2018 року: результати опитування українських організацій. Виведення шахрайства з тіні. PwC. URL: https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2018/pwc-gecs-2018-ukr.pdf (дата звернення: 03.10.2021).

5. Причини фальсифікації фінансової звітності: що важливо знати аудиторам. URL: https://www.pabu.com.ua/ua/mediacentr-3/profesiini-novyny/2060-prychyny-falsyfikatsii-finansovoi-zvitnosti-shcho-vazhlyvo-znaty-audytoram (дата звернення: 03.10.2021).

6. Hnylytska L. V. Economic nature of financial reporting fraud and ways of its overcoming. The practical science edition Independent AUDITOR. №19 (I). 2017. C. 7-12. URL: https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/32739/Gn_3.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 03.10.2021).

7. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016-2017 років. Частина I. Міжнародна федерація бухгалтерів, 2018. С.182-229. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2016-2017-IAASB-Handbook-Volume-1_укр.pdf (дата звернення: 03.10.2021).

УДК 658(045)

Л.О. Мармуль, д.е.н., професор,
професор кафедри фінансів, обліку і оподаткування
М.А. Кучеренко,
ст. викладач кафедри фінансів, обліку і оподаткування
Університет Григорія Сковороди у Переяславі
(м. Переяслав, Україна)

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

Анотація: досліджено сучасні досягнення в області інформаційних технологій і обґрунтовано необхідність їх використання в управлінській діяльності для більш глибокого аналізу, моделювання і прогнозування на основі своєчасної і повної інформації про керовані процеси. Показано, що перспективи розвитку бухгалтерського обліку пов'язані з ускладненням облікових моделей, заснованих на застосуванні сучасних цифрових технологій. До цього призводить збільшення обсягів і складності інформаційних потоків, зростання ризиків втрат і спотворення інформації. Дослідження та порівняльний аналіз сучасних інформаційних технологій дозволили обґрунтувати модель інформаційно-аналітичного забезпечення бізнесу, що включає три підсистеми: обліково-аналітичного забезпечення, учасників бізнес-процесів і єдиного інформаційного простору, де в умовах технології блокчейн можливо в режимі онлайн здійснювати контроль і управління бізнесом в будь-який точці світу.

Ключові слова: інформаційні технології, модель, інформаційно-аналітичне забезпечення, бухгалтерський облік, бізнес, глобалізація.

Важливою особливістю глобалізації та комплексного розвитку економіки є використання інформаційних технологій і накопиченої інформації в інших формах виробництва з метою підвищення їх ефективності. З іншого боку, однією з проблем сучасного інформаційно-аналітичного забезпечення, що надає інформацію для управління підприємством, а також для державного контролю та інших державних систем, є дублювання облікових операцій, несумісність інформації, необхідність отримання інформації в режимі онлайн.

Тенденція діджиталізації сучасної економіки підштовхує модифікувати підходи до ведення бізнесу. Припускаючи подальше наростання конкуренції на внутрішньому і міжнародному ринку, топ-менеджери корпорацій роблять ставки на нові технології і впровадження інновацій, які вносять кардинальні зміни в усі

аспекти життя суспільства, і завдяки яким можливе зростання глобальної економіки.

Глобалізація і комплексний розвиток економіки значно розширюють можливості бізнесу. Світ вступив в нову цифрову епоху: тут діяльність організацій в основному полягає у виробництві та використанні інформаційних технологій і накопиченої інформації, щоб зробити всі інші форми виробництва більш ефективними і таким чином забезпечити нову якість економічного зростання [1]. Ця тенденція простежується і в економіці, зокрема, в бухгалтерської, аналітичної та управлінської видах діяльності, де освоюються і впроваджуються нові цифрові технології.

В системі бухгалтерського обліку формується базова інформація, яка використовується в інших системах управління підприємством, а також в системі державного контролю та інших державних системах, і обмін інформацією з іншими системами в умовах тотальної комп'ютеризації управлінських процесів стає нагальною потребою. При цьому виникає проблема непорівнянності інформації, дублювання різних облікових операцій і необґрунтованого збільшення варіантів застосовуваного програмного забезпечення. Звіти, отримані з різних підсистем, проходять тривалий узгодження на всіх рівнях організаційної структури підприємства [2, 3]. Ці питання можна вирішити, інтегруючи різні інформаційні системи і системи ручної обробки даних в єдину інформаційно-аналітичну систему.

Кількість інформації, що виникає при управлінні підприємством, збільшується разом зі зростанням організації. Навіть на самих маленьких підприємствах доводиться переробляти великий обсяг інформації [4]. Такий достаток інформації вимагає наукової організації її накопичення, зберігання і подальшої обробки, що, в свою чергу, є предметом вивчення в сфері інформаційних технологій.

Використання в управлінській діяльності сучасних досягнень в області інформаційних технологій забезпечує своєчасність і повноту інформації про керовані процеси, дає можливість для більш глибоко аналізу, моделювання і

прогнозування. Облік є інформаційною основою прийняття найважливіших управлінських рішень керівництвом організації [5].

Модель інформаційно-аналітичного забезпечення бізнесу, в тому числі і міжнародного, складається з трьох підсистем: обліково-аналітичного забезпечення, що включає об'єкти, системи, методи і принципи обліку; учасників бізнес-процесів, які отримують і передають інформацію в єдиний інформаційний простір; єдиного інформаційного простору, де за допомогою штучного інтелекту і машинного навчання на базі інформації, що надходить з різних джерел, відбувається перетворення інформації з метою представлення її в необхідній формі та якості для задоволення потреб суб'єктів бізнесу.

В умовах цифрової економіки безсумнівні переваги при прийнятті управлінських рішень полягають в тому, що керівники суб'єктів бізнесу мають можливість отримувати великі обсяги інформації в необхідних розрізах в найкоротші терміни. У зв'язку з можливостей, що відкриваються застосування цифрових технологій в бухгалтерському обліку буде сприяти подальшому розвитку автоматизації великої кількості функцій, застосування криптографічного захисту для бухгалтерських записів, максимального спрощення будь-яких процесів; підвищення операційної ефективності і прозорості здійснюваних дій, спрощення здійснюваних операцій для міжнародного бізнесу.

Питання забезпечення і обміну всією необхідною інформацією в максимально короткі терміни стають першорядними в умовах глобалізації економіки, і їх рішення багато в чому залежить від організації інформаційно-аналітичного забезпечення, яке, при застосуванні інформаційних технологій, зможе в режимі онлайн оцінювати різні фактори, що впливають на діяльність суб'єктів бізнесу, зводити до мінімуму ризики господарюючих суб'єктів, надавати інформацію для прийняття управлінських рішень [6].

Таким чином, інформаційно-аналітичне забезпечення в умовах цифрової економіки є глобальним єдність обліково-аналітичного і організаційного забезпечення, об'єднаних інформаційними потоками і каналами зв'язку для

прийняття в режимі онлайн в будь-якій точці світу управлінських рішень. Дія об'єктивних економічних умов сучасного етапу розвитку бізнесу вимагає перегляду нормативної бази, що регулює порядок бухгалтерського обліку в умовах застосування інформаційних технологій. Це дасть новий поштовх розвитку інформаційних технологій в області обліку, аналізу та управління, в результаті чого підвищиться ефективність управлінської діяльності, якість і обґрунтованість прийнятих управлінських рішень і, в свою чергу, відкриє для суб'єктів бізнесу нові можливості для розвитку і позиціонування на глобальному ринку.

Список використаних джерел:

1. Спільник І.В., Палюх М.С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*. 2019. Вип. 1–2. С. 83–96

2. Плаксієнко В.Я. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах. К.: ЦУЛ, 2014. 464 с.

3. Король С.Я., Польовик Є.В. Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. *Modern Economic*. 2019. № 18. С. 67–73.

4. Ігнатенко М.М. Формування інформаційної безпеки підприємств і організацій в умовах автоматизації обліку та фінансової звітності. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*, 2017, Вип. 4. С. 84–88.

5. Романюк І.А. Вплив податків на розвиток підприємств туристичної галузі в Україні. *Управління розвитком соціально-економічних систем*: матер. Другої Міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 квітня 2019 р. Харків: ХНТУСГ, 2019. С. 154-156.

6. Блокчейн і бухгалтерський облік. URL: https://nexia.dk.ua/blokchein-i-bukhhalterskyi-oblik

УДК 657

Т. П. Мац, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

СУДОВО-БУХГАЛТЕРСЬКА ЕКСПЕРТИЗА ГРОШОВИХ КОШТІВ: ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ

Аннотація: розглянуто теоретичні та практичні аспекти проведення судово-бухгалтерської експертизи грошових коштів, вказано на основні моменти на вирішення яких і спрямоване експертне дослідження. Експертне дослідження грошових коштів як одна із форм контролю, що дозволяє експерту бухгалтеру вивчати господарські операції з обліку грошових коштів з метою надання експертного висновку стосовно питань поставленими органами досудового або судового слідства.

Ключові слова: судово-бухгалтерська експертиза, грошові кошти, готівка, бухгалтер-експерт, експертне дослідження.

Судово-бухгалтерська експертиза грошових коштів виступає однією із найбільш затребуваних судово-бухгалтерських експертиз. Розслідування економічних злочинів вимагають спеціальних знань з бухгалтерського обліку в ому числі з бухгалтерського обліку грошових коштів.

Відповідно до ст. 1 судова експертиза – це дослідження на основі спеціальних знань у галузі науки, техніки, мистецтва, ремесла тощо об’єктів, явищ і процесів з метою надання висновку з питань, що є або будуть предметом судового розгляду [1].

Керуючись ст. 7 цього ж Закону підставою проведення судової експертизи є відповідне судове рішення чи рішення органу досудового розслідування, або договір з експертом чи експертною установою - якщо експертиза проводиться на замовлення інших осіб [1]. Отже судово-бухгалтерська експертиза грошових коштів, як і будь-яка інша, не існує поза межами кримінальних і цивільних справ, але незалежно від того, за якими справами призначається судово-бухгалтерська експертиза грошових коштів, предметом її є господарська діяльність, що

обов’язково знаходить своє відображення в первинних і зведених документах бухгалтерського обліку і фінансової звітності, що в подальшому експертному дослідженні виступає об‘єктом розслідування чи судового розгляду.

Пунктом 1.1. Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень зазначено що призначення судових експертиз та експертних досліджень (далі - експертизи та дослідження) судовим експертам державних спеціалізованих науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України (далі - експертні установи) та атестованим судовим експертам, які не є працівниками державних спеціалізованих установ (далі - експерти), їх обов'язки, права та відповідальність, організація проведення експертиз та оформлення їх результатів здійснюються у порядку, визначеному Кримінальним процесуальним, Цивільним процесуальним, Господарським процесуальним кодексами України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, Кодексом адміністративного судочинства України, Митним кодексом України, Законами України», «Про виконавче провадження», іншими нормативно-правовими актами з питань судово-експертної діяльності та цією Інструкцією [2].

Судово-бухгалтерська експертиза відповідає на такі питання:

– встановлення наявності чи відсутності нестач або надлишків товарно-матеріальних цінностей, періоду і місця їхнього утворення, а також розміру заподіяного збитку;

– визначення кола осіб, за якими за документальними даними у період утворення нестач або надлишків значилися товарно-матеріальні цінності;

– визначення документальної обґрунтованості списання сировини, матеріалів, готової продукції; встановлення недоліків в організації бухгалтерського обліку і контролю, що могли сприяти утворенню матеріального збитку і перешкоджали його своєчасному виявленню;

– визначення службових осіб, з5бов’язаних забезпечити виконання вимог бухгалтерського обліку і контролю [5].

В науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення

судових експертиз та експертних досліджень розділ III призначено питанню економічної експертизи: Експертизі документів бухгалтерського обліку, оподаткування і звітності; Експертиза документів про економічну діяльність підприємств й організацій; Експертиза документів фінансово-кредитних операцій [3].

Успішне проведення експертного дослідження грошових коштів забезпечується за умови ретельно розробленої методики проведення будово-бухгалтерської експертизи. Формування і практичне виконання методики проводиться згідно стандарту дослідження судово-бухгалтерською експертизою грошових коштів, яким, зокрема, передбачається чітка послідовність виконання організаційних, інформаційних та методичних експертних процедур. Чітке дотримання послідовності зазначених експертних процедур забезпечує чіткий порядок у діях експерта та створює сприятливі умови для наукових методів дослідження.

Стандарт проведення судово-бухгалтерської експертизи грошових коштів містить наступні складові:

– об‘єкти експертного дослідження грошових операцій підприємства (стан збереження коштів у касі підприємства, закріплення матеріальної відповідальності, поточні операції з готівкою, операції з грошовими коштами на рахунках в банку, бухгалтерських облік грошових коштів, нестачі коштів, виявлені ревізією, встановлення винних осіб тощо);

– джерела інформації для проведення судово-бухгалтерської експертизи грошових операцій (нормативно-правові акти, що регламентують облік грошових коштів, довідково-інструктивні матеріали, висновки експертиз, первинна документація підприємства з обліку коштів, регістри аналітичного і синтетичного обліку, звітність підприємства, акти ревізій, дані правоохоронних органів);

– методичні прийоми проведення судово-бухгалтерської експертизи грошових операцій (розрахунково-аналітичні та документальні, їх конкретизація);

– методичні прийоми узагальнення та реалізації результатів експертного дослідження грошових операцій (групування результатів дослідження експертизи, аналітичне групування доказів, узагальнення результатів дослідження, формування експертного висновку, розробка конкретних пропозицій з профілактики правопорушень, направлення висновку експерта правоохоронним органам, реалізація результатів експертизи у суді) [4].

Найбільш характерними видами зловживань що виявляють під час експертного дослідження грошових коштів є:

– оформлення видаткових операцій по касі за недоброякісними та підробленими документами;

– підробки в касових книгах і касових звітах;

– привласнення готівкових грошей, отриманих за чековою книжкою у банку, через підробку банківських виписок;

– незаконна видача готівкових грошей з каси після підробки авансових звітів з відряджень;

– розкрадання грошових коштів, призначених для заробітної плати, за допомогою підроблення розрахунково-платіжної відомості.

Особливу увагу під час проведення експертного дослідження необхідно приділити повноті оприбуткування готівкових грошей та цільовому їх використанню.

Отже під час проведення судово-бухгалтерської експертизи грошових коштів необхідно керуватися метою її призначення (не залежно від того ким вона призначена – слідчим чи судом) яка полягає у встановленні фактичних та достовірних обставин справи, які неможливо з’ясувати без застосування спеціальних знань. Також судово-бухгалтерська експертиза може стати одним із засобів захисту фізичних осіб і суб’єктів господарювання від необґрунтованого обвинувачення в здійсненні злочину та захисту їх інтересів.

Дотримуючись локального стандарту проведення судово-бухгалтерської експертизи грошових коштів яким, зокрема, передбачається чітка послідовність виконання організаційних, інформаційних та методичних експертних процедур.

В результаті експертне дослідження набуває системності, створюються умови для впровадження наукових методів дослідження.

Судово-бухгалтерська експертиза операцій з грошовими коштами є досить складним процесом що в свою чергу забезпечує збереження високоліквідних активів підприємства. ЇЇ проведення забезпечує зменшення зловживань та встановлює ступінь відповідальності осіб, які вчинили даний злочин чи сприяли йому. Аналіз найбільш характерних видів зловживань дає можливість вказати їх пряму залежність від економічних злочинів в державі, до яких відносять корупцію, шахрайство та ухилення від сплати податків.

Під час проведення експертного дослідження встановлюються всі факти зловживань, аналізуються причини їх виникнення та розробляються профілактичні заходи щодо недопущення аналогічних порушень в майбутньому. Профілактичні заходи щодо нейтралізації умов і причин виникнення правопорушень стосовно операцій із грошовими коштами підприємства експерт-бухгалтер вказує в розділі висновку судово-бухгалтерської експертизи. Суд виносить з даного питання відповідну ухвалу та направляє її керівництву підприємства для проведення профілактичних заходів щодо запобігання правопорушень в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text (дата звернення 12.10.2021).

2. Про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень : Інструкція від 26 груд. 2012 р. № 1950/5. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text (дата звернення 12.10.2021).

3. Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень від 08.10.1998 р. № 53/5 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#n1504 (дата звернення 12.10.2021).

4. Бруханський Р.Ф. Судово-бухгалтерська експертиза. Навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2010. 246 с. URL:

http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/33751/1/%D0%91%D1%80%D1%83%D1%85%D0%B0%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9_%D0%A1%D0%91%D0%95_2010.pdf (дата звернення 12.10.2021).

5. Мац Т. П., Пилипенко К. А. Організація та особливості проведення судово-бухгалтерської експертизи при розслідуванні злочинів у сфері виробництва продовольчих товарів. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2020. № 2 (48). С. 114–117. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/bitstream/123456789/9738/1/19_20.pdf

УДК 657

Т. В. Мокієнко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Шершова В. О.,
здобувач вищої освіти ступеня вищої освіти «Бакалавр»
спеціальності Облік і оподаткування,
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Анотація. Однією з найбільш складних завдань, що вирішуються при впровадженні комплексних обліково-аналітичних систем на сучасних підприємствах, є організація єдиного інформаційного простору, що охоплює абсолютно різнорідні служби, аспекти господарської діяльності.

Ключові слова: автоматизація, автоматизація обліку, налагоджування, облік.

Програмний комплекс «Універсал 7: ERP» - потужне багаторівневе рішення класу ERP для автоматизації бізнес-процесів середнього та великого бізнесу.

Однією з найбільш складних завдань, що вирішуються при впровадженні комплексних обліково-аналітичних систем на сучасних підприємствах, є організація єдиного інформаційного простору, що включає абсолютно різнорідні служби, аспекти господарської діяльності [2].

«Універсал» забезпечує комплексну автоматизацію різних бізнес-процесів, робить їх прозорими і легко керованими.

Основний потік інформації вводиться користувачами за допомогою первинних документів. Введення документа користувачем призводить до відображення його в одній або декількох площинах обліку, іменованих далі планами рахунків. Для цього використовується механізм проводок і принцип подвійного запису.

При цьому всі користувачі використовують єдині довідники об'єктів обліку. На підставі первинної документації, а також сальдового обліку в плані рахунків можуть виходити екранні зведення і друковані звіти.

Ця ж первинна інформація може бути використана в управлінському обліку

для аналізу діяльності підприємства (ця можливість вимагає налаштувань окремого «управлінського» плану рахунків, а також відповідних схем проводок для нього).

Як і будь-який програмний продукт, комплекс «Універсал 7» має свої переваги і недоліки. Переваги та недоліки програмного продукту «Універсал 7» представлено на рис. 1 [1].

Рис. 1. Переваги та недоліки комплексу «Універсал 7»

Необхідно відзначити, що будь-які облікові завдання (нехай дуже далекі від уявлень класичної бухгалтерії) не налаштовувалися за допомогою комплексу, завжди, будь-який рух товарів, матеріалів, фінансів і т.п. може бути описано, як схема проводок між парами балансових (або позабалансових) рахунків.

Окремо можна відзначити можливість введення інформації, минаючи первинні документи, безпосередньо у вигляді проводок. Однак, і в цьому випадку, користувачем можуть бути використані заздалегідь заготовлені типові

шаблони «Стандартні господарські операції». Цією можливістю, як правило, користується головний бухгалтер підприємства (або особа, яка координує обліковий процес) для введення [1]:

- коригувальних (виправних) операцій,

- операцій, які не формалізовані у вигляді первинних документів в комплексі;

- операцій, відсутніх в комплектації конкретного комплексу.

Останній інструмент володіє абсолютною гнучкістю для ведення будь-яких операцій, але не призначений (на відміну від первинних документів) для введення великих обсягів даних.

Список використаних джерел:

1. Мокієнко Т. В., Черненко К. В. Особливості, переваги та недоліки програмних продуктів («Універсал 7: ERP» та «BAS Бухгалтерія») Бухгалтерський облік як наука; від основ до наукової картини світу [колективна монографія] / за заг. ред. В. Я. Плаксієнка. Київ: «Центр учбової літератури», 2021.С. 222 – 234.

2. Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б. Організація роботи з програмним продуктом Universal (ERP) версія 7). Матеріали науково-методичної конференції *«Модернізація освітньої діяльності та проблеми управління якістю підготовки фахівців в умовах джиталізації»* (25-25.02.2021 р., м. Полтава). 2021. С. 177 – 179.

УДК 657.633.5

Т. Меліхова, д.е.н., професор, академік АЕНУ,
завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту
Інженерного навчально-наукового інституту
Запорізький національний університет
(м. Запоріжжя, Україна)

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВИ

Анотація. У роботі досліджено процес розвитку та становлення системи державного контролю в Україні. Проведено дослідження дефініції «контролю» та його суті та функцій. Запропонована форма робочого документу контролера з перевірки платоспроможності.

***Ключові слова*:** державний контроль, фінансовий контроль, робочій документ.

Актуальність теми обумовлено тим, що на державний орган контролю покладено виконання завдань та функцій держави, а саме головним є: 1) ефективна реалізація державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; 2) держнагляд та контроль за дотриманням законодавства; 3) управління та контроль за державними фінансовими ресурсами, майном [2].

Метою дослідження є дослідити необхідність здійснення державного фінансового контролю як ефективного інструмента контролю держави.

Л. В. Дікань визначає, що саме контроль є найважливішою функцією управління та виступає засобом зворотного зв’язку між об’єктом управління і системою управління та інформує останню про дійсний стан керованого об’єкта [7, с. 15]. М. Г. Чумаченко у свої науковій праці визначав, що контроль є тією функцією управління, за допомогою якої перевіряється відповідність фактичного стану та результатів роботи об’єкта нормам, стандартам, правилам, законам, інструкціям. Дотримується цього підходу й Д. Кудінов, який вважає, що функція контролю визначається у зіставленні та перевірці відповідності фактичних показників розвитку нормам, які закріплені у законодавстві [10, с. 73].

На нашу думку, вичерпним є визначення контролю як функції управління,

яке надане О. Б. Аксентьєвою. Вчена у своєму дослідженні сутність контролю як функції управління визначає як систему спостереження та перевірки процесу функціонування та фактичного стану об'єкта, яким керують, з метою визначення та обґрунтування ефективності прийнятих управлінських рішень та результатів їх виконання, виявлення відхилень від вимог, виправлення негативної ситуації та інформування про цей факт органів управління [1].

Оцінка законності та доцільності операції ще на стадії її виникнення дозволить попередити негативні наслідки ще до моменту їх появи. Науковці [3; 11] за виявлення превентивної функції вбачають: контроль повноважень, який забезпечує виконання операцій, у яких є сенс; контроль збереження забезпечує раціональність використання майна, запобігає незаконному присвоєнню та крадіжці майна; документальний контроль забезпечує відображення в облікових регістрах усіх законних операцій, правильність оформлення операцій та записів та попередження видалення операції без відповідного дозволу.

Функція контролю включає облік і аналіз інформації про фактичні результати діяльності всіх підрозділів, порівняння їх із плановими показниками, виявлення відхилень та аналіз їхніх причин, розробку заходів щодо досягнення поставленої мети. Функція обліку діяльності здійснюється для одержання всеохоплюючої інформації про його стан. Сутність функції аналізу діяльності полягає в комплексному вивченні діяльності за допомогою величезного арсеналу аналітичних та економіко-математичних методів для об'єктивної оцінки діяльності; виявленні причин наявного стану, динаміки і закономірностей розвитку об'єкта управління; виявленні взаємозв'язків цього об'єкта з різними факторами; кількісної оцінки ефективності діяльності; визначенні вузьких місць у розвитку об'єкта управління і можливих шляхів поліпшення його стану [12].

Підходи до тлумачення категорії «контролю» в економічній літературі відрізнялися значною варіативністю. Науковці у своїх працях характеризують його як принцип, функцію чи форму діяльності [6].

Особлива увага у спеціальній літературі приділяється процедурі проведення фінансового контролю. Наприклад, І. Герчикова вважає, що фінансовий

контроль повинен здійснюватись шляхом одержання від кожного господарського підрозділу фінансової звітності по важливим економічних показниках за стандартними формами, а також проведення економічного аналізу із розрахунком показників, які характеризують результати господарювання підприємства та його економічний потенціал [5, с. 205].

На думу В. М. Гаращука, розглядаючи контроль як особливу функцію державного управління, який вказує, що контроль – це «…перевірка, а також спостереження з метою перевірки для протидії чогось небажаного, виявлення, відвернення та припинення протиправної поведінки з боку будь-кого» [4, с. 17]. На наш погляд, автор додає у визначення протидію чогось небажаного.

Із точки зору В. Я. Малиновського, контроль – це процес забезпечення досягнення організацією своєї мети, що складається з установлення критеріїв, визначення фактично досягнутих результатів і запровадження коректівів у тому випадку, якщо досягнуті результати суттєво відрізняються від установлених критеріїв [8, с. 293]. На нашу думку, це більш притаманне внутрішньому контролю, а не державному.

У свою чергу, В. С. Шестак визначає державний контроль як самостійну чи зовнішньо ініційовану діяльність уповноважених на те суб'єктів, що спрямована на встановлення фактичних даних щодо об'єктів цього контролю для визначення її відповідності або невідповідності тим правомірним критеріям, котрі передбачають застосування адекватних отриманому результатові заходів реагування в унормованому порядку [13, с. 25]. Отже, автор додає у зміст поняття адекватних заходів реагування, які відповідають отриманому результатові.

Т. В. Маматова дещо по-іншому визначає сутність державного контролю. Вона пропонує наступне тлумачення: по-перше, державний контроль – це реалізація функції втручання держави в діяльність організацій будь-яких сфер діяльності у разі виникнення загрози безпеці; по-друге, державний контроль – це процес вироблення коригувальних дій, що базується на порівнянні фактичного та заявленого стану об'єкта відповідно до визначених критеріїв і по-третє, державний контроль – це виявлення фактів або намірів, що можуть призвести до

виникнення загрози безпеці [9, с. 24]. Отже, автор поняття розглядає з різних боків, а також наголошує на виявленні фактів загроз безпеці.

Взагалі у процесі розвитку та становлення системи державного контролю в Україні можна виділити три основні етапи, а саме:

1. Перший етап становлення (1990–2000), протягом якого була сформована база та умови для створення самої системи державного контролю, а також мережу контрольних органів та установ.

2. На другому етапі оптимізації та вдосконалення, що почався з 2001р, передбачається постійне дослідження організації діючої системи державного контролю та правове закріплення її елементів, удосконалення взаємодії контролюючих органів та створення юридичних гарантій щодо ефективності державного контролю, а також обмеження неправомірного втручання у господарську діяльність держави [6].

3. Реформування контрольно-ревізійної служби в державну аудиторську службу України, розробка та прийняття нової законодавчої бази для функціонування та проведення перевірок.

Метою державного контролю ефективності операцій на бюджетних рахунках організації є встановлення законності, достовірності і доцільності здійснених операцій з грошовими коштами організації і правильності їх відображення в обліку. Розглянемо більш робочий документ контролера з перевірки платоспроможності наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 - Робочий документ з перевірки платоспроможності

№	Показник	Формула розрахунку	За даними установи			За даними контролю			Значення	Відхилення				
			попередній період	звітний період	Відхилення	попередній період	звітний період	Відхилення		Даних установи від даних контролю			Даних контролю від нормат. значення	
										Попереднього періоду	звітного	Відхилень	попередній	звітний період

Отже, необхідність здійснення державного фінансового контролю є ефективним інструментом контролю держави. Оскільки обов'язковість періодичних перевірок спонукають установи більш відповідально відноситься до документального оформлення та ведення їх обліку для того, щоб у майбутньому запобігти помилки в документах та штрафні санкції.

Список використаних джерел

1. Акєнтьєва О.Б. Сучасні тенденції побудови та розвитку системи внутрішнього контролю промислових підприємств в Україні. *Схід.* 2005. № 4 (70). С. 11-15.

2. Булуй І.Л., Штефа Є.О. Професійна державна (публічна) служба: сутнісний аспект. *Публічне управління в системі координат: демократія, децентралізація, місцеве самоврядування*: тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (18 жовтня 2019 року, Мелітополь, Україна) / відп. ред. Ортіна Г.В. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2019. С. 32-34.

3. Бурцев В.В. Управленческий контроль на предприятии: методология и организация. *Управленческий учет.* 2005. № 4. С. 32–35.

4. Гаращук В. Контроль та нагляд у державному управлінні : навч. посіб. Харків : Фоліо, 2002. 176 с.

5. Герчикова И.Н. Финансовый менеджент. Москва : Консалтбанкир, 1996. 208 с.

6. Гринчук Ю.С., Шемігон О.І., Вихор М.В. Контроль як функція державного управління: економіко-правова сутність та механізм застосування. *Ефективна економіка*. 2019. № 4. URL: http://www.economy. nayka.com.ua/?op=1&z=6978 (дата звернення: 24.02.2021).

7. Дикань Н.В., Борисенко И.И. Менеджмент: учебное пособие. Москва : 2006. 184 с.

8. Малиновський В. Я. Державне управління. Київ : Атіка, 2003. 573 с.

9. Маматова Т. Трактування поняття «державний контроль» у сучасному законодавстві України та його уточнення. *Вісник державної служби України.*

2004. № 1. С. 23–26.

10. Новікова Х. К. Внутрішній контроль як основна складова управління діяльністю підприємства. *Економічний аналіз:* зб. наук. Праць : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. Том 19. № 2. С. 109-116.

11. Слободяник Ю. Б. Державний фінансовий аудит: проблема конвенційності понять URL: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/

12. Шегда А.В. Менеджмент: підручник. Київ : Знання, 2004. 687 с.

13. Шестак В. Державний контроль в сучасній Україні (теоретико-правові питання) : монографія. Харків : Основа, 2003. 208 с.

УДК 657.1

Г.В. Нашкерська, к.е.н., доцент
доцент кафедри обліку і аудиту
Львівський національний університет імені Івана Франка
(м. Львів, Україна)

КРИТЕРІЇ ВИЗНАННЯ АКТИВІВ І ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЗА НОВОЮ КОНЦЕПТУАЛЬНОЮ ОСНОВОЮ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Анотація: Розглядається інтерпретація активів і зобов'язань за переглянутою Концептуальною основою фінансової звітності 2018 року, визначається перелік прав, що мають потенціал для створення економічних вигід суб'єкта господарювання, уточняються критерії визнання активів і зобов'язань та умови припинення визнання.

Ключові слова: концептуальна основа фінансової звітності, активи, зобов'язання, критерії визнання, економічний ресурс, припинення визнання.

Концептуальна основа фінансові звітності є фундаментом для розробки МСФЗ Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (РМСБО), які мають забезпечити прозорість, зіставність та якість фінансової звітності суб'єктів господарювання, надаючи змогу інвесторам та іншим учасникам ринків прийняти обґрунтовані економічні рішення на основі належним чином опрацьованої облікової інформації. Переглянута і затверджена РМСБО у березні 2018 року (чинна з 1 січня 2020 року) містить низку суттєвих змін і доповнень у порівнянні з аналогічними документами, затвердженими РМСБО у 1989 році і частково зміненими у 2010 році.

Переглянута версія Концептуальної основи фінансової звітності (далі Концептуальна основа) містить низку змін і доповнень, які уточнюють інтерпретацію окремих концепцій та визначень, зокрема знову внесена концепція відповідальності керівництва перед власниками (вилучена в редакції 2010 року), відновлено і уточнено застосування концепції обачності, застосування якої передбачає досягнення нейтральності облікової інформації і має забезпечити її правдиве подання.

Кардинально змінено інтерпретацію низки термінів, зокрема поняття активів і зобов'язань, що зумовило уточнення критеріїв визнання цих елементів

фінансової звітності.

Актив визначено як існуючий економічний ресурс, контрольований суб'єктом господарювання внаслідок минулих подій [1]. Визначення, яке було наведене у Концептуальній основі 2010 року, крім права контролю передбачало отримання суб'єктом господарювання економічних вигід від використання (утримання) активу на балансі.

Економічний ресурс – це право, що має потенціал створення економічних вигід [1, 2]. Тобто, РМСБО не розглядає активи тільки як фізичні об'єкти, а як набір прав, що забезпечують отримання вигід.

Права, що мають потенціал створення економічних вигід набувають різних форм, у тому числі:

а) прав, що відповідають обов'язку іншої сторони (права на одержання грошових коштів, права на одержання товарів або послуг, права на обмін економічними ресурсами з іншою стороною на сприятливих умовах;

б) права, що не відповідають обов'язку іншої сторони (права на фізичні об'єкти, право користування фізичним об'єктом або право одержувати вигоду від ліквідаційної вартості об'єкта оренди, права на використання об'єктів інтелектуальної власності [3].

Проте не всі права суб'єкта господарювання є його активами. Щоб бути активами, права повинні одночасно мати потенціал створення економічних вигід понад економічні вигоди, доступні для решти сторін.

За Концептуальною основою 2010 року зобов'язання інтерпретувалось як теперішня заборгованість суб'єкта господарювання, яка виникає унаслідок минулих подій, погашення якої, за очікуванням, спричинить вибуття із суб'єкта господарювання ресурсів, які втілюють у собі майбутні економічні вигоди.

У переглянутій редакції Концептуальної основи зобов'язання інтерпретується як теперішній обов'язок суб'єкта господарювання передати економічний ресурс унаслідок минулих подій. Зобов'язання існує в разі одночасного виконання трьох критеріїв:

а) суб'єкт господарювання має обов'язок;

б) обов’язок передбачає передання ресурсу;

в) обов’язок є теперішнім обов’язком, що існує внаслідок минулих подій [1, 2].

Обов’язок у суб’єкта господарювання перед іншою стороною виникає за контрактом, законодавством, іншими взятими на себе зобов’язаннями, уникнути яких неможливо. Передання економічного ресурсу іншій стороні передбачає наявність у неї підстав для вимоги. До обов’язків з передання економічного ресурсу належать обов’язки зі сплати грошових коштів, доставлення товарів чи послуг, обов’язки здійснювати обмін на економічно невигідних умовах [1]. Зобов’язання повинно бути теперішнім, тобто відповідати основним умовам визнання на дату балансу і бути наслідком операцій, що відбулись на підприємстві – придбання активів чи послуг, отримання грошових коштів з безумовною вимогою повернення, нарахування витрат, отримання авансів від покупців.

Переглянутою Концептуальною основою 2018 року введене нове поняття припинення визнання. Припинення визнання передбачає повне або часткове виключення активу або зобов’язання, що був (було) раніше визнаний (визнане), зі звіту про фінансовий стан суб’єкта господарювання. Припинення визнання зазвичай відбувається тоді, коли стаття більше не відповідає визначенню активу чи зобов’язання [1].

Уточнення змісту активів і зобов’язань зумовило перегляд критеріїв їхнього визнання. Концептуальною основою 2010 року критеріями визнання цих елементів фінансової звітності було отримання (втрата) майбутніх економічних вигід та можливість достовірної оцінки [4]. Переглянутою Концептуальною основою визначено термін визнання як процес фіксації для включення до звіту про фінансовий стан чи звіту (звітів) про фінансові результати статті, яка відповідає визначенню одного з елементів фінансової звітності – активу, зобов’язання, власного капіталу, доходу або витрат [1].

Отже, конкретні підходи до визнання окремих елементів фінансової звітності, зокрема активів, переглянутою Концептуальною основою не

встановлені, проте його можливість визначається доречністю інформації про об’єкт та достовірністю його відображення, виходячи зі змісту елементів фінансової звітності.

Список використаних джерел:

1. Концептуальна основа фінансової звітності 2018 року. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/2019_RB_ConceptualFramework_ukr_AH.pdf (дата звернення 30.09.2021).

2. Amendments to References to the Conceptual Framework in IFRS Standards. URL: https://www.efrag.org (дата звернення 11.10.2021).

3. European Financial Reporting Advisory Group & Conseil National de la Comptabilite. Elements of the framework debate the needs of users of financial information: a user survey URL: http://www.iasplus.com/en/binary/efrag/ 0905userneeds.pdf (дата звернення 28.09.2021).

4. Концептуальна основа фінансової звітності 2010 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text. (дата звернення 11.10.2021).

УДК 336.22

О.І. Отрох, здобувач вищої освіти СВО Магістр,
кафедра обліку і оподаткування
Науковий керівник - **Назаренко О.В.**,
д.е.н., професор кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, Україна**)**

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Анотація: представлено теоретико-практичні аспекти, нормативне регулювання оподаткування діяльності суб'єктів малого підприємництва за сучасних умов ведення бізнесу.

Ключові слова: дохід, єдиний податок, платник податку, спрощена система оподаткування, фізична особа-підприємець

Протягом останніх років, в Україні відбувається впровадження податкових реформ. Питання оподаткування суб'єктів малого підприємництва (платників єдиного податку) впадали в коло наукових інтересів великої кількості як зарубіжних так і вітчизняних вчених: А. Базо, О. Безкровний, Ф. Бутинець, О. Василик, М. Войнаренко, А. Гальчинський, Т. Гоголь, Л. Демиденко, Л. Ємчук, Ю. Іванов, М. Кассон, Г. Кіндрацька, Д. Кірбі, А. Клемм, А. Крисоватий, М. Крупка, В. Литвиненко, О. Молдован, Дж. Рейд, М. Слатвінська, А. Соколовський, С. Юрій та інші.

Застосування спрощеної системи оподаткування тривалий час супроводжувалося дискусіями з питань її покращення та удосконалення. Наша держава, на сьогодні, ставить за мету пошук оптимальної спрощеної системи оподаткування, яка б, з одного боку, сприяла забезпеченню податковими надходженнями бюджетів усіх рівнів, а з іншого – стимулювала економічну активність суб'єктів малого підприємництва.

Досвід Сполучених штатів Америки, країн Європейського Союзу, Японії вказує, що малий бізнес вносить безпосередній вплив на формування показників економічного розвитку країни: забезпечує надходження до бюджету, утворює робочі місця, проводить свою діяльність в тих ринкових сегментах, де великий

бізнес важко адаптується. Беручи до уваги дані чинники, західні країни всіляко підтримують та сприяють розвитку малого бізнесу через спрощення порядку реєстрації, кредитування на пільгових умовах, впровадження спеціальних режимів оподаткування, надання іншої інформаційної та фінансової підтримки.

Спрощена система оподаткування, обліку і звітності в Україна вперше була запроваджена у 1999 році на основі Указу Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва» від 3 липня 1998 року № 727 [2].

На сьогодні в Україні існує дві системи оподаткування господарюючих суб'єктів: загальна та спрощена.

У відповідності до пункту 1 статті 297 Податкового кодексу України спрощена система оподаткування, обліку та звітності представляє собою особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [1].

Спрощена система оподаткування включає в себе чотири групи платників єдиного податку, кожна з яких має власні вимоги та обмеження. Обидва підходи можуть бути застосовані при оподаткуванні як фізичних осіб-підприємців, так і юридичних осіб. На вибір системи впливає багато факторів: вид діяльності, очікувані обороти, потреба найму працівників.

Фізичні особи-підприємці на загальній системі та на третій групі єдиного податку (платники ПДВ) організовують ведення обліку як доходів так і витрат. В свою чергу, фізичні особи-підприємці на першій, другій та третій групі єдиного податку (не платники ПДВ) організовують ведення обліку лише доходів.

До складу даних доходів не включають суми: податку на додану вартість; фінансову допомогу (отриману і повернуту впродовж 12 календарних місяців), суму отриманих кредитів; кошти цільового призначення, отримані від Пенсійного фонду, а також у межах програм фінансування з державного (місцевого) бюджетів; аванс (передоплату), що повертається покупцю товару (робіт, послуг); кошти, які були зайво сплачені в якості податків і сум Єдиного соціального внеску та повертаються підприємцю; кошти, які на момент внесення їх на поточний банківський рахунок були представлені в «Книзі обліку доходів»

підприємця, а в платіжному дорученні як призначення платежу вказано, що це виручені кошти за певний період.

Ставки єдиного податку визначено Податковим кодексом України. Суб'єкти господарювання, які обрали загальну систему оподаткування, можуть займатись будь-яким (законодавчо не забороненим) видом діяльності. В свою чергу, на спрощеній системі мають місце обмеження (заборона) щодо окремих видів діяльності (наприклад, виробництво, торгівля алкоголем та іншими підакцизними товарами), а також лімітування щодо видів діяльності по конкретних групах.

Отже, багато країн лідерів світової економіки, накопичили певний досвід щодо спрощення порядку (процедури) оподаткування господарюючих суб'єктів малого бізнесу. Україна, на сьогодні, має якісно сформовану нормативну базу з даного питання. При цьому, вимагають подальших досліджень та відповідного вдосконалення ті аспекти адміністрування податків, які ставлять за мету зменшення витрат на дотримання податкового законодавства.

Якісне стимулювання діяльності сучасних підприємницьких структур через створення сприятливих умов для оподаткування виступає одним з пріоритетних завдань уряду держави. Тільки у випадку державного сприяння розвитку підприємництва, економіка країни може отримати значні дивіденди у вигляді зростання значень індикаторів продуктивності через вдосконалення механізму адміністрування податків та оптимізацію (зменшення) витрат на дотримання діючих податкових вимог.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України. Із змінами і доповненнями, внесеними Законом України № 1605-IX від 01.07.2021.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n10832. (дата звернення 20.09.2021).

2. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: Указ Президента України від 03.07.1998 № 727/98 (Втратив чинність) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/727/98#Text (дата звернення 20.09.2021).

УДК 657

А.В. Пашинний, ЗВО першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»
О.С. Пристемський, д.е.н., доцент,
професор кафедри обліку і оподаткування
Херсонський державний аграрно-економічний університет
(м. Херсон, Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Анотація: Публікація висвітлює основні аспекти організації облікової діяльності малих підприємств, розкриває її особливості та проблеми, а також містить інформацію про перспективи розвитку малого бізнесу в Україні в умовах ринкової економіки.

Ключові слова: мале підприємництво, ринкова економіка, організація обліку, проблеми розвитку, державна програма.

На сьогоднішній день розвиток малого підприємництва є одним із перспективних напрямків для забезпечення конкурентного ринкового середовища. Для успішного функціонування ринкової економіки важливим є взаємодія та оптимальне співвідношення структур малого, середнього та великого підприємництва. Але найбільш динамічним елементом структури економіки є діяльність малих підприємств, оскільки вони здатні постійно змінюватися, швидко реагувати на зміни в ринковій ситуації та пристосовуватися до появи нових суспільних потреб.

Відповідно до статті 55 Господарського Кодексу України, малі підприємства – це фізичні особи-підприємці, суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро, визначену за середньорічним курсом Національного банку України [1].

Малим підприємництвом можна вважати самостійну, ініціативну та систематичну діяльність малих підприємств та фізичних осіб-підприємців, які здійснюють економічну діяльність на власний страх і ризик з метою отримання

прибутку та досягнення власних інтересів. Реформування сектору малого підприємництва державою є ефективним інструментом для усунення негативних тенденцій та диспропорцій на ринках товарів і послуг та здійснення структурної перебудови економіки в цілому.

Від обраної організації обліку підприємством залежить його подальший розвиток. Кожне підприємство може самостійно обирати форму організації та форму ведення бухгалтерського обліку, що спрямовується на побудову облікового процесу, впорядкування окремих елементів у цілісну систему, виконання контрольної функції обліку та забезпечення користувачів необхідною інформацією. За допомогою рисунку 1 відобразимо переваги й недоліки функціонування малих підприємств.

Переваги	Недоліки
• Можливість легко створити та ліквідувати підприємство. • Податкові пільги з боку держави. • Повна свобода дій у прийнятті рішень. • Можливість працювати самому на себе. • Можливість присвоювати увесь прибуток.	• Обмеженість фінансів. • Труднощі в одержанні кредитів за низькими відсотковими ставками. • Необмежена відповідальність власника підприємства. • Нестача підприємницьких здібностей та професійних навичок. • Термін існування підприємства залежить від власника.

Рис. 1. Переваги й недоліки функціонування малих підприємств

Особливості організації системи бухгалтерського обліку на малих підприємствах залежать від наступних факторів:

– вибір системи оподаткування (загальна або спрощена);

– вибір форми організації бухгалтерського обліку (журнальна чи журнально-ордерна, проста, спрощена, автоматизована);

– вибір системи бухгалтерського обліку (загальна, спрощена або проста);

– використання плану рахунків (загальний або спрощений);

– можливість ведення бухгалтерського обліку, не використовуючи план рахунків та принцип подвійного запису (характерно для суб’єктів

мікропідприємництва) [2].

Малі підприємства, незалежно від групи, обсягів виробництва, правової форми власності, колективної чи приватної, мають формувати власну облікову політику. Вона повинна містити інформацію про способи ведення бухгалтерського обліку, принципи та методи складання і подання фінансової звітності відповідним відомствам, повністю відбивати специфіку господарської діяльності підприємства. Варто зазначити, що в обліковій політиці підприємства мають зазначатися лише ті методи й принципи обліку та оцінки, які передбачають кілька альтернативних варіантів обліку на вибір підприємства, установлених Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку чи іншими нормативними актами.

Оскільки розвиток малого підприємництва є вагомою складовою економіки, необхідним є наявність ефективних механізмів його регулювання та підтримки з боку держави. В Україні, на жаль, існують певні труднощі та перешкоди із забезпеченням діяльності суб'єктів малого бізнесу. Це зумовлено насамперед економічною та політичною ситуацією в країні, недосконалістю законодавства, проблемною системою обліку та аудиту.

Основними проблемами розвитку малого підприємництва в Україні є: висока вартість кредитних коштів, дозволити які собі можуть лише високорентабельні підприємства; зниження обсягів виробництва та реалізації, спричинене низькою купівельною спроможністю у населення; складний процес започаткування бізнесу від реєстрації до початку діяльності; слаборозвинена інфраструктура у секторі малого бізнесу; нерівноправні умови господарської діяльності; низький рівень впровадження інноваційних технологій тощо.

Ще одна перешкода - криза ліквідності та криза неплатежів. Малі підприємства сьогодні існують за умов, коли вони винні контрагентам, а не навпаки. З багатьма контрагентами доводиться працювати в борг, під розписки, бартер тощо. Реальних платежів дуже мало, гроші в системі не циркулюють [3].

Для усунення вищенаведених недоліків та проблем державою має застосовуватися комплексний підхід, що передбачатиме проведення відповідних

заходів. Нині в Україні діє Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва, одним із напрямів якої є надання податкових пільг в рамках впровадження спрощеної системи оподаткування. Пріоритетним завданням виходу з кризи сектору малого підприємництва має бути реформування законодавчої та податкової бази. Підтримка з боку держави повинна виявлятися у заохоченні інвестицій, наданні гарантій, удосконаленні кредитування, спрощенні реєстрації для суб'єктів малого бізнесу.

Отже, виходячи з досвіду економічно розвинених країн, можна сказати, що розвиток, стимулювання й заохочення діяльності малого підприємництва є рушійною силою економічного зростання, а його підтримка з боку держави призводить до появи додаткових робочих місць, скорочення рівня безробіття, використання раціональних форм управління, сприяє розвитку конкурентного середовища та послабленню монополізму, активному впровадженню інновацій та технологій, забезпеченню ринку товарами та послугами, надає свободу вибору покупцям на ринку тощо.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України. Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 436-IV. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 28.09.2021).

2. Кучер С. В. Особливості діяльності вітчизняних суб'єктів малого та середнього бізнесу: обліково-аналітичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. Випуск 9-1. Ч. 1. С. 208-211.

3. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні. Закон України. Програма, Заходи від 21.12.2000 № 2157-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14#Text (дата звернення: 01.10.2021).

4. Пристемський О.С. Податкова політика та її вплив на діяльність підприємств: матер. V Всеукр. науково-практичної конференції «*Актуальні питання економічного розвитку в сучасних умовах*», 26-27 березня 2020 р. м. Херсон, С. 352-355. http://hdl.handle.net/123456789/4033

УДК 657.4

Пилипенко Катерина, д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)
Прокопишин Оксана, *к*.е.н., доцент
Львівський національний аграрний університет
(м. Львів, Україна)

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ: НАПРЯМИ ТА ОБСЯГИ 2021 Р.

Анотація: Розглянуто основні напрямки державної фінансової підтримки та шляхи розвитку аграрного сектору України, які отримали нові напрями з внесенням змін до Постанови 106 Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств.

Ключові слова: державна підтримка; фінансування; сільське господарство,фермерство

В економічній літературі поняття «державна підтримка» тлумачиться неоднозначно. Пояснюється це тим, що на законодавчому рівні визначення цього поняття відсутнє. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, страховій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку, а також забезпечення продовольчої безпеки населення. А самого визначення «державна підтримка» немає. Найчастіше зустрічаються і ототожнюються такі поняття, як «система державного регулювання», «фінансова підтримка», «система бюджетної підтримки», «державна допомога аграрному сектору» та інші. Згідно з «Сучасним економічним словником», державна підтримка - це спосіб формування еквівалентних відносин в рамках агропромислового комплексу або народногосподарського комплексу з метою забезпечення економічної рівноваги.

В 2021 році розмір підтимки аграрного сектра, чітко визначений та прописаний у Програмі КПКВК 2801580 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», яка складає 4,5 млрд грн, з якої фінансова підтимка розвитку фермерських господарств зазначена в розмірі 175 млн грн [2].

Відповідно до постанови № 106 Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств, в 2021 році окреслено напрями фінансової підтримки, відповідно до внесених змін 21 жовтня 2021 року [1]:

1. Часткова компенсація витрат фермерським господарствам, пов'язаних з наданими сільськогосподарськими дорадчими послугами (крім новостворених) (у розмірі 90 відсотків вартості, але не більше ніж 10 000 гривень). Розмір компенсації не більше 36 000 гривень, за умови попередньо укладеного до кінця поточного бюджетного періоду договору та на підставі акта/актів виконаних робіт. Граничний строк подання документів уповноваженому банку для отримання фінансової підтримки – 15 листопада поточного року

2. Фінансова підтримка новостворених фермерських господарств для отримання сільськогосподарських дорадчих послуг (надається один раз у розмірі, що не перевищує 36 000 гривень, за умови попередньо укладеного до кінця поточного бюджетного періоду договору та на підставі акта/актів виконаних робіт). Граничний строк подання документів уповноваженому банку для отримання фінансової підтримки – 15 листопада поточного року.

3. Бюджетна субсидія на одиницю оброблюваних угідь (1 гектар) - новостворенним фермерським господарствам Фермерські господарства протягом перших трьох років після створення (реєстрації в ЄДР) можуть отримати бюджетну субсидію на одиницю оброблюваних угідь (1 га). Субсидія надаватиметься один раз на рік виключно для провадження сільськогосподарської діяльності в розмірі 5 000 грн на 1 га, але не більше 100 000 грн.) 21 жовт. 2021 р. Граничний строк подання документів до регіональних

відділень Укрдержфонду для отримання бюджетної субсидії - 30 жовтня поточного року.

4. Спеціальна бюджетна дотація за утримання корів усіх напрямів продуктивності фермерському господарству, у власності якого перебуває від п’яти корів, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства (надається на безповоротній основі одержувачам, у власності яких перебуває від п’яти корів, ідентифікованих та зареєстрованих відповідно до законодавства за кожну наявну станом на 1 липня поточного року корову в розмірі 5 000 гривень, але не більше 250 000 грн). Граничний строк подання документів до структурних підрозділів ОДА, що забезпечують виконання функцій з питань агропромислового розвитку для отримання дотації - 31 серпня поточного року. Документи подаються із зазначенням кількості корів усіх напрямів продуктивності (станом на 1 липня поточного року).

Одержувач може скористатися фінансовою підтримкою протягом бюджетного періоду один раз за кожним з напрямів на загальну суму, яка не перевищує 10 тисяч розмірів мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року, з урахуванням пов’язаних з ним осіб у значенні підпункту 14.1.159 пункту 14.1 статті 14 Податкового кодексу України [3].

Особа, яка претендує на отримання державної підтримки, зобов’язана повідомити центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної аграрної політики, політики у сфері сільського господарства, про всіх пов’язаних з нею осіб, які протягом бюджетного періоду є отримувачами державної підтримки, а також про зміни стосовно таких пов’язаних осіб.

Фінансово-кредитна підтримка різних підприємств будь-якої галузі сьогодні стає актуальною об'єктивною реальність у ринкових умовах. Оскільки необхідність поповнення оборотних коштів надає можливість створеним та діючим підприємствам, модернізувати основні засоби; у залученні новітніх технологій, сировини, виготовлення нової продукції; у зборі коштів, необхідних для просування процесу управління [5, 6].

Список використаних ждерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 07 лютого 2018 року № 106 (зі змінами 384) «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання фінансової підтримки розвитку фермерських господарств» від 07.02.2018 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2018-%D0%BF#Text

2. Підтрима фермерства. URL https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/pidtrimka-fermerstva (дата звернення 18.10.2021 р.)

3. Податковий кодекс Україїни від 23.12.2017 р. № 2755. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. (дата звернення 18.10.2021 р.)

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо стимулювання діяльності фермерських господарств: Закон України від 19.02.2021 р. № 4046. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/verhovna-rada-pidtrimala-u-pershomu-chitanni-zakonoproekt-shchodo-stimulyuvannya-fermerskih-gospodarstv (дата звернення 18.10.2021).

5. Kononenko Z. A., Kuzmenko O. K., Pylypenko K. A. MECHANISM OF FINANCIAL AND CREDIT SUPPORT OF ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES. Journal of Social Sciences Vol. IV, no. 1 (2021), pp. 66 – 69. URL: https://jss.utm.md/wp-content/uploads/sites/21/2021/03/JSS-1-2021_66-69.pdf

6. Пилипенко К.А., Ліпський Р.В. Облік у фермерських господарствах: навч. посібник. Київ : ЦУЛ, 2021. 368 с. ISBN 978-611-01-2281-8

УДК 657.4

Пилипенко Катерина, д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Бобир Софія, здобувач вищої освіти СВО – «Магіст»
Спеціальності 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПОРЯДОК СКЛАДАННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ПЕРВИННИХ ДОКУМЕНТІВ – ОСНОВА ОБЛІКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Анотація: в статті розглянуто що таке первинний документ, його роль та значення в господарській діяльності підприємства, який документ вважається первинним і що в ньому повинно бути відображено. Особливу увагу приділено впливу первинної документації в податковому аспекті.

Ключові слова: облік, нормативне регулювання обліку, первинні документи.

Первинні документи - фундамент, на основі якого здійснюється облік та фіксується діяльність суб'єктів господарювання. Роль первинного документа в бухгалтерському обліку без заперечення та є однозначно вагомою. Хочемо саме цій статті звернути увагу на роль первинних документів у бухгалтерському та податковому обліку: який у нього статус, які обов'язкові реквізити первинного документа і правила його заповнення, та його роль в процесі діяльності підприємства.

Відповідно Закону № 996 зазначено, що господарська операція - дія чи подія, яка викликає зміни у структурі активів і зобов'язань, власному капіталі підприємства [1]. Відповідно звернімося до визначення «первинного документа». Зокрема про нього згадується у двох нормативних актах:

Отже, підставою для бухгалтерського обліку господарських операцій є первинні документи [1, 2]. Господарські операції відображаються в бухгалтерському обліку методом їх суцільного та безперервного документування. Записи в облікових регістрах здійснюються на підставі первинних документів, створених відповідно до вимог Положення № 88 (п. 1.2 Положення № 88) [2].

Таблиця 1

Поняття та трактування «Первинний документ»

Поняттття	Визначення	регулювання
Первинний документ	документ, який містить відомості про господарську операцію, тобто мається на увазі, що первинний документ підтверджує здійснення господарської операції.	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV [1].
Первинні документи	це документи, створені в письмовій чи електронній формі, які містять відомості про господарські операції, включаючи розпорядження та дозволи адміністрації (власника) на їх проведення	Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку, затвердженому наказом Мінфіну України від 24.05.1995 р. № 88, [2].

Дані з первинних документів (особливо якщо вони мають грошовий вимірник) є важливими не лише для бухгалтерського та податкового обліку, але й для складання статистичної звітності, звітності для управлінського обліку, і частенько вони допомагають під час вирішення судових справ.

В умовах сьогодення та посилення контролю податковими органами окремо звертаємо увагу на первинного документа в податковому обліку

В Податковому кодексі України, відповідно п. 44.1, означено про обов'язок ведення обліку на підставі первинних документів [3]: «Для цілей оподаткування платники податків зобов'язані вести облік доходів, витрат та інших показників, пов'язаних з визначенням об'єктів оподаткування та/або податкових зобов'язань, на підставі первинних документів, регістрів бухгалтерського обліку, фінансової звітності, інших документів, пов'язаних з обчисленням і сплатою податків і зборів, ведення яких передбачено законодавством».

Наголошуючи на це, платникам податків заборонено формувати показники податкової звітності, митних декларацій на підставі даних, не підтверджених первинними документами. Податковий облік податку на прибуток, із 01.01.2015 безпосередньо залежить від бухгалтерського обліку, підставою для останнього є первинні документи.

Згідно з п. 121.1 ПКУ, за незабезпечення платником податків зберігання первинних документів, облікових й інших регістрів, бухгалтерської та статистичної звітності, інших документів із питань обчислення та сплати податків і зборів протягом установлених ПКУ строків їх зберігання та/або

ненадання платником податків контролюючим органам оригіналів документів або їх копій у разі здійснення податкового контролю у випадках, зазначених у ПКУ, передбачено штраф у розмірі 510 грн (у разі повторного порушення протягом року - 1020 грн). На цьому наголосили податківці й у своїй Узагальнюючій податковій консультації з питань забезпечення єдиного підходу до застосування штрафних санкцій, затвердженій наказом ДПСУ від 22.11.2012 р. № 1046 (див. відповідь на запитання 8) [3].

Будь-які документи (у т.ч. договори, накладні, рахунки тощо) мають силу первинних документів для вирішення судових справ лише в разі фактичного здійснення господарської операції.

А в разі якщо фактичного здійснення господарської операції не було, хоча й первинний документ наявний, у податковому та бухгалтерському обліку вони не можуть відображатися.

Первинний документ уже не підтверджує факту здійснення господарської операції. Ці зміни прописані у Законі № 996, а саме - у визначенні первинного документа. І хоча така зміна позитивна, та все ж приховує в собі можливі ризики.

Як і раніше, без реального факту здійснення господарської операції навіть за наявності первинних документів вони юридичних наслідків не створюють (тобто і в обліку відображатися не можуть). Адже документи мають силу первинних документів для вирішення судових справ лише в разі фактичного здійснення господарської операції.

Основними вимогами що ставляться до первинних документів є [4]:

1. Дата складання первинного документа.

2. Обов’язкові реквізити:

– назву документа (форми);

– дату складання;

– назву підприємства, від імені якого складено документ;

– зміст й обсяг господарської операції, одиницю виміру господарської операції;

– посади осіб, відповідальних за здійснення господарської операції та

правильність її оформлення;

– особистий підпис або інші дані, що надають змогу ідентифікувати особу, яка брала участь у здійсненні господарської операції.

3. Залежно від характеру операції та технології обробки даних, до первинних документів можуть бути включені такі додаткові реквізити (пп. 2.4 Положення № 88): ідентифікаційний код підприємства, установи з Державного реєстру; номер документа; підстава для здійснення операцій; дані про документ, що засвідчує особу-одержувача, тощо.

Первинні документи можуть бути складені в паперовій або в електронній формі та повинні мати такі обов'язкові реквізити.

Наявність перелічених вище реквізитів на документі надає йому юридичної сили та доказовості. Тож, і надалі доречно складати первинні документи під час здійснення господарської операції чи безпосередньо по її закінченню.

Деякі форми первинних документів затверджені органами влади як типові форми. Хочемо наголосита, що підприємство вправі розробити власні первинні докумені, при наявності всіх обов'язкових реквізитів первинного документа (п. 2.7 Положення № 88) [2].

За несвоєчасне складання первинних документів і недостовірність відображених у них даних відповідальність несуть особи, які склали та підписали ці первинні документи (п. 2.14 Положення № 88) [2].

Отже, можемо зробити висновок, що, первинний документ, як і було раніше, залишається важливим елементом як у веденні обліку так і в податкововму аспекті, не зважаючі на зміни в законодівстві

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 07.10.2021)

2. Положенні про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку: Законодавство України, Наказ Мінфіну України від 24.05.1995 р. № 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0168-95#Text (дата

звернення 07.10.2021)

3. Податковий кодекс України: Закон України від 20.12.2010 р № 2755. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення 07.10.2021)

4. Пилипенко К.А., Чекрізова Є. Використання первинних документів з обліку запасів – необхідність для прийняття управлінських рішень в аграрних підприємствах. *Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики*: матер. У Всеукр. наук. – практ. конф. молодих вчених (м. Полтава, 25 жовтня 2018 р.). Полтава, 2018. С. 89 – 92.

УДК 657

Пилипенко Катерина, д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Дараган Дмитро, здобувач вищої освіти СВО – «Магіст»
Спеціальності 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА - ОБОВ'ЯЗВОКИЙ ЕЛЕМЕНТ ВНУТРІШНЬОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: Розглянуто облікову політику підприємства, порядок та особливостей його складання. Зазначено, що облікова політика це основний локальний нормативний документ, яким регламентовано особливості ведення бухгалтерського обліку на конкретному підприємстві. Цей документ особливо важливий для платників податку на прибуток, у яких податковий облік ґрунтується на показниках бухгалтерського обліку.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік

Облікова політика для підприємства являє собою фундамент, на якому базується весь бухгалтерський облік та фінансова звітність. Наказ про облікову політику - перший і головний документ на підприємстві, який регламентує порядок ведення бухгалтерського обліку. Тому це питання є досить актуальним для кожномго бухгалтера, бо важливо чітко та зрозуміло скласти її та використовувати.

Відповідно до ч. 5 ст. 8 Закону № 996 підприємство самостійно визначає облікову політику [1]. Застосування облікової політики на постійній основі (з року в рік) забезпечує порівнянність фінансової інформації за різні звітні періоди і дозволяє зацікавленим користувачам фінзвітності оцінити майновий стан підприємства, проаналізувати результати його діяльності та рух грошових коштів. Грамотний вибір облікової політики не лише дозволяє складати об'єктивну і достовірну фінансову звітність, але і може серйозно вплинути на оподаткування вашого підприємства. Тому облікова політика має бути

розроблена дуже якісно.

Метою написання статті є дослідження в розрізі, що повинна містити облікова політика підприємства і які базові принципи її формування.

Отже насамперед дослідимо поняття та тлумаення Облікової політики.

Облікова політика підприємства – це сукупність принципів, методів і процедур, які використовує підприємство для складання та подання фінансової звітності (ст. 1 Закону № 996, п. 3 розд. I НП(С)БО 1) [1].

Орієнтиром під час вирішення питань, пов'язаних із обліковою політикою, є Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства (надалі - Методрекомендації № 635) що не мають обов'язкового статусу.

Відповідно до п. 1.3 розд. I Методрекомендацій № 635 у розпорядчому документі про облікову політику зазначають принципи, методи та процедури, які використовує підприємство для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності. Традиційно таким розпорядчим документом є Наказ про затвердження положення про облікову політику підприємства.

У п. 1.3 розд. I Методрекомендацій № 635 також згадано, що одноваріантні методи оцінки, обліку та процедур до наказу включати недоцільно. У ньому зазначають попередні оцінки, які використовують підприємства з метою розподілу витрат між відповідними звітними періодами, тобто елементи облікових оцінок. Інформацію, яку наводять у наказі про облікову політику, викладено в п. 2.1 розд. II Методрекомендацій № 635.

Також слід звернути увагу, що є рекомендації Міністерства фінансів, що доцільно внести в наказ, зупинемось на цих складових:

– застосування класу 8 та/або 9 Плану рахунків;

– порядок виплат, які здійснюють за рахунок прибутку (для державних і комунальних підприємств);

– дата визначення фінансових активів, придбаних внаслідок систематичних операцій;

– дата включення простих акцій, випуск яких зареєстровано, до розрахунку середньорічної кількості простих акцій в обігу;

– дата первісного визнання необоротних активів і групи вибуття як утримуваних для продажу;

– складання окремого балансу філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами підприємства;

– періодичність та об'єкти проведення інвентаризації (за винятком тих випадків, коли її проведення є обов'язковим).

Зазначимо також, що всі методичні рекомендації носять рекомендований характер, томі слід також звертать на галузеві особливості.

Є також низка галузевих методрекомендацій щодо формування облікової політики, з якими syrjkb корисно ознайомитись, для набрання досвіду, зокрема, Методрекомендації № 217, Методрекомендації № 136, Рекомендації № 338, Рекомендації № 758) [7-10].

Зміна в Наказі про облікову політику застосовується з початку поточного року, оскільки цей період – звітний, а квартальна фінзвітність – проміжна (ч. 1 ст. 13 Закону № 996) [1].

За загальним правилом, зміни до облікової політики можна вносити на будь-яку дату, визначену підприємством, хоча в Методрекомендацій № 635, йдеться про те, що облікову політику може бути змінено, як правило, з початку року. Тобто очевидно, що можуть бути винятки з цього правила.

Зміни в обліковій політиці відображають двома способами: ретроспективним і перспективним. Пріоритетним є ретроспективний спосіб, а перспективний застосовують у виняткових випадках.

Ретроспективним застосуванням передбачено, що нову облікову політику застосовують до операцій, інших подій та умов так, начебто цю політику застосовували завжди (п. 5 МСБО 8). У цьому разі проводять такі облікові процедури:

У цьому разі нові облікові правила застосовують лише з моменту, на який припадають зміни в обліковій політиці; і процедури для коригування фінансових показників у фінансовій звітності за попередні періоди не проводять. Перспективний метод застосовують лише у виняткових випадках, а саме – коли

суму коригування нерозподіленого прибутку на початок звітного року неможливо визначити достовірно (п. 13 П(С)БО 6) [3].

Такі ситуації детально описують в МСБО 8. Зокрема, згідно з п. 26 МСБО 8 ретроспективне застосування не використовують, якщо неможливо визначити кумулятивний вплив на суми в звіті про фінансовий стан на початок і кінець періоду. Деякі випадки незастосування наведено в п. 5 МСБО 8 [3, 4].

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення 08.10.2021).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності : Законодавство Украъни, затверджене наказом Мінфіну від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 "Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах", затверджене наказом Мінфіну від 28.05.99 р. № 137. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99#Text (дата звернення 08.10.2021).

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО 8) "Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки" URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_020#Text (дата звернення 08.10.2021).

5. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, затверджені наказом Мінфіну від 27.06.2013 р. № 635. URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0635201-13#Text (дата звернення 08.10.2021).

6. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів суб'єктів державного сектору, затверджені наказом Мінфіну від 23.01.2015 р. № 11. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-15#Text (дата звернення 08.10.2021).

7. Методичні рекомендації щодо складання розпорядчого документа про

облікову політику державного підприємства та акціонерного товариства, затверджені наказом Мінагрополітики від 22.06.2016 р. № 217. (дата звернення 08.10.2021).

8. Методичні рекомендації щодо складання розпорядчого документа про облікову політику підприємства, установи, організації, що належать до сфери управління Держводгоспу, затверджені наказом Держводгоспу від 10.08.2009 р. № 136. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/90953___90953 (дата звернення 08.10.2021).

9. Рекомендації щодо розпорядчого документа про організацію бухгалтерського обліку та облікову політику підприємств, що належать до сфери управління Міністерства вугільної промисловості України та щодо яких Міністерство здійснює функції з управління державними корпоративними правами, затверджені наказом Мінвуглепрому від 19.06.2006 р. № 338. URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0338644-06#Text (дата звернення 08.10.2021).

10. Рекомендації щодо ведення облікової політики на підприємствах, установах та організаціях морського і річкового транспорту, що входять до сфери управління Мінтрансзв'язку, затверджені наказом Мінтрансзв'язку від 23.08.2007 р. № 758. URL: https://ips.ligazakon.net/document/FIN38111 (дата звернення 08.10.2021).

11. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджений наказом Мінфіну від 30.11.99 р. № 291. URL: https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/instr-plan-rah/plan-rah/plan-schetov-buhgalterskogo-1021043.html (дата звернення 08.10.2021).

УДК 657.4

Пилипенко Катерина, д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)
Танклевська Наталія, доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки та фінансів Херсонський ДАЕУ
(м. Херсон, Україна)

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ В СИСТЕМІ КОНТРОЛЮ ЗА ВИДАТКАМИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Поряд з ревізіями та перевірками бюджетів широкого застосування набуває така форма контролю виконання бюджетів різних рівнів як державний фінансовий аудит (надалі ДФА).

ДФА полягає у перевірці фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю. Розвиток ДФА в Україні є актуальним, оскільки ефективне та цільове використання фінансових ресурсів країни є запорукою виконання всіх покладених на неї функцій та забезпечення необхідних темпів економічного росту.

Вищим органом контролю державних фінансів в Україні є Рахункова палата України. Та відповідно до останньої редакції статті 98 Конституції України повноваження Рахункової палати України поширюються лише на контроль за використанням коштів Державного бюджету України [3]. Але це суперечить принципам незалежності та об’єктивності контролю державних фінансів, що закладені в базових документах INTOSAI – міжнародної професійної організації, що об’єднує вищі органи контролю державних фінансів 189 країн світу. Необхідно зазначити, що Рахункова палата України є повноправним членом INTOSAI з 1998 року, а у статті 18 Лімської декларації (Декларація керівних принципів контролю) зазначено, що всі операції, пов’язані з державними фінансами, незалежно від того, чи відображені вони у Державному бюджеті,

повинні бути об’єктом контролю вищого органу контролю державних фінансів [1].

На сьогодні в Україні розрізняють такі підвиди ДФА : аудит ефективності виконання бюджетної програми; аудит діяльності бюджетних установ; аудит діяльності державних підприємств; аудит системи внутрішнього контролю; аудит ефективності використання державних коштів; державний внутрішній фінансовий аудит.

Державний аудит виконання бюджету – це форма державного фінансового контролю, спрямована на виявлення причин, що перешкоджають ефективному формуванню та виконанню місцевих бюджетів, а також розробка пропозицій щодо усунення таких причин [2, с. 120].

Під час проведення державного аудиту вивчаються первинні та зведені документи щодо операцій з коштами та майном, іншими активами і пасивами, ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, а також організації внутрішнього фінансового контролю [4].

На відміну від державного фінансового контролю, державний фінансовий аудит не лише фіксує проблеми, його мета досліджувати сутність і причини виявлених відхилень, надавати рекомендації щодо їх усунення. Такий аудит повинен забезпечувати об’єктивну, незалежну і публічну оцінку результатів соціально-економічного розвитку в державі, чітко визначати цілі подальшого удосконалення управління суспільством.

Основним фінансовим документом держави є бюджет на всіх рівнях, тобто розпис доходів та видатків, затверджений Верховною радою України або рішенням відповідної ради на певний період (залежно від виду бюджетів).

Аудит бюджету – складний комплекс суспільних відносин, який потребує особливої уваги та ретельної підготовки. Підтвердженням цьому є проведення фахівцями контрольно ревізійного управління аудитів формування та виконання бюджетів. Досвід їх проведення переконує, що аудиту має передувати вивчення загального фінансово-економічного стану досліджуваного регіону, оскільки міста і райони дуже різняться своїм рівнем розвитку. Отже, досконале знання об'єкта контролю – це запорука успіху.

Державний аудит бюджетів, що проводиться Державною аудиторською службою, є формою внутрішнього державного фінансового контролю. Сьогодні суспільству потрібна незалежна, неупереджена оцінка законності та ефективності виконання бюджетів. Відомча ознака класифікації видатків за якою здійснюється державний фінансовий аудит дає можливість у кожній групі бюджетних видатків виділити безпосередніх розпорядників бюджетних коштів: відповідне міністерство, державний комітет, державне відомство або іншу юридичну особу, якій надаються асигнування з бюджету та які несуть відповідальність. Таке групування витрат дає змогу забезпечити конкретно-адресний фінансивий контроль за використанням бюджетних ресурсів [5].

Алгоритм проведення ДФА доцільно проводити у розрізі наступних етапів наведених на рис. 1

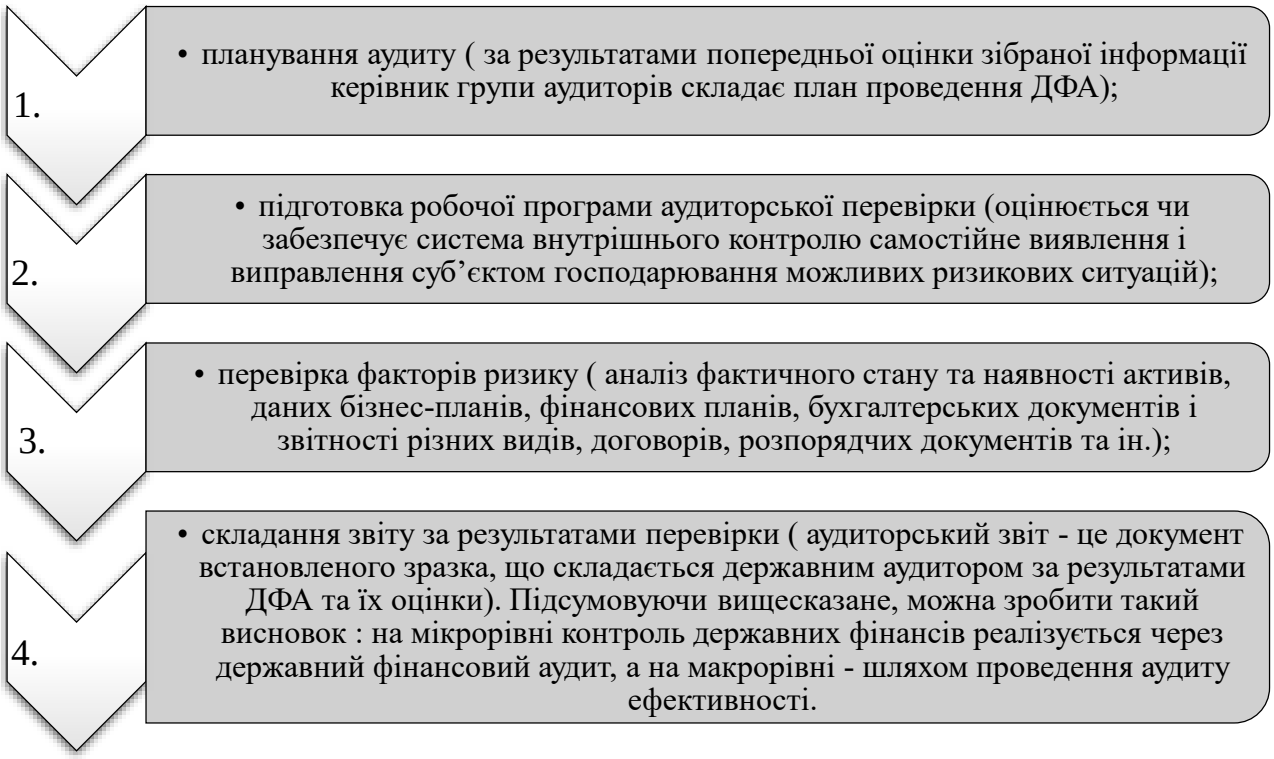

Рис. 1. Послідовність проведення державного фінансового аудиту

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити такий висновок : на мікрорівні контроль державних фінансів реалізується через державний фінансовий аудит, а на макрорівні - шляхом проведення аудиту ефективності.

На ефективність використання та збереження бюджетних коштів вагомий

вплив здійснює своєчасне проведення державного фінансового аудиту, який дає змогу: – оцінити рівень досягнення результативних показників бюджетної програми через співвідношення фактично отриманих та запланованих результативних показників; – здійснити контроль за використанням бюджетних коштів на підприємствах, установах, організаціях; – визначити проблеми, які негативно вплинули на процес виконання запланованих завдань; – зберегти бюджетні ресурси шляхом здійснення коригуючих заходів; – посилити відповідальність керівництва щодо організації контролю на всіх стадіях бюджетного процесу.

Потребу в державному фінансовому аудиті виконання бюджетів підтверджують непоодинокі факти наявності порушень стосовно законного і ефективного використання бюджетних коштів та невиконання посадовими особами підконтрольних об'єктів пропозицій щодо їх усунення, тому питання ДФА є актуальним для сьогодення.

Список використаних джерел:

1. Лімська декларація керівних принципів контролю : Декларація IX Лімського (Перу) Конгресу вищих органів контролю державних фінансів (INTOSAI) від 1 жовтня 1977 року URL:http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/140217.

2. Дікань Л., Голуб Ю., Синюгіна Н. Державний аудит : навч. посібник. К. : Знання, 2011. 503 с.

3. Конституція України : Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. К. : Преса України, 1997. 80 с.

4. Данчевська І.Р. Песпективи розвитку державного фінансового аудиту виконання мфсцевих бюджетів. *Бізнес та інтелектуальний капітал. Інтелект XXI. 2017*. № 5. URL: http://www.intellect21.nuft.org.ua/journal/2017/2017_5/20.pdf

5. Пилипенко К.А., Баклицька М.Р. Особливості виконання доходів і видатків державного бюджету через органи державної казначейської служби України. *Modern Ekonomics*: наук. фах. видан. з екон. Наук. 2018. № 9. С. 73 – 78. URL:https://modecon.mnau.edu.ua/issue/9 – 2018/pylypenko.pdf.

УДК 657.4

Пилипенко Катерина, д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Пономаренко Тетяна, здобувач вищої освіти СВО – «Магіст»
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

КОНТРОЛЬ ЗА РОЗРАХУНКАМИ З ПІДЗВІТНИМИ ОСОБАМИ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Анотація: При написанні даної статті нами досліджено порядок проведеня контрольних дій щодо розрахунків з підзвітними особьами в бюджетних установах та організаціях, послідовність проведення перевірки задля удосконалення процедурних аспектів організації та документування взаємовідносин установ державного сектору з цією групою дебіторів та контроль за розрахунками

Ключові слова: облік, контроль, дебіторська заборгованість, розрахунки з підзвітними особами

З метою забезпечення нормальної діяльності та виконання основних функцій держави в установ державного сектору виникають питання, пов'язані з розрахунками з підзвітними особами. Бухгалтерський облік розрахунків з підзвітними особами відрізняється великою кількістю інформації та великою кількістю бухгалтерських документів. Організація і методика обліку розрахунків з підзвітними особами має притаманні їй особливості, які пов'язані із поняттям підзвітних осіб та авансів, виданих підзвіт, розрахунків з дебіторами та кредиторами установи державного сектору [1].

Відносини між підприємством і підзвітною особою можуть мати два напрями:

- Носять трудовий характер, при якому працівник виконує свої посадові обов'язки щодо закупівлі ТМЦ, робіт, послуг, передбачені трудовим договором або посадовою інструкцією, і його закупівельні відносини з підприємством регламентовані трудовим законодавством.

- Має цивільно-правовий характер, в цьому випадку подібні функції не входять до посадових обов'язків працівника, тому відносини між ним та

підприємством регулюються цивільним законодавством.

Проте, незалежно від законодавчого підґрунтя таких «підзвітних» відносин, працівники, які отримали готівку, повинні своєчасно відзвітувати перед підприємством про витрачені кошти за встановленою формою та повернути їх невикористаний залишок.

Сьогодення вимагає від бухгалтера чітко орієнтуватися у особливостях визнання «відрядження» та «роз'їзного характеру робіт». У обліковій практиці необхідно чітко розмежувати поняття «відрядження» та «роз'їзний характер робіт», що є резервом економії витрат на добових у бік здійснення доплат до заробітної плати окремим професійним категоріям працівників.

Підзвітні суми мають цільове призначення й мають витрачатися з метою, на яку їх видано, згідно з кодами бюджетної класифікації видатків. У розпорядженні (наказі) про видачу підзвітних сум слід чітко прописати, для чого їх видано (указати певні завдання, поставлені перед працівником) та в якому вигляді надаються такі кошти:

– готівкою з каси установи;

– шляхом перерахування на картковий рахунок підзвітної особи;

– з використанням корпоративного електронного платіжного засобу [7].

Підзвітні особі кошти видаються з каси підприємтва згідно наказу керівника при наявності довідки з бухгалтерії що за підзвітною особою немає заборгованості по раніше виданих авансах. Фактичний час перебування особи у відряджені вираховується за відмітками в квитках щодо виїзду з основного місця роботи і приїзду до місця постійної роботи.

Термін відрядження визначається керівником підприємства, але не можуть бути більшим ніж 30 календарних днів в межах України. І 60 календарних днів за кордоном.

За відрядженим зберігається місце постійної роботи. А також його середній заробіток за час відрядження. Відрядженій особі відшкодовуються виплати за проїзд, на проживання, виплачуються добові.

Протягом 5 банківських днів підзвітна особа має повернути невитрачені кошти в касу підприємства і здати авансовий звіт. На підставі отриманого

авансового звіту і підтверджуючих документів бухгалтерія відображає синтетичний і аналітичний облік розрахунків з підзвітними особами в регістрах бухгалтерського обліку.

Крім збереження заробітної плати за працівником, який перебуває у відрядженні, йому повинні бути відшкодовані витрати, пов'язані з відрядженням, серед яких найм житлового приміщення, побутові послуги, службові телефонні розмови, вартість харчування, проїзд за місцем відрядження, проїзд до місця відрядження, перевезення багажу тощо, але за дозволом та погодженням керівника установиюю В державному секторі, які фінансуються бюджетним коштом, нормативно-правовими актами встановлено чіткі обсяги відшкодування витрат на відрядження, керівник має право встановити додаткові їх обмеження, прописані в Постанові № 98 [8]. Так, не завжди є доцільним поселення в готелі, номери якого облаштовані не лише телевізором та холодильником, а й мікрохвильовими приладами для приготування їжі, або якщо працівник забажав дістатися до місця відрядження найдорожчим видом транспорту.

Серед розрахункових операцій особливе місце займають розрахунки з підзвітними особами, які є на кожному підприємстві, незалежно від форми власності та галузі діяльності. Оскільки, операції по розрахунках з підзвітними особами, відображаються і в податковому, і в фінансовому обліку, то на них необхідно звернути особливу увагу. Щодо фінансового обліку - усі суми, які витрачені підзвітною особою і затверджені керівником включаються до витрат підприємства.

Розрахунки з підзвітними особами призводять до виникнення як дебіторської так і кредиторської заборгованості, стан якої важливий під час прийняття управлінських рішень, тому аудит розрахунків з підзвітними особами набуває актуальності.

Розрахунки з підзвітними особами виникають в основному при оплаті дрібних господарських витрат і витрат у відрядженнях. Перелік осіб, яким видається аванс під звіт, встановлюється наказом керівника, що служить документом на видачу авансу на господарські потреби, а в разі видачі авансу на відрядження оформлюється, крім того, і посвідчення про відрядження.

Для обліку розрахунків із підзвітними особами в бюджетних установах використовується рахунок 36 «Розрахунки з різними дебіторами» на субрахунку 362 «Розрахунки з підзвітними особами», в державному секторі, відповідно до плану рахунків використовують рахунки 2116 (2126) «Дебіторська заборгованість за розрахункаами з підзвітними особами».

Як джерела інформації та об'єкти контролю бухгалтерія підприємства подає для перевірки зброшуровані в окремі справи по місяцях чи кварталах року регістри бухгалтерського обліку, первинні документи, які ведкться на підприємстві.

Послідовність і основні напрями державного аудиту розрахунків з підзвітними особами:

1. Контроль дотримання правил видачі авансових сум підзвітним особам здійснюється за методом нормативної перевірки за датами видачі з каси, обсягами сум, цільовим призначенням.

2. Перевірка доцільності, правомірності та правильності оформлення відряджень окремих працівників.

3. Контроль звітів про використання підзвітних сум на повноту та достовірність документів з витрат, які підлягають відшкодуванню підзвітним особам, оформлення документів та звітів про використання підзвітних сум.

4. Перевірка правильності визначення розмірів відшкодування витрат на відрядження по звітах про використання підзвітних сум.

5. Контроль обґрунтованості бухгалтерських записів у журналі №3 при відображенні операцій з видачі авансових сум, повернення надлишкових невикористаних сум, списання за рахунок відповідних джерел коштів.

6. Контроль обґрунтованості бухгалтерських записів у регістрах бухгалтерського обліку при відображенні операцій з видачі авансових сум, повернення надлишкових невикористаних сум, списання за рахунок відповідних джерел коштів.

7. Закінчуючи перевірку операцій за місяць, потрібно перевірити правильність узагальнень (підсумків оборотів за місяць), визначення залишків у розрізі підзвітних осіб на кінець місяця та відповідності їх даним на початок

місяця у журналі-ордері в наступному місяці, а також даним книги Головних рахунків щодо обсягів оборотів за дебетом і кредитом рахунку 362 та залишків.

8. Перевірка стану контролю бухгалтерії за своєчасністю розрахунків (контроль термінів здачі звітів про використання підзвітних сум та невикористаних залишків авансових сум) [6].

Механізм видачі грошей під звіт та звітування за результатом їх витрачання регулюється в цілому Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженим Постановою НБУ від 29.12.2017 р. № 148. Відповідно до зазначеного документа видача готівки із каси установи під звіт здійснюється за умов повного звіту конкретної підзвітної особи за раніше отриманими нею підзвітними сумами. Видача підзвітних сум проводиться касиром на основі виписаного бухгалтерією видаткового ордера, який, в свою чергу, складається на підставі наказів про відрядження чи розпоряджень за результатами проведених видатків по звітним коштам. Відповідна особа подає до бухгалтерії звіт про використання підзвітних сум за витраченими сумами з доданням оригіналів усіх виправдовувальних документів (рахунків, проїзних квитків, квитанцій, посвідчення про відрядження тощо). Звіт про використання підзвітних сум подається разом із невикористаним залишком готівки у такі терміни:

- упродовж трьох днів після повернення з відрядження;

- упродовж наступного робочого дня після отримання готівкових коштів під звіт на господарські потреби [2].

В умовах сьогодення контроль за господарською діяльністю бюджетних установ є однією із найважливіших функцій господарського керівництва і управління, який базується на матеріалах бухгалтерського обліку. Стандарт проведення контролю дебіторської заборгованості в бюджетній установі представлено ннами вище і є чітко окресленим алгоритмом.

Список використаних джерел:

1. Коцупатрий М., Пилипенко К., Кучеренко М. Організаційна та методичні засади здійснення й удосконалення внутрішньогосподарського контролю розрахунків з дебіторами за нетоварними операціями. *Економічний вісник*

університету. Економіка та управління. Випуск № 47. 2020. С. 75-81. URL:https://economic-bulletin.com/index.php/journal/article/view/719/728

2. Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні: Постанова Правління НБУ від 29.12.2017р. №148. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text. (дата звернення 15.10.2021).

3. Законодавство України [Електронний ресурс] - https://zakon.rada.gov.ua

4. Шеремет А. Д., Суйц В. П. Аудит: Учеб. посібник для підготовки аудиторів та складання кваліфікаційного іспиту на атестат аудитора, а також для студентів, що навчаються за спеціальністю «Бухгалтерський облік і аудит», «Фінансовий менеджмент». М.: ИНФРА-М, 1995.

5.Інструкція про службові відрядження в межах України та за кордон : Наказ Міністерства фінансів України від 13.03.1998 №59. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0218-98#Text. (дата звернення 15.10.2021).

6. Пилипенко К.А., Матіїв І. Контрол розрахунків з підзвітними особами. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю* : зб. матер. ІУ Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Полтава, 24 жовтня 2019 р.). Полтава : ПДАА, 2019. С. 259-263.

7. Ляшенко А. Облік підзвітних сум. URL:https://uteka.ua/ua/publication/budget-13-shkola-bughaltera-rozporyaditelabyudzhetnih-sredstv-66-uchet-podotchetnyx-summ (дата звернення: 15.10.2021).

8. Про суми та склад витрат на відрядження державних службовців, а також інших осіб, що направляються у відрядження підприємствами, установами та організаціями, які повністю або частково утримуються (фінансуються) за рахунок бюджетних коштів : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.02.2011 №98. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/98-2011

УДК 657.6

Пилипенко Катерина, д.е.н., професор,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Батієвська Ольга, здобувач вищої освіти СВО – «Магіст»
Спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ДЕРЖАВНИЙ ФІНАНСОВИЙ АУДИТ – РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Анотація. Державний фінансовий аудит має особливе значення в державному секторі, оскільки контроль за дотриманням чітких стандартів сприяє досягненню стабільності, фінансової безпеки держави та високого рівня добробуту населення.

Ключові слова: державний фінансовий аудит, державний аудит, ефективність фінансового контролю, фінансовий аудит, фінансова безпека.

Перебудова економіки на ринкову систему господарювання, стресовий стан, в якому постійно перебувають представники бізнесу, жорстка конкурентна боротьба за умови збереження свого капіталу в кризовий період, перепрофілювання та розширення сфер діяльності зумовлює необхідність ефективного функціонування неможливе без відповідного контролю. Для забезпечення фінансової безпеки підприємства аудит як форма контролю має неабияке значення на макро та мікрорівнях.

Фінансові кризи, що ускладнюють виробничі процеси, спричиняють погіршення життєвого рівня населення та зростання соціальної нестабільності у суспільстві. Тобто, сьогодні можна стверджувати, що проблеми фінансового сектору є однією з причин уповільнення економічного розвитку країни.

Справедливим є твердження, що рівень ефективності діяльності субєктів напряму залежить від рівня забезпеченості фінансової безпеки. Основними показниками забезпечення фінансової безпеки субєктів господарювання, а отже – збалансованості фінансових ресурсів та стійкого їх фінансового стану є: достатність фінансових ресурсів для збалансованого розвитку виробництва; своєчасне і повне виконання зобов’язань перед власниками (акціонерами),

персоналом, бюджетом, партнерами і кредиторами; забезпечення фінансових можливостей майбутньої діяльності СГ.

Державний фінансовий аудит є частиною системи управління державними фінансами, однак вона нею не управляє, тобто ефективність її функціонування буде залежати від притаманних їй властивостей та наявного потенціалу. Дослідивши роботи українських науковців ми знайшли, що існує тісний взаємозв'язок між категоріями «фінанси», «ДФА» та «фінансова безпека суб'єктів господарювання» на основі побудови логічного ланцюга понять: «фінанси» – «фінанси держави» – «фінансова система держави» – «фінансові ресурси держави» – «фінансовий контроль в державі» – «державний фінансовий контроль» – «фінансова безпека держави» – «фінансова безпека суб'єктів господарювання».

З точки зору розгляду державного аудиту в якості засобу забезпечення фінансової безпеки держави та стабільності подальшого розвитку, аудит є інструментом державного фінансового контролю, що спрямований на оцінку законності, ефективності, економічності, результативності, правильності ведення бухгалтерського обліку, достовірності фінансової та бюджетної звітності, функціонування системи внутрішнього контролю та аудиту.

В сучасних умовах господарювання особливо актуальним є використання дієвих форм державного фінансового аудиту для ефективного відстеження основних напрямків надходження і використання державних ресурсів, своєчасного виявлення фінансових порушень на різних рівнях.

Завдяки реалізації контрольної функції фінансів та практичної її реалізації через існування ефективного та дієвого ДФА фінансові ресурси в державі повинні бути раціонально розподілені між всіма економічними суб'єктами з точки зору їх збалансованості та якісної структури (оптимального співвідношення власних джерел фінансових ресурсів та позикових), що визначає рівень фінансової стійкості фінансової системи держави як в цілому (на макрорівні), так і на рівні економічних суб'єктів (на мікрорівні), сприяє стабільному функціонуванню фінансової системи держави та формує потенціал

для розвитку фінансових відносин.

Розглядаючи державний фінансовий аудит як складову державного фінансового контролю та оцінки наявних точок зору науковців, можна запропонувати власний підхід, адаптований до реалізації фінансової безпеки держави в цілому (рис.1).

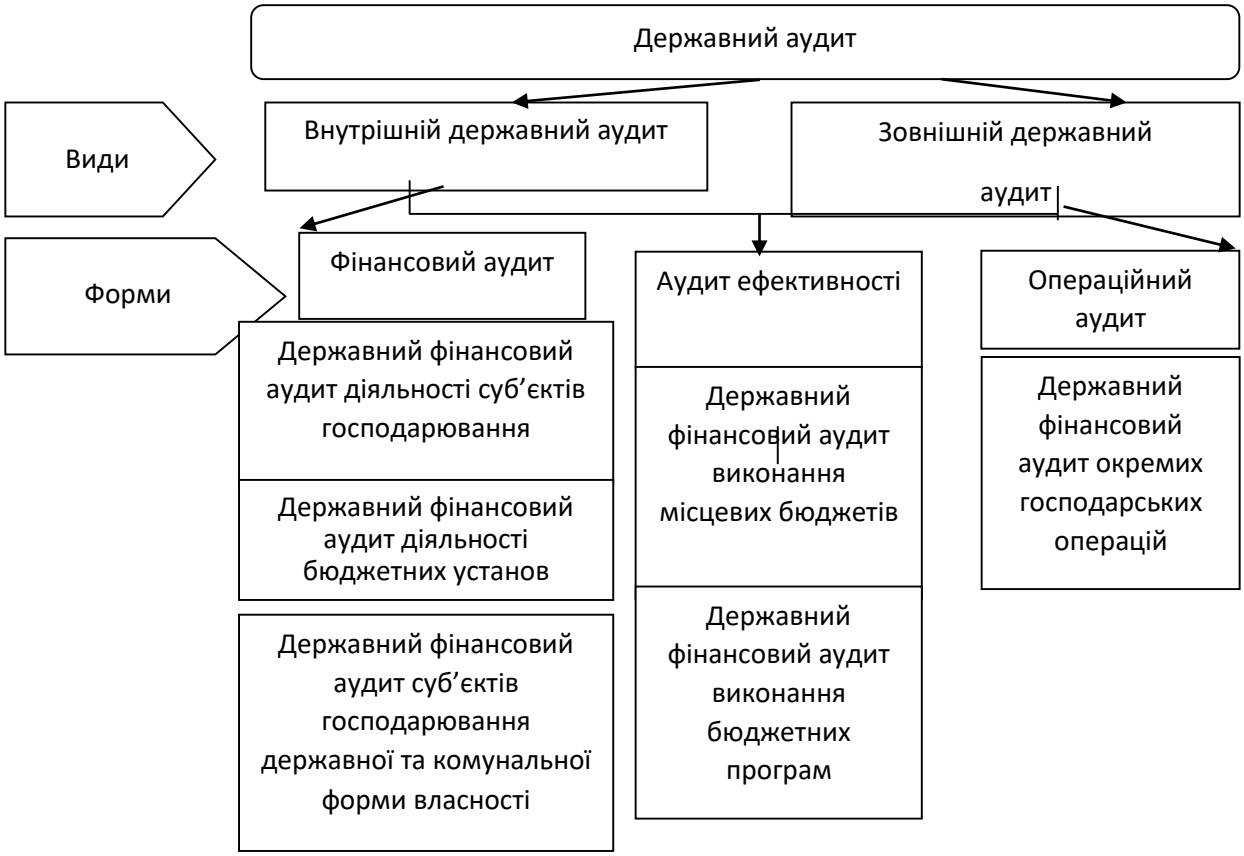

Рис. 1. Державний аудит за видами і формами як складова державного фінансового контролю в системі фінансової безпеки держави

Відповідно до Статті 3 Бюджетного кодексу державний фінансовий аудит – це форма контролю, яка полягає у перевірці та аналізі фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів чи майна, інших активів держави і спрямована на запобігання фінансовим порушенням та забезпечення достовірності фінансової звітності [1].

Слід відзначити, що одночасно з реформуванням всіх напрямків державного управління, в тому числі системи державного фінансового аудиту, спостерігається велика кількість негативних чинників, що обмежують реалізацію заданих державою цілей і завдань. Це в першу чергу дефіцит державних фінансів

та низька ефективність державного контролю та аудиту [2].

Для створення надійної платформи для ефективної системи фінансового аудиту необхідно забезпечити ряд ключових компонентів, які також характерні і для забезпечення фінансової безпеки держави:

– чіткі процедури та прозорий розподіл відповідальності та підзвітності;

– оцінка ризику на основі відповідних систем і процедур управління (превентивного, виявлення недоліків, спрямування), таких як державні закупівлі, протидія корупції та шахрайству;

– чіткі та прозорі правила для фінансових звітів для суб'єктів господарювання, звітів про діяльність уряду;

– ефективне функціонування внутрішнього аудиту;

– сильний і стабільний зовнішній контроль та міцні професійні відносини між внутрішнім і зовнішнім аудитом.

Виходячи з вищенаведених компонентів ефективність державного фінансового аудиту може бути забезпечена, якщо контроль буде своєчасним та об'єктивним, чітко регламентованим і таким, що забезпечує виконання завдань та досягнення цілей фінансової безпеки держави.

Законодавче підсилення статусу органів Державної аудиторської служби на всіх стадіях контролюючого процесу надає можливість більш ефективно реалізовувати контролюючу функцію [4].

Реалізація завдань та процедур державного фінансового аудиту, враховуючи його види і форми, дозволить забезпечити ефективне функціонування системи державних фінансів. Враховуючи це, становлення державного аудиту на сучасному етапі розвитку країни передбачає формування такої системи, яка охоплює всі рівні економіки, є цілісною та вирішує завдання фінансової безпеки держави, із чітким розмежуванням функцій та повноважень органів державного контролю та державного фінансового аудиту. Вдосконалення системи державного фінансового аудиту дозволить посилити дієвість виконання стратегічних завдань економічного розвитку та забезпечення

фінансової безпеки держави.

Однак в сучасних умовах глобалізації світового господарства середовище реалізації національних інтересів України характеризується низкою викликів і загроз, передусім у фінансовій сфері, стан якої залишається складним та нестійким, характеризується розбалансованістю фінансових ресурсів як в державі в цілому, так і у суб'єктів економіки, тому обрана тема є актуальною та ще буде потребувати подальних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI (із змінами) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення 07.10.2021)

2. Стефанюк І. Державний аудит як ефективна форма контролю суспільних фінансів і майна. *Вісник КНТЕУ*. 2016. №5. С. 22-30

3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text

4. Державна аудиторська служба України URL: http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/index

5. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україны: Закон України, від 26.01.1993 р. № 2939-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2940-12#Text (дата звернення 07.10.2021)

УДК 657

К. В. Пирлик, А. В. Бондаренко, Ю. О. Рось,
ЗВО Магістр за ОПП Облік і оподаткування
Науковий керівник – **Н. Канцедал**, к.е.н., доцент,
професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

МСБО 41 «СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО»: СФЕРА ДІЇ ДЛЯ ОБЛІКУ ЗАПАСІВ

Анотація. Деталізовано особливості класифікації біологічних активів, що є підставою для їх визнання у складі запасів у відповідності з МСБО 41 «Сільське господарство». Уточнено інформацію фінансового та нефінансового характеру, що розкривається при формуванні показників фінансовій звітності.

Ключові слова: облік, запаси, біологічні активи, біологічна трансформація, сільськогосподарська продукція

МСБО 41 «Сільське господарство» [4] може використовується аграрними підприємствами для ведення обліку, якщо це передбачено обліковою політикою, або для інтерпретації даних обліку для потреб управління, зокрема, щодо рішень про залучення іноземних інвесторів та інших управлінських цілей.

Дані фінансової звітності є основою для напрацювання інвестиційної стратегії аграрних підприємств, а інформаційна функція сучасного бухгалтерського обліку повинна слугувати не лише досягненню високих економічних показників діяльності, а й цілям екологічного виробництва та ощадливого використання ресурсів [3, с. 20].

Метою даного дослідження є визначення сфери застосування МСБО 41 «Сільське господарство» в частині обліку запасів. Тож, даний стандарт застосовують лише для обліку тих об'єктів, які пов’язані із сільськогосподарською діяльністю, а саме:

1) до біологічних активів, за винятком плодоносних культур, що за очікуванням, даватиме плоди більше ніж одного періоду;

2) до сільгосппродукції на час збирання врожаю (в момент збирання, а для її подальшого обліку застосовують МСБО (IAS) 2 «Запаси»).

Для більш глибинного розуміння запасів, притаманних сільськогосподарській діяльності необхідно з'ясувати сутність поняття «біологічна трансформація».

Біологічна трансформація – це процеси росту, дегенерації, продукування та розмноження, що спричиняють якісні та кількісні зміни біологічних активів.

Біологічна трансформація призводить до таких результатів:

1. Зміна активу завдяки його росту (збільшенню кількості тварин або рослин чи поліпшенню їхніх якісних характеристик);

2. Зміна активу внаслідок виродження (зменшення кількості тварин або рослин чи погіршення їхніх якісних характеристик; розмноження (створення додаткових живих тварин або рослин);

3. Поява нових активів (запасів) внаслідок виробництва сільгосппродукції, такої як зерно, овочі, вовна та молоко та інших [1, с. 28].

Сільськогосподарська продукція визнається активом та обліковується у складі запасів за наступних умов: 1) підприємство контролює актив у результаті минулих подій; 2) існує висока ймовірність одержання підприємством економічних вигід, пов'язаних із цим активом; 3) справедливу вартість або собівартість активу можна достовірно оцінити.

В момент первісного визнання і на кінець звітного періоду такі активи оцінюють за справедливою вартістю за мінусом витрат на продаж, окрім випадків, коли справедливу вартість визначити неможливо. Якщо сільськогосподарська продукція отримана від біологічних активів, її оцінюють за справедливою вартістю за мінусом витрат на продаж, що визначаються в момент одержання продукції.

Справедлива вартість повинна відображувати поточну кон'юнктуру ринку, на якому уклали б угоду покупець і продавець. У майбутньому, при наявності фактичних договорів, укладених з покупцями, справедлива вартість не коригується, тому підприємство повинно обґрунтовано оцінювати справедливу вартість, з огляду на можливість пред'явлення доказової бази, що слугувала підґрунтям для такої оцінки.

Розкриття інформації у фінансовій звітності повинно враховувати наступні моменти:

По-перше, підприємство повинно надати повний словесний опис кожної групи біологічних активів.

По-друге, за кожною групою біологічних активів наводять кількісну інформацію за наступними класифікаційними ознаками: а) споживні та плодоносні; б) зрілі та незрілі. При цьому необхідно розкривати інформацію про принципи, покладені в основу такої класифікації. До споживних, як правило відносять біологічні активи, що будуть зібрані як урожай або продані як біологічні активи. Це можуть бути зернові культури; продукція на плодоносних рослинах; дерева, вирощувані для заготівлі; риба та інше.

До плодоносних біологічних активів відносяться усі активи, що не є споживними та, відповідно, не можуть бути визнані як запаси. До них відносяться худоба молочного напрямку; плодово-ягідні дерева та всі активи, які не є сільськогосподарською продукцією, а призначені для її виробництва.

Зрілі біологічні активи – це активи, які або досягли параметрів, що дозволяють розпочати збирання сільськогосподарської продукції (стосовно споживних біологічних активів), або можуть забезпечити збір такої продукції на регулярній основі (стосовно плодоносних біологічних активів).

Отже, у випадку застосування МСБО 41 основною відмінною ознакою біологічних активів є самовідтворюваність; зрілі – ті, що набули ознак споживності або можуть забезпечити отримання нових біологічних активів на регулярній онові та незрілі [2, с.49].

Також підприємство має надати опис характеру діяльності, пов’язаної з кожною групою біологічних активів та нефінансових параметрів щодо кожної групи біологічних активів.

Таким чином, сфера застосування МСБО 41 «Сільське господарство» при обліку запасів поширюється на сільськогосподарську продукцію (біологічні активи), що мають ознаки споживних та обліковуються на рахунках класу 2 «Запаси».

Список використаних джерел:

1. Булгакова О. МСБО (IAS) 41 «Сільське господарство». *Все про бухгалтерський облік.* 2020. № 96. С. 28-31.

2. Канцедал Н. А. Інституціональний підхід до формування в обліку інформації про біологічні активи та сільськогосподарську діяльність. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки та практики.* 2018. №1 (27). С. 44-55. URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/228

3. Канцедал Н. А., Лега О. В. Інформаційна роль обліку в результативності інвестиційної стратегії аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2021. № 11. С. 11-20. DOI: 10.32702/2306-6792.2021.11.11 URL: http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/10917

4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 «Сільське господарство» IASB [Електронний ресурс] : Стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_027.

УДК 657.3

А. В. Погосян, здобувач вищої освіти
Спеціальності 071 Облік і оподаткування
освітнього ступеню магістр,
Науковий керівник –**Левченко З. М.,** к.е.н., доцент професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОЦІНКА ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ

Анотація: Висвітлено питання визнання та оцінки основних засобів. Розглянуто та систематизовано наявні підходи до класифікації основних засобів підприємств.

Ключові слова: облік, основні засоби, оцінка, класифікація

Поділ активів на основні (необоротні) й оборотні прийшло в практику бухгалтерського обліку з економіки через судову сферу наприкінці XIX-го або початку XX-го ст. Вперше зазначені терміни з'явилися в Англії, у судових звітах, які торкалися методів оцінки фіксованих (необоротних) і оборотних активів, потрапивши туди з економічної літератури того часу. Варто також відзначити, що одна з основних вигод, яка спонукала економістів та бухгалтерів того часу на поділ активів на основні й оборотні полягає в можливості оцінки на підставі цього ліквідності господарюючого суб'єкта. В свою чергу історія дослідження категорії «основні засоби» починається з наукових праць А. Сміта, де вперше розподілено капітал на основний і оборотний [2].

В умовах сьогодення класифікацію необоротних активів визначає п. 145.1 Податкового кодексу України [4]. Як правило, домінуючою частко у структурі майна фермерського господарства є основні засоби.

Об'єкт необоротних активів визнають активом, якщо виконуються дві умови:

–є ймовірність, що в майбутньому підприємство одержить економічні вигоди від його використання;

–його вартість можна достовірно визначити.

Відносно першої умови звернімо увагу на наступне. Деякі об'єкти, що контролюються підприємством, безпосередньо не приносять економічних вигід, але забезпечують їх надходження від інших активів (зокрема, охоронні та протипожежні сигналізації). Так ось, якщо дотримано інших умов, вони теж будуть повноцінними активами (основними засобами). Адже майбутні економічні вигоди від їх використання - це не тільки доход від реалізації продукції (послуг), у виробництві (продажу) яких він прямо чи опосередковано бере участь, але й економія витрат, попередження незапланованих втрат тощо. Крім того, як майбутню економічну вигоду можна розглядати навіть саму можливість реалізувати об'єкт або здати його в оренду. Тобто фактично всі об'єкти, які підприємство визнає основними засобами (планує використовувати з вигодою для себе), будуть для нього активами (у т. ч. й соціально-культурні, що стимулюють трудову діяльність працівників і тим самим сприяють одержанню підприємством прибутку).

Друга умова підкреслює: об'єкт можна визнати активом (зарахувати на баланс), якщо підприємство може достовірно визначити його первинну вартість (історичну (фактичну) собівартість або справедливу вартість – залежно від джерела надходження об'єкта).

Зауважимо, що у Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів визначено, що підприємство може розширювати цю класифікацію, розділяючи основні засоби у групах (підгрупах) на власні, орендовані, запасні, ті, що знаходяться в експлуатації, оренді, на ремонті, модернізації, реконструкції, добудуванні, частковій ліквідації тощо [3].

Звернемо увагу, що Мінфін України у Листі №31-04200-30-5/7021 від 09.12.2003 р. зазначив: «аналітичний облік основних засобів у розрізі груп, визначених п.5 П(С)БО 7 «Основні засоби» ... здійснюється з використанням Державного класифікатору України «Класифікація основних фондів», затвердженого наказом Державного комітету метрології, стандартизації та сертифікації № 507 від 19.08.1997 р.» [1].

Таким чином, Мінфін вважає, що формувати в бухгалтерському обліку

групи основних засобів необхідно виходячи з класифікації об'єктів за типами і класами, наведеної у Класифікаторі, тобто з урахуванням функціонального призначення, технічних характеристик, умов використання об'єктів тощо.

Список використаних джерел:

1. Державний класифікатор України «Класифікація основних фондів ДК 013-97» : Наказ Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 19.08.1997 р. № 507 *Верховна Рада України*. URL : http://zakon.rada.gov.ua

2. Історія економічних вчень (Сучасна економічна думка): [навч. посіб.] / [наук. ред. С. В. Мочерний]. Львів : Новий Світ-2000, 2008. 480 с.

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30 вер. 2003 р. № 561 *Верховна Рада України.* URL : http://dklg.kmu.gov.ua

4. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-XI. *Верховна Рада України*. URL : http://zakon.rada.gov.ua

УДК 657:336

О.Г. Пономаренко, к.е.н, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Н.І. Горобець, здобувач СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ЄДИНИЙ ПОДАТОК ГРУПИ 4 ЯК ОБ'ЄКТ ЗВІТНОСТІ

Анотація: щодо податків виникає ряд суперечностей у момент визнання об'єктом обліку та належного звітного відображення. Серед видів звітності приорітетною щодо єдиного податку групи 4 вважається податкова, однак, цей податок є повноцінним об'єктом звітності фінансової і статистичної.

Ключові слова: податок, звітність, єдиний податок групи 4, сільськогосподарські угіддя, податкове зобов'язання.

Зобов'язання з податків – важливий елемент звітності й індикатор розрахунково-платіжної дисципліни підприємства.

Не слід забувати, що крім традиційних форм податкової звітності дані щодо такого об'єкта обліку як єдиний податок групи 4 розкривається іще й у звітності фінансовій для задоволення інформаційних запитів зовнішніх користувачів.

Крім відкритої для зовнішніх користувачів звітності (фінансової), підприємства складають й внутрішню звітність, яка задовольняє інтереси керівника і працівників та забезпечує оперативне прийняття рішень щодо засобів дотримання розрахунково-платіжної дисципліни (щодо цього конкретного об'єкта) внутрішніми підрозділами.

Саме фінансова звітність забезпечує методологічну єдність показників, які в ній відображаються з даними первинної документації та обліковими реєстрами.

Фінансова, податкова, статистична та інші види, що використовують грошовий вимірник, ґрунтується на даних бухгалтерського обліку. Це зумовлено тим, що за допомогою бухгалтерського обліку можна уніфікувати всі дані про фінансово-господарську діяльність підприємств та забезпечити отримання достовірної та неупередженої інформації.

Функцію деталізації положень облікової політики виконує форма фінансової звітності 5. Примітки виступають як сукупність показників і пояснень, що забезпечують деталізацію і обґрунтованість статей фінансових

звітів, а також іншої інформації, розкриття якої передбачено П(С)БО. Під розкриттям у даному випадку слід розуміти надання інформації, яка є суттєвою для користувачів фінансової звітності.

Як відомо, єдиний податок групи 4 справляється виходячи з земельних площ, інформація про земельні площі також є об'єктом звітності, але зважаючи на початковий етап розвитку вільного ринку земель сільськогосподарського призначення – переважно статистичної [1, 3].

Статистична звітність – це звітність, яку складають усі суб'єкти господарювання і яка надає інформацію органам державної статистики, для оцінки стану і розвитку економіки держави та планування макроекономічних показників.

Звітність підприємства відповідно до чинного законодавства повинна відповідати таким вимогам як державне регламентування, обов'язковість подання, дохідливість, доречність, достовірність, точність, повнота, своєчасність подання, методологічна єдність показників, порівнянність показників, простота і ясність, доступність і гласність, неперервність, раціональність, економічність, дієвість.

Інформація про розрахунки з бюджетом за єдиним податком групи 4 повноцінно розкривається у 2 видах звітності: фінансовій та податковій.

Податкова звітність – це звітність, яку складають суб'єкти господарювання, що є платниками податків та яка надає інформацію органам державної податкової адміністрації і характеризує стан розрахунків з державою за податками [2].

Наочно розріз розкриття інформації про розрахунки з бюджетом за єдиним податком групи 4 у фінансовій звітності ілюструє таблиця (табл. 1).

Отже, у формі 1 «Баланс» інформація про розрахунки з бюджетом за єдиним податком групи 4 наведена у Розділі IV «Поточні зобов'язання» Пасиву балансу, а саме рядок 1620 «Поточні зобов'язання за розрахунками із бюджетом», де вказується сума заборгованості підприємства до бюджету за усіма видами платежів, включаючи єдиний податок групи 4, та за фінансовими санкціями.

Платники податку – сільськогосподарські підприємства усіх форм власності, які відповідають критерію питомої ваги у доходах частки власного сільськогосподарського виробництва 75%.

Таблиця 1

Розкриття інформації про розрахунки з бюджетом за податками у фінансовій звітності

Номер і назва рахунку	Форма № 1 «Баланс»		Форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів» (за прямим методом)	
	Стаття	Код рядка	Стаття	Код рядка
64 «Розрахунки за податками і платежами»	Поточні зобов'язання за розрахунками із бюджетом	1620	Повернення податків і зборів	3005

Тому першочергово у податковій звітності розкриття потребує підтвердження факту віднесення до платників єдиного податку групи 4 за доходом розрахунково.

Отже, порядок заповнення основної форми податкової звітності за досліджуваним податком можна зобразити наочно (табл. 2).

Таблиця 2

Етапи податкового звітування за єдиним податком 4 групи

№ п/п	Назва	Суть
Етап 1	Визначення місцезнаходження платника податку	Вказання інформації щодо порядкового номера, типу декларації, найменування платника, характеристик його діяльності, адреси його та податкового органу за місцем обліку та місцем розташування земельних ділянок з використанням загальновживаних кодових позначень з Державних класифікаторів
Етап 2	З'ясування фактичної наявності об'єкта оподаткування	Вибір і фіксація даних про площу, грошову оцінку угідь відповідно до даних витягу з державного реєстру земель, що їх надає оператор та ставок оподаткування
Етап 3	Визначення сум податку	Розрахунок річної суми податкового зобов'язання як добутку площі, нормативної грошової оцінки та ставки податку з помісячним розподілом сум зобов'язання у квартальних пропорціях: 10%; 10%; 50%; 30%.
Етап 4	Розрахунок санкцій для уточнюючих декларацій	Розрахунок добутку розміру заниження податкового зобов'язання минулих звітних періодів і ставки штрафу 3% чи 5 % залежно від його кратності
Етап 5	Відомості з підтвердження статусу платника єдиного податку 4 групи	Відомості про суми доходу товаровиробника від реалізації продукції власного виробництва, продуктів її переробки; відомості про скоригований валовий дохід та дотримання 75% питомої ваги в ньому доходів від реалізації продукції власного виробництва і переробки за попередній рік

Якщо сільгосппідприємство для ведення товарного сільгоспвиробництва в

межах території одного органу місцевого самоврядування (за місцем своєї реєстрації) має у власності сільськогосподарські угіддя: ріллю, багаторічні насадження, то при заповненні декларації у титульній її частині проставляється позначка «Х» у клітинці «Тип декларації» - «Звітна», яка є одночасно і декларацією «Загальна», оскільки земельні ділянки сільськогосподарського призначення розташовано в межах території одного органу місцевого самоврядування за місцезнаходженням платника податку, а також зазначається, за який рік подається декларація, та її номер за рядком «1.1.Т. Порядковий номер за рік».

Заповнена декларація на поточний рік щодо площ земельних ділянок, з яких справляється податок (сільськогосподарських угідь (ріллі, сіножатей, багаторічних насаджень), подається до органу ДФС за своїм місцезнаходженням (місцем перебування на податковому обліку), оскільки землі розташовано в межах території одного органу місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Драчук В. Ю. Облікове забезпечення операцій по розрахунках з бюджетом за спрощеною системою оподаткування сільськогосподарських підприємств. *Вісник МДАУ.* 2013. Вип. 13 (Частина 3). С. 49-54.

2. Податковий Кодекс України : Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI URL:http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17&fpage=1&text=%E7 %EE%E1%EE%E2%FF%E7%E0%ED%ED%FF&x=0&y=0

3. Синявська Л. В. Уніфікація окремих положень податкового законодавства щодо сільськогосподарських підприємств. *Економічний простір*. 2010. № 44/1. С.146-152.

УДК 657

М. В. Скочиляс, здобувач вищої освіти,
Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя,
(м. Тернопіль, Україна)

СУТНІСТЬ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ В ЕКОНОМІЧНІЙ ТА ОБЛІКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Анотація: У роботі розкривається сутність та значення поняття «фінансові результати». Систематизовано визначення поняття в розрізі навчальної та довідкової літератури. Обґрунтовано доцільність визначення поняття «фінансові результати» на законодавчому рівні.

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, збиток, облік, звітний період.

Важливою передумовою зростання ефективності діяльності господарюючого суб'єкта є вивчення сутності та відображення в обліковій системі фінансових результатів, використання інформації для прийняття ефективних управлінських рішень. Саме облікова система дає підґрунтя для формування інформаційної бази при здійсненні ефективного управління фінансовими результатами на підприємстві.

Фінансові результати є орієнтиром оцінки ефективності діяльності підприємства. Тому вивчення питань, пов'язаних з обліком та аналізом фінансових результатів, становить значне наукове та практичне значення. З цього приводу Я.В. Соколов вказує: «кому потрібен прибуток: бухгалтеру чи його працедавцю, яка його структура і як він (прибуток) обчислюється – проблема проблем» [1, с. 441].

Питання сутності та порядку формування фінансових результатів найбільше проявляється в обліковій системі для господарюючих суб'єктів. Дослідження літературних джерел з питань фінансових результатів дало можливість отримати висновок про різноманіття думок вчених в сфері економіки, права, фінансів, бухгалтерського обліку (рис. 1).

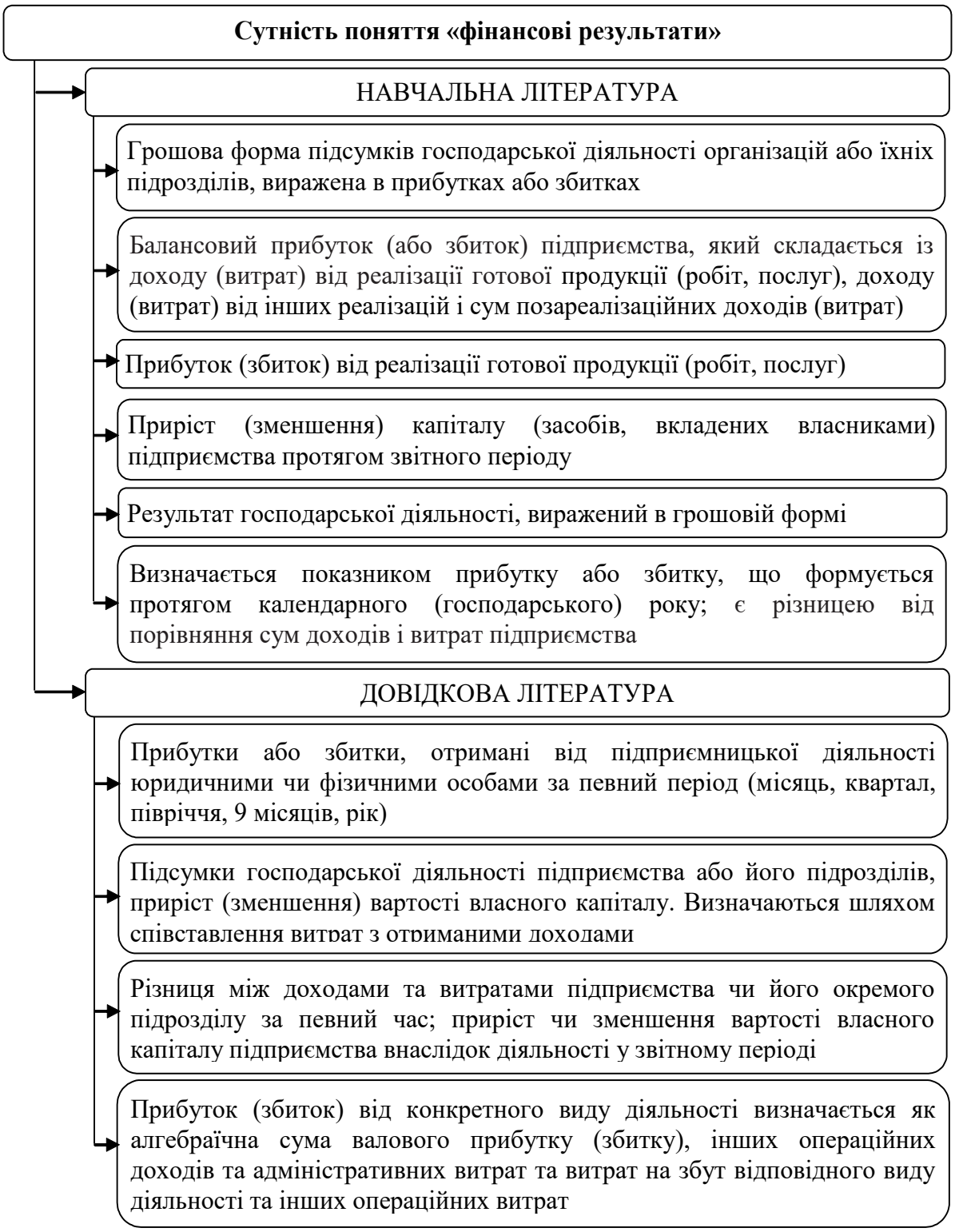

Рис. 1. Підходи до визначення поняття «фінансові результати»

На підставі цього здійснено аналізування нормативно-правових актів, наукової літератури та періодичних видань в частині дослідження сутності фінансових результатів та встановлення його місця в обліковій та аналітичній системі.

При вивченні вітчизняної нормативно-законодавчої бази не виявлено визначення поняття «фінансові результати». В Національному положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» є визначення лише прибутку та збитку [2]. Фактично в чинному законодавстві є лише пояснення понять, які формують фінансові результати. При цьому дане поняття використовується в бухгалтерському обліку та є відповідні рахунки в плані рахунків [3]. Відсутність даного поняття негативно впливає на формування інформації про діяльність підприємства в обліковій системі і це призводить до зниження ефективності контролю за операціями господарюючих суб'єктів.

Тому виникає необхідність визначення на законодавчому рівні поняття «фінансові результати» як позитивного або негативного результату діяльності суб'єкта господарювання за результатами звітного періоду, що свідчить ефективність/неефективність його діяльності.

Список використаних джерел:

1. Соколов Я.В. Основы теории бухгалтерского учета. М: Финансы и статистика, 2000. 496 с.

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 15.10.2021).

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затв. наказом Міністерства фінансів України від 30.11.1999 року № 291. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 15.10.2021).

УДК 657

Н. В. Рапа, здобувач вищої освіти бакалавр,
Науковий керівник – **Королюк Т.М.,** к.е.н., доцент,
Доцент кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Тернопільський національний технічний університет ім. І.Пулюя,
(м. Тернопіль, Україна)

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Анотація: У роботі розкривається значення і основні елементи електронного документообігу. Перелічено вимоги до сервісів електронного документообігу. Здійснено аналіз позитивних і негативних сторін діджиталізації документообігу.

Ключові слова: електронний документообіг, електронний документ, кваліфікований електронний підпис, технології, конфіденційність, інформаційні потоки.

Електронний документообіг з'явився з впровадженням комп'ютерного обліку на підприємствах, як економічна і екологічна заміна паперовому. В США і певних країнах ЄС цей метод використовувався вже понад десяток років, але в Україні найбільшої популярності набув з впровадженням карантину, хоч були спроби і скоріше. Загальні принципи його функціонування були законодавчо затверджені на початку 2000-х років із прийняттям Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» № 851-IV від 22.05.2003 р. [1]. Єдиного ж нормативного акту, що регулював би порядок електронного документообігу, не було прийнято. Дещо змінилася ситуація із набранням чинності Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Порядку обміну електронними документами з контролюючими органами»№ 557 від 06.06.2017 р. [2], що дало змогу узгодити та полегшили процес документообігу з різними державними органами.

Постає питання, що ж таке «електронний документообіг»? Електронний документообіг — це сукупність процесів створення, обробки, погодження, надсилання, отримання, а також зберігання електронних документів, що здійснюється у цифровому форматі. Спеціалісти виділяють три основні елементи

електронного документообігу (рис. 1).

Рис. 1. Елементи електронного документообігу

Об’єднуючи всі ці елементи, сервіс електронного документообігу надає багато можливостей підприємству. Крім того, для виходу на ринок сервісів електронного документообігу програма має відповідати вимогам, що є розроблені державою, а саме:

– забезпечити надійність зберігання електронних документів;

– забезпечити такі можливості роботи з документом: створення, редагування, публікація, забезпечення конфіденційності, зберігання в архіві;

– підтримувати обробку різних типів документів та даних пов’язаних з ними;

– забезпечувати можливість категоризації для пошуку документів;

– здійснювати частковий та повнотекстовий пошук документа;

– забезпечувати розподіл доступу за ролями в системі на основі структури організації;

– підтримка віддаленого доступу до системи [4, с. 236].

Отже, електронний документообіг має багато позитивних сторін для діяльності ведення як бухгалтерського обліку, так і підприємницької діяльності в цілому, підвищуючи стійкість підприємства в умовах частих криз та знижуючи

ризики в умовах невизначеності. Найбільшими перевагами електронного документообігу є:

– економія часу та ресурсів;

– об’єднання всіх інформаційних потоків;

– спрощення менеджменту.

Окрім переваг існують і певні недоліки, які не дозволяють розвиватися і поширюватися електронному документообігу в Україні. Найбільшими з таких є:

– небажання співробітників переходити на нові технології;

– додаткові фінансові витрати, витрати часу на впровадження та адаптацію;

– питання безпеки (віруси тощо);

– неможливість працювати з усіма контрагентами в електронному середовищі через те, що вони ще не перейшли на електронний документообіг [3].

Електронний документообіг на даний час набуває все більшої популярності в Україні у зв’язку з всеохоплюючою діджиталізацією і державою в смартфоні. Держава чітко контролює цей процес, розробивши певні вимоги для створення систем електронного документообігу, щоб прискорити темп його впровадження і покращення. Але як і кожен процес, електронний документообіг має як переваги, так і недоліки. Аналізуючи вищенаведене, потрібно визнати, що переваг значно більше і діджиталізація документообігу ще триває, тому дані недоліки можуть бути усунені.

Список використаних джерел:

1. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 р. № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення: 07.10.2021).

2. Про затвердження Порядку обміну електронними документами з контролюючими органами : Наказ Міністерства фінансів України від 06.06.2017 р. № 557. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0959-17#Text (дата звернення: 07.10.2021).

3. Електронний документообіг в Україні: як він працює URL:

https://buduysvoe.com/publications/elektronnyy-dokumentoobig-v-ukrayini-yak-vin-pracyuye (дата звернення: 07.10.2021).

4. Корсун Б.І. Теоретичні аспекти модернізації системи документообігу підприємства. *Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ*. 2021. Вип. 100. С. 233 – 238.

УДК 657

Романашенко І.О., магістрантка ІІ курсу
Науковий керівник: ***Маренич Т.Г.,*** д.е.н., професор,
професор кафедри обліку, аудиту та оподаткування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

ПОРІВНЯННЯ СТРУКТУРИ БАЛАНСУ ПІДПРИЄМСТВА ЗА НП(С)БО ТА МСФЗ

Анотація. В статті досліджується структура Балансу підприємства за НП(С)БО та за МСФЗ. Визначено особливості складання Балансу в міжнародній практиці. Наведено відмінності між складанням Балансу за НП(С)БО та МСФЗ.

Ключові слова: фінансова звітність, баланс, НП(С)БО, МСФЗ, стаття балансу.

Питання щодо раціональної побудови ефективної системи фінансової звітності підприємства в умовах ринкової економіки було завжди актуальним. Вже протягом 30 років українська влада намагається адаптувати систему бухгалтерського обліку до вимог міжнародної практики, яка регулюється Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та Директивами ЄС.

До принципів управління сучасним підприємством є наявність достовірної, своєчасної, повної інформації яка стосується характеру та обсягу здійснюваних господарських процесів, наявність та використання трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, джерел отримання фінансових результатів і напрямів використання прибутку. Головним джерелом забезпечення такої інформації є звітність, яка складається з обробки, групування та підрахунку даних на завершальній стадії облікового процесу [1, с. 145].

В багатьох країнах світу, бухгалтерський Баланс (Звіт про фінансовий стан) є головним джерелом інформації про майновий та фінансовий стан підприємства. Також він є основним джерелом інформації про стан підприємства для зовнішніх та внутрішніх користувачів для прийняття управлінських рішень.

Головною відмінністю побудови бухгалтерського балансу в світовій практиці вважають вертикальну або горизонтальну форму розташування активу

і пасиву, а також принципи розміщення та групування статей [2, с. 209]. Держави, в законодавстві яких закріплено загальнообов'язковий план рахунків характеризуються загальноприйнятою формою балансів. Для країн, де підприємства самостійно розробляють власний План рахунків, властива довільна форма Балансу.

У Франції, Німеччині, Україні, Молдові, Росії основою національних стандартів є Міжнародні стандарти фінансової звітності, тому статті в балансі розміщуються за ступенем зростання ліквідності, а в Естонії та країнах англо-американської облікової системи – за ступенем спадання ліквідності [2, с. 209].

В Україні порядок складання ф. №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» визначений НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3] та Методичними рекомендаціями щодо заповнення форм фінансової звітності [4]. Продовжуючи роботу щодо зближення з європейськими стандартами та спрощення ведення бізнесу, 1 липня 2018 року уряд затвердив нову редакцію Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 року № 996-XIV [5], а також оновив критерії підприємств, які зобов'язані готувати фінансову звітність за МСФЗ.

В таблиці 1 наведено відмінності між складанням Балансу за НП(С)БО та МСФЗ.

Таблиця 1

Відмінності при складанні Балансу за НП(С)БО та МСФЗ

Відмінності	НП(С)БО	МСФЗ
Статті балансу	регламентовані	не регламентовані (наведений приблизний перелік статей)
Порядок викладення інформації	інформація щодо активів розкривається у порядку зростаючої ліквідності, щодо зобов'язань – у порядку черговості їх погашення	передбачає розмежування активів і зобов'язань на поточні і непоточні
Розкриття інформації щодо фінансових активів	окремих рядків у формі Балансу не передбачено і фінансові активи можуть поєднуватись з нефінансовими	слід розкривати окремо
Зміна складу статей	не передбачено (додаткові рядки вводяться тільки для розкриття інформації щодо інвестиційної нерухомості, необоротних активів, зобов'язань, пов'язаних з необоротними активами)	передбачено розкриття суттєвої інформації згідно з нормами інших стандартів, або з метою забезпечення достовірності та правдивості інформації про активи, зобов'язання і капітал

Бухгалтери, які застосовують на підприємстві МСФЗ, при складанні Звіту про фінансовий стан виділяють наступні позитивні сторони: 1) можливість порівняння звітності з іншими підприємствами, незважаючи резидентом якої країни вони є і на якій території здійснюють свою господарську діяльність; 2) залучення іноземних інвестицій і позик, а також вихід на зарубіжні ринки; 3) більша довіри з боку потенційних клієнтів; 4) надійність і прозорість інформації; 5) зменшення ризику для кредиторів і інвесторів; 6) отримання необхідної інформації для прийняття управлінських рішень.

Процес імплементації міжнародних стандартів ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності в українське законодавство протягом всього часу супроводжується труднощами організаційного, фінансового та кадрового характеру. Проте, вже зараз можна помітити позитивні наслідки впровадження міжнародної практики, а саме: покращення розвитку ринку капіталу, забезпечення користувачів надійною, прозорою, зрозумілою бухгалтерською інформацією.

Список використаних джерел:

1. Бондар М. І., Верига М. М., Орищенко М. М. та ін. Звітність підприємств. Підручник. К.: «Центр учбової літератури». 2015. 570 с.

2. Руда І. О. Міжнародна практика складання та подання балансу. *Економічні науки*. Сер: Облік і фінанси. 2013. Вип.10(4). С. 208-212.

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 12.10.2021).

4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 р. №433. URL:https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13#Text (дата звернення: 12.10.2021).

5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року № 996- XIV. Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 12.10.2021).

УДК 657

Романець О.В., ЗВО другого (магістерського) рівня,
Павелко О.В., д.е.н., професор
Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

ЗНАЧЕННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

***Анотація*:** досліджено облікову політику, висвітлено її значення та можливі складові. Розглянуто чинники впливу на побудову облікової політики.

Ключові слова: облікова політика, бухгалтерський облік, підприємство, інформація, управління.

Актуальність даного питання важко переоцінити, оскільки саме забезпечення правильної облікової політики дозволяє господарюючим суб'єктам ефективно організовувати облік і налагоджувати роботу всіх підрозділів. Також облікова політика значно впливає на формування економічних показників підприємства, опосередковано бере участь у податковому прогнозуванні і ціноутворенні. Загалом облікова політика – це сукупність прийомів і методів бухгалтерського обліку, щодо яких не встановлено чітких правил законодавством. Підприємство, беручи за основу окремі положення нормативних документів, може самостійно обирати певний набір прийомів і методів.

Об'єктом облікової політики є всі об'єкти бухгалтерського обліку підприємства, щодо яких існує можливість застосувати альтернативні варіанти обліку та оцінки. Прикладом об'єкту облікової політики можуть бути основні засоби, запаси, доходи, витрати, облік дебіторської заборгованості та інші.

Дослідженням значення облікової політики та її ролі в організації обліку підприємства займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці як: І.Л. Томашевська, П.П. Баранцев, В.В. Євдокимов, В.М. Пархоменко, Ф.Ф. Бутинець, М. Я. Черній та ін. Однак дані напрацювання стосувалися лише певного напряму.

Визначення терміну «облікова політика», також право суб'єкта господарювання самостійно її формувати зазначено у Законі України «Про

бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1]. Основні положення та структурні елементи облікової політики подані у листі Міністерства фінансів України «Про облікову політику» [2]. Визначення та порядок висвітлення облікової політики наведені в НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3]. За формою облікова політика підприємства має вигляд наказу керівника (власника). Безпосередньо наказ про облікову політику передбачає вибір методів та способів ведення обліку здійснених на основі професійного судження [4]. Вона може бути представленою у вигляді розпорядження чи положення також. Облікова політика є складовою частиною фінансової звітності і повинна розроблятися самостійно кожним підприємством в Україні, зареєстрованим у встановленому чинним законодавством порядку [5]. Проте деякі підприємства нехтують цим правилом і просто копіюють наказ про облікову політику з мережі інтернет не враховуючи при цьому таких важливих факторів, як:

-організаційно-правову форму(статус) підприємства;

-форму власності;

- галузеву належність;

-розміри підприємства;

-наявність структурних підрозділів;

-стратегію фінансово-економічного розвитку;

-рівень окупності витрат;

-рівень технічної оснащеності підприємства;

-кадрове забезпечення (рівень кваліфікації бухгалтерських кадрів, ініціативність керівників);

- економічний стан підприємства та України в цілому;

- стан законодавства [6].

Недосвідчені бухгалтери та їх керівники дуже часто припускаються помилки, прописуючи у наказі про облікову політику і без того зрозумілу інформацію, яка встановлюється згідно з нормативно-правовими актами та ПКУ, забуваючи про те, що облікова політика повинна забезпечити чітке розкриття

інформації та подавати всю інформацію як достовірну і зрозумілу всім користувачам. Має бути дотримано одну найважливішу умову – єдність облікової політики на підприємстві. Це означає, що принципи, методи та процедури, передбачені обліковою політикою підприємства, повинні безапеляційно застосовуватися всіма його філіями, представництвами, відділеннями та іншими відокремленими підрозділами [7]. Важливим є те, щоб сформована облікова політика враховувала всі чинники, перераховані вище, що дасть змогу належним чином організувати бухгалтерський облік на підприємстві, який сприятиме збільшенню економічних вигод та зменшенню витрат. Правильно сформована облікова політика впливає на організацію бухгалтерського обліку в розрізі таких питань: упорядкування облікового процесу; формування методики обліку окремих об'єктів, фактів та результатів; діяльності підприємства на основі загальноприйнятих принципів та правил; забезпечення повної, достовірної та неупередженої інформації для керівництва з метою здійснення ефективного управління діяльністю підприємства та визначення стратегії його розвитку у майбутньому; наданні обліку планомірності та послідовності; забезпечення порівнянності облікових і звітних даних; підвищенні ефективності організації обліку на підприємстві [8].

Отже, облікова політика – це основоположні правила, що забезпечують діяльність суб’єкта господарювання незалежно від галузі, де він діє. Ці правила підлягають безумовному виконанню, становлять фундамент бухгалтерського обліку, в межах якого всі його об’єкти б визнаються, оцінюються і відображаються у фінансовій звітності. Правильно сформована облікова політика з урахуванням всіх особливостей господарської діяльності підприємства та її реалізація для власників є одним із найвагоміших інструментів побудови бухгалтерського обліку, що дозволяє організувати діяльність максимально ефективно та забезпечити необхідною інформацією всіх користувачів, які ухвалюють рішення на різних рівнях управління.

Список використаних джерел:

1. Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в

Україні від 16.07.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 16.10.2021).

2. Про облікову політику : лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 за №31-34000-10-5\27793. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2779201-05/sp:java-:max20 (дата звернення: 14.10.2021).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 16.10.2021).

4. Міжнародний стандарт бухгалтерсього обліку 32 (МСБО 32) Фінансові інструменти: подання.URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_029#Text (дата звернення: 14.10.2021).

5. Кузьмінський Р. Реформування бухгалтерського обліку. Фінанси України. 2010. №8. С. 59-63

6. Чібісова І.В., Драченко Д.В. Сутність облікової політики підприємства. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2016. Вип. 1(55). С.108-111.

7. Радіонова Н. Облікова політика як методологічна основа управління. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2015. №2-3. С.53-60.

8. Спірідонов Д.С., Значення облікової політики в організації облікового процесу на підприємстві. *Матеріали VI міжнар. наук.-практ. конф. Облік і контроль в управлінні підприємницькою діяльністю*.2018. URL: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/8347/1/Tezi_VI_Oblik_2018.pdf #page=156

УДК 657:630

К.В. Тамара, здобувач СВО магістр
освітньо-професійної програми Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
факультету обліку та фінансів
Науковий керівник – **Л. В. Яловега,** к.е.н., доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

ПОДАТКОВІ НАСЛІДКИ ОПЕРАЦІЙ З ОСНОВНИМИ ЗАСОБАМИ

Анотація. Облік об'єктів основних засобів є частиною облікового процесу необоротних активів, що охоплює широке коло господарських операцій. До яких належать: дарування, списання, інвентаризація, визначення податкових різниць за операціями з основними засобами, що мають відповідний вплив на величину фінансових результатів до оподаткування. Здійснення таких господарських операцій призводить до відповідних податкових наслідків.

Ключові слова: облік, основні засоби, об'єкт основного засобу, податковий наслідок, податок на прибуток, ПДВ.

Інформаційною основою для формування управлінських рішень щодо об'єктів основних засобів є дані бухгалтерського обліку, зокрема, здійснення господарських операцій з об'єктами основних засобів та їх податковий наслідок.

Відповідно до п. 2 П(С)БО 27 «Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» основні засоби, відчуження яких здійснюється іншим способом, ніж продаж, не визнаються утримуваними для продажу [3]. Зокрема подарований об'єкт основних засобів вилучається з активів, залишкова вартість переданого об'єкта списується за дебетом субрахунка 976 «Списання необоротних активів», а відповідно до п. 29 П(С)БО 7 «Основні засоби» нарахування амортизації припиняється починаючи з місяця, наступного за місяцем вибуття об'єкта основних засобів [2]. Податкові наслідки господарської операції дарування основних засобів наведено у табл. 1.

Податкові наслідки операцій із дарування основних засобів

Вид податку	Податковий наслідок
Податок на прибуток	Згідно зі ст. 138 ПКУ платники податку на прибуток, які визначають об'єкт оподаткування мають врахувати податкові різниці, що виникають при нарахуванні амортизації основних засобів, безоплатно переданих

Вид податку	Податковий наслідок
	згідно з договорами дарування, або іншими договорами, які не передбачають грошової чи іншої компенсації вартості таких матеріальних цінностей або їх повернення
ПДВ	Відповідно до пп. «а» п. 185.1 ПКУ безоплатна передача основних засобів – об'єкт оподаткування ПДВ. Згідно з п. 188.1 ПКУ база оподаткування операції з безоплатної передачі основних засобів визначається виходячи з договірної ціни, але не нижче балансової (залишкової) вартості за даними бухгалтерського обліку на початок звітного періоду, в якому здійснюється така операція. Пунктом 187.1 ПКУ визначено, що дата виникнення податкових зобов'язань – дата відвантаження активу.

Визначення податкових різниць за операціями з основними засобами, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Податкові різниці за операціями з основними засобами, що мають відповідний вплив на величину фінансових результатів до оподаткування

Податкові різниці за основними засобами, що мають відповідний вплив на	
збільшення фінансових результатів до оподаткування	*зменшення* фінансових результатів до оподаткування
- на суму нарахованої амортизації основних засобів;	- на суму розрахованої амортизації основних засобів;
- на суму уцінки та втрат від зменшення корисності основних засобів, включених до витрат звітного періоду;	- на суму залишкової вартості окремого об'єкта основних засобів, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта;
- на суму залишкової вартості окремого об'єкта основних засобів, у разі ліквідації або продажу такого об'єкта;	- на суму дооцінки основних засобів у межах попередньо віднесених до витрат уцінки;
- на суму залишкової вартості окремого об'єкта невиробничих основних засобів у разі ліквідації або продажу такого об'єкта;	- на суму вигід від відновлення корисності основних засобів у межах попередньо віднесених до витрат втрат від зменшення корисності основних засобів;
- на суму витрат на ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення невиробничих основних засобів.	- на суму первісної вартості придбання або виготовлення окремого об'єкта невиробничих основних засобів та витрат на їх ремонт, реконструкцію, модернізацію або інші поліпшення, у разі продажу такого об'єкта основних засобів, але не більше суми доходу (виручки), отриманої від такого продажу.

Згідно зі ст. 138 Податкового кодексу України (далі – ПКУ), у разі ліквідації об'єкта основних засобів платники податку на прибуток, які визначають об'єкт оподаткування з урахуванням різниць, повинні будуть врахувати різниці, що виникають при нарахуванні амортизації основних засобів [1]. Якщо основні засоби ліквідуються за самостійним рішенням платника податків, така ліквідація згідно з п. 189.9 ПКУ для цілей оподаткування

ПДВ є операцією постачання таких основних засобів за звичайними цінами, але не нижче балансової вартості об'єктів, що ліквідуються.

Податкові зобов'язання з ПДВ не виникають, якщо основні засоби списують [1]:

- у зв'язку з їх знищенням або зруйнуванням внаслідок дії обставин непереборної сили;
- в інших випадках, коли таке списання здійснюється без згоди платника податків, у тому числі у разі крадіжки, що підтверджується відповідно до законодавства;
- якщо платник податків надає органу ДПС відповідний документ про знищення, розбирання або перетворення основних засобів в інший спосіб, внаслідок чого вони не можуть використовуватись за первісним призначенням.

Податкові наслідки має й інвентаризація основних засобів як надлишки об'єктів основних засобів, так і їх нестача, табл. 3.

Таблиця 3

Інвентаризація основних засобів та її податкові наслідки

<table>
<tr><th>Надлишки</th><th>Нестача</th></tr>
<tr><td>І. Відсутність документів</td><td>ІІ. Крадіжка, псування, форс-мажор</td></tr>
<tr><td>Бухгалтерський облік: відповідно до п. 4 П(С)БО 19 зараховується на баланс за справедливою вартістю.</td><td>Бухгалтерський облік: Дт 976 Кт 10 (у сумі залишкової вартості). Одночасно з відображенням на субрахунку 072 «Невідшкодовані недостачі та втрати від псування цінностей». У разі встановлення винної особи, залишок за субрахунком 072 зменшується, а сума компенсації збитку відображається записом: Дт 375 Кт 746; Кт 13 Дт 10.</td></tr>
<tr><td>Податковий облік: якщо відсутня зареєстрована в ЄРПН податкова накладна або ж із дати оформлення податкової накладної уже минуло 1095 календарних днів, то права на податковий кредит не буде.</td><td rowspan="3">Податковий облік:
- податок на прибуток: коригування, передбачені п. 138.1, 138.2 ПКУ, а саме: збільшується залишкова вартість об'єкта основного засобу; зменшується залишкова вартість об'єкта основних засобів, розрахована за даними податкового обліку.
- ПДВ: відповідно до п. 189.9 ПКУ: ліквідуються у зв'язку із знищенням або зруйнуванням внаслідок дії обставин непереборної сили, в інших випадках, коли така ліквідація здійснюється без згоди платника податку, у т. ч. в разі крадіжки основних засобів, що підтверджується відповідно до законодавства або коли платник податку подає контролюючому органу відповідний документ про знищення, розібрання або перетворення основних засобів у інший спосіб, внаслідок чого вони не можуть використовуватися за первісним призначенням – податкові зобов'язання не нараховуються; ліквідація об'єктів основних засобів за самостійним рішенням – зобов'язання нараховуються виходячи зі звичайної ціни, але не</td></tr>
<tr><td>ІІ. Облікова помилка</td></tr>
<tr><td>Бухгалтерський облік: зараховуються на баланс за первісною вартістю, визначеною згідно з п. 8 П(С)БО 7 «Основні засоби» та оприбуткування таких об'єктів відображається як виправлення помилки [2].</td></tr>
<tr><td>Податковий облік:
- податок на прибуток: суми амортизації основних засобів, донараховані за минулі звітні періоди, вплинуть на величину податку на прибуток за такі періоди, що потребує подання уточнюючої декларації;
- ПДВ: якщо у момент придбання основних засобів податковий кредит не відображався, платник може відобразити податковий кредит у декларації за</td><td></td></tr>
</table>

Надлишки	Нестача
наявності податкової накладної, зареєстрованої в ЄРПН, за умови, що з дати оформлення податкової накладної ще не минуло 1095 днів [1].	нижчої від залишкової вартості об'єкта основного засобу (абзац перший п. 189.9 ПКУ) [1].

Таким чином, згідно чинного податкового законодавства, господарські операції з об'єктами основних засобів, зокрема: дарування, ліквідація, визначення податкових різниць за операціями з основними засобами, що мають відповідний вплив на величину фінансових результатів до оподаткування, інвентаризація та її результати (надлишок, нестача) мають відповідні податкові наслідки для суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

3. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 грудня 2010 р. *Верховна Рада України*. URL:http://www.zakon.rada.gov.ua. (дата звернення 15.10.2021).

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: Наказ Міністерства Фінансів України № 617 від 07 листопада 2003 р. *Верховна Рада України*. URL:http://www.zakon.rada.kiev.ua. (дата звернення 15.10.2021).

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 27 **«**Необоротні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність**»:** Наказ Міністерства Фінансів України № 92 від 27 квітня 2000 р. *Верховна Рада України*. URL:http://www.zakon.rada.kiev.ua. (дата звернення 15.10.2021).

УДК 657

Терещук О.А., ЗВО другого (магістерського) рівня,
Павелко О.В., д.е.н., професор
Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОБЛІКУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Анотація: Розглянуто діджиталізацію обліку. Виокремлено її позитивні та негативні риси.

Ключові слова: діджиталізація, електронний документообіг, електронний підпис, бухгалтерський облік, інтернет.

Діджиталізація – загальний термін для позначення цифрової трансформації суспільства та економіки, який описує перехід від індустріальної епохи й аналогових технологій до епохи знань і творчості, що характеризується цифровими технологіями та інноваціями в цифровому бізнесі [1]. Процес діджиталізації розпочався вже давно, відбувався повільно, завойовуючи все нові і нові ділянки. Однак його можна розділити на період до та після епідемії COVID-19. В той час, як до пандемії в суцільній діджиталізації обліку не було потреби, то в період пандемії перехід на більш новітні технології став життєвою необхідністю. Загальний процес діджиталізації справив свій вплив на процеси бухгалтерського обліку, зокрема доцільно згадати нещодавно підписаний закон про обов’язковість електронного обігу документів [2]. Також набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу» [3]. Одним із ключових положень вказаного Закону є скасування обов'язковості застосування печаток для юридичних осіб приватного права. За словами експерта Андрія Гевко: «Відміна можливо дійсно, є умовою для спрощення ведення бізнесу, проте українські компанії мають бути готовими до виникнення перелічених вище проблем, а кожне підприємство має індивідуально підходити до питання відміни печаток, зважити всі можливі ризики та обрати для себе найбільш оптимальний варіант роботи» [4].

Запровадження даних законів чинить суттєвий вплив на майбутню

діяльність бізнесу та ведення бухгалтерського обліку в цілому, хоча й дотримання їх – це особиста справа кожного підприємства. Під час діджиталізації обліку й звітності можуть бути використані:

1) неспеціалізовані програмні пакети, що мають аналітичні можливості (Microsoft Excel, Access);

2) спеціалізоване програмне забезпечення для створення інформаційного сховища даних бухгалтерського обліку та звітності (“M.E.Doc”, “IT-Enterprise”, “БЕСТ” тощо).

3) інтегровані (“M.E.Doc.Інтеграція”, “ERP-системи” (enterprise resource planning system) тощо) [5].

Діджиталізація процесів бухгалтерського обліку – рушійна сила, що сприяє його просуванню. Однак, вона має свої переваги та недоліки.

Перевагами діджиталізації процесів обліку можна вважати таке:

1) В результаті введення в дію Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» значно полегшились певні процеси бухгалтерського обліку, зокрема, що стосується документообігу:

– в межах підприємства – можна просто відправляти електронні документи на підпис без необхідності їх друку;

– між організаціями – відтепер контрагенти можуть просто обмінятись електронними документами без обов’язковості їх друкувати задля проставлення печатки. Все зберігається в базі даних із застосуванням електронного підпису;

– з державними службами – проведення діджиталізації спростив процес подачі документів. Нині всі необхідні документи можна просто сформувати в електронному варіанті, поставити електронний підпис та відправити за призначенням. Не потрібно стояти в кілометрових чергах з метою здачі звітності. Разом з тим одразу після надсилання звітів в державну установу надходить лист-відповідь про прийняття звітності.

2) Після переходу на діджиталізацію компанії запроваджують нове і більш якісне програмне забезпечення, призначене для ведення бухгалтерського обліку, що своєю чергою полегшить процес обліку та зменшить можливість виникнення

помилок.

3) В результаті технологічного прогресу відбувається повний перехід від ручного до електронного ведення бухгалтерського обліку.

4) З'явилася можливість працювати віддалено. Відтепер бухгалтеру зовсім не обов'язково сидіти на підприємстві, можна самому обирати місця та обсяги роботи.

5) Забезпечення прозорості діяльності організацій – з використанням електронних документів, що постійно є в доступі, можна в режимі реального часу моніторити всі операції підприємства, що забезпечить збільшення кількості прозорих операцій.

Недоліками діджиталізаційних процесів обліку є наступні:

1) В результаті повного переходу на електронний документообіг значно зростає ризик втрати цих даних в результаті хакерських атак, що стали поширеними в наш час.

2) Проблема поганого інтернет-зв'язку – якщо на підприємстві щось трапиться і не буде змоги надсилати ті чи інші документи, є ризик накладення штрафних санкцій.

3) Недовіра підприємців до документів без печатки – хоч і необов'язковість печатки спростила роботу, однак не всі підприємці ще звикли до такого. Більшість людей все ще впевнена, що печатка являється запорукою надійності.

4) Проблематика обліку в малих та мікропідприємствах. Якщо підприємство мале і не має змоги або необхідності в придбанні програмного продукту для ведення обліку, перед ним постає питання найняти спеціаліста, що зможе вести облік і вчасно подавати звіти в електронному форматі.

Отже, діджиталізація обліку має позитивні та негативні сторони. Позитивно оцінюється спрощення процесу ведення бухгалтерського обліку та забезпечення прозорості діяльності на підприємстві. Негативним боком є зростання хакерства та збільшення ризику втрати особистих даних. В сучасності жодна організація не може існувати в довгостроковій перспективі без розробки стратегії діджиталізації. Ми можемо спостерігати стрімке прискорення тенденцій, що до

сьогодні набували популярності дуже повільно. Швидше за все, саме вони визначатимуть майбутнє бухгалтерського обліку впродовж наступних років.

Список використаних джерел:

1. Innolytics.ag Management systems software URL: https://innolytics-innovation.com/what-is-digitalization (дата звернення 16.10.2021).

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення порядку відкриття бізнесу: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1206-VII. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1206-18#Text (дата звернення 16.10.2021).

3. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 р. № 851-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text (дата звернення 16.10.2021).

4. Гевко А. Відміна печаток – як бути далі. Економічних блог. 18.11.2020 URL: https://blog.liga.net/user/agevko/article/16184 (дата звернення 16.10.2021).

5. Струк Н. С. Цифровізація облікової системи підприємства –прерогатива сьогодення. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті Європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації:* матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф. 2021. С. 472-476.

УДК 657.2

С.В. Тютюнник, к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА БАНКУ: СУТНІСТЬ ТА ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ

Анотація: розглянуто сутність облікової політики банку, визначено основні напрями використання та призначення облікової політики.

Ключові слова: облікова політика, банк, положення, бухгалтерський облік, фінансова звітність, методи оцінки.

Бухгалтерський облік у банках повинен забезпечувати своєчасне надання достовірної інформації про активи, зобов'язання, фінансовий стан та результати діяльності банку. Повнота і достовірність відображення банківських операцій в обліку залежить від облікової політики та внутрішніх процедур банку. Бухгалтерський облік повинен забезпечувати можливість прогнозування і визначення стратегії розвитку діяльності банку.

Відповідно до Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України, облікова політика - сукупність принципів, методів і процедур, що використовується банком для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [1].

Банк самостійно визначає свою облікову політику, розробляє систему і форми управлінського обліку, внутрішньої звітності і контролю за операціями, визначає права працівників на підписування документів, затверджує правила документообороту і технологію оброблення облікової інформації, додаткову систему рахунків і регістрів аналітичного обліку. Облікова політика повинна базуватись на Законах України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про банки і банківську діяльність», Положенні про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України, Міжнародних стандартах фінансової

звітності, чинному законодавстві з питань ведення бухгалтерського обліку та застосування норм податкового законодавства.

Правління банку затверджує положення про облікову політику банку. Зміст положення про облікову політику банку доводиться до відома всіх структурних та відокремлених підрозділів банку. Цим документом визначаються та встановлюються основні засади та методичні підходи до побудови та організації бухгалтерського обліку та звітності, єдине тлумачення та розуміння принципів, методів і процедур своєчасного та достовірного відображення банківських операцій.

У банках ведуть бухгалтерський облік та складають фінансову звітність у валюті України. Операції в іноземній валюті відображаються в бухгалтерському обліку і фінансовій звітності у валюті України з перерахуванням її за офіційним валютним курсом, встановленим Національним банком України на дату здійснення операції або складання звітності.

Основними напрямами використання облікової політики банку є: ведення бухгалтерського обліку; складання та подання достовірної фінансової звітності; організація операційної роботи, документообороту, внутрішнього контролю за здійсненими банківськими операціями; визначення регламенту відносин з питань обліку з підрозділами банку, з установами Національного банку, органами державної влади, а також іншими користувачами облікової інформації.

Основні напрями призначення облікової політики банку: для працівників, які здійснюють облік та складають звітність; для користувачів облікової інформації та звітності з метою розуміння ними принципів, покладених в основу звітів і правильної оцінки діяльності банку; для розробників внутрішніх регламентних документів в частині бухгалтерського обліку і звітності.

Основне призначення облікової політики полягає в: упорядкуванні облікового процесу в кредитній установі; забезпеченні методологічного та методичного відображення майна банку, фінансово-господарських процесів та результатів його діяльності; наданні бухгалтерському обліку планомірності та цілеспрямованості; забезпеченні ефективності обліку.

Облікова політика може змінюватися, якщо зміна:

1) вимагається нормативно-правовими актами Національного банку України та міжнародними стандартами бухгалтерського обліку та фінансової звітності;

2) приводить до того, що фінансова звітність надає достовірну та доречнішу інформацію про вплив операцій, інших подій або умов на фінансовий стан, результати діяльності банку або грошові потоки банку.

Банк зазначає в обліковій політиці:

1) принципи обліку активів, зобов'язань, капіталу, доходів, витрат банку;

2) методи оцінки активів та зобов'язань банку;

3) факти, що стосуються змін в обліковій політиці.

Банк не повинен здійснювати взаємозалік активів та зобов’язань або доходів і витрат (крім випадків, передбачених міжнародними стандартами фінансової звітності та законодавством України).

Обов’язково мають розроблятися та затверджуватися основні складові облікової політики банку:

1) характеристика аналітичних рахунків внутрішнього плану рахунків;

2) додаткові регістри аналітичного обліку та форми первинних документів, на підставі яких здійснюються операції;

3) правила документообороту та технології оброблення облікової інформації;

4) перелік визначених прав працівників банку на підписування документів;

5) перелік операцій, що потребують додаткового контролю;

6) порядок проведення інвентаризації і методи оцінки активів та зобов’язань;

7) порядок контролю за здійсненими внутрішніми операціями;

8) порядок розрахунків між структурними підрозділами банку (внутрішньосистемні розрахунки);

9) порядок консолідації фінансової звітності асоційованих та дочірніх компаній;

10) порядок застосування в обліку принципу нарахування доходів та витрат (включаючи порядок амортизації активів банку, формування та використання резервів);

11) процедури вивірки та контролю (операцій, звітності);

12) інші документи банку, що регулюють питання організації бухгалтерського обліку.

Не є змінами в обліковій політиці: застосування облікової політики до операцій, інших подій або умов, що відрізняються за сутністю від тих, що відбувалися раніше; застосування нової облікової політики до операцій, інших подій або умов, які не відбувалися раніше або були несуттєвими.

Таким чином, облікова політика банку є елементом системи нормативного регулювання бухгалтерського обліку, а основна її мета – забезпечити одержання достовірної інформації про фінансовий стан банку, результати його діяльності, що є необхідним для всіх користувачів фінансової звітності з метою прийняття відповідних рішень.

Список використаних джерел:

1. Положення про організацію бухгалтерського обліку, бухгалтерського контролю під час здійснення операційної діяльності в банках України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.07.2018 р. №75. URL: https://zakon.rada.gov. ua/laws/show/v0075500-18#Text (дата звернення: 12.10.2021).

УДК 657.62

Ю. М. Тютюнник, к.е.н., доцент,
професор кафедри економічної теорії та економічних досліджень,
А. Я. Завальнюк, здобувач вищої освіти ступеня
«Магістр» спеціальності 071 Облік і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДЕТЕРМІНОВАНОГО ФАКТОРНОГО АНАЛІЗУ КОЕФІЦІЄНТІВ ЛІКВІДНОСТІ В МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація: розглянуті порядок розрахунку, економічний зміст та нормативні значення показників оцінювання статичної платоспроможності, наведені практичні аспекти методики детермінованого факторного аналізу коефіцієнтів ліквідності в малому підприємстві.

Ключові слова: коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності, детермінований факторний аналіз, кратна модель, спосіб ланцюгових підстановок.

У загальному розумінні категорія платоспроможності характеризує здатність підприємства до вчасного і повного виконання своїх платіжних зобов'язань (задовольняти платіжні вимоги постачальників, сплачувати проценти і повертати кредити, виплачувати заробітну плату, вносити платежі до бюджету та спеціальних фондів тощо). Для комплексного оцінювання статичної платоспроможності суб'єктів господарювання на дату складання балансу використовується система відносних показників – коефіцієнтів ліквідності (платоспроможності). В малих підприємствах їх розрахунок проводиться за інформацією форми № 1-м «Баланс», складеної відповідно до НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність» (табл. 1).

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена активами, що мають абсолютну ліквідність: грошовими коштами і поточними фінансовими інвестиціями. Коефіцієнт швидкої ліквідності характеризує, яка частина поточних зобов'язань може бути погашена не лише за рахунок високоліквідних активів, але й очікуваних надходжень від дебіторів. Коефіцієнт загальної ліквідності, як найбільш

комплексний показник оцінювання платоспроможності підприємства, визначається відношенням усіх оборотних активів до поточних зобов'язань [1].

Таблиця 1

Відносні показники оцінювання статичної платоспроможності малого підприємства

Показник	Економічний зміст	Порядок розрахунку за даними форми № 1-м (рядки)	Норма-тивне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	[Гроші та їх еквіваленти]+ +[Поточні фінансові інвестиції] Поточні зобов'язання	1160+1165 1695	≥ 0,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	[Гроші та їх еквіваленти]+[Поточні фінансові інвестиції]+[Поточна дебіторська заборгованість] Поточні зобов'язання	сума із 1125 по 1165 (без 1136) 1695	≥ 0,7
Коефіцієнт загальної ліквідності	Оборотні активи Поточні зобов'язання	1195 1695	≥ 1,0

Важливе значення у фінансовому аналізі має використання методик факторного аналізу для визначення впливу факторних показників на зміну результативних фінансово-економічних показників. Наприклад, детермінований факторний аналіз коефіцієнта абсолютної ліквідності пропонуємо проводити за допомогою кратної моделі:

$$КЛ = Г \div ПЗ, \quad (1)$$

де КЛ – коефіцієнт абсолютної ліквідності;

Г – гроші та їх еквіваленти;

ПЗ – поточні зобов'язання.

За вихідною інформацією форми № 1-м «Баланс» проведемо факторний аналіз коефіцієнта абсолютної ліквідності у ТОВ «Яріс. Системні технології дистрибуції» за 2019-2020 рр., використавши для розрахунків спосіб ланцюгових підстановок (табл. 2).

За даними табл. 2 розраховуємо умовне значення коефіцієнта абсолютної ліквідності ($КЛ_{ум}$):

$$КЛ_{ум} = Г_1 \div ПЗ_0, \quad (2)$$

де $Г_1$ – гроші та їх еквіваленти 2020 р.;

$ПЗ_0$ – поточні зобов'язання 2019 р.

$КЛ_{ум} = 81,0 \div 2538,7 = 0,032.$

Таблиця 2

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта абсолютної ліквідності у ТОВ «Яріс. Системні технології дистрибуції» за 2019-2020 рр.

Показник	Умовне позначення	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+,-)	
				абсо-лютне	відносне, %
Гроші та їх еквіваленти, тис. грн	Г	129,6	81,0	-48,6	-37,5
Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	2538,7	1910,7	-628,0	-24,7
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	КЛ	0,051	0,042	-0,009	-17,6

Тоді, загальна зміна (+,-) коефіцієнта абсолютної ліквідності в 2020 р. порівняно з 2019 р.:

$$\Delta КЛ = КЛ_1 – КЛ_0, \quad (3)$$

$\Delta КЛ = 0,042 – 0,051 = –0,009,$

у тому числі за рахунок факторів:

1) грошей та їх еквівалентів:

$$\Delta КЛ_Г = КЛ_{ум} – КЛ_0, \quad (4)$$

$\Delta КЛ_Г = 0,032 – 0,051 = –0,019;$

2) поточних зобов'язань:

$$\Delta КЛ_{ПЗ} = КЛ_1 – КЛ_{ум}, \quad (5)$$

$\Delta КЛ_{ПЗ} = 0,042 – 0,032 = +0,010.$

Отже, зниження коефіцієнта абсолютної ліквідності з 0,051 у 2019 р. до 0,042 у 2020 р., тобто на 0,009 (17,6 %), відбулося під впливом таких факторів. Унаслідок зменшення грошей та їх еквівалентів на 48,6 тис. грн (37,5 %) коефіцієнт абсолютної ліквідності знизився на 0,019. Водночас завдяки зменшенню поточних зобов'язань на 628,0 тис. грн (24,7 %) коефіцієнт абсолютної ліквідності підвищився на 0,010. Таким чином, єдиним фактором негативної динаміки коефіцієнта абсолютної ліквідності стало зменшення

грошей та їх еквівалентів як високоліквідних активів.

Далі за інформацією табл. 3 визначимо вплив факторів на зміну коефіцієнта загальної ліквідності.

Таблиця 3

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності у ТОВ «Яріс. Системні технології дистрибуції» за 2019-2020 рр.

Показник	Умовне позначення	2019 р.	2020 р.	Відхилення (+,-)	
				абсолютне	відносне, %
Оборотні активи, тис. грн	ОА	3100,1	3988,4	+888,3	+28,7
Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	2538,7	1910,7	-628,0	-24,7
Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	1,221	2,087	+0,866	+70,9

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності [2, с. 151]:

$$КЗЛ = ОА \div ПЗ. \quad (6)$$

За даними табл. 3 розраховуємо умовне значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = ОА_1 \div ПЗ_0, \quad (7)$$

де $ОА_1$ – оборотні активи 2020 р.;

$ПЗ_0$ – поточні зобов'язання 2019 р.

$КЗЛ_{ум} = 3988,4 \div 2538,7 = 1,571.$

Тоді, загальна зміна (+,-) коефіцієнта загальної ліквідності в 2020 р. порівняно з 2019 р.:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0; \quad (8)$$

$\Delta КЗЛ = 2,087 - 1,221 = +0,866,$

у тому числі за рахунок факторів:

1) оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{ОА} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0; \quad (9)$$

$\Delta КЗЛ_{ОА} = 1,571 - 1,221 = +0,350;$

2) поточних зобов'язань:

$$\Delta КЗЛ_{ПЗ} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум}; \quad (10)$$

$\Delta КЗЛ_{ПЗ} = 2,087 - 1,571 = +0,516.$

Отже, підвищення коефіцієнта загальної ліквідності з 1,221 у 2019 р. до 2,087 у 2020 р., тобто на 0,866 (70,9 %), відбулося під впливом таких факторів. За рахунок збільшення оборотних активів на 888,3 тис. грн (28,7 %) коефіцієнт загальної ліквідності підвищився на 0,350. Водночас зменшення поточних зобов'язань на 628,0 тис. грн (24,7 %) забезпечило підвищення коефіцієнта загальної ліквідності на 0,516. Частка впливу фактора оборотних активів у загальному підвищенні коефіцієнта загальної ліквідності становила 40,4 %, а частка впливу фактора поточних зобов'язань – відповідно 59,6 %. Таким чином, головним фактором позитивної динаміки коефіцієнта загальної ліквідності стало зменшення поточних зобов'язань.

Результати розрахунку та факторного аналізу показників оцінювання статичної платоспроможності малих підприємств використовуються під час обґрунтування шляхів забезпечення стабільного функціонування суб'єктів господарювання у ринковому економічному середовищі.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства: наказ Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 р. № 1361). URL: http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=111503bd-ca7f-4dee-b07c-c66c2aa28e03&title (дата звернення 08.10.2021).

2. Тютюнник Ю. М., Дорогань-Писаренко Л. О., Тютюнник С. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. 434 с.

УДК 657:630

Людмила Федо, **Таран Наталія** здобувачі СВО магістр
освітньо-професійної програми Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник – **Людмила Яловега**, к.е.н., доцент
доцент кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавська державна аграрна академія
(м. Полтава, Україна)

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

Анотація. Процес постачання (придбання) – це сукупність операцій, спрямованих на забезпечення підприємства предметами та засобами праці, необхідними для здійснення господарської діяльності. У процесі придбання відбувається заготівля всього необхідного для господарської діяльності: основних засобів, нематеріальних активів та матеріальних ресурсів. Даний процес повинен відбуватися безперервно та рівномірно, оскільки надлишок або недостача матеріальних запасів негативно впливає на кінцевий результат діяльності підприємства.

Ключові слова: облік, аналіз, зобов'язання, кредиторська заборгованість, товарні операції, постачальники, підрядники, розрахунки.

Кредиторська заборгованість – сума заборгованості підприємства кредиторам на певну дату [3]. До складу кредиторської заборгованості входять показники за наступними позиціями: постачальники; підрядчики; векселі до сплати; персонал; бюджет і соціальні фонди; учасники (засновники) по виплаті доходів; аванси отримані; інші кредитори.

Аналіз заборгованості являє собою оцінку ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства. Водночас, аналіз кредиторської заборгованості дає можливість: визначити як змінилась величина боргових зобов'язань у порівнянні із початком року або іншого досліджуваного періоду; визначити оптимальне співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості; визначити та оцінити ризик кредиторської заборгованості, її вплив на фінансовий стан підприємства, встановити допустимий рівень цього ризику та заходи щодо його зниження; знайти раціональне співвідношення між

величинбою кредиторської заборгованості і об’ємом продажів, доцільність збільшення відпуску продукції, товарів і послуг в кредит, визначити межі цінових скидок для прискорення оплати виставлених рахунків; прогнозувати стан боргових зобов’язань організації в межах поточного року, що дозволить поліпшити фінансові результати її діяльності.

Аналіз кредиторської заборгованості починається з вивчення складу і структури кредиторської заборгованості за даними форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)», а також доповненням форми № 5 «Примітки до річної фінансової звітності» інформацією про поточні зобов’язання: суми зобов’язань за об’єктами їх виникнення; суми поточних зобов’язань у межах строків їх погашення; суми поточних зобов’язань, за якими закінчився строк їх погашення (прострочена заборгованість), та суми списаної кредиторської заборгованості, за якою минув строк позивної давності, з метою поліпшення інформаційного забезпечення проведення аналізу платоспроможності підприємства.

Виокремлюють наступні методи та прийоми обробки економічної інформації при аналізі кредиторської заборгованості [2]:

- методи наукового узагальнення;
- метод групування;
- метод порівняння;
- методи системності та комплексності;
- графічний метод;
- прийоми середніх і відносних величин;
- економіко-математичні методи; метод моделювання;
- прогностичний метод.

Кредиторська заборгованість відображається у складі зобов’язань підприємства. Зобов’язання відображається у балансі, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення.

Оскільки кредиторська заборгованість обліковується у складі джерел формування капіталу (пасиву), зазвичай, здійснюється аналіз динаміки та

структури пасивів, аналіз динаміки та структури зобов'язань, а також аналіз дебіторська заборгованості.

Логічним продовженням аналізу стану розрахунків на підприємстві є узагальнення та порівняння результатів проведеного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованостей. Необхідність такого порівняння випливає із двостороннього відображення розрахунків підприємства, що досліджуються, у фінансовій звітності, – з одного боку, дебіторській та, з іншого боку, кредиторській заборгованості. Порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості є важливим елементом контролю за раціональним співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства з огляду на дотримання стабільності його фінансового стану та поступального розвитку підприємства. Значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською завжди створює загрозу фінансовій стійкості підприємств і призводить до необхідності залучення додаткових джерел фінансування.

У фінансовому аналізі має значення співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, тобто вилученого із обороту грошового капіталу та залученого капіталу в якості джерела фінансування поточних платежів.

Він показує ступінь покриття кредиторської заборгованості вимогами на користь підприємства. Якщо співвідношення рівне 1, то це вважається нормальним станом розрахунків. Існує ще такий коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості за товарними операціям ($Кт$). Цей показник характеризує відношення розрахунків за придбану та поставлену продукцію. Для визначення цього показника використовується формула:

$$К_К = \frac{ДЗ_П}{КЗ_П}, \quad (4.1)$$

де $ДЗ_т$ – дебіторська заборгованість за товари, послуги за певний період,

$КЗ_т$ – кредиторська заборгованість за товари, послуги за певний період.

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості передбачає вивчення причин виникнення заборгованості. Для поліпшення фінансового стану господарюючого суб'єкта необхідно [1]:

- слідкувати за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Значне перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

- по можливості орієнтуватися на зменшення кількості замовників для зниження ризику несплати, який є значним при наявності монопольного замовника;

- контролювати стан розрахунків за простроченою заборгованістю. У умовах інфляції будь-яка відстрочка платежу призводить до того, що підприємство реально отримує лише частину боргу;

- своєчасно виявляти недопустимі види дебіторської та кредиторської заборгованості, до яких в першу чергу відноситься прострочена заборгованість постачальникам і прострочена заборгованість покупців понад 3-х місяців, по платежах до бюджету;

діяльності та забезпечення платоспроможності підприємствам необхідно прискорити кругообіг оборотного капіталу.

Список використаних джерел:

6. Дерев'янко С. Дебіторська та кредиторська заборгованість : порядок визначення термінів позовної давності. *Пропозиція*. 2020. № 9. С. 27 – 31.

7. Момот Т. В. Сучасні моделі управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Комунальне господарство міст* ; наук.-техн. Збірник. 2019. № 85. С. 201–211.

8. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства Фінансів України № 91 від 31 січня 2000 р. *Верховна Рада України*. URL:http://www.zakon.rada.kiev.ua. (дата звернення 15.10.2021).

УДК 657.6(075.8)

Ци Юн Лю (Qi Yun Liu), доцент
институт экономики и управления Хулунбуирского университета
(г. Хайлар, АРВМ, КНР)

ВНЕДРЕНИЕ СТАНДАРТА МСФО (IFRS) 17 «ДОГОВОРЫ СТРАХОВАНИЯ» В КИТАЕ

Аннотация: Рассмотрены положительные стороны внедрения стандарта МСФО (IFRS) 17, который окажет влияние на ИТ-системы, актуальные модели, процесс формирования тарифов, структуру продуктовой линейки страховых компаний. Для внедрения МСФО (IFRS) 17 потребуется замена или обновление операционных и бухгалтерских систем. МСФО 17 изменит взгляд на кредитоспособность страховщиков.

Ключевые слова: страхование, дисконтирование. учет прибыли, финансовая отчетность.

Ежегодно Совет МСФО совершенствует и обновляет международные стандарты финансовой отчетности с учетом различных факторов развития экономики и запросов заинтересованных сторон. Появляются как новые стандарты, так и поправки к действующим документам. Совет по Международным стандартам финансовой отчетности (СМСФО) выпустил МСФО (IFRS) 17 «Договоры страхования» - это единовременное изменение для страховых компаний. МСФО (IFRS) 17 предоставляет набор новых правил для повышения прозрачности финансовой отчетности в страховых компаниях, сравнимый с аналогичными показателями в других отраслях и предусматривает оценку страховых обязательств по текущей стоимости исполнения и предлагает более унифицированный подход к оценке и представлению всех договоров страхования.

МСФО (IFRS) 17 заменяет МСФО (IFRS) 4 «Договоры страхования», а также связанные с ним интерпретации и вступает в силу в отношении годовых периодов, начинающихся первого января 2023 года или после этой даты, с возможностью досрочного применения при условии предварительного применения МСФО (IFRS) 15 «Выручка по договорам с клиентами» и МСФО

(IFRS) 9 «Финансовые инструменты».

Разработка последовательного глобального подхода к страховой отчетности была начата в 1997 г., а в 2004 г. введен промежуточный страховой стандарт IFRS 4, который позволит решить актуальные вопросы накануне внедрения МСФО биржевыми компаниями в Европе. Страховой стандарт IFRS 4 принес с собой важные улучшения в признании страховых договоров и требованиях к раскрытию информации. Стандарт IFRS 4 не учитывает всех особенностей страхового сектора для финансовой отчетности (рис. 1) и новые положения МСФО (IFRS) 17 (рис. 2).

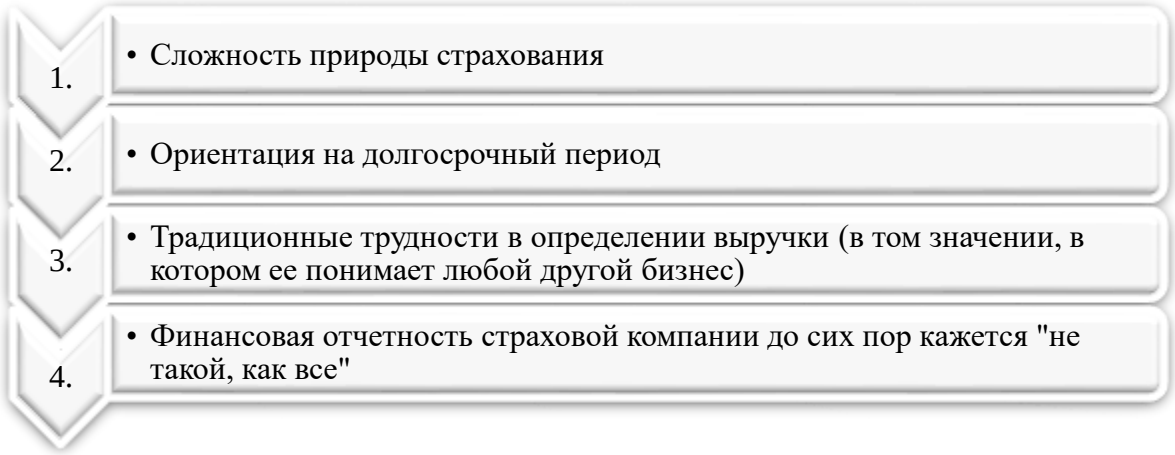

Рис. 1 - Особенности страхового сектора для финансовой отчетности

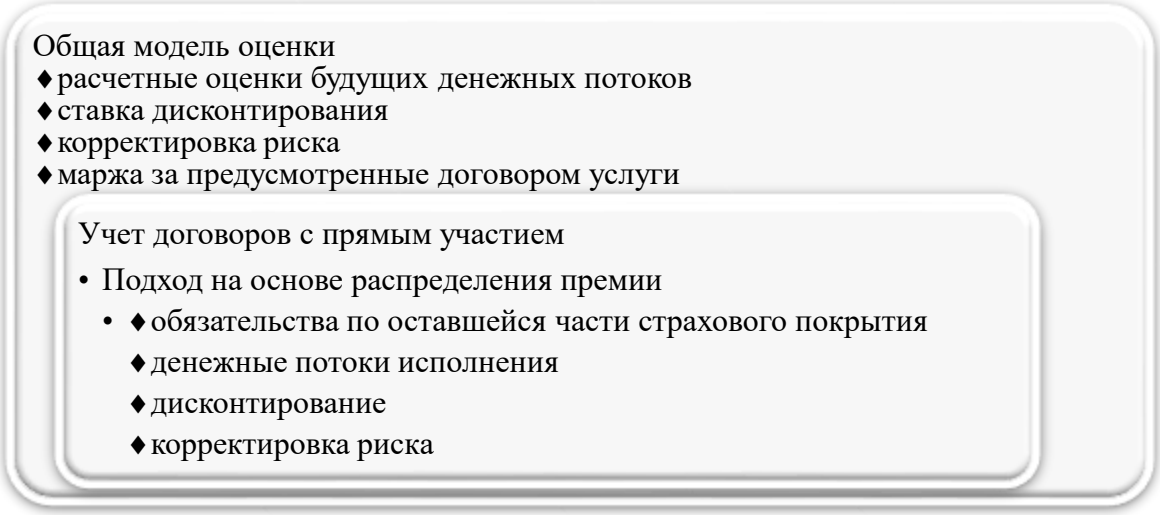

Рич. 2. Новые положения МСФО (IFRS) 17 [1]

Китай принял решение о внедрении стандарта МСФО (IFRS) 17 «Договоры

страхования» в течении шести лет. Китайские национальные стандарты очень совпадают с МСФО, поэтому пересмотренный вариант китайского CAS 25 (еще одного в серии национальных стандартов из адаптированной версии МСФО) максимально близок МСФО 17: по сути, единственным отличием, является дата введения страхового стандарта в действие.

Согласно МСФО дата внедрения стандарта 17 «Договоры страхования» - это первое января 2023 года. Китайская народная республика (КНР) внедрение данного стандарта будет проводит в два этапа:

- с первого января 2023 года перейдут только биржевые китайские организации;
- с первого января 2026 г. - все остальные организации.

Основные изменения в учете и отчетности при внедрении МСФО 17 (рис. 3):

- вводятся уровни агрегирования и правила сегментации договоров страхования. Каждый портфель выпущенных договоров страхования разделяется минимум на три группы: 1) договоры, которые являются обременительными при первоначальном признании (при наличии); 2) договоры, которые с малой долей вероятности могут стать обременительными после первоначального признания (при наличии); 3) прочие договоры в портфеле (при наличии);
- признание обременительных договоров;
- обязательное выделение составляющих договора страхования;
- общая модель оценки (bba) договоров страхования предполагает расчетные оценки ожидаемых будущих денежных потоков выполнения договоров + временной стоимости денег и финансовых рисков + рисковой поправки на нефинансовый риск + маржи за предусмотренные договором услуги;
- возможность применения подхода на основе распределения премий (ppa) для краткосрочных договоров;
- подход на основе переменного платежа (vfa) для договоров с условиями

прямого участия;

•применение общей модели оценки договоров страхования для оценки обязательств по ним;

•новый порядок учета договоров перестрахования;

•новое представление статей страховых активов и обязательств в отчете о финансовом положении и результатов от страховой деятельности в отчете о совокупном доходе;

•новые требования по раскрытию информации в финансовой отчетности.

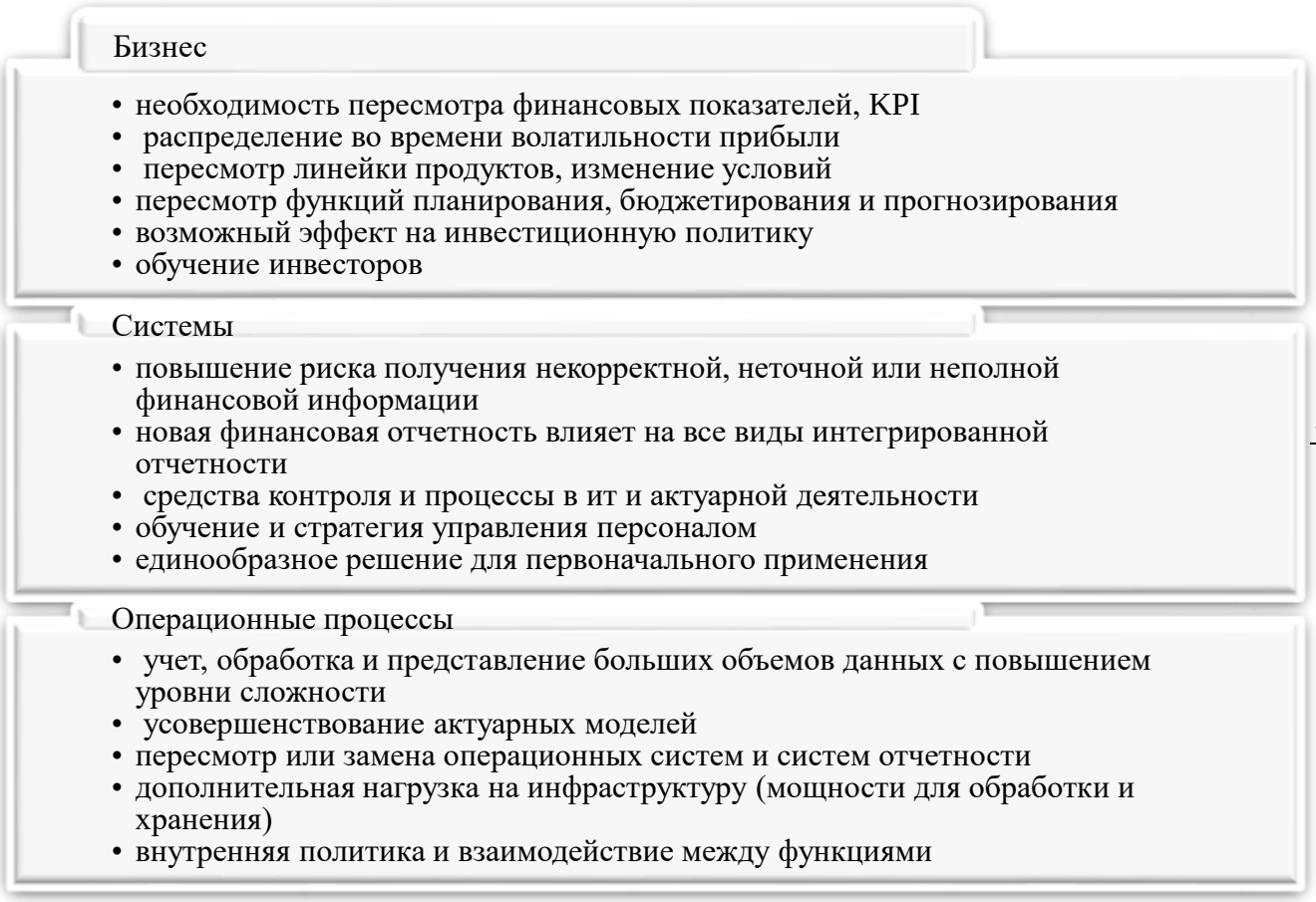

Рис. 3. Последствия применения МСФО 17

Организация должна применять МСФО (IFRS) 17 «Договоры страхования» по отношению к:

•выпускаемым договорам страхования и перестрахования;

•заключенным договорам перестрахования;

•выпускаемым инвестиционным договорам, содержащим элементы

дискреционного участия, при условии выпуска договоров страхования.

Этапы внедрения МСФО (IFRS) 17 «Договоры страхования» представлены на рис. 4.

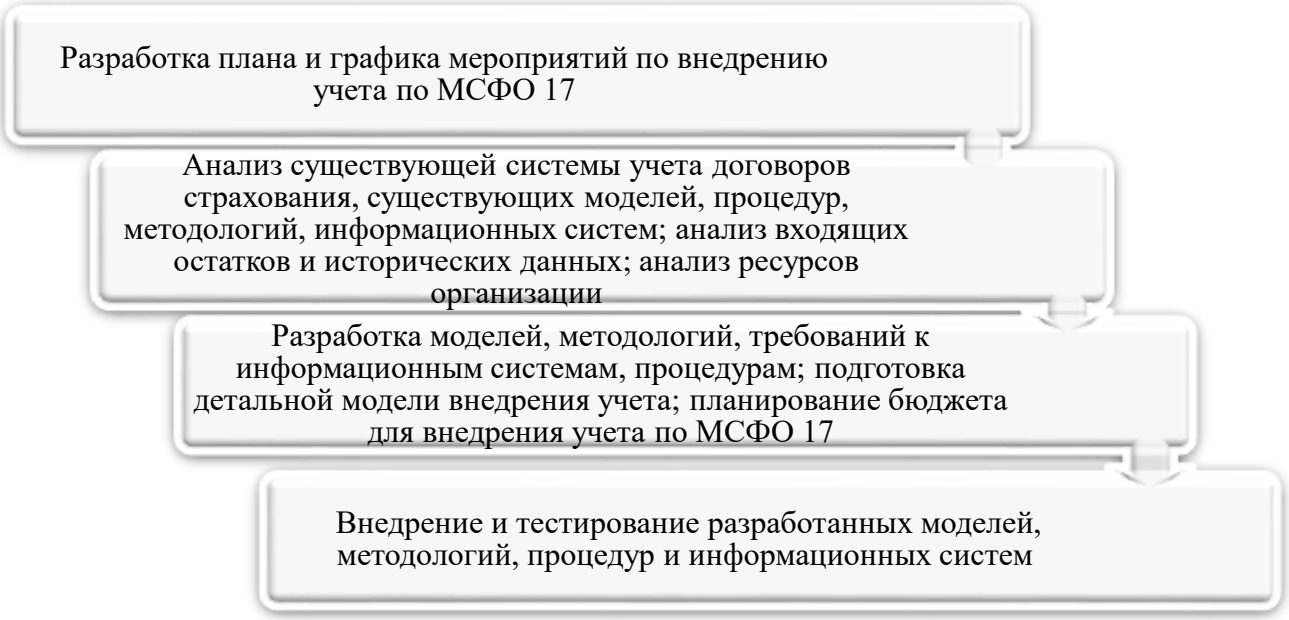

Рис. 4. Этапы внедрения МСФО (IFRS) 17 «Договоры страхования»

Единый международный стандарт учета договоров страхования вводится вместо широкого спектра национальных стандартов, улучшается информация о реальной прибыльности.

В США, где МСФО 17 не принят в качестве стандарта для оценки договоров страхования, влияние на многих страховщиков будет оказываться через их зарубежные дочерние компании.

С 2023 года с внедрением нового глобального стандарта IFRS 17 «Договоры страхования», все изменится. Улучшение прозрачности и сопоставимости IFRS 17 сделает страховой рынок более привлекательным для инвесторов. Данный стандарт имеет потенциал для обеспечения более четкого и понятного отражения финансовой отчетности и прибыльности страховщиков, а, следовательно, улучшит понимание данного сектора инвесторами и прогнозирование выручки. Ведь, текущие неясности со страховой отчетностью создали страхованию репутацию сектора «только для смелых».

Список использованных источников:

1. МСФО (IFRS) 4 «Договоры страхования» Источник cdb.kz: https://cdb.kz/sistema/biblioteka-bukhgaltera/standart/mezhdunarodnyy-standart-finansovoy-otchetnosti-ifrs-4-laquo-dogovory-strakhovaniya-raquo/

2. Пилипенко К.А.

УДК 657.1

Чабар Ю.О., здобувач вищої освіти
Павелко О.В., д.е.н., професор,
професор кафедри обліку і аудиту
Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК ОСНОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ

Анотація: досліджено бухгалтерський облік як інструмент інформаційного забезпечення управління суб'єктів господарської діяльності. Розглянуто завдання облікової інформації, висвітлено вплив облікової політики на управління господарською діяльністю підприємства.

Ключові слова: бухгалтерський облік, підприємство, інформація, управління, облікова політика.

За сучасних умов господарювання важливим аспектом в управлінні суб'єктами господарювання є належна організація та ведення бухгалтерського обліку як невід'ємної складової інформаційної системи підприємств. Якість управлінських рішень підприємств, організацій, установ та інших суб'єктів залежить саме від якості облікової інформації. Водночас облікова інформація виступає інформаційним джерелом для оцінювання ефективності функціонування підприємств та розроблення напрямів їх розвитку. Згідно з Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» бухгалтерський облік являє собою процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [1]. Для користувачів фінансової звітності облік повинен уособлювати інформаційний продукт, що висвітлює стан господарської діяльності, фінансові результати, зміни, яких зазнав суб'єкт господарювання, фактори, які їх зумовили та окреслювати перспективу розвитку діяльності.

Облік виступає в ролі інструмента, що забезпечує всі щаблі управління інформацією про фінансовий стан суб'єктів управління. Досліджуючи місце і

значення бухгалтерського обліку в системі господарського механізму, необхідно підкреслити його зв'язок з усіма елементами управління – плануванням, контролем, аналізом та ін. Саме облік є тією інформаційною базою, що забезпечує функціонування цих елементів. Він також надає інформацію про ефективність управління загалом, тобто є постачальником інформації про стан та напрями розвитку підприємства, а тому формує основу інформаційного забезпечення управління підприємством [2, с. 70].

Облікова інформація має свої особливості, що робить її досить важливою для управління та ухвалення відповідних рішень. Вона виникає на різних етапах технології обліку і розв'язує різні облікові завдання: кожен господарський процес зафіксований у вигляді операції у первинних документах, що є певним підтвердженням її здійснення. Цей документ є вихідною точкою для подальшого обліку та реєстрації в інших документах (облікових реєстрах); облікові реєстри, в свою чергу, після заповнення стають носіями облікової інформації і відіграють вагому роль для аналізу і отримання аналітичної інформації, після проведення деяких математичних і аналітичних процедур розрахунків; на основі складання реєстрів можна скласти звітні форми обліку, що служать певним доказом ведення господарської діяльності підприємством [3, с. 146].

Важливим елементом організації бухгалтерського обліку, що впливає на відображення якості інформації, є вибір форми організації його ведення. Самостійне ведення обліку безпосередньо власником або залучення сторонніх осіб потребує від суб'єкта господарювання різних витрат та впливає на можливість отримання оперативної облікової інформації. У процесі вибору форми організації бухгалтерського обліку необхідно враховувати такі чинники, як вид, обсяги діяльності, кількість, різноманітність господарських операцій, систему звітності, перспективи розвитку суб'єкта господарської діяльності. Побудова та належне функціонування системи бухгалтерського обліку на відповідному підприємстві передбачають гармонійне поєднання організаційних та методологічних аспектів його здійснення. Разом із тим якщо методологічні засади обліку розробляються і затверджуються на законодавчому рівні, то

організаційні елементи побудови облікового процесу впроваджуються кожним суб'єктом бізнесу самостійно. Водночас система бухгалтерського обліку повинна забезпечувати достатню якість інформації за мінімальних затрат, пов'язаних зі збиранням і обробкою даних, а також максимальну ефективність праці облікового персоналу. Інструментом реалізації цього є належним чином сформована облікова політика підприємства [4, с. 169].

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [1]. Це інструмент бухгалтерського обліку, який готується самостійно суб'єктом господарювання, виходячи з чинних нормативних документів. Вона значною мірою впливає на управління господарською діяльністю підприємства та стратегію його розвитку на тривалу перспективу.

Сутність облікової політики підприємства в тому, що вона є не просто сукупністю способів ведення обліку, обраних відповідно до умов господарювання, але й вибором методики обліку, яка надає можливість використовувати різні варіанти відображення фактів господарського життя в обліку залежно від цілей, поставлених управлінцями. Це не лише сукупність принципів, методів і процедур обліку, її функціональним призначенням є управління обліковою системою. В останні десятиріччя акцент в тлумаченні облікової політики змістився з констатації облікової політики як сукупності методів, принципів та процедур обліку до розуміння, що головне в обліковій політиці – забезпечити одержання достовірної інформації про майновий і фінансовий стан підприємства, результати його діяльності, яка є необхідною для внутрішніх і зовнішніх користувачів для прийняття ними обґрунтованих управлінських рішень [4]. Облікова політика – конституція підприємства, яка передбачає права та обов'язки системи обліку з приводу формування інформаційних ресурсів для менеджерів [5]; сукупність можливих принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством з метою раціоналізації та спрощення облікового процесу для складання та подання фінансової звітності

[6]; сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються суб'єктом господарювання для ведення поточного обліку, складання та подання фінансової звітності в межах, визначених Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" [7]. Облікова політика займає чільне місце в системі управління (рис. 1).

Рис. 1. Облікова політика в системі управління [4]

Процес розроблення облікової політики повинен розглядатися як дієвий інструмент впливу на систему бухгалтерського обліку у напрямі її пристосування до потреб управління, оскільки облік виступає основним засобом отримання інформації для всебічного контролю над господарськими процесами та планування подальшої стратегії розвитку бізнесу [8, с. 170].

Бухгалтерський облік – основа інформаційного забезпечення управління підприємством, що виступає системним процесом одержання і передачі достовірної інформації про господарську діяльність зовнішнім та внутрішнім користувачам. У процесі формування системи інформаційного забезпечення управління, бухгалтерський облік повинен у повному обсязі відображати господарські процеси підприємства та забезпечувати управлінський персонал

інформацією, необхідною для поточного та стратегічного планування, аналізу, контролю та ухвалення управлінських рішень з метою ефективного функціонування господарюючих суб'єктів.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 14.10.2021).

2. Куцик П. О. Облік в інформаційній системі підприємства. *Актуальні проблеми розвитку обліку, аналізу, контролю і оподаткування у контексті європейської інтеграції та сучасних викликів глобалізації*: матеріали IX міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 14-15 травня 2021 р. Львів, 2021. С. 69–72.

3. Реслер М. В. Значення обліково-аналітичної інформації в управлінні підприємством. *Науковий вісник Ужгородського університету. Економіка*. Ужгород, 2012. Вип. 3 (37). С. 146-148.

4. Бляхарчук М. О. Формування облікової політики в системі управління підприємством : дис. канд-та економ. наук : 08.00.09 / Луцький національний технічний університет, Луцьк, 2016. 304 с.

5. Пушкар М. С., Щирба М. Т. Теорія і практика формування облікової політики: монографія. Тернопіль : Карт-бланш, 2010. 260 с.

6. Гурочкіна В. Облікова політика в контексті інтеграційних процесів. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації*: міжнародний збірник наукових праць. Вип. 2. С. 24-28.

7. Ловінська Л. Г., Стефанюк І. Б. Організація бухгалтерського обліку та фінансового контролю в сучасних умовах господарювання в Україні. К. : НДФІ, 2006. 240 с.

8. Головай Н. М., Сисоєва І. М. Місце бухгалтерського обліку в управлінні діяльністю підприємства. *Електронний фаховий науково-практичний журнал «Інфраструктура ринку»*. 2021. Вип. 53. С. 167-171.

УДК 657

К.В. Черненко, к.е.н.
доцент кафедри бухгалтерського обліку
та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОБЛІК В МАЛОМУ БІЗНЕСІ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Розглянуто основні принципи становлення та нормативно-правове регулювання організації обліку суб'єктів малого підприємництва в Україні. Формування та розвиток малого підприємництва в Україні деталізовано в динаміці, згідно з чинними нормативними актами за період 1991-2021 р.р. Встановлено, що утворення малого бізнесу в Україні, зокрема юридичних осіб суб'єктів малого підприємництва мають певні особливості.

Ключові слова. законодавча база; суб'єкт малого підприємництва; реалізація продукції; ритмічність випуску; коефіцієнти; індекси сезонності; сезонні коливання; фактори впливу; динамічні зміни

Розвиток та становлення малого бізнесу в Україні розпочалося ще в 1991 році в зв'язку з прийняттям Закону України «Про підприємництво», де вперше законодавчо виділено сам термін «підприємництво» [1]. Закон не регламентував види підприємств. Тому, в 2003 році закон втрачає чинність з 1 січня 2004 року через введення в дію Господарського кодексу України. Саме Господарський кодекс вперше виділяє суб'єктів господарювання, поділивши їх за кількістю працюючих та обсягом доходів за рік на мікропідприємства; суб'єкти середнього та великого підприємництва. Такі нормативноправові гойдалки акцентують, що найбільш дискусійними є питання щодо організації діяльності підприємств малого бізнесу та умов оподаткування, що пов'язані з отриманням певних пільг та преференцій. В теперішній час, одержання права на певні пільги в оподаткуванні, обліку та звітності можуть малі підприємства, які відповідають критеріям виокремлення малих підприємств Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]. Пільги в оподаткуванні регламентує Податковий кодекс України [3].

На рівні регіонів малі підприємства відіграють ключову роль. Тому

оптимізація їх фінансовогосподарської діяльності є стратегічним завданням. Серед способів її досягнення – запровадження системи управлінського обліку за бізнеспроцесами. З одного боку, у сучасних економічних умовах для суб'єктів малого бізнесу впровадження будь-яких нововведень в системі економіки та управління є витратним процесом, що, на перший погляд, однозначно виключає побудову на них управлінської обліково-аналітичної системи. В той же час добитися високої ефективності системи управління невеликими компаніями можна саме на основі грамотно організованої системи управлінського обліку [4].

Якщо говорити про особливості організації системи бухгалтерського обліку, то вона на малих підприємствах залежить від наявності наступних варіацій:

– вибір системи оподаткування (згідно із законодавством підприємства, незалежно від розмірів та форм господарювання, можуть обирати як загальну систему оподаткування, так і спрощену систему, якщо відповідатимуть відповідним критеріям);

– вибір форми організації бухгалтерського обліку (відповідно до законодавства існує чотири варіанти вибору суб’єктів ведення бухгалтерського обліку, кожен з яких може бути обраний власником);

– вибір системи бухгалтерського обліку (залежно від обсягів здійснюваної діяльності та вимог законодавства, суб’єкти малого підприємництва можуть обирати загальну, спрощену та просту форми бухгалтерського обліку та складати на цій основі загальну, спрощену або просту фінансову звітність);

– використання плану рахунків (мають право на вибір як загального, так і спрощеного плану рахунків бухгалтерського обліку, в залежності від форми організації та обраної системи оподаткування);

– можливість ведення бухгалтерського обліку без використання плану рахунків та принципу подвійного запису (є характерним для суб’єктів мікропідприємництва).

Враховуючи позиції науковців та власні дослідження, можна визначити, що факторами впливу на організацію обліку суб’єктів малого підприємництва є:

1. Форми організації бухгалтерського обліку. Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [5] передбачено самостійний вибір форми організації бухгалтерського обліку: – введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером; – користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи; – ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою; – самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Ця форма організації бухгалтерського обліку не може застосовуватися на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватися, та в бюджетних установах.

2. Застосовуваних форм облікових регістрів – форми бухгалтерського обліку. Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» визначено, що підприємство самостійно обирає форму бухгалтерського [5]. Форма бухгалтерського обліку суб'єкта малого підприємництва визначається побудовою облікових регістрів, способом і технологією облікових записів у них, з врахуванням особливостей діяльності. Є різні форми бухгалтерського обліку, про які ще згадаємо. Вибір їх залежить від того, які вимоги поставлені перед обліком у системі управління підприємницькою діяльністю.

3. Обрання системи оподаткування залежно від групи платника податків. Згідно норм Податкового кодексу України суб'єкти малого бізнесу можуть застосовувати два варіанти оподаткування: загальну систему оподаткування та спрощену систему оподаткування [5]. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності передбачає особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, на сплату єдиного податку в порядку та на умовах, визначених Податкового кодексу України, з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності. Загальна система оподаткування, обліку та звітності має складну систему ведення бізнесу з точки зору обліку та

звітності. Проте вона дозволяє займатися будь-яким видом діяльності та немає інших обмежень, що притаманні спрощеній системі оподаткування. Загальна система оподаткування складається з сукупності податків і зборів до бюджету, що нараховуються у встановленому законами України порядку.

Список використаних джерел:

1. Господарський Кодекс України: від 16.01.2003 р. №436-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#n2582 (дата звернення 22.04.2021).

2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1991 р. №996-XIV. URL:http://zakon4.rada.gov.ua/show/996-14 (дата звернення 08.10.2021).

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page15#Text (дата звернення 08.10.2021).

4. Marchenko, O., Khitsenko, L., Maliy, A., Chernenko, K., & Verkhovod, I. (2021). ПОТЕНЦІАЛ МАЛОГО БІЗНЕСУ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ ЯКІСНИХ І КІЛЬКІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ І РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, *1*(36), 430-441. URL: https://doi.org/10.18371/fcaptp.v1i36.228072 (дата звернення 08.10.2021).

5. О.А. Подолянчук. Організація обліку суб'єктами малого підприємництва. *Ефективна економіка.* 2017. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5536 (дата звернення 08.10.2021).

УДК 657

К.Ю. Швед, здобувач вищої освіти ступеня бакалавр.
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

СУТНІСТЬ ТА ВІДОБРАЖЕННЯ КУРСОВИХ РІЗНИЦЬ У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Анотація: розглянуто сутність та економічний зміст курсових різниць, визначено об'єкти їх обліку та періоди розрахунку.

Ключові слова: курсові різниці, монетарні статті, немонетарні статті, валютний курс, іноземна валюта.

Для аналізу особливостей обліку курсових різниць важливо розуміти, що являє собою іноземна валюта, яка обумовлює їх виникнення в результаті здійснення інвалютних операцій. Звертаючись до викладення цього поняття в законодавстві, слід виділити такі специфічні форми та пов'язані з ним елементи як: кошти; платіжні документи; грошові знаки; електронні кошти; рахунки в банках та інших фінансово-кредитних установах [1].

Валютний курс – це курс грошової одиниці України до грошової одиниці іншої країни. Проблема реальності оцінки валютних операцій пов'язана з коливанням валютного курсу. Офіційний курс національної грошової одиниці (гривні) до інших валют встановлюється Національним банком України на підставі результатів торгів валютними цінностями на Міжбанківському валютному ринку.

Відповідно до НП(С)БО 21, курсова різниця – різниця між оцінками однакової кількості одиниць іноземної валюти при різних валютних курсах [2].

При веденні обліку курсових різниць необхідно визначити:

1) природу їх виникнення;

2) об'єкти обліку;

3) звітний період, в якому були здійсненні операції, пов'язані з рухом валютних коштів;

4) розмір балансової вартості іноземної валюти (для податкового обліку).

Облік операцій в іноземній валюті, як в Україні, так і за кордоном, містить чотири основні аспекти: первісне відображення операції (виникнення заборгованості); відображення статей в іноземній валюті в балансі на звітну дату; визнання курсових різниць; відображення розрахунків в іноземній валюті на дату погашення заборгованості, що виникла.

Характеристика іноземної валюти дозволяє перейти до розгляду специфіки операцій з цим об'єктом обліку.

По-перше, значну роль відіграє тип статті балансу, до якої належить така операція. Так, виділяють: монетарні та немонетарні статті.

Монетарні статті – статті балансу про грошові кошти, а також про такі активи й зобов'язання, які будуть отримані чи сплачені у фіксованій (або визначеній) сумі грошей чи їх еквівалентів (п. 4 НП(С)БО 21). До них належать: − грошова дебіторська заборгованість в іноземній валюті; − грошова кредиторська заборгованість в іноземній валюті; − іноземна валюта на рахунку підприємства та в касі; − валютна позика; − депозит в іноземній валюті тощо.

Немонетарні статті – статті інші, ніж монетарні статті балансу (п. 4 НП(С)БО 21). Наприклад, товарна дебіторська або кредиторська заборгованість. Тобто, зміна валютного курсу не завжди призводить до виникнення курсових різниць. Це обумовлено тим, що в бухгалтерському обліку різниці розраховуються виключно за монетарними статтями. При цьому, за немонетарними статтями курсові різниці не розраховуються. Крім цього, важливо, що позитивна або від'ємна різниця між вартістю іноземної валюти за курсом НБУ і за комерційним (ринковим) курсом МВРУ (тобто за курсом, за яким валюта купувалася уповноваженим банком в дійсності) не визнається курсовою різницею.

По-друге, спеціальні підходи до обліку операцій в іноземній валюті обумовлені тим фактом, що відображення в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності такої операції потребує перерахунку в гривні [1].

Курсові різниці визначають на кожну дату балансу й дату здійснення господарської операції.

Таке правило закріплює безпосередньо п. 8 НП(С)БО 21: визначення курсових різниць за монетарними статтями в іноземній валюті проводять на дату балансу, а також на дату здійснення господарської операції.

Датою балансу є дата, на яку складено баланс підприємства. Зазвичай датою балансу є кінець останнього дня звітного періоду (п. 3 НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»).

Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Утім, проміжна фінансова звітність складається за результатами першого кварталу, першого півріччя, дев'яти місяців. Крім того, відповідно до облікової політики підприємства фінансову звітність можна складати за інші періоди.

Своєю чергою, НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» у п. 1 р. ІІ уточнює, що баланс підприємства складають на кінець останнього дня звітного періоду. Підприємства, які складають фінансову звітність і консолідовану фінансову звітність за НП(С)БО, складають проміжну фінансову звітність, яка охоплює відповідний період (І квартал, перше півріччя, дев'ять місяців), наростаючим підсумком із початку звітного року у складі балансу та звіту про фінансові результати.

Тобто за загальним правилом баланс складають станом на 31 березня, 30 червня, 30 вересня (для проміжної фінзвітності) та на 31 грудня (для річної).

Отже, при визначенні курсових різниць за операціями, вираженими в іноземній валюті, заборгованості в іноземній валюті датою отримання доходу вважається дата балансу, а також дата здійснення господарської операції.

У податковій декларації юридичної особи – платника єдиного податку зазначається лише обсяг доходу, відображення витрат не передбачено.

Таким чином, позитивне значення курсових різниць від перерахунку іноземної валюти включається до складу доходів такого платника податку. Від'ємне значення курсових різниць від перерахунку іноземної валюти не зменшує базу оподаткування єдиним податком.

Список використаних джерел:

1. Колєсніченко А.С. Курсові різниці в обліку та звітності суб'єктів господарювання. *Ефективна економіка.* 2020. №4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/83.pdf (дата звернення: 12.10.2021).

2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. №193. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text (дата звернення: 12.10.2021).

СЕКЦІЯ 4

УДК 657.6

Гладченко Марина, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
Спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник – **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

РОБОЧІ ДОКУМЕНТИ АУДИТОРА – АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ

Анотація: Конкретні форми робочих документів аудитори (аудиторські фірми) визначають з урахуванням специфіки окремих питань аудиту. Оскільки використання стандартних форм робочих документів (наприклад, стандартних бланків) позитивно впливає на ефективність і якість аудиторської роботи, то необхідно впроваджувати в аудиторських фірмах єдину форму ведення робочої документації.

Ключові слова: планування аудиту, підсумкові документи аудитора, робочі документи аудиту, міжнародні стандарти аудиту.

В умовах сьогодення правильне розуміння сутності терміну «робочі документи аудитора», мети складання та вимог щодо їх оформлення дозволяє: правильно спланувати процес планування та ефективно провести аудит; здійснити нагляд та перевірити якість аудиторської роботи; накопичити достатні аудиторські свідчення, які одержують в результаті аудиторської роботи, яка виконується з метою підтвердження думки аудитора.

Аудит, здійснений аудиторською фірмою або приватним підприємцем-аудитором, має супроводжуватись обов'язковим документуванням, тобто відображенням отриманої інформації в робочій документації з аудиту. Крім того, всі ті дії, які здійснює аудитор у процесі аудиторської перевірки, в тому числі й для отримання аудиторських доказів, він має обов'язково вносити до своїх робочих документів.

У Законі України «Про аудиторську діяльність» [1] навіть не згадується про порядок складання робочих документів аудитора і ведення аудиторського досьє. Цю прогалину заповнив Національний норматив аудиту № 6 «Документальне оформлення аудиторської перевірки» [4], який хоч і втратив

юридичну силу, однак залишається актуальним для практичного застосування. У міжнародних аудиторських стандартах, контролю якості та надання впевненості визначена чітка методика ведення аудиторських робочих документів [3].

Згідно із Законом України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» робочі документи аудитора – це документи в електронній або паперовій формі та записи в електронній або паперовій формі, зроблені аудитором під час планування, підготовки і надання аудиторських послуг, в яких міститься вся інформація, яку аудитор вважає важливою для правильного виконання перевірки, а також розкриваються використані процедури, тести, отримана інформація і висновки, до яких дійшов аудитор у результаті проведення аудиту [2].

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» робочі документи аудитора є власністю суб'єкта аудиторської діяльності. Доступ до робочих документів аудитора, а також до відомостей, що становлять професійну таємницю, можливий лише на підставі рішення суду, крім випадків проведення контролю якості аудиторських послуг уповноваженим відповідно до цього Закону органом, дисциплінарного провадження, в інших випадках, визначених законом, і добровільної згоди суб'єкта аудиторської діяльності.

Наповнення остаточного аудиторського файлу відбувається на всіх етапах документування виконання завдання з аудиту. Враховуючи відсутність затверджених уніфікованих форм робочих документів аудитора, кожна аудиторська компанія самостійно визначає і затверджує перелік аудиторської документації. Для створення зрозумілого та впорядкованого переліку аудиторської документації необхідно визначитися з класифікаційними ознаками, які застосовуються для систематизації всієї сукупності документації аудиторської компанії. Для практичного застосування аудиторську документацію можна класифікувати за призначенням, що поділяє її на базову та підсумкову, та за часом ведення та використання, що поділяє її на документацію поточного та постійного використання.

Документальне оформлення аудиторської перевірки складається з двох видів документації - робочої та підсумкової.

До робочої документації включається інформація, яка на погляд аудитора є важливою для того, щоб правильно виконати аудиторську перевірку і яка має підтвердити висновки та пропозиції в аудиторському висновку. Робоча аудиторська документація може бути оформлена у вигляді стандартних форм і таблиць на папері або зафіксована на електронних носіях інформації [3]. Під час планування та проведення аудиту робоча документація допомагає краще здійснювати аудиторську перевірку та контроль за процесом її здійснення. У робочій документації реєструються результати аудиторських експертиз, виконаних для підтвердження прийнятих аудиторських рішень.

Підсумкова документація складається з аудиторського висновку та документації, яка передається замовникові перевірки. Аудиторський висновок є обов'язковим компонентом підсумкової документації.

Робоча документація - це записи, за допомогою яких аудитор фіксує проведені процедури перевірки, тести, отриману інформацію і відповідні висновки, що здійснюються під час проведення аудиторської перевірки. До робочої документації вводиться інформація, яка, на думку аудитора, важлива для того, щоб правильно виконати аудиторську перевірку, і яка повинна підтвердити висновки та пропозиції в аудиторському висновку. Робоча документація може бути оформлена у вигляді стандартних форм і таблиць на папері або зафіксована на електронних носіях інформації.

Аудитор повинен забезпечити надійне зберігання робочих документів. Мінімальний термін зберігання документації повинен бути не менше ніж три роки з моменту надання аудиторського висновку клієнтові.

Список використаних джерел:

1. Про аудиторську діяльність в Україні : Закон України від 22 квіт. 1993 р. № 3126-XII. URL : http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3125-12 (дата звернення: 5.10.2021).

2. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон

України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 1.10.2021).

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2016-2017 років). / *Міністерство фінансів України.* URL:https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu (дата звернення: 11.10.2021).

4. Національні нормативи аудиту. Національний норматив аудиту № 6 «Документальне оформлення аудиторської перевірки». URL:http://www.mv-audit.com.ua/ua/articles/partners/103.htm (дата звернення: 7.10.2021).

УДК 657.6

Довгаль Альона, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Сацька Катерина, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник - **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПРОБЛЕМИ АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

Анотація: Проведення аудиту нарахування заробітної плати на підприємстві з використанням розроблених документів та якість аудиторської перевірки, дозволять аудитору зібрати всю необхідну інформацію, щоб висловити свою думку про стан аудиту нарахування заробітної плати на підприємстві та надати аудиторський висновок (звіт).

Ключові слова: аудит розрахунків за виплатами працівникам, робочий аудиторської перевірки, методика аудиту, порушення аудиту оплати праці.

Система оплати праці є однією з найголовніших частин на соціально-економічному рівні підприємства. В той же час, процес обліку оплати праці містить певну категорію трудомістких операцій, у зв'язку з чим він має бути здійснений вчасно та в обов'язковому встановленому порядку.

Заробітна плата займає вагоме місце в переліку статей витрат на підприємстві, впливає на визначення собівартості виробленої продукції або наданих послуг та, відповідно до цього, впливає на визначення фінансових результатів діяльності підприємства. Згідно законодавства, заробітна плата - це сума винагороди, яка обчислюється у грошовому вимірнику, що роботодавець зобов'язаний виплатити працівникові за виконану роботу, згідно трудового договору [2].

Аудит розрахунків за виплатами працівникам, зазвичай, займає досить вагоме місце у всій аудиторській перевірці, одночасно і для зовнішнього, і для внутрішнього контролю, та потребує високої зосередженості та уважності.

В цілому аудиторська діяльність, згідно Закону України «Про аудит

фінансової звітності та аудиторську діяльність» - це незалежна професійна діяльність аудитора та суб'єктів аудиторської діяльності, зареєстрованих у Реєстрі аудиторів з надання аудиторських послуг [1].

До аудиторської перевірки розрахунків за заробітною платою входять:

- Перевірка на дотримання трудового законодавства та трудового договору, складеного з працівниками;

- Перевірка утримання з заробітної плати належних, згідно нормативних актів, податків, зборів, внесків;

- Перевірка правильності нарахування заробітної плати ;

- Перевірка відображення операцій по заробітній платі в обліку.

Аудиторська перевірка може бути як запланованою, безпосередньо самим підприємством, так і раптовою. Деякі підприємства наймають незалежних аудиторів для того, аби вони перевірили правильність ведення обліку, та аби в майбутньому уникнути штрафних санкцій. Штрафні санкції наносяться на підприємство при виявленні порушень або певних відхилень від законодавства поза нормами.

Типовими порушеннями вважаються:

- Невірне відображення фактичного виконання робіт;
- Безпосереднє порушення при укладанні трудового договору;
- Залучення підставних осіб при проведенні сезонних, тимчасових робіт;
- Невірне відображення сум нарахованої заробітної плати на відповідних рахунках бухгалтерського обліку;
- Невірне обчислення сум утримань із заробітної плати та нарахувань на фонд оплати праці;
- Використання пільг при розрахунку податку на доходи фізичних осіб без наявних документів про дійсність цієї пільги;
- Заниження сум фактичних витрат на оплату праці з метою зниження сум утримань з неї.

Аудитор, запрошений на підприємство безпосередньо його керівництвом, вважається внутрішнім користувачем інформації. Таким чином він може

запросити будь-який документ, який може стати йому необхідним. На сьогодні, однією з головних проблем аудиту розрахунків з оплати праці є невелика кількість методичних рекомендацій з аудиторського контролю. Це, в свою чергу, впливає на недостатню кількість знань та низьку компетенцію аудитора, в процесі виконання покладених на нього завдань.

Незважаючи на важливість даного виду аудиторської перевірки, в Україні не визначено єдиного підходу щодо методики та організації аудиту. Аудиторам запропоновано здійснювати розгляд аудиту оплати праці як перелік питань, що повинні бути досліджені. Недоліком цього можна вважати відсутність підходу щодо проведення аудиту розрахунків з оплати праці, що, відповідно, впливає на втрату можливості розглядати даний процес комплексно, згідно з завданням аудиту та його метою.

Також велика кількість недоліків під час проведення аудиту розрахунків з оплати праці пов'язана з неефективною роботою облікового апарату підприємства. Тому, можна запровадити окрему посаду чи додати до обов'язків управлінського персоналу виконання таких операцій:

1) Здійснювати контроль за використанням робочого часу та забезпечити зростання показника продуктивності праці;

2) Контролювати своєчасність та правильність визначення сум нарахованої заробітної плати та нарахувань і утримань з неї, віднесення їх до собівартості продукції чи послуг;

3) Контролювати здійснення всіх розрахунків із заробітної плати та інших виплат працівникам, службовцям у встановлені терміни;

4) Контролювати використання грошових коштів, що були виділені для оплати праці працівників, та фонду оплати праці;

5) Перевіряти правильність визначення сум за святкові дні, понаднормові роботи, у нічний час та інше;

6) Контролювати правильність, своєчасність та повноту здійснення операцій бухгалтерською службою підприємства [3].

Під час проведення аудиту нарахування заробітної плати на підприємстві

необхідно виявити відповідність ведення обліку розрахунків по заробітній платі вимогам чинного законодавства і діючим нормативним документам.

Список використаних джерел:

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення 11.09.2021).

2. Про оплату праці : Закон України від 24 берез. 1995 р. № 108/95-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення 4.10.2021).

3. Чепець О. Г., Кінебас І. Ю. Шляхи вдосконалення обліку та аудиту розрахунків з оплати праці. Бізнес Інформ. 2019. №7. С. 225–230. URL: https://www.business-inform.net/article/?year=2019&abstract=2019_7_0_225_230 (дата звернення 11.10.2021).

УДК 657.6

Донцов Ілля, ЗВО СВО Бакалавр,
Спеціальності 071 Облік і оподаткування,
Дугар Тетяна, к. е. н., доцет, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація: Досліджені історії програмних продуктів для ведення комп'ютерного аудиту на території України. Через призму вітчизняної автоматизованої інформаційної системи розглянуто управління аудиторською діяльністю, забезпечення контролю якості і проаналізовано їх вплив на проведення комп'ютерного аудиту.

Ключові слова: програми комп'ютерного аудиту, діджиталізація, методи комп'ютерного аудиту, міжнародні стандарти аудиті.

В сучасному світі процеси діджиталізації змінюють не лише повсякденне життя, а й здійснення бізнесу. Попередні бізнес-процеси вже не є достатньо ефективними, і тому постає необхідність їх вдосконалення. Адже гнучкість і швидка адаптація до змін середовища є головним критерієм конкурентоспроможності компаній. Переважна більшість підприємств досягла такого етапу свого розвитку, що кількість та складність господарських операцій значно зросла, в таких умовах особливо гостро постає питання пошуку шляхів оптимізації та зниження витрат робочого часу на аудит, в чому може суттєво допомогти програмне забезпечення [1].

Одним із досягнень цифрової економіки є електронний (комп'ютерний) аудит, що являє собою перевірку бухгалтерських операцій за допомогою відповідного спеціалізованого програмного забезпечення з метою визначення їх достовірності, коректності, повноти та відповідності вимогам чинного законодавства.

Проведення аудиту в умовах використання комп'ютерних систем регламентується міжнародними стандартами аудиту, зокрема МСА 401 «Аудит в умовах комп'ютерних інформаційних систем», МСА 1001 «Середовище

комп'ютерних інформаційних систем – автономні мікрокомп'ютери», МСА 1002 «Середовище комп'ютерних інформаційних систем – інтерактивні комп'ютерні системи», МСА 1003 «Середовище комп'ютерних інформаційних систем – системи баз даних», МСА 1009 «Методи аудиту з використанням комп'ютерів», а також положеннями про міжнародну аудиторську практику, що присвячені питанням проведення аудиту у різних інформаційних системах [2].

На сучасному етапі розвитку інформаційних технологій існує значна кількість програмних продуктів, що використовуються підприємствами для цілей формування інформації в галузі бухгалтерського обліку. Проте, незважаючи на велику кількість облікових програм, існує лише невелика кількість програмних продуктів, призначених для здійснення внутрішнього контролю, перевірки облікової інформації, моніторингу та поточного спостереження здійснення фінансово-господарської діяльності, а також створення документації за результатами діяльності суб'єктів внутрішнього контролю.

Зазвичай підприємства, на яких діє налагоджена система внутрішнього контролю, використовуються не спеціальні програмні продукти, призначені для здійснення контролю, а бухгалтерські програмні продукти, з інтегрованими модулями та додатками, адаптованими для здійснення процедур контролю, або створюють робочі документи за допомогою програм Microsoft Word та Microsoft Excel. Крім того, на практиці найчастіше знаходять заміну спеціалізованим програмам шляхом виконання нескладних розрахунків; використання нормативно-правової довідкової бази в електронному вигляді; проведення комплексного аналізу фінансового стану економічного суб'єкта за допомогою окремих програм.

На українському ринку програмних продуктів існує декілька програм, які забезпечують автоматизацію аудиту та контролю:

- «Case Ware» – це компанія, яка займається автоматизацією процесів фінансового контролю, аудиту та безпосередньо формуванням звітності відповідно до норм Міжнародних стандартів фінансової звітності, існує на ринку більше 20 років та функціонує більш як у 130 країнах [3].

- «1С: Аудит-Контроль для України» - це програма, яка працює на базі платформи «1С: Підприємство 8» та об’єднує функціональність декількох підсистем: «Організація», «Показники», «Завдання», «Персонал», «Внутрішні документи» та «Сервіс».

- «Івахненков & Катеньов Аудит» - це програмний комплекс, який покликаний автоматизувати аудиторську та контрольну діяльність. Використовується для різного типу формальних та логічних перевірок бухгалтерської інформації, яка спочатку формується в автоматизованих системах бухгалтерського аудиту.

- «КІТ-аудит» - це програма, яка була першою вітчизняною автоматизованою інформаційною системою управління аудиторською діяльністю. Вона забезпечує контроль якості і включає узгоджений набір робочих документів та методичних вказівок з проведення аудиту. У проекті була реалізована унікальна підсистема автоматичної синхронізації всіх відкритих документів Microsoft Office (Word і Excel) з «КІТ-Аудит» без необхідності ручного додавання цих документів до бази даних; користувачам не потрібно ці документи зберігати окремо в папці, на диску або копіювати по мережі на інший комп'ютер, програма автоматично зберігає документ у своїй базі даних при збереженні [2].

- Audit Expert – це програма для аналізу фінансового стану підприємства, яка на підставі його фінансової звітності дозволяє здійснювати тимчасовий, структурний і трендовий фінансовий аналіз, розрахунок різних фінансових показників, одержання звітів і висновків за результатами аналізу. В Audit Expert реалізовані різні методики фінансового аналізу, включаючи аналіз кредитоспроможності позичальника, підготовки річного звіту, а також елементи бенчмаркінга - порівняння фінансового стану підприємства з компаніями конкурентами або лідерами галузі.

- Prime Expert – програма для електронних обчислюваних машин та баз даних. Спеціалізацією виступають особливі функціональні можливості планування та прийняття інвестиційних рішень. Аналітична система, яка

фінансове моделювання і оцінку запланованої діяльності компанії з урахуванням зменшення фінансових ризиків, аналізує фінансові показники ліквідності, стійкості, рентабельності тощо.

- AuditXP «Комплекс Аудит» - аудиторська програма, яка органічно поєднує в собі зручність, багатофункціональність, комплексність та пропонує оригінальну методику проведення аудиту із вбудованими алгоритмами розрахунків, планування, формування та аналізу вибірки, виявлення порушень и автоматичної побудови висновків по розділам аудиту і кінцевого висновку. Містить в собі понад 700 бланків, процедур, довідкових таблиць і звітів по всіх етапах проведення аудиту.
- «ІНЕК-АФСП» - це програма, призначена для аналізу фінансового стану підприємств на основі даних зовнішньої бухгалтерської звітності, найстаріша програма фінансового аналізу на ринку [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що не зважаючи на проблематику застосування інформаційних технологій під час проведення аудиту, використання інформаційних систем є не тільки актуальним завданням і важливим фактором успішної роботи аудитора, а й необхідною умовою її виконання для здійснення якісного аудиту. Необхідно залучати аудиторів до процесу створення програмного забезпечення, що дозволить врахувати характеристики наповнення елементів програм.

Список використаних джерел:

1. Віремейчик А.М., Вітер С.А., Онешко С.В. Стратегія розвитку в умовах цифрової економіки. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 15. С. 64–69. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2021/12.pdf (дата звернення : 1.10.2021)
2. Кудирко О.М. Комп'ютеризація аудиту в Україні: актуальні проблеми та реальні перспективи. Економіка та держава**.** 2018. № 9. С. 34–38. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2018/7.pdf (дата звернення : 5.10.2021)
3. Спільник І. В., Палюх М. С. Бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2019. №1. С. 83 – 96. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/jspui /bitstream/316497/35450/1/394-787-2-PB.pdf (дата звернення : 9.10.2021)

УДК 657.6

Левченко Зоя, к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Тютюнник Світлана, к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю,
Дугар Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПРОВЕДЕННЯ Е-АУДИТУ, ЯК ПОКРАЩЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ПРАКТИКИ В УКРАЇНІ

Анотація: Актуальними питаннями сьогодення є проаналізувати функціонал спеціалізованого програмного забезпечення для проведення електронного аудиту та оцінити його переваги та недоліки. ми бачимо що на початковому етапі впровадження електронного аудиту в Україні доцільно використовувати програмне забезпечення Interactive Data Extraction and Analysis (IDEA), адже його платформа може бути інтегрована в існуючу систему, яку використовують контролюючі органи України.

Ключові слова: електронний аудит, комп'ютерний аудит, інформаційні системи та технології, електронні робочі документи аудитора.

Сьогодні в роботі провідних міжнародних аудиторських фірм та служб внутрішнього аудиту широко використовуються спеціалізовані програмні продукти, які дозволяють автоматизувати різні етапи аудиторського циклу, зокрема в частині оцінки ризиків, складання графіків, планування, безпосереднього виконання окремих аудиторських процедур, аналізу трендів, підготовки звітів та зберігання даних. Найчастіше використовуються такі програмні рішення як TeamMate, MKinsight, BWise.

Електронний аудит – це загальний термін, який охоплює ряд понять, а саме: «аудит електронних даних»; «методи комп'ютерного аудиту» або «інструменти та методи комп'ютерного аудиту»; «неперервний аудит» та «видобуток даних». По суті, це використання комп'ютерів та комп'ютерного програмного забезпечення для отримання корисної інформації з комп'ютерних систем організації [3].

Основною відмінністю е-аудиту від традиційного, є використання цифрових

методів аналізу електронної інформації, що міститься в бухгалтерських та первинних документах.

З метою зменшення витрат, підвищення якості та достовірності результатів, отриманих у процесі проведення IT-аудиту, усе більшого значення набуває використання відповідних спеціалізованих програмних засобів. Сьогодні на найбільшу увагу заслуговують GAS-рішення, розроблені компаніями Audit Command Language (ACL) та Interactive Data Extraction and Analysis (IDEA). Їх розробки ACL AuditExchange2 та IDEA Version 8 оснащені функціоналом для проведення різноманітних видів аудиту: як кожного виду окремо, так і повномасштабного цілісного оцінювання. Указані системи є спеціалізованим професійним аудиторським програмним забезпеченням, функціонал яких забезпечує вилучення (копіювання) даних із фінансової та бухгалтерської звітності платника податків та подальший їх аналіз за допомогою: запитів, стратифікації, вибірок, визначення втрачених послідовностей, статистичного аналізу, калькуляцій, пошуку дублювання даних, зведених таблиць, перехресного табулювання тощо [1].

Загальні характеристики програмного забезпечення ACL та IDEA відрізняються лише спеціальним інструментарієм, який закладений розробником в основу створення цього програмного продукту, а саме: ACL – на основі оцінювання ризиків ухилення від сплати податків, а IDEA – на основі методу послідовних виключень [2]. Для ухвалення остаточного рішення щодо придбання готового програмного продукту, необхідно оцінити таке:

- по-перше, можливості цього програмного забезпечення відповідно до CAAT-класифікації та можливості автоматизованої підтримки аналізу контрольних об’єктів, визначених стандартом COBIT 4.0;

- по-друге, можливість напряму імпортувати дані платника податків (SAF-T), надані в електронному вигляді до програмного забезпечення;

- по-третє, проаналізувати переваги та недоліки відповідного програмного забезпечення.

Більшість таких програмних продуктів передбачає можливість підключення спеціалізованих аналітичних модулів для роботи з великими масивами цифрових даних - наприклад, TeamMate Analytics або BWise Audit Analytics, але окремі

потужні аналітичні програмні інструменти - як IDEA, є надпровідними в галузі е-аудиту [1].

TeamMate Analytics є сукупністю понад 150 інструментів, розроблених спеціально для аудиторів та бухгалтерів. Після його встановлення в Excel з'являється нова вкладка, через яку користувач отримує доступ до усіх цих інструментів, що мають як найпростіші функції, так і такі потужні аналітичні інструменти як виявлення пропусків і дублікатів, тестування закону Бенфорда, вибірка на основі грошової одиниці та стратифікація.

TeamMate Analytics містить секторальні модулі, які дають змогу швидко проводити безліч тестів в окремих бухгалтерських сферах - таких як кредиторська та дебіторська заборгованість, інвентаризація, журнали обліку та інші данні активів, пасивів та зобов’язань підприємства-клаєнта.

IDEA пропонує спеціальний інструмент Smart Analyzer, який проводить користувача через увесь процес аналізу даних від початку і до кінця.

Крім того, цікавими є спеціальні програмні продукти, що забезпечують можливість дослідження файлів та баз даних об’єкта контролю. Такі програми автоматизують процес пошуку, групування, аналізу та відбору даних із баз даних інформаційних систем об’єктів контролю. Прикладом такого програмного забезпечення є програма Audit Command Language (ACL), яка забезпечує [3]:

- доступ до змісту файлів даних інформаційних систем об'єкта контролю незалежно від виду програмного забезпечення, що використовується для ведення обліку та його конфігурації;

- пошук, відбір, сортування та групування операцій, їхній аналіз на логічність, санкціонованість, наявність обов’язкових елементів.

Використання таких інструментів дозволяє зменшити робочий час та підвищить загальну цінність та ефективність його роботи.

Е-аудит може здійснюватися, власне, як повноцінна самостійна перевірка або як частина процесу традиційного аудиту. Використання е-аудиту має величезний потенціал, адже значно підвищує рівень контролю та дозволяє завчасно виявити потенційне шахрайство чи несанкціоновані дії. Основною відмінністю та реальною перевагою е-аудиту перед традиційними методами аудиту є можливість дослідження 100 % вибірки 9 об’єктів перевірки

(документів, операцій, суб'єктів господарювання). Вагомими можливостями е-аудиту також є такі: підтвердження коректності облікових даних для складання звітності; визначення того, чи відповідає автоматизована система контролю потребам менеджменту або вимогам законодавства; підтвердження правильності розрахунків (ПДВ, вирахувань із зарплати тощо); здійснення широкомасштабного аналізу даних; визначення коректності зв'язків між елементами даних; встановлення проблем при перенесенні даних між такими незалежними системами, як повторне виконання функцій обробки даних або звітування та зіставлення зі звітністю, яка використовується; ідентифікація неочікуваних чи нестандартних транзакцій [2].

Особливо актуальним сьогодні є впровадження та використання е-аудиту в податковому контролі платників податків. Тенденцією узагальненого зарубіжного досвіду застосування е-аудиту є використання відповідного інформаційно-технологічного середовища взаємодії фіскальних органів із платниками податків через використання електронної форми податкової звітності, документообігу та відповідних комп'ютеризованих програм аналізу даних і файлів бухгалтерського обліку, інформаційних систем, безпосередньо запроваджених для передавання, обробки та збереження інформації, необхідної для податкового контролю та е-аудиту.

Список використаних джерел:

1. Білецька Г.М., Ковтунович Н. Л. Щодо особливостей світових тенденцій запровадження та здійснення е-аудиту. Порівняльно-аналітичне право. 2017. № 3. С. 107–110.

2. Електронний аудит: світові надбання та вітчизняні реалії: збірник матеріалів науково-практичного круглого столу, 26 жовтня 2018 р.. Ірпінь: НДІ фіскальної політики, 2018. 64 с.

3. Подік І. І., Живко М. О., Вольних А. І. Електронний аудит на основі податкового аудиторського файлу: світовий досвід та українські перспективи. Соціально-правові студії. 2018. Вип. 1. С. 158–166. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/biblioteka/sps/SPS_2018_1/24.pdf (дата звернення : 9.10.2021).

УДК 657.6

Мартиненко Оксана, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
Спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник - **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

АУДИТОРА КАСОВИХ ОПЕРАЦІЙ: АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ

Анотація: Якість аудиту касових операцій залежить від наявності методологічних принципів організації й методики аудиту, яких в Україні недостатньо, які потребують дослідження і є актуальними для їх практичного використання.

Ключові слова: аудит касових операцій, етапи аудиту, штрафи за порушення готівкових розрахунків.

Грошові кошти є найбільш ліквідною категорією активів, які впливають на показники платоспроможності суб'єкта господарювання. Облікова інформація про грошові кошти знаходить своє відображення в фінансовій звітності, а саме: в Балансі підприємства та в Звіті про рух грошових коштів. Звіт про рух грошових коштів визначає залишок грошових коштів на кінець звітного періоду й наводить інформацію про залишок коштів на початок звітного періоду для порівняння.

Каса – приміщення або місце здійснення готівкових розрахунків, а також приймання, видачі, зберігання готівкових коштів, інших цінностей, касових документів [1]. Реєстратором розрахункових операцій називають технічний пристрій або програмно-технічний комплекс, в якому реалізовані фіскальні функції та який має призначення для реєстрації розрахункових операцій при процесах купівлі-продажу товарів (наданні послуг), операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі та/або реєстрації кількості проданих товарів (наданих послуг), операцій з видачі готівкових коштів та з приймання готівки для виконання платіжних операцій.

До реєстраторів розрахункових операцій належать: електронний контрольно-касовий апарат, електронний контрольно-касовий реєстратор,

вбудований електронний контрольно-касовий реєстратор, комп’ютерно-касова система, електронний таксометр, автомат з продажу товарів (послуг) тощо.

Обіг готівкових коштів в Україні регулюється нормативними та законодавчими документами різних рівнів: Закон України «Про Національний банк України», Законом України «Про банки і банківську діяльність», Законом України «Про застосування реєстраторів розрахункових операцій у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», Законом України «Про застосування електронних контрольно-касових апаратів і товарно-касових книг при розрахунках із споживачами у сфері торгівлі, громадського харчування та послуг», Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні.

Програмним реєстратором розрахункових операцій називають програмний, програмно-технічний або програмно-апаратний комплекс у вигляді технологічного та/або програмного рішення, який використовується на будь-якому пристрої та в якому фіскальні функції реалізовані через фіскальний сервер контролюючого органу та що призначений для реєстрації розрахункових операцій при процесах купівлі-продажу товарів (наданні послуг), операцій з торгівлі валютними цінностями в готівковій формі та/або реєстрації кількості проданих товарів (наданих послуг), операцій з приймання готівки для виконання платіжних операцій. Контролюючий орган забезпечує безоплатне програмне рішення для використання його суб’єктом господарювання [3].

Розрахункова книжка - це нумеровані квитанції, продавець видає їх під час оформлення покупки, коли працює без касового апарата.

Аудит касових операцій передбачає собою перевірку господарських операцій підприємства, що пов'язані з обігом готівки у процесі здійснення фінансової господарської діяльності, правильності їх проведення відповідно до чинного законодавства. Аудитори використовують різні методи фактичного та документального контролю за обігом грошових коштів. Насамперед вони перевіряють наявність системи внутрішнього аудиту і ефективність їх функціонування [1].

Метод вивчення бухгалтерських документів залежить від обсягу

документообігу: у невеликих підприємствах їх розглядають у хронологічному порядку, а у невеликих – в систематизованому. Перевірка касових операцій розпочинається з перевірки надходження готівкових коштів в касу. Звертають увагу від кого надходили ці кошти, на яку суму та за що конкретно. Важливим моментом тут потрібно назвати встановлення наявності фактів фіктивних перерахувань коштів за насправді непродані товари, невиконані роботи і ненадані послуги. Особливо приділяти увагу слід операціям з видачі готівки, які списують на виробничі та інші рахунки без наступних звітів про їх використання.

На підготовчому етапі аудиту касових операцій аудитор повинен розглянути всі загальні питання організації роботи каси на підприємстві а саме: інтенсивність касових операцій; основні напрями касових надходжень та видатків; кваліфікацію та практичний досвід працівників, які забезпечують роботу каси на підприємстві; наявність договорів з касирами про повну матеріальну відповідальність; забезпеченість обліку касових операцій електронно-обчислювальною технікою; обладнання приміщення каси на підприємстві [2].

Ретельне вивчення усіх зазначених питань дасть змогу аудитору скласти висновок про стан касових операцій на підприємстві, визначити вузькі місця в організації їх обліку та можливі напрями порушень і помилок. Важливим елементом аудиту касових операцій являється перевірка правильності їх відображення на рахунках бухгалтерського обліку, в журналі та у відомостях до нього. Для цього арифметичним підрахунком по кожному рядку журналу-ордера та в усіх відомостях до нього визначають правильність підсумку.

Джерелом інформації для аудиту готівки у касі можуть бути первинні документи з обліку грошових коштів, регістри обліку, акти інвентаризації касової готівки, головна книга, бухгалтерські баланси, касова книга, звіти касира, прибуткові та видаткові касові ордери, виписки з банків. Касові операції найкраще вивчати послідовно, а саме: перевірка дотримання касової дисципліни, перевірка записів в касовій книзі та в звіті касира, правильність оформлення прибуткових і видаткових касових ордерів, інвентаризація готівкових коштів в

касі [4].

Штрафні санкції за порушення врегулюванні норм обігу готівки та реєстраторів розрахункових операцій, розкрито в табл. 1.

Таблиця 1

Штрафні санкції за порушення врегулюванні норм обігу готівки та реєстраторів розрахункових операцій

Операції, щодо застосування штрафних санкцій	З 1 січня по 31 грудня 2021 року	З 1 січня 2022 року
проведення через реєстр розрахункових операцій неповної вартості проданих товарів/послуг	10% вартості проданих товарів – перше порушення	100% вартості проданих товарів – перше порушення
проведення через реєстр розрахункових операцій без включення фіскального режиму роботи	50% вартості проданих товарів – кожне наступне	150% вартості проданих товарів – кожне наступне
не роздрукували фіскального чека (неви-дача фіскального чеку покупцю) або без використання розрахункової книжки при здійсненні операції	10 нмдг (170,00 грн)	
суб'єкт господарювання взагалі не використовує розрахункової книжки, хоча повинен	850,00 грн	
незареєстрована КОРО/РК		
порушення порядку використання КОРО/РК		
незбереження КОРО/РК у встановлені строки		
не роздрукували контрольної стрічки (не створили в електронній формі), невід-повідність даних роздрукованої стрічки та електронної, спотворення даних (виняток – програмні РРО)	510,00 грн	
проведення операцій без використання режиму програмування найменування товару, якщо товари підакцизні	5100,00 грн	
внесення змін до конструкції реєстру розрахункових операцій або його програмного забезпечення	5100,00 грн	
неподання звітності щодо РРО та РК до ДПС, неподання копій фіскальних чеків по каналам зв'язку (виняток – програмні РРО)	510,00 грн	

В більшості точок оптово-роздрібної торгівлі в умовах застосування сучасних технологій та можливостей, кожен покупець має можливість обрати спосіб розрахунки. Це може бути: звичайна каса обслуговування клієнтів;

експрес каси, на яких обслуговують клієнтів з невеликою кількістю одиниць товару; так звані самокаси, на яких клієнт самостійно пробиває та оплачує весь свій товар, окрім алкогольних та тютюнових виробів, допомогти купити йому які може асистент самокаси після перевірки документу що посвідчує вік особи та цілісності акцизних марок товарів.

Складовою аудиту фінансової звітності є аудиторська перевірка Звіту про рух грошових коштів та Балансу, а це означає, що аудитору необхідно перевірити касові операції суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Про затвердження Положення про ведення касових операцій у національній валюті в Україні : Постанова правління Національного банку України від 29 груд. 2017 р. № 148. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 5.10.2021).

2. Козаченко А. Ю. Комплексний підхід до організації та методів проведення аудиту грошових коштів підприємства. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2021/81.pdf (дата звернення: 6.10.2021).

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 466-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 7.10.2021).

4. Таблиця штрафів за порушення РРО в 2021 році. URL: https://www.golovbukh.ua/article/8164-shtrafi-za-porushennya-rro-2021 (дата звернення: 4.10.2021).

УДК 657.6

Махно Сергій, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
Спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник - **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація: Аудит заробітної плати та виплат працівників є головним в соціальному спрямуванні добробуту населення, атому його методика заслуговує на постійну увагу.

Ключові слова: аудит заробітної плати, завдання аудиту, робоча програма аудиту, джерела аудиту оплати праці.

В умовах ринкової економіки підприємства є виробниками і основною ланкою економіки. Будь-яка компанія має певну кількість працівників, які виконують певний обсяг робіт і отримують заробітну плату. Результати праці працівників залежатимуть від оплати праці та зацікавленості людей у якісному виконанні поставлених завдань.

Заробітна плата - це важлива стаття витрат, яка відіграє важливу роль у формуванні виробничих витрат і тому впливає на визначення фінансових результатів компанії.

Охоплює достовірну інформацію, що стосується відповідності чинному законодавству та правильності господарських операцій, відображених у бухгалтерському обліку, та отримує достатні докази обґрунтованості її використання, достовірності відображення та впевненості у розкритті інформації відповідно до чинних принципів та звітів (якісні аспекти) звіти та оцінки для забезпечення відновлення заробітної плати, стимулювання, коригування та соціальних функцій для забезпечення подальшої стійкої роботи підприємства-все вищесказане є частиною комплексної мети аудиту розрахунків з оплати праці [3].

Завдання, що вирішує аудит розрахунків з оплати праці на

вітчизняних підприємствах, розкрито на рис. 1.

- дотримання законодавчо-нормативної бази із питань виплат (КЗпП, П(С)БО);
- ефективність внутрішнього контролю витрат на оплату праці;
- правильність розрахунків виробітку за виконані роботи та надані послуги та їх відображення в обліку;
- обґрунтованість виплат заробітної плати за трудовими угодами та достовірність відображення в обліку;
- дотримання встановленого порядку віднесення витрат на оплату праці та собівартість продукції;
- правильність визначення розміру сукупного доходу, що підлягає оподаткуванню;
- відповідних нарахувань чи утримань;
- своєчасність перерахувань до бюджету утриманих сум податків та обов'язкових платежів;
- дотримання встановленого порядку депонування заробітної плати та своєчасності перерахування депонованих сум після закінчення строку позовної давності;
- резервування коштів для оплати відпусток

Рис. 1. Завдання, що вирішує аудит розрахунків з оплати праці на вітчизняних підприємствах [2]

Генеральний план аудиту заробітної плати, інші виплати працівникам мають бути достатньо детальними, щоб розробити опис плану аудиту та його точну форму та зміст. Буде залежати від розміру організації та складності аудиту перевірки, а також з конкретних технологій і прийомів. Важливо чітко організувати бухгалтерську та аналітичну роботу розрахунків з оплати праці на підприємстві.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» передбачає розподіл поточних платежів, виплат при звільненні, виплат після закінчення роботи, виплати за інструменти власного капіталу та інших довгострокових платежів [4].

Джерелом контролю за операціями із заробітної плати є фактична (бухгалтерська) інформація, і аудитори використовують регуляторну інформацію, щоб довести законність операцій, пов'язаних з нарахуванням, обліком та обліком цих операцій. Документи, які потрібно перевірити аудитору

під час перевірки операцій розрахунків з оплати праці, подано на рис. 2.

1) наказ (розпорядження) про прийняття на роботу;
2) особова картка, де подається професійна і соціальна характеристика працівника, перевіряються його якісні показники;
3) наказ (розпорядження про переведення на іншу роботу, де розглядається порядок переміщення працівників у межах підприємства та перевіряється дотримання трудового законодавства;
4) наказ про надання відпустки подає облік використання відпусток працівниками із дотриманням трудового законодавства;
5) наказ про припинення трудового договору показує порядок припинення трудових відносин із працівниками згідно із законом про працю;
6) табель обліку використання робочого часу і розрахунків заробітної плати подає щоденний облік використання робочого часу та його контроль;
7) розрахунково-платіжна відомість показує порядок нарахування і видачі заробітної плати працівникам та контролює оплату праці;\
8) штатний розклад подає облік заробітної плати персоналу за весь період роботи на даному підприємстві;
9) наряди на виконання робіт і їх оплата подають облік виконаних робіт і їх оплату працівникам та використовуються як інформація в контрольному процесі виконання робіт;
10) маршрутні картки (листи), що затверджені відповідними органами, показують облік автотранспортних робіт та їх оплату і контролюють як виконання робіт, так і їх оплату;
11) відомості (машинограми) аналітичного та синтетичного обліку за рахунком 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» подають облік заробітної плати (оплати праці) і розрахунків з робітниками та службовцями.

Рис. 2. Документи, які потрібно перевірити аудитору під час перевірки операцій розрахунків з оплати праці

Аудит бухгалтерського обліку розрахунків за виплатами працівникам займає значну частину аудиту. Ця галузь бухгалтерського обліку є дуже специфічною і вимагає особливої уваги та концентрації аудиторів [1]. Та в аудиті, з одного боку, аудитор повинен переконатися, що компанія дотримується чинного законодавства про оплату праці та немає порушення положень про оплату праці, з іншого боку, перевірити правильність сума нарахованої та виплаченої заробітної плати та інших виплат; правильність нарахованої заробітної плати та вирахування заробітної плати та податків, а також відповідність бухгалтерських операцій та надійність висвітлення у фінансовій звітності корпорації.

Впровадження на підприємстві заходів з удосконалення аудиту нарахування заробітної плати дозволить значно підвищити аналітичність обліку, усунути недоліки в організації обліку розрахунків за виплатами персоналу на підприємстві.

Список використаних джерел:

1. Жогова О.Б. Аудит розрахунків з оплати праці. *Незалежний аудитор*. 2020. № 7 (18). С. 10-15.

2. Лишиленко О. Бухгалтерський облік розрахунків за виплатами працівникам. *Бухгалтерський облік та аудит*. 2021. № 1.

3. Пилипенко М.Ю. Аудит розрахунків з оплати праці та іншими виплатами працівникам. *Бухгалтерський облік та аудит*. 2020. № 12. С. 47–54.

4. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам»: наказ Міністерства фінансів України від 28 жовт. 2003 р. № 601. / *Верховна Рада України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1025-03#Text (дата звернення 08.10.2021).

УДК 657.6:658.787

Ю.О. Отрох, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **Довжик О.О.,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри обліку і оподаткування
Сумський національний аграрний університет
(м. Суми, Україна)

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ АУДИТОРСЬКОЇ ПЕРЕВІРКИ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: В науковій праці обґрунтовано актуальність аудиту виробничих запасів. Ідентифіковано пріоритетні напрями аудиторської перевірки досліджуваної компоненти оборотних активів, які корелюють з метою незалежного контролю. Обґрунтовано необхідність отримання від управлінського персоналу підприємства тверджень відносно виробничих запасів.

Ключові слова: аудит, виробничі запаси, планування, документальне оформлення, твердження.

За сучасних економічних умов господарювання виробничі запаси забезпечують постійність, ритмічність та безперервність діяльності кожного підприємства, завдяки чому гарантується його економічна безпека. Вони також займають чільне місце у структурі матеріальних витрат виробничого підприємства [2, С. 12].

Запаси є невід'ємною частиною функціонування виробничого підприємства, оскільки забезпечують безперервне виготовлення продукції, а отже, економічну безпеку суб'єкта господарювання [1, С. 97].

Враховуючи пріоритетне значення виробничих запасів в діяльності підприємства, доцільно наголосити, що в практичній площині в процесі організації обліку даного виду цінностей можуть виникати проблеми, які пов'язані з використанням значної кількості запасів, відсутністю Облікової політики на підприємстві, яка чітко регламентує обліковий процес щодо документального забезпечення, що, своєю чергою, може призвести до зниження якості та достовірності обліково-інформаційного забезпечення управлінського процесу. Відповідно, актуалізується роль організації якісного контролю (в т.ч.

внутрішнього та зовнішнього). В умовах сьогодення актуальним є незалежний аудиторський контроль. Акцент в даній науковій праці буде здійснено на пріоритетних напрямах аудиторської перевірки виробничих запасів.

Аудиторська перевірка забезпечить управлінський процес достовірним, незалежно оціненим інформаційним ресурсом, використання якого дасть змогу здійснити ефективне управління бізнес-процесами, розробити та імплементувати дієві заходи превентивного контролю, що, в загальній сукупності, сприятиме посиленню можливостей економічного розвитку підприємства [4, С. 1317].

Аудит виробничих запасів має бути складовою компонентою аудиторської перевірки фінансової звітності.

Метою аудиту виробничих запасів є отримання обґрунтованої впевненості у тому, що інформація про виробничі запаси у фінансовій звітності не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства та помилок і відповідає вимогам нормативно-правових актів, застосованої концептуальної основи фінансового звітування [3, С. 98].

Враховуючи означуване, пріоритетними напрямами аудиторської перевірки досліджуваної компоненти оборотних активів є:

- оцінка законодавчо-нормативної бази, яку використовує суб’єкт господарювання в процесі ведення бухгалтерського обліку виробничих запасів;

- перевірка фактичної наявності виробничих запасів;

- оцінка дієвості системи внутрішнього контролю на підприємстві;

- співставлення результатів фактичної перевірки наявності виробничих запасів з даними, які зафіксовані в документах бухгалтерського обліку;

- перевірка узгодженості положень Облікової політики з нормативними документами, а також оцінка дотримання положень даного нормативного документа локального рівня в процесі ведення обліку виробничих запасів;

- перевірка правильності оцінки виробничих запасів;

- перевірка політики щодо переоцінки (зниження вартості) застарілих, неліквідних, пошкоджених запасів;

- перевірка процедур відпуску запасів зі складу в виробництво або на

продаж;

- перевірка фактичних накладних витрат із записами щодо їх нарахування та розподілу;

- перевірка правильності ведення первинного, аналітичного та синтетичного обліку виробничих запасів;

- перевірка правильності узагальнення інформації про виробничі запаси у фінансовій звітності, зокрема в ф. 1. «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» та ф. 5. «Примітки до річної фінансової звітності»;

- оцінка ризиків суттєвих викривлень щодо запасів та ін.

Успішне виконання зазначених напрямів перевірки залежить від процесу планування. Відповідно, процес аудиторської перевірки має бути таким чином спланований, щоб час на аудит був раціонально використаний, всі важливі моменти знайшли відображення в робочій документації, яка буде інформаційним ресурсом для складання Звіту аудитора.

Плануючи аудиторську перевірку, аудитор повинен акцент зробити на питанні присутності під час інвентаризації, що включатиме інспектування запасів для підтвердження наявності та оцінки їх стану, і виконання контрольних перерахунків; нагляд за дотриманням інструкцій управлінського персоналу та виконанням процедур для відображення в обліку і контролю за результатами інвентаризації запасів; отримання аудиторських доказів щодо надійності процедур підрахунку, встановлених управлінським персоналом. Інспектування під час присутності при інвентаризації допомагає аудитору підтвердити наявність даних цінностей (навіть при умові необов'язкового права власності на них) та ідентифікувати, наприклад, застарілі і пошкоджені запаси або запаси, що починають старіти [3, С. 456].

Аудит виробничих запасів підприємства з урахуванням специфіки його діяльності повинен бути спрямований на перевірку тверджень керівництва щодо цієї компоненти оборотних активів, наведених у фінансовій звітності, шляхом застосування відповідних прийомів і процедур. Тобто, в процесі аудиторської перевірки аудитор повинен отримати від управлінського персоналу

підприємства твердження стосовно виробничих запасів (існування, права та обов'язки, повнота, оцінка та розподіл, точність, класифікація, закриття регістрів) [4, С. 1316].

Таким чином, аудиторська перевірка виробничих запасів має здійснюватися за різними напрямами, що дозволить аудитору на підставі реалістичної інформації обґрунтувати достовірну думку щодо досліджуваної компоненти оборотних активів підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н.М., Сімон Г.С. Організація внутрішнього контролю запасів на підприємстві. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2017. Вип. 23(2). С. 97-100.

2. Бондаренко Н., Фелонюк О. Організація складського обліку виробничих запасів на підприємстві. *Облік і фінанси*. 2021. № 2 (92). С. 11 – 18.

3. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду іншого надання впевненості та супутніх послуг. Видання 2016–2017 р. Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. Київ. 2018. Ч.1. 1142 с.

4. Назаренко І.М., Місюров О.В. Аудит виробничих запасів: особливості, ключові аспекти та послідовність перевірки. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 19. С. 1312 – 1318.

УДК 657.6

Павловська Тетяна, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
Спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник - **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

АУДИТ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ

Анотація: Аудит нематеріальних активів є поєднанням власне загальних практик та методик аудиту активів підприємства із урахуванням специфічних особливостей даного виду. Актуальність дослідження полягає у сучасних тенденціях розвитку новітніх підходів до аудиту нематеріальних активів.

Ключові слова: аудит нематеріальних активів, людський капітал, робоча програма аудиту.

З початку існування людства основним фактором нашого розвитку була здібність до обміну інформацією, а саме: навчання один одного, передача знань, що крім конкретних цілей мало загальну мету – отримання взаємної вигоди. І якщо в процесі історичного розвитку людства підприємницька діяльність стосувалася в основному матеріальних благ, то сучасний розвиток цивілізації та технологій потребує і частково забезпечує необхідність обліку інформації та знань. Та одним із основних видів активів у діяльності кожного підприємства, як у минулому так і на сьогоднішній день є нематеріальні активи.

Нематеріальним активом може бути визнаний актив підприємства, який можна виокреми та розпізнати за певними критеріями, не зважаючи на відсутність власне матеріальної форми (до нематеріальних активів не відносяться грошові кошти, їх еквіваленти, дебіторська заборгованість, відповідно до НП(С)БО 8 «Нематеріальні активи»)[1]. Як і будь-який інший елемент власності підприємства, нематеріальні активи та їх зміни у процесі діяльності мають бути обліковані, а одержані показники систематизовані та впорядковані у вигляді звітності підприємства.

Дієвим способом підвищення ступеня довіри користувачів звітності є проведення аудиту даних, оскільки результатом аудиторської перевірки стає

висновок про достовірність різних аспектів звітності. Що дає можливість переконатися в правдивості поданої інформації, її неупередженості, оцінити ефективність використання нематеріальних активів, проаналізувати якість ведення їх обліку на підприємстві тощо [2]. Дані характеристики можуть бути предметом інтересу як внутрішніх, так і зовнішніх користувачів.

Загалом робоча програма аудиторської перевірки нематеріальних активів підприємства передбачає здійснення перевірок таких аспектів обліку, управління та звітування, як:

– положень облікової політики щодо нематеріальних активів;

– фактичної наявності нематеріальних активів;

– наявності та юридичної чинності документів на право власності нематеріальних активів;

– обліку і документування надходження чи створення нематеріальних активів, їх оприбуткування;

– оцінювання нематеріальних активів (обґрунтованості формування первісної вартості, переоцінки тощо);

– створення первинних документів з обліку господарських операцій з нематеріальними активами (достовірність висвітлення інформації та правильність оформлення документів);

– розрахунку терміну корисного використання (не менше двох та не більше десяти років, якщо він не був зазначений у правостворюючому документі, відповідно до Податкового кодексу України), правильність нарахування амортизації, коректність її відображення у звітності;

– синтетичного та аналітичного обліку (правильності класифікації активів, своєчасності відображення облікових даних, тотожності даних регістрів із відповідними показниками звітності);

– обліку і документування вибуття активів та ін.

Дані перевірки спираються та законодавчо-нормативну базу у складі Господарського та Податкового кодексів, основних законів та положень, що стосуються ведення бухгалтерського обліку, подання звітності, а також

документування бухгалтерської інформації, НПСБО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» (та НПСБО 25 «Спрощена фінансова звітність», якщо мова йде про малі та мікропідприємства зі спрощеною системою подання звітності), НПСБО 8 та МСБО 38, що власне регламентують облік нематеріальних активів, а також НПСБО 7 «Основні засоби» та НПСБО 14 «Оренда» та інші.

Основна характеристика предмета дослідження – власне відсутність матеріальної форми, створює специфічну особливість обліку і, як наслідок, аудиту нематеріальних активів. А саме, об'єктом обліку є не сам актив, а його матеріальне відображення. Наприклад, нематеріальним активом, що використовується підприємством є певна технологія, а об'єктом обліку – патент. Для аудиту, відповідно, суттєво зростає важливість юридичних аспектів відображення нематеріальних активів. Це може бути причиною підвищення аудиторського ризику, оскільки збільшується коло специфічних процедур необхідних для перевірки, які має застосовувати аудитор. Серед яких: наявність знань щодо окремих галузей юриспруденції, що стосуються як власне використання нематеріальних активів, так і юридичного оформлення обсягу прав, якими володіє підприємство стосовно вищезазначених активів, потенційно можлива необхідність залучення сторонніх фахівців з оцінки нематеріальних активів, для підвищення достовірності правильності та правомірності їхнього відображення [3, С. 202].

Крім власне прав та обов'язків щодо нематеріальних активів, які використовуються підприємством, у процесі перевірки аудитор має скласти судження про фактичне існування нематеріальних активів відображених у балансі на звітну дату, коректність їх оцінки, повноту облікового відображення операцій, в яких вони були задіяні, достовірність поданої у звітності інформації та достатній рівень її розкриття у примітках [4].

Основний метод перевірки відповідності фактичних даних та облікової інформації щодо активів підприємства – інвентаризація – для нематеріальних активів є ускладненим, оскільки вони є неосяжними для сенсорної системи людини. Проте, крім перевірки документів, що є підставою для оприбуткування

чи вибуття активів, юридично оформлених прав на їх використання, може бути проведено аудит матеріальних форм відображення нематеріальних активів, які роблять їх доступними для взаємодії для людини. Так, об'єктом авторського права може бути персонаж (як частина твору). За своєю сутністю він є віртуальною постаттю, що має певні візуальні, психічні та особистісні якості і може походити з будь-якого мистецького твору. Але крім власне ідеї існування персонажу, що є у фантазії автора та репієнта твору, існує матеріальна форма опису чи зображення персонажу: текстовий опис, ілюстрація героїв літературного твору, зображення персонажів художнього мистецтва, анімації, кінематографу (через одухотворення артистом), іграшки тощо.

Крім власне аудиту обліку та звітності нематеріальних активів, внутрішніх (а також обмежене коло зовнішніх) користувачів звітності може цікавити інформація щодо раціональності використання нематеріальних активів підприємством, щоб оцінити альтернативні додаткові можливості застосування даних активів. Це питання висвітлюється у процесі аудиту ефективності нематеріальних активів.

Отже, за своєю суттю аудит нематеріальних активів є поєднанням власне загальних практик та методик аудиту активів підприємства із урахуванням специфічних особливостей даного виду. Основною характеристикою, яка власне продукує найсуттєвіші відмінності є відсутність матеріальної форми активу, проте має місце матеріальне відображення права власності на нематеріальні активи у вигляді відповідних документів (патентів, сертифікатів, ліцензій тощо) та матеріальні носії, інструменти, які дають можливість взаємодіяти із активами (ілюстрація персонажу, встановлене на комп'ютер програмне забезпечення та ін.). Таким чином аудит нематеріальним активів концентрується переважно на питаннях юридичного документального оформлення прав власності на них.

Список використаних джерел:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи»: затв. наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18 верес. 1999 р. / *Верховна Рада України*. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0750-99#Text (дата звернення: 11.10.2021).

2. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг (видання 2016-2017 років). / *Міністерство фінансів України.* URL: https://mof.gov.ua/uk/mizhnarodni-standarti-auditu (дата звернення: 11.10.2021).

3. Тарасенко Л. О. Особливості аудиту нематеріальних активів: аналітичні процедури та інспектування: *Економічний аналіз.* 2017 р. Том 27. № 2. URL: https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1295 (дата звернення: 11.10.2021).

4. Auditing Intangible Assets – Risk, Assertions, And Procedures. URL: https://audithow.com/auditing-intangible-assets/ (дата звернення: 11.10.2021).

УДК 657.6

Поліщук Альона, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
спеціальності 071 Облік і оподаткування
Науковий керівник - **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ПОДАТКОВИЙ АУДИТ : АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Анотація: Аналіз податкового обліку допомагає усунути його невідповідність вимогам законодавства, побачити ті помилки, які б могла виявити перевірка, і вчасно їх виправити. Проведення такого аудиту вимагає особливого професіоналізму та об'єктивності, а також відмінної обізнаності у сфері податкового законодавства. Тому варто звертатися до фахівців, які мають достатньо знань і досвіду для цієї процедури.

Ключові слова: аудит розрахунків за розрахунками з бюджетом, податковий аудит, методика податкового аудиту, порушення в аудиті.

В сучасних умовах існування підприємство напряму залежить від належного контролю, а саме від податкового аудиту. Податковий аудит – це насамперед незалежна перевірка та контроль за дотриманням законодавства: своєчасністю нарахування і сплати податків до державного бюджету, правильністю ведення податкового обліку [2].

У більшості підприємств існує стереотип, що аудиторська перевірка направлена лише на нарахування штрафів, проте ж насправді мета перевірки полягає в знаходженні раціональних рішень подолання виявлених проблем. Як правило її ефективно проводити перед податковою перевіркою, що допоможе реально оцінювати становище на підприємстві [3].

Відповідно до ЗУ «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» від 16 січня 2020 року №466 врегульовано основні питання податкового аудиту:

- Первинні документи, які не були представлені аудитору по причині їхньої втрати, при повторній перевірці вважатимуться відсутніми.

- Внесено зміни до строків сплати грошового зобов'язання, а саме на 10 робочих днів замість 10 календарних.

- Затверджено можливість зупинення виїзних та невиїзних документальних перевірок платників податків всіх категорій, а не лише великих платників податків.

- Збільшено строк проведення перевірки з 3 років до 5 та інші [1].

Податковий аудит спрямований насамперед на дослідження податків підприємства. Одним із видів непрямих податків є Акцизний податок, що спрямований на реалізацію лише деяких видів товарів. Розглянемо детальніше підакцизні товари, до яких належать: Спирт етиловий та інші спиртові дистиляти, алкогольні напої; Тютюнові вироби, тютюн та промислові замінники тютюну; Нафтопродукти, скраплений газ; Автомобілі легкові, кузови до них, причепи та напівпричепи, мотоцикли.

Мета аудиту АП полягає в достовірності та своєчасності його нарахування і сплати.

Основними завданнями аудиту акцизного податку полягають у перевірці номенклатури товарів, які виробляються в Україні, правильності визначення бази оподаткування, наявність ліцензій для вироблення підакцизних товарів, правильності відображення податкових зобов'язань та ін.

За недотримання законодавства України передбачено ряд штрафів. Зокрема Законом №466 установлено нові штрафи за несвоєчасну реєстрацію в ЄРПН податкових накладних та розрахунків коригування. Проте слід звернути увагу на те, що дані штрафи розповсюджуються лише для окремих ПН/РК, що не надаються отримувачу (табл. 1).

Таблиця 1

Розміри штрафів, пов'язані з реєстрацією ПН/РК

ПН/РК	Розмір штрафу	База
Несвоєчасні реєстрація ПН/РК		
Несвоєчасна реєстрація ПН, складених на операціях, що звільнені від сплати ПДВ; Операції, що оподатковуються за ставкою 0%;	2% від обсягу постачання (без ПДВ), але не більше 1020 грн. Якщо обсяг < 51000 грн, то штраф = 2%.	Обсяг постачання (без ПДВ)

Продовження табл. 1

ПН/РК	Розмір штрафу	База
ПН/РК за нарахованими компенсуючими; ПДВ -зобов'язання; ПН на суму перевищення мін бази над ціною постачання	Якщо обсяг >= 51000 грн – штраф 1020	
Інші ПН/РК	10-50% в залежності від кількості днів прострочення	Сума ПДВ, що зазначена на ПН/РК
Не реєстрація ПН/ПК		
Операції, що звільнені від ПДВ; Операції, що обліковуються за ставкою 0%; Наявні компенсуючі ПДВ-зобов'язання; ПН на суму перевищення мін бази над ціною постачання	5%, але не більше 3400 Якщо обсяг < 68000 грн, то штраф = 5% Якщо обсяг >= 68000 грн – штраф 3400	Обсяг постачання (без ПДВ)
Інші ПН/РК	50% +50% (якщо протягом 10 календарних днів після отримання повідомлення ПН/РК так і не зареєстровано)	Сума ПДВ, що зазначена на самій ПН/РК

На сьогоднішній день податковий аудит став невід'ємною частиною у діяльності кожного підприємства. Це жорстка необхідність, проте саме за допомогою цієї перевірки на підприємстві знижуються ризики порушень податкового законодавства. Адже своєчасно проведений аудит дасть змогу уникнути небажаних втрат при податкових перевірках, тим самим окупити затрати, що були понесені на послуги аудиторської фірми.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 466-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення 7.10.2021).

2. Красота О. Г. Економічна сутність податкового аудиту. *Електронний фаховий журнал «Економіка та суспільство»*. Вип. № 4. Серпень 2016 р. С. 343-346.

3. Малишкін О. І. Аудит податків : конструкція на майбутнє. *Економіка : реалії часу*. № 1 (17), Одеса. 2019. С. 208-213.

УДК 657.6

Проценко Анастасія, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник - **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю

Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ВИПЛАТИ ПРАЦІВНИКАМ ПІД ПРИЗМОЮ АУДИТУ

Анотація: Аудит нарахування заробітної плати, достовірність сум за податком на доходи фізичних осіб, сум військового збору та єдиного внеску соціального характеру носить актуальний характер та вимагає постійного контролю, як з боку державного аудиту, так і збоку незалежного аудиту.

Ключові слова: аудит за виплатами працівникам, етапи аудиту, господарські операції в аудиті, порушення аудиту оплати праці.

Аудит розрахунків заробітної плати є одним з найважливіших і складних напрямків аудиторської роботи, оскільки безпосередньо впливає на економічні інтереси всіх без винятку працівників підприємства, що перевіряється. Це пов'язано з тим, що облік праці та заробітної плати трудомісткий, вимагає уваги та концентрації, оскільки передбачає обробку великого обсягу первинної інформації, має багато подібних операцій, які вимагають багато часу.

Заробітна плата відповідно до Закону України «Про оплату праці» - це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Перевіряючи розрахунки зарплати, з одного боку, важливо переконатися, що підприємство дотримується чинного законодавства про оплату праці, відсутність порушень заробітної плати, а з іншого - перевірити правильність відрахування податків та винагороди від працівників за дотримання відображення операцій у бухгалтерському обліку та достовірність їх висвітлення у фінансовій звітності підприємства [2].

Для перевірки проводиться оплата праці аудитора план аудиту, у якому перераховані етапи аудиту та терміни їх виконання, та також програма аудиту,

яка містить перелік аудиторських процедур.

Основними завданнями аудиту розрахунків за виплатами працівникам є:

- контроль за дотриманням чинного законодавства щодо розрахунків з оплати праці та інших виплат працівникам;

- встановлення правильності укладання трудових угод;

- перевірка правильності здійснення нормування праці та її оплати;

- перевірка ефективності системи внутрішнього контролю розрахунків за виплатами працівникам;

- перевірка виплат заробітної плати за трудовими угодами на достовірність відображення в їх обліку;

- перевірка правильності розрахунку розмірів основної і додаткової заробітної плати та премій;

- визначення дотримання встановленого порядку віднесення витрат на оплату праці на собівартість продукції;

- з'ясування законності та повноти утримань із заробітної плати та інших виплат працівникам та ін [3].

У таблиці нижче наведені господарські операції, які підлягають перевірці при проведенні аудиту розрахунків з оплати праці.

Таблиця 1

Аудит розрахунків з оплати праці на основі господарських операцій щодо виплат працівникам

Господарські операції	Об'єкти, що підлягають перевірці при проведенні аудиту
Нарахування на заробітну плату	Нарахування Єдиного внеску соціального страхування(ЄСВ)
Нарахування заробітної плати	Нарахування основної заробітної плати
	Нарахування додаткової заробітної плати
	Нарахування заохочувальних та компенсаційних виплат
	Нарахування сум відпускних та лікарняних
	Розрахунок середньої заробітної плати
Утримання із заробітної плати	Утримання ПДФО
	Утримання військового збору
	Утримання професійних внесків
	Інші утримання
	Своєчасно неповернуті підзвітні суми
Виплата заробітної плати працівникам	Визначення суми заробітної плати до виплати працівникам

Продовж. табл.1

1	2
	Виплата заробітної плати працівникам через банк або касу
Узагальнення інформації щодо розрахунків з оплати праці на рахунках синтетичного та аналітичного обліку	Узагальнення інформації на рахунках бухгалтерського обліку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам», 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» тощо
Відображення інформації про розрахунки з оплати праці у фінансовій звітності	Звіт про фінансовий стан (форма №1)
	Звіт про фінансовий результат (форма №2)
	Звіт про рух грошових коштів (форма №3)

Етапи аудиту розрахунків за виплатами працівникам представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Етапи аудиту розрахунків з оплати праці

Етапи аудиторської перевірки за розрахунками з оплати праці	Опис аудиторських процедур за основними етапами
Підготовчий етап	включає розробку підходів до проведення перевірки, збирання інформації, аналізу й обробки інформації та оцінки ефективності аудиторської перевірки
Докладна перевірка	спрямована на виявлення повноти та точності оцінки зобов'язань за виплатами працівникам
Заключний етап	аудиту виплат працівникам синтезує та аналізує виявлені порушення й помилки.

Методом вибіркової перевірки аудитор аналізує правильність нарахування заробітної плати та інших виплат працівникам підприємства. Під час перевірки аудитор повинен встановити відповідність аналітичного обліку (особові рахунки, розрахунково-платіжні, розрахункові, платіжні відомості заробітної плати по синтетичному рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам»).

При цьому необхідно порівняти залишок, який відображається в балансі по рядку 1630 «Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці» з даними розрахунково-платіжної або розрахункової відомості, а суму заборгованості по розрахункових відомостях з сумами особових рахунків та з сумами платіжних відомостей, по яких заробітна плата виплачена працівникам [2]. Крім того, дуже важливо перевірити правильність підрахунків підсумків для виплати «на руки» працівникам як по вертикалі, так і по горизонталі.

На практиці часто мають місце випадки, що при арифметичній перевірці правильності підсумків у розрахунковій відомості, суми нарахованої заробітної

плати вказані правильно, вірно відображені суми відрахувань і утримань, правильно визначена заборгованість на кінець місяця, однак, підраховуючи окремі суми в графі «Разом нараховано», аудитор з'ясовує, що в рядку «Разом» проставлена більша сума, таку саму різницю аудитор визначить при перевірці графи «До видачі» і рядка «Разом». У практиці дуже часто причинами відхилень між даними аналітичного й синтетичного обліку рахунку 66 «Розрахунки за виплатами працівникам» можуть бути перекручення даних унаслідок зловживань; відсутність виплати авансів; повторне списання грошових документів з віднесенням виплат за ними в дебет рахунку 66; зменшення дебіторської заборгованості або збільшення кредиторської заборгованості під час перенесення сальдо з однієї розрахункової відомості до іншої.

Щоб запобігти помилкам в обліку виплат працівникам керівники підприємств застосовують послуги аудиторів. Під час аудиту розрахунків за виплатами працівникам керівництво суб'єктів господарювання може переконатись у дотримані норм чинного законодавства про оплату праці, відсутності порушень умов оплати праці, а також перевірити правильність сум нарахованої та виплаченої заробітної плати, інших виплат; правильність здійснених нарахувань на фонд оплати праці та відрахувань податків і зборів із заробітної плати, а також відповідність відображення операцій в бухгалтерському обліку і достовірність їх наведення у фінансовій звітності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Про оплату праці : Закон України від 24 берез. 1995 р. № 108/95-ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення : 09.10.2021).

2. Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці. Положення затверджено наказом Державного комітету статистики України № 489 від 05 груд. 2008 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada (дата звернення : 10.10.2021).

3. Табель обліку робочого часу 2021: бланк, умовні позначення і зразок заповнення. URL: https://www.kadrovik01.com.ua/article/3932-oryadokvedennya-tabelya-oblku-robochogo-chasu (дата звернення :10.10.2021).

УДК 657.6

Скрипак Максим, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
спеціальності «Облік і оподаткування»,
Дугар Вікторія, ЗВО ОКР «Магістр»,
спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник – **Левченко Зоя,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

МЕТОДИКА АУДИТУ «ЗВІТУ ПРО ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ»

Анотація: Аудит фінансової звітності є актуальним аспектом при визнанні достовірності показників діяльності підприємства та вимагає постійного контролю. Обов'язковий та ініціативний незалежний аудит фінансової звітності наближає Україну до норм Міжнародного законодавства.

Ключові слова: аудит фінансової звітності, стадії аудиту, контроль фінансових результатів, обов'язковий аудит фінансової звітності.

Перевірка фінансових результатів та визначення фінансового стану діяльності суб'єкта господарювання є одним із найскладніших та найбільш відповідальним видом аудиторської перевірки, який має найвищий ступінь аудиторського ризику. При цьому, даний вид перевірки є найпоширенішим, бо зацікавленість в об'єктивності обліку і звітності виникає як у підприємства, в особі власника, так і в держави, в особі контролюючих органів.

Фінансовим результатом діяльності підприємства, згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», може бути прибуток або збиток. Прибуток – це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати, а збиток, у свою чергу – це перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати [3].

Показники фінансових результатів діяльності є дуже важливими в управлінні підприємством. Така інформація необхідна для різних груп користувачів і використовується при прийнятті рішень.

Метою аудиту Звіту про фінансові результати є висловлення аудитором незалежної професійної думки щодо достовірності інформації про доходи,

витрати, прибутки та збитки діяльності підприємства. При перевірці фінансової звітності аудитор повинен керуватися такими нормативними документами:

1 група - Закони України та Національні положення стандарти бухгалтерського обліку;

2 група - Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, Кодекс професійної етики бухгалтерів та аудиторів.

Відповідно до п. 3 ст. 14 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», залежно від категорії суб'єкта господарювання фінансову звітність разом з аудиторським висновком мають подавати:

- підприємства, що становлять суспільний інтерес (крім великих підприємств, які не є емітентами цінних паперів), публічні акціонерні товариства, суб'єкти природних монополій на загальнодержавному ринку та суб'єкти господарювання, які здійснюють діяльність у видобувних галузях – не пізніше ніж до 30 квітня року, що настає за звітним періодом, мають оприлюднювати річну фінансову звітність та річну консолідовану фінансову звітність разом з аудиторським висновком на своїй веб-сторінці (у повному обсязі) та в інший спосіб у випадках, визначених законодавством;

- великі підприємства, які не є емітентами цінних паперів, та середні підприємства – не пізніше ніж до 1 червня року, що настає за звітним періодом, мають оприлюднювати річну фінансову звітність разом з аудиторським висновком на своїй веб-сторінці (у повному обсязі);

- інші фінансові установи, що належать до мікропідприємств та малих підприємств – не пізніше ніж до 1 червня року, що настає за звітним періодом, мають оприлюднювати річну фінансову звітність разом з аудиторським висновком на власній веб-сторінці (у повному обсязі) [6].

І як зазначає ДПС, вперше норма щодо обов'язкового подання річної фінансової звітності разом з аудиторським висновком застосовується за підсумками 2020 звітного року, у строк не пізніше 10 червня 2021 року.

У ході аудиту звіту про фінансові результати вивчається облікова політика

щодо обліку доходів та фінансових результатів, умови визнання доходів від звичайної діяльності; повнота розкриття інформації про доходи у фінансовій звітності та примітках до фінансових звітів; наявність окремого обліку доходів від різних видів діяльності; правильність та своєчасність відображення доходів у первинних документах та облікових регістрах [1].

Але дослідження показали, що існує різноманітність у підходах до аудиту фінансових результатів діяльності підприємства, які можна узагальнити на такі основні стадії перевірки фінансових результатів діяльності підприємства у загальній схемі аудиту фінансової звітності: організаційну, підготовчу (планування), технологічну та результативну (табл. 1).

Таблиця 1

Стадії проведення аудиту фінансової звітності діяльності підприємства на основі [2]

Організаційна стадія	Попереднє ознайомлення аудитора з потенціальним клієнтом для оцінки трудомісткості аудиту та аудиторських ризиків
	Відправлення аудиторською фірмою (аудитором) листа-зобов'язання
	Укладання договору про проведення аудиту
Підготовча стадія	Формування аудитроської групи
	Вирішення про необхідність залучення сторонніх спеціалістів
	Складання загальної стратегії та плану аудиту
	Розробка програми та графіку аудиту
Технологічна стадія	Формальна перевірка Звіту про фінансові результати
	Перевірка показників Звіту про фінансові результати за допомогою аналітичних методів
	Тестування синтетичного та аналітичного обліку доходів та витрат за допомогою зустрічної перевірки оборотів
	Перевірка на коректність бухгалтерських записів та відповідності складу доходів та витрат підприємства вимогам законодавчих актів
	Перевірка законності здійснення господарських операцій, реальності їх існування
	Складання пробного Звіту про фінансові результати та порівняння даних зі звітом клієнта та аналіз відхилень
Результативна стадія	Підготовка та надання письмової інформації замовнику за результатами проведеного аудиту
	Погодження результатів аудиту із замовником
	Складання і підписання аудиторського звіту та незалежного висновку

Слід зазначити, що процес аудиторської перевірки фінансових результатів не повинен зводитись лише до виконання встановлених стандартних аудиторських методів та процедур. На основі свого професійного судження

аудитор повинен творчо та відповідально відноситись до своїх обов'язків і, спираючись на свій досвід та професіоналізм, використовувати ті методи та прийоми, які, на його думку, мають максимально точно приблизити до мети аудиту, отримати необхідну інформацію для висловлення об'єктивного аудиторського висновку [2].

Податкові ризики не проведення обов'язкового аудиту фінансової звітності за 2021 рік підприємства, які передбачені ПКУ, враховують такі податкові аспекти:

- норми п.46.2 ст. 46 ПКУ передбачають, що платники податку на прибуток, які відповідно до Закону України від 16 лип. 1999 р. №996-XIV «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» зобов'язані проводити аудит, надають річну фінансову звітність в ДПС з аудиторським звітом не пізніше 10 червня року, наступного за звітним. Якщо в результаті аудиторської перевірки були виявлені помилки, що вплинули на показники декларації, необхідно надати уточнюючу річну декларацію з податку на прибуток;

- згідно із пп. 39.4.6 п. 39.4 ст. 39 ПКУ підприємства, які готують документацію з трансфертного ціноутворення для подання в контролюючі органи, повинні доповнити її копією аудиторського висновку щодо бухгалтерської (фінансової) звітності платника податків за звітний період (звітні періоди), за які подається документація з трансфертного ціноутворення (якщо його наявність є обов'язковою для платника податків);

- відповідно до п.7 додатку 1 Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в ЄРПН одним з критеріїв ризиковості платника податку на додану вартість є неподання контролюючому органу фінансової звітності за останній звітний період всупереч нормам підпункту 16.1.3 пункту 16.1 статті 16 та пункту 46.2 статті 46 ПКУ [4].

Під час аудиту Звіту про фінансові результати можуть застосовуватись аналітичні процедури, зокрема порівняння фінансової інформації за поточний період із порівняльною фінансовою інформацією за попередні періоди. Цей вид аналітичних процедур може мати місце, як на початковому етапі аудиту Звіту

про фінансові результати (в процесі отримання розуміння бізнесу підприємства-клієнта й оцінки ризиків, на етапі планування), так і на завершальному етапі. Порівняння відповідних показників поточного періоду з аналогічними показниками попередніх періодів дає можливість аудиторові виділити інформацію, яка вимагає подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Аудит : підручник (в двох частинах) / за ред. Грушко В.І. / Брадул О.М та ін. К. : Видавництво Ліра-К, 2019. 324 с. URL:https://lira-k.com.ua/preview/12559.pdf (дата звернення: 01.10.2021).

2. Аудит : методика і організація : навч. посібник / Н. І. Гордієнко, О. В. Харламова, Ю. І. Мізік, О. О. Конопліна ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 319 с URL: https://core.ac.uk/download/pdf/141489401.pdf (дата звернення: 07.10.2021).

3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 10.10.2021).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві : Закон України від 16 січ. 2020 р. № 466-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 7.10.2021).

5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21 груд. 2017 р. № 2258-VIII URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text (дата звернення: 04.10.2021).

6. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип**.** 1999 р. № 996-IV**.** *Верховна Рада України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 07.10.2021).

УДК 657.6

Трохименко Тетяна, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
спеціальності «Облік і оподаткування»,
Чухрай Олеся, ЗВО ОКР «Бакалавр»,
спеціальності «Облік і оподаткування»
Науковий керівник - **Дугар Тетяна,** к. е. н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ АУДИТУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Анотація: Аудит податку на додану вартість є ефективним шляхом в регулюванні сум щодо формування податкового кредиту та податкового зобов'язання при визнанні сум податку до сплати. Підприємствам платникам за даним податком завжди потрібна допомога та узагальнення даних через податковий аудит.

Ключові слова: податковий аудит, запитальник з аудиту податку на додану вартість, податковий кредит, податкові зобов'язання, порушення аудиту.

Керівники підприємств, які стратегічно планують своє бізнес-майбутнє, розглядають податковий аудит як ефективний та відносно ефективний інструмент. Недорогий у співставленні з можливими втратами від донарахувань податків та штрафних санкцій за наслідками перевірок податковими органами. Сенс податкового аудиту – це визначення можливих фінансових втрат в майбутньому через помилки в податковій звітності або некоректне тлумачення норм податкового законодавства України [1].

Придбання матеріалів та реалізація продукції підприємства неодмінно пов'язана з податковим кредитом та податковим зобов'язанням. Важливою умовою для правильності ведення обліку та подачі звітності є вчасне та правильне документальне оформлення операцій з оподаткування податком на додану вартість, а тому актуальною проблемою на сьогодні стає перевірка правильності, своєчасності та законності його нарахування та сплати у загальнодержавний бюджет країни.

Завдання проведення аудиту податку на додану вартість: оцінити стан аналітичного та синтетичного обліку податку на додану вартість, які

здійснювало підприємство за період, що перевіряється; виконати перевірку своєчасності та правильності відображення в обліку податку на додану вартість; здійснити перевірку додержання підприємством вимог нормативних документів, які регламентують порядок ведення податку на додану вартість.

На 1 етапі аудиту завдяки перевірці визначають, чи є підприємство платником ПДВ. Визначають нормативну базу з ПДВ з урахуванням усіх змін у періоді, який перевіряється. Встановлюють, чи користується підприємство пільгами з ПДВ та в яких обсягах. Встановлюють правильність визначення підприємством об'єкта оподаткування ПДВ. Перевіряють правильність застосування ставок (0% або 20%) [2].

На 2 етапі перевіряють повноту та своєчасність сплати ПДВ. Аналізують альтернативні методи обкладання ПДВ. В запитальник податкового аудиту з податку на додану вартість необхідно визнати такими:

Чи є підприємство платником ПДВ, що підтверджується наявністю Свідоцтва платника ПДВ?

Чи достовірні суми відображення в обліку податкового кредиту з ПДВ?

Чи своєчасні процеси завершеності відображення ПДВ?

Чи об'єктивні права власності на основні засоби, нематеріальні активи та товарно-матеріальні цінності, щодо яких нараховано ПЗ чи ПЗ з ПДВ?

Перевірка визначення суми ПДВ згідно із застосованими цінами та кількістю продукції та ставок ПДВ, за нормами?

Перевірка правильності визначення та відображення в обліку податкового зобов'язання, згідно законодавства України?

Чи немає порушень щодо електронної реєстрації податкових накладних в Електронному реєстрі ПН платників ПДВ?

Перевірка правильності відображення та розкриття у податковій декларації з податку на додану вартість, щодо законності операцій звітного періоду? [1].

Варіанти проведення аудиту податкової звітності, необхідно формувати за будь-якими видами податків, як прямих так і непрямих:

- Регулярний аудит (щомісячний, щоквартальний та/або щорічний) щодо

правильності складання податкової звітності підприємств.

- Експрес-аудит перед початком комплексних перевірок податковими органами щодо дотримання законодавства України з питань оподаткування.

- Аналіз окремих операцій на предмет наявності можливих податкових ризиків та відповідності чинному податковому законодавству України.

- Розробка оптимальної моделі ведення бізнесу окремої компанії з точки зору мінімізації «податкового навантаження». Супроводження перевірок підприємств контролюючими органами (відповіді на запити, надання пояснень).

- Оскарження податкових повідомлень і рішень в адміністративному та судовому порядку (підготовка заперечень та скарг на результати податкових перевірок).

- Інші аспекти діяльності підприємства [3].

У зв'язку з останніми подіями у світі, а саме карантини та локдауни у нашій країні Кабінет Міністрів України постановив, що з 1 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину, встановленого КМУ на всій території України за порушення податкового законодавства не застосовуються штрафні санкції, крім санкцій за порушення нарахування, декларування та сплати ПДВ [4].

Отже на період дії карантинних заходів, платників ПДВ не звільнено від застосування до них фінансової відповідальності:

- за неподання (несвоєчасне подання) податкової звітності з ПДВ;

- за несплату (несвоєчасну сплату) податкових зобов'язань з ПДВ.

При цьому протягом періоду з 01 березня 2020 року по останній календарний день місяця (включно), в якому завершується дія карантину, не будуть застосовуватись санкції за не реєстрацію (несвоєчасну) реєстрацію податкових накладних/розрахунків коригування в ЄРПН. У разі неподання або несвоєчасного подання в період карантину податкової звітності з ПДВ, акцизного податку, рентної плати до платників податків застосовуються штрафні санкції, передбачені п. 120.1 ПКУ. Накладається штраф в розмірі 340,00 гривень, за кожне таке неподання або несвоєчасне подання.

Оптимізацію оподаткування слід розглядати як систему заходів, здійснених у межах чинного законодавства, спрямованих на зменшення податкових платежів, до яких належать такі: розробка і реалізація схем спрямування фінансових потоків, господарських операцій, вибір виду діяльності, використання пільг, законодавчих прогалин, правильне формування облікової політики підприємства, тощо.

Список використаних джерел:

1. Дугар Т. Є. Податковий аудит: проблеми європейського перетворення. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. URL: http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-2-2017/32.pdf (дата звернення 01.10.2021).

2. Офіційне видання державної фіскальної служби «Вісник». URL: http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100020545-shtrafni-sanktsiyi-vidpovidi-podatkivtsiv-na-zapitannya-garyachoyi-liniyi (дата звернення 01.10.2021).

3. Про затвердження форм та Порядку заповнення і подання податкової звітності з податку на додану вартість: Наказ міністерства фінансів України № 131 від 01.03.2021 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0159-16#Text (дата звернення 04.10.2021).

4. Податковий кодекс України - стаття 120 із змінами, внесеними згідно із Законом № 466-IX від 16.01.2020 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/conv#n2400 (дата звернення 11.10.2021).

СЕКЦІЯ 5

УДК 338

В.К. Антошкін, д.е.н., доцент
професор кафедри економіки і фінансів
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(м. Бердянськ, Україна)

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація: досліджено світовий дослід державної підтримки аграрного сектора економіки та особливості розвитку сільськогосподарського виробництва у контексті його фінансового забезпечення.

Ключові слова: механізм, фінансове забезпечення, аграрне виробництво, принципи, фінансові ресурси.

Жодна з ринкових систем не спроможна забезпечити умови існування сільських територій без належної, цілеспрямованої державної політики щодо перерозподілу значної частини національного доходу на підтримку розвитку аграрного сектора економіки. Зважаючи на це, з метою координації процесів ринкових перетворень в аграрному секторі, саме держава з високим економічним розвитком стає гарантом сприяння підтримки цього сектора економіки, спрямованої на процеси реформування та створення ефективного виробництва аграрної продукції. Саме тому сучасну ринкову економіку таких країн визначають економікою регульованого і соціально орієнтованого господарства.

Державна політика підтримки розвитку аграрного сектора є одним із пріоритетних напрямів економічної політики розвинених країн світу. Державна політика підтримки аграрного сектора створює можливості не лише для забезпечення країни продовольством, але й нарощення параметрів експорту сільськогосподарської продукції і продуктів харчування, не послаблюючи при цьому продовольчу безпеку держави.

За останні роки Україна активізувала свою діяльність у напрямку покращення політичного та економічного співробітництва з Європейським Союзом (ЄС) з намірами входження до європейської спільноти. Підготовка

до вступу та членства в ЄС має значний вплив на сільське господарство та державну аграрну політику. Сучасні тенденції актуалізують необхідність дослідження політики підтримки аграрного сектора країн-учасниць ЄС як складової економічної безпеки та невід'ємної частини європейської стратегії розвитку. Починаючи зі створення ЄС і до сьогоднішнього дня характерні риси діючої моделі аграрних відносин у європейських країнах визначає Спільна аграрна політика (САП). Протягом багатьох десятиліть САП змінювала основні принципи та підходи до підтримки агарного сектора економіки. Сьогодні основним напрямом, на який націлена САП, є розроблення ефективної та адекватної аграрної політики шляхом надання основних «суспільних благ» та встановлення підтримуючої законодавчої, адміністративної і регуляторної систем задля стимулювання приватних інвестицій у сільське господарство. Діяльність САП передбачає заходи, спрямовані на підтримку конкурентоспроможності аграрного сектора ЄС на світовій арені без застосування експортних субсидій, зменшення способів підтримки, що призводять до викривлення умов торгівлі, та більшою мірою — на розвиток сільських територій, захист навколишнього середовища та забезпечення продовольчої безпеки [6].

Наразі вплив держави на аграрний сектор у зарубіжних державах можна представити як поєднання економічних та адміністративних методів, котрі охоплюють визначені інструменти політики.

Так до економічних відносять методи:

– прямі;
– непрямі.

До прямих методів відносяться:

– прямі субсидії;
– виплати на розвиток виробничої інфраструктури;
– виплати на соціальну інфраструктуру села;
– субсидії на рекультивацію земель;
– компенсаційні виплати про стихійних лихах;

– виплати за вимушені скорочення посівних площ.

До непрямих відповідно:

– інструменти цінової політики;

– пільгові режими оподаткування;

– фінансово-кредитна підтримка;

– регулювання структури сільськогосподарського виробництва.

Адміністративні методи представлено у наступному переліку:

– державні програми;

– стратегічні плани, щорічні плани соціально-економічного розвитку;

– адміністративні інструменти зовнішньої політики (квоти, ліцензії, сертифікація імпорту).

Отже, більшість із визначених зарубіжних інструментів і заходів мають усі необхідні передумови, аби бути реалізованими на відповідному етапі соціально-економічного розвитку нашої держави в цілях забезпечення ефективного розвитку аграрного сектора економіки, ефективного функціонування аграрної політики та посилення економічної безпеки держави.

Список використаних джерел:

1. Зоря С., Нів'євський О. Еволюція Спільної аграрної політики ЄС: наслідки для України / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій в Україні. URL:http://www.ier.com.ua/ua/publications/consultancywork?pid=1740.10. (Дата звернення 27 вересня 2021).

УДК 336.11

Л.В. Барабаш, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет садівництва
(м. Умань, Україна)

ТРАЄКТОРІЯ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН

Анотація: В умовах трансформації соціально-економічного середовища України відзначається зміна інституціональних пріоритетів розвитку. Відтак необхідна побудова нової траєкторії гармонізації податкової системи, що базується на врахуванні основ поведінкової економічної теорії.

Ключові слова: податкова система, поведінкові фактори, інституціональний розвиток, гармонізація податкової системи, поведінкова теорія.

Траєкторія інституціонального розвитку економіки України формується у процесі поєднання двох здавалося б несумісних складових: зміна правил соціально-економічного та ринкового розвитку шляхом проведення реформ і незмінна система цінностей і мотивів учасників згаданих середовищ. На перетині цих двох сфер утворюються «ножиці невідповідності» – протиріччя класичного та формального, подолання якого можливе виключно за умови створення ефективної інституційної системи суспільства змін.

Зосереджуючись на інституціональних трансформаціях, слід зауважити, що інститути є не просто правилами, що регулюють норми поведінки та взаємодії індивідів у соціально-економічних площинах, а, передусім, системою нових мотиваційних цінностей, відмінних від усталених чи спонукуваних ними та покликаних сформувати нову ідеологію світобачення та світосприйняття [1, с. 50, 56].

Інституціональна траєкторія України до періоду незалежності ґрунтувалася на діяльності індивіда як особи раціональної. Особливістю сучасного інституціонального суспільства є превалювання неформальних відносин між учасниками соціально-економічної системи. Однак інституціональний розвиток держави на перспективу має спиратися на норми та постулати сучасного вчення

– поведінкової економічної теорії, згідно якої поведінка індивіда є переважно ірраціональною та підпадає під вплив низки різнопланових факторів.

Поведінкова економічна теорія відрізняється від інших своєю реалістичністю, можливістю безпосереднього й опосередкованого впливів на економічний вибір індивідів, визначальною роллю зовнішніх факторів на особисті рішення та спрямованістю на зростання якості життя, соціальної й економічної ефективності за рахунок використання внутрішніх ресурсів людини [2, с. 12]. І нині саме дана концепція стає базовою для інституційних перетворень.

Відтак і гармонізація податкової системи України повинна здійснюватися відповідно до засад поведінкової економічної теорії, тобто спрямовуватися на потреби індивідів (платників податків) і провадитися у руслі максимізації задоволення їхніх очікувань. Водночас суттєвою перепоною таких інституціональних змін є численні її недоліки, серед яких найвагомішими є високий рівень податкового навантаження, недосконаліть податкового законодавства, закритість і незрозумілість податкових норм і процедур тощо. Це провокує низький рівень податкової свідомості платників, ухилення від оподаткування і, як наслідок, – зростання тіньової економіки та зниження рівня усвідомленої, добровільної сплати податкових платежів.

Зважаючи на вищеозначене, траєкторія гармонізації податкової системи України з поведінкової позиції має передбачати такі вектори реалізації:

1. Відновлення соціальної справедливості в оподаткуванні. В умовах кризових економічних явищ необхідно знижувати податковий тиск на платників, особливо – з низьким рівнем доходів. У даному випадку принагідним стане повернення до прогресивної шкали ставок податку, надання реальних ознак соціальним складовим оподаткування, зокрема таким, як неоподатковуваний мінімум і прожитковий мінімум, перегляд системи пільг.

2. Формування податкових традицій і податкової свідомості суспільства. Розуміння суті оподаткування приходить через фінансову грамотність населення. Тільки за умови усвідомлення платниками податків залежності власного добробуту від рівня економічного розвитку держави можливо

спонукати останніх до зміни моделі економічної поведінки. У даному випадку дієвими стануть поведінкові інструменти – поштовхи, зокрема у вигляді соціальної реклами.

3. Зміщення акцентів у ролі держави в економічному житті кожного з громадян з вимагання та примусу на спільні цілі та пріоритети. Прозорість норм і правил податкової системи, наочність потреб, ресурсів і можливостей, доступність і відкритість інформації тощо створять необхідні передумови для ефективної взаємодії між платниками та державою для формування належного рівня довіри.

Наведені позиції висвітлюють актуальні на даний час поведінкові детермінанти траєкторії гармонізації податкової системи України, втілення яких стане початковим етапом інституціональних змін на найближчу перспективу.

Список використаних джерел:

1. Болотіна Є.В., Шубна О.В. Інституціональні зміни і траєкторія попереднього розвитку. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 3 (45). С. 50–57.

2. Ушакова Н.Г., Помінова І.І. Поведінкова економіка в парадигмальній структурі сучасної економічної теорії. Бізнес інформ. 2019. № 9. С. 8–13.

УДК 336.7

Бондарчук Вікторія, здобувач ступеня вищої освіти
Бердичівського фахового коледжу
промисловості,економіки та права
Науковий керівник - **М.О.Жила,** викладач
Бердичівського фахового колледжу промисловості,економіки та права
(м. Бердичів,Україна)

СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Анотація: Аналіз та дослідження фінансової системи України має неабияку актуальність ,адже саме від фінансової системи залежить забезпечення фінансовими ресурсами різних сфер суспільного життя.

Ключові слова: фінансова система, індекс споживчих цін, зовнішньоторговельний оборот, державний бюджет, державні фінанси, ВВП, міжнародні резерви, облікова ставка, ринок цінних паперів, інфляція.

Україна впевнено іде своїм шляхом розвитку фінансової системи. Сьогодні уже можна виділити такі позитивні сторони сучасної фінансової системи нашої держави:

1. Зростання обсягу ВВП. ВВП є одним із найважливіших показників розвитку економіки, який характеризує кінцевий результат виробничої діяльності економічних одиниць-резидентів у сфері матеріального та нематеріального виробництва.У 2004 році обсяг ВВП складав 357,5 млрд грн,а у 2020 -41,94,1 млрд грн. [1]

2. Зростання зовнішньоторговельного обороту свідчить про розширення співпраці між суб'єктами господарювання України з іншими країнами. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг у 2020 році у порівнянні з 2019 роком зменшився на 10,2% (на 13,5 млрд дол.) і становив 118,3 млрд дол. Країни ЄС(28) є найбільшими торговельними партнерами України. Питома вага цих країн у зовнішньоторговельному обороті товарів і послуг України у 2020 році становила 40,7%. Зовнішньоторговельний оборот товарів і послуг з країнами ЄС(28) у 2020 році зменшився на 9,0% (на 4,8 млрд дол.) і склав 48,1 млрд дол. Зовнішньоторговельний оборот України товарів і послуг з Митним Союзом. [3]

3. Обсяг Державного бюджету протягом минулих років зростав і у 2020 році його доходи становили 1076016,7 млн. грн., а видатки – 1288016,7 млн . грн. Протягом досліджуваного періоду був виявлений постійний дефіцит Державного бюджету: від 12500,7 млн. грн. у 2008 році , до 217096,1 млн грн. у 2020 році, що є позитивним, оскільки наявність певного дефіциту коштів є стимулювальним чинником економічного розвитку країни.[4]

4. 2020 рік став роком стрімкої цифрової трансформації фінансової системи. Пандемія та карантинні обмеження змінили звички українців у бік дистанційності, цифрових фінансів та безготівкових операцій. Кількість та обсяги безготівкових платежів із використанням платіжних карток продовжують упевнено зростати.У 2020 році Національний банк уможливив віддалену ідентифікацію та верифікацію клієнтів фінансових установ, запропонувавши для цього фінансовому ринку різні моделі – п’ять спрощених та три повноцінних. Зокрема, це можна зробити, використовуючи мобільний застосунок "Дія", або через Систему BankID НБУ (онлайн-послуги з використанням системи на кінець 2020 року були доступні 94% користувачам платіжних карток в Україні).Крім того, наприкінці 2020 року у Верховній Раді зареєстровано законопроєкт № 4364 про платіжні послуги, що дозволить адаптувати законодавство України до законодавства ЄС та суттєво осучаснити регулювання діяльності українського ринку платежів та переказу коштів. [5]

5. "Подушки безпеки" держави: міжнародні резерви сягнули восьмирічного максимуму. На початку коронакризи спостерігалося помітне збільшення попиту на іноземну валюту та послаблення курсу гривні. Масштаб шоку на валютному ринку в березні 2020 року був зіставним із шоками 2008–2009 років та 2014 року. Національний банк зберігав послідовну політику на валютному ринку, що сприяло швидкому вгамуванню ажіотажу, – до кінця березня ситуація на валютному ринку стабілізувалася. [5]

6. Зниження облікової ставки до 6%. Таким чином, загалом із початку року облікова ставка зменшилася на 7,5 п.п. і досягла найнижчого рівня за історію незалежної України. [6]

7. Розвиток страхування. У Верховній Раді України зареєстрований проєкт закону №5315 "Про страхування". Новий закон дозволить Національному банку перейти від ліцензування окремих видів страхування до ліцензування за класами страхування. Законопроектом пропонується суттєво посилити стандарти ліцензування компаній, сформувати ефективну систему управління та забезпечити прозорість структур власності страхового ринку. [7]

8. Після тривалих переговорів і виконання низки попередніх заходів було досягнуто згоди з МВФ щодо започаткування нової програми для України - Програми Stand-by строком на 18 місяців та загальним обсягом 5 млрд дол. США. Програма Stand-by 2020 зосереджена на ключовому завданні – підтримка макроекономічної та фінансової стабільності і охоплюватиме, серед іншого такі сфери як: Фіскальна політика; Монетарна політика; Політика фінансового сектору; Енергетична політика та Антикорупційна політика. [8]

Але, на жаль, поряд із позитивним напрямком змін також можна виділити негативні сторони розвитку фінансової системи за 2020 рік:

1. Запроваджена власна грошова одиниця спочатку була міцною, однак з часом почала втрачати свої позиції по відношенню до інших валют. У 1996-му середньорічний курс долара був лише 1,83 гривні. Середньорічний курс в 2020-му становив 26,96 грн за долар, в поточному році – 27,7 грн за долар. [9]

2. Вразливість державних фінансів України полягає у таких чинниках:

2.1. Недовиконання фіскальної функції податків через поширені схеми мінімізації та ухилення від оподаткування.

2.2. Обмеженість потенціалу регулюючої функції податків внаслідок хронічного недовиконання податками фіскальної функції.

2.3. Недовіра до контролюючої функції податків. [10,ст.6-15]

3. Упродовж останніх десятиліть українська економіка потерпала від мінливої та непередбачуваної інфляції, що знижувало довіру до гривні та відповідно зумовлювало високі процентні ставки за депозитами та кредитами, високий рівень доларизації і, як наслідок, нестабільне економічне середовище, що перешкоджало економічному зростанню. Відповідно це створювало стимули

для прийняття економічними агентами надмірних ризиків, тим самим обмежуючи можливості використання обмінного курсу як буфера від зовнішніх шоків. [11]

4. Ринок цінних паперів також характеризується тенденцією до зменшення обсягу цінних паперів .Обсяг торгів на ринку цінних паперів України за 2020 рік склав 600,3 млрд. грн. При цьому обсяги торгів на біржовому ринку дорівнювали 335,4 млрд. грн., а на позабіржовому ринку – 264,9 млрд. грн. [12].
В результаті проведених досліджень можна сказати, що в умовах світових глобалізаційних процесів наша країна постійно співпрацює та взаємодіє з іншими країнами та результативність залежить від того, наскільки міцною є позиція нашої держави, наскільки стійкою є вона у фінансовому плані Фінансова система – це «кровоносна система» країни, яка забезпечує стійкість та надійність держави. Саме тому, її удосконалення є дуже важливим для країни, адже від того, наскільки чітко все організовано залежатиме і кінцевий результат, який перш за все полягає у визнанні України як надійного партнера у співпраці та зайняття нею належного місця на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Стаття з вікіпедії «Валовий внутрішній продукт України». URL:https://cutt.ly/hE4Ehbk

2. Сайт Міністерства фінансів України. «Індекс інфляції в Україні 2021». URL:https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/

3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. « Зовнішня торгівля України товарами та послугами у 2020 році». URL:https://cutt.ly/IE4WZmu

4. Сайт Міністерства фінансів України. «Державний борг України» URL:https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/

5. Офіційний сайт Національного банку України. Річний звіт Національного банку за 2020 рік. URL:https://cutt.ly/QE4W2fz

6. Офіційний сайт Національного банку України. «Національний банк України знизив облікову ставку до 6%». URL:https://cutt.ly/TE4REY3

7. Офіційний сайт Національного банку України. « Новий закон про

страхування» URL: https://cutt.ly/QE4Ebyl

8. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. « Міжнародний валютний фонд» URL:https://mof.gov.ua/uk/mvf

9. Аналітичний портал «Слово і діло» .Стаття «30 років Незалежності: як змінювався курс долара». URL: https://cutt.ly/uE4EqUw

10. Аналітична доповідь «Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України». Національний інститут стратегічних досліджень.Київ-2020 рік.[ст.6-15] URL:https://cutt.ly/6E4EZ9E

11. Офіційний сайт Національного банку України. «Що таке цінова стабільність і чому вона важлива для економіки України?». URL:https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/targets/target-sh

12. Портал «FinPost» «Обсяги торгів на фондовому ринку України у 2020 році склали 600 млрд. грн.» URL:http://finpost.com.ua/news/20538

УДК 336.71

Власюк С.А., к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет садівництва
(м. Умань, Україна)

ОСНОВНІ ЗАСАДИ МЕХАНІЗМУ АКТИВІЗАЦІЇ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Анотація: Розглянуто основні проблеми, переваги та недоліки функціонування іпотечного ринку, оскільки він виступає ефективним засобом акумуляції та перерозподілу фінансових ресурсів, слугує засобом перетворення заощаджень в інвестиційні ресурси, стоїть у витоків вирішення соціальної проблематики забезпечення населення житлом та підвищення ефективності та результативності державної політики в цілому.

Ключові слова: кредит, іпотечне кредитування, банк, застава, відсоток, державна програма.

Нині, в Україні питання забезпечення населення житлом є однією з основних соціальних проблем. Основними перешкодами постають: низький рівень життя та недостатність власних фінансових ресурсів, що й зумовлює нагальну потребу у позиках в установах банків та оформленні іпотечних кредитів. За кордоном, фінансові установи широко застосовують банківське іпотечне кредитування житла, в той час як в Україні є шерег проблемних аспектів, які перешкоджають повноцінному використанню учасниками процесу даного виду фінансових послуг.

Розвиток іпотечного кредитування є важливим, актуальним завданням у подальшому реформуванні економіки, створення адекватного сучасним вимогам фінансового ринку з відповідною структурою та інституціональними складовими. Водночас розвиток іпотечного ринку вирішує як економічні проблеми активізації та ефективного використання фінансових ресурсів, так і соціальні щодо залучення соціальних верств населення до задоволення своїх потреб через механізм фінансового ринку.

Згідно зі статтею 1 Закону України «Про іпотеку» поняття іпотеки

визначено як «вид забезпечення виконання зобов’язання нерухомим майном, що залишається у володінні і користуванні іпотекодавця, згідно з яким іпотекодержатель має право у разі невиконання боржником забезпеченого іпотекою зобов’язання одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета іпотеки переважно перед іншими кредиторами цього боржника» [1].

Тривалий термін іпотеки дозволяє придбати власну нерухомість без особливого збитку для сімейного бюджету. Перед видачею іпотечного кредиту між банком і позичальником укладається договір. Важливо розібратися в термінології, щоб уникнути підводних каменів і прихованих проблем в розрахунках (рис. 1).

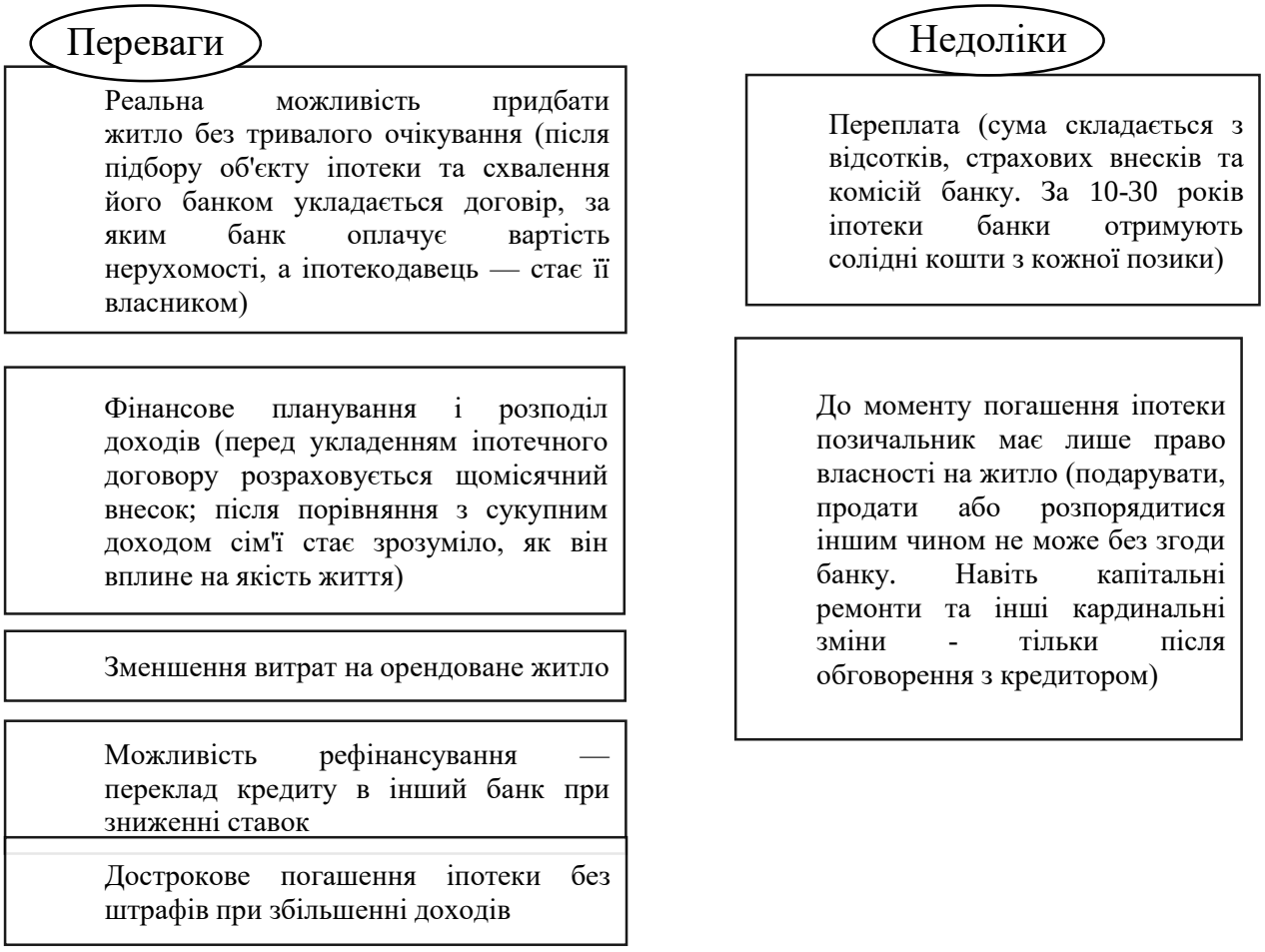

Рис. 1. Переваги та недоліки іпотечного кредитування в Україні

Цільова аудиторія іпотечних кредитів – молоді сім'ї. Банки охоче видають позики, оскільки дані верстви населення мотивовані на стабільну роботу і підвищення доходів в майбутньому. Обов'язкових вимог у фінансистів до

позичальників два: наявність достатньої офіційної заробітної плати і початковий внесок. Позитивна кредитна історія буде плюсом при розгляді заявки. Таким чином, іпотека вигідна тільки тим, хто може гарантувати банку 100% виплату по кредиту.

Досліджуючи вітчизняний досвід іпотечного кредитування, слід зазначити, що в середньому банківські установи до 2021 року переважно надавали іпотечні кредити за ставками 20-28% річних до 1 млн. грн. терміном на 12 - 24 місяці. Найбільш активними банками на нерухомість за рейтингом виступали: Глобус (Київ) – 3,63; Піреус Банк (Київ) – 3,58; Аркада (Київ) – 3,03; Банк інвестицій та заощаджень (Київ) – 2,94; Кредобанк (Львів) – 2,93; Ощадбанк (Київ) – 2,45 [2].

Варто відмітити, що значної популярності серед населення у 2021 році набирає запроваджена державна програма «Доступна іпотека 7%», запуск якої відбувся 1 березня на виконання ініціативи Президента України Володимира Зеленського. У програмі «Доступна іпотека 7%» задіяно 23 регіони, у тому числі м. Київ. У держпрограмі беруть участь 17 уповноважених банків. Станом на 4 жовтня поточного року уповноваженими банками з виконання Державної програми «Доступна іпотека 7%» підписано 903 кредитних договорів на загальну суму 776,59 млн грн, при чому як на первинному (24,27%), так і вторинному (відповідно – 75,73%) ринках. Якщо порівняти із січнем-серпнем 2020 року, то обсяги кредитування зросли в 2,2 рази за кількістю укладених договорів та майже втричі у грошовому вимірі [3].

Значення розвитку іпотечного ринку в Україні полягає у значному кумулятивному впливі системи іпотечного кредитування на розвиток економіки загалом. Сьогодні постає об’єктивна необхідність розбудови сучасної системи іпотечного кредитування в Україні, яка б відповідала прогресивним міжнародним нормам. Це потребує створення ефективних ринкових механізмів залучення довготермінових фінансових ресурсів у фінансово-кредитну сферу та забезпечення функціонування на цій основі ринку довготривалого іпотечного кредитування із застосуванням сучасної ринкової інфраструктури та фінансових інструментів, що дасть змогу поступово знизити вартість іпотечних кредитів для

населення та суб’єктів господарювання і збільшити терміни кредитування.

Список використаних джерел:

1. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 р. № 898-IV. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/898-15

2. Губа Н. О., Губа О. І. Сучасний стан іпотечного кредитування в Україні. *Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics»,* 2018. №8. С. 55 – 62.

3. Доступної іпотеки ухвалили на майже 777 мільйонів гривень. URL :https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3326991-dostupnoi-ipoteki-uhvalili-na-majze-777-miljoniv-griven-minfin.html

УДК 336

А.В. Довгаль, здобувач вищої освіти ступеня бакалавр,
К.В. Сацька, здобувач вищої освіти ступеня бакалавр.
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ВНУТРІШНЬОБАНКІВСЬКИЙ КОНТРОЛЬ: СУТЬ ТА ЕТАПИ ПРОВЕДЕННЯ

Анотація: розглянуто суть та значення внутрішньобанківського контролю, його мету, етапи та їх послідовність; досліджено цілі внутрішнього контролю банків.

Ключові слова: банк, контроль, внутрішній контроль, діяльність банку, банківська установа.

Для правильності та правомірності своєї діяльності банкам необхідно вірно здійснювати внутрішній аудит та контроль своєї діяльності, що може захистити від помилок, порушень та фінансових втрат. Серед множини факторів, які можуть викликати банківські кризи, вагоме місце займає недостатньо ефективно оформлений банківський менеджмент, у тому числі в сфері внутрішнього контролю.

У загальному розумінні, контроль – це процедура спостереження за об’єктом, за допомогою чого виявляються відхилення від встановлених норм.

Система внутрішнього контролю належить до найважливіших елементів в структурі роботи банку. Внутрішній контроль – процес, інтегрований в усі процедури та корпоративне управління банку, спрямований на досягнення операційних та інформаційних цілей діяльності банку [2].

Внутрішній контроль є, безпосередньо, одним з найважливіших компонентів і систем нагляду з боку органів, які регулюють діяльність банків, і внутрішніх управлінських систем банків. Це особливий процес, що постійно відбувається на всіх рівнях діяльності банків, а не процедура, що здійснюється лише в певний момент роботи працівників та банка в цілому.

Головною метою виступає вивчення фактичного стану діяльності суб’єкта

господарювання, попереднє виявлення та можливе попередження умов та факторів, які мають негативний вплив на досягнення поставлених цілей.

Система внутрішнього банківського контролю повинна забезпечувати:

1. Можливості досягнення банком довгострокових цілей.
2. Провадження діяльності з урахуванням певних можливих ризиків.
3. Достовірність всіх видів звітності банку.
4. Точний розподіл обов'язків та повноважень між підрозділами банку, його радою [1].

Внутрішній контроль в банківській установі повинен здійснюватися безперервно та постійно, усіма працівниками, із використанням всієї доступної інформації. Даний контроль має бути націлений на:

1. Дотримання встановлених процедур при прийнятті управлінських рішень.
2. Виконання банком вимог, норм та стандартів, що визначені Національним банком України, іншими відповідними державними органами.
3. Прийняття вірних заходів, що будуть сприяти попередженню можливих загроз підприємству.
4. Усунення виявлених порушень.
5. Здійснення контролю за ризиками, що виникають у процесі банківської діяльності.
6. Забезпечення швидких дій у разі появи ризиків.

Внутрішній контроль в банківських установах, в загальному, поділяється на такі етапи:

1. Попередній контроль. Передбачає розробку норм, стандартів, визначає завдання для виконавців, формує систему оплати праці, винагород, а також матеріального заохочення працівників, визначає вимоги для працівників.

2. Поточний контроль. Здійснюється вимірювання та оцінювання фактично отриманих результатів; отримані результати порівнюються з запланованими та встановленими нормами. Одночасно з цим, здійснюється оцінка вкладу кожного з працівників.

3. Наступний контроль. Відбувається оцінка кількісних та якісних характеристик виконаних робіт; відбувається встановлення винних осіб у попередніх порушеннях; здійснюється визначення заходів покарань чи заохочень.

4. Завершальний контроль. Мета полягає у порівнянні фактично отриманих результатів з запланованими та здійснюється безпосередньо після виконання робіт. Результати даного етапу контролю впливають на отримання винагород працюючими, здійснюється освітлення низки проблем, що можуть вплинути на ефективність роботи банка в майбутньому.

Таким чином, для забезпеченості банківських операцій надійністю, безпекою, законністю та ефективністю, кожному банку необхідно мати механізм внутрішнього контролю. Він може надати більш широкий спектр можливостей для керівництва банку, щодо зниження ризиків діяльності.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14?find=1&text=44.#w1_1 (дата звернення: 28.09.2021 р.).

2. Положення про організацію системи внутрішнього контролю в банках України та банківських групах від 02.07.2019 р. № 88. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0088500-19#Text (дата звернення: 28.09.2021 р.).

УДК 336

Жила Марія Олександрівна,
викладач Бердичівського фахового колледжу
промисловості,економіки та права
(м. Бердичів,Україна)

АНАЛІЗ ДЕФІЦИТУ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ В УКРАЇНІ

Анотація. Дефіцит Державного бюджету не є винятком в сучасній економіці країни, зокрема, в Україні це явище постійне.. Доведено, що немає такої держави, яка б у сучасному світі не зіткнулася в своїй історії з дефіцитом Державного бюджету. До речі, з'ясовано що за весь час існування України як незалежної держави було перевищення видаткової частини Державного бюджету над його дохідною. Однак останніми роками для України ця проблема набрала найвищої гостроти та актуальності.

Ключові слова: Державний бюджет, дефіцит бюджету, збалансований бюджет, криза, соціально-економічна політика, доходи бюджету, видатки бюджету.

Бюджетний дефіцит — це перевищення видатків бюджету над його доходами.[1, с. 128].

В економіці будь-якої країни часто спостерігається дефіцит бюджету, Існування дефіциту для населення має посередню роль. Однак, для того, щоб повернути кошти, які були залучені для покриття дефіциту, для населення встановлюються певні податки. Основними причинами появи дефіциту державного бюджету є зниження ефективності діяльності певних галузей виробництва, несвоєчасне здійснення змін в економіці, суттєві воєнні витрати та інші чинники, які здійснюють вплив на політику держави. Розглянемо табл. 1, в якій зазначені дані по виконанню державного бюджету України з 2008 по 2020 рр.

Таблиця 1

Виконання державного бюджету України у 2008-2020 роках [3]

роки	Доходи		витрати		кредитування		Сальдо (дефіцит бюджету)	
	Сума (млн.грн)	% ВВП	Сума (млн.грн)	% ВВП	Сума (млн.грн)	% ВВП	Сума (млн.грн)	% ВВП
2008	231686,3	24.44	241454,5	25.47	2732,5	0.29	-12500,7	-1.32%

роки	Доходи		витрати		кредитування		Сальдо (дефіцит бюджету)	
	Сума (млн.грн)	% ВВП	Сума (млн.грн)	% ВВП	Сума (млн.грн)	% ВВП	Сума (млн.грн)	% ВВП
2009	209700,3	22.96	242437,2	26.54	2780,3	0.30	-35517,2	-3.89%
2010	240615,2	22.23	303588,7	28.04	1292,0	0.12	-64265,5	-5.94%
2011	314616,9	23.90	333459,5	25.33	4715,0	0.36	-23557,6	-1.79%
2012	346054,0	24.56	395681,5	28.08	3817,7	0.27	-53445,2	-3.79%
2013	339180,3	23.31	403403,2	27.73	484,7	0.03	-64707,6	-4.45%
2014	357084,2	22.79	430217,8	27.46	4919,3	0.31	-78052,8	-4.98%
2015	534694,8	27.01	576911,4	29.14	2950,9	0.15	-45167,5	-2.28%
2016	616274,8	25.86	684743,4	28.73	1661,6	0.07	-70130,2	-2.94%
2017	793265,0	26.59	839243,7	28.13	1870,9	0.06	-47849,6	-1.60%
2018	928108,3	26.08	985842,0	27.70	1514,3	0.04	-59247,9	-1.66%
2019	998278,9	25.12	1072891,5	26.99	3437,0	0.09	-78049,5	-1.96%
2020	1076016,7	25.66	1288016,7	30.71	5096,1	0.12	-217096,1	-5.18%

Аналізуючи дані табл. 1, можна чітко визначити, що з кожним наступним роком “нестача” у бюджеті росте. Основними причинами виникнення дефіциту бюджету в Україні є: зниження обсягів виробництва й скорочення доходів бюджету, що зокрема пов’язують з карантином, низька податкова дисципліна, наявність неабиякого тіньового сектора в економіці, надмірні державні витрати за окремими статтями бюджету. [3].

Дефіцит Державного бюджету несе наслідки значною мірою негативного характеру. У рамках дослідження встановлено, що на теоретичному рівні сформовано погляди про існування такий розмір дефіциту Державного бюджету, який не завдає економіці ніякої шкоди, а саме – розмір дефіциту Державного бюджету не може бути вищим за сумарний обсяг бюджетних інвестицій і витрат на обслуговування державного боргу. Граничні межі бюджетного дефіциту згідно з «Пактом про стабільність і зростання» можуть дорівнювати 3% від валового внутрішнього продукту країни. Максимальний допустимий розмір дефіциту від валового внутрішнього продукту в дійсності може збільшуватись. Наочним прикладом слугує Україна, якій МВФ надавав кредити за більшого розміру дефіциту Державного бюджету. У таких випадках, з нашого погляду, спостерігаємо небезпеку появи хронічного дефіциту, подолання та запобігання якого рік в рік унеможливлюється. [5].

Бюджетний дефіцит потребує вжиття суттєвих заходів держави щодо його

ліквідації. Напрямки подолання дефіциту державного бюджету визначаються відповідно до загальної бюджетної політики держави. Теоретично можна визначити такі головні напрямки подолання бюджетного дефіциту: – збільшення дохідної частини бюджету – цей напрямок пов’язаний з проведенням податкової політики, яка стимулюватиме виробників розвивати виробництво та збільшувати його обсяги, що має стати передумовою збільшення національного доходу – основного джерела поповнення бюджетних ресурсів. Результатом стане зростання обсягів виробництва і бюджетних коштів за рахунок здійснення бюджетних відрахувань; – скорочення видаткової частини бюджету – цей напрямок пов’язаний із скороченням витрат бюджетної системи на розвиток господарства, зменшення участі держави у виробничих інвестиціях, скорочення витрат на управління, військових витрат; – зміна структури видаткової частини бюджету – цей напрямок пов'язаний із скорочення сфери державної економіки, переглядом шляхів інвестування бюджетних ресурсів та спрямуванням їх на розвиток галузей, які забезпечують економічне зростання держави, та скороченням фінансування державних програм, що не мають загальнодержавного значення; – здійснення внутрішніх і зовнішніх позик – цей напрямок пов’язаний із пошуком джерел фінансування дефіциту. Джерелами фінансування державного дефіциту в Україні відповідно до Бюджетного кодексу можуть бути: – державні внутрішні позики; – державні зовнішні позики; – внутрішні і зовнішні позики органів місцевого самоврядування [2].

Крім того, дефіцит державного бюджету призводить до збільшення державного боргу.

Отже, бюджетний дефіцит виникає в результаті незбалансованості економіки, зниження доходів і різкого зростання витрат. Ринкова економіка не зможе ліквідовувати дефіцит державного бюджету, якщо заходи, спрямовані на стабілізацію економіки і вирівнювання витрат з доходами, не будуть здійснені; тобто під цим мається на увазі жорсткий режим економії грошей з боку всіх управлінських структур. Боротьба з дефіцитом бюджету повинна починатися з оздоровлення економіки, створення її позитивної динаміки і покращення

ефективності. Саме сильна економічна база вважається запорукою фінансової стабільності кожної держави і джерелом зростання фінансових ресурсів.

Список використаних джерел

1. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 240

2. Бюджетний Кодекс України./ Відомості Верховної Ради України. 2010. № 50-51. С. 572. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text

3. Офіційний сайт міністерства фінансів України/ Виконання державного бюджету України. Мінфін. URL: https://index.minfin.com.ua/finance/budget/gov/

4. Посилання на службу "Провідник загальнодоступних даних Google" URL:https://www.google.com/publicdata/directory

5. Семено М. В. Дефіцит державного бюджету та шляхи його подолання. URL:http://intkonf.org/semenom-v-defitsit-derzhavnogo-byudzhetu-ta-shlyahi-yogopodolannya

УДК 657.338:334.68

Н. О. Кіріченко, здобувач вищої освіти ступеня
доктора філософії за спеціальністю Економіка,
О. Ю. Мельник, здобувач СВО Магістр
за спеціальністю Фінанси, банківська справа та страхування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Анотація: Досліджено теоретичні аспекти діагностики кризових явищ на підприємстві. Розроблено рекомендації щодо зменшення гостроти фінансової кризи та подолання негативних економічних явищ, що виникають внаслідок впливу зовнішніх і внутрішніх факторів кризи.

Ключові слова: кризові явища, банкрутство, методика, метод, експрес-аналіз, фундаментальна діагностика.

Одним із завдань фінансового аналізу кризових явищ суб'єкта підприємництва є своєчасне виявлення ознак його можливого банкрутства з метою своєчасного формування системи заходів із нейтралізації негативних тенденцій розвитку фінансової ситуації на підприємстві. Варто зазначити, що сучасна економічна наука має велику кількість різноманітних прийомів і методів прогнозування для оцінки потенційної загрози банкрутства. Діагностика кризового стану та ймовірності банкрутства, залежно від мети та суб'єкта проведення, може передбачати застосування різних методів, методик та інструментів. Комплексний фундаментальний аналіз проводиться з використанням спеціальних методів оцінки впливу окремих факторів на кризовий фінансовий розвиток підприємства. В основу даного аналізу покладено виявлення негативного впливу окремих факторів (чинників) на різні аспекти фінансового розвитку підприємства. Досить широко використовується метод комплексного аналізу фінансових коефіцієнтів. При здійсненні даного аналізу значно розширюється коло об'єктів «кризового поля», а також система показників (індикаторів) можливої загрози банкрутства: показники Бівера, SWOT-аналіз, аналітична модель Альтмана, яка являє собою алгоритм

інтегральної оцінки загрози банкрутства підприємства, заснований на комплексному обліку головних показників, що діагностують кризовий стан.

В переважній більшості всі моделі та методи базуються на аналізі фінансової звітності суб'єктів господарювання. В країнах з розвиненою ринковою економікою методи проведення ймовірності банкрутства підприємства добре опрацьовані і апробовані роками. При цьому особливу важливість і необхідність набуває аналіз фінансового стану підприємства.

Структурно-логічна схема аналізу кризових явищ передбачає: використання неформалізованих критеріїв для попередньої оцінки вірогідності банкрутства; визначення коефіцієнтів, які рекомендуються українським законодавством при оцінюванні незадовільної структури балансу; розрахунок та аналіз спеціальних моделей банкрутства; проведення аналізу та прогнозу ринкової ситуації, який включає прогноз можливого зростання доходів, рівня поточних витрат та собівартості продукції, можливостей отримання зовнішнього фінансування (інвестування коштів); виявлення основних причин та факторів виникнення або розвитку кризи; оцінку масштабів фінансової кризи, в тому числі зменшення проти звичайного розміру прибутку, збитків від господарської фінансової діяльності; неможливості покриття зобов'язань наявним майном тощо.

У зарубіжній практиці для проведення діагностики кризових явищ використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнюючий показник фінансового стану – його інтегральну оцінку. Широкого практичного застосування набули такі моделі: модель Альтмана, модель Романа Ліса, метод рейтингової оцінки фінансового стану (Р. Сайфуліна, Г. Кадикова), модель Фулмера, модель Спрінгейта та інші. Серед вітчизняних моделей діагностики кризового стану та ймовірності банкрутства найбільшого поширення набула дискримінантна модель, розроблена О. О. Терещенком. Запропонована модель існує у двох варіантах [2, с. 156]. Перший – універсальна модель, яка включає розрахунок шести показників і побудована на основі даних 850 підприємств, що діють у різних галузях промисловості. Друга – включає десять показників і враховує галузеву диференціацію підприємств. У методиках

О. О. Терещенка особливістю є те, що основний акцент робиться на зменшенні помилкового віднесення фінансово неспроможних підприємств до групи спроможних.

Рекомендована Л. О. Лігоненко методика проводиться у два етапи і передбачає розрахунок показників платоспроможності, стану та структури капіталу, оборотності та прибутковості [1, с. 425]. Перший етап – експрес-діагностика, що включає показники, які можна розрахувати на основі даних фінансової звітності суб'єктів господарювання. Вона призначена, переважно, для зовнішніх зацікавлених сторін, адже всі необхідні для розрахунку дані є широкодоступними, а процес розрахунку – простим. Другий етап – функціональна діагностика, яка призначена для проведення або відповідними працівниками підприємства (фінансові аналітики), або ж іншими фахівцями за домовленістю керівника. На відміну від експрес-діагностики, функціональна є дещо складнішою, адже потребує більш детальної інформації (матеріали управлінського обліку, результати спеціальних обстежень тощо), яка є важкодоступною для зовнішніх зацікавлених сторін.

Розгляд різноманітних методик діагностики кризових явищ дозволив зробити наступні висновки.

По-перше, практично жодна із розглянутих методик не передбачає розрахунку показників, які враховували б вплив зовнішніх факторів (особливо конкурентів) на діяльність підприємства. Необхідність їх аналізу пов'язана з тим, що порівняно з конкуруючими сторонами підприємство може мати відносно стійкий фінансовий стан і вести досить успішну діяльність на ринку, тоді як існуючі нормативи характеризуватимуть його стан як нестійкий чи кризовий і навпаки. У кінцевому результаті така ситуація може негативно позначитись на відносинах з кредиторами, інвесторами, постачальниками, клієнтами та іншими сторонами.

По-друге, методики окремих вчених включають надвелику кількість показників, більшість з яких є дублюванням тих, що характеризують одні і ті ж аспекти діяльності (наприклад, коефіцієнт обороту та час обороту обігових

коштів, коефіцієнт обороту та час обороту виробничих запасів, коефіцієнт автономії та фінансової залежності тощо). Відомо, що якість та ефективність діагностики залежить, насамперед, від набору оціночних показників. З одного боку, включення у методику значної кількості показників дає можливість максимально і різнобічно проаналізувати діяльність та фінансовий стан підприємства. З іншого, велика їх кількість робить працю аналітиків складною та тривалою, а також може створити нечітку загальну картину фінансового стану, у зв'язку із суперечливими значеннями окремих показників. Тому при розробці методики діагностики кризового стану систему оціночних показників необхідно формувати таким чином, щоб вони не дублювали один одного, характеризувалися незначною кількістю і при цьому відображали всі найважливіші аспекти діяльності підприємства.

По-третє, багато вчених-економістів при розрахунку показників ліквідності та платоспроможності ототожнюють їх. Проте, це не зовсім вірно, адже показники ліквідності дають інформацію про наявність у підприємства ліквідних активів у обсягах, необхідних для покриття своїх зобов'язань, а показники платоспроможності показують, чи здатне підприємство розрахуватися зі своїми боргами у певний момент часу. Звідси, поняття ліквідності є ширшим, до того ж, саме від ліквідності активів підприємства залежить його платоспроможність. З іншого боку, будучи неліквідним, підприємство може мати й інші ресурси, достатні для погашення зобов'язань. Відповідно, при розробці методики оцінки кризового стану розрахунок зазначених показників слід проводити окремо.

По-четверте, в запропонованих методиках, як зарубіжними так і вітчизняними науковцями, вирішальне значення при оцінці кризового стану та ймовірності банкрутства відіграють показники прибутковості та рентабельності. Такий підхід є прийнятним лише для зарубіжних підприємств, які намагаються відобразити у звітності якнайбільшу величину прибутку з метою підвищення курсу своїх акцій. Для вітчизняних товаровиробників такий підхід є не зовсім коректним. Це пов'язано, насамперед, із тим, що окремі показники фінансової звітності можуть бути викривленими і нести в собі неправдиву інформацію.

Особливо це стосується показників витрат та прибутку. Бажання підприємств приховати реальні доходи від оподаткування часто призводить до недостовірності показників, розрахованих на основі даних фінансової звітності.

По-п’яте, більшість із розглянутих методик не передбачає аналізу показників ділової активності підприємства. На нашу думку, їх розрахунок, зокрема внутрішньої та зовнішньої ділової активності, має вкрай важливе значення, адже дозволяє оцінити наявність та ефективність економічного потенціалу підприємства (внутрішня), а також ризик неуспіху в умовах жорсткої конкурентної боротьби та нестабільності ринкового середовища (зовнішня). Окрім цього, результати їх розрахунку можуть стати вагомим підґрунтям для прийняття адекватних рішень стосовно майна підприємства та раціональності його використання.

Список використаних джерел:

1. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підруч. Київ : КНТЕУ, 2005. 824 с.

2. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 268 с.

УДК 336.7

К.М. Крись, студентка Бердичівського
фахового коледжу промисловості, економіки та права
Науковий керівник - **Н.В.Сачук,** викладач
Бердичівського фахового коледжу промисловості, економіки та права
(м. Бердичів, Україна)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ ФІНАНСІВ ТА БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація: Аналіз проблем та перспектив розвитку фінансів, банківської діяльності, фінансової політики України потребує досліджень та має неабияку актуальність, особливо в умовах коронакризи, адже від неї залежить соціально-економічний розвиток нашої країни.

Ключові слова: фінансова система, бюджетні кошти, фінансові відносини, конкурентоспроможність економіки, фінансова політика держави.

Фінансова система – сукупність фінансових операцій, які проводяться суб'єктами фінансової діяльності з використанням певного фінансово-кредитного механізму. Розгляд фінансової системи за складом суб’єктів передбачає визначення підсистем такої діяльності.Такими підсистемами є державні фінанси, фінанси недержавних підприємств і установ, фінанси громадян, фінанси спільних підприємств, фінанси закордонних юридичних і фізичних осіб та інші [2,с.15].

Сучасні науковці основну увагу приділяють розв'язанню проблем, пов'язаних із пошуком додаткових джерел доходів, які можна спрямувати на подолання бідності, безробіття, зростання обсягів та якості суспільних благ. Особливостями сучасної фінансової науки є відсутність ідеологічного тиску. Сучасні наукові дослідження базуються не на ідеологічних засадах політичних партій, а на основі глибокого аналізу теоретичних положень, статистичної інформації, практичних даних.

Основні теоретичні напрями сучасної фінансової науки сконцентровані на дослідженні проблем сучасного стану і розвитку соціально-економічних процесів, зокрема на:

— теорії суспільного добробуту, основний зміст якої полягає у тому, що

будь-які зміни у фінансовій сфері мають сенс лише тоді, коли добробут окремих соціальних груп покращується без погіршення інших (засновник - В. Парето);

— теорії суспільного вибору в умовах демократичного середовища (засновник - Дж. Б'юкенен);

— теорії фіскального обміну "податки-блага" (засновники: К. Віксель, Е. Ліндаль, Дж. Б'юкенен) [3, с.58]

Для того, щоб точніше проаналізувати сучасний стан розвитку фінансів, обліку та банківської діяльності, слід розглянути стан банківського сектору. Банківський сектор у 2020 році пройшов коронакризу та належним чином виконував свої функції, підтримуючи економіку.

Упродовж 2020 року чисті активи банків зросли на 22,4% – до 1823 млрд грн. насамперед через приріст державних цінних паперів. Найсуттєвіше зростання відбулося за вкладеннями банків в ОВДП – на 60,4%, що забезпечило дві третини номінального приросту чистих активів за рік. Наприкінці року уряд провів значні бюджетні видатки, що підвищило ліквідність банків та їхні вкладення в депозитні сертифікати Національного банку. Загалом за рік обсяги депозитних сертифікатів Національного банку зросли на 7,5%. Також упродовж року зростали обсяги коштів НБУ та міжбанківських кредитів, готівки в касах банків. Це можемо спостерігати у наведеній нижче структурі активів банку, порівнюючи її з іншими роками.

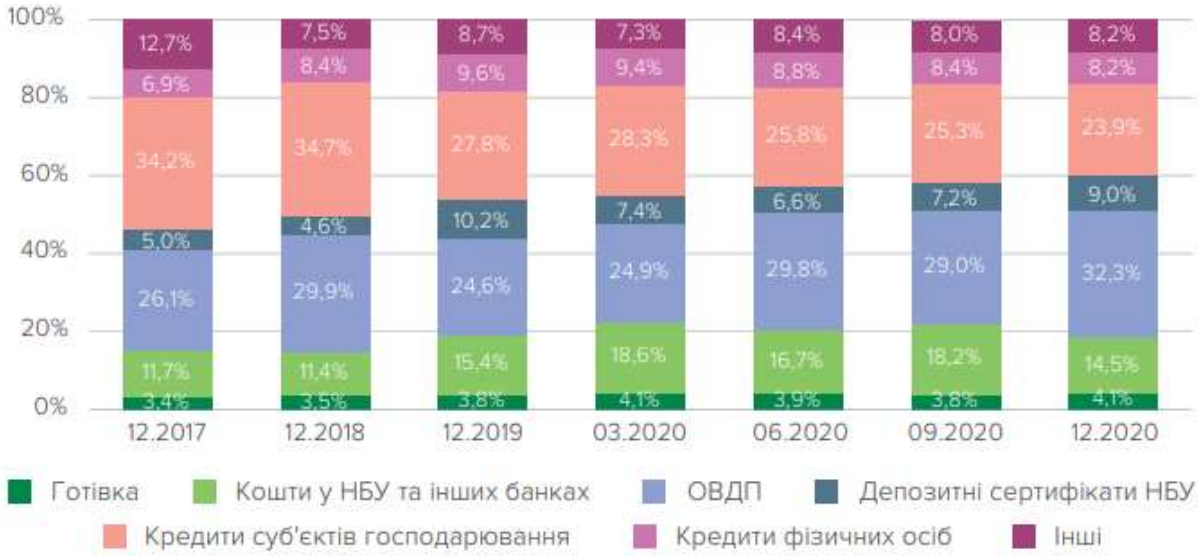

Рис.1 Структура активів банків за 2017-2020 рр [1]

Упродовж 2020 року зобов'язання банків збільшилися на 24,9% і на кінець періоду становили 1 612 млрд грн. Основними чинниками такого приросту стали приплив коштів клієнтів та підтримка ліквідності банків з нашого боку. Частка коштів населення та бізнесу в зобов'язаннях з початку року зросла на 1,3 в. п. – до 84,6%. Обсяг кредитів рефінансування за рік збільшився в 7,9 раза, а частка коштів Національного банку в зобов'язаннях підвищилася з історичного мінімуму 0,4% у лютому до 3,8% на кінець 2020 року. Валовий зовнішній борг банків за 2020 рік скоротився на 23%. Також скоротилися обсяги міжбанківських зобов'язань.

Коронакриза лише незначно погіршила фінансовий стан банків. Прибуток банківського сектору за 2020 рік був на 29,2% меншим, ніж за 2019-й, і становив 41,3 млрд грн. Майже 90% прибутку сектору сформували п'ять банків, зокрема понад половину – ПриватБанк. Кількість збиткових банків за рік не зросла і становила вісім установ. Половина з топ-20 банків мали рентабельність капіталу понад 15% (рис 2).

Рис.2 Структура зобовязань банків за 2017-2020 рр. [1]

У фінансовому ринку України більшу частину займали учасники ринків небанківських фінансових послуг, далі банки, а найменшу-платіжні системи

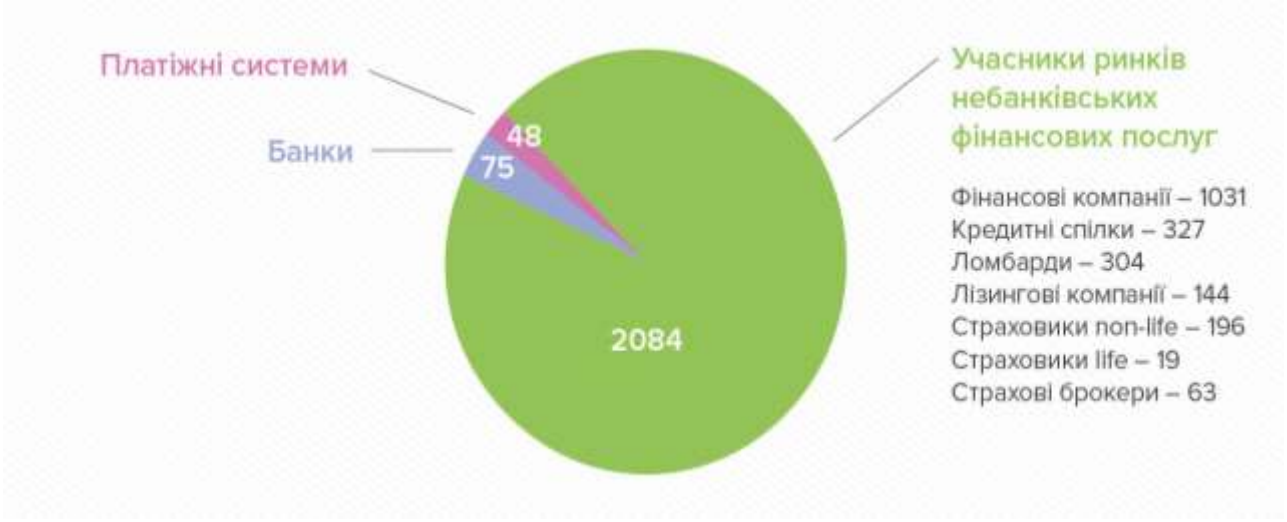

Рис.3 Фінансовий ринок України станом на 31 серпня 2020 року

Таким чином, фінансова сфера є однією з головних напрямів діяльності держави, яка дозволяє їй бути конкурентоспроможною у світовому просторі. Однак сучасний стан фінансової системи в Україні показав її негативні тенденції та виявив значний спектр проблем в цій галузі, які потребують негайного формування ефективних заходів щодо їх подолання. Наявність кризових явищ у фінансовій системі країни призвело до формування низького рівня фінансової безпеки України, що не дає їй можливості бути конкурентоспроможній на сучасному світовому ринку. Отже, проведений аналіз сучасного стану фінансової системи має практичну цінність щодо виявлення проблемних напрямків, які у подальших наукових дослідженнях можуть знайти методологічне вирішення.

Список використанних джерел:

1. Річний звіт НБУ за 2020 рік: URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2020-rik

2. Василенко Л. І., Василенко А. В. Фінанси: Навч.посіб К.: Київський національний торгівельно-економічний університет, 2012. 199 с.

3. Молдован О.О. Новий етап реформи системи державних фінансів України: ключові пріоритети та завдання. Фінанси України. 2014. № 8. с. 57–69.

УДК 368

Кулібаба Максим, Яцюк Вікторія,
Козаченко Владислав,
здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Уманський національний університет садівництв
(м. Умань, Україна)

СТРАХОВІ КОМПАНІЇ В АРХІТЕКТОНІЦІ ІНФРАСТРУКТУРИ РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ

Анотація. Визначено, що страхові компанії в Україні є основою ринку страхових послуг та їхній розвиток безпосередньо узалежнений від соціально-економічної ситуації в країні, демонструючи фази зростання в період стабільності та значний потенціал для розвитку.

Ключові слова: страхові компанії, страховий ринок, страхування, страхова послуга

Страхова страва – невід'ємний елемент сучасної економіки, хоча більшість існуючих форм комерційного страхування відома декілька століть, а первинні ідеї виникли тисячоліття тому. Страхова послуга як фінансовий продукт сформувалась на міжнародному рівні в XIX ст.

В подальшому саме потреба в страховому захисті спонукала до створення страхових компаній. Первинні форми страхування в світі базувались на не прибутковій діяльності та не були бізнесом. Страхування реалізувалось через товариства, часто поєднані родинним зв'язками, що активізувались у разі нещасних випадків чи збитків обумовлених стихійним лихом у когось із її членів. Збільшення і сегментація спільнот, у поєднанні із зростанням продуктивності праці, збільшили незалежність кожного суб'єкта та переклали наслідки ризиків на їх власну долю.

Перший проект страхової компанії публічно-правового характеру, побудованого на системі премій, розробив у 1798 р. спеціаліст зі страхування Ф. Вратіслава. Проте, цей проект дещо випередив свій час, та не був впроваджений у життя [1, с.168].

Оперування значним страховим портфелем високої вартості спонукало та обґрунтовувало можливості відкриття страхових компаній як інституцій, які б професійно акумулювали значні ризики та страхові резерви. Водночас, навіть не зважаючи на значні фінансові перспективи страхових компаній того часу, їхні засновники проявляли неабияку обережність, навіть при виборі назви. Зважаючи на виваженість підходу до заснування і діяльності страхових компаній, частина заснованих у східній Європі компаній діє і досі. В тому числі і в Україні у якості дочірніх компаній інституцій із понад двохсотлітньою історією із Європейських країн.

В сучасних умовах на європейському страховому ринку функціонують компанії із 30 країн. Із них компанії із 19 країн ведуть свій бізнес не лише на внутрішньому ринку, а й за його межами. Найбільш активно на зовнішній ринок виходять страхові компанії із Італії (1265 компаній), Іспанії (1155 компаній), Фінляндії (801 компанія), Португалії (609 компаній), Кіпру (590 компаній), Словаччини(669 компаній) та Латвії (540 компаній). Німеччина – єдина країна, що активно веде збалансовану діяльність відразу на обох ринках; 528 страхових компаній функціонує як на зовнішньому, так і на внутрішньому ринках [2, с. 58].

Разом з тим, ТОП-5 щодо загального обсягу страхових премій на європейському страховому ринку посіли Великобританія (обсяг страхових премій 641,61 млрд євро), Франція (обсяг страхових премій 219,43 млрд євро), Німеччина (обсяг страхових премій 202,4 млрд євро), Італія (обсяг страхових премій 135,13 млрд євро), Нідерланди (обсяг страхових премій 72,33 млрд. євро) [3, с. 69].

Невід’ємною складовою діяльності страховика є добре організована інвестиційна діяльність, яка забезпечує якість його послуг та визначає ринкову позицію кожного окремого страховика. За рахунок інвестування страховики мають змогу нагромаджувати кошти для збільшення власних ресурсів, що дозволяє їм активніше розвиватися.

З усіх видів страхування, які можуть надавати страхові компанії, одним із доволі важливих є страхування життя, що є фактично матеріальним

забезпеченням особи після досягнення нею пенсійного віку чи у випадку втрати дієздатності через нещасний випадок. Такі виплати за довгостроковими договорами страхування складають основу доходу громадян пенсійного віку. На європейському страховому ринку загальний обсяг валових страхових премій зі страхування життя в цілому згідно тренду має зростаючу динаміку. Значну увагу на європейському страховому ринку відводять страхуванню майна і страхуванню від нещасних випадків, а також медичному страхуванню.

Формування сучасного ринку страхових послуг України можна спостерігати упродовж майже трьох останніх десятиліть. Саме ефективне функціонування страхової компанії є однією із основ функціонування ринку страхових послуг.

Отже, страхові компанії в Україні є основою ринку страхових послуг та їхній розвиток безпосередньо узалежнений від соціально-економічної ситуації в країні, демонструючи фази зростання в період стабільності та значний потенціал для розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бовсуновська Г.С. Інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки страхового ринку. *Збірник наукових праць Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка»*. 2014. Том 16. № 1. С. 167-173.

2. Prokopchuk, O., Nesterchuk, Y., Tsymbalyuk, Y., Rolinskyi, O. (2019). Current trends in agricultural insurance market operation in Ukraine. *Problems and Perspectives in Management*, 17(3), 57-75. doi:10.21511/ppm.17(3).2019.05.

3. Прокопчук О.Т., Улянич Ю.В., Пташник С.А., Бутко Н.В. Ключові аспекти Інтернет-стрхування. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2020. Частина 2. Економічні науки. Випуск 97. С. 64-74. DOI 10.31395/2415-8240-2020-97-2-64-74.

УДК 336.2

В. Д. Макогон, д.е.н., с.н.с.,
професор кафедри фінансів
Київський національний торговельно-економічний університет
(м. Київ, Україна)

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

***Аннотація*:** Розкрито роль податкової політики у системі державного регулювання соціально-економічних процесів. Визначено основні проблемні моменти реалізації механізму податкового регулювання. Обґрунтовані стратегічні напрями податкової політики в умовах інституційних перетворень.

Ключові слова: податки, податкова політика, податкова система, механізм податкового адміністрування, система податкового регулювання.

Податкова політика відіграє важливу роль у системі державного регулювання соціально-економічних процесів. Посилення волатильності економічної динаміки на даному етапі зумовлює необхідність адаптації інструментарію податкової політики до змін фінансово-економічних умов. У зв'язку з цим важливо виважено здійснити оцінку впливу екзогенних та ендогенних факторів на рівень економічного зростання та відповідно на стійкість системи державних фінансів, збалансованості її складових. Податкова політика має бути взаємоузгодженою із стратегічними цілями соціально-економічного розвитку країни, спрямовуватись на створення належних умов для поглиблення взаємодії органів державного управління та громадян.

В умовах інституційних перетворень результативність податкової політики залежить не тільки від якості її розробки, але і від механізмів її реалізації. На даному етапі, виходячи із посилення волатильності економічної динаміки вагомими постали завдання щодо: забезпечення стійкості та стабільності податкової системи, підвищення якісного рівня її функціонування, удосконалення механізму податкового адміністрування з мінімізацією можливостей для зловживань[1].

Відповідно до проекту Закону «Про Державний бюджет України на 2022

рік» визначено, що доходи загального фонду (без трансфертів) зростуть майже на 150 млрд.грн. (15,3 %). При цьому частка перерозподілу валового внутрішнього продукту через доходи загального фонду зменшується порівняно із плановими показниками минулого року на 0,7 відсоткових пункти і складе 20,9 %. Отже, не дивлячись на зростання доходів бюджету, більше коштів залишиться у бізнесу та громадян. Надходження від податку на додану вартість заплановані на рівні 564,5 млрд грн, або 14,7 % більше від плану попереднього року. Зазначене забезпечується за рахунок продовження реалізації заходів щодо мінімізації схем ухилення від сплати податків та підвищення ефективності адміністрування [2].

В той же час рівень бюджетного дефіциту перевищує стандарти маастрихтських критеріїв щодо даного показника. Зокрема, не зважаючи на те що у 2022 році передбачуваний рівень бюджетного дефіциту становитиме на 2 відсоткових пункти менше попереднього року. Він перевищуватиме 3 % валового внутрішнього продукту. Отже вирішення даних проблемних питань визначає необхідність забезпечення адаптивності як податкової так і бюджетної політики до економічних процесів. Доцільним є як перегляд ставок податків, зокрема акцизного та екологічного податку з урахуванням індексу споживчих цін та індексу цін виробників промислової продукції так і оптимізація видаткової частини державного та місцевих бюджетів.

З огляду на потребу підвищення якісного рівня функціонування податкової системи доцільним є впровадження заходів спрямованих на зменшення податкових перешкод для залучення інвестицій та запобігання ухиленням від сплати податків на доходи і капітал, впровадження стандартів BEPS, спрощення механізму адміністрування податків шляхом впровадження електронних податкових перевірок із застосуванням відповідного програмного забезпечення.

Доцільно відмітити, що впровадження стандартів BEPS передбачає наступні кроки: розробка правил для оподаткування цифрового сектору економіки; боротьба з наслідками гібридних податкових схем; розроблення ефективних правил контролю за контрольованими іноземними компаніями; обмеження

вирахування відсотків (фінансових виплат) з бази оподаткування; протидія шкідливим податковим практикам з урахуванням принципу прозорості та сутності; запобігання зловживанням перевагами, передбаченими двосторонніми угодами про уникнення подвійного оподаткування; боротьба зі штучним уникненням статусу постійного представництва; вдосконалення правил трансфертного ціноутворення; створення системи аналізу та моніторингу інформації щодо ризиків BEPS; обов'язкове розкриття інформації про використання схем агресивного податкового планування; документація ТЦО та звітність в розрізі країн; механізми вирішення спорів в рамках двосторонніх угод про уникнення подвійного оподаткування; багатостороння конвенція про виконання заходів, які стосуються угод про уникнення подвійного оподаткування[3].

Таким чином, податкова політика має базуватись на принципах системного дослідження фінансово-економічних явищ і процесів. Підвищення рівня обґрунтованості податкової політики передбачає оцінку можливих зміни рівня податкового навантаження в залежності від впливу екзогенних та ендогенних факторів.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна декларація на 2020-2022 роки: Постанова Верховної ради України від 15 липня 2021 р. № 1652-IX / Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1652-20 (дата звернення 28.09.2021).

2. Проект Закону Про державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 15 вересня 2021 року № 6000 / Верховна рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72775 (дата звернення 28.09.2021).

3. Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти). URL: https://ips.ligazakon.net/document/MF17026 (дата звернення 28.09.2021).

УДК 336

С.В. Махно, здобувач вищої освіти ступеня бакалавр.
Науковий керівник -**Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ОЦИФРУВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТНОГО БІЗНЕСУ, ЯК ІНОВАЦІЙНИЙ НАПРЯМ ЙОГО РОЗВИТКУ

Анотація: найближчими роками набуватиме популярності банківська діяльність у цифровому середовищі, що представляє собою різні організаційно-управлінські та економічні нововведення у його діяльності. Проводяться типові банківські операції з руху грошових коштів, надання кредиту через Інтернет без необхідності відвідувати відділення банку.

Ключові слова: банк, фінансовий сектор, банківський сектор, цифровізація, кредит, грошові операції.

У найближчі 5-10 років одним з основних факторів зростання світової економіки, особливо банківської галузі, є цифровізація. Оцифрування банківських установ - це сукупність сучасних економічних, організаційних, управлінських та системних інновацій у будь-якій сфері банку.

Аналіз та результати досліджень McKinsey & Company показують, що лише банки, які використовують цифрові технології для автоматизації типових процесів та створення високоякісних нових продуктів для клієнтів, можуть у короткостроковій перспективі зберегти лідируючі позиції на ринку банківських послуг, мати можливість конкурувати з фінансовими технологіями у результаті чого спостерігається швидкий розвиток ринкової конкуренції [3].

На це вказують дані дослідження, проведеного Проектом USAID «Трансформація фінансового сектору» та інноваційним парком UNIT.City, згідно з яким, на початок 2018 р. в Україні функціонувало більш ніж 80 FinTech-компаній, з яких близько 84 % Fintech-компаній вже активно функціонували, а 16 % ще знаходилось на етапі формування. Топовими напрямами FinTech-компаній в Україні є платежі та грошові перекази (31,6 %), технології та інфраструктура (19,3 %), кредитування (14 %) [4].

З огляду на те, що кредити домінують у всьому банківському бізнесі, дохід від кредиту є основним джерелом доходу банків, а IT-підтримка кредитного процесу банківськими установами є необхідною умовою успішної реалізації стратегій сталого розвитку банківської справи.

Для ефективного використання кредитного потенціалу та стимулювання кредитної діяльності українських банків необхідно активно впроваджувати фінансові інновації. У цьому випадку цікавим є онлайн-іпотека Hana Bank в Кореї. Клієнтам не потрібно звертатися до відділення банку, щоб особисто подати заявку на цей продукт, але достатньо використовувати електронні документи, електронні підписи, електронні документи та електронну касу [2].

Ефективним інструментом західних банків щодо управління і мінімізації кредитних ризиків є активне впровадження адекватної сучасним вимогам і можливостям скорингової системи оцінки кредитоспроможності. Її особливостями є [1]:

спроможність врахування при побудові скорингової моделі понад 10000 змінних, отриманих з різних джерел;

публічність даних, які можуть оперативно відображатися через API, включаючи дані геосервісів, сервісів доставки, статистичних сайтів та інших джерел;

здатність системи кредитного скорингу аналізувати дані AppStore, GooglePlay, Google Analytics, Flurry, Localytics і сторінки в соціальних мережах;

висока достовірність результатів оцінки кредитоспроможності позичальника.

Тому перспективним напрямком вдосконалення системи кредитного скорингу фізичних та юридичних осіб позичальників вітчизняних банків є розробка банківських методів формування соціальних та ринкових скорингових індексів. Перший відображає діяльність окремих позичальників на основі даних із соціальних мереж (Facebook, Twitter, LinkedIn, Google+), діяльність на інших веб-сайтах тощо, а другий відображає силу позичальника в результаті швидкого аналізу ринку.

Список використаних джерел:

1. Лемішевська Т. Біржовий товарний ринок – як двигун реформування банківського сектору. ЛігаБлоги від 19.09.2014 р. URL: https://blog.liga.net/ user/ tlemishevska/article/15642.

2. Юхименко Т.В. Сучасні вектори розвитку банківського сектору в Україні та світі. *Економічна наука*. 2015. № 10. С. 130-133.

3. Cavoukian, Mobile Near Field Communications (NFC). «Tap _n Go». Keep it Secure & Private. *URL*: https://www.ipc.on.ca/images/Resources/mobile-nfc.pdf.

4. 32 % fintech-компаній України займаються платежами та переказами. *URL*: http://finbalance.com.ua/news/Tretina-ukranskikh-fintechkompaniy-zaymayut-sya - platezhami-ta-perekazami--doslidzhennya.

УДК 336

А. К. Олексенко, ЗВО ступеня бакалавр
Науковий керівник – **Л. В. Бражник,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

СТАН БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЙОГО РОЗВИТКУ

Аннотація: у роботі було досліджено стан банківського кредитування в сучасних умовах національної економіки України та виділено основні проблеми, що мають негативний вплив на розвиток банківського кредитування. Також було визначено основні напрями вдосконалення банківського кредитування підприємств.

Ключові слова: банківський кредит, банківське кредитування, позиковий капітал, реформування.

Для прибуткового ведення діяльності підприємству необхідно постійно вдосконалюватися і збільшувати власні масштаби, як правило на це необхідно мати капітал. І досить часто власного капіталу для задоволення існуючих потреб є недостатньо, тому вигідною альтернативою є використання залучених коштів, зокрема банківських кредитів.

На законодавчому рівні банківський кредит визначено як будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [1].

Банківські кредити відіграють провідну роль в процесах фінансування соціально-економічного розвитку, задовольняючи тимчасову потребу одних суб’єктів у додаткових коштах за рахунок їх тимчасового надлишку в інших. Стимулювання кредитування реального сектору економіки сприяє збільшенню обсягів ВВП, що, в свою чергу, впливає на підвищення добробуту населення [2].

Залучення банківських кредитних коштів дозволяє забезпечувати стабільну

основну діяльність підприємства, тому банківським кредитуванням користується значна частина суб'єктів підприємницької діяльності.

На думку вчених, основними перевагами використання позикового капіталу для фінансування підприємства є:

− достатньо широкі можливості залучення, особливо за високого кредитного рейтингу підприємства;

− забезпечення росту фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого розширення його активів та зростання темпів росту обсягів його господарської діяльності;

− можливість генерування приросту фінансової рентабельності [3, с. 43].

Банківське кредитування в Україні має деякі проблеми, основними з яких є:

− економічний та політичний стан в країні є нестабільним;

− нормативно-правова база в Україні в розрізі банківської сфери є досить недосконалою та неактуальною;

− облікова ставка НБУ є високою, через що кредитування є досить дорогим;

− для клієнтів надані невигідні кредитні угоди;

− процедура отримання кредиту займає багато часу [4, с. 795].

Окрім того, вітчизняне банківське кредитування супроводжується такими проблемами, як: висока вартість грошових коштів; недостатній рівень управління банківськими ризиками; суттєве збільшення частки простроченої заборгованості за кредитами у загальній сумі кредитів та частки резервів за активними операціями банків; регіональні диспропорції перерозподілу кредитних коштів; висока вартість позикових коштів; низькі темпи розвитку кредитного ринку в Україні.

Варто зазначити, що негативного впливу кредитна діяльність банківських установ зазнала через пандемію короновірусної хвороби. Введення карантинних обмежень сприяло зниженню доходів населення та погіршенню фінансового стану підприємств різних галузей. В результаті цього значно ускладнилось обслуговування позик та погіршилась якість банківського кредитування.

Отже, зважаючи на всі наведені проблеми можемо сказати, що вітчизняній банківській системі необхідне реформування, яке буде спрямоване на підвищення доступності кредитів, зниження їх вартості, доступність кредитних ставок та покращення якості банківських послуг загалом. Також необхідно обновити нормативно-правову базу щодо банківського кредитування, частково застосувавши іноземний досвід. Наведені заходи сприятимуть покращенню сану банківських установ та національної економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07 грудня 2000 р. № 2121-14. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2121-14 (дата звернення: 23.09.2021.)

2. Гасій О. В., Клименко В.І. Стан та перспективні вектори розвитку банківської кредитної діяльності в Україні. Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/1_2020/63.pdf

3. Лущ М. М. Особливості впливу банківського фінансування на розвиток підприємств. Фінанси України. 2019. № 4. С. 41-55. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/174.pdf

4. Швець Ю.О., Горбачов О.Є. Сучасний стан банківського кредитування в Україні: проблеми та перспективи. 2020. № 15. С. 793-798. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/15_ukr/120.pdf.

УДК 368

Прокопчук Олена Тодорівна, д.е.н., доцент,
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування ,
Уманський національний університет садівництва
(м. Умань, Україна)

УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СТРАХОВОМУ БІЗНЕСІ

Анотація. Досліджено важливість маркетингу як інструменту управління комерційною діяльністю у страховому бізнесі. Зазначено, що основна функція маркетингу полягає у задоволенні страхових інтересів. Це дає змогу компаніям створювати необхідний продукт для споживача та передбачати його потреби, забезпечуючи конкурентні переваги.

Ключові слова: маркетинг, страхування, страхова послуга, споживач, конкуренція, ефективність

Наразі особливе місце в страховій діяльності повинно відводитись маркетингу. Адже незважаючи на швидке зростання на ринку страхових послуг України кількості страхових компаній і загострення конкуренції, попит на цей вид послуг залишається низьким.

Маркетинг у страховій діяльності

Аналіз діяльності страхової компанії в умовах ринкової економіки доводить, що цілий ряд функцій маркетингу є загальним для діяльності різних страховиків. До них належать: орієнтація страхової компанії на кон'юнктуру ринку, застосування стандартних підходів до ряду типових видів страхування, відносини між страховими посередниками, страхова реклама в засобах масової інформації тощо. Стратегія і тактика маркетингу полягають в тому, щоб забезпечити постійний контроль над попитом на страхові послуги та своєчасно забезпечувати формування і перебудову стратегічних програм і тактику конкурентної боротьби [1, с. 58].

Структура маркетингового комплексу страхової компанії

Важливим поняттям є маркетинговий комплекс страхової компанії, що представляє собою набір інструментів, застосування яких в сукупності дозволяє отримувати бажаної реакції цільового ринку страхувальників. Маркетинговий

комплекс містить в собі набір тактичних прийомів страхової компанії для забезпечення прийнятого керівництвом рішення про позиціонування продукту на страховому ринку.

Розрізняють стратегічний, оперативний та організаційний маркетинг страхової компанії. До заходів стратегічного маркетингу відносять:

- дослідження страхового ринку та його сегментацію;

- ·визначення індикативних показників страхової продукції;

- ·розробку пропозицій та проектів щодо стратегії подальшого розвитку страховика.

Оперативний маркетинг передбачає:

- ·аналіз поточного стану реалізації страхових послуг;

- ·професійну підготовку фахівців та страхових посередників;

- ·організацію проведення рекламних заходів і зв'язків з громадськістю;

- ·розробку та впровадження додаткових сервісних послуг страхувальникам.

У межах організаційного маркетингу вирішуються такі завдання: моніторинг організаційних взаємозв'язків у структурі страхової компанії; підвищення ефективності взаємодії структурних підрозділів страховика; впровадження заходів щодо зміцнення корпоративної культури персоналу [2, с. 71].

Функції маркетингової діяльності

Маркетингова діяльність страхової компанії підлягає ретельному плануванню у якій маркетинговий план є одним з головних документів. Його розробка, розгляд і прийняття передують складанню інших планів страховика [3, с. 96].

Виходячи з концепції маркетингу, його процес може бути зведений до двох основних функцій:

1.Формування попиту на страхові послуги і здійснення їх реалізації;

2. Забезпечення страхових інтересів.

Страхова реклама

Достатньо важливим є непрямий спосіб реклами, що здійснюється

клієнтами компанії, які отримали страхове відшкодування. Такий спосіб реклами формує імідж компанії і в значній мірі сприяє надходженню до компанії нових клієнтів. До інших видів прямої реклами належить реклама компанії, яка надається її працівниками і страховими посередниками (страховими агентами і страховими брокерами). Також страхові компанії укладають договори з професійними установами (рекламними агенціями), які можуть на власний розсуд визначати рекламні заходи.

Таким чином, варто зауважити, що роль маркетингу у страховій діяльності надзвичайно важлива та пов'язана із умінням правильно оцінити наявні потреби ринку, координацією свою діяльність відповідно до них, ефективним провадження політики просування і збуту, здійсненням аналізу своєї діяльності, баченням подальших перспектив розвитку.

Список використаних джерел

1. Nesterchuk Y., Prokopchuk O., Tsymbalyuk Y., Rolinskyi O. & Bilan Y. Current state and prospects of development of the agrarian insurance system in Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, 2018. 15 (3), pp. 56-70. http://dx.doi.org/10.21511/imfi.15(3).2018.05.

2. Прокопчук О.Т. Розвиток українського ринку страхових послуг в контексті забезпечення економічної безпеки країни. Збірник праць Уманського національного університету садівництва. Редкол.: О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: Видавництво «Сочінський М.М.». 2019, Вип. 94. Ч. 2: Економічні науки. С. 69-85. DOI 10.31395/2415-8240-2019-94-2-69-85.

3. Шолойко А. С. Страховий ринок України: підходи до його класифікації та періодизації. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*. 2014. Вип. 200(3). С. 94-102.

УДК 336

Д.А. Пужайло, здобувач вищої освіти ступеня бакалавр.
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ЗМІЦНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація: розглянуто складові фінансової та економічної безпеки та їх вплив на національну економіку.

Ключові слова: фінансово-економічна безпека, фінансова безпека, економічна безпека, національна економіка, банківська система, валютна система.

Фінансово-економічна безпека займає дуже значне місце в структурі Національної безпеки України. Її розвиток є одним з ключових частин національної безпеки.

Проблемами вивчення фінансово-економічної безпеки в різний час займалися і займаються такі українські вчені та практики як Т. Г. Камінська, О. В. Ареф'єва, М. М. Ігнатенко, М. Й. Малік, С. В. Оборська, К. А. Пилипенко, Є. Г. Попкова, Ю. М. Тютюнник, П. Т. Саблук, А. М. Шиш, Л. С. Шатковська, Г. В. Савицька, З. Є. Шершньова та інші. У своїх наукових працях вони розглядають проблеми забезпечення економічної стійкості підприємств та можливості оцінки даної економічної категорії, існуючі методологічні підходи та інструментарій їх використання. Проте дискусійним залишається питання формування економічної стійкості як запоруки продовольчої безпеки в системі менеджменту аграрних підприємств [6].

Економічна безпека являється однією з характеристик економіки та визначає стійкість економіки до внутрішніх і зовнішніх загроз. Також, вона забезпечує економічні потреби громадян країни і здійснює можливість гарантованого захисту в національних інтересах.

Економічна безпека складається з:

- виробничої безпеки (стан виробництва в країні);

- енергетичної безпеки (стан економіки, який сприяє використання великої частки енергетичних ресурсів країни);

- макроекономічної безпеки (збалансованість макроекономічних пропорцій);

- зовнішньо-економічної безпеки (відповідність національним інтересам);

- демографічної безпеки (стан захищеності від демографічних загроз);

- інвестиційно-інноваційної безпеки (інвестиційна привабливість, в результаті якої відбуваються інвестиції в нашу країну);

- продовольчої безпеки (стан виробництва продукції харчування в країні);

- соціальної безпеки (стан якісного та гідного життя в країні);

- фінансової безпеки (фінансові умови для економічного розвитку).

Фінансова безпека в свою чергу має дуже велике значення в розвитку економіки в Україні, адже вона забезпечує розвиток таких складових економіки:

- банківська система;

- фінансовий сектор;

- бюджетна система;

- валютна система;

- боргова система;

- грошово-кредитна система.

Кожна з даних складових має велику частку в розвитку економіки держави.

Перша складова, банківська система, забезпечує фінансову стійкість банків, захищає від зовнішніх чинників, які можуть економічно вплинути на показники і стан.

Друга, фінансовий сектор, забезпечує роботу страхових та фондових ринків в країні.

Бюджетна система відповідно контролює державні фінанси та їхній рух.

Валютна система характеризується курсоутворенням, яке створює довіру громадян країни до національної грошової одиниці.

Боргова система контролює борги громадян перед банками та державними організаціями.

Грошово-кредитна система дає змогу всім суб’єктам економіки держави бути забезпеченими кредитними ресурсами.

Даними питаннями щодо фінансово-економічної безпеки цікавились такі вчені, як:

- Г. Пастернак-Теранушенко, який розділяв економічну безпеку на демографічну, соціальну, фінансово-грошову, політичну, екологічну, ресурсну, боргову, цінову, прісноводну, енергетичну, медичну та кримінальну;

- Н.В. Скорук, який вважав, що економічна безпека повинна містити в собі тільки ті елементи, які містять економічний зміст.

Таким чином, можна зробити висновок, що фінансова безпека в складі економічної безпеки має дуже значний вплив на національну економіку, адже забезпечує стійкий стан та безпечний рух фінансів в державі, створює певні умови для фінансової діяльності і т.д.

Список використаних джерел:

1.Ареф'єва О.В., Кузенко Т.Б. Планування економічної безпеки підприємств. Київ: Видавництво Європейського університету, 2005. 169 с.

2. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.

3. Кириченко А.А., Кім Ю.Г. Методологічні основи економічної безпеки суб'єктів господарювання в трансформаційній економіці. *Актуальні проблеми економіки.* 2008. № 12 (90). С. 53- 65.

4. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2009. № 4(94). С. 41-45.

5. Шемаєва Л.Г. Економічна безпека у стратегічній взаємодії з суб'єктами зовнішнього середовища [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук: спец. 21. 04. 02. К., 2010. 39 с.

6. Пилипенко К.А. Продовольча та фінансово – економічна безпека с системі менеджменту аграрних підприємств. *Сучасний стан та пріоритети розвитку системи обліку, оподаткування й аналізу виробничо – економічної діяльності суб'єктів господарювання агропромислового сектору економіки* : [Колективна монографія] / за заг. ред. проф. Л. О. Мармуль. Херсон : Айлант, 2018. С. 205 –

УДК 349.42:368.5

Н.В. Рунчева, д.е.н., доцент,
професор кафедри економіки і фінансів
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(м. Бердянськ, Україна);
Л.А. Кравцова, викладач вищої категорії, методист
Бердянський машинобудівний фаховий коледж
Національного університету «Запорізька політехніка»
(м. Бердянськ, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО АГРАРНЕ СТРАХУВАННЯ

Анотація: Статтю присвячено визначенню основних аспектів страхування аграрних підприємств України. Розглянуто всесвітній досвід сільськогосподарського страхування для розвитку його обліково-аналітичного забезпечення в Україні.

Ключові слова: бухгалтерський облік, страхування, сільське господарство, забезпечення зобов'язань, сільськогосподарський ризик, державна підтримка, документування страхових операцій.

При розгляданні страхування сільськогосподарських підприємств з позицій бухгалтерського обліку та економічного аналізу можемо констатувати, що страхуванню, зокрема, сільськогосподарському, приділяється недостатньо уваги. В бухгалтерському обліку підприємств відображаються лише розрахунки за страховими операціями і недооцінюється потенціал страхування як резервоутворюючого та стабілізуючого економічного механізму.

Одним із шляхів вирішення зазначеної проблеми є активне використання страхових механізмів. На даний час, практика аграрного страхування в Україні не є досить розвиненою, що обумовлює необхідність визначення передумов ефективного запровадження страхових інструментів в діяльність виробників сільськогосподарської продукції.

Українським страховим компаніям варто переймати зарубіжний досвід. Зокрема, впровадження та використання сучасних інформаційних технологій дозволяє значно підвищити точність розрахунку страхових тарифів та страхових відшкодувань. Обробка великих масивів новітніх даних дозволяє створювати різноманітні предиктивні моделі, що дозволяють приймаючи на страхування

певний об’єкт мати уявлення про можливі відшкодування за ним [1, с. 116].

Активізація євроінтеграційних процесів в Україні в останні роки обумовлює актуальність подальшого вивчення проблем аграрного страхування задля окреслення напрямків та перспектив його розвитку в нових економічних умовах.

У країнах вільної ринкової економіки існують два головні види страхування:

– обов’язкове публічно-правове, організація якого зосереджена в руках публічно-правових, а подекуди й державних страхових організацій (все соціальне страхування, а в деяких країнах також страхування будівель від вогню тощо);

– приватне, яким опікуються акціонерні товариства й товариства взаємного страхування (страхування майна, життя та ін.) на базі приватної угоди між застрахованим і страховою організацією, якій застрахований зобов’язаний виплачувати встановлені угодою внески, а страхувальник при виникненні зазначеного у договорі випадку зобов’язаний відшкодувати застрахованому втрату або виплатити обумовлену договором суму. З огляду на те, що страховий ризик не можна передбачити, страхові організації повинні створювати відповідні резерви. Таким чином, подекуди вони перетворюються на великі фінансові компанії [2].

Сільськогосподарське страхування належить до категорії приватного страхування і трактується, як комплексне страхування сільськогосподарських культур. Головною метою аграрного страхування є часткова або повна компенсація страхувальнику втрати врожаю внаслідок таких ризиків, як засуха, морози, повінь, пожежа, град та ін., а особливістю аграрного страхування є наявність державної підтримки.

Сільськогосподарські товаровиробники у всьому світі стикаються з великою кількістю ринкових і виробничих ризиків, які роблять їхні доходи мінливими з року в рік. Враховуючи свій досвід роботи з ризиками, фермерські домогосподарства та сільські громади у Європі та світі розробили ряд стратегій для управління ними [3]. Наприклад, фермери часто ділять ризик втрат,

вирощуючи різні поєднання культур і сортів рослин, чергують дати посіву культур і розміщення культур на полях. Ці методи можуть допомогти зменшити ризик значних втрат врожаю в будь-який сезон. Багато фермерських господарств також ведуть несільськогосподарську діяльність, що допомагає зменшити їхню залежність від доходів фермерських господарств. Щоб покрити втрати, що виникають, фермери створюють запаси продовольства, худоби, заощаджень та інших активів, які можуть бути спожиті або продані за необхідності. Вони також можуть брати кредити і займатися тимчасовою зайнятістю поза фермою.

Проведені дослідження свідчать про те, що існує також багато перспективних розробок, які, якщо вони будуть розширені, можуть значно покращити ефективність багатьох заходів з управління ризиками. Однією з найбільш перспективних розробок є страхування на основі індексів (IBI). Індексне страхування може скоротити витрати та труднощі з адмініструванням та страхуванням сільськогосподарської продукції, а також усунути багато негативних проблем стимулювання сільськогосподарського страхування, які існують нині. Воно також є перспективним інструментом для покриття витрат агентств із надання допомоги, забезпечуючи швидке та надійне джерело фінансування після того, як сталася страхова подія. Ще одним перспективним напрямом стало залучення приватного сектору до індексного страхування, а також перехід до державно-приватного та некомерційного приватного партнерства у сфері страхування.

Державне сільськогосподарське страхування намагається заповнити прогалину, яку залишив приватний сектор, особливо для задоволення страхових потреб багатьох дрібних власників, які не можуть дозволити собі оплатити повну вартість страхування. До недавнього часу більшість державних аграрних страховок забезпечувалося через державні страхові агентства, але в останні роки спостерігається залучення приватного сектора добезпосереднього страхування фермерів через різні види державно-приватного партнерства.

В Україні на сьогодні сільгоспвиробники не мають державної підтримки страхування. Це є проблемою ведення аграрного бізнесу, адже

сільськогосподарські підприємства залишаються незахищеними перед природними катаклізмами.

Керуючись досвідом зарубіжних країн, в Україні на шляху до євроінтеграції потрібно взяти курс на запровадження різних варіантів розвитку аграрного страхування, підтримку сільськогосподарських підприємств при їх страхуванні, надання банками пільгових кредитів, а зі сторони страховиків – лояльних тарифів.

Список використаних джерел:

1. Головко В.І., Якубович В.А. Особливості страхування сільськогосподарської продукції. *Основи страхування сільськогосподарських культур : навч. посіб. для аварійних комісарів.* К.: 2012. С.160 – 242.

2. Криворучко А. В. Розвиток страхового ринку в сільському господарстві. *Економіка АПК.* 2008. № 6. С. 66–70.

3. Webb P., von Braun J. Famine and food security in Ethiopia: Lessons for Africa. Chichester, New York: John Wiley, 1994.

УДК 336

К.В. Сацька, ЗВО СВО «Бакалавр»,
А.В. Довгаль, ЗВО СВО «Бакалавр»,
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ЕТАПИ РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

Анотація: розглянуто етапи розвитку банківської системи та банків вцілому як об’єкт підприємництва; приведено термінологію поняття банку.

Ключові слова: банк, розвиток банку, еволюція, розвиток, етапи розвитку.

Банківська справа, як і будь-яка інша діяльність, має свою історію створення та становлення, тобто еволюцію. Основні етапи розвитку банківської справи:

1. Зародження банківництва – надання банківських послуг здійснювалося у стародавній Греції та Вавилоні жрецями.

2. Виникнення державних банків – банки створюються для проведення розрахунків та надійного зберігання коштів.

3. Розподілення банків на універсальні та спеціалізовані – виникнення спеціалізованих банків, поширення депозитних операцій, поява емісійних банків.

4. Розширення повноважень банків в усіх сферах екоеомічної діяльності – створення центральних банків, які взяли на себе емісійну функцію [1].

Історичні дані свідчать, що перші банківські операції, тобто банальний обмін грошей був започаткований ще за дві тисячі років до нашої ери, у Стародавній Греції. У XVI ст. нашої ери з'явилися перші банкірські доми, де здійснювався обмін готівкою між купцями та поміщиками [2]. В Україні ж перші банки з'явилися у 1781р., коли російський Асигнаційний Банк відкрив свої банківські контори в Києві, Ніжині, Харкові, а у 1782 р. у Херсоні. Після реформи 1861 року в Україні було створено ряд місцевих банків:

1. 20 травня 1864 року, був створений Херсонський земський банк.
2. 4 травня 1871 року - Харківський земельний банк. Він видавав кошти під

заставу нерухомості.

Створення банківської системи, як незалежного напряму, в Україні розпочалося після розпаду СРСР та проголошення незалежності України у 1991 році. До цього часу в країні не було передумов для створення таких самостійних банків існували банки лише в якості філій інших країн. Підставою та нормативною базою для створення таких банків був Закон України «Про банки і банківську діяльність», прийнятий 20 березня 1991 року Верховною Радою України. Даний закон визначав правові основи банків, їх основні принципи діяльності. Оскільки як і в будь-якій іншій діяльності, у банківській справі повинен бути вищий орган, який буде регулювати діяльність даних філій. Тому Верховною Радою України було прийнято постанову «Про створення потужностей з виготовлення національної валюти і цінних паперів». Згідно цієї постанови пізніше було створено Національний Банк України. У зв'язку з таким рішенням в Україні почала діяти так звана дворівнева система: перший рівень – Національний Банк України, другий рівень – комерційні банки, державні банки та націоналізовані банки.

Головним плюсом такої системи є те, що всі банки незалежно від їх спеціалізації, форми власності та ін. мають однакове підгрунтя. Звичайно існує закон про банківську діяльність, який регламентує діяльність банку, але цього недостатньо, тому виникла необхідність у визначенні органу, який буде настановчим. Та окрім настановчих функцій на Національний Банк України покладено обов'язок емісії грошей. Такий хід також є вкрай важливим для країни та її економіки вцілому. Адже НБУ не лише «створює» гроші, але й задає валютний курс, якого дотримуються всі банки країни.

Отже, ми розглянули історію створення банківської діяльності як явища. Тепер же поговоримо про термінологічні поняття. Термін банк походить від італійського, означає «конторка», «стіл», за яким людина здійснювала обмін грошей. Натомість французьке слово «bangue» означає скриня, тобто вказує на функцію збереження певних цінностей. В українській мові слово банк бере коріння саме від французької форми.

Сьогодні головною метою для держави є створення досконалої банківської діяльності в країні, тим більше, що в сучасних умовах саме банківські розрахунки, тобто безготівкові, є домінантними. Банківська діяльність – це залученення у вклади грошових коштів фізичних і юридичних осіб та розміщення зазначених коштів від свого імені, на власних умовах та на власний ризик, відкриття і ведення банківських рахунків фізичних та юридичних осіб [3]. Та не дивлячись на такий довгий шлях розвитку банківської діяльності вона, на жаль, ще не є ідеальною.

Список використаних джерел:

1. Банківська система: навч. посібник; за заг. ред. Кузнецової С.А. К.: ЦУЛ, 2014. 400 с.

2. Онищенко Ю.І. Основні етапи еволюції банківської справи. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. Випуск 6. Частина 5. С. 45-49.

3. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000р. № 2121-III. / Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14 (дата звернення 09.10.2021 р.).

УДК 336.7

Н.В. Сачук, викладач вищої категорії
Бердичівський фаховий коледж
промисловості, економіки та права
(м. Бердичів, Україна)

РЕЗУЛЬТАТИ ВИЇЗНОГО БАНКІВСЬКОГО НАГЛЯДУ В 2020 РОЦІ

Анотація У статті розглянуто сучасний стан банківського нагляду в Україні. Проблеми банківського нагляду в Україні лежать в площині розроблення нормативних документів. Запропоновано рекомендації щодо коригування основних показників діяльності банків в 2020 році.

Ключові слова : оцінка SREP, система CAMELSO, банківський нагляд, перевірка, санкція.

Національний банк із 1 жовтня 2020 року почав застосовувати єдину процедуру й методологію процесу наглядових перевірок та оцінки – SREP (Supervisory Review and Evaluation Process). Оцінка діяльності банків за рейтинговою системою CAMELSO надалі не здійснюватиметься. Методологія SREP, у якій враховано й компоненти рейтингової оцінки за системою CAMELSO, базується на оцінці ризиків із урахуванням аналізу поточного стану банку, його стратегії, бізнес-моделі, а також розвитку та оцінки того, як поведе себе банк в майбутньому. Процес оцінки за методикою SREP є безперервним та здійснюється одночасно за всіма банками. На відміну від оцінки за системою CAMELSO, оцінка за методикою SREP проводиться щорічно станом на 1 січня. Вона може бути актуалізована щоквартал з урахуванням змін кількісних показників та нової суттєвої інформації, виявленої, зокрема, під час проведення інспекційної перевірки.

У межах запровадження єдиної наглядової оцінки банку SREP розроблений стандартизований формат Звіту про інспекційну перевірку, оновлена Типова програма інспекційної перевірки та внутрішня методологія перевірок, яка тепер фокусується на компонентах наглядової оцінки SREP.

Під час реалізації функції зі здійснення виїзного банківського нагляду на 2020 рік НБУ перевірив 45 банків, активи яких сумарно становили 849,1 млрд

грн, або 45,9 %, активів банківської системи України. Основними тематичними напрямами інспекційних перевірок були оцінка колективної придатності та кваліфікації вищого керівництва банків як виконання зобов'язань, узятих на себе Україною в межах програми з Міжнародним валютним фондом у форматі Стенд-бай, закріплених у Меморандумі про економічну і фінансову політику від 05 грудня 2018 року; оцінка системи управління ризиками; оцінка якості активів та прийнятності забезпечення, перевірка адекватності визначення банками розміру кредитного ризику [1].

Водночас упродовж 2020 року були застосовані і заходи впливу за порушення регуляторних вимог. Результати перевірки в таблиці 1.

Таблиця 1

Рекомендації щодо коригування основних показників діяльності банків

Основні напрями коригування	млн.грн.
зменшення розміру регулятивного капіталу	954,5
збільшення розміру непокритого кредитного ризику	310,3
зменшення фінансових результатів діяльності банків	10,9
Разом	1275,7

Результати нагляду за банками і небанківськими фінансовими установами з питань фінансового моніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства України Упродовж 2020 року відображено в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати перевірок за 2020 рік

Показник	кількість
Проведені перевірки банків, з них	66
Планові виїзні	8
Позапланові виїзні	3
У безвиїзному порядку	55
Банки, в діяльності яких виявлено порушення	18

Крім того, НБУ почав інформувати банки та небанківські установи про результати проведення виїзної перевірки не пізніше ніж за п'ять робочих днів до

колегіальної зустрічі з керівництвом банку/ небанківської установи для обговорення виявлених порушень та проблем і надання рекомендацій. Банки можуть завчасно підготувати пояснення та зауваження щодо результатів перевірки до проведення такої зустрічі. У разі розгляду питання щодо застосування заходів впливу НБУ обов'язково запрошує представників банку для особистого надання пояснень чи заперечень. Вони враховуються під час ухвалення остаточного рішення щодо застосування заходу впливу.

За 2020 рік НБУ надіслав Службі безпеки України інформацію стосовно 16 банків та чотирьох небанківських фінансових установ, а саме:

– за результатами перевірок з питань фінансового моніторингу надіслані 15 листів з інформацією про підозрілі фінансові операції клієнтів банків та небанківських фінансових установ на загальну суму близько 25,53 млрд грн, ;

– за результатами нагляду з питань дотримання валютного законодавства з метою реалізації державної політики у сфері боротьби з організованою злочинністю надіслані вісім листів про великомасштабні операції клієнтів банків щодо фінансових операцій на загальну суму близько 244,2 млн дол. США.

Таблиця 3

Застосування санкцій зв порушення законодавства з питань фінансового моніторингу у 2020 році [2]

Показник	Кількість
Письмове застереження до банку	10
Штраф на банк	15 рішень на загальну суму 25,53 млрд грн
Штраф на небанківську установу	6 рішень на суму 212500,00 грн
Письмова вимога до банку щодо усунення порушень законодавства України	18
Письмова вимога до небанківської установи щодо усунення порушень законодавства України	5

Водночас упродовж 2020 року НБУ надіслав три повідомлення про підозрілі фінансові операції до Національного антикорупційного бюро України, а також відповідно до вимог Кримінального процесуального кодексу України до

Національної поліції України – одну заяву про вчинення кримінального правопорушення, виявленого за результатами здійснення безвиїзного нагляду за банком щодо дотримання ним вимог законодавства, що регулює відносини у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Здебільшого надана до правоохоронних органів інформація стосувалася проведення клієнтами банків/небанківських фінансових установ фінансових операцій, характер або наслідки яких дають підстави вважати, що вони можуть бути пов'язані з виведенням капіталів, легалізацією кримінальних доходів, конвертацією (переведенням) безготівкових коштів у готівку, уникненням оподаткування тощо. Застосування заходів впливу за результатами нагляду з питань фінмоніторингу та дотримання вимог валютного та санкційного законодавства

Список використаних джерел:

1. Постанова Правління Національного банку України "Про зупинення проведення виїзних перевірок банків" від 18.03.2020 р. №34 (зі змінами).

2. Річний звіт НБУ за 2020 рік. URL: https://bank.gov.ua/

УДК 657

Сіренко О. В., к.е.н., доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Прийдак Т. Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри
бухгалтерського обліку та економічного контролю
Гарань О. В., ЗВО СВО ОПП Облік і оподаткування
спеціальність 071 Облік і оподаткування СВО Магістр
Кучерук Д. О., ЗВО СВО ОПП Облік і оподаткування
спеціальність 071 Облік і оподаткування СВО Магістр
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава Україна)

ПЕРЕОЦІНКА НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Анотація: досліджено сутністі поняття «переоцінка» як у науковій літературі, так і в нормативно-правових актах, а також висвітлення методики її обліку.

Ключові слова: необоротні активи, переоцінка, індекс переоцінки

Зміна вартості активів – процес об’єктивний, що залежить насамперед від економічних процесів, які відбуваються в країні, а також від цілої низки інших факторів. Переоцінкою необоротних активів у бухгалтерському обліку називають процедуру, за допомогою якої залишкову вартість конкретного об’єкта необоротного активу узгоджують із його справедливою вартістю.

Вагомий внесок у розробку теоретичних основ та методологічних підходів до переоцінки необоротних активів зробили провідні вітчизняні вчені-економісти, зокрема Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, В. В. Сопко, Л. К. Сук, Н. М. Ткаченко.

Мета переоцінки необоротного активу – привести залишкову вартість об'єктів основних засобів у відповідність з їх вартістю на ринку, що забезпечить відображення достовірних даних про фінансовий стан підприємства в його фінансовій звітності. На думку Степаненко О. І. одним зі способів підвищення інноваційної привабливості підприємства є переоцінка основних засобів. Важливість переоцінки полягає у тому, що ця процедура дає змогу визначити реальну вартість об’єктів з урахуванням сучасного стану ринку та сприяє

підвищенню загальної рентабельності господарюючого суб'єкта [7]. Гавриленко В. В. досліджує питання переоцінки необоротних активів з точки зору їх впливу на власний капітал, оскільки ця операція відображається на всіх результатах діяльності підприємства [1]. Як зазначає, Зубар Г. В. є кілька основних причин для здійснення переоцінки: вигідно продати бізнес, або отримати кредит – у разі дооцінки; чи аби без ПДВ-наслідків продати об'єкт нижче балансової вартості або оптимізувати податок на прибуток (для тих, хто не досяг 20-мільйонної межі) – якщо мається на увазі уцінка [2]. Згідно з п. 16 П(С)БО 7 переоцінці підлягають усі об'єкти основних засобів, особливості встановлено для малоцінних необоротних матеріальних активів і бібліотечних фондів [5]. При цьому можуть переоцінюватися:

- основні засоби, які визначені п. 5.1 П(С)БО 7 і обліковують на рахунку 10 «Основні засоби», включаючи земельні ділянки. Виняток становить інвестиційна нерухомість, облік якої ведуть на субрахунку 100, вона не підлягає переоцінці, передбаченій п. 16-21 П(С)БО 7, при будь-яких способах її обліку – як за первісною (п. 18 П(С)БО 32), так і за справедливою (п. 19-22 П(С)БО 32) вартістю;

- інші необоротні матеріальні активи, які перелічені в п. 5.2 П(С)БО 7 і відображаються на рахунку 11.

Визначення індексу переоцінки за кожним об'єктом основних засобів із переоцінюваної групи згідно з п. 17 П(С)БО 7 за формулою:

Індекс переоцінки = Справедлива вартість об'єкта основних засобів : Залишкова вартість об'єкта основних засобів.

Отриманий індекс переоцінки може бути:

> 1 – справедлива вартість більша від залишкової, проводиться дооцінка;

< 1 – залишкова вартість більша від справедливої, проводиться уцінка

Міністерство фінансів визначило критерій суттєвості в розмірі:

- або не більше 10 % відхилення залишкової вартості об'єкта від його справедливої вартості (п. 34 Методрекомендацій № 561, пп. 2.20.1 Методрекомендацій № 635);

- або 1 % чистого прибутку (збитку) підприємства (п. 34 Методрекомендацій № 561).

Розглянемо порядок відображення результатів переоцінки необоротних активів на рахунках бухгалтерського обліку (рис. 1).

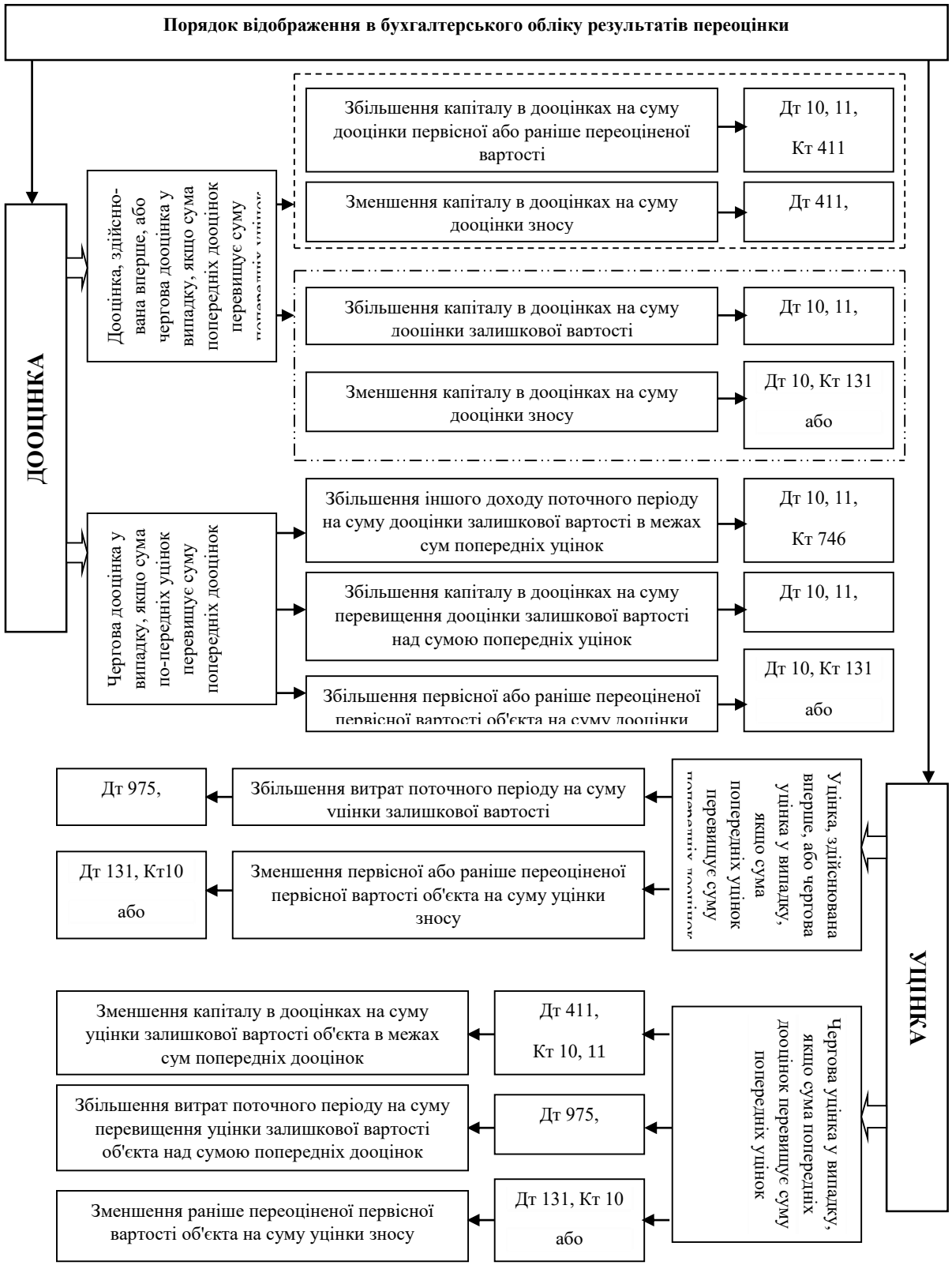

- - - варіант 1 (згідно з Методрекомендаціями № 561); _ . . _ варіант 2 (альтернативний)

Рис. 1. Відображення в бухгалтерському обліку дооцінок та уцінок [7]

Для документування оформлення проведення переоцінки основних засобів складають первинний документ «Акт переоцінки об'єкта основних засобів». Основні моменти які повинен містить документ є: 1) загальні відомості про об'єкт основних засобів, який підлягає переоцінці; 2) розрахунок переоцінки основних засобів – включає облікові дані для визначення індексу переоцінки (справедливу та залишкову вартість), інформацію про переоцінені первісну вартість, накопичений знос, суму дооцінки чи уцінки об'єкту; 3) кореспонденція рахунків – відображення в обліку результату переоцінки основних засобів.

Результати переоцінки основних засобів відображають у фінансовій звітності, дооцінку – в балансі, звіті про фінансові результати та звіті про власний капітал; уцінку – в балансі й звіті про фінансові результати [6].

Отже, проведення переоцінки необоротних активів є багаторівневим процесом, який вимагає повного фіксування й документування інформації на всіх етапах здійснення - від обґрунтованості прийняття рішень до визначення її кінцевих результатів.

Список використаних джерел

1. Гавриленко В. В. Влияние на собственный капитал результатов переоценки необоротных активов. Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2005. Випуск 7. Частина 1. С. 305 - 310.

2. Зубар Г. В. Переоцінка основних засобів: чи обов'язково потрібно робити і як саме. Бухгалтер & закон. 2018. № 216-27. URL: http://bz.ligazakon.ua/ua/magazine/900432.

3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Мінфіну № 56 від 30 вер. 2003 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text.

4. Національне положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Мінфіну України № 73 від 07 лют. 2013 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text.

5. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»,

затверджене наказом Мінфіну України № 92 від 27 квіт. 2000 р. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text.

6. Прийдак Т. Б., Л. В. Яловега Проблемні питання обліку переоцінки основних засобів *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. Полтава : ПДАА. 2012. Вип. 1 (4). Т. 3. С. 234 - 241.

7. Прийдак Т. Б., Мокієнко Т. В., Нездойминога О. В. Переоцінка основних засобів: облікові аспекти та вплив на показники фінансової звітності підприємства. *Економічний, організаційний та правовий механізм підтримки і розвитку підприємництва* : колективна монографія; за ред. О. В. Калашник, Х. З. Махмудова, І. О. Яснолоб. Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2019. С. 115 - 127.

8. Степаненко О. І. Документування операцій у процесі експлуатації основних засобів підприємства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 24. Частина 3. 2019 С. 86 - 94.

УДК 336

М.О. Скрипак, здобувач вищої освіти ступеня бакалавр.
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

АНАЛІЗ ДОЦІЛЬНОСТІ ВКЛАДАННЯ ГРОШЕЙ У БАНКІВСЬКІ ДЕПОЗИТИ

Анотація: проведено аналіз доцільності вкладення грошових коштів у банківські депозити та наведено альтернативні інструменти щодо збереження та збільшення власного капіталу.

Ключові слова: заощадження, фінансові інструменти, депозит, облігації внутрішньої державної позики, інвестиційний фонд, криптовалюта.

Депозит – найпопулярніша форма збільшення заощаджень серед населення. Основною перевагою є його простота, зрозумілість та доступність. Цей інструмент не вимагає від особи спеціальних знань і наявності великої кількості грошових коштів.

Окрім того, майже в будь-якому банку України розрахункові й ощадні рахунки застраховані через Фонд гарантування вкладів на суму до 200000 гривень. Навіть якщо банк збанкрутує, фонд буде зобов'язаний виплатити суму депозиту в повному обсязі.

Проте недоліком депозиту можна назвати його низьку відсоткову ставку. Середня ставка короткострокового депозиту для фізичних осіб становить 7,46 %, а для довгострокового – 9,87 % [1]. І ці відсотки мають тенденцію до зниження (рис. 1), у зв’язку з пандемією Covid 19 і складною економічною ситуацією в Україні.

Не слід також забувати про рівень інфляції, який у 2020 році був 5 %, а у 2021 році з січня по вересень становить 6,2 % [2], про податок на відсотки за депозитом у розмірі 18 % і військовий збір 1,5%. Все це негативно впливає на реальну дохідність від депозиту, через що українцям слід задуматись про пошук інших фінансових інструментів для збільшення своїх заощаджень.

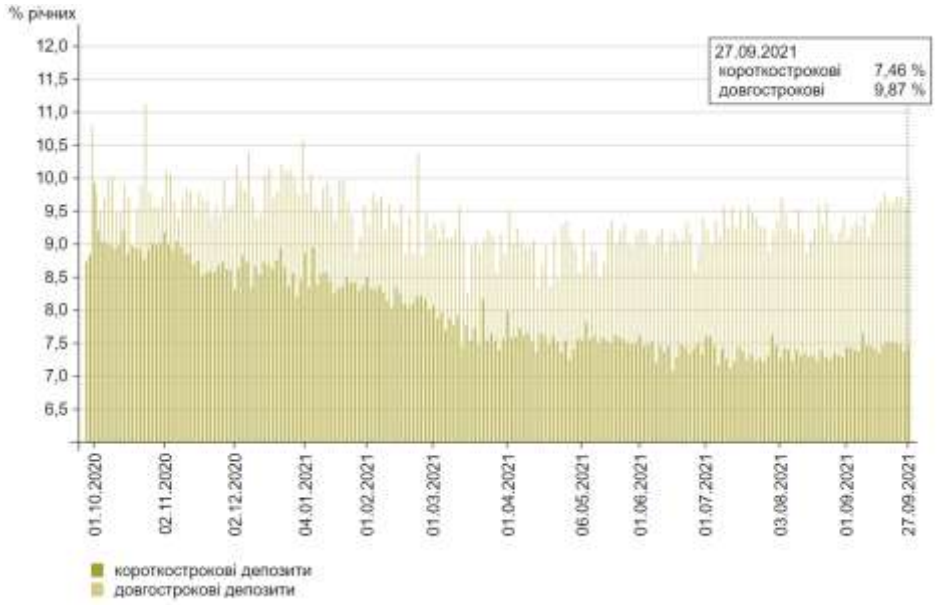

Рис.1 Середні ставки за депозитами для фізичних осіб в Україні в національній валюті [1]

Наразі, фінансові експерти традиційно говорять про такі альтернативні інструменти вкладення грошей фізичними особами: облігації внутрішньої державної позики (ОВДП), акції українських та іноземних компаній, криптовалюта, нерухомість, дорогоцінні метали та іноземна валюта.

Вигідна альтернатива депозитам – інвестиції в облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). Облігації – це боргові інструменти, випущені державою, які гарантують регулярні виплати певних сум. Таке інвестування дорівнює наданню державі позики в розмірі тієї ж суми, за яку був куплений цінний папір.

В обмін на цю позику держава виплачує власникові платежі – щомісячні, квартальні, піврічні або річні. Розмір цих платежів залежатиме від заздалегідь встановленого відсотка від номінальної вартості. Подібний дохід стабільний і передбачуваний: це підходить людям, які хочуть отримувати регулярний прибуток і не хочуть турбуватися про економічну ситуацію, що постійно змінюється.

Коли настає термін погашення, держава зобов'язана виплатити власникові вартість ОВДП за номінальною ціною, встановленою під час їхнього випуску.

Основні переваги ОВДП перед депозитами такі:

1. Вищі ставки: середньозважена дохідність 6-місячних ОВДП у 2021 році

становила 8,99%, 1-річних - 11,19%, 1,5-річних - 11,30%, 2-річних - 12,05%, 3-річних - 12,30%. [3].

2. Економія на податках: на відміну від депозитів, відсотковий дохід з ОВДП не обкладається податком на доходи фізичних осіб 18%, і військовим збором 1,5%.

3. Надійність: виплата основної суми боргу і відсотків за ним гарантується державою, тоді як за депозитами гарантується сума до 200000 грн.

Недоліком же ОВДП є їх висока вартість придбання. Наприклад, щоб купити облігацію в Приват24 необхідно сплатити 100000 грн, а для угод через персонального менеджера – від 40000 доларів США. На жаль, накопичити таку суму вдається далеко не кожній українській родині.

Жителі економічно розвинених країн доволі активно користуються можливостями фондових ринків, заробляючи на купівлі-продажу акцій підприємств і на дивідендах від їх діяльності. Причому, участь у біржових торгах вони беруть, в основному, за допомогою посередників – через інвестиційні фонди.

Утім, ринок цінних паперів у нашій країні все ще на початковому етапі розвитку. Щоправда, інвестиційні фонди в Україні розвиваються доволі швидко. І це – приємний сигнал для їхніх потенційних клієнтів – людей, які мають вільні кошти для отримання інвестиційного прибутку. Одна з переваг участі в інвестиційних фондах над спробами самостійно придбати цінні папери – диверсифікація вкладень, що знижує ризики інвесторів. Тоді як при прямому інвестуванні ви берете усі ризики на себе. Та й із точки зору управління активами краще віддати перевагу фахівцям.

Потрібно додати, що інвестиційний прибуток оподатковується на загальних засадах – 18% податку + 1,5% військового збору.

Новим інструментом для збільшення заощаджень в усьому світі, зокрема і в Україні є криптовалюта. Криптовалюта – це особливий електронний платіжний засіб, курс якого підтримується тільки попитом і пропозицією.

Дохідність криптовалют може досягати десятків, сотень і навіть тисяч

відсотків. Наприклад, найвідоміша криптовалюта у світі під назвою Bitcoin у вересні 2020 році коштувала 10500 доларів США, а у вересні цього року вона торгується на рівні 42000 доларів США. Проте це і найскладніший інструмент для збільшення своїх заощаджень серед вищесказаних, і без поглиблених знань у сфері фінансів, світової економіки та інформаційних технологій туди не варто інвестувати свої грошові кошти.

Таким чином, існує багато альтернатив банківським депозитам і кожен українець може обрати для себе більш вигідніший, щоб зберегти і зільшити свої заощадження.

Список використаних джерел:

1. Середні ставки за депозитами для фізичних осіб в Україні. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/banks/deposit/private/.

2. Індекс інфляції в Україні 2021. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/.

3. ОВДП: Мінфін провів рекордний у цьому році аукціон – на 19 мільярдів. URL: https://www.epravda.com.ua/news/2021/06/8/674795/.

УДК 336.77:334.012.64

В.О. Степанова, старший викладач
кафедри економіки і фінансів,
П.С. Гешева, здобувач (першого) бакалаврського рівня вищої освіти ,
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»,
(м. Бердянськ, Україна)

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРЕДИТУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Аннотація: Розглянуто роль банківського кредитування у розвитку малого підприємництва в Україні. Виявлено основні особливості кредитування малих підприємств. Проаналізовані проблеми кредитування суб'єктів малого підприємництва і надано методичні підходи щодо удосконалення системи кредитування малих підприємств.

Ключові слова: бізнес, малий бізнес, кредитування малого бізнесу

Значення розвитку малого та середнього бізнесу на сьогодні стало дуже актуальним, так як це соціально-економічна основа, без якої не можливий розвиток будь-якої інноваційно-орієнтованої економіки європейської держави. МСБ – найбільш поширена форма ділової активності, яка забезпечує соціально-економічний баланс розвитку [1].

Малий бізнес є структурним елементом ринкової економіки. Він становить первинну вихідну форму ринкового господарювання у вираженні дрібнотоварного виробництва. Воно набуває особливого значення для країн завдяки специфіці та своєрідному функціональному призначенню малого бізнесу. Саме кредитування малого та середнього підприємництва, яке відіграє важливу роль як для банківського сектора, так і для економіки країни загалом.

Розвиток кредитної діяльності банків має стати головним елементом сильного економічного середовища, що буде впливати на забезпечення незалежності держави та реалізацію її національних інтересів в умовах глобалізаційних процесів. Сектор малого бізнесу в Україні не відіграє такої значної ролі в національній економіці, як в економічно розвинених країнах. Майже кожен день він бореться за «виживання», змушений постійно пристосовуватися до поточних умов ринку. Результати певних реформ іноді

бувають відчутними, але в більшості випадках, на жаль, впливають негативно.

Проблематика кредитування суб'єктів господарювання належать таким вченим: Демківському А.В., Яременку В.А., Коцю О.О., Лалакуличу М.Ю.. Над досвідом закордонного кредитування працюють також і Пукало О.П.. В роботах Цигилика І.І., Деріги Х.У. описуються напрями вдосконалення методів банківського кредитування. У наукових роботах перелічених авторів розглядаються проблеми щодо банківських кредитів для підтримки пріоритетних сфер економіки, оцінки кредитоспроможності позичальників та інших питань, які пов'язані із організацією банківського кредитування.

Згідно зі статистичними даними фінансового сектору, оприлюдненими Національним банком України, станом на 01.03.2021 року кредитний портфель малого та середнього бізнесу (МСБ) складав 497 млрд грн. У порівнянні з 01.03.2020 року портфель зменшився на 4% (- 20 млрд грн). Зменшення портфеля з початку року склало 6,3 млрд грн (або 1%). У структурі портфеля переважають кредити середньому бізнесу – їхній обсяг складає 41% від загальної суми кредитного портфеля. Кредити малих підприємств формують 15% портфеля, а кредити мікропідприємств – 33%. Серед мікропідприємств 14% від загального обсягу портфеля МСБ складають кредити підприємств з річним доходом до 50 тис. євро, 8% – кредити підприємств з доходами 50-500 тис. євро, та 11% – кредити підприємств з доходом понад 500 тис. євро [2].

За 2020 рік найшвидшими темпами зростали саме кредити мікропідприємств – їхній обсяг збільшився на 3,35% (з них портфель кредитів мікропідприємств з доходами понад 500 тис. євро зріс на 21%). Обсяг кредитів середніх підприємств збільшився на 10%, малих – на 4%. При цьому значно зменшилися кредити підприємств, за якими не визначено обсяг доходів (- 46 млрд грн або - 47%). Кредити мікропідприємств з річним доходом до 50 тис. євро зменшилися на 5% (- 3,9 млрд грн) [2].

У сучасних ринкових умовах перспективним видом кредитування МСБ є вузькоспеціалізовані кредитні продукти. Розвитку кредитування малого бізнесу також сприяє впровадження Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%»,

старт якої відбувся у лютому 2020 року. Метою реалізації програми є підтримка інвестиційних проєктів малих та мікропідприємств, що сприятиме створенню нових робочих місць, легалізації й розширенню діяльності малого бізнесу, імпортозаміщенню та поверненню трудових мігрантів. Здійснює її Фонд розвитку підприємництва у співпраці з банками-партнерами, які володіють технологіями кредитування малих та мікропідприємств.

За цією програмою Держава компенсує ставки до рівня:

- 3% за кредитами рефінансування попередньо отриманих кредитів;
- 3% за антикризовими кредитами, які було впроваджено з метою подолання негативних наслідків від введення карантинних заходів для запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19;
- 5-7-9% (залежно від доходу та кількості створення робочих місць) для інвестиційних проєктів.

З моменту старту Державної програми, станом на 26.04.2021р. [3] уповноважені банки видали 14 368 кредитів на загальну суму в 35 797 млн грн. З них 44% від загального обсягу кредитів було видано як рефінансування попередньо отриманих кредитів; 42% – у вигляді антикризових кредитів. На інвестиційні цілі було видано 14% кредитів від загальної суми, найактивнішими кредиторами виявилися три державних банки – «ПриватБанк», «Укргазбанк» та «Ощадбанк». Вони видали 69% від обсягу всіх кредитів на інвестиційні цілі. Топ-3 банки за обсягами кредитів на рефінансування: «Райффайзен Банк Аваль» (надав 24% від загального обсягу таких кредитів), «ПУМБ» (14,6%) та «Креді Агріколь Банк» (14,4%). Лідерами антикризового кредитування є «Райффайзен Банк Аваль» (20% від загального обсягу), «ПриватБанк» (12,00%) та «ПУМБ» (11,6%). За загальною кількістю виданих кредитів передовий «ПриватБанк», а за загальним обсягом – «Райффайзен Банк Аваль».

В Україні 50% ВВП – це сільське господарство, тому не дивно що майже 60% клієнтів Програми є суб’єктами сільського господарства, які в той чи інший спосіб намагаються модернізувати твоє виробництво, а зараз ще й отримати обігові кошти, а 17% кредитів надаються для оптової та роздрібної торгівлі.

Також можемо виділити деякі причини поганого старту програми:

– встановлені непрості бар'єрі для вступу банків до програми. Потрібно представити великий пакет документів, все погодити та описати.

– система моніторингу за виданими кредитами. Більшість банків не готові швидко визначати, куди направляються засоби і збирати звітність по клієнтам, особливо це стосується мікробізнесу, коли приймаються дуже швидкі рішення.

Сказати, що програма «Доступні кредити 5-7-9%» є неефективною на сто відсотків ми не можемо, адже пройшло мало часу від початку її роботи, а також вплинула ситуація з карантином в країні. Але точно, що можна сказати – потрібно створювати економічне середовище для функціонування бізнесу. Тому, щоб Програма добре функціонувала потрібно значно більше позичальників.

Список використаних джерел:

1. Ольвінська Ю.О. Особливості державного регулювання малого підприємництва у країнах світу. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2015. № 2. С. 12-17.

2. Тенденції розвитку кредитування малого бізнесу у 2021 році / Асоціація українських банків. URL:https://aub.org.ua/index.php/104/ekspertna-dumka/13820-strymanyi-rozvytok-kredytuvannia-msb-ta-popyt-na-vuzkospetsializovani-kredytni-produkty-tendentsii-rozvytku-kredytuvannia-maloho-biznesu (дата звернення 12.10.2021).

3. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%»: офіційний веб-сайт URL:https://www.mof.gov.ua/uk/news/dostupni_krediti_5-7-9_za_tizhden_709_kreditnikh_ugod_na_22_mlrd_grn__infografika_top-10_bankiv-2841 (дата звернення 13.10.2021).

УДК 336

А.С. Циб, здобувач вищої освіти СВО «Бакалавр»,
І.О. Лисокобилка, здобувач вищої освіти СВО «Бакалавр».
Науковий керівник - **Тютюнник С.В.,** к.е.н., доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та економічного контролю
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ДОХОДИ БАНКІВ: ВИДИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА

Анотація: розглянуто питання класифікації доходів банків, проаналізовано доходи банків України за 2020 рік та їх структуру.

Ключові слова: дохід, процентні доходи, комісійні доходи, прибуток, банк.

Банківська система відіграє значну роль в економіці будь-якої країни. Важливим буде розглянути яким чином банки отримують доходи від провадження своєї діяльності. Науковці мають різні підходи до трактування визначення доходів банку. В.М. Шелудько у своїй праці дає наступне визначення: «доходи банку – це загальна сума грошових коштів, що надходять до банку в результаті здійснення активних операцій та надання інших банківських послуг. Доходи банку мають бути достатніми не тільки для покриття операційних витрат, а й для нарощення власного капіталу та виплати доходу акціонерам, що в кінцевому підсумку підвищує авторитет банку та поліпшує його конкурентну позицію на ринку» [1].

Вихідними даними для аналізу структури доходів і витрат окремих банків і банківської системи в цілому є структура фінансових результатів банків, яка публікується щоквартально на офіційному сайті Національного банку України.

Доходи банку можна представити наступним чином: процентний дохід; комісійний дохід; чистий торгівельний дохід та інші доходи (не пов’язані з перерахованими вище операціями) [2].

То ж розглянемо більш детально кожен з видів доходів банку.

Процентні доходи – операційні доходи, отримані банком за використання грошових коштів, їх еквівалентів або сум, що заборговані банку, суми яких обчислюються пропорційно до часу та суми активу чи зобов’язання із

застосуванням ефективної ставки процента. Виділяють такі процентні доходи: доходи за операціями з коштами, розміщеними в інших банках; за кредитами та депозитами, наданими юридичним та фізичним особам, та за іншими фінансовими інструментами, у тому числі за цінними паперами; у вигляді амортизації дисконту (премії) за борговими цінними паперами.

Комісійні доходи – операційні доходи і витрати за наданими послугами, сума яких обчислюється пропорційно сумі активу або зобов'язання чи є фіксованою.

Виділяють декілька різновидів комісій, а саме: комісії, що є невід'ємною частиною доходу фінансового інструмента (комісії за оцінку фінансового стану позичальника, комісії за оцінку гарантій, застав); комісії, одержані під час надання послуг (комісії за розрахунково-касове обслуговування клієнтів тощо); комісії, одержані після виконання певних дій, що визнаються як дохід після завершення певної операції (комісії за розподіл акцій (часток) клієнтів тощо).

Чистий торгівельний дохід – це результат від операцій з купівлі-продажу різних фінансових інструментів, у тому числі за операціями з цінними паперами, іноземною валютою та банківськими металами.

Інші операційні доходи – доходи від операцій, що не пов'язані з інвестиційною та фінансовою діяльністю, а також ті, що не включені у вищезазначені групи операційних доходів, зокрема: доходи від оперативного лізингу; доходи від наданих консультаційних послуг фінансового характеру; дивідендні доходи; штрафи, пені, отримані за банківськими операціями.

Проаналізуємо загальний обсяг доходів банків України за 2020 рік (зокрема за видами) та їх структуру за інформацією сайту «Портал відкритих даних» [3] (табл.1).

Таким чином, загальні доходи банків України склали 249745 млн. грн, у складі яких найбільшу частку займають процентні доходи - 147312 млн. грн, або 59%; 70640 млн. грн, 28,3% - комісійні доходи, 8,6% - чистий торгівельний дохід (результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу). Решту доходів склали інші операційні та інші доходи. Також, 0,3% у загальній вартості доходів

зайняли повернення списаних активів.

Таблиця 1

Доходи банків України та їх структура за 2020 рік

Показники	січень-грудень 2020 р. (млн. грн)	Структура, %
ДОХОДИ	249 745	100,0
процентні доходи	147 312	59,0
комісійні доходи	70 640	28,3
результат від переоцінки та від операцій купівлі-продажу	21 433	8,6
інші операційні доходи	6 940	2,8
інші доходи	2 657	1,1
повернення списаних активів	763	0,3

Отже, доходи банку представлені процентними доходами; комісійними доходами; чистим торгівельним доходом та іншими доходами (не пов'язаними з перерахованими вище операціями). За результатами проведених досліджень найбільшу частку в загальних доходах банків України займають процентні та комісійні доходи (близько 85%).

Список використаних джерел:

1. Шелудько В.М. Фінансовий ринок: підручник. К.: Знання-Прес, 2008.

2. Криклій О.А., Маслак Н.Г. Управління прибутком банку: монографія. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. 136 с.

3. Доходи і витрати банків України. URL: https://data.gov.ua/dataset/d982eee6-65ff-410d-b52b-f50690af8f4a/resource/46c4874b-91ee-4f37-8171-c02006fead0d (дата звернення 08.10.2021)

УДК 336.144.2

В. Д. Чумак, к. е. н., доцент,
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Н. С. Стадник, здобувач СВО Магістр
Спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Анотація: Визначено місце та роль фінансового планування в управлінні суб'єктом підприємництва. Досліджено послідовність здійснення планування в процесі управління на підприємстві та розроблено пропозиції щодо удосконалення фінансового планування в сучасних умовах.

Ключові слова: фінансове планування, бюджетування, прогнозування, управління, діяльність підприємства.

В сучасних умовах господарювання все більшого значення набувають питання, пов'язані з удосконаленням фінансового планування та визначенням його ролі в управлінні суб'єктами підприємництва. Планування належить до всіх сфер життя суспільства. Проте, найактуальнішим воно є для структурованих систем, які займаються різноманітною економічною діяльністю. На сучасному етапі економічного розвитку нашої держави лише незначна кількість підприємств звертає увагу на процес планування.

Значний внесок у дослідження питань удосконалення фінансового планування зробити наступні вчені-економісти: О. В. Ареф'єва, М. Д. Білик, Л. В. Бражник, О. П. Гузенко, Р. І. Жовновач, О. В. Ліснича, В. Д. Чумак та інші. У той же час потребують подальшого висвітлення питання удосконалення фінансового планування, пов'язаного із бюджетуванням та визначенням його ролі в управлінні суб'єктом господарювання.

В умовах сьогодення, через швидкі темпи інфляції, увага до створення фінансових планів на підприємствах ослабла, а постійні зміни умов господарювання та нестабільності системи оподаткування, роблять планові показники недостовірними. У той же час, відмова від фінансового планування

прирівнюється до відмови від створення методів фінансового забезпечення намічених цілей у сфері підприємництва. Фінансове планування активно впливає на усі сторони діяльності підприємства, коригування грошових коштів і, вибірково, сприяє ефективному використанню фінансових, трудових та матеріальних ресурсів суб'єкта господарювання. Цілком підтримуємо думку Л. В. Бражник, яка вважає, що без фінансового планування неможливо досягти високого рівня управління підприємством, який би сприяв оновленню та розширенню матеріально-технічної бази, зростанню рентабельності, платоспроможності, конкурентоспроможності, успішному виконанню соціальних питань, тощо [1, с. 609].

Послідовність здійснення фінансового планування у процесі управління на підприємстві може відображатись за наступними етапами.

На першому етапі проводиться аналіз фінансових показників роботи підприємства за минулий період, таких як: витрати, прибуток і обсяг реалізації продукції. Джерелами інформації при цьому є: бухгалтерський баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал. Проведений аналіз дає оцінку фінансовим результатам діяльності підприємства, визначає проблеми, які виникли. На другому етапі визначають варіанти фінансових рішень, формують фінансову стратегію та фінансову політику за головними напрямами роботи підприємства. На третьому етапі прогнозують можливі наслідки прийнятих рішень, проводять оцінку можливості подолання негативних наслідків від неузгодженості дій між теперішніми і майбутніми рішеннями. Четвертий етап включає, безпосередньо, процес бюджетування. При цьому проводиться складання оперативних бюджетів та здійснюється оцінка прийнятих рішень. На п'ятому етапі визначають фактичні кінцеві фінансові результати діяльності підприємства, порівнюють їх із запланованими показниками, виявляють причини розбіжностей між ними. Отже, система фінансового планування на підприємстві закінчується детальним аналізом та контролем за дотриманням виконання фінансових планів. Таким чином, описаний вище системний підхід дає можливість визначити місце фінансового

планування в управлінні підприємством.

Бюджетування на підприємстві являє собою певну сукупність дій у галузі управління. При цьому повинні вирішуватись наступні завдання: визначення мети управління, збір та обробка необхідної інформації, прийняття фінансових рішень, організація виконання запланованих завдань, здійснення контролю за виконанням бюджету. Впровадження системи бюджетування дозволяє поліпшити якість процесу управління підприємством в цілому [2, с. 113].

Найважливішим етапом планування є прогноз основних напрямів фінансової роботи суб'єкта підприємництва, які розробляються під час перспективного планування. На ефективність системи планування має значний вплив і розмір підприємства. Великі суб'єкти господарювання значно частіше займаються плануванням, оскільки в них більші грошові можливості, вони мають кваліфікованих працівників і спроможні залучати фінансових спеціалістів зі сторони. Проте, не дивлячись на проблеми здійснення фінансового планування на малих підприємствах, воно потрібне ще більше, ніж на великих. Сьогодні в нашій країні лише незначна кількість функціонуючих підприємств приділяє увагу такому важливому етапу своєї діяльності, як планування, що викликано значною інфляцією, постійними змінами фінансового законодавства, нестабільністю системи оподаткування тощо. Безперечно, відмова від фінансового планування дорівнює відмові від розробки методів досягнення поставлених цілей у сфері підприємництва.

Зважаючи на те, що фінансове планування – одна з функцій управління фінансами суб'єкта підприємництва, вважаємо, що саме воно має найважливіше значення для підприємства, оскільки, фінансове планування відіграє одну з головних ролей організації виробництва – управління фінансово-господарською діяльністю підприємства.

Таким чином, роль фінансового планування в управлінні підприємством полягає в тому, що завдяки плануванню можливо: встановити раціональні фінансові відносини з банківськими установами, бюджетом і іншими суб'єктами підприємництва; визначити шляхи раціонального вкладення капіталу, оцінити

етапи ефективного його використання; виявити резерви зростання прибутку за рахунок раціонального використання грошових ресурсів підприємства; втілити розроблені стратегічні завдання у фінансово-економічну діяльність підприємства; забезпечити необхідними фінансовими ресурсами виробничу, операційну, інвестиційну та фінансову діяльність суб'єкта господарювання; покращити ліквідність, фінансовий стан, підвищити фінансову стійкість, кредитоспроможність та платоспроможність підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бражник Л. В. Стан та проблеми фінансового планування в сучасних умовах. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю :* матеріали II міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 23 квітня 2020 р. Полтава, 2020. С. 609–611.

2. Чумак В. Д. Перспективи розвитку бюджетування в сучасних умовах господарювання. *Економіка і підприємництво : організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу.* Вип. 17. Том 1. Полтава : ПДАА, 2017. С. 112–115.

УДК 336.7

Шевчук Руслан, ЗВО другого (магістерського) рівня
Гончарук Руслан, ЗВО другого (магістерського) рівня
Опанасенко Дарія, ЗВО другого (магістерського) рівня
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Уманський національний університет садівництва
(м. Умань, Україна)

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ҐЕНЕЗИ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ

***Анотація*:** Встановлено, що будь-яка фінансова організація (установа), що наразі надає платіжні послуги, зацікавлена в їх розширенні й залученні нових користувачів (клієнтів), що зумовлює появу нових платіжних систем. Вагомим фактором є й те, що з кожним роком національна економіка стає дедалі більше цифровою і глобалізованою, відповідно зазнають змін і платіжні системи, щоб відповідати потребам часу.

Ключові слова: платіжні системи, банки, фінансові технології, індекси

Платіжна система України є індикатором стану національної економіки, одним із пріоритетних напрямків розвитку якої є модернізація та удосконалення фінансових інструментів, зокрема платіжних систем. Оскільки стан платіжного ринку має важливе значення для ринкової економіки, а сучасні паперові гроші не можуть задовольнити всіх запитів суб'єктів економіки, що виникають під час їх взаємодії, нагальними стають альтернативні засоби платежів. У результаті еволюції та під впливом цифровізації і глобалізації гроші продовжують змінювати свій вид та набувають досконалішої форми – найбільш придатної для використання у платіжних системах для розрахунків і платежів. Такий вплив позначається на стані грошового обігу. У той же час стрімка й незворотна діджиталізація світу стала об'єктивним процесом, а її сутність і наслідки впливу на світову економіку є предметом дослідження та дискусій у науковому середовищі. Від науково-технічного прогресу, як однієї з основних рушійних сил глобалізації, залежить подальший розвиток фінансової сфери через використання інноваційних технологій, ідей і продуктів. Глобалізаційно-інтеграційні процеси здійснюють великий вплив як на світову економіку, так і на функціонування та розвиток світових і національних платіжних систем.

Повсякденним стало використання електронних платіжних систем для забезпечення переказу коштів між користувачами системи в режимі реального часу за допомогою мережі Інтернет. У процесі динамічного розвитку економіки надто важливими для розрахунків і переказів коштів є їх швидкість, безпечність, зручність, доступність та вартість. Тому вдосконалення грошово-кредитних відносин і забезпечення ефективного функціонування національної економіки, міждержавних валютних розрахунків безпосередньо залежать від ефективної діяльності платіжної системи України [1, с. 42].

На сьогодні не можливо розглядати поняття «платіжна система», не враховуючи її значимість у глобалізованому цифровому світі, в якому гроші й інформація передаються миттєво, а електронний бізнес стає надзвичайно популярним, збільшуючи з кожним роком кількість своїх користувачів і прихильників, використовуючи при цьому різноманітні платіжні системи та сервіси, без яких він не буде функціонувати [2, с. 141]. Варто наголосити, що разом із світовою економікою платіжні системи за час свого існування теж пройшли шлях еволюційного розвитку. З кожним роком з'являються нові технології та пристрої, які, безперечно, впливають на зміни в платіжних системах. Останні трансформуються відповідно до потреб держави, суспільства й видозмін світу в планетарному масштабі. Слід враховувати й такі чинники, як зростання чисельності населення, спрощення доступу до технологій і платіжних систем, а також, власне, процесу сплати чи переказу коштів. Відповідно платіжні системи та сервіси повинні бути зручними, операційно швидкими, надійними й безпечними [3, с. 82]. Вивченням платіжних систем займалося багато вчених-економістів, але питання розкриття сутності платіжних систем залишається актуальним, на що в свою чергу впливають надшвидкий розвиток технологій і глобалізаційні процеси.

Отже, «платіжна система» міжнародного, міждержавного масштабу матиме певні ознаки і функції, які відрізнятимуть її від загальнодержавної платіжної системи. Остання за своєю функціональністю відповідно буде відрізнятися від платіжної системи, створеної платіжною організацією, як суб'єкт платіжного

ринку для ведення бізнесу та отримання прибутку. У цілому можна надати стисле й логічне визначення платіжної системи як економічного явища або суб'єкта, але при цьому розуміти, що залежно від сутнісних характеристик та особливостей тієї чи іншої платіжної системи, уточнені визначення будуть відрізнятися одне від одного.

Сфера фінансових послуг зазнає постійних змін внаслідок глобальної діджиталізації економіки. Цей чинник має відчутний вплив на розвиток і функціонування платіжних систем України. Відповідні перетворення позначаються і на сучасному трактуванні термінів у платіжній сфері. На нашу думку, детальний розгляд сутності платіжних систем надасть змогу глибше зрозуміти всі нововведення, які відбуваються у платіжних системах, що в свою чергу позитивно вплине на їх подальший розвиток, а користувачі платіжної системи отримають більш якісну, надійну, безпечну, захищену платіжну послугу з обов'язковим врегулюванням на законодавчому рівні.

Отже, варто зазначити, що будь-яка фінансова організація або установа, яка на сьогодні надає платіжні послуги, зацікавлена в їх розширенні й залученні нових користувачів (клієнтів), що зумовлює появу нових платіжних систем. Вагомим фактором є й те, що з кожним роком національна економіка стає дедалі більше цифровою і глобалізованою, відповідно зазнають змін і платіжні системи, щоб відповідати потребам часу.

Список використаних джерел

1. Ситник І. П., Ярина В. В. Сучасний стан функціонування національної платіжної системи «Український платіжний простір». *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 9. С. 40-44

2. Фоміна В. С., Ситник І. П. Вплив фінтеху на розвиток сучасних платіжних систем України. *Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор»*. 2019. Вип. 2 (51). С. 139-143.

3. Коротка А. П., Ситник І. П. Перспективи використання європейського досвіду функціонування платіжних систем в Україні. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. Вип. 2 (70). Ч. 2. С. 80-85.

СЕКЦІЯ 6

УДК 658.1

А.С. Бритвєнко, к.е.н., доцент
доцент кафедри економіки і фінансів;
Є.В. Єгорічев, ЗВО зі спеціальності 051 Економіка
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(м. Бердянськ, Україна)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

Анотація: розглянуто новітні інтернет-технології в сучасній системі потоків маркетингової взаємодії підприємства з клієнтом.

Ключові слова: маркетингова взаємодія, інтернет-маркетинг, інтернет-технології, маркетингові комунікації.

Говорячи про відмінності традиційного та Інтернет-маркетингу у процесі взаємодії з клієнтом, варто поглянути насамперед на комплекс маркетингових комунікацій. Комплекс Інтернет-комунікацій має суттєві відмінності від класичного комплексу маркетингових комунікацій.

До комплексу класичних маркетингових комунікацій відносять чотири складові:

- реклама;
- PR;
- стимулювання збуту;
- прямі продажі.

Комплекс Інтернет-комунікацій складається з п'яти елементів:

- реклама;
- PR;
- стимулювання збуту;
- пошукова оптимізація;
- віртуальні спільноти [1].

Сучасні засоби дозволяють налаштувати ці інструменти через мережу Інтернет за допомогою:

- інтерактивних чатів;

– Facebook;

– Instagram;

– TikTok;

– Viber дзвінків тощо.

Заходи маркетингових комунікацій (ЗМК) починаються з оцінки їх ефективності. Проблема дослідження ефективності маркетингових комунікацій давно постала перед маркетологами. На рівні з глобалізацією ринків та інтенсифікацією міжнародної конкуренції перед суб'єктами бізнесу гостро постає питання оптимізації витрат з метою охоплення все більшого кола споживачів. Суттєву частку витрат суб'єктів господарювання, особливо підприємств споживчого сектору та масового виробництва, складають витрати на маркетингові комунікації, які досить складно оцінити і відповідно оптимізувати [2]. Складність оцінки ефективності маркетингових комунікацій полягає у неможливості чітко визначити їх вплив на рішення про купівлю кінцевими споживачами. Вплив маркетингових комунікацій на рішення клієнта про купівлю значною мірою залежить від обраних заходів та умов їх реалізації і в більшості випадків дає досить різний ефект. Перед безпосереднім розрахунком ефективності маркетингових комунікацій необхідно спочатку дати визначення цього поняття. У сфері маркетингових комунікацій ефективність - це співвідношення між результатами, отриманими від реалізації заходів маркетингових комунікацій та витратами на них [3].

Існує значна кількість показників, які застосовуються для оцінки ефективності заходів маркетингових комунікацій. Можуть використовуватися такі показники як частка ринку, рівень обізнаності цільової аудиторії, обсяг продажу, прибуток тощо [4]. Однак оцінити чіткий вплив заходів маркетингових комунікацій на ці результатні показники досить складно через те, що на них впливає низка інших факторів та дій. Також більшість з цих показників демонструє лише частину загальної ефективності заходів маркетингових комунікацій суб'єкта бізнесу. Зазвичай,

ці показники не дають можливості здійснити детальний аналіз, який зміг би надати інформацію для розробки та прийняття на його підставі обґрунтованих рішень щодо витрат на маркетинг для потенційного збільшення прибутків [5].

Оцінювання ефективності маркетингових комунікацій через ці показники часто є не до кінця ефективним в зв'язку з відсутністю врахування усіх факторів впливу на рішення про купівлю кінцевими споживачами (ціни, якості, емоційних аспектів, особистих уподобань тощо). Перелік цих факторів є значним за обсягом і в дійсності, правильно їх оцінити (враховуючи різну силу їх сприйняття споживачами) та врахувати для максимального задоволення потреб неможливо та й недоцільно у практичній діяльності підприємства. Однак, потенційно можливо оцінити ефективність різних етапів реалізації заходів маркетингових комунікацій. Основним вартісним показником, який впливає на ефективність заходів маркетингових комунікацій, є витрати на них, тобто бюджет. Кожне підприємство, реалізуючи заходи маркетингових комунікацій, бажає найефективніше використати виділений бюджет, тобто оптимізувати витрати. Саме аналіз використання бюджету маркетингових комунікацій та його коригування дозволяє не лише оптимізувати витрати, але й реально оцінити вплив маркетингових комунікацій на споживачів. Через неможливість оцінювання впливу заходів маркетингових комунікацій на рішення про купівлю нами пропонується використання методу оцінювання складових бюджету на заходи маркетингових комунікацій за окремими етапами. цей метод дозволить виявити слабкі ланки у процесі реалізації ЗМК та своєчасно вживати заходи до їх переорієнтації або відмови від використання.

Список використаних джерел:

1. Крикавський Є., Петецький І., Циран Я., Люльчак З. Партнерські відносини на ринку B2B та B2C. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 232 с.

2. Верба В. А. та Гребешков О. М., Сучасні методичні підходи до оцінки ефективності маркетингової діяльності підприємства. Маркетинг: теория и методология, 2009. URL: http://economica.org.ua/2009/efmarkdijaln (Дата звернення 21 вересня 2021).

3. Жук О. І. Сучасні методичні підходи до оцінки ефективності маркетингової діяльності підприємства. *Вісник академії праці і соціальних відносин федерації профспілок України : науково-практичний збірник*, 2011, № 2, С. 51.

4. Зозульов О., Афанасьєва К., Розроблення стратегії виведення інтернет-магазину на промисловий ринок. *Маркетинг в Україні*. 2017. № 2. С. 53–61.

5. Зозульов О. Б, Домашева Є. Підходи до оцінювання ефективності маркетингових інтернет-комунікацій. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут*», 2016. № 13, С. 353–360.

УДК 658.8

А.А. Клименко, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки і фінансів
В.В. Коломиченко, здобувач 1 курсу спеціальність 075 Маркетинг
Бердянський університет менеджменту і бізнесу
(м. Бердянськ, Україна)

СТРАТЕГІЇ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СФЕРІ МАЛОГО АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Анотація: Зміна методів господарювання в аграрній сфері в українських реаліях та формування нової стратегії діяльності агровиробників зумовлює пошук ефективних механізмів маркетингу та їх застосування при управлінні аграрним підприємством для зміцнення запасу стійкості в умовах конкурентної економіки.

Ключові слова: агромаркетинг, асортимент, конкурент, попит, потенціал, споживач, ціноутворення.

За одержаними даними, останніми роками сільськогосподарська галузь розвивається насамперед інтенсивним шляхом, коли обсяги виробництва зростають переважно за рахунок росту врожайності й потребує постійних інвестицій у цю галузь. Крім того, сьогодні перспективи вітчизняного агробізнесу пов’язані з необхідністю пріоритетного формування у цьому секторі економіки високоефективних малих і середніх сільськогосподарських підприємств, які, на жаль, впродовж багатьох років стикаються із проблемами оновлення матеріально-технічних засобів, відсутністю доступних фінансово-кредитних та інвестиційних ресурсів, низьким рівнем державної підтримки та нееквівалентним ціноутворенням на ринку. Малий бізнес аграрного сектору при цьому розглядається як діяльність, в рамках якої здійснюють господарювання малі сільськогосподарські підприємства та фізичні особи-підприємці, зайняті у сільськогосподарській сфері. Малі агропідприємства мають значний потенціал розвитку сільськогосподарського виробництва, але фактично для них він суттєво обмежений внаслідок низького рівня ресурсного і матеріально-технічного забезпечення, в тому числі і в питаннях забезпечення маркетингової діяльності [1, с. 36].

На сучасному етапі розвитку ринкової інфраструктури

сільськогосподарський товаровиробник, особливо малого бізнесу, не спроможний одночасно повноцінно займатися виробництвом та маркетингом. З огляду на це, проблема доступності основних інструментів маркетингової діяльності на рівні сільськогосподарських підприємств набуває особливої актуальності, бо для уникнення складнощів зі збутом своєї продукції на ринку підприємство повинно постійно вивчати поведінку споживачів, їхні вимоги, рівень задоволення потреб у конкретному продукті, мотиви покупки, товарну структуру ринку та коригувати свою виробничу діяльність згідно з цими вимогами [2, с. 196].

В процесі досліджень шляхом опитування управлінського персоналу малих аграрних підприємств Бердянського району у числі яких такі, як: ФГ «Орхідея», СФГ «Вікторія», ПСП «Ода», ПСП агрофірма «Смірнова» та ін. встановлено, що більшість з них у своїй діяльності лише частково використовують елементи маркетингу, орієнтуючись переважно на збут продукції. Загальні висновки з аналізу ефективності маркетингу підприємств можна сформулювати наступним чином: низький професійний рівень менеджерів і маркетологів; відсутність або слабке врахування інтересів споживачів; низькі витрати на маркетинг; відсутність системи мотивацій персоналу служб маркетингу; неефективна інформаційна система; відсутність планування та контролю маркетингу. Таким чином, агровиробники через брак фінансових результатів, досвіду і необхідних знань не мають достатніх можливостей зібрати повну, своєчасну та достовірну інформацію, проаналізувати кон'юнктуру ринку для прийняття оперативних рішень в турбулентних умовах зовнішнього середовища, обрати ефективну стратегію і тактику своєї діяльності. А на тих підприємствах, де є служба маркетингу рівень інформаційної підтримки маркетингової діяльності є недостатнім, що обґрунтовує об'єктивну необхідність удосконалення методологічного підходу щодо забезпечення менеджменту маркетинговими даними та розробки особливої системи агромаркетингової інформації, яка передбачає певну процедуру її аналізу [1, с. 37].

Слід зважати на те, що не всі малі підприємства, а особливо мікропідприємства в аграрному секторі мають кошти на створення відділу

маркетингу. Тоді для більшого ефекту з метою ефективної координації та організації маркетингової діяльності на рівні області доцільно побудувати регіональну агромаркетингову інформаційну систему на комплексній основі. Вона повинна включати в себе координаційний центр, обласний та районні інформаційно-консультаційні центри, а також служби маркетингу або відділи збуту аграрних підприємств. Така система дозволить забезпечити аграрних товаровиробників інформацією про кон'юнктуру аграрного ринку та його динаміку в області, основні асортиментні групи та канали збуту, організовувати і проводити агромаркетингові заходи й дослідження, надавати консультації з питань агромаркетингу для всіх товаровиробників, формувати позитивний імідж підприємств регіону через канали онлайн [3, с. 93].

З метою ефективної координації та організації маркетингової діяльності кожному малому аграрному підприємству потрібно мати чітку програму маркетингових дій, що дозволить підвищити ефективність його функціонування.

Товарна політика має передбачати: формування асортименту продукції та управління ним; посилення конкурентоспроможності товарів; пошук оптимальних сегментів ринку; вивчення споживчих переваг. Одним із основних напрямків товарної політики є планування асортименту з визначенням його ширини, яка характеризується кількістю товарних груп, і глибини, на яку вказує кількість позицій у кожній товарній групі. Отже, при розробці товарної політики слід провести сегментацію ринку з визначенням найбільш перспективних сегментів і здійснити диференціацію портфеля продукції на окремі товарні групи, виробництво яких буде здійснюватись з оптимальним розподілом виробничих потужностей і сировини. За умови прагнення підприємства до завоювання лідерських позицій на ринку виникає необхідність у розширенні і поглибленні асортиментного ряду із залученням нових сегментів ринку. Процес модернізації існуючих товарів та випуск нових тісно пов'язаний з моральним старінням товарів, яке відбувається внаслідок їх проходження етапами життєвого циклу. До зміни асортиментної політики підприємства можуть призвести також поява нових товарів-конкурентів і зміна попиту на окремі види продукції. Іншим фактором, який призводить до зміни асортименту продукції, є поява нових видів продукції [4, с. 260].

Отже, розширення асортименту продукції за рахунок впровадження

інноваційних позицій сприятиме формуванню постійного ринку збуту та зростанню рентабельності продукції. Останнім часом все більше уваги в агарному секторі приділяється технологічним інноваціям, що зумовлено відчутним дефіцитом сировинних і фінансових ресурсів; зменшенням впливу на споживача розширеною номенклатурою товарів; зростанням ролі цінової конкуренції. Одним із найважливіших стратегічних напрямків розвитку аграрних підприємств є створення систем управління якістю. Крім зазначеного, на сьогодні завдання аграрія полягає у тому, щоби вибудувати свою маркетингову діяльність так, аби переводити продукти з розряду товарів із низьким залученням споживача на рівень високого попиту [1, с. 39].

Таким чином, проведені дослідження дозволяють зробити висновок, що в умовах розвиненого й конкурентного продовольчого ринку управління виробництвом і реалізацією продукції малих аграрних підприємств є ефективним за широкого використання принципів, методів і засобів маркетингу, що є умовою комерційного успіху агровиробника через орієнтацію його результатів діяльності на потреби та запити кінцевих споживачів і забезпечення більш ефективного їх задоволення.

Список використаних джерел:

1. Боліла С. Ю. Маркетингові засади зміцнення конкурентної стійкості товаровиробників в сфері малого аграрного бізнесу. *Актуальні проблеми маркетингового менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки* [Електронне видання] : матеріали VIII міжнар. наук.-практ. конф. здобувачів та молодих вчених, м. Луцьк, 26 берез. 2021р. Луцьк, 2021. С. 36-41.

2. Бурова О. М. Особливості процесу формування системи агромаркетингу на підприємствах АПК. *Таврійський науковий вісник*. 2015. № 78. С. 196-201.

3. Воронецька І. С. Особливості функціонування маркетингу в агропромисловому виробництві. *Збірник наукових праць ВНАУ*. Серія: Економічні науки. 2011. №2 (53). Т. 3. С. 93-98.

4. Лагодієнко В. В., Басюркіна Н. Й., Турленко Н. В. Механізми формування та функціонування регіональних агромаркетингових систем. Бізнесінофрм. № 8. 2020. С. 260-265.

УДК 658

І. О. Оплачко, к.е.н.,
доцент кафедри маркетингу
В. М. Хомич, здобувач вищої освіти, СВО «Бакалавр»
Національний університет водного
господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ МАРКЕТИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Анотація. Проведено дослідження понятійного апарату та методичних засад реалізації територіального маркетингу. Проаналізовано складові територіального маркетингу та функції суб'єктів просування територій. Визначено основні цілі територіального маркетингу як інструменту реалізації стратегії соціально-економічного розвитку міста Рівне.

Ключові слова: територіальний маркетинг, стратегія розвитку, імідж регіону, брендинг, стейкхолдери.

Реформування територіальної організації влади та місцевого самоврядування, яке розпочалося в Україні з 2014 р. з ратифікації Європейської хартії місцевого самоврядування на засадах урахування у державній політиці інтересів жителів територіальних громад, а також децентралізації влади актуалізувало питання впровадження територіального маркетингу, який є інструментом конкурентної боротьби за інвестиції, туристів, мешканців, кваліфіковану робочу силу, а також необхідною складовою розвитку регіону.

За визначенням науковців територіальний маркетинг – це особливий вид управлінської діяльності, що включає використання комплексу спеціалізованих інструментів для ефективного просування території, її назви і можливостей серед фактичних і потенційних споживачів в інтересах населення і господарюючих суб'єктів цієї території.

За визначенням Гринкевич С., Брух О. та Бернацької І. у системі управління соціально-економічним розвитком регіону виокремлюють традиційні підходи до маркетингу територій, а саме як [2]:

1) засобу розширення присутності в регіоні суб'єктів економічної

діяльності та нарощування передусім економічного потенціалу;

2) способу диверсифікації регіональної економіки, удосконалення її структури через підтримку інноваційних видів економічної та іншої діяльності, освоєння нових ринкових ніш, пошук і залучення інвестиційних ресурсів;

3) управлінського механізму, спрямованого на раціональне довготермінове управління розвитком території, створення її бренду на основі врахування конкурентних переваг, просування на ринки унікального регіонального продукту, адаптацію до кон'юнктурних коливань і зовнішніх впливів.

Територіальний маркетинг спрямований на:

• створення і підтримку іміджу регіону;

• підвищення доходної частини бюджету;

• зміну інвестиційного клімату регіону;

• створення і підтримку туристичної інфраструктури регіону;

• реалізацію потенціалу регіону;

• залучення в регіон нематеріальних ресурсів;

• виконання соціальних регіональних програм тощо.

Основними складовими територіального маркетингу як інструменту соціально-економічного розвитку регіону є брендинг регіону (території), зв'язки з громадськістю, маркетинг персоналу, event-маркетинг, реклама інфраструктурних проєктів тощо.

Кожна територія має свою історію, потенціал (можливості і ресурси), конкурентні переваги (у різних сферах господарювання), імідж тощо. Суб'єктами просування території можуть бути стейкхолдери, які мають проявляти комунікаційні активності, з метою представлення її інтересів та залучення уваги до неї можливих споживачів; зокрема: центральні органи державної влади; органи місцевого самоврядування і місцеві державні адміністрації; громадські і публічні діячі (національні й іноземні), посадові особи міжнародних організацій, політики, діячі науки і освіти, культури і мистецтва; суб'єкти економічної діяльності всіх видів і галузей (підприємства, установи і організації, центральні офіси і представництва корпорацій, холдингів, туристичні оператори і агентства,

заклади сфери гостинності (готелі, заклади харчування, розваг), торговельні мережі тощо); представники інфраструктури бізнесу і ринку (територіальні економічні асоціації розвитку, торгові доми, підприємства транспорту, зв'язку, ЗМІ, фінансові установи тощо); громадські організації і осередки політичних партій; спортивні клуби, комітети і федерації; заклади освіти; діаспора; інші [1].

Перевагами реалізації територіального маркетингу є залучення інвестицій, створення більшої кількості підприємств та робочих місць; отримання лояльного ставлення жителів регіону; підвищення туристичного потенціалу; створення позитивного іміджу на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Наприклад, місто Кривий Ріг, де маркетингову стратегію успішно втілюють із 2014 року, стало лідером Дніпропетровщини із залучення іноземних інвестицій в економіку міста: за підсумками 2019 року в місто надійшло 1,3 млрд дол. із 26 країн світу. Щодо міста Рівне, у якому маркетингову стратегію втілюють з 2010 року, то у 2019 році загальний обсяг прямих іноземних інвестицій склав 72,7 млн дол., що в розрахунку на одну особу населення становило 299,5 дол.

За результатами маркетингового аналізу основними напрямами соціально-економічного розвитку міста Рівне в рамках реалізації маркетингової стратегії виокремлено:

- «місто для життя»;
- «місто для туризму»;
- «місто для ведення бізнесу та інвестування»;
- «місто, як місце походження продукту».

Тобто сформована стратегія передбачає підвищення інвестиційного іміджу Рівного, покращення туристичної привабливості міста та позиціювання Рівного як європейського, комфортного, «зеленого» міста, яке завдяки збалансованому підходу до розвитку інфраструктури, бізнес-середовища, ключових компетенцій та соціальних ініціатив ставить за мету досягти лідерських позицій у західному регіоні.

В рамках виокремлених стратегічних напрямків розвитку міста Рівне виділено операційні цілі:

1. Розвиток логістичного та торговельного потенціалу у масштабах Східної Європи (підготовка майданчиків на землях різних форм власності для відкриття центрів та філій міжнародних логістичних компаній; розробка програм для стимулювання розвитку місцевого бізнесу у сфері логістики та міжнародних транспортних комунікацій; полегшення доступу до інформації про об'єкти для інвестування та активізації економічної діяльності; розвиток публічних просторів для громадської та ділової активності та просування їх діяльності).

2. Розвиток і стимулювання малого та середнього бізнесу (створення та активізація проєктів та структур для бізнесової та професійної освіти; створення ділових та бізнесових центрів та комплексів, хабів, просторів для створення умов підприємцям – початківцям; розвиток лідерських та підприємницьких навичок молоді; підвищення економічної та екологічної культури мешканців).

3. Розвиток туристичних можливостей міста (підтримка розвитку наявних та створення нових туристичних продуктів; популяризація рекреаційних та туристичних можливостей міста; забезпечення змістовного дозвілля та активного культурно-мистецького відпочинку).

4. Розвиток міста як «дружнього» до дітей та людей з вадами (оптимізація системи міської мобільності та розширення мережі транспортних сполучень; модернізація просторової інфраструктури міста; поширення електронних сервісів, ІТ-технологій для базових публічних сервісів міста; створення та розширення інфраструктури для дітей та молоді).

5. Підвищення якості публічних сервісів міста (забезпечення доступності населення до адміністративних послуг соціального; розвиток та вдосконалення системи «Безпечне місто»).

6. Розвиток рекреаційних та екологічних зон міста (створення екологічних затишних зон у місті для відпочинку та прогулянок; популяризація рекреаційних можливостей міста; підвищення ефективності використання води та енергоресурсів міста).

Важливим чинником ефективної реалізації зазначених цілей є якісний маркетинговий супровід. Адже важливо, щоб жителі регіону зрозуміли саме те

повідомлення про місто, яке їм адресують органи влади. Наприклад, у стратегії розвитку Рівненської територіальної громади до 2027 року прописана стратегічна ціль «Найкомфортніша громада для розвитку підприємництва у північно-західній Україні. Громада, яка створює можливості для самореалізації, відкрита та творча» [3], і, якщо до 2027 року опитані стейкхолдери (підприємці, партнери, інвестори, туристи та місцеві жителі) у відповідь на запитання «Які переваги Рівненської територіальної громади над іншими?» зможуть відповісти текстом прописаної стратегічної цілі, тоді впроваджені в рамках реалізації стратегії розвитку маркетингові заходи можна буде вважати ефективними.

Список використаних джерел:

1. Божкова В. В., Линник С.О. Публічне управління та адміністрування територій: маркетинговий аспект. *Державне управління.* 2020. С. 49-59.

2. Гринкевич С., Брух О., Бернацька І. Вплив маркетингового середовища на розвиток об'єднаних територіальних громад. *Аграрна економіка*. 2018. Т. 11. № 1-2.

3. Стратегія розвитку Рівненської територіальної громади на період до 2027 року / Рівненська міська рада. URL: http://rivnerada.gov.ua/portal-files/portal/Стратегія_розвитку_Рівненської_територіальної_громади_до_2027_року.pdf

УДК 339.138

І.А. Романюк, д.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу та медіакомунікацій
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ СУЧАСНОЇ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація: аналізуються характеристики цифрових технологій в бізнесі і обставини цифрової трансформації всіх напрямків маркетингової діяльності. Освоєння цифрових технологій споживачами активно впливає на використання переваг діджитал-маркетингу для отримання доданої вартості. І якщо раніше діджитал-маркетинг вважався ізольованим напрямком, то в сучасних умовах весь маркетинг стає цифровим. Використання цифрових технологій в маркетингу дозволяє забезпечити постійний зворотний зв'язок і розробку індивідуальних пропозицій, збільшити інтерес споживачів до маркетингових програм і скоротити кількість контактів із споживачами, що радикально покращує маркетингові результати і підвищує прибутковість бізнесу.

Ключові слова: маркетинг, діджитал-маркетинг, розвиток, тенденції, цифрова економіка, цифрові технології.

В умовах цифрової економіки, коли інформаційні технології отримання, зберігання, обробки і передачі великих обсягів даних впроваджуються в усі класичні галузі економіки, бізнесу, державного управління, маркетинг стає цифровою сферою діяльності. Дійсно, деякі напрямки маркетингу такі, як: сайти, e-mail-розсилки, соціальні медіа, реклама в Інтернеті та її програмована логіка, інтерактивний контент, SEO-оптимізація, в останні десять років стали відносити до діджитал-маркетингу. Однак, у маркетингу залишається ще ряд напрямків нецифрового характеру. Це реклама на ТБ і радіо, в друкованих виданнях, зовнішня реклама, акції в магазинах, виставкові заходи, управління каналами продажів, ціноутворення, бренд-менеджмент. Разом з тим діджиталізація зачепила всі напрямки маркетингу, а не тільки ті, які і раніше використовували цифрові технології. Це підтверджується багатьма причинами.

По-перше, точки взаємодії зі споживачами в реальному світі все частіше підключені до цифрового простору: QR-коди, Bluetooth-маячки, технологія

бездротової передачі даних (NFC), розумні кнопки (Amazon Dash Button). Офлайн-канали продажів потрапляють в цифровий вимір, за допомогою якого ними можна управляти.

По-друге, перехід на цифрову економіку стає визначальним фактором лідерства на міжнародному ринку [1]. Цифрова трансформація бізнесу завойовує навіть великі ринки. За допомогою мобільного додатку, даних про місцезнаходження, організації взаємодії водіїв та пасажирів, цифрових платежів компанії створили нову транспортну мережу, яку швидко скопіювали інші учасники ринку. Що стосується цифрової трансформації маркетингових напрямків діяльності, то і в ціноутворенні стало загальною практикою тестування цін і автоматичний моніторинг цін конкурентів.

По-третє, все більше традиційних за формою продуктів отримують цифрові компоненти. Стало нормою оснащення автомобілів системами супутникової навігації, безпеки та оповіщення, засобами для з'єднання з мобільними пристроями по Bluetooth. А ті компанії, продукти яких зовсім не пов'язані з цифровою економікою, залежать від того, як вони представлені в Інтернет [2]. Методи рецензування та колективної оцінки брендів, що характеризуються наявністю діалогу споживачів, дозволяють створювати п'ятизіркову репутацію (SERM, ORM), що перетворює репутацію бренду в об'єкт продажу і змінює бренд-менеджмент.

Слід зазначити, що освоєння діджитал технологій споживачами активно впливає на більш традиційні операції маркетингової діяльності, які переформатовуються заради використання переваг діджитал-маркетингу для отримання доданої вартості. Спеціалізоване програмне забезпечення для аналітики, контенту, ціноутворення, рекламних кампаній, формування репутації брендів, управління каналами продажів забезпечує необхідний спосіб дій в сучасних умовах і дозволяє накопичувати досвід глобальної конкуренції.

Цифрова економіка забезпечує бізнесу набагато більше гнучкості, інноваційності, масштабованості, ніж є в матеріальному світі [3]. Отже, створюються умови для побудови систем діджитал-маркетингу, які будуть

краще виконувати свої завдання. Однак освоєння потенціалу вимагає своєрідних підходів до розробки стратегій маркетингу і до управління маркетинговою діяльністю. Необхідно застосовувати методики, які посилюють ефекти цифрових переваг, а не протистоять їм [4].

Освоєння цифрових технологій споживачами сприяє подальшій автоматизації сучасного маркетингу. Аналітика, здійснювана за допомогою автоматизованих систем, дає можливість домагатися більш точного прогнозування попиту з урахуванням накопиченої статистики про продажі і виробництво, а також даних про поточні продажі, що надходять в реальному часі.

В цілому для бізнесу за результатами аналізу великих масивів даних про клієнтів, отриманих як з внутрішніх, так і зовнішніх джерел, не складає труднощів переосмислити власні підходи до взаємодії з клієнтами [5]. Застосування методів цифрової аналітики значно скорочує кількість контактів з клієнтами і підвищує ефективність комунікацій, про що свідчать високі значення показників залучення потенційних і утримання існуючих клієнтів. Аналітичні методи дозволяють підвищувати якість післяпродажного обслуговування (інформація про використання продуктів клієнтами збирається через систему датчиків); середній дохід в розрахунку на клієнта; передбачати, яке з найбільш вигідних для бізнесу пропозицій виявиться привабливим для клієнтів в конкретний момент часу. Звичайно, це збільшує інтерес клієнтів до маркетингових програм, тому всі напрямки маркетингу отримують цифрові компоненти [6].

Цифрова трансформація маркетингу колись починалася як вузька спеціалізація (інтернет-маркетинг або онлайн-маркетинг) у зв'язку з тим, що багато компаній не покладалися на онлайн-канали комунікації як головний засіб зв'язку з клієнтами, у них були сайти і навіть інтернет-реклама, але не як основа бізнесу. Згодом цифрові канали стали впливати на рішення про покупку, тепер вони розглядаються клієнтами як універсальне джерело інформації, оптимального підбору продуктів, замовлень товарів і послуг, як спосіб звіритися з громадською думкою. Цифрова взаємодія бізнесу і споживачів стає основою

прийняття рішень в повсякденному житті. І якщо раніше діджитал-маркетинг вважався ізольованим напрямком, то зараз весь маркетинг стає цифровим в умовах цифрової економіки.

Список використаних джерел:

1. Васильців Н. М. Цифровий маркетинг як складник перспективного напряму розвитку індустрії 4.0. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2019. № 2. С. 35-40.

2. Ігнатенко М.М. Соціальна відповідальності бізнесових структур у діяльності харчових підприємств. *Економіка АПК*, 2015, № 3. С. 65-69.

3. Кутепова В. О. Інтернет-маркетинг в Україні, проблеми та перспективи розвитку. *Управління розвитком*. 2014. № 1. С. 47-49

4. Мармуль Л., Лугова О. Методичні підходи до оцінки економічного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Економіст*, 2012, Вип. 2. С. 24-26.

5. Hofacker C.F. Digital Marketing: communicating, selling and connecting. Massachusetts : Edward Elgar Publishing, Inc., 2018. 224 p.

6. Романюк І.А. Інноваційна складова маркетингової діяльності туристичних підприємств. *Сучасний маркетинг: стратегічне управління та інноваційний розвиток*: матер. ІІ Міжнар. наук.-практ. конф. до 90-річ. заснув. ХНТУСГ. Харків. нац. техн. ун-т сіл. госп-ва ім. П. Василенка. Харків: ХНТУСГ, 2020. С. 264-266.

УДК 338.53

Т.В. Семенова, к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва ім. Т.Г. Беня
К.В. Болтенкова, магістрант
Національна Металургійна академія України
(м. Дніпро, Україна)

ПРИВ'ЯЗКА ЦІНИ ЯК СТРАТЕГІЯ ЦІНОУТВОРЕННЯ В РАМКАХ ПРОДУКТОВОЇ ЛІНІЇ

Анотація: розглянуто стратегію ціноутворення на товари, що доповнюють один одного, тобто в рамках продуктової лінії, на конкретному прикладі споживчих товарів.

Ключові слова: ціна, цінова стратегія, товар, товарна номенклатура, продуктова лінія.

Розвиток стратегічного маркетингу знайшов своє відображення в активному використанні методів сегментування і диверсифікації, що, в свою чергу, призвело до збільшення кількості товарів, які продаються під одними і тими ж торговими марками. Майже кожна типова фірма пропонує кілька продуктових ліній, причому всередині кожної з них є як товари функціонально замінні, так і ті, що взаємно доповнюють один одного. Така стратегія розвитку асортименту обумовлює взаємозалежність між товарами. Ця взаємозалежність виражається або в ефекті заміщення, або в ефекті доповнення [1]. Оскільки метою фірми є оптимізація сукупного результату різних напрямків діяльності, постає необхідність та задача враховувати цю взаємозалежність при визначенні цін.

Коли фірма реалізує деяку номенклатуру взаємопов'язаних товарів, ціна на кожен з них має встановлюватися таким чином, щоб максимізувати прибуток всієї продуктової лінії, а не прибуток кожного товару окремо. Застосовувана при цьому цінова стратегія залежить від того, чи взаємопов'язані товари доповнюють або конкурують один з одним [1,2].

Якщо взаємопов'язані товари не є замінниками, а доповнюють один одного або незалежні, одним з варіантів стратегії фірми постає можливість прив'язки цін, коли товари можна придбати як окремо, так і пакетом, причому в останньому

випадку ціна виявляється набагато нижчою, ніж сума цін на окремі товари. Оскільки товари не є замінниками, теоретично можливо переконати споживачів придбати весь комплект замість якогось одного товару в лінії. Така цінова стратегія широко практикується, наприклад на ринку автомобілів, аудіо- та відеотехніки, де разом з покупкою машини або електроніки пропонується набір опцій [3].

Пропонуємо розглянути цю стратегію на прикладі американської компанії PepsiCo. Це транснаціональна компанія у галузі харчової промисловості, яка спеціалізується на виготовленні безалкогольних напоїв, снеків, закусок, молочних продуктів, соків та інших бакалійних товарів. У 2010 році PepsiCo стала другою у світі (після Nestle) компанією за обсягом виробництва харчових продуктів та напоїв. Компанія виробляє свою продукцію під марками Cheetos, Fritos, Lay's, Mirinda, Miss Pepsi, Sandora, 7up Tropicana, «Агуша», «Чудо», «Слов'яночка», «Садочок», «Сандорик», «Машенька» тощо.

Отже, як прив’язка цін вносить свій відбиток на прибуток компанії. Уявімо ринкову ситуацію, коли два взаємопов'язаних товару пропонуються двом споживачам, кожен з яких може придбати як один товар, так і обидва. Максимальні ціни, які вони готові заплатити, представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Приклад стратегії прив’язки цін

Товари	Споживач 1, грн	Споживач 2, грн	Всього, грн
Пюре «Агуша»	22	25	47
Напій Pepsi	35	34	69
Бюджет	57	59	116

Розглянемо, яка цінова стратегія буде кращою (вигіднішою) для компанії.

Якщо запропонувати кожному споживачеві сплатити максимальну ціну, фірма могла б виручити 116 грн. Однак така стратегія є важко реалізованою, тому що покупці в наш час досить обізнані та однозначно володіють рівнем цін на товари, які їх цікавлять.

Встановлення найменшої ціни на кожен товар (22 грн на пюре «Агуша»і 34 грн на напій Pepsi) може змусити споживачів купити обидва продукти, так як їх

загальна вартість (56 грн) буде укладатися в їх бюджетні обмеження (57 грн у Споживача 1 та 59 грн у Споживача 2). Правда, сумарна виручка при цьому складатиме лише 112 грн.

Призначення найбільшої ціни на кожен товар (25 грн на пюре «Агуша» і 35 грн на напій Pepsi) принесе фірмі ще меншу виручку у розмірі 69 грн (якщо обидва споживача куплять напій Pepsi), тому що ні той, ні інший покупці не зможуть дозволити собі придбати обидва товари (сумарною вартістю 60 грн).

Найкраще рішення – продавати пюре «Агуша» за ціною 25 грн, а напій Pepsi за 35 грн і пропонувати обидва товари за ціною 57 грн. При цьому загальна виручка складе 114 грн. «Пакет» вартістю 57 грн можуть дозволити собі обидва споживача, так як це відповідає їх максимальним бюджетним обмеженням.

Розглянута стратегія залишає споживачеві можливість придбати або якийсь один товар, або весь пакет. З точки зору споживача, ця стратегія є привабливою, оскільки виробнича фірма пропонує не просто товар, а ціле «рішення» з економією коштів та можливістю познайомитись з новим для себе продуктом.

Водночас компанія отримує ненав’язливу рекламу без додаткових витрат на неї та збільшення обсягу мінімальної покупки, і, як наслідок, збільшення обсягів продажів та отримання додаткових прибутків.

Така стратегія прив'язки, крім того, відкриває можливість для налагодження тривалих відносин з клієнтом і отримання достовірної інформації щодо його потреб.

Головним успіхом цієї стратегії є взаємовигідні умови як для покупця, так і для фірми-виробника, що служить внеском у довгострокові відносини з покупцем у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Артус М.М. Формування механізму ціноутворення в умовах ринкової економіки: монографія. Тернопіль: Економічна думка, 2002. 524 с.

2. Беляев В.И. Маркетинг: основы теории и практики. Москва: КНОРУС, 2018. 410 с.

3. Котлер Ф. Маркетинг менеджмент Санкт-Петербург: Питер Ком, 1999. 896 с.

УДК 658.8 : 336.7

В.Д. Хурдей, к.е.н., доцент,
в.о. завідувача кафедри маркетингу
Т.С. Дронова, к.е.н.,
доцент кафедри маркетингу
Університет митної справи та фінансів
(м. Дніпро, Україна)

МАРКЕТИНГОВІ КОМУНІКАЦІЇ В РІТЕЙЛ-БАНКУ

Анотація: Розглянуто систему маркетингових комунікацій в ритейл-банку. Зокрема, рекламу (зовнішню, внутрішню, поліграфічну та у засобах масової інформації), E-mail розсилку, меценатство, покращення дизайну, удосконалення якості послуг. Досліджено витрати на маркетингову діяльність в ритейл-банку.

Ключові слова: маркетингові комунікації, реклама, ритейл-банк, маркетинг, E-mail, паблік рілейшнз.

Роздрібний банківський бізнес займає лідируючі позиції по прибутковості в банківській діяльності. Для підтримки цього статусу, а також для покращення іміджу, забезпечення інформацією цільову аудиторію, безперервного спілкування з клієнтами ритейл-банку набуває актуальності використання маркетингових засобів комунікацій.

Застосування маркетингу в ПриватБанку характеризується наявністю в його діяльності наступних трьох рис: орієнтація на потреби клієнтів; застосування великої кількості інструментів ринкової політики; цілеспрямована координація банком усіх видів діяльності в сфері збуту.

Банківські продукти є стандартними, відсоткові ставки на них майже однакові, тому для привертання уваги банки усе частіше приділяють увагу комунікаціній політиці. Аналіз динаміки зміни витрат на маркетинг в ПриватБанку представлено на рис. 1.

Збільшення витрат на маркетинг свідчить про зростання зацікавленості банків до маркетингових технологій управління. Протягом останніх 4 років ці витрати зросли майже вдвічі: з 60 млн у 2017 р. до 110 млн у 2019-2020 рр.

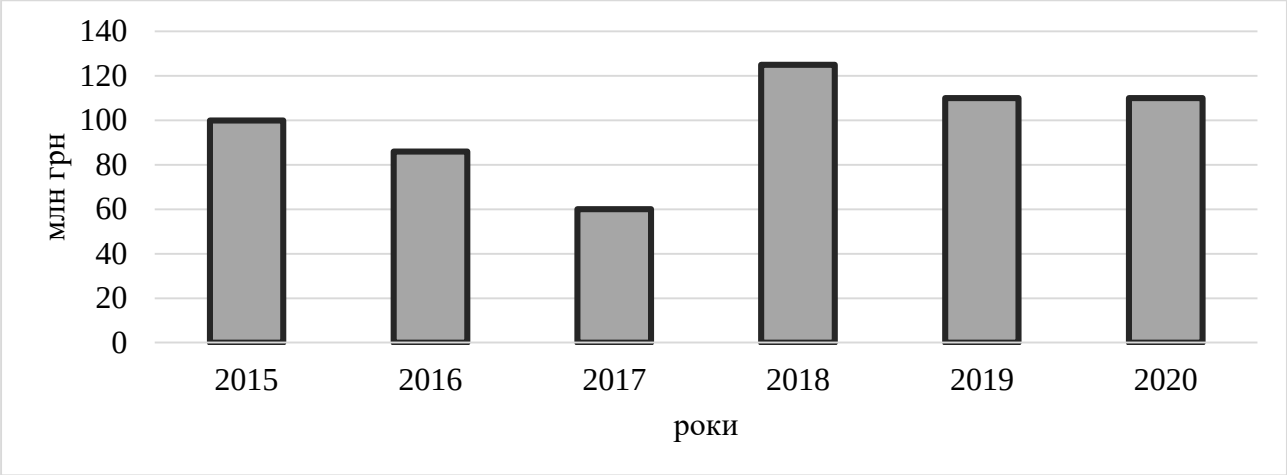

Рис. 1. Динаміка зміни витрат на маркетинг у ПриватБанку [4]

Формуючи власну комунікаційну політику, ПриватБанк робить акцент на раціональні (економічні) мотиви. Тоді як у 2014-2015 рр. було зроблено акцент на емоційні мотиви патріотизму. Навіть слоган був замінений на «Банк для тих, хто любить Україну».

ПриватБанк використовує різні методи просування своїх послуг. Банк постійно працює над розробкою нових пропозицій та цікавих акцій. Корпоративні кольори і корпоративний стиль, який включає назву банку, його бренд, доноситься до клієнтів за допомогою реклами, стає на сучасному етапі візитною карткою банку, по якій клієнти впізнають банк без додаткової інформації. Компонентами маркетингових робіт, пов'язаних із продуктами й технологіями банку, є дослідження продуктів (якість, кількість, задоволеність) та каналів розподілу продуктів і послуг, розроблення та вдосконалення продуктів і послуг.

Основні інструменти комплексу маркетингових комунікацій АТ КБ «ПриватБанк» представлено в табл. 1.

Таким чином в процесі дослідження, виявлено, що ПриватБанк використовує велику кількість різноманітних інструментів комплексу маркетингових комунікацій. Використання різних інструментів здатне охопити більшу кількість цільових сегментів завдяки різній спрямованості кожного.

Таблиця 1

Основні інструменти комплексу маркетингових комунікацій АТ КБ «ПриватБанк»

Інструменти КМК	Види та носії
Реклама	Зовнішня (рекламні щити, вітрини та вхідні двері установ банку, вивіски), внутрішня (інформаційні стійки, плакати, рекламні матеріали), поліграфічна (буклети, плакати, рекламні листівки), в ЗМІ (реклама у пресі та комп'ютерних мережах)
Стимулювання збуту	Стимулювання клієнтів (розіграші, премії), працівників (моральне стимулювання)
Прямий маркетинг	E-mail, телефон
Паблік рілейшнз	Спонсорство та меценатство (у спорті, соціальній сфері), фірмовий стиль (логотип, слоган, колір, блок)

Джерело: [2]

Для розсилки повідомлень ПриватБанк використовує e-mail. На електронну пошту клієнтів приходить тільки найважливіше: повідомлення про можливі шахрайські дії з рахунками та рекомендації, як діяти в ситуації; квитанції за платежами, квитки на транспорт; інформація про акції; поради користування картками та послугами банку.

Меценатство полягає в діяльності благодійного фонду Приватбанку «Допомагати просто!», який створено в 2011 році. За 10 років функціонування діяльності фонду меценатами стали 1 мільйон 400 тисяч клієнтів та співробітників ПриватБанку, причому 350 тисяч з них роблять 2 та більше пожертв [1].

Останньою рекламною кампанією ПриватБанку стала «Беремо і робимо» разом із креативним агентством Banda. Нова комунікайна стратегія та перший подібний проект в банку, до якого входять відеоролики, зовнішня реклама. Перший ролик присвячено неідеальності. Клієнти часто критикують збої у системі, ПриватБанк дякує людям за критику, що допомагає їм ставати краще.

Назва кампанії заснована на тому, що ПриватБанк робить більше за інших, але про це не розповідає. «У той час як конкуренти виходять з кампаніями про кожну свою пропозицію, ПриватБанк просто мовчки робить

свою справу, нововведення за нововведенням», – говорять в Banda [3].

«Коммунікаційна стратегія «Банк, який робить більше усіх». Робити складніше, аніж красиво розповідати, робити складніше, аніж обіцяти. І в цьому завжди була сила ПриватБанку – він вміє робити справу. Вміння робити зробило його найбільшим банком країни», – прокоментував Павел Вржещ, співзасновник Banda.

В рамках нової бренд-стратегії було розроблено серію Аутдор. Її ідея розповісти про доступні послуги та досягнення «ПриватБанку». В агентстві акцентують, що для цього вибрали сміливий дизайн і яскраві кольори. Рекламна кампанія зробила банк більш людяним та сміливим, оновила візуальний стиль, створила новий tone of voice бренду [3].

Отже, комунікаційна політика ПриватБанку розвивається. Витрати на маркетинг мають тенденцію до збільшення, при цьому використовуються різноманітні інструменти комплексу маркетингових комунікацій. Останньою рекламною кампанією банку є «Беремо і робимо». У якій доступно розповідається про послуги рітейл-банку та його досягнення. Кампанія є незвичною для банку, адже має сміливий дизайн.

Список використаних джерел:

1. Допомагати просто. URL: https://blago.privatbank.ua/

1. Організація маркетингу у АТ КБ «Приватбанк»: матеріали 10 всеукраїнської практично-пізнавальної інтернет-конференції. / О. Б. Османова. URL: http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/40-desyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/134-organizatsiya-marketingu-u-pat-kb-privatbank

2. Приватбанк разом з banda випустили рекламну кампанію «Беремо і робимо». URL: https://bazilik.media/pryvatbank-razom-z-banda-vypustyly-reklamnu-kampaniiu-beremo-i-robymo/

Фінансова звітність Приватбанкку. URL: https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost

УДК 659

В.Д. Хурдей, к.е.н., доцент,
доцент кафедри маркетингу
Д. С. Наконечний, О. О. Лісняк
здобувачі вищої освіти ОП Маркетинг
Університет митної справи та фінансів
(м. Дніпро, Україна)

КАТЕГОРІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ: ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГУ

Анотація: стаття продовжує вивчення маркетингового менеджменту, осліджено визначення категорійного менеджменту.

Ключові слова: менеджмент, маркетинговий менеджмент, категорійний менеджмент

Зараз споживачі стали більш забагливими, перебірливими, що спричинено широким діапазоном можливостей для задоволення їх потреб. Через це діяльність будь-якого роздрібного підприємства подібна на поле відчайдушної боротьби за своїх покупців. Перед підприємствами постає вибір: які товари потрібно замовляти, а від чого варто відмовитись? Категорійний менеджмент вважається дієвим сучасним знаряддям для роботи над асортиментом в проблемних та кризових обставинах.

Немалий внесок у вивчення маркетингового менеджменту внесли вітчизняні та зарубіжні вчені Ю. В. Білявська, В. А. Гросул, М. Дурбан, В. М. Кисельов, Дж. О'Брайєн, В. В. Снегірьова та ін.

В економічній літературі дуже насичений перелік визначень категорійного менеджменту. Наприклад, із точки зору В. В. Снегірьової категорійний менеджмент становить процес управління торговим асортиментом магазину з метою його розвитку відповідно до величини і структури споживчого попиту і за умови ефективного використання трудових, матеріальних, фінансових та інформаційних ресурсів [1, с. 83]. Більш зрозумілим є визначення В. М. Кисельова, за висновками якого, категорійний менеджмент – діяльність щодо управління асортиментом товарів всередині організації, яка призначена для

упорядкування та оптимізації всіх операцій, які належать до певної товарної категорії [2, с. 7].

Також, термін категорійного менеджменту означає модель управління товарними потоками, засновану на складанні специфікацій і визначенні потреб. Так як специфікація залежить від змін в середовищі; підходах; технологіях, неправильно складена специфікація сильно обмежує конкуренцію, затягує закупівельний процес, роблячи його неефективним. Тобто, добре підготовлена специфікація дозволяє закупникам:

- мінімізувати ризики втрат;

- економити гроші компанії, час та інші ресурси;

- коректно порівнювати пропозиції;

- реалізувати активну лідерську позицію категорійного менеджера в компанії.

Доречно згадати про правило перевірки специфікації 4-С:

- Clear – ясна і чітка викладка.

- Concise – лаконічна специфіка закупівлі.

- Competitive – с пецифіка повинна давати можливість залучати різних постачальників, створюючи конкуренцію.

- Complete – специфікація повинна повністю описувати всі деталі.

Досвідчений закупник регулярно оновлює документ, оскільки ринок постійно змінюється. Щоб скласти правильну специфікацію, закупники та вся категорійна група опрацьовують цілий ряд питань: На кого розрахований цей продукт або послуга? Де і за якою метою вони будуть використовуватися? Яка географія клієнтів? Чому треба обирати саме ці товари або послуги? [3].

Категорійний менеджмент націлений на задоволення потреб споживачів актуальним товаром на даний момент і у відповідному місці. Для отримання бажаного ефекту, товар групують за категоріями, виходячи із їх використання, споживання або цінової політики.

Мета категорійного менеджменту виявляється у підвищенні продажів завдяки поліпшенню лояльності покупців через довготривале покращення

роздрібного продажу.

Головна ідея управління категоріями доволі проста: керувати кожною категорією товарів так, щоб досягти максимального прибутку завдяки залученню клієнтів.

Завдання категорійного менеджера полягають у розробці найкращої пропозиції для споживача, вводячи планування асортименту продукції, зіставляючи конкурентоспроможну політику цін, запроваджуючи ефективну рекламу [4].

Виокремлюють такі цілі категорійного менеджменту:

- керування процесом росту торгового асортименту;
- утворення товарних категорій в системі асортименту;
- оптимізація структури товарної категорії;
- складання управлінських стратегій категорійного менеджменту;
- розроблення автоматизованого механізму управління торговим асортиментом.

Товарний асортимент – це комплекс варіацій товарів, які поєднані в товарні категорії без зміни головних ознак асортименту, тобто ширини, глибини, збалансованості, стійкості, новизни тощо.

Особливе значення має структура асортименту, за допомогою якої встановлюється відповідність між пропозицією товарів і попитом на них. Вона окреслює оптимальну неоднорідність і відповідність певним ознакам (типи телефонів, набори посуду придатні градації цін тощо) у відповідності деяких груп (сегментів) споживачів. Питання вибору конкретної продукції, її окремих видів, визначення пропорційності між старим і новим товаром, одиничним або серійним виробництвом з’ясовується, формуючи асортимент. На цьому етапі також з’являються проблеми щодо цін, якості, сервісу, позиціонуванням обраних товарів на конкретному цільовому ринку [5].

Категорійний менеджмент розглядається як процес поетапного планування, що складається з наступних основних етапів (класична модель):

1. Підготовка. Довготривалий й емоційно насичений етап, на якому

розробляється система ключових показників ефективності, переглядаються можливості програмного забезпечення. На цьому етапі приймається бюджет заходів та складається детальний календарний план впровадження запропонованих заходів.

2. Аналіз: визначення категорії – побудова товарного класифікатора; роль категорії – категорії прийнято поділяти за таким принципом: основна, сезонна, цільова, зручна; оцінка категорії – проаналізувати інформацію про частку ринку кожної категорії чи окремих груп товарів; цілі по показникам категорії – тобто зафіксувати цілі, до яких прагне підприємство; стратегія категорії.

3. План дій: тактика категорії – визначити кількість виробників в категорії, провести АВС-аналіз; реалізація проекту.

4. Оцінка результатів – як правило за результатами квартальних звітів [6].

Важливо вміти дивитися на товари з погляду позиції клієнта. Тобто продукцію треба об’єднувати в одну категорію за такими нормами, як їх виокремлює і сприймає споживач.

Резюмуючи можна зазначити, що категорійний менеджмент – це ефективний інструмент, використання якого збільшує результативність управління роздрібними підприємствами. Особливо в кризових ситуаціях, він допомагає задовольнити потреби кінцевих споживачів, із максимальною продуктивністю вкладатися в стратегічні категорії товарів і збільшувати відданість споживачів до продукції. Як бачимо, впровадження категорійного менеджменту в діяльність підприємства є доволі нелегким процесом, який неможливо стандартизувати.

Список використаних джерел:

1. Снегирева В. Розничный магазин. Управление ассортиментом по товарным категориям. Санкт-Петербург : Питер, 2007. 416 с.

2. Кисельов В. М. Категорійний менеджмент : навч. пос. URL: https://www.academia.edu/ 30185815/Категорийний_менеджмент.

3. Uteka. Як категорійний менеджмент може допомогти бізнесу заробляти більше. 2014-2021. URL: https://uteka.ua/publication/news-14-delovye-

novosti-36-kak-kategorijnyj-menedzhment-mozhet-pomoch-biznesu-zarabatyvat-bolshe

4. Led dy vestum test. Що таке категорійний менеджмент. 2021. URL:https://ledtest.vestum.ua/study/chto-takoe-kategorijnyj-menedzhment/

5. Підручники для студентів онлайн. Категорійний менеджмент. 2015 – 2021. URL: https://stud.com.ua/73443/marketing/kategoriyniy_menedzhment

6. Категорійний менеджмент як процес управління товарними категоріями на підприємствах фармацевтичної галузі. URL: https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/06/170.pdf

СЕКЦІЯ 7

УДК 339.9

И.Г. Андреева, к.э.н., доцент,
институт экономики и управления Хулунбуирского университета
(г. Хайлар, АРВМ, КНР)

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В ЭКОНОМИКЕ КИТАЯ

Аннотация: Произведен анализ проведения экономических реформ в Китае. Рассмотрен институциональный аспект развития китайской экономики. Выявлены особенности экономических реформ. Указаны основные направления пятилетнего Плана национального экономического и социального развития и долгосрочного видения до 2035 года.

Ключевые слова: институциональная теория, экономика, социализм с китайской спецификой, реформы.

Экономическая наука не сразу признала за институтами важную роль в развитии национальных экономик. Экономическая модель роста опиралась на идеи кейнсианства и неокейнсианства. Но экономическое развитие должно преследовать не только и не столько цель развития производственного потенциала государства и общества (ликвидировать бедность и способствовать развитию человеческого капитала).

Китайские экономические реформы – это транзит экономической системы от институтов планового регулирования к рыночным институтам. Опыт китайского пути к институтам рынка - один из редких примеров реформирования плановой экономики, не закончившийся периодом долгосрочного экономического спада.

Экономические аспекты реформ широко освещены в научных публикациях:

- создание свободных экономических зон;
- использование сравнительных преимуществ китайской рабочей силы;
- осторожность макроэкономических и финансовых регуляторов.

Институциональный аспект развития китайской экономики уникальный. Рыночные реформы Китайской Народной Республики (КНР) не могут быть осмыслены исключительно в рамках экономической науки и институциональной экономической теории.

Нобелевский лауреат по экономике Дуглас Норт признал: что «ни она экономическая теория Запада не может объяснить то, что происходит в Китае» [1].

Дуглас Норт первый раскрыл радикальное влияние политических и экономических институтов на экономическое развитие. Норт писал: «Китайский эксперимент вынуждает экономистов переосмыслить некоторые фундаментальные принципы экономики, относящиеся к развитию:

1) Институты Китая отличаются от развитых экономик, следовательно, и система стимулов тоже.

2) Китай столкнулся с новыми проблемами и пытается их решать по-новому» [1].

Китай совершил скачок в экономическом развитии, что усилило его влияние на мировую экономику и политику. Особенности проведения китайских реформ представлены на рис. 1.

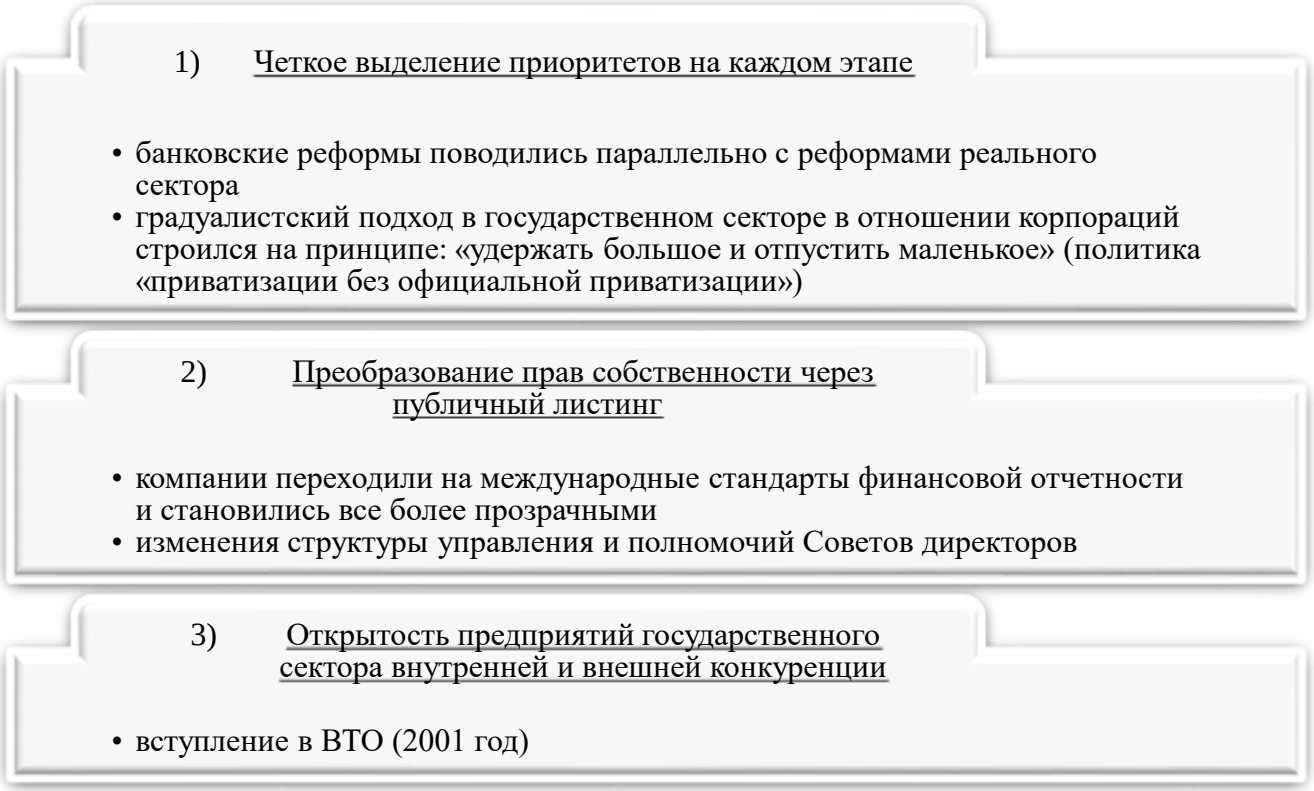

Рис. 1 Особенности проведения китайських реформ

Все проводимые экономические реформы имеют действенный характер:

•удержание партией командных высот в управлении экономикой;

•внедрение ключевых элементов рынка от признания прав частной собственности до решения о свободной конвертации юаня при сохранении практики пятилетнего планирования.

Главные трудности в проведении экономических реформ - не создание новых институтов, систем, процессов; главное - изменение мышления, системы стимулов. Рыночные реформы в Китае были сопряжены с фундаментальными культурными подвижками и прежде всего с изменениями в этических оценках капитализма, как общества.

Раскрепощение сознания и игнорирование абстрактных теоретических споров озвучены Дэн Сяопином (вывел экономику из-под идеологического влияния):

1) «Не важно какого цвета кошка — черного или белого, важно, чтобы она ловила мышей»;

2) «Переходя реку, чувствуй камни».

На протяжении всего своего экономического развития КНР прилагала усилия к интеграции в мировую экономику.

Факторы интеграции Китая в глобальную экономику:

• поддержание глобальной безопасности и собственной политической стабильности,

• экспортная экспансия и привлечение капитала,

• заимствование технологий и желание самих китайцев быть открытыми для остального мира [2].

В начале 2021 года экономика Китая показала рекордный рост на фоне улучшения ситуации с коронавирусом. Благодаря строгим мерам по сдерживанию коронавируса и оказанию помощи предприятиям, ВВП страны стабильно демонстрировал рост. Китай стал единственной крупной экономикой, которая по его итогам показала рост, хотя и самый слабый за десятилетие (2,3%). Национальная экономика непрерывно и стабильно восстанавливается с сохранением устойчивого импульса роста, напрашиваются усилия для оказания

помощи бизнесу в преодолении трудностей, активно продвигаются реформы и открытость.

Сегодня Китай вступит на новый этап развития. Си Цзиньпин дал важные пояснения касательно социально-экономического развития в 14-й пятилетке — это начало нового пути построения современного социалистического государства, после всестороннего построения Китаем среднезажиточного общества.

В Предложениях ЦК КПК по формулированию 14-ого пятилетнего Плана национального экономического и социального развития и долгосрочного видения до 2035 г. отмечено что:

• углублённое формирование новой модели экономики - «двойной циркуляции» и формированию сильного внутреннего рынка. КНР будет расширять внутренний спрос, ориентируясь на полноценное удовлетворение потребностей граждан. Прогрессивная связь всех звеньев цепочки производства, распределения, обращения и потребления обеспечит кругооборот в народном хозяйстве. Опора на внутреннюю циркуляцию сформирует в Китае сильное гравитационное поле для глобальных ресурсов и приведёт к запуску двойной циркуляции;

•новые возможности и вызовы на новом этапе развития рассматриваются с помощью диалектического мышления. Пандемия коронавируса нового типа ускорила экономические и социальные перемены. Протекционизм, унилатерализм набирают высоту, а мировая экономика переживает спад, глобальная производственная цепочка и цепочка поставок сталкиваются с воздействием неэкономических факторов;

•для повышения собственного инновационного потенциала, с целью скорейшего прорыва в ключевых технологиях, будет использовать преимущества социалистической системы (совершенствуя социализм с китайской спецификой):

•создание новых преимуществ в международном сотрудничестве повысит уровень открытости, построит новую открытую экономическую систему более

высокого уровня и сформирует новые преимущества в международном сотрудничестве и конкуренции;

•активное участие в реформе системы глобального экономического управления, продвинет более справедливую и разумную систему международного экономического управления. Государство готово к активному сотрудничеству со всеми странами, регионами и предприятиями, а также формированию многоуровневой диверсификационной модели открытого взаимодействия.

Новый пятилетний план направлен на решение трех проблем Китая:

•предотвращение финансовых рисков,

•уменьшение бедности,

•борьба с загрязнением окружающей среды [3].

Задачи новой пятилетки должны обеспечить старт будущему высококачественному развитию.

Китайские экономические реформы, начало которым было положено в самом конце 1978 г., стали своего рода историей успеха транзита экономической системы от институтов планового регулирования к рыночным институтам, пусть и со множеством оговорок.

Рыночные реформы в Китае характеризовались не только институциональными новациями, но и переосмыслением этики западной либеральной экономической модели.

Согласно новой экономической модели, положение Китая в мировой экономике будет продолжать расти, а его связь с мировой экономикой станет еще более тесной, что откроет более широкие рыночные возможности для других стран и станет огромным гравитационным полем для привлечения международных товаров и ресурсов.

Список использованных источников:

1. North, Douglass. The Chinese Menu (for Development). Wall Street Journal, Eastern Edition, 7 April. 2005.

2. Ци Юн Лю Цифровая экономика Китая и проблемы бухгалтерского учета.

Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю : матеріали ІІ Міжнар. наук. – практ. конф., присвяченої 100-річчю Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава, 23 квітня 2020 р.) / за ред. Плаксієнка В.Я., Пилипенко К.А. Полтава: Видавництво ПП «Астрая», 2020. с.467-470.

3. Ашмарина Т.И. Великий Шелковый путь и экологический блок развития сельских территорий. *Экономика сельского хозяйства России*. Выпуск: № 3, 2018. с. 71-74.

УДК 37.013.42

Бінерт Олеся Василівна,
к.е.н., в.о. доцента кафедри менеджменту
ім. проф. Є.В. Храпливого
Львівський національний аграрний університет
(м. Львів, Україна)

ПРИЧИНИ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ В ДІЛОВОМУ СПІЛКУВАННІ

Анотація: зазначено сутність конфліктних ситуацій в діловому спілкуванні. Проаналізовано причини та наслідки самої проблеми та продемонстровано можливі виходи з конфліктних ситуацій.

Ключові слова: конфлікт, протиріччя, конфліктна ситуація, вирішення, міжособистісні відносини, типологія конфліктів.

Під час взаємодії на підприємствах часто виникають різні суперечності, які нерідко призводять до конфліктних ситуацій. Люди, які досліджують проблематику конфліктології, вважають, що в подібних ситуаціях є і позитивна сторона медалі: сторони мають можливість поділитися своїми поглядами на ситуацію, висловити думки щодо неї. Не дарма кажуть: «У спорі народжується істина». Таким чином, ми бачимо, що конфлікт не тільки має негативні наслідки, але й стимулює активність, підштовхує до змін та розвитку. Проте не варто забувати і про негативну сторону: виснаження, стрес, психологічна нестабільність, що призводить до зниження продуктивності. Саме тому, вважаємо за потрібне розкрити сутність питання конфлікту, основні причини й наслідки у виробничо-ділових стосунках.

Перелік визначень поняттю «конфлікт» великий. Але в середньому, в усіх йдеться про те, що у конфлікті завжди існує протиріччя, зіткнення різних сторін з різними поглядами, ідеями, думками й мотивами.

Сутність конфлікту полягає у його вирішенні, бо, як нам відомо, протирічні ситуації виникають часто, але далеко не всі з них вирішуються. Вирішити конфлікт – це означає усунути конфліктну ситуацію і вичерпати інцидент. Конфлікт має на меті самоствердження, затвердження ідей, принципів, подолання негативних тенденцій.

Розглянемо основні причини виробничих конфліктів:

- хибні кола управління (коли ні функції, ні влада, ні відповідальність, ні обов’язки, ні ресурси чітко не розділені – один киває на іншого);
- протилежні вимоги до процесу виробництва та організації;
- різниця у цілях (спеціалізація, конкретизація та розподіл на підрозділи передбачає їх різну стратегічну спрямованість);
- взаємозалежність у досягненні результату (вимагає співробітництва, хоча, реалізовуючи власні завдання, персонал інколи нехтує іншими);
- різниця в уяві та цінностях (відсутність об'єктивної оцінки ситуації) ;
- незадовільні комунікації (відсутність повної та достовірної інформації);
- розподіл ресурсів (вони завжди обмежені, а претендує на їх використання кілька сторін);
- різниця у досвіді та манері поведінки;
- різка зміна подій чи умов [1, с. 21].

Конфліктна ситуація обов’язково містить такі елементи: учасники (дві або більше сторони), об’єкт (явище), рушійна сила, дії та наслідки (результат).

Наслідки можуть бути різними, залежно від зміни та особливостей компонентів та основних елементів. Ось деякі з них: взаємне примирення сторін, шляхом ліквідації протистояння; послаблення конфлікту, шляхом часткового задоволення потреб та часткового прийняття думки іншого; виведення одного з опонентів з «гри», наприклад звільнення або переведення; одна сторона виходить переможцем, а інша признає свою поразку, визнаючи себе переможеною; поступове затухання конфлікту внаслідок бездіяльності, щодо його вирішення; трансформація конфлікту в інший.

Конфлікти поділяють на основні чотири типи [3]:

- внутрішньоособистісний (працівники сумніваються у правильності своїх дій, проблеми та завдання, які постають перед ними на самоті вимагають вибір альтернативних рішень; виникають або ж внаслідок відсутності роботи, при цьому необхідно робити діловий і зайнятий вигляд, або ж внаслідок перенавантаження);

- міжособистісний (найпоширеніший тип, який характеризується боротьбою за обмежені ресурси. У прикладі можна привести ситуацію, коли керівних рахує, що працівник не працює на повну силу, а працівник вважає, що керівник висуває завищені вимоги);
- особистісно-груповий (виникає за такого стилю керівництва, коли підлеглі повинні виконувати тільки те, що наказує керівник; авторитарний стиль керівництва, який не враховує інтереси членів колективу);
- міжгруповий (виникає під час розбіжностей між нижчим та вищим рівнями управління);

У вирішенні конфліктів основне значення має розуміння сутності й стратегія або ж чіткий план.

Отже, ми бачимо, що конфлікт не завжди негативна подія. При правильному підході народжуються нові думки та ідеї, які спонукають та мотивують до певних дій. Проте, якщо сторони не готові сприймати інші точки зору, аналізувати наведені аргументи, то конфлікт може перерости у серйозну проблему. Таким чином, конфліктні ситуації необхідно вирішувати швидко і правильно, доцільно використовуючи методи вирішення проблеми.

Список використаних джерел

1. Цюрупа М. В. Основи конфліктології та теорії переговорів: Навч. посібник. К., 2004. 172 с.

2. Джелалі В. О. Психологія вирішення конфліктів. Харків-Київ, 2016. 320 с.

3. Ішмуратов А.Т. Конфлікт і згода. К. Наукова думка, 1999. 72 с.

УДК 005.591.1 : 37.011 + 378.6 (351.74)

Вайда Тарас Степанович, к.е.н., доцент
доцент кафедри спеціальної фізичної та вогневої підготовки Херсонського факультету, Одеський державний університет внутрішніх справ,
(м. Херсон, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОГО КОРПОРАТИВНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЗНАНЬ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ МВС УКРАЇНИ

Анотація: У роботі проведено аналіз та характеристика сучасних парадигм стратегічного корпоративного менеджменту знань як умови підвищення ефективності професійної підготовки працівників Національної поліції у закладах вищої освіти МВС України.

Визначено основні завдання та критерії вимірювання діяльності інноваційної освітньої мережі відомчих навчальних закладів.

Ключові слова: заклад вищої освіти, МВС України, Національна поліція України, менеджмент знань, парадигми, здобувачі вищої освіти

Актуальність та постановка проблеми. Заклади вищої освіти Міністерства внутрішніх справ України (*далі* – ЗВО МВС) підпорядковані профільному міністерству, реалізовують відповідно до наданої ліцензії (ліцензій) освітньо-професійні програми підготовки фахівців-правоохоронців за певними рівнями вищої освіти та освітніми кваліфікаціями, забезпечують навчання, виховання та професійну підготовку осіб з урахуванням вимог у галузі вищої освіти з метою задоволення освітніх потреб особи, суспільства і держави, а також здійснюють наукову та науково-технічну діяльність [1].

Разом з тим, на нашу думку, в сучасних умовах подальшого реформування правоохоронного відомства підготовка фахівців для Національної поліції України (*далі* – НПУ) у ЗВО МВС України потребують відмови від уніфікованих формальних підходів до організації навчально-виховного процесу. Тому, опираючись на світові тенденції модернізації освіти у ЗВО, виникає нагальна потреба у зміні парадигм професійного навчання працівників НПУ у поліцейських вишах України з урахуванням вимог вітчизняних та європейських

стандартів. Для реалізації ефективної діяльності відомчих (МВС) навчальних закладів необхідно запроваджувати сучасний менеджмент знань, який передбачає управління інтелектуальним капіталом ЗВО МВС, фокусує їх увагу на процесах і наявних людських ресурсах, що залучені до створення, поширення і оцінки фахових знань.

Вирішення актуальних завдань з проблем уточнення методології, формування, розвитку та виховання особистості у ЗВО знайшли свого відображення у працях низки науковців − І. Беха, В. Білоусової, Т. Вайди, М. Євтуха, І. Зязюна, О. Киричука, В. Кременя, Н. Ничкало, С. Подмазіна, С. Сисоєвої, М. Сметанського, О. Ярмиша та ін. (*гуманістична парадигма*); особливого значення набуває впровадження *особистісно орієнтованого підходу* у вихованні та навчанні у ЗВО України, зокрема, в освітній процес ЗВО МВС України, який (підхід) знайшов своє відображення у роботах Ш.А. Амонашвілі, І.Д. Беха, А.М. Бойка, Є.В. Бондаревської, О.Є. Гуменюка, С.В. Кульневича, Н.Е. Щуркової та ін.). Сутність *антропологічної парадигми* у освітянській діяльності вченими розуміється як світоглядна, гносеологічна, теоретична і практична орієнтація освітнього процесу на людину (майбутнього фахівця – *уточнено нами*) як свою головну мету і цінність (Г.М. Коджаспіров, К.Д. Ушинський, П.Ф. Лесгафт, М.Г. Чернишевський та ін.) [2, с. 26]. Практична спрямованість *суб'єктно-вчинкової парадигми* під час організації освітнього процесу розглядувалась В.І. Слободчиковим, Є.І. Ісаєвим, Г.М. Коджаспіровим та ін.

З метою налагодження ефективного управлінням інтелектуальним капіталом ЗВО, на думку Л. І. Даниленка, необхідно сфокусувати менеджмент знань на процесах і людських ресурсах, що залучені до створення, поширення і оцінки знань, необхідних для реалізації ефективної діяльності навчального закладу [3, с. 485-486]. Розробниками вітчизняної школи освітнього менеджменту є науковці кінця XX ст. – початку XXI ст. В. Бондар, Л. Даниленко, Г. Єльникова, Л. Карамушка, В. Крижко, Н. Коломінський, В. Маслов, Є. Павлютенков, В. Пікельна, Є. Хриков, О. Шпак. Зарубіжні школи

менеджменту в освіті представлені концепцією «цільового управління» П. Дракера та «ефективних шкіл» П. Карстаньє. Розроблені ними наукові засади педагогічного менеджменту (В. Маслов), адаптивного менеджменту (Г. Єльникова), менеджменту освітніх інновацій (Л. Даниленко), стратегічного менеджменту (Г. Дмитренко), консультативного менеджменту (Л. Карамушка) та інші покладені в основу навчальних планів і програм з підготовки фахівців в різних галузях.

На думку вищезазначених вчених, завданнями менеджменту знань є: а) досягнення цілей ЗВО за рахунок зростання інтелектуального капіталу та ефективного його використання; б) підвищення ефективності рішень, що приймаються керівниками відомчих ЗВО; в) створення передумов для появи інновацій, використання бенчкмаркінгу в усіх сферах діяльності; г) професійний розвиток і мотивація науково-педагогічного складу ЗВО МВС України; г) підвищення ефективності процесів проектування розвитку закладів професійної підготовки, його процесуальних характеристик, результатів і маркетингу.

Разом з тим, існування на даний момент системи відомчих навчальних закладів МВС України, які орієнтовані на підготовку працівників НПУ з різним освітнім рівнем, вимагає впорядкування єдиної мережі навчальних закладів з урахуванням наявності матеріально-технічної бази навчально-виховного процесу цих підрозділів, існуючого кадрового забезпечення та його відповідності встановленим вимогам, створення умов для ефективного обміну досвідом з метою підвищення кваліфікації педагогічного та науково-педагогічного складу.

Мета статті – уточнення специфіки сучасних парадигм, які застосовуються у відомчій освіті МВС під час підготовки працівників НПУ, а також визначення особливостей менеджменту знань, спрямованого на удосконалення функціонування освітньої мережі ЗВО МВС України.

Результати дослідження. Менеджмент у відомчій освіті є складовою загального менеджменту за професійною ознакою і характеризується впливом суб'єкта управління (керівник ЗВО МВС України) на об'єкт управління (освітній

та управлінський процеси, які здійснюються у відомчих ЗВО МВС, що знаходяться у стані постійного розвитку). У результаті цього впливу відбувається якісна зміна об'єкта управління і підвищується рівень його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг [4, с. 484-485].

Результати дослідження сучасних наукових підходів дозволило нам визначити парадигматичні засади, що розкривають сутність психолого-педагогічних основ професійного навчання працівників НПУ у ЗВО МВС України. Відповідно теоретичну та практичну основу менеджменту відомчих знань при підготовці правоохоронців становлять *антропологічна*, *гуманістична* та *суб'єктно-вчинкова парадигми* [5, с. 248]. Реалізація цих парадигм у відомчу систему професійної підготовки працівників поліції неможливо здійснити без сучасного ***менеджменту знань*** (англ. *knowledge management*) − поняття, що прийшло в освіту із сфери менеджменту організацій, є новою галуззю менеджменту, що стала активно розвиватися у 90-х роках XX ст. Поняття «менеджмент знань» входить в українську педагогічну науку на поч. XXI століття в контексті розвитку сучасної теорії освітнього менеджменту.

Менеджмент знань є технологією, що включає в себе комплекс формалізованих методів, які охоплюють пошук і отримання знань від живих та неживих об'єктів (носіїв знань), структурування та систематизацію знань (для забезпечення їх зручного збереження і використання), аналіз знань (виявлення залежностей та аналогій), оновлення (актуалізацію знань), поширення знань, генерацію нових знань.

Висновки. Розвиток менеджменту знань у системі відомчих закладів МВС України передбачає опору на сучасні парадигми освіти при підготовці сучасних фахівців для НПУ, а також сприяє мережуванню інноваційної діяльності, тобто утворення та розвиток інноваційної освітньої галузевої мережі навчальних закладів МВС України, в якій необхідні знання у сфері правоохоронної діяльності взаємопов'язані в рамках єдиної системи закладів професійної підготовки різного рівня. У такому контексті поліцейські навчальні заклади (училища профпідготовки працівників поліції, навчальні центри підготовки

працівників НПУ, ЗВО МВС України тощо) стають не ізольованими структурними одиницями вертикальної ієрархії, якою досі була і все ще залишається відомча освітня система, а «вузлами» єдиної мережі професійних поліцейських знань.

У перспективі основними вимірами діяльності інноваційної освітньої мережі відомчих навчальних закладів МВС (опираючись на думку Х. Ван Аальста, Д. Хопкінса, П. Вольстеттера та ін.) повинні бути: 1) соціальні (а не політичні, з врахуванням специфіки поліції – *уточнено нами*) − об'єднання в мережі дозволяє вченим-однодумцям перетворитися на соціальну силу, що може лобіювати інноваційні ідеї та програми у певних владних структурах (МВС, Кабінет Міністрів, Верховна Рада України тощо); б) інформаційні − мережі дають можливість швидкого обміну інформацією, що становить інтерес для індивідуального й організаційного розвитку освітніх закладів; в) психологічні – новатори-науковці, діяльність яких є часто ізольованою, обмеженою рамками одного навчального закладу, отримують можливість обміну ідеями, що приводить до зростання їх творчого потенціалу; г) методичні − інноваційна діяльність потребує набуття нових навичок, мережі дають педагогам-новаторам змогу набути їх у своїх колег.

Список використаних джерел:

1. Положення про вищі навчальні заклади МВС : наказ Міністерства внутрішніх справ України 14.02.2008 № 62. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08.

2. Коджаспирова Г.М. Педагогическая антропология / Г.М. Коджаспирова : учебное пособие. М.: Гардарики, 2005. С. 26.

3. Даниленко Л. І. Менеджмент знань / Л. І. Даниленко // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінко Інтер, 2008. С. 485-486.

4. Коваленко Є.І. Менеджмент в освіті / Коваленко Є.І. // Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України, головний ред. В. Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. С. 484-485.

5. Гончаренко С.У. Українській педагогічний словник / С.У. Гончаренко. К. : Либідь, 1997. С. 248.

6. Ануфрієв М.І., Бандурка О.М., Ярмиш О.Н. Вищий заклад освіти МВС України : науково-практичний посібник. Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. С. 16–17.

7. Вайда Т.С., Черкашин А.І. , Доценко В.В. Основи виховання працівників ОВС : практичний посібник [Текст]. Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2014. 318 с.

8. Берулава М.Н. Принципы гуманизации образования. Инновации в образовании. 2001. № 5. С. 18–37.

9. Колесникова И. А. О критериях гуманизации образования. *Гуманизация образования: Теория. Практика*. СПб, 1994. С. 37-45.

10. Бех І.Д. Гуманізація виховного процесу. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень ; Акад. пед. наук України. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 155-156.

11. Бех І.Д. Особистісне орієнтоване виховання. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремень ; Акад. пед. наук України. К. : Юрінком Інтер, 2008. С. 625–626.

12. Балл Г. О., Нікуленко О.О. Трактування вчинку в теоретичному доробку С. Л. Рубінштейна і В.А. Роменця. Психологія і суспільство. 2001. № 2. С. 126.

13. Роменець В.А., Маноха І.П.Історія психології XX століття. : навч. посібник. К.: Либідь, 1998. С. 33–34.

14. Титаренко Т.М. Вчинок екзистенції. Основи психології : підручник / За ред. О.В. Киричука, А.В. Роменця. 4-е вид., стереотип. К.: Либідь, 1999. С. 570.

УДК 658.5

Гіржева О.М., д.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,
Державний біотехнологічний університет,
(м. Харків, Україна)

ПРОВІДНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ОПЕРАЦІЙНОГО (ВИРОБНИЧИОГО) МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Анотація: У статті розглядаються шляхи розвитку технологій операційного (виробничого) менеджменту. Розглянуто найбільш актуальні напрямки розвитку операційного (виробничого) менеджменту, а також визначена одна з основних задач операційного (виробничого) менеджменту - впровадження інноваційних технологій у виробництво.

Ключові слова: операційний (виробничий) менеджмент, менеджмент, інновації, технології, впровадження технологій.

В умовах сьогодення, інноваційний шлях розвитку підприємств провідних галузей вважається найбільш дієвим та ефективним. Застосування передових технологій в системі операційного (виробничого) менеджменту стає актуальнішою з кожним днем. Під технологією розуміються технічні засоби і способи отримання конкретного продукту, який виробляє підприємство. Це є важливим ресурсом не тільки для окремих операцій виробничого процесу, а й для росту і підвищення ефективності роботи підприємства в цілому.

Кожен напрямок менеджменту формулює свій специфічний об'єкт управління, але використовує операції і процеси, а тому і операційний (виробничий) менеджмент як інструмент реалізації своїх рішень. Незважаючи на відмінність об'єктів управління, у всіх видах менеджменту присутні контекст діяльності та необхідність управління нею.

Традиційно операційний (виробничий) менеджмент асоціюється із виробничою діяльністю чи фізичними змінами під час виробництва продукції і визначається як діяльність, пов’язана з управлінням процесами придбання сировини, її перетворенням на готовий товар і постачанням даного товару покупцю [1].

Так, операційний (виробничий) менеджмент безумовно нерозривно

пов'язаний з виробничою діяльністю, тому в першу чергу його розглядають як діяльність з управління процесами придбання сировини і матеріалів, їх виробництва і випуску готових продуктів, а також постачанням цього товару покупцю. Для управління промисловим підприємством стає найбільш важливим чітка оцінка технологій.

Загальновизнано, що операційний менеджмент існує з того моменту, як люди почали виробляти товари і послуги. Початком професійного розвитку сучасного операційного менеджменту була поява в 1920-х рр. концепції наукового менеджменту. Фредерік У. Тейлор визначив її основні принципи наступним чином:

1. Щоденний виробіток робочого необхідно визначати відповідно до наукових законів.

2. Функція управлінського персоналу полягає в розробці цих законів і використанні їх у виробничому процесі.

3. Функція робочого полягає в беззаперечному виконанні вимог управлінського персоналу. Основна увага при цьому була приділена діяльності з виробництва продукції та управління нею [2].

Величезний внесок у розвиток операційного менеджменту на початковому етапі внесли Френк і Ліліан Гілберт і Генрі Гант: операційний (виробничий) менеджмент став першим з науково сформованих напрямків менеджменту.

Операційний (виробничий) менеджмент є фундаментом для вибору високоякісного та ефективного управління виробничими операціями. Останнім часом управляти операціями стає все складніше, через впровадження нових технологій виробництва продукції, недостатньої підготовленості працівників, які обслуговують техніку та обладнання.

Досягнення стабільності та конкурентоспроможності підприємства на ринку можливі тільки за умов вдосконалення системи операційного (виробничого) менеджменту, що передбачає чітке визначення та обґрунтування заходів з оптимізації виробничого процесу, зміни виробничої структури, технології та методів виробництва у відповідності до запитів споживачів.

Виникнення великої кількості інноваційних технологій дозволяє підприємствам приймати рішення, які повинні привести до важливих і стратегічних позитивних наслідків для них. Однак це може принести і шкоду, викликати негативні процеси для внутрішнього життя підприємства, торкнутися його структури. Слід виділити основні напрямки розвитку технологій операційного (виробничого) менеджменту.

Дослідження, які провели багато авторів щодо останніх ключових явищ в економіці України показали, що на даний момент відбувається модернізація і перегляд ряду питань про ефективність системи управління виробництвом на підприємствах у зв'язку з інтенсивним переходом до існування підприємств в складних умовах невизначеності та постійних нестабільних змінах в економіці.

Посилення конкуренції, присутність кризової економічної ситуації в багатьох секторах промисловості, виявляє необхідність у вдосконаленні системи менеджменту. Становлення загальної концепції розвитку системи операційного (виробничого)менеджменту необхідно для створення ефективної системи управління підприємства.

В сучасних умовах розвивається тенденція до модернізації процесу створення і розвитку кардинально нових технологій. Загальні концепції реалізації сучасних підходів до операційного (виробничого) менеджменту засновані на широкому використанні інформаційних технологій. Найважливішою частиною технології бізнес-інжинірингу є стратегічна модель, яка включає в себе послідовний ряд концепцій від детально продуманої місії до побудови системи показників, яка координує в правильно обраному підході, стимулюванні і мотивації всіх працівників підприємства.

Здебільшого, конкурентоспроможність будь-якого підприємства залежить від успішного впровадження інноваційних технологій, раніше ніж це зробили конкуренти. Будь-який суб'єкт господарювання подає цілеспрямовану соціально-економічну бізнес-систему, і наявність технологічних нововведень є важливою складовою для отримання позитивного ефекту і грошових надходжень.

Впровадження інноваційних технологій позитивно впливає на наступний ряд факторів [3]:

- вихід на нові ринки, диверсифікація;

- підтримка своєї частки на ринку;

- поліпшення якості і швидкості прийнятих рішень;

- залучення інвестицій і збільшення інвестиційної привабливості підприємства.

Інноваційний процес являє собою сукупність змін таких як, науково-технічні, технологічні та організаційні, які відбуваються в процесі реалізації нововведень. Поняття інновації тісно пов'язане з поняттями «технологія» і «винахід». Технологія в процесі інноваційного розвитку операційного (виробничого) менеджменту - це не тільки спосіб здійснення будь-якого процесу, а й використання систематичних знань для реалізації інновацій.

Стратегічні зміни в виробничому процесі відбувається за рахунок вдосконалення технологій на підставі яких, підприємство будує свою діяльність. Тому інноваційні зміни в операційному (виробничому) менеджменті можуть стосуватися не тільки самого продукту, але, наприклад, і нових методів взаємодії людей в процесі виробництва.

Інновації проходять через всі науково-технічні, виробничі і маркетингові процеси виробника і, в кінцевому результаті орієнтовані на задоволення потреб споживачів і в цілому ринку.

Сучасні умови, в яких працюють вітчизняні підприємства, активізують потребу застосування системних інновацій в стратегічному і оперативному (виробничому) менеджменті, а, зокрема, формування планування, моделювання, обліку, аналізу та контролю, які піддаються частим коливанням під впливом факторів швидкоплинного зовнішнього і внутрішнього середовища.

Проблемою операційного (виробничого) менеджменту є опір персоналу підприємства до впровадження науково-технічних нововведень з одного боку і прагнення зберегти штат в процесі зміни технологічних процесів, з іншого боку. Практично всі невикористані економічні можливості підприємства, пов'язані з

реалізацією функцій управління, відбуваються через відсутність системного підходу до розуміння бізнес-діяльності.

Отже, найбільш значущим і основним в умовах сьогодення є зміна науково-технічного забезпечення функцій обладнання та продумане стимулювання і мотивація працівників підприємства. В даний час змінюються не тільки засоби і способи досягнення цілей в бізнес-середовищі, але і самі цілі як наслідок зміни ключових пріоритетів операційної (виробничої)діяльності.

Список використаних джерел:

1. Гірняк О.С. Менеджмент: теоретичні основи і практикум. Київ, 2003. С. 87-88 с.

2. Чейз, Р.Б. Эквилайн, Н.Дж. Якобс, Р.Ф. Производственный и операционный менеджмент. М.:Вильямс, 2007. С.25-31.

3. Реалізація інноваційного процесу на підприємстві URL: http://pidruchniki.com/16850303/ekonomika/realizatsiya_innovatsiynogo_protsesu_pidpriyemstvi

УДК 338

І.І. Княженко, к.е.н.
доцент кафедри менеджменту
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(м. Бердянськ, Україна)

ІНТЕГРОВАНА СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДОВОЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Антотація: розглянуто продовольчу безпеку аграрного виробництва. Окреслено основні стратегічні заходи у її забезпеченні.

Ключові слова: продовольча безпека, стратегія, біологічна безпека, стандарти, аграрний бізнес.

В Україні та світі питання забезпечення продовольчої безпеки і підтримки достатнього рівня самозабезпечення продовольством є досить гострим. Для його вирішення потрібно прискорити аграрну реформу, спрямовану на модернізацію агросфери, реалізацію комплексу заходів зі створення необхідної інфраструктури, зниження міжрегіональних бар'єрів на шляху руху продовольчої продукції. Такі зміни є необхідною ланкою загальних макроекономічних перетворень економіки в ефективну ринкову систему та спрямовані не тільки на соціально-економічну, галузеву і технологічну реструктуризацію, а й зміну економічної поведінки сільськогосподарських виробників.Характерною ознакою забезпечення продовольчої безпеки в умовах пандемії є посилення вимоги біологічного захисту та протидії вірусного забруднення під час логістики та реалізації сировини і продуктів харчування [1, С. 86].

Виробництво якісної та безпечної продукції в світовому ринковому просторі у забезпечені населення харчовими продуктами має особливо важливе значення. Адже харчова продукція є джерелом жирів, білків, вуглеводів, мінеральних та екстрактивних речовин, вітамінів. Враховуючи особливості сучасного ринку продовольства слід відмітити, що товаровиробники світової торговельної спільноти визначають високу якість та безпечність харчової продукції основним стратегічним комерційним потенціалом та джерелом

формування національного авторитету кожної країни. Тому важливим аспектом діяльності урядів міжнародної спільноти є формування законодавства спрямовано до захисту споживачів від потенційної небезпеки для здоров'я, яка може надходити із споживанням харчової продукції. Наприклад, така небезпека потенційно може виникати в результаті фальсифікації харчового продукту або надання недостовірної, а також неповної інформації про властивості продукції. У зв'язку з цим, все більшої актуалізації набуває запровадження заходів, пов'язаних із запровадження гарантій виробництва якісного та безпечного продовольства [1, с. 17].

Наразі концепція управління якістю продовольства, зокрема за принципом «від лану до столу», знаходить витоки із загальновідомих принципів HACCP (англ. Hazard Analysis and Critical Control Point). Узагальнююча Ієрархія положень гарантування якості та безпечності харчової продукції показана на рис.1.

<table>
<tr><td colspan="2">Інтегрована система управління якістю</td></tr>
<tr><td>Система управління безпечністю харчових продуктів (ISO 22000)</td><td>Система управління якістю (ISO 9001)</td></tr>
<tr><td colspan="2">БАЗИСНІ ПРОГРАМИ-ПЕРЕДУМОВИ:
Належна виробнича практика (GMP)
Стандартні санітарні операційні процедури (SSOP) та іш.</td></tr>
</table>

Рис. 1. Ієрархія положень гарантування якості харчової продукції

Джерело: [1, С. 18].

Отже, Якість і безпечність харчової продукції і сировини – нагальне проблемне питання макро-, мезо-, макрорівнів всіх галузей, котрі забезпечують логістику та реалізацію сировини і продуктів харчування.

Список використаних джерел:

1. Пилипенко К.А. Механізми дотримання продовольчої безпеки в здійсненні діяльності аграрних підприємств. *Економіка і держава:* наук. жур. 2018. № 6. С. 80 – 87. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2018/19.pdf

2. Морозова М. М. Базисні елементи в системі гарантування якості та

безпечності у виробництві харчової продукції. *Якість і безпечність харчової продукції і сировини - проблеми сьогодення: Матеріали міжнародної конф.: (Львів, 25 верес- ня 2020 року): тези доповідей* / Відп. ред. П. О. Куцик. Львів : Видавництво «Растр-7», 2020. 225 с.

УДК 336

КОРОБОВ Кирило Михайлович, здобувач вищої освіти
Науковий керівник – **Харчевнікова Л.С.,** к.е.н.,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

МОТИВАЦІЯ ПРАЦІ ЯК СКЛАДОВА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Анотація: Стаття присвячена актуальним проблемам мотивації персоналу в сучасних умовах господарювання. Наведено складові нематеріальної мотивації. Виявлено, що для ефективної роботи організації необхідно більше уваги приділяти поєднанню матеріальної та нематеріальної мотивації персоналу.

Ключові слова: мотивація, персонал, ефективність, методи мотивації.

У сучасних ринкових умовах найважливішим фактором забезпечення ефективної роботи організації, зростання її успішності та престижності є мотивація працівників. Поняття мотивації тісно пов’язане з проблемою управління персоналом, адже успіх роботи підприємства залежить від особистого ставлення людини до роботи, саме тому людський чинник набуває фундаментального значення у розвитку організації. Проте багато організацій недостатньо уваги приділяють зростанню ефективності управління персоналом та використовують мало ефективні методи мотивації, що не відповідають сучасним вимогам.

Кваліфікований та мотивований персонал є основним чинником забезпечення ефективності та конкурентоздатності будь якої організації. Саме тому, мотивація персоналу та створення сприятливих умов для зацікавленості працівників у підвищенні ефективності організації стають головними завданнями сучасної організації в нинішніх умовах.

Проблемам мотивації персоналу приділяли увагу у своїх наукових працях такі вітчизняні та закордонні науковці, як В.В. Корольков, Н.Г. Кутова, Д. Сінк, А Маслоу, Ф. Герцберг, Н.Ю. Фіщук, А.О. Климчук та інші.

У наш час основним мотивуючим фактором працівників вітчизняних підприємств є отримання гарантованої заробітної плати, тому, менеджери

нерідко розглядають систему мотивації як інструмент, що тримається лише на персональних виплатах співробітнику та не приділяють належну увагу нетрадиційним системам мотивації. Для забезпечення синергетичного ефекту впроваджувати методи мотивації необхідно у комплексі.

Мерзляк А.В. виділяє такі методи мотивації праці персоналу[1]:

1. Матеріальне стимулювання (види заробітної плати, доплати, надбавки, премії, компенсації, матеріальна допомога, дивіденди і корпоративні опціони);

2. Соціальний пакет (оплата підприємством в тому чи іншому процентному співвідношенні різних послуг і виконання певних соціальних зобов'язань перед своїми працівниками);

3. Моральне стимулювання (похвала, подяки, привітання зі святами);

4. Організаційне стимулювання (гнучкий робочий день або графік; часткове виконання роботи вдома, участь у нарадах, засіданнях);

5. Умови праці (санітарно-гігієнічні, матеріально-технічні, інформаційні, соціально-побутові, соціально-психологічні, умови соціального захисту, допомоги, просторові, естетичні);

6. Стиль керівництва (безпосередньо проявляється у індивідуальних особливостях керівника).

Узагальнюючи передовий досвід з питань мотивації праці варто запропонувати наступні методи нематеріальної мотивації персоналу на вітчизняних підприємствах [2]:

1. Постановка перед працівниками чітких та досяжних цілей.

2. Постійний систематичний аналіз закритих працівниками цілей та публічне визнання їх успіхів у роботі, підтвердження різними способами цінності працівників для підприємства.

3. Залучення працівників організації до різних програм навчання та самоосвіти.

4. Належна увага безпосереднього керівника до думки співробітників.

5. Делегування працівникам частини управлінських повноважень.

6. Підвищення персональної відповідальності кожного працівника з наданням права вибору методів вирішення поставлених задач.

7. Створення можливостей для кар'єрного росту.

8. Можливість запровадження гнучкого графіку роботи.

Запропоновані методи мотивації було доцільно б включити в систему мотивації персоналу організацій. На нашу думку, методів мотивації, які були б ідеальними для будь якої ситуації і в будь який час не існує. Тому з метою формування правильної та ефективної системи мотивації персоналу потрібно використовувати не тільки відомі методи мотивації, але і розробляти свою власну методику мотивації всередині організації та адаптувати її під кожного окремого працівника підприємства. Зважаючи на те, що кожна людина має свої власні потреби та інтереси, тип та профіль мотивації, менеджерам варто враховувати їх при мотивації персоналу. Ефективним буде застосування мотиваційного профілю, за допомогою якого можна визначити ставлення працівників до мотиваційних факторів. Доцільно використати такі мотиваційні фактори: висока заробітна плата та матеріальне заохочення, комфортні умови праці, структурування роботи, публічне визнання заслуг, прагнення до досягнень, самовдосконалення, цікава та корисна робота, корпоративні заходи, кар'єрне зростання тощо.

Аналізуючи інформацію мотиваційного профілю потрібно скласти мотиваційний потенціал, який визначає готовність працівника до максимальної трудової віддачі, розвитку конкурентоспроможності, реалізації в роботі набутих знань, здібностей, умінь, навичок і відображає ступінь задоволеності мотиваційних потреб працівника. Чим вище значення мотиваційного потенціалу, тим більша задоволеність мотиваційних потреб працюючих. Чим більша задоволеність мотиваційних потреб працюючих, тим ефективнішою для підприємства може бути робота таких працівників [3].

Використовуючи правильні методи мотивації менеджер здатний впливати на бажання персоналу працювати продуктивніше та брати на себе відповідальність, адже коли працівник задоволений своєю роботою, умовами

праці та відпочинку, методами управління керівництва, то і ефективність такої організації буде вищою.

Отже, лише поєднуючи матеріальні та нематеріальні методи мотивації персоналу керівник зможе досягнути синергетичного ефекту, при цьому розробляючи ефективну систему мотивації праці в організації потрібно обов'язково враховувати особливості і окремого працівника, і всього колективу.

Список використаних джерел:

1. Використання сучасних методів мотивації персоналу на підприємстві URL:https://knowledge.allbest.ru/management/2c0a65625a2bd68a4c53b88421216d36_2.html .

2. Формування системи мотивації праці на підприємстві URL:https://kerivnyk.info/2012/05/korytko.html

3. Система мотивації персоналу в управлінні за цілями як основа розвитку підприємства URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_3_7. html

4. Корольков, В.В. Бабенко, Д.О. Удосконалення мотиваційного механізму управління персоналом підприємства *Ефективна економіка*. 2020. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2020/71.pdf.

5. Лепьохін Д.В. Застосування нестандартних методів мотивації в сучасних умовах . *Вісник студентського наукового товариства ХНТУСГ.* 2020. URL: http://dspace.khntusg.com.ua/bitstream/123456789/15003/1/8.pdf.

УДК 352/354.1

А.М. Костюкевич, к.е.н.,
доцент кафедри трудових ресурсів і підприємництва,
Антонюк С.Ю, ЗВО СВО магістр
Національний університет водного господарства та природокористування
(м. Рівне, Україна)

УДОСКОНАЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В СІЛЬСЬКИХ ГРОМАДАХ РІВНЕНЩИНИ

Анотація: Проаналізовано наявність стратегічних документів на офіційних сайтах сільських громад Рівненщини. Виявлено, що тільки 18 % сільських громад мають програми розвитку молоді. На основі опитування встановлено, що в багатьох громадах відсутні заходи для розвитку молоді та не враховується думка молоді у соціально-економічному розвитку громади.

Ключові слова: молодь, молодіжна політика, сільські громади, стратегії розвитку, програми розвитку молоді.

Децентралізація влади і ресурсів дала поштовх до розвитку місцевого самоврядування і територіальних громад. Одним із напрямків діяльності місцевих органів влади є створення умов для соціального становлення та розвитку молоді.

Проте, упродовж останніх років простежується тенденція, коли молодь масово залишає сільські громади. Попри великі сподівання на децентралізацію, яка мала б створити умови для соціально-культурного розвитку, суттєвих змін не відбулося.

Саме тому важливо, щоб місцеві громади, визначали систему стимулів, які б допомогли зупинити міграцію молодих людей з маленьких населених пунктів, оскільки соціально-економічний розвиток громад значною мірою залежить саме від молоді. Тому актуальним є дослідження розвитку молодіжної політики у сільських громадах.

Децентралізація влади призвела до значних системних змін в нашій країні. Передача нових повноважень та фінансових ресурсів на місця дозволили підвищити спроможність територіальних громад та створили передумови для їх сталого розвитку. Проте у багатьох сільських територіальних громадах

простежуються і негативні процеси, що проявляються в економічній деградації, у негативних демографічних тенденціях та низькому рівні якості соціальних послуг.

Згідно з нормами закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», держава здійснює фінансову підтримку добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст шляхом надання територіальній громаді коштів у вигляді субвенцій згідно з планом соціально-економічного розвитку такої територіальної громади [1, ст. 10]. Це означає, що основним документом, що має визначати питання стратегічного розвитку громади є план (програма) соціально-економічного розвитку.

Згідно з «Моделлю реалізації молодіжної політики на рівні міської/селищної/сільської ОТГ», затвердженою Міністерством молоді та спорту України, на регіональному рівні діють структурні підрозділи з питань молоді обласних державних адміністрацій, які розробляють регіональні програми розвитку та підтримки молоді з урахуванням рекомендацій профільного міністерства та територіальних особливостей, а на місцевому рівні – це структурні підрозділи, які відповідають за молодіжну політику [2]. Тобто основним документом, який регулює молодіжну політику в громадах є програми по її реалізації.

Однак, як показують результати аналізу наявності таких документів на сайтах сільських громад Рівненської області, більшість громад не мають затверджених стратегій розвитку, програм соціально-економічного розвитку, програм розвитку молоді.

Із загальної кількості сільських громад Рівненської області тільки 36 % мають стратегії розвитку і лише у 23 % стратегій наявні стратегічні та операційні цілі, які стосуються молодіжної політики. Наприклад, у стратегії розвитку Висоцької територіальної громади наявна стратегічна ціль В.1. Умови для розвитку молоді та дітей громади.

Трохи краще громади розробляють і затверджують програми соціально-економічного розвитку. Такі програми наявні у 63 % сільських громад із

загальної кількості, в яких лише 27 % мають розділ, що стосується розвитку молоді, це Корнинська, Олександріївська, Старосільська, Тараканівська, Дядьковицька та Великоомелянська громади.

Програми розвитку молоді мають лише 18 % сільських громад Рівненської області, з яких фінансуються за рахунок коштів сільського бюджету програми у Немовицькій , Тараканівській, Миляцькій та Ярославицькій сільських громадах.

Як свідчать результати аналізу, на території сільських громад Рівненської області є лише 4 молодіжні центри (Бугаївська, Кричильська , Малинська, Шпанівська) та 12 зареєстрованих молодіжних громадських організацій.

Для кращого розуміння розвитку молодіжної політики нами було проведено опитування молодих осіб віком від 16 до 21 року, які проживають у сільських громадах. Вибіркова сукупність сформована випадковим способом відбору, щоб відбір респондентів з генеральної сукупності здійснювався у випадковому порядку. Це дало можливість дотримання принципу однакової можливості для потрапляння у вибіркову сукупність для усіх одиниць генеральної сукупності. Чисельність вибірки становить 115 осіб.

На думку опитаної молоді, в їхніх громадах майже відсутні заходи для їхнього розвитку. Більшість респондентів вважає, що для цього не вистачає неформальної освіти (72 %), проведення спортивних заходів (52%), культурно-мистецьких заходів (38 %), розважальних заходів (54 %).

Розвиток ефективної молодіжної політики в умовах децентралізації можливий лише за умови об’єднання зусиль і координації діяльності органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та молоді. Але на думку опитаної молоді місцева влада не завжди враховує їхню думку при ухваленні рішень, пов’язаних з розвитком громади. Із загальної кількості респондентів лише 8 % стверджують, що молодь бере участь у соціально-економічному розвитку громади (рис. 1).

Проведений аналіз показує, що сільським територіальним громадам потрібно шукати інноваційні шляхи розвитку молодіжної політики, що стане запорукою зміцнення людського капіталу та створення передумов сталого

розвитку. У цьому контексті доцільно скористатися досвідом країн Європейського Союзу, де одним із вагомих факторів реалізації молодіжної політики є створення молодіжних центрів.

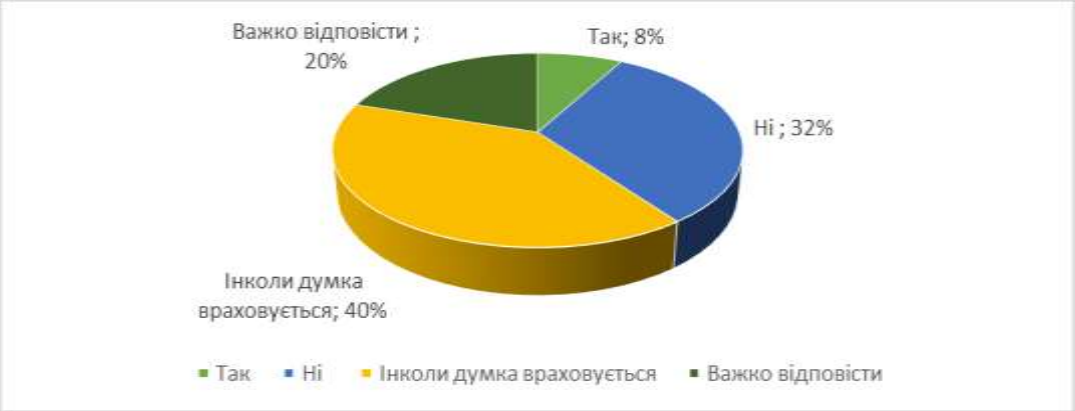

Рис. 1. Участь молоді у соціально-економічному розвитку громади

Перенесення кращих європейських практик діяльності молодіжних центрів на українські сільські територіальні громади створить можливості для динамічного розвитку молодіжної політики.

Розвиваючи молодіжні центри у сільських територіальних громадах як основну інституцію у системі молодіжної політики, на державному рівні можна використати досвід Європейського керівного комітету у справах молоді щодо видання знаків якості для молодіжних центрів, адаптувавши його у певну модель добровільної сертифікації таких центрів, що може бути пов’язане їх подальшою ресурсною підтримкою.

Молодіжні центри мають володіти такими відмінними особливостями як ціннісно-орієнтована освіта, мультиплікативність соціального впливу, вплив на молодіжну політику, розвиток знань та освітня інновація, міжнародне співробітництво

Пріоритетним напрямком розвитку молодіжної політики у сільських громадах є залучення молоді до участі у розробленні програм розвитку молоді. Адже залучення молоді до реєстрації громадських організацій, створення

молодіжних центрів, дорадчих органів при місцевих радах дозволить молодим людям відчути себе повноцінним учасниками демократичних процесів та стати більш відповідальними за власні рішення. Вважаємо, що використання кращих європейських практик молодіжної політики та досвіду українських молодіжних організацій створить синергетичний ефект, який прискорить створення належних інституційних та економічних умов для самореалізації молоді у сільських територіальних громадах.

Список використаних джерел:

1. Про добровільне об’єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. №157-VIII. / Верховна рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19 (дата звернення 04.10.2021).

7. Про модель реалізації молодіжної політики на рівні міської/селищної/сільської ОТГ : рішення колегії Міністерства молоді та порту України від 27.12. 2017 р. № 7-1/3/17. URL: http://dsmsu.gov.ua/index/ua/material/35078 (дата звернення 04.10.2021).

УДК 331.5.024.54.001

О. В. Семенюк, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник – **Гуторова О.О.,** , к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Аннотація. Визначено правову базу та основу механізму регулювання зайнятості населення, його складові та методи державного регулювання. Обґрунтовано головні функції органів державного управління щодо здійснення політики зайнятості населення.

Ключові слова: зайнятість населення, механізм регулювання, закони України, політика зайнятості, методи державного регулювання

Економічний розвиток держави та соціальна стабільність значним чином залежать від рівня зайнятості населення. У зв’язку з цим формування сучасного механізму забезпечення зайнятості населення є вкрай актуальним питанням. На сучасному етапі розвитку України відсутні механізми формування ефективної державної політики зайнятості, яка забезпечує узгодженість інтересів усіх верств населення та збалансованість суспільного розвитку [1].

Сучасний механізм регулювання досить складний, органічно поєднує ринковий механізм саморегулювання економічних процесів і систему заходів державного сприяння зайнятості. Механізм регулювання зайнятості населення – це сукупність правових, адміністративних та економічних важелів, що реалізуються на рівні держави, регіону та господарюючого суб'єкта для досягнення цілей, визначених державними програмами зайнятості [1]. Механізм регулювання зайнятості населення включає такі складові: розробку загальнодержавної та регіональних програм зайнятості; організацію і забезпечення, функціонування державної служби зайнятості; участь підприємств, установ і організацій у реалізації державної політики зайнятості; функціонування Державного фонду сприяння зайнятості населення; професійну

підготовку, підвищення кваліфікації і перепідготовки незайнятих громадян; надання компенсацій громадянам, що втратили роботу або проходять перекваліфікацію; контроль державних органів влади за дотриманням законодавства України про зайнятість населення [1].

Механізм регулювання зайнятості ґрунтується на правовій базі і гарантує забезпечення прав громадян на працю, організує зайнятість населення і компенсації при втраті роботи. У галузі працевлаштування та зайнятості населення урядом України прийнято ряд законодавчих актів: закон України „Про зайнятість населення", „Про охорону праці", „Про організацію оплачуваних громадських робіт", „Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії", „Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді України", „Про порядок реєстрації громадян як безробітних, виплати допомоги членам їх сімей".

Науковці виділяють чотири основні функціональні блоки методів державного регулювання, які дають змогу охопити набір його інструментів та засобів [2, 4]:

- нормативно-правові, які визначають правові рамки встановлення відповідності між попитом на робочу силу та її пропозицією, збільшення місткості ринку праці та зростання рівня зайнятості населення;
- соціально-економічні, тобто вплив окремих важелів політики оплати праці та доходів на обсяги пропозиції робочої сили та її структуру, формування механізму трудової мотивації;
- фінансово-вартісні, які охоплюють широкий спектр важелів (дохід і прибуток, процентні ставки, цільові економічні фонди, амортизаційні відрахування, інвестиції, кредити тощо), які опосередковано впливають на ринок праці;
- організаційно-економічні, які полягають у розширенні спектра основних функцій державної служби зайнятості та підвищенні якості послуг, які вона надає населенню.

Важливі функції при розв'язанні проблем зайнятості та безробіття

покладаються на Державну службу зайнятості, яка здійснює свою діяльність під керівництвом соціальної політики України та Міністерства праці, а також місцевих адміністрацій. Державна служба зайнятості фінансується з Державного фонду сприяння зайнятості і звільняється від сплати податків, митних та інших зборів, що вносяться до бюджету [3].

Головними функціями органів державного управління щодо здійснення політики зайнятості населення є: визначення мети і завдань державного управління зайнятістю населення; формування стратегії, поточних і довгострокових програм зайнятості; координація інтересів всіх суб'єктів державного управління процесом зайнятості; стимулювання процесів соціально-економічного розвитку для вирішення проблем зайнятості; моніторинг і аналіз результатів політики зайнятості; контроль виконання визначених завдань [4].

Згідно із Законом „Про зайнятість населення", Державна служба зайнятості аналізує та прогнозує попит і пропозицію на робочу силу, інформує населення й державні органи управління про стан ринку праці; консультує громадян, власників підприємств, установ про можливість отримання роботи і забезпечення робочою силою, вимоги до професій та з інших питань, що є корисними для сприяння зайнятості населення; здійснює облік вільних робочих місць і громадян, які звертаються з питань працевлаштування; надає допомогу громадянам у доборі відповідної роботи, а власникам - у доборі необхідних працівників; організовує професійну підготовку і перепідготовку громадян у системі служби зайнятості; реєструє безробітних і надає їм допомогу, в тому числі грошову; бере участь у підготовці перспективних і поточних програм зайнятості та заходів щодо соціального захисту різних груп населення від безробіття [2, 4, 5].

Якщо механізм державного регулювання зайнятості буде ґрунтуватися на правовій основі, гарантуючи цим забезпечення прав населення на працю, регулювання і організацію зайнятості населення, компенсації при втраті роботи, тільки тоді він буде ефективним.

Список використаних джерел:

1. Літинська В. А. Механізми та інструменти державного регулювання зайнятості. Пріоритети розвитку підприємств у XXI столітті: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 22 листоп. 2018 р. Кропивницький : РВЛ ЦНТУ, 2018. С. 206-208.

2. Качан Є.П. Принципи та методи формування регіональної політики ринку праці. *Зайнятість та ринок праці*: Міжвідом. наук. зб. К. 2001. Вип. 15. С. 3-16.

3. Калетнік Г. М., Мазур А. Г., Кубай О. Г. Державне регулювання економіки : [навч. посіб.]. К. 2011. С. 428.

4. Вірт Ю. П. Заярна Н.М. Шляхи і напрямки державного регулювання ринку праці в Україні в умовах економічної кризи. Наук.вісн. НЛТУ України. 2010. Вип. 20. С. 195 - 198.

5. Про зайнятість населення: Закон України від 2013, № 24, ст.243. / Верховна Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text (дата звернення 13.10.2021)

УДК 65.658.65.01.007

В.А. Худавердієва, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

СУТНІСТЬ І ОСОБЛИВІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація: В ході проведеного дослідження узагальнюються основні проблеми забезпечення ефективності менеджменту на вітчизняних підприємствах з урахуванням сучасних умов господарювання. Розглянуто та запропоновано основні шляхи вдосконалення системи менеджменту підприємства на сучасному етапі.

Ключові слова: менеджмент підприємства; мета менеджменту; система менеджменту; виробничий менеджмент; економічна ефективність.

Головною метою системи менеджменту є формування конкурентного бізнесу, забезпечення прибутковості чи дохідності діяльності організації на основі раціонального налагодження виробничого процесу і процесу управління, розвитку матеріально-технічної і технологічної бази, ефективного використання кадрового потенціалу, власних та залучених коштів [1, с.48].

Підприємство виступає як первинна, основна ланка народного господарства України. Зокрема, тут здійснюється процес виробництва матеріальних благ, формуються одні і виявляються інші економічні відносини, переплутуються загальнолюдські, групові і особисті інтереси. А отже, для функціонування цієї складної структури потрібно виробити оптимальну систему управління. Ці положення визначають актуальність удосконалення системи менеджменту підприємств. Організація управління стає більш складною справою, постійно збільшується кількість людей, зайнятих управлінською працею. Менеджмент підприємства і його організація у ринковому середовищі висуває вимоги до професіоналізму управлінського персоналу. Сучасний управлінець - це людина, що володіє загальними основами науки управління і специфічними знаннями і вміннями в галузі цієї науки[2, с. 315].

Управління підприємством – це економічна категорія, яка представляє особливу форму економічних відносин, що впливають на процеси, об'єкт чи систему, аби зберегти її стійкість, або перевести в інший стан відповідно до поставлених цілей. Управління виникає тоді, коли керівник приймає рішення, коли розробляється новий порядок відносин між елементами системи для подолання проблемної ситуації, коли встановлюються нові зв'язки між структурними підрозділами, пов'язані з модифікацією організаційної структури [3].

Менеджмент повинен забезпечувати успішне функціонування організації, результатом діяльності якої є прибуток, а також певні гарантії для її майбутнього, оскільки нагромадження прибутку у вигляді різноманітних резервних фондів дає змогу обмежувати й долати ризики, зумовлені змінами ринкової ситуації. Це передбачає необхідність надання менеджерам достатньої свободи й самостійності у господарській діяльності, без чого неможливо оперативно реагувати й адаптуватися до змінних умов, тобто досягати мети менеджменту підприємства [1, с.49].

Можливість підприємства бути конкурентоспроможним на ринку визначає його спроможність адаптуватися та своєчасно ухвалювати рішення в системі менеджменту на основі отриманої інформації [4, с.173].

Важливою умовою ефективного функціонування будь-якого підприємства та основою його стабільного розвитку в конкурентному середовищі є забезпечення високого рівня його ефективності. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу підприємства в умовах нестабільної економіки залежить від наявності надійної системи управління. При цьому, важливим етапом в формуванні перспективних шляхів розвитку та ефективному управлінні підприємством, яке дозволяє зменшити негативний вплив нестабільного макросередовища, є комплексна оцінка рівня розвитку та визначення рівня надійності та ефективності системи управління [5, с.56].

Це пов'язано з тим, що у ринкових умовах підприємство самостійно має розробляти стратегію своєї діяльності та розвитку, знаходити необхідні для її

реалізації ресурси, що вимагає значного розширення сфери управління, зростання відповідальності управлінців за результати діяльності підприємства, за якість і своєчасність ухвалення необхідних рішень [2, с. 316].

Удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами означає раціональне використання всіх видів матеріальних ресурсів, застосування енергозберігаючих технологій, регулювання використання виробничих запасів згідно з прогресивними нормами [3].

Одним з напрямків удосконалення системи менеджменту є об'єктно-цільовий підхід із закінченим циклом управління при визначенні організаційної структури, нових прав і обов'язків працівників, а також міри відповідальності за свої посадові функції керівників і фахівців різних рівнів. Цільова об'єктно-функціональна структура апарату управління дозволить компетентно, комплексно, компактно і своєчасно здійснювати процеси управління, як це і потрібно при ринковій економіці. Цільовими об'єктами управління є ресурси: матеріальні, трудові, фінансові, а також основні засоби виробництва, готова продукція та інші активи. Увесь процес управління тим чи іншим ресурсом розглядається як одне ціле, в рамках якого діють взаємозалежні інформаційні потоки, що проходять через усі функції управління (планування, облік, контроль тощо). Організація автоматизованої системи збирання і обробки економічної інформації також є одним із напрямків удосконалення системи управління, що сприяє побудові раціональної структури апарату управління підприємством і більш ефективному його використанню для виробничих цілей [2, с. 318].

Основні напрями оптимізації системи менеджменту підприємства повинні забезпечувати: адаптацію організаційної структури управління до мінливих зовнішніх умов господарювання; покращення організації менеджменту і бізнесу через удосконалення системи планування обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства; оптимізацію економічного управління виробничими ресурсами і запасами; підвищення ефективності управління інноваційними процесами, а саме головне покращення якості продукції, яка виготовляється підприємством [1, с.50].

Специфіка сучасної української економіки змушує вітчизняні промислові підприємства кардинально переглядати підходи до управління. Інтенсивність конкурентної боротьби, підвищення вимог до якості продукції вимагають впровадження прогресивних управлінських технологій, здатних ефективно вирішувати завдання бізнесу та швидко реагувати на зміни ринкового середовища [4, с. 185]. Сьогодні необхідні такі рішення, які дозволять об'єднати людей, інформацію та бізнес-процеси для ефективного управління всіма сферами діяльності підприємства.

Стратегія удосконалення системи менеджменту підприємств гірничо-металургійного комплексу повинна зосереджуватися на:

- цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення ефективних рішень і взаємного погодження інформаційних потоків і процесів прийняття рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень;

- впровадженні сучасних засобів і методів керування в межах вибраної комплексної концепції системи керування (інтегроване керування автоматизованим процесом виробництва);

- удосконаленні організаційних структур керування підприємством головним чином шляхом використання сучасних гнучких форм (адаптивні, програмно-цільові та інші структури);

- покращенні інформаційної системи для керування підприємством з метою покращення якості інформаційного масиву і розширення можливостей його швидкого використання;

- використанні засобів автоматизації і обчислювальної техніки для вдосконалення техніко-економічного рівня і якості виробництва (роботизація, гнучкі виробничі ділянки);

- використанні світового досвіду, а також співпраця всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи менеджменту на підприємстві [5, с.54].

Система менеджменту підприємства демонструє високу ефективність не

тільки тоді, коли керівники підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми та види контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але і тоді, коли між рівнями управління налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Це пов'язано з тим, що за нових реалій ведення бізнесу, значна частка створюваної підприємством вартості генерується нематеріальними активами, а неефективність системи управління призводить до автоматичного зниження потенціалу підприємства генерувати додану вартість [2, с.318]. Відсутність такого механізму між рівнями управління підприємство знижує управлінську ефективність.

Список використаних джерел:

1. Лозовський О. М., Гусак К. Ю. Шляхи оптимізації системи менеджменту підприємства Ефективна економіка. 2019. № 2. С.47-52.

2. Калініченко О.В. Шляхи удосконалення системи менеджменту підприємств гірничо-металургійного комплексу. Вісник Криворізького національного університету. Вип. 33, 2012. С. 315-319.

3. Бугров Д. Метрика эффективности.URL:: http: // www.vestnikmckinsey.ru. (дата звернення 5.10.2021 р.)

4. Фатхутдинов, Р. А. Организация производства [Текст]: учебник. М.: ИНФРА-М, 2001. 672 с.

5. Небава М.І., Ратушняк О.Г. Менеджмент організацій і адміністрування: навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2012. 108 с.

УДК 65.658.65.01

В.А. Худавердієва, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет
А.П. Бугай, державний службовець
Харківської райдержадміністрації
(м. Харків, Україна)

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація: Висвітлюється мета менеджменту організації і визначено шляхи удосконалення системи менеджменту в контексті сучасного рівня розвитку ринкових відносин в Україні. Стабільне функціонування, зростання економічного потенціалу підприємства в умовах нестабільної економіки залежить від наявності надійної системи управління.

Ключові слова: управління, система менеджменту, методики управління, проблеми управління, удосконалення системи менеджменту.

Сучасне управління - особлива форма економічних відносин, що має свою логіку розвитку, зміну і розвиток концепцій. Існують наступні концепції управління підприємством. Раціоналістична концепція. Суть її в тому, що успіх підприємства залежить від раціональної організації виробництва та ефективності використання ресурсів, тобто від внутрішніх факторів. Підприємство розглядається як закрита система, мета і завдання якої є заданими і стабільними протягом тривалого часу. Основа стратегії підприємства - поглиблення спеціалізації виробництва, побудова організаційної структури за функціональним принципом, вирішальне значення надається контролю. Неформальна концепція має за основу ситуаційний підхід до управління. Підприємство розглядається як відкрита система і головна передумова її успіху лежить поза нею. Успіх пов’язується з тим, наскільки успішно підприємство пристосовується до зовнішнього середовища. Управлінські рішення не можна розглядати як довільну дію. Передумовою підготовки та прийняття управлінського рішення завжди є наявність проблеми, тобто встановлення невідповідності між фактичним і бажаним станом діяльності виробничого,

комерційного чи іншого суб'єкта, який перешкоджає його ефективному функціонуванню та розвитку [1, с.315].

В умовах складних політичних та економічних перетворень в країні значно зростає рівень непередбачуваності зовнішнього середовища, перед підприємствами постає ряд складних проблем, що вимагають швидкої реакції та негайного вирішення, які напряму визначають ефективність менеджменту господарюючих суб'єктів. Сучасні перспективи та виклики євроінтеграційних та глобалізаційних перетворень підвищують значення ефективного менеджменту для підприємств. Низька ефективність застосування традиційних інструментів менеджменту, що спостерігається сьогодні, не відповідає сучасним ринковим вимогам та потребує пошуку нових напрямків удосконалення менеджменту підприємства [2, с.49].

Практика менеджменту пропонує безліч методик управління, однак, глобальні, незворотні зміни у середовищі функціонування підприємств розкривають їх недоліки, обумовлюючі неможливість застосування, виступають причиною перегляду традиційних методів організації діяльності вітчизняних підприємств, управління їх стратегією й тактикою, поведінкою у діловому світі. Сформоване в останнє десятиріччя нове ринкове макросередовище не завжди чинить позитивний вплив на діяльність підприємств, що пояснюється безліччю структурних змін в технології, економіці, ринковій ситуації в поєднанні з встановленням нових соціальних пріоритетів [3, с.38].

Зміст системи менеджменту характеризується принципами, які є визначальними для соціально-економічних суб'єктів будь – яких галузей народного господарства. При цьому дії об'єкта управління спрямовуються на досягнення певної мети. Сама система управління повинна враховувати наступні напрямки :

- єдність цілей і результатів, а також коштів для швидшого і ефективнішого їх досягнення;
- комплексність усіх процесів управління, на основі обліку і аналізу, планування, організаційних заходів, регулювання і контролю за виконанням;

- об’єднання оперативного, поточного та перспективного планування за оптимальних умовах і безперервності;

- обов’язковий контроль за реалізацією управлінських рішень, як основного продукту управлінської праці;

- моральне і матеріальне стимулювання виробничої активності і досягнень, як для всього трудового колективу, так і окремо взятого працівника;

зацікавленість співробітників у підвищенні власної кваліфікації, в постійному оволодінні сучасними вміннями та навичками новітніх технологій [2, с.48].

Сьогодні стан розвитку економіки характеризується необхідністю дослідження системи управління суб’єктами господарювання та, обов’язково, причин, що обумовлюють внутрішні зміни. Головною особливістю управління підприємством за сучасних умов є те, що ефективна система управління – це, перш за все, система, що здатна забезпечити швидку адаптацію підприємства до змін його бізнес-середовища за умов максимально можливого врахування запитів і задоволення потреб потенційних споживачів. Отримання прибутку має розглядатися виключно як результат ефективного функціонування такої управлінської системи [3, с. 39].

Діяльність кожного суб’єкта господарювання здійснюється в умовах невизначеності та ризику і залежить від впливу як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Зміни у зовнішньому середовищі носять непередбачуваний або недостатньо прогнозований характер. Така ситуація змушує підприємства приймати рішення, які могли б зменшити негативний вплив факторів зовнішнього середовища на результати діяльності підприємства [4,с.178].

У поняття формування системи менеджменту входить постійне коректування цілей і програм залежно від стану ринку (а результати цієї діяльності проявляються вже на ринку в процесі обміну) і необхідність використання сучасної інформаційної системи з комп'ютерною технікою. Система менеджменту на підприємстві - це неперервна взаємодія та координація

дій персоналу з виконання функцій управління для досягнення мети господарської діяльності. Удосконалення системи менеджменту підприємством має відбуватися за такими основними напрямами:

- удосконалення організаційної структури управління підприємством;

- оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства;

- удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами;

- підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості продукції, що виробляється.

Удосконалення організаційної структури підприємства означає насамперед необхідність встановлення оптимальної чисельності та структури управлінського апарату підприємства, а також чисельності працівників виробничих відділів та підрозділів згідно з діючими нормами, нормативами та реальними потребами підприємства з урахуванням сучасних ринкових умов тощо[1, с. 317].

Беручи до уваги велику кількість шляхів вдосконалення управлінської системи українських підприємств, існує ряд перешкод, що заважають їх впровадженню в діяльність суб’єктів підприємницької діяльності, таких як:

– складність одержати високо кваліфіковану допомогу і консультації, та висока вартість таких послуг;

– недостатність фінансових можливостей для формування якісного управлінського потенціалу;

– низький рівень розвитку фінансового ринку;

– невисокий рівень підготовки персоналу, неготовність персоналу та керівництва до змін;

– високий рівень бюрократичних процедур, складність отримання інформації про нововведення у сфері управління [3, с. 36.].

Перехід до ринкових відносин суттєво міняє місце і роль підприємства в системі економічних зв’язків. З низової ланки народного господарства, із об’єкту

управління центру, підприємство перетворюється в головного, рівноправного суб'єкта економічного життя. У той же час перехід до ринкової економіки висуває надмірні умови розвитку різноманітних соціально-економічних і організаційних форм підприємств, надання їм повної економічної свободи. Відсутність такого механізму між рівнями управління знижує управлінську ефективність усієї системи [1, с. 316.]. Система менеджменту демонструє високу ефективність не лише тоді, коли менеджери підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми контролю і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але й тоді, коли між рівнями управління налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин.

Список використаних джерел:

1. Калініченко О.В. Шляхи удосконалення системи менеджменту підприємств гірничо-металургійного комплексу. Вісник Криворізького національного університету. Вип. 33, 2012. С. 315-319.

2. Лозовський О. М., Гусак К. Ю. Шляхи оптимізації системи менеджменту підприємства. Ефективна економіка. 2019. №2. С.47-52.

3. Бабчинська О. І., Соколовська В. В. Основні інструменти управління підприємством в сучасних умовах. Ефективна економіка. 2017. №10. С. 34-41.

4. Мазур В.С. Нові підходи і форми менеджменту, як особливого типу управління. *Пріоритети економічного розвитку України: історія та сьогодення*. Вінниця, 2016. С. 178-183.

УДК 65.658.007

В.А. Худавердієва, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
І.С. Нагорний, ЗВО СВО магістр
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

СУТНІСТЬ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНОГО ВИРОБНИЦТВА І ВДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ

Анотація: У статті розглянуто сутність та особливості управління вітчизняним підприємством, визначено сутність методів управління та основні інструменти управління підприємством.

Ключові слова: менеджмент підприємства; методи менеджменту; система управління; вдосконалення управлінської системи.

Методи управління - способи впливу на окремих працівників та виробничі колективи в цілому, що необхідні для досягнення цілей підприємства. Розрізняють наступні методи управління: економічні - це методи, що реалізують матеріальні інтереси участі персоналу у виробничих процесах шляхом використання товарно-грошових відносин та економічних важелів [1].

Економічні методи мають два аспекти реалізації: перший аспект характеризує процес управління, зорієнтований на використання створеного на загальнодержавному рівні економічного сегмента зовнішнього середовища (система оподаткування, амортизаційна політика, мінімальний рівень заробітної плати тощо); другий аспект пов'язаний з управлінням, зорієнтованим на використання різноманітних економічних важелів (фінансування, кредитування, ціноутворення, економічні санкції тощо). Соціально-психологічні - реалізують мотиви соціальної поведінки персоналу (змістовність праці, можливості для прояву ініціативи, моральне заохочення, суспільне визнання тощо). Організаційні методи базуються на мотивах примусового впливу на людей, заснованих на використанні організаційних відносин та адміністративній владі керівництва. Вони поділяються на регламентні та розпорядчі.

Сутність регламентних методів полягає у формуванні структури та ієрархії

управління, делегуванні повноважень і відповідальності працівникам, визначенні орієнтирів діяльності підлеглих, наданні методичної, інструктивної та іншої допомоги виконавцям. Розпорядчі методи управління охоплюють оперативну (поточну) організаційну роботу, тобто визначення і розподіл конкретних завдань виконавцям, контроль за їх виконанням, проведення нарад тощо [2, с. 317].

Сучасне виробництво це складна інтегрована систему, яка містить в собі різні чисельні структурні ланки. Будь яка ланка, яка існує на підприємстві виступає у вигляді тієї чи іншої комбінації підрозділів. Будь яке підприємство є основною, первинною ланкою народного господарства, де відбувається процес виробництва матеріальних благ, формуються економічні відносини, переплітаються особисті, загальнолюдські та групові інтереси. Для кращого функціонування складної структури потрібно розробляти оптимальну та економічну систему управління [1].

Заходи щодо вдосконалення управління підприємством дозволять значно скоротити апарат управління шляхом поліпшення його організаційної структури, визначити відповідальність працівників, чітко визначити організаційну та виробничу структуру підприємства.

Основними напрямами удосконалення системи управління підприємством є:

- перегляд та зміна організаційної структури управління підприємством ;

- оптимізація організації менеджменту і бізнес-процесів через поліпшення системи планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства;

- удосконалення управління виробничими ресурсами і запасами;

- підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості продукції [3, с. 35].

Діяльність будь-якого підприємства можна розглядати через призму трирівневої взаємодії, яка зумовлює виокремлення в системі управління трьох взаємопов’язаних підсистем (стратегічної, тактичної, операційної), що, в свою чергу, потребує формування обслуговуючих, взаємопов’язаних між собою,

інформаційних підсистем — аналізу (стратегічного, поточного, операційного) й обліку (стратегічного, фінансового, управлінського). Підсистеми стратегічного обліку й аналізу проектують систему контролінгу, що є інформаційною підсистемою стратегічного менеджменту підприємства [4, с.75].

Тому, з огляду на вище зазначені особливості, для більш ефективного функціонування вітчизняним підприємствам в сучасних умовах, при побудові системи управління слід враховувати наступі фактори:

– виробничий процес має бути достатньо гнучким, що дозволить швидко змінювати асортимент продукції. Це фактор, насамперед, зумовлений застосуванням у виробництві нової техніки, впровадження прогресивних технологій виробництва та охорони навколишнього середовища;

– бути адекватною, складною технологією виробництва, яка вимагає більш нових форм контролю, організації та розподілу праці;

– враховувати серйозну конкуренцію як на внутрішньому так і на зовнішньому ринку продукції та покращувати якість продукції, що надається;

– приймати до уваги необхідність врахування невизначеності зовнішнього середовища;

– враховувати вимоги до рівня якості обслуговування споживачів та часу виконання договорів, які регулярно підвищують вимоги по умовам упаковки, транспортування, а також більш вигідні базиси поставки;

– враховувати зміну структури попиту [3, с.41].

Основні можливості для вдосконалення управлінської системи необхідно шукати не в спробах модернізації існуючої системи та не у використанні поліпшуючих інновацій, а в упровадженні нововведень та інноваційних підходів до управління діяльністю підприємства. Шляхи вдосконалення управлінської діяльності повинні включати всі аспекти діяльності підприємства. Вдосконалення управління підприємством можна через такий аспект його діяльності, як управління витратами. Ми пропонуємо здійснювати управління витратами на підприємствах наступним чином [1]:

– виділяти основні поняття і процедури, системи управління витратами;

– виявляти існуючі проблеми формування та контролю витрат на підприємстві;

– формувати моделі управління витратами з урахуванням особливостей галузі та підприємства;

– створювати та вдосконалювати інформаційної системи;

– адаптувати процес документообігу до обраної інформаційної системи;

– розподіляти відповідальність за формування витрат та створення механізму мотивації і стимулювання їх зниження.

Доцільно також поліпшити систему планування, обліку і контролю за основними показниками діяльності підприємства можна за допомогою впровадження ефективної системи внутрішнього контролю, широкого і всебічного впровадження обчислювальної техніки, розвитку комп'ютерних мереж зв'язку, застосування сучасних програмних засобів: технологій управління та інформаційних технологій [5, с.45].

Важливо усвідомити, що інституціональний аспект системи менеджменту вирішує завдання формування складу і змісту зв'язків між функціональними елементами системи. Внаслідок цього формується структура управління. Під структурою управління розуміють впорядковану сукупність стійких взаємопов'язаних елементів, які забезпечують функціонування і розвиток організації. Слід також запам'ятати, що основними поняттями структур управління є: елементи, зв'язки, рівні, повноваження. Друге ключове питання вдосконалення управлінської системи полягає в здійсненні процесу формування організаційної структури управління (ОСУ). Воно передбачає перш за все налагодження зв'язків між елементами системи. Встановлення зв'язку являє собою регламентацію певних відносин між елементами системи чи тих, що протікають між цими процесами. Фіксується така регламентація за допомогою норм, стандартів, посадових інструкцій тощо. На практиці процес формування організаційної структури, як правило, здійснюється через організаційне проектування, яке включає в себе три етапи (діагностика зв'язків, власне розробка проекту, його реалізація) [2, с. 316]. Сучасні умови функціонування

компаній призвели до кардинальної зміни парадигми ведення бізнесу. Трансформація діяльності підприємств вплинула на всі елементи системи менеджменту і зумовила об'єктивну необхідність впровадження управлінських інновацій, які дозволяють оперативно адаптувати підприємства до змін зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Поплавська, Ж.В. Полянська, А.С. Зміна парадигми стратегічного управління на підприємстві в умовах сучасного розвитку URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/26244/1/16.109.116.pdf (дата звернення 7.10.2021 р.)

2. Калініченко О.В. Шляхи удосконалення системи менеджменту підприємств гірничо-металургійного комплексу. Вісник Криворізького національного університету. Вип. 33, 2012. С. 315-319.

3. Бабчинська, О. І. Соколовська, В. В. Основні інструменти управління підприємством в сучасних умовах. *Ефективна економіка*. 2017. №10. С. 34-41.

4. Злобін Е. Ф., Міхальов А. А., Воропаєв А. І. Агрофірми в АПК. Орел. 2015. 80 с.

5. Скібіцька Л. І., Скібіцький О.М. Менеджмент : навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 416 с.

УДК 65.658.65.005

В.А. Худавердієва, к.е.н., доцент,
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
М.І. Найдьонова, ЗВО СВО магістр
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

ЗАВДАННЯ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ В ЕФЕКТИВНОМУ ФУНКЦІОНУВАННІ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація: У відповідності до виявлених проблем запропоновані основні методи оптимізації системи менеджменту вітчизняних підприємств за умов нестабільної економіки та складної соціальної ситуації в країні. Важливою умовою ефективного функціонування підприємства та основою його стабільного розвитку в конкурентному середовищі є забезпечення високого рівня його ефективності.

Ключові слова: менеджмент підприємства, система менеджменту, функція управління, завдання менеджменту, конкурентоспроможність підприємства.

В постійно мінливому зовнішньому оточенні успішною буде діяльність того підприємства, менеджери якого вміло застосовують прийоми та методи операційного, тактичного та стратегічного менеджменту. При цьому важливим є вибір обґрунтованої, економічно доцільної та реальної стратегічної мети діяльності підприємства [1, с.47].

Управління підприємством - це постійний і системний вплив менеджменту на діяльність його структурних підрозділів для забезпечення узгодженої роботи і досягнення кінцевого позитивного результату. Управлінська діяльність один з найважливіших факторів функціонування й розвитку підприємств в умовах ринкової економіки. Ця діяльність постійно вдосконалюється відповідно до об'єктивних вимог виробництва й реалізації товарів за рахунок ускладнення господарських зв'язків, підвищення ролі споживача. Управління підприємством здійснюється відповідно до його установчих документів на основі поєднання прав власника щодо господарського використання свого майна і участі в управлінні трудового колективу. Власник здійснює свої права щодо управління підприємством безпосередньо або через уповноважені ним органи відповідно до

статуту підприємства чи інших установчих документів. Для керівництва господарською діяльністю підприємства власник (власники) або уповноважений ним орган призначає (обирає) керівника підприємства [2, с.317].

Управління сучасною організацією (підприємством) вирізняється складністю виробничих, соціальних та економічних процесів, відповідальністю менеджменту за результати діяльності організації, використанням та обігом значних матеріальних, фінансових та трудових ресурсів. Усе це в підсумку визначає майбутнє організації – тобто її стійкість, конкурентоспроможність, особливості розвитку та корисність для суспільства. Орієнтація сучасних організацій на довгострокову перспективу потребує забезпечення їх стратегічної стійкості й конкурентоспроможності, що проявляється в здатності створювати інноваційні продукти, послуги та процеси як у внутрішньому, так і зовнішньому середовищі [3, с. 145].

Під функцією управління розуміють відособлений вид управлінської праці, що виникає на основі її поділу всередині процесу управління. Функція управління - це будь-яка дія, що здійснюється в системі управління і спрямована на зміну стану об'єкта управління відповідно до поставленої мети. Основними загальними функціями менеджменту підприємством є планування, організація, координація, регулювання, мотивація і контроль. Планування - визначення мети розвитку господарюючого суб'єкта та засобів її досягнення, передбачення плану дій трудового колективу на певний період часу. В управлінській діяльності планування є основою для прийняття управлінських рішень [2, с. 319.].

Завдання менеджменту стають більш складними паралельно з зростанням елементів виробництва. Зміст завдань менеджменту залежить від стадії його здійснення. Залежно від видів і послідовності діяльності у структурі менеджменту виокремлюють такі стадії завдань менеджменту, як стратегічний менеджмент, оперативний менеджмент та контроль [2].

Найважливішим завданням менеджменту повинна виступати організація виробництва товарів і послуг з урахуванням потреб споживачів на основі наявних матеріальних та людських ресурсів і забезпечення рентабельної діяльності

організації, її стабільного становища на ринку. Дане завдання є базоутворюючим, з якого витікають всі інші види робіт, які повинні забезпечувати: автоматизацію виробництва й залучення висококваліфікованих працівників; стимулювання працівників шляхом створення належних умов праці й встановлення відповідної заробітної плати; постійний контроль ефективності діяльності організації; постійний пошук і освоєння нових ринків[1].

Основною метою діяльності підприємства має бути задоволення потреб споживача при раціональному, ефективному використанні ресурсів з метою отримання максимального прибутку, процвітання підприємства шляхом просування своєї продукції. Однак більшість керівників протягом останніх років характеризують процес функціонування свого підприємства як виживання, наголошуючи, що економічні труднощі і невизначеність майбутнього не дозволяють здійснювати довгостроковий прогноз розвитку підприємства та формування моделі його функціонування [4, с.96].

Прибутковість організації свідчить про ефективність її виробничо-збутової діяльності, яка досягається внаслідок мінімізації витрат (на сировину, матеріали, енергію, оплату праці, фінансування) і максимізації доходів від результатів виробництва - випуску продукції та надання послуг. Досягнути мети менеджменту неможливо, якщо її не конкретизувати й не деталізувати у формі завдань для працівників управління. Завдання менеджменту повинно полягати у конкретизації, змісту мети менеджменту для окремих структурних підрозділів, відповідно до їх функціонального призначення [1, с.245].

В свою чергу конкурентоспроможність підприємства необхідно трактувати, як головну передумову для досягнення ринкової стійкості підприємства на основі власного потенціалу, що включає:

- здатність об’єктивно оцінювати очікування цільових груп споживачів;
- спроможність здійснювати виробництво, результати якого відповідають вимогам покупців щодо якості та ціни товару;
- здатність ефективно проводити маркетингову політику;
- можливість зниження витрат;

- здатність до створення та утримання технологічної переваги над галузевими конкурентами (стосується виробництва, збуту, управління і т.д.) [5].

В процесі удосконалення організаційної структури управління підприємством насамперед потрібно визначити оптимальну чисельність та структуру управлінського персоналу, кількісний та якісний склад працівників виробничих підрозділів на основі встановлених нормативів та реальних потреб підприємства, з урахуванням передового досвіду та умов господарювання [3].

Оскільки в даний період економічної кризи підприємства знаходяться в стані постійної конкурентної боротьби, тому для отримання максимального прибутку вони повинні постійно відслідковувати напрямки удосконалення системи управління підприємством.

Отже, метою вдосконалення та створення й ефективного функціонування сучасної системи управління підприємством потрібно застосовувати сучасні засоби і методи керування в межах обраної концепції управління, зосередитись на цілях розвитку і порядку удосконалення комплексної системи управління підприємством і його складовими частинами для забезпечення прийняття ефективних рішень, а також організаційних, кадрових і технічних рішень; удосконалювати організаційну структуру підприємства; покращення інформаційної системи управління підприємством, для можливості швидкого доведення рішень до виконання; використовувати світовий досвід, а також шукати шляхи співпраці всередині країни з іноземними партнерами для забезпечення необхідного рівня якості розвитку системи управління на підприємстві [3].

Враховуючи різноманітність впливів вищезазначених напрямків оптимізації системи управління підприємством, їх комплексна взаємодія та реалізація дозволить забезпечити високий результат, сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності організації на ринку з урахуванням сучасних досить складних умов господарювання [3].

Підвищення ефективності системи менеджменту підприємств є досить складною і вкрай важливою проблемою, яка знаходиться на порядку денному

сьогодні. Вирішувати її необхідно комплексно та системно, розглядаючи складові управлінського процесу в їх взаємозв'язку і взаємозалежності. Даний підхід на практиці дозволить господарюючим суб'єктам максимізувати ефект від реалізації управлінських рішень та дій спрямованих на підвищення продуктивності господарської діяльності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Основи менеджменту: навч. посіб./ Бабець Є. К., Максимчук А. Г., Стасюк В. П. та ін. К. : Професіонал, 2017. 496 с.

2. Калініченко О.В. Шляхи удосконалення системи менеджменту підприємств гірничо-металургійного комплексу. *Вісник Криворізького національного університету.* Вип. 33, 2012. С. 315-319.

3. Фатхутдинов, Р. А. Организация производства: учебник. М.: ИНФРА-М:, 2010. 672 с.

4. Духонина О., Горянський П. Управление предприятиями в современных условиях. *Финансовая газета. Региональный выпуск*. 2015. № 10. С. 96.99.

5. Загайтов І. Б. Економіка АПК: підручник. Воронеж: Видавництво ім. Е. А. Болховітінова, 2016. 265 с.

УДК 332.1:338.244.47:35.071.6(477)
Д.О. Червенко, здобувач другого (магістерського) освітнього рівня
спеціальності «Публічне управління та адміністрування»
Науковий керівник - **Шарко І.О.,** к.е.н., доцент
доцент кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
Державний біотехнологічний університет
(м. Харків, Україна)

ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ: СУТНІСТЬ І ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ

Аннотація: визначено принципи та підходи до планування соціально-економічного розвитку територій; обгрунтовано необхідність узгодження програм розвитку на різних рівнях управління; визначено нагальні проблеми реалізації програм на регіональному і місцевому рівнях.
Ключові слова: програми, стратегії, території, децентралізація, соціально-економічний розвиток, бюджет.

Програмно-цільовий підхід, що застосовується при управлінні розвитком територій, передбачає наявність документу, в якому відображені пріоритети та цілі такого розвитку на перспективу. Цей документ закріплюється на законодавчому рівні і є базовим для координації дій між різними рівнями влади та для прийняття рішень щодо розподілу ресурсів, у першу чергу, фінансових. У таких документах відображаються не лише пріоритети розвитку, які пов’язані із прискоренням економічного зростання та підвищенням добробуту населення, раціональним використанням ресурсів та вирішенням соціальних проблем певної території, але також враховуються тенденції та загрози глобального розвитку [6]. Дуже важливо, щоб плани розвитку вищого рівня узгоджувалися з планами, що розробляються на нижчих рівнях управління територіями, а також містили чіткі дії та індикатори виконання поставлених завдань, лише за таких умов можливе досягнення навіть довгострокових цілей, що відповідають стратегічному рівню управління територіями [1].

В Україні реформа децентралізації має сприяти посиленню ролі місцевих громад у розвитку територій, однак централізоване управління також має істотні резерви. На рівні країни розробка і реалізація політики в галузі розвитку

територій покладено, в першу чергу, на центральний орган виконавчої влади – Міністерство розвитку громад та територій (Мінрегіон) [5]. Розробляючи і реалізуючи стратегії розвитку, воно фактично складає орієнтир для розробки і реалізації відповідних стратегій окремих регіонів і міст, які мають супроводжуватися конкретними програмами і проектами, а також підкріплюватися джерелами фінансування. Якщо стратегія – це платформа для обговорення перспектив розвитку території, яка визначає напрями, рамки та сфери «стратегічного» втручання, то програма конкретизує діяльність по різних напрямах, забезпечуючи ефект синергії та комплексності. У свою чергу, проект – це упорядкований та деталізований набір заходів, розроблений для досягнення цілей в рамках визначених часових та ресурсних обмежень.

Незалежно від рівня програми чи стратегії необхідно дотримуватися єдиних принципів їх розробки: залучати всіх суб'єктів громади до процесу розробки стратегічного плану; реалізувати операційні завдання, виходячи з реально існуючих ресурсів, можливостей та повноважень громади; забезпечувати доступ та умови для відкритого обговорення результатів роботи, як в процесі розробки, так і в процесі реалізації програм (стратегій).

Виконання програмних документів має регламентуватися [2, 3, 4]. Так, в частині фінансування реалізація програм забезпечується бюджетами відповідних рівнів. З 2012 р. почав роботу Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР), як інструмент провадження державної політики регіонального розвитку. Він мав акумулювати частини коштів Державного бюджету України (ДБУ) на вирішення потреб розвитку регіонів, розподіл їх на підставі прозорих процедур і забезпечення реалізації проєктів розвитку в регіонах. За період з 2015 р., коли було ухвалено нормативно-правову базу відбору та реалізації проєктів і визначено порядок використання коштів з ДФРР, обсяги фінансування за рахунок коштів цього фонду значно зросли, проте в структурі видатків ДБУ вони все ще менші, ніж законодавчо визначені (1 %).

Починаючи з 2015 р. зменшилась кількість проєктів, при цьому значна їх частка не завершується. Так, якщо у 2015 р. було затверджено 836 проєктів та

завершено 532, то у 2020 р. реалізувався лише 461 проєкт. Таке зниження кількості проєктів пояснюється невідповідністю поданих проєктів встановленим вимогам та ненаданням регіонами пропозицій. Серед основних недоліків функціонування ДФРР фахівці називають стабільне домінування проєктів соціального спрямування, що не створює інвестиційну основу для подальшого розвитку економіки регіонів. Також у формулі розподілу коштів ДФРР не враховане соціально-економічне становище території. Обсяг коштів ДФРР непрогнозований внаслідок скасування залежності від обсягу загального фонду Державного бюджету України. Процедури планування і виділення коштів на реалізацію проєктів з ДФРР не узгоджені у часі. Іншим недоліком в роботі ДФРР, як і в механізмі підтримки соціально-економічного розвитку територій шляхом надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, є те, що розподіл коштів тут залежить від рішень спеціальної комісії, що створюється при міністерстві фінансів, яке є головним розпорядником цих коштів [7].

На місцевому рівні головним джерелом фінансування програм розвитку є місцеві бюджети, тому механізм їх формування, по суті, формує і механізм забезпечення реалізації таких програм. У цьому контексті спірним залишається підхід горизонтального вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів, яким держава перерозподіляє доходи між окремими громадами. Безумовно, різниця в рівні соціально-економічного розвитку територій існує та, напевне, існуватиме завжди, однак діючий механізм реверсних (базових) дотацій знижує зацікавленість податкоспроможних місцевих громад заробляти більше, оскільки надлишок все одно буде вилучений. У свою чергу, громади, які заробляють відносно мало та мають дотаційні бюджети, також не мають достатньої мотивації для нарощення фінансової спроможності – навіть за поганого управління вони одержать ресурси у вигляді базової дотації.

Отже, проведений аналіз дозволяє нам зробити висновки, що за логікою програмно-цільового підходу, місцеві програми мають співвідноситися зі стратегією таким чином, що результати виконання кожної програми – це внесок у досягнення більш загальних цілей та результатів, визначених у стратегії. Під

час роботи над програмами слід не лише враховувати потреби розвитку територій, а й забезпечити умови реалізації запланованих цілей і заходів.

Список використаних джерел:

1. Місцеві програми територіальних громад: проблеми нормативно-правового забезпечення. *Аналітичний центр «Обсерваторія демократії».* 19 березня 2021, 11:39. URL: https://rus.lb.ua/blog/observatory_democracy/ 480269_mistsevi_programi_teritorialnih.html. (дата звернення: 20.09.2021).

2. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 року № 1621-IV / Верховна Рада України. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/ show/1621-15#Text (дата звернення: 21.08.2021).

3. Про засади державної регіональної політики : Закон України 5 лютого 2015 року № 156-VIII. *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text. (дата звернення: 21.08.2021).

4. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм: Постанова Кабінету міністрів України від 31 січня 2007 р. №106 (в редакції від 23.04.2021 р.). *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF#Text (дата звернення: 2.05.2021).

5. Про стимулювання розвитку регіонів : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2850-IV (в редакції від 02.12.2012). *База даних «Законодавство України».* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2850-15#Text. (дата звернення: 21.08.2021).

6. Розробка програм з розвитку та модернізації системи водопостачання: стратегічний та операційний підхід. В'ячеслав Козак, смт. Сатанів, 11-12 лютого 2016 р. URL: https://www.slideshare.net/CSIUKRAINE/1112-2016 (дата звернення: 2.09.2021).

7. Шевченко О. В., Бахур Н. В. Удосконалення функціонування державного фонду регіонального розвитку. *Національний інститут стратегічних досліджень* URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2020-09/dfrr.pdf (дата звернення: 21.09.2021).

СЕКЦІЯ 8

УДК 316.324.8(091)(075)

Л.І. Антошкіна, д.е.н., професор,
професор кафедри менеджменту
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»
(м. Бердянськ, Україна)

СУЧАСНА ПАРАДИГМА ЕФЕКТИВНОГО ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Анотація: Висвітлено сутність і проблеми розвитку інформаційних ресурсів і технологій у постіндустріальному суспільстві. Окреслено сучасну парадигму ефективного інноваційного розвитку людства, в тому числі й України.

Ключові слова: інформація, економіка, парадигма, інформаційні системи і технології.

Україна, як країна, що стала на шлях реформування економіки, в основу своєї розбудови закладає принципи формування суспільства інновацій та знань. Останнє полягає у впроваджені інформаційних та телекомунікаційних технологій у всі соціально-економічні процеси розвитку країни. Інформація та методи роботи з нею стають економічною основою розвитку суспільства, змінюючи характер функціонування сучасної економіки.

У недавньому минулому соціально-економічні процеси розвитку країни характеризувалися такими поняттями як «якість та реінжиніринг бізнесу». Ключовою концепцією початку третього століття є швидкість. Як довела практика, вирішити таке завдання лише шляхом збільшення знань та реалізації інформаційних процесів – збирання, оброблення, зберігання та використання інформації за допомогою сучасних інформаційних систем та технологій. Щоб найефективніше користуватися такими процесами, їх об’єктивно виділено в окрему сферу економіки – знанняорієнтовну. Разом з тим існуючі навантаження на природу висувають проблеми певного обмеження економічного росту структур традиційної економічної системи, і тільки структури, діяльність яких спрямована на супроводження процесів інформатизації, дозволяють найбільш раціонально використовувати матеріальні ресурси природи. Все це створює умови для формування нової організації економічної системи, заснованої на

знаннях та широкому використанні інформації, впровадженні інформаційних технологій і телекомунікацій, систем інтелектуалізації людства, яка дістала назву «економіка знань».

Для сучасного етапу інноваційного розвитку суспільства характерним є творчий потенціал особистості, розвинене інноваційне мислення людини, розвинену інфраструктуру отримання, опанування та розповсюдження знань. Звідси в суспільстві набувають пришвидшеного розвитку такі парадигми, як духовна, соціальна, екологічна, правова, кадрова, фінансова, економічна, політична, міжнародна, матеріально-технічна, а головне – інформаційна, оцінювальна, творча. Парадигми створюють призму, крізь яку і можна бачити процеси становлення та розбудови інноваційного суспільства.

Серед наведених парадигм можна виділити первинні, або базові, адекватні природним принципам чи об'єктивним законам, та вторинні, або похідні. Управління вторинними парадигмами дає відносно невеликі зміни процесу інноваційного розвитку. Для здійснення значних якісних змін необхідно визначити базові парадигми інноватики і зосередити увагу саме на них.

Сучасне суспільство поступово перетворюється із індустріального на інформаційне, яке характеризується не лише технологічною складовою, але й відповідним рівнем розвитку культури, знань, рівнем освіти, випереджувальними темпами розвитку науки та наукоємних технологій. В інформаційному суспільстві більша частина працездатного населення зайнята у сфері обробки інформації.

Про перехід до інформаційного суспільства свідчать такі реалії сьогодення:

– прозорість географічних і геополітичних кордонів в умовах міжнародного інформаційного обміну;

– глобалізація інформаційних потоків і формування способів та засобів інформаційного обміну, що слабко піддаються контролю державами;

– розширення можливостей безпосередніх контактів між різними соціальними і політичними групами;

– поява нових форм та видів діяльності в інформаційних мережах (робота,

торгівля, відпочинок, творчість, розваги, освіта, медичні послуги тощо);

– розвиток нового мультимедійного середовища, яке надає можливість конструювати віртуальні світи і діяти у них [1, с. 15].

Інформаційний вплив на держави, суспільства, людину сьогодні часом буває ефективнішим за політичний, економічний чи військовий.

Отже, сучасна парадигма ефективного інноваційного розвитку людства, в тому числі й України, полягає у всебічній підтримці творчого процесу нації, розвитку індивідуальної та колективної творчості, формування системи отримання та використання знань на всьому протязі життєдіяльності людини.

Список використаних джерел:

1. Системні технології суспільства знань [Текст] : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Л. І. Антошкіна ; Київ. нац. ун-т технолог. та дизайну, Бердян. ун-т менеджменту і бізнесу. Донецьк : Юго-Восток, 2011. 485 с.

УДК 368.1

Л. В. Бражник, к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)
В. В. Голобородько, здобувач вищої освіти
факультету обліку та фінансів
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ІНФОРМАЦІЇ В СТРАХОВІЙ СИСТЕМІ

Анотація: розглянуто основні переваги автоматизації обробки інформації в страховій системі. Окреслено чинники, які стимулюють та стримують процес автоматизації страхової діяльності.

Ключові слова: страхування, автоматизовані системи інформації, страхові компанії, страховий бізнес, розвиток, інформація.

В реаліях сьогодення будь-які фінансові установи змушені підтримувати свої конкурентні позиції на ринку за допомогою введення інновацій та новітніх технологій. Не винятком є й страхові компанії, адже в Україні даний вид бізнесу знаходиться на етапі становлення та розвитку, що можна пояснити низьким рівнем страхової культури населення, недовірою до страхових компаній та фінансового ринку в цілому.

Так званий InsurTech має важливе стратегічне значення для сучасних страхових компаній, проте рівень інвестування страховиками в ІТ-галузь складає лише 3,3 % [1].

Цифровізація в страхових компаніях реалізуються шляхом автоматизації розв’язування задач основних видів діяльності останніх: страхової, бухгалтерської, фінансової тощо [3].

Необхідність введення та розвитку автоматизованої інформаційної системи в страхові галузі пояснюється перевагами даної системи:

1) автоматизація процесу обліку укладених договорів страхування;

2) вся інформація по діяльності страхової компанії стає легкодоступним

ресурсом, що створює передумови для покращення ефективності управлінських рішень;

3) застосування автоматизованих інформаційних сприяє досягненню найвищих показників розвитку страхових послуг;

4) швидка та ефективна обробка великого масиву інформації, проведення багатоваріантних розрахунків, що зменшує трудомісткість здійснення даних процесів працівниками страхової компанії;

5) використання сучасних технологій надає можливості створення інноваційних продуктів.

Не можливо не згадати й інший важливий аспект – сучасні комп'ютерні технології дозволяють відслідковувати тенденції результатів діяльності страхових компаній, а також, прогнозувати їх, що створює передумови для розвитку та підвищення ефективності функціонування страхових організацій.

Зазначимо, що перехід страховиками до автоматизації обробки інформації, як правило, супроводжується зміною характеру та якості управління, адже робить інформацію більш доступною для керівництва, проте слід звернути увагу на те, що процес автоматизації для страхової компанії буде найбільш ефективним лише за умови наявності сталої та максимально удосконаленої схеми діловодства.

Незважаючи на те, що автоматизація обробки інформації в страховій сфері позитивно впливатиме як на рівень розвитку страхового ринку в цілому, так і окремої страхової, існують фактори, які стримують процес автоматизації страхової діяльності [2]:

- обмеженість бюджету страховика;
- усвідомлення важливості автоматизації керівництвом страхової компанії;
- нерозуміння специфіки страхового ринку ІТ-фахівцями;
- недостатність інформації щодо автоматизації вітчизняного страхового ринку та успішного досвіду її введення;
- нестача кваліфікованих кадрів в страхових організаціях.

На противагу цьому, існують чинники, які стимулюють автоматизацію

страхового бізнесу, найпоширенішими з яких є необхідність отримання оперативної інформації та обробки великого обсягу даних, покращення якості обслуговування та бажання залучити нових клієнтів, підвищення ефективності бізнесу та конкурентних позицій тощо [2].

На нашу думку, пандемія Covid-19 також сприяла активізації процесу введення автоматизованої інформаційної системи страховими організаціями. Під час карантину та жорстких обмежень функціонувати на ринку складніше, тому провідні позиції займають страхові компанії, які найшвидше адаптуються до змін: розвивають онлайн-страхування та користуються автоматизованими базами даних, що значно покращує якість обслуговування і, таким чином, впливає на формування результатів діяльності.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що в умовах сьогодення існують безліч факторів та чинників, які стримують або стимулюють процес автоматизації, проте автоматизація обробки інформації в страховій сфері є важливою передумовою для розвитку як страхового бізнесу, так і вітчизняного фінансового ринку в цілому, що можна пояснити окресленими перевагами автоматизованих інформаційних систем.

Список використаних джерел:

1. Клапків Л. М., Клапків Ю. М., Свірський В. С. Фінансові ризики в діяльності страхових компаній: теоретичні засади, сучасні реалії та прагматизм управління: монографія. Івано-Франківськ: Видавець Кушнір Г. М., 2020. 171 с.

2. Корнієнко Ю. В. Вплив інформаційних систем і технологій на результативність надання страхових послуг. URL: http://pck.kneu.edu.ua/?p=445 (дата звернення: 06.10.2021).

3. Сокиринська І.Г., Журавльова Т.О., Аберніхіна І.Г. Страховий менеджмент: навч. посіб. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. 300 с.

УДК 349.4

Буц І.М.,
ТОВ «Бердянський університет менеджменту і бізнесу»,
Буц В.І., здобувач вищої освіти другого рівня,
Бердянський державний педагогічний університет,
(м. Бердянськ, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ЗЕМЛЕВОЛОДІНЬ В УКРАЇНІ

Анотація: У статті здійснено науковий аналіз питань правового забезпечення реалізації права на доступ до екологічної інформації, сформульовано теоретичні узагальнення та практичні пропозиції, що загалом вирішують важливе наукове завдання і спрямовані на вдосконалення нормативного забезпечення відповідних суспільно-земельних відносин.

Ключові слова: земельні ресурси, моніторинг земель, контроль якості земельних ресурсів, екологічна стійкість, господарська діяльність, земельний кадастр.

Моніторинг земель (згідно зі ст.191 Земельного кодексу України) - це система спостереження за станом земель з метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів. Функції інформаційно-правового забезпечення екологічної стійкості землеволодінь і землекористуванні виконують в основному державний земельний кадастр і моніторинг земель.

Прийняттю рішенн, пов'язаних з реалізацією дій на землі, обов'язково повинен передувати аналіз безлічі різних достовірних і регулярно оновлюваних даних про стан землі. Основна мета всякої програми моніторингу - інформаційна. Результатом її повинне бути одержання інформації, усунення тієї або іншої невизначеності або, навпаки, виявлення недоліку інформації. Тому ціль програми моніторингу може бути спрямована на:

1. одержання інформації в будь-якій формі, пов'язаної з конкретною проблемою;
2. виставлення електронної інформації для різних типів аудиторії; (зацікавленої громадськості, адміністрації підприємства, державних органів) і її поширення;

3. вживання заходів, безпосередньо спрямованих на поліпшення ситуації або, що мають метою добитися прийняття відповідних розв'язків.

Завданнями державного моніторингу земельних ресурсів є:

- організація й проведення спостереження за кількісними і якісними показниками (їх сукупністю), що характеризують стан земельних ресурсів (ґрунтів), джерелами забруднення й впливом цих джерел на навколишнє середовище;

- контроль якості земельних ресурсів, ґрунтів, вод у результаті несприятливої господарської діяльності, що призвела до погіршення властивостей ґрунтів, ерозії, зниженню родючості ґрунтів на більших площах з високою швидкістю, прогноз стану;

- оцінка фактичного екологічного стану земельних ресурсів, ґрунтів;

- виявлення нових джерел забруднень і його динаміка, прогноз розвитку негативних процесів, що впливають на навколишнє середовище;

- перевірка дотримання норм і правил, стандартів якості земельних ресурсів при землекористуванні;

- прогнозування заходів щодо зменшення забруднення, запобіганню збитків;

- планування (розробка) заходів (рекомендацій) по ефективному використанню земель, зниженню забруднення ґрунтів (розробка заходів щодо скорочення впливу на земельні ресурси);

- своєчасне надання інформації з питань стану земельних ресурсів і навколишнього середовища в цілому органам державної влади, органам місцевого самоврядування, природоохоронним органам, юридичним і фізичним особам;

- ефективність природоохоронних заходів, контроль над виконанням заходів;

- своєчасне виявлення змін стану земельного фонду;

- інформаційне забезпечення державного земельного кадастру, моніторингів і кадастрів інших природних середовищ;

- раціональне природокористування й землевпорядкування;

- контроль над використанням і охороною земель.

Оскільки земля є найважливішою частиною навколишнього середовища, головним засобом виробництва в сільській господарстві, а також просторовим базисом для розміщення підприємств і організацій усіх галузей господарства, то питання вивчення земель вимагають єдиного державного підходу, який повинен здійснюватися на основі систематичних і комплексних спостережень.

Об'єктом моніторингу земель в Україні є земельний фонд країни незалежно від форм власності на земельні ділянки.

Зміст моніторингу земель становлять спостереження, вишукування, обстеження, зйомки, що характеризують наступні процеси.

1) Зміни границь і площ; адміністративно-територіальних утворів; землекористуванні й землеволодінь; угідь, полів, ділянок.

2) Зміни стану ґрунтів, що включають: розвиток процесів водної й вітрової ерозії; опустынивание; деградацію ґрунтів на пасовищах (збитість, закочкаренность); підтоплення; заболочування, перезволоження; засолення; заростання, закустаривание ріллі; руйнування ґрунтових агрегатів, утвір дефляционно небезпечної безструктурної пилуватої поверхні, такыровидной злитої поверхні ґрунтів; зміна запасів гумусу; зміна рн ґрунту (кислотність, лужність); зміна змісту мікроелементів у ґрунті; забруднення ґрунтів пестицидами, важкими металами, неуважними хімічними елементами, радіоактивними елементами й іншими токсикантами; зміна стану мелиорированных земель (іригаційна ерозія, вторинне засолення, заболочування, надлишкове осушення).

3) Зміни стану геологічного середовища, рельєфу, гідрографічної мережі, у тому числі: зміни форм рельєфу місцевості викликані рухливими пісками, зсувами, селевими потоками, землетрусами, русловими процесами і т.д.; зміни водного балансу, режиму й хімічного, гідробіологічного складу підземних вод; зміни берегових ліній морів, озер, заток, водоймищ, лиманів і ін.; затоплення, осушення земель, що примикають до акваторій; зміни викликані криогенними

процесами і явищами; зміни викликані порушеними землями, у тому числі діючими й відпрацьованими кар'єрами, відвалами, териконами, розроблювальними торфовищами, просіданням земної поверхні під впливом водовідборів і відпрацьовування надр.

4) Зміни стану рослинності (посівів, пасовищ, лісів, багаторічних насаджень і т.д.) по фенологическим характеристикам (фази, стадії розвитку, строки їх настання), фітопатологічним вогнищам, біомасі, стану лісових і деревинно-чагарникових насаджень, що не входять у держлісфонд (полезахисні, водоохоронні й інші насадження); стану лісових площ, що входять у держлісфонд (особливо необстежених), покритих лісом (фітопатологічні дані, гари, вирубки) і не покритих лісом (резерви сільськогосподарських угідь).

5) Зміни стану земель, підданих негативному впливу виробничих об'єктів, у тому числі: населених пунктів; очисних споруджень і сільськогосподарських підприємств; меліоративних систем; транспорту; гноєсховищ, майданчиків для компостування добрив, смітників, складів паливно-мастильних матеріалів, складів сипучих добрив, рідких добрив, стоянок автотранспорту, скотомогильників, місць поховання радіоактивних, фізіологічно активних хімічних відходів виробництва [1] .

Ці зміни можна виражати в абсолютні або відносних інтегральних показниках за певний період (наприклад, втрати гумусу в тоннах на гектар, у відсотках, ступінь і інтенсивність деградації ґрунтового покриву й ін.). Землекористувачі ,громадяни, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, організації й суспільні об'єднання - мають рівні права на доступ до державних інформаційних ресурсів, які використовуються при реєстрації права власності на землю, веденні державного земельного кадастру, проведенні землевпорядження, здійсненні державного контролю над використанням і охороною земель, плануванні раціонального використання земель, оцінці земель і прийнятті управлінських розв'язків по організації й ефективному використанню земельних ресурсів, висновку з обороту, консервації й відновленню деградованих і порушених земель, реабілітації забруднених і санації біологічно

заражених земель, визначенні штрафних санкцій за порушення правових норм землекористування, деградацію, забруднення й біологічне зараження земель.

Правова основа моніторингу земель встановлена Земельним кодексом України. Тому принцип законності даних системи моніторингу земель надає їм обов'язкового характеру для всіх власників землі і землекористувачів, організацій і підприємств на всіх етапах прийняття рішень. Система моніторингу земель як складова загальнодержавної макросистеми моніторингу навколишнього природного середовища створюється для забезпечення органів державного управління та науково-виробничих організацій необхідною, своєчасною та достовірною інформацією. Тому важливим є принцип об'єктивності інформації, тобто всі показники повинні бути вірогідними і відповідати дійсному природному стану земельних територій щодо їх використання [2].

Отже, ефективність екологічного моніторингу вирішальним образом залежить від правильної його організації. Можна роками вести моніторинг у регіоні - і не одержати значимих результатів. Тому необхідно проводити систематичні комплексні спостереження за станом навколишнього середовища (насамперед її головного об'єкта - землі). Раніше численні обстеження й зйомки, проведені міністерствами й відомствами для вивчення земельного фонду, виконувалися роз'єднане на основі галузевих нормативно-технічних та правових документів.

Список використаних джерел:

1. Є. Король Принципи побудови систем моніторингу. *Висотні будинки.* 2008. № 5. С. 123 - 125.

2. Сладкопевцев С.А. Космічний моніторинг у вирішенні питань міського земельного кадастру. *Вісті вищих закладів. Геодезія і аерофотозйомка.* 2006. № 3. С.77-82.

УДК 681.518

Ванг Шу Эн (WANG SHU AN), PhD, профессор,
проректор по международным связям Хулунбуирского университета
(г. Хайлар, АРВМ, КНР)

РАЗВИТИЕ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМ КИТАЯ

Аннотация: Произведён анализ развития информационных систем в Китае. Выявлены положительные и отрицательные факторы развития информационных технологий. Обозначены основные направления дальнейшего развития информационных систем, согласно государственному плану развития Китая.

Ключевые слова: информационные системы. искусственный интеллект, квантовый компьютер.

В настоящее время мировые державы ведут противостояние (политическое, экономическое, экологическое и др.) с противником бескровными методами, используя информационные технологии и ресурсы. Данная стратегическая идея изложена китайским стратегом и мыслителем Сунь Цзы в трактате «Искусство войны» - воевать без оружия, побеждать без боя [1]. Развитие информационных система в Китайской Народной Республике позволяет сохранять первенство в информационной войне, о чем свидетельствуют данные и отчеты различных международных и межведомственных комиссий.

Информационная система представляет собой хранилище информации, снабженное процедурами ввода, поиска, размещения и выдачи информации. Китайские пользователи генерируют огромный объем данных, благодаря гигантским централизованным финансовым вливаниям в данную сферу. Но по оценке китайский властей наиболее слабым местом является уровень развития человеческого капитала.

Для повышения его качества, КНР стимулирует международные научно-технологические обмены и уделяет особое внимание подготовке местных кадров.

Развитие информационных систем всегда находится в поле зрения китайского правительства (рис. 1).

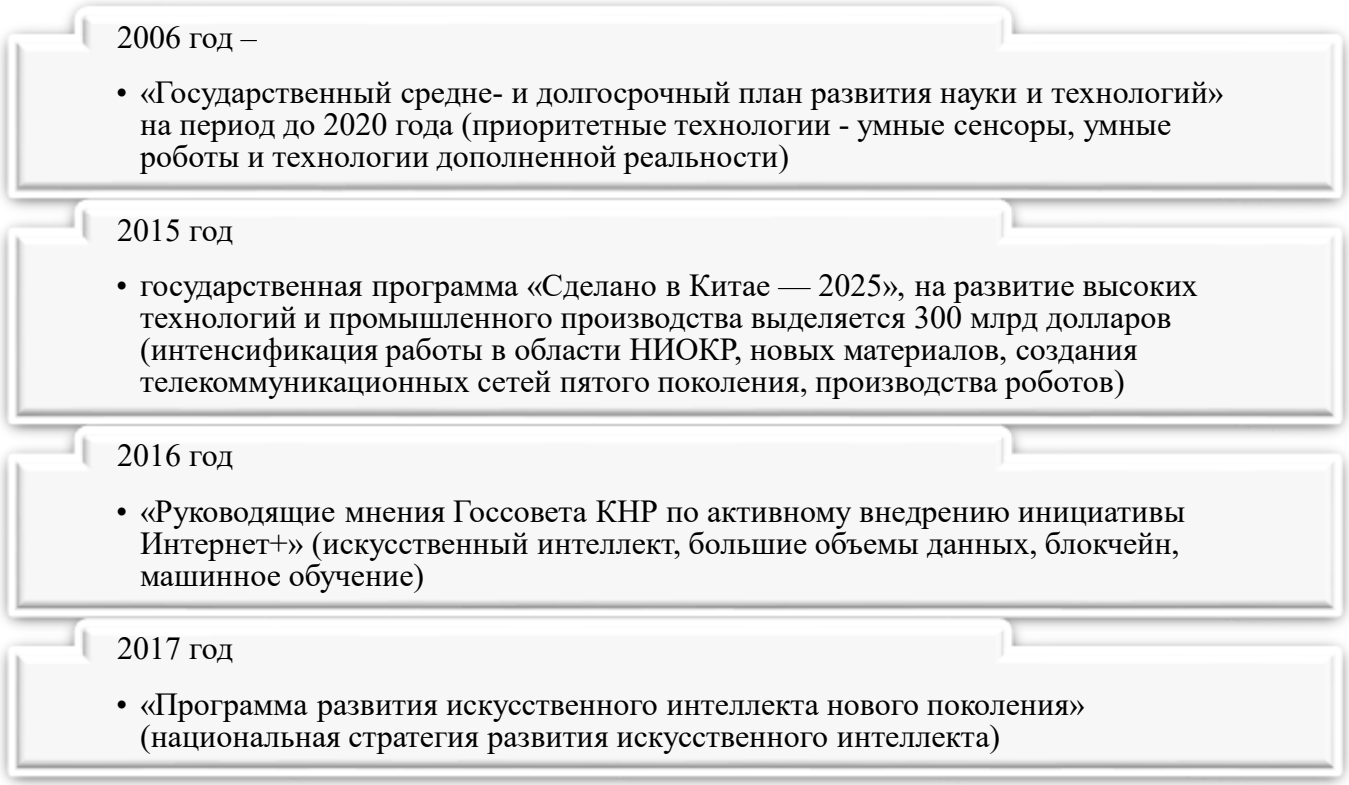

Рисунок 1 - Развитие информационных систем

В 2019 году Академия общественных наук КНР опубликовала «Белую книгу развития ИИ», в которой указала лидирующие позиции по уровню развития алгоритмов искусственного интеллекта в сферах: общественной безопасности, финансов и ретейла. Образование, медицина, транспорт в этом отношении по-прежнему сильно отстают.

Лидирующие позиции в данной сфере в Китае занимают компании: Tencent, Alibaba, SenseTime, Megvii. Однако в глобальном масштабе конкуренция с американскими компаниями по-прежнему представляется затруднительной. Alibaba и Tencent не могут сравниться с Facebook, с его 2,3 млрд пользователей по всему миру, не только по абсолютному числу пользователей (у двух китайских компаний, совместно, их число не доходит до 2 млрд), но и по степени географического охвата. Следовательно, что данные — это принципиальный фактор лидерства в искусственном интеллекте, но большое значение имеет не столько их количество, сколько разнообразие.

Власти КНР делают упор на развитие фундаментальных технологий,

которые должны стать главным направлением развития искусственного интеллекта. Китай крайне зависим от импорта зарубежных чипов и микросхем, мобильных радиочастотных устройств, оборудования для обработки полупроводников, полупроводниковых материалов из США, Европы и Японии. В самой стране их производится лишь 16% от числа потребляемых. Согласно пятилетнему плану (14 пятилетки), упор сделан на развитие собственных технологических компетенций и фундаментальных исследований, и разработок.

Основные направления дальнейшего развития информационных систем:

- активное слияние и поглощение иностранных партнеров местными компаниями;
- открытие крупнейшими китайскими технологическими компаниями R&D-центров за рубежом;
- активное привлечение иностранных специалистов для работы внутри Китая (предоставление благоприятного визового режа и различные административных льгот и др.);

- продвижение собственных технологических стандартов, а также своих представителей на международных площадках и в организациях. Так, с 2011 г. по 2020 год, число представителей от Китая в секретариатах технических комитетов Международной организации по стандартизации ISO возросло на 73%:

Технологии искусственного интеллекта в ближайшее десятилетие будут главным драйвером развития национальной экономики Китая, что позволят создать уникальные преимущества при покорении новых рынков в глобальном разделении труда. Главными компонентами информационной инфраструктуры Китая станут: 5G, интернет вещей, спутниковый интернет, искусственный интеллект, облачные технологии, дата-центры и так называемые «умные вычислительные центры».

Стремительными темпами в Китае развиваются блокчейн-технологии. В 14-ом пятилетнем плане Китая подчеркиваются общие цели и приоритеты страны на период до 2025 года. В рамках стратегии председателя КНР Си Цзиньпина

«Видение 2035» блокчейн будет играть «важную роль в следующем раунде технологических инноваций и промышленных преобразований». В настоящее время на блокчейн-платформе работают 140 электронных госуслуг, которые делятся на три категории: «обмен данными», «совместная обработка данных» и «хранение электронных сертификатов».

Китай – лидер по внедрению 5G. Планируется к 2023 году получить полное покрытие 5G и создание периферийных ЦОД (мини-ЦОД на периферии сети), где будут храниться наиболее востребованные данные для быстрого к ним доступа [2].

В Китае сослана Национальная лаборатория квантовой информатики на участке площадью 37 гектаров. В лаборатории завершена разработка двух прототипов суперкомпьютеров, которые достигают скорости в один экзафлоп (10 в 18 степени вычислений в секунду). Компьютер быстрее аналога Google в 10 миллиардов раз.

В 2016 году запущен первый в мире спутник квантовой связи Micius, который позволяет хранить больше информации с меньшими затратами энергии.

Космическое господство - концепция информационного развития КНР. В 2017 году Китайская корпорация аэрокосмической науки и техники (CASC) заявила, что к 2030 году Китай превзойдет Россию и войдет в число мировых космических держав, а к 2045 году догонит США. Текущее целевое распределение спутниковых систем представлено в табл. 1 [3].

Таблица 1 - Спутниковые группировки США, РФ и КНР

Цель использования	Количество спутников		
	Китай	Россия	США
Наблюдение	177	30	408
Коммуникации	49	87	1250
Наука о Земле	2	2	3
Наука о космосе	15	9	39
Развитие технологий	71	15	128
Позиционирование, навигация, время	49	29	34

Китай стремительно занимает положение мирового лидера в развитии информационных систем, но существуют проблемы в:

- нехватке кадров. Более 30 университетских лабораторий занимаются

тематикой глубокого обучения компьютерного зрения, обработкой естественного языка, при этом эксперты сходятся во мнении, что число выпускников ничтожно мало, чтобы удовлетворить спрос со стороны китайской промышленности и научно-исследовательских институтов;

- разрыве в образовании и спросе, несбалансированная расстановка кадров и отток талантов в частный сектор;
- зависимости от иностранного оборудования и программ [4];
- усилении противостояния за технологическую гегемонию между Китаем и США.

Новый план развития Китая (/2021-2025 гг./ и перспективных целей до 2035 года), предоставит больше возможностей для развития информационных систем как Китая, так и всего мира.

Список использованных источников:

1. Сунь Цзы. Искусство войны. М.: София, 2010. С. 56–58

2. Хорожий Л.И, Ашмарина Т.И. Сельское хозяйство и цифровой шёлковый путь. *Журнал, Экономика сельского хозяйства*. 2020. №3. С. 16-9

2. . https://ucsusa.org/resources/satellite-database

3. Янь Цзы Сяо, Ашмарина Т.И. Цифровые технологии в АПК Китая. Физика и современные технологии в АПК: Материалы XI Международной молодежной конференции. Орёл: ООО Полиграфическая фирма «Картуш», 2020. С. 355-360.

УДК 347.7

М. О. Ведмідь здобувач вищої освіти ступеня
«Бакалавр» спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник – **Л. В. Бражник,** к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

МІЖНАРОДНА ПЛАТІЖНА СИСТЕМА SWIFT

Анотація: розглянута міжнародна електронна мережа SWIFT по передачі і обробці даних для виконання міжбанківських розрахунків, досліджені особливості SWIFT переказів.
Ключові слова: міжнародні розрахунки, інформаційні мережі, мережа передачі даних, SWIFT-переказ.

В умовах сьогодення, передача та обробка даних у більшості сфер діяльності на національних і міжнародних рівнях покладається на інформаційні мережі. Вони використовуються у сферах виробництва, управління, торгівлі, банківської діяльності, міжурядових зв'язків, матеріально-технічного постачання, тощо. З питанням об’єднання, накопичення та впорядкування баз даних і зростання інформаційних потоків можуть впоратись лише мережі передачі даних – новий крок у розвитку інформаційних технологій, подальше дослідження якого є надзвичайно актуальним.

Серед вчених проблематику створення мережі передачі та обробки даних, а також подальшого розвитку інформаційних технологій у своїх працях досліджували В. А Антонюк, В. І. Аранчій, Н. В. Єрьомін, А. Г. Завгородній, М. С. Курков, Л. А. Некрасенко, В. С. Пономаренко, В. Д. Шквір та інші науковці.

Міжнародна банківська діяльність є банківським бізнесом, який заснований на кореспондентських відносинах, котрі є базою для трансферту грошей, обміну валюти, платежів і розрахунків та фінансування зовнішньої торгівлі [1, с. 37-38].

Серед міжнародної банківської справи найбільш стандартизованою є міжнародна мережа, яка пов’язує клірингові та банківські мережі, утворюючи

світову фінансову систему телекомунікацій S.W.I.F.T. Дану мережу було засновано у 1973 р. (Бельгія, Брюссель) з метою надання мережі, яка б дозволила фінансовим установам у всьому світі надсилати та отримувати інформацію про фінансові операції в безпечному, стандартизованому та надійному середовищі [2, с. 231- 232]. У даний час учасниками платіжної системи є більше 210 країн світу.

Дана мережа покликана забезпечити оперативне зберігання та пересилання банківських документів різного типу між банками, що підключені до мережі SWIFT, проте вона не забезпечує виконання жодних розрахункових чи інших операцій з банківської обробки повідомлень. Головною метою створення SWIFT і її основною функцією, є забезпечення користувачів цілодобовою високошвидкісною передачею банківських даних, за виконання умови високого ступеня контролю даних та захисту від несанкціонованого доступу [3].

З технічної точки зору система являє собою міжнародну корпоративну мережу, до якої підключені учасники (банки та інші користувачі) і яка управляється системними ресурсами (регіональними процесорами і операційними центрами).

Взаємодія між учасниками здійснюється на основі фінансових повідомлень, а між системою і учасниками – на основі системних. Структура повідомлень складається з заголовка, тексту і так званого трейлера (спеціального коду). Повідомлення з комп'ютерів учасників банківської системи SWIFT надходять в регіональний процесор, акумулюються там і перенаправляються в операційний центр для обробки (аналізу коректності, перетворення, ідентифікації і шифрування), і за її результатами або передаються адресатам, або повертаються відправникам.

SWIFT-переказ проводиться на підставі доручення, яке містить наступну інформацію: 1) СВІФТ-код банку-одержувача, що виконує функцію ідентифікатора; 2) найменування банку-одержувача та реквізити його відділення, куди мають надійти гроші; 3) назва кінцевого одержувача (П.І.Б. особи або найменування юридичної особи); 4) номер банківського рахунку

кінцевого одержувача (якщо такий є).

Варто відмітити, все швидшими темпами поширюється поза межами системи суттєва частка текстових повідомлень, що були спеціально розроблені для SWIFT, при цьому набуваючи стандарту «де-факто» для фінансових повідомлень. Серед переваг таких стандартів, їх розробники є і користувачами, тобто вдало оперують власними можливостями та можуть вдосконалювати її по мірі виявлення недоліків чи від бажання подальшого розвитку.

Доцільно сказати, що SWIFT – це тільки система передачі даних, яка не виконує ніяких розрахункових функцій. Платежі, котрі проводяться з його допомогою, враховують як проводку за відповідними рахунками «Ностро» і «Лоро» таким же чином, як і при використанні традиційних платіжних документів [1, с. 47].

Користувачі SWIFT своєму доступі унікальні можливості: надійність передання інформації, скорочення операційних витрат, відсутність географічних обмежень для платежів, гарантія безпеки інформації, широкий спектр доступних для переказу валют, можливість відправляти платежі на користь як фізичних так і юридичних осіб, більш вигідні тарифи в порівнянні з іншими платіжними системами тощо.

У табл. 1 представлені тарифи SWIFT переказів, що пропонують українські банки.

Таблиця 1

Тарифи переказів SWIFT українських банків

№	Банк	Комісія
1	2	3
1.	ПриватБанк (по Україні)	Отримання: безкоштовно. Вихідний переказ – 1% від суми, але не менше ніж 20 USD і не більше ніж 500 USD у грн за курсом НБУ
	ПриватБанк (закордон)	Отримання: безкоштовно. Вихідний переказ – 0,5% від суми, але не менше ніж 5 грн і не більше ніж 500 USD + 12 USD у грн за курсом НБУ
2.	Ощадбанк	Отримання: безкоштовно. 1% (мін. 15 USD, макс. 500 USD)
3.	Монобанк	Отримання: безкоштовно. Вихідний переказ — 0,5% від суми + 12 USD (але не більше 90 USD) за курсом НБУ на дату переказу.
4.	ПУМБ	Отримання: для валюти USD, PLN, GBP, RUB – безкоштовно, для EUR – Пакет «всеКАРТА» – 1% від суми, мін. – екв. 5 EUR + 30 UAH; Пакет «Black Platinum» – 0,5% від суми, мін. – екв. 5 EUR; Пакет «Premiere» – 0,3% від суми, мін. – екв. 5 EUR. Вихідний переказ – 0,5%, мін. – екв. 10 USD, макс. – екв. 500 USD.

Отже, міжнародна електронна мережа міждержавних розрахунків SWIFT є

одною з найвідоміших мереж, що створилася з ініціативи фінансових організацій. Дана мережа покликана забезпечувати оперативне зберігання і пересилання банківських документів різних типів між банками, що підключені до мережі SWIFT, однак вона, в свою чергу, не забезпечує проведення розрахункових або інших операцій з банківської обробки повідомлень. Головну мету створення SWIFT і її основну функцію можна визначити як забезпечення користувачів цілодобовою та швидкою передачею банківських даних, за високого ступеня контрольованості даних і захищеності від несанкціонованого доступу.

Міжнародні перекази SWIFT є зручним способом переказу грошових коштів з рахунку однієї фізичної особи на рахунок іншої фізичної або юридичної особи, перевагами даної мережі є швидкість, безпека та можливість перевести велику суму в порівнянні з міжнародними системами переказів. За допомогою міжнародної електронної мережі міждержавних розрахунків СВІФТ зручно здійснювати перекази родичам чи друзям, платежі за лікування, навчання, відпочинок, оплату покупок за кордоном тощо.

Список використаних джерел:

1. Івасів Б. С., Прийдун Л. М., Рудан В. Я.. Міжнародні розрахунки та валютні операції: навч. посіб. Тернопіль: Вектор, 2013. 572 с.

2. Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Society_for_Worldwide_Interbank_Financial_Telecommunication (дата звернення 10.10.2021).

3. Аранчій В.І., Некрасенко Л.А., Зоря О.П., Макаренко Ю.П., Аранчій Д.С. Інформаційні системи і технології у фінансах: навч. посібник. Полтава: РВВ ПДАА, 2009. 400 с.

УДК 81

Красота О.Г., к.е.н, доцент,
доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін,
Полтавський державний аграрний університет
(м. Полтава, Україна)

НЕОЛОГІЗМИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Тези присвячені дослідженню поняття «неологізм», як лінгвістичного явища. Описані шляхи та способи утворення неологізмів.

Ключові слова: неологізм, словникове розширення, телескопія, морфема.

Англійська мова вважається однією з найбільш активних серед європейських мов. Саме тому вона часто виступає донором для словників інших мов. Неологізми досить легко вкорінюються в іспанській, французькій і українській мовах. [1]

Нові одиниці в мові можуть з'являтися як розширенням словника, так і семантичного значення.

Словникове розширення – це формування нових лексичних одиниць в результаті:

- продуктивних (регулярних) способів утворення словникових одиниць;
- непродуктивних (нерегулярних) методів словотворення;
- запозичення з інших мов.

Семантичне розширення – це виникнення нових лексичних значень у вже існуючих слів. Неологізми часто утворюються за умов зміни історичних устроїв, впровадження різноманітних технічних досягнень тощо.

Багато лексем, досить щільно увійшли в наше життя. Наприклад, такі слова як «транзистор», «мотель», «модем» – всі ці слова були створені з кількох лексем, зібраних в одне слово.

Transistor = transfer + resistor

Motel = motor + hotel

Modem = modulator + demodulator

Ось ще кілька поширених неологізмів, створених шляхом злиття:

Bionics = biology + electronics

Medicare = medical + care

Brunch = breakfast + lunch

Примітно, що найчастіше між собою слова з'єднуються не формальним способом, а фонетичною злагодженістю.

Існує кілька видів створення неологізмів при телескопії.

1. Об'єднання граматичних основ. Можливо, усічених і скорочених. По суті беруться коріння двох слів і за допомогою правил милозвучності з'єднуються в одне слово. До цього типу належать: cyborg, medicare.

2. Комбінування початку одного слова і закінчення іншого. До цього типу належать: brunch, Oxbridge .

3. З'єднання повної основи одного слова з скороченою основою іншого. Наприклад: workaholic.

4. Об'єднання двох повних граматичних основ з фонетичним накладенням. Наприклад: slanguage.

Основна цінність злиття слів в тому, що у неологізмів зберігаються оригінальні морфеми, і по ним можна з досить високою ймовірністю визначити сенс нового слова.

Найбільш активними стилями мови, щодо поповнення неологізмами є:

- науковий стиль – особливо сфери науково-технічного прогресу, військових і медичних технологій;

- стиль реклами – розрахований на маркетингове просування і побудову брендів;

- публіцистичний стиль – для більш точного і цікавого опису в засобах масової інформації.

Лінгвісти стверджують, що словник англійської мови щорічно поповнюється на 15-20 тисяч лексичних одиниць. У 1987 році видавничим домом Penguin Random House проводилося масштабне дослідження англійської лексики. Дослідники встановили, що за 20 років з'явилося понад 50 000 абсолютно нових лексичних одиниць, а значення 210 000 слів повинно бути переглянуте або доповнено.

Нові реалії XXI століття впливають не тільки на суспільне життя але й на розвиток мови. Хоча, поява словників полегшує сприйняття скорочених лексичних одиниць та специфічних текстів, проте, залишається ще багато лінгвістичних аспектів які потребують подальших досліджень. Це стосується специфіки утворення та функціонування абревіальних скорочень.

Список використаних джерел:

1. Телескопія – кращий постачальник неологізмів https://opentalk.org.ua/langstory/neologizmy-anglijskoyi-movy/

2. Абревіатури, як неологізми англійської мови https:///C:/Users/Home/Downloads/Nvchnugf_2014_708-709_15.pdf

УДК 327; 336.74

Ли Пин, старший преподаватель,
институт русского языка Хулунбуирского университета
(г. Хайлар, КНР)

РАЗВИТИЕ ОНЛАЙН-ТОРГОВЛИ В КИТАЕ

Аннотация: Произведен анализ развития мировой электронной торговли. Указаны факторы роста китайского рынка онлайн-торговли и движущие силы дальнейшего ее развития. Социальная коммерция является главным фактором влияния на развитие электронной торговли в Китае.

Ключевые слова: онлайн торговля, социальная коммерция, онлайн-ритейлеры, маркетплейсы.

В современной торговле электронная коммерция играет важную роль. Стремительно растет общий объем электронной торговли в мире и в 2020 году составил более 26,6 триллиона долларов США. Китай и Соединенные Штаты являются мировыми лидерами рынка электронной коммерции: на их долю приходится около 40% рынка.

Факторы роста мирового рынка онлайн-торговли:

- Интернет-магазины. Веб-сайты, которые предоставляют информацию об интересующем товаре или услуге.
- Маркетплейсы. Сайты-агрегаторы или специализированные посредники, которые автоматически выполняют сбор и обработку информации от различных поставщиков (офлайн и онлайн) по разным товарным группам.

В 2019 году общий объем рынка электронной торговли в США составил более 9,5 триллионов долларов США (около 45% ВВП страны). Среди американских компаний лидером выступает Amazon, которая входит в мировой топ-3 по объему электронного товарооборота (рис.1).

Крупнейший онлайн-ритейлер Alibaba стал больше по объёмам продаж, чем eBay и Amazon вместе взятые, и угрожает поколебать позиции лидера отрасли - Walmart.

Доля продаж крупнейших игроков электронной торговли Китая в 2019 году превысила 450 млрд USD, В Китайской народной республике лучше всего развивается социальная коммерция. Электронная торговля в Китае составляет

более 50% мировых розничных продаж в Интернете (рис. 2).

eBay (4,3% по онлайн-продажам)
- старейшая в мире торговая площадка
- зарегистрировано более 159 млн покупателей
- ориентированность на международную торговлю новыми и б/у товарами

Walmart (7,2% по онлайн-продажам)
- приобрела Jet.com в 2016 году
  компания не фокусировалась на электронной коммерции сверх минимума
  90% американцев живут в пределах 10 миль от магазина Walmart
  имеет более 11 000 торговых точек по всему миру
  предлагает несколько различных вариантов бесплатной доставки

Offerup
- онлайн-торговая площадка C2C
- ориентированная на мобильные устройства, с упором на личные транзакции

Amazon (41,4% по онлайн-продажам)
- приходиться 41,4% всех розничных продаж электронной коммерции в США
- лидирует в нескольких сегментах: книги/музыка/видео

Wish
- около 90 млн человек используют его минимум раз в месяц
- не заботится о быстрой доставке или качестве товаров
- преимущество — низкая цена
- снизить цену помогают нюансы американского законодательства
- идея компании адаптировать рынок электронной коммерции под зарплаты простых люде

Рис. 1. Лидирующие компании в электронной торговле США (2020 год)

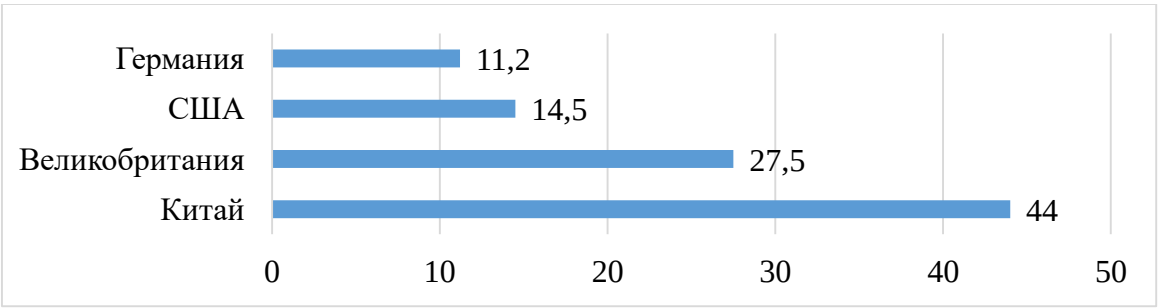

Рис. 2. Доля стран e-commerce в розничной мировой торговле (%)

Китай является лидером в мире по совокупным показателям продаж e-commerce и его доле в общей розничной торговли.

Основные компании e-commerce в Китае (2019 год):

- Taobao - объем продаж 490 млрд USD;
- TMall - объем продаж 463,5 млрд USD);
- JD.com - объем продаж - 301,9 млрд USD;
- Aliexpress - объем продаж - 40 млрд USD;
- Vmal - объем продаж до 1 млрд USD;
- Huawei. - объем продаж до 1 млрд USD.

Рынок электронной торговли в Китае состоит из трех базовых сегментов:

- потребительского сектора (форматы B2C и C2C),
- корпоративного сектора (B2B),
- сектора государственных (муниципальных) закупок (B2G).

Министерство коммерции Китая обнародовало последний «Отчет о развитии электронной торговли в Китае в 2019 году»:

- общий объем транзакций в сфере электронной торговли в целом по стране достиг 34,81 трлн. юаней, из которых розничные онлайн-продажи B2C составили 10,63 трлн. юаней;

- электронная торговля развивается в сельских районах и составляет 16,1% всех розничных онлайн-продаж (B2C);
- трансграничная электронная коммерция продолжает расти и достигла - 186,21 млрд. юаней. Общий объем импорта составил - 91,81 млрд. юаней.

Согласно аналитическим прогнозам в 2021 году доля e-commerce в китайской розничной торговле может достичь 52,1% и Китай станет первой страной в мире, где онлайн-торговля превзойдет офлайн. Рекордные темпы роста электронной торговли в Китае вызваны рядом факторов (рис. 3).

Развитие электронной торговли привело к смене бизнес-процессов и покупательского поведения. Совершенствуется логистический сектор, участвующий на всех этапах жизненного цикла продукта. Складская индустрия внедряет новые инновационные решения, среди которых: многоуровневые мезонины, сборка с весовым контролем, конвейеры, роботизированные линии,

IT-продукты.

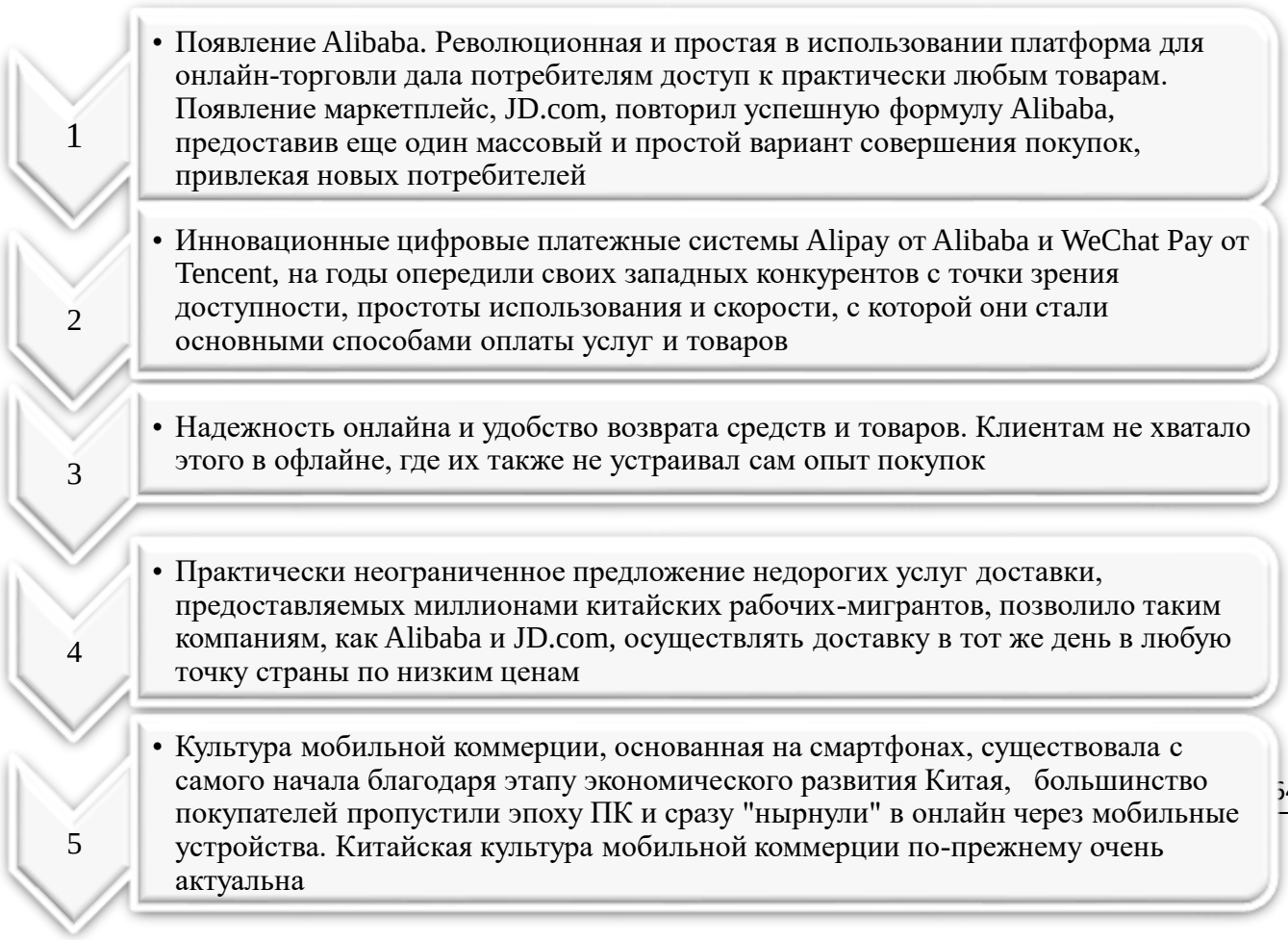

Рис. 3 Факторы роста электронной торговли в Китае [1]

Движущими силами дальнейшего развития онлайн торговли в Китае являются:

1. Социальная коммерция (торговля через соцсети). По оценкам eMarketer, в прошлом году социальная коммерция в Китае выросла на 44,1%, а в этом году вырастет еще на 35,5% и достигнет $363,26 млрд. Для сравнения, в США в этом году она достигнет всего $36,09 млрд.

2. Мини-аппы в WeChat (приложения, весом до 10 мегабайт с упрощенным интерфейсом и ограниченным по сравнению с нативными приложениями набором функций; предлагают те же сервисы, что и обычные приложения: совершение покупок, заказ еды, аренду транспорта, развлечения и

многое другое — но существуют только внутри WeChat). Они оказались чрезвычайно популярными как среди продавцов, так и среди потребителей. Как только WeChat реализовал вариант мини-апп, в Китае начался настоящий бум социальной коммерции. По данным различных СМИ, в прошлом году с помощью этих программ было потрачено $200 млрд.

3. Pinduoduo. Маркетплейс предоставил возможность покупок в сельской местности и сделал это более эффективно, чем любая другая платформа, как с точки зрения как покупок, так и продаж. Это помогло маркетплейсу стать четвертой по величине e-commerce компанией в мире.

4. Прямые трансляции в соцсетях для продаж. Стримеры используют ресурсы e-commerce гигантов Alibaba и JD.com, которые проводят обучающие курсы, упрощают интерфейс приложений и берут на себя логистику в обмен на процент от продаж.

5. Коронавирус. Поведение потребителей изменилось из-за пандемии. Покупки продуктов в онлайне резко выросли из-за ограничений, и эта тенденция может остаться в дальнейшем.

На развитие онлайн-торговли в Китае оказывает сильнейшее влияние социальная коммерция.

Список использованных источников:

1. Ли Пин, Ци Юн Лю, Тан Ци Китайский рынок онлайн-торговли. *Образование и право*. 2020. №4. URL: https://cyberleninka.ru/article/n/kitayskiy-rynok-onlayn-torgovli

УДК

Танг Ци, старший преподаватель**,**
институт экономики и управления Хулунбуирского университета
(г. Хайлар, КНР)

СОВРЕМЕННЫЕ ПРОБЛЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА В КИТАЕ

Аннотация: Рассмотрены современные проблемы экономического и социального развития Китая. Указаны факторы влияния на смену экономического кура развития страны. Произведен анализ исторических аспектов развития экономики. Основой нового курса развития Китая является экономическая формула «двойной циркуляции»:

Ключевые слова: экономика, управление, «двойная циркуляция». стратегия.

Китайская народная республика (КНР) является первой и единственной страной из группы двадцати, которая смогла восстановиться после кризиса пандемии COVID-19 и продемонстрировать экономический рост по итогам 2020 года. Однако, международная конъюнктура стала более агрессивной в отношении экономического развития Китая, затруднив доступ китайских компаний в ключевые сектора экономик ряда стран, опасающихся усиления международных позиций Китая в политической и экономической сферах.

Современные мировые проблемы менеджмента:

- мир вступил в период ускоренных изменений;
- пандемия коронавируса нового типа ускорила экономические и социальные перемены:
- усиливается протекционизм и унилатерализм (политика односторонних действий);
- мировая экономика переживает спад;
- глобальная производственная цепочка и цепочка поставок сталкиваются с воздействием неэкономических факторов;
- наука, техника, культура, безопасность и политика претерпевают глубокие изменения;
- «международная циркуляция» более не способна принести КНР с огромным

населением дальнейший рост благосостояния и укрепление позиций на международной арене.

Заявленные амбиции Китая стать мировым лидером в передовых технологиях, а также его стремление сделать собственную экономику более устойчивой к внешним воздействиям стали основными факторами, которые побудили китайское руководство скорректировать стратегию экономического развития страны.

КНР в 2021 году начал реализацию нового пятилетнего плана национального экономического и социального развития. План 14-й пятилетки стал началом нового пути построения современного социалистического государства - после всестороннего построения Китаем среднезажиточного общества. Новые возможности и вызовы на новом этапе развития рассматриваются с помощью диалектического мышления.

В следствие мировых экономических проблем, Китай вступил в этап высококачественного развития. Главное социальное противоречие трансформировалось в противоречие между растущей потребностью людей в лучшей жизни и неравномерным, недостаточным развитием.

Глубокие изменения во внутренней и внешней среде Китая принесли как ряд новых возможностей, так и ряд новых вызовов. Возможности и вызовы сопутствуют друг другу, в вызовах есть возможности, именно вызовы китайские правители планируют обратить в возможности. На протяжении всего своего экономического и социального развития КНР вызовы преобразовывала в возможности (рис.1).

В годы реформ 1980 годов Китай стал частью «большой глобальной циркуляции», он не стал испытывать смущения из-за превращения социалистической страны в «мировую фабрику» капиталистического рынка [1].

В настоящее время «международная циркуляция» более не способна принести стране с огромным населением дальнейший рост благосостояния и укрепление позиций на международной арене. Коммунистическая партия взяла курс на создание нации платежеспособных потребителей [2].

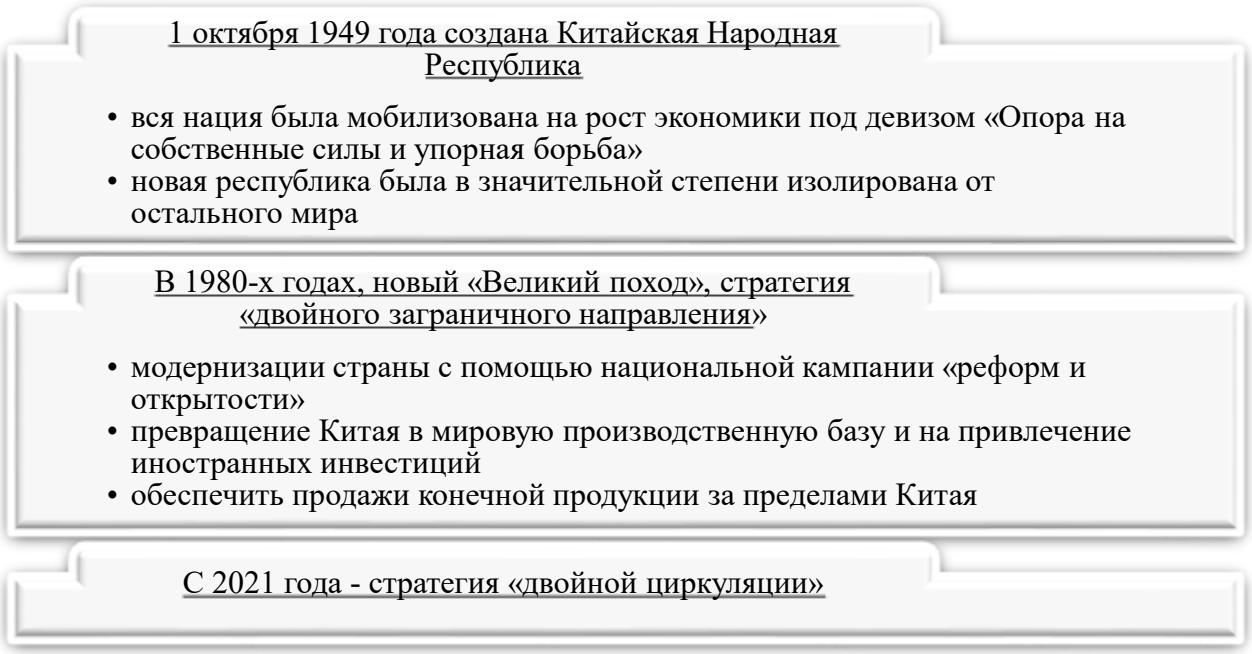

Рис. 1 - Исторический аспект развития КНР

В планах 14-й пятилетки КНР продвигает пути формирование новой модели развития с внутренним циклом в качестве приоритета. В этой модели внутренний и международный циклы развития будут содействовать друг другу.

Стратегический курс развития направлен на учет внутреннего предложения, производство, распределение, обращение и потребление будут больше зависеть от внутреннего рынка.

Новая модель социально-экономического развития страны развития имеет открытый внутренний и внешний циклы, это позволяет:

- усилить влияние на мировую экономику;
- открыть более широкие рыночные возможности для других стран;
- стать огромным гравитационным полем для привлечения международных товаров и ресурсов.

Китай намерен использовать технологические инновации для создания нового импульса развития используя несомненные преимущества социалистической системы.

Основой нового курса развития Китая лежит экономическая формула

«двойной циркуляции»:

- «внутренняя циркуляция», то есть производство, распределение и потребление продукции в пределах Китая, обретает главенствующее положение;
- «внешняя циркуляция» импорта и экспорта остается, но уходит на задний план и продолжает развитие в тесной координации с «внутренней циркуляцией».

В долгосрочной перспективе данная стратегия («двойной циркуляции») нацелена на устранение зависимости китайской экономики от зарубежных рынков и технологий. Так, как американские запреты на поставку высокотехнологичной продукции стали мощным ударом. Санкции, ограничения экспорта, запреты на импорт из страны-соперника товаров и технологий стали повседневным явлением. США не только запретили поставки американских микрочипов в Китай, но и надавили на европейских и азиатских партнеров с тем, чтобы они сделали то же самое. Недоступными для Китая оказались все микрочипы, при производстве которых было использовано американское оборудование и технологии.

Огромные усилия и ресурсы направлены на создание собственного китайского производства микрочипов, без которых невозможно создание высокотехнологичной продукции. Сегодня Китай тратит на микрочипы больше денег, чем на покупку нефти. Ценой огромных и с точки зрения открытой либеральной экономики нецелесообразных инвестиций Китай создает собственные импортозамещающие производства по «удушающим технологиям».

В предыдущие годы правительство Китая уделяло большое внимание развитию экспорта, поскольку считалось, что такая модель экономики является наиболее эффективной. В складывающихся новых условиях необходимо задействовать больше внутренних ресурсов для продвижения модели импортозамещения, отражением которой является стратегия «двойной циркуляции».

Содействие крупномасштабной и бесперебойной внутренней циркуляции поможет:

• успешнее привлекать глобальные ресурсы,

• удовлетворять внутренние потребности,

• ускорять промышленное и технологическое развитие,

• создавать новые преимущества в глобальном экономическом сотрудничестве и конкуренции.

Концентрация на высокотехнологичном производстве, а не на секторе услуг и потребления означает, что Китай будет бороться за будущие технологии и за лидирующие позиции в мировом рейтинге распределения доходов.

Наиболее значительные отличия нового пятилетнего плана обусловлены изменившейся международной конъюнктурой и той новой ролью, которую Китай видит для себя в меняющемся мире.

Список использованных источников:

1. Тан Ци (Tang Qi) Коронавирус COVID-19 и экономические изменения в КНР //Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю : матеріали II Міжнар. наук. – практ. конф., присвяченої 100-річчю Полтавської державної аграрної академії (м. Полтава, 23 квітня 2020 р.) / за ред. Плаксієнка В. Я., Пилипенко К. А. Полтава : Видавництво ПП «Астрая», 2020. с. 686-689

2. Андреева И. Г., Танг Ч. Путь современного Китая к обществу «СЯОКАН» // Наука без границ. 2021. №5 (57). URL: https://cyberleninka.ru/article/n/put-sovremennogo-kitaya-k-obschestvu-syaokan (дата обращения: 21.10.2021).

Наукове видання

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, КОНТРОЛЬ ТА АНАЛІЗ В УМОВАХ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ЗМІН

матеріали
IV Всеукраїнської науково-практичної конференції
(з міжнародною участю)

Посвідчення УкрІНТЕІ № 56
від 21.01.2021 р.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету обліку та фінансів
Полтавського державного аграрного університету
(протокол № 2 від 18.10.2021 р.)

За редакцією професора Пилипенко К.А.

Видається в авторській редакції.
Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори статей.
Думки, положення і висновки, висловлені авторами, не обов'язково відображають позицію редакційної колегії.

Підп. до друку 18.10.2021 р. 1
Ум. друк. арк. 40,75. Обл.-вид. арк. 16,0.
Гарнітура Times New Roman Cyr.
Полтавський державний аграрний університет

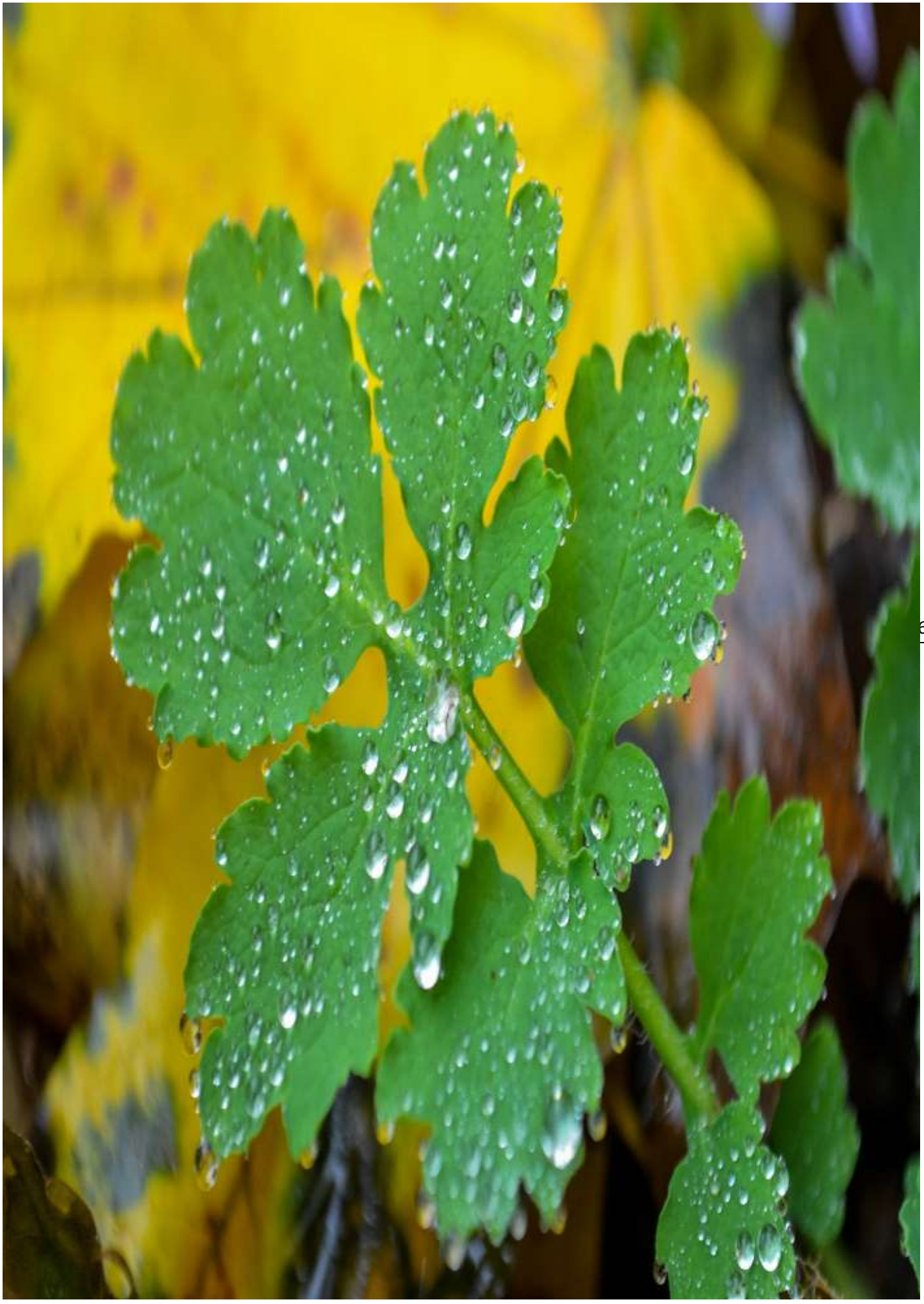

652